BOEKENSCHOUW

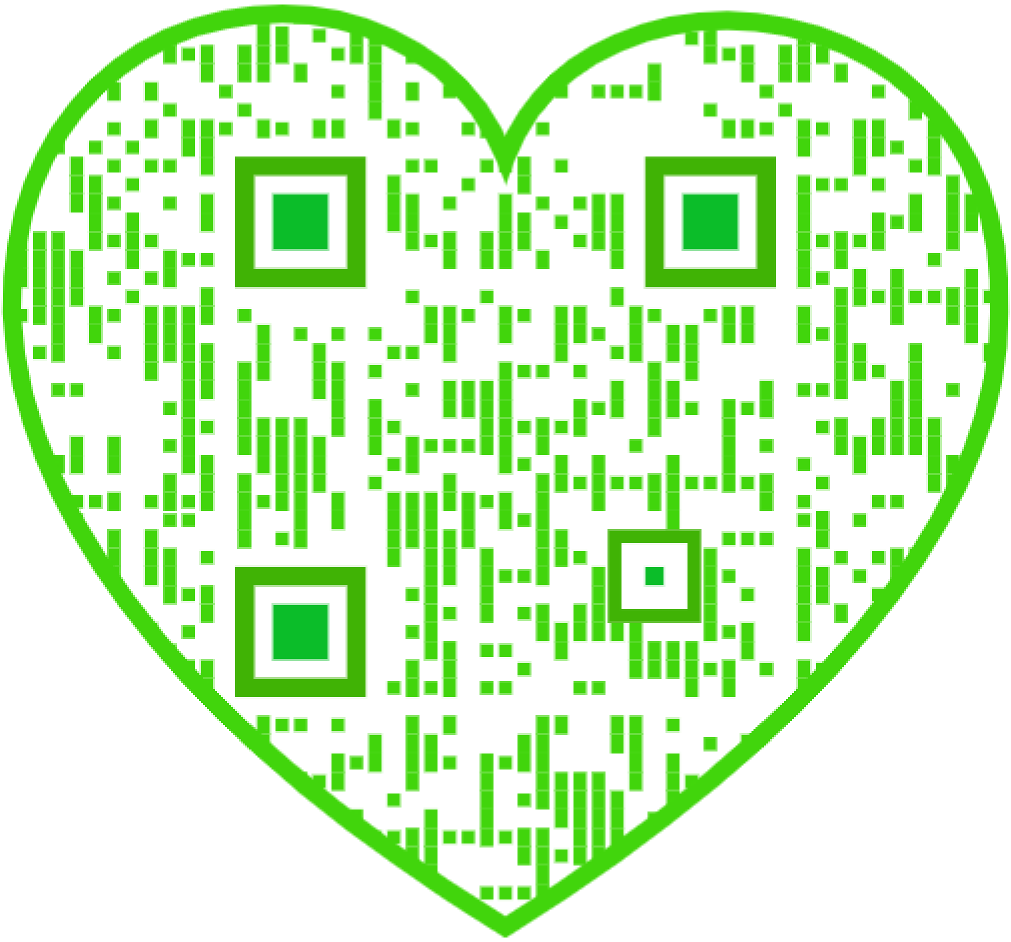

BOEKENSCHOUW

GEILLUSTREERD LETTERKUNDIG MAANDSCHRIFT

HOOFDREDACTIE J. v. HEUGTEN S. J.
SINGEL 448 — AMSTERDAM

DRIE EN TWINTIGSTE JAARGANG
— — 1929 — 1930 — —

UITGEVERIJ „FOREHOLTE" VOORHOUT

ZEEREERW. PATER A. B. H. GIELEN S.J.

Aan onze Lezers!

De langdurige ziekte-toestand van Pater A. Gielen heeft de noodzakelijkheid geschapen een nieuwen hoofdredacteur van „Boekenschouw" te benoemen.

Voici!

Voor velen uwer een half of heel onbekende, kan ik niet anders dan mij aanbevelen in uw aller vaak gebleken sympathie. Het is geen sinecuur de toekomst van een tijdschrift in zijn hand te dragen. Wat Boekenschouw worden, of liever wat het blijven zal, zal grootendeels afhangen van den hoofdleider der redactie.

Wij wenschen geen program te ontvouwen, geen hooggespannen verwachting te wekken, geen fanfaronnades te schetteren over nieuwe toekomstplannen, wij willen volstaan met de belofte: ons best te doen om de waardeering en sympathie onzer lezers te verdienen. Naast de principieel-katholieke voorlichting zal ieder lezer twee hoofdeischen aan ons maandschrift stellen: dat het actueel en bij benadering universeel zij. Universeel „bij benadering"; wij werken met menschelijke kracht en de dagelijks verschijnende boeken zijn legio.

Doch liever dan in de toekomst te schouwen, willen wij terugkeeren in het verleden en het onze zeggen over den nooit moeden werker, den robusten strijder, wien zoo onverwacht het zwaard uit de hand is gevallen. Ik zie Pater Gielen meer als een strijder met het zwaard dan als een werker met het instrument, of juister gezegd, het zwaard was hem wapen en werktuig tevens als den Joden bij den opbouw van den tweeden tempel. Hij schreef met een zwaard. Achttien jaar lang bijna heeft hij aan Boekenschouw gewijd het merg zijner ziel, het staal zijner overtuiging, haast zeiden we: het bloed van zijn hart.. Van zijn overstelpende werkzaamheden was Boekenschouw het meest overstelpende.

Er ligt iets haast antiek nobels in een fieren open strijd en hier ging de strijd tegen „Schund" en pornografie, tegen volksvergiftiging en massabedrog, tegen al wat in strijd was met de hooge beginselen van Christus' Kerk. Mocht er eens een vriend hem op zwaardlengte naderen, maar een vriend, die het beginsel onteerde, althans in zijn oog, ook dan was strijd het parool. Kruisvaarder bleef hij en wie den H. Steden te na kwamen, waren hem Saracenen. Hij is een krachtfiguur geweest in een minder krachtige omgeving; hij had een meening, die gehoord mocht worden en hij liet ze hooren, zonder zich door invloeden van links of rechts te laten weerhouden. Wat hem recht en waarheid scheen, wilde hij zoo genoemd hebben. Als hij muizen achter het tapijt hoorde, stak hij toe als Hamlet. Het was niet Hamlets schuld, dat er een Polonius viel.

Persoonlijke veeten, buiten het beginsel om, zijn hem altijd vreemd geweest. Voor wie hem kenden van nabij, was dit een dagelijksche ondervinding. Het mag hier wel gereleveerd worden, hoe

bij den lijdenden Gerard Bruning tijdens diens lange ziekte daadwerkelijk tegemoet kwam. Slechts zeer weinigen wisten, dat die sabelvaste Paladijn de medelijdende goedheid bezat van een Vincentius à Paulo; de strijdpose scheen hem natuurlijker. Maar menig papieren duel eindigde bij een persoonlijk bezoek in oprechte vriendschap.

Pater Gielen heeft Boekenschouw opgewerkt tot een tijdschrift, dat gerespecteerd werd, ook aan de overzijde. Zijn reusachtige boekenkennis, zijn scherp in- en vèrreikend uitzicht, waar het ideëen en tendenzen betrof, bekwaamden hem tot Boekenschouw-redacteur

OVERSTELPENDE DRUKTE

als geen ander. Hij kende zijn lezers, hun behoeften en hun wenschen; zijn stijl was aan elke syllabe te herkennen, tot de tanden gewapend zooals hij zelf was.

Het is een verplichtingszware taak, die wij hebben voort te zetten. Sauls wapenrusting past niet iedereen; menige David (si parva magnis. . . . !) zoekt zich liever een slinger en gladde steenen uit de beek. Mits Goliath maar getroffen wordt, hetzij met Sauls zwaard, hetzij met Davids slinger!

Dit Goliath-beeld is niet gelukkig. Traden de onchristelijke ideëen in Goliath-formaat tegen ons op, dan was Boekenschouw overbodig. Doch zij verschijnen in ons midden als de gezanten van Gabaön, die in versleten kleeding en uitgehongerd tot Jozué kwamen als van een heel verre reis en hem zoo tot een vriendschapsverbond verleidden.

Boekenschouw heeft een verkenningspost te bezetten en zoeklichten te lanceeren in dienst onzer oude christelijke cultuur.

Om onze gedachten te verduidelijken (à bon entendeur....!) willen wij in grooten eenvoud eenige ouderwetsche, misschien onsamenhangende bekentenissen neerschrijven.

Ten eerste zouden wij, ofschoon zeer zachtzinnig van hart, de geeselstraf heringevoerd wenschen voor alle pornografen en volksbedervers.

Ten tweede prijzen wij de middeleeuwers zalig, omdat zij geen krant hoefden te lezen.

Ten derde achten wij Het Koninkrijk Gods het eenig interessante op aarde.

Ten vierde vinden wij de Bergrede den besten leidraad ook voor redacteurs en uitgevers.

Dit zijn misschien waarheden in Goliath-formaat, maar elk beginsel is er zoo een en heel het Katholicisme drijft op een paar van die in-folio-principiepen.

In vertrouwen op deze waarheden, op Gods zegen en de welwillendheid onzer Lezers zien wij de toekomst in!

J. VAN HEUGTEN S. J.

Sigrid Undset

door ELLEN RUSSE.

Nu het derde deel „Het Kruis" van den roman Kristin Lavransdochter [1]) der Noorsche Nobelprijs-schrijfster ook in het nederlandsch verschijnt, is het wellicht van belang eens wat dieper op deze boeken in te gaan. Want door het publiceeren van het derde deel wordt een groot euvel uit den weg geruimd, n.l. dat zij die er tegen op zagen het werk in de duitsche vertaling te lezen, den roman niet ten einde volgden en zich zoodoende een verkeerd en onvolledig beeld schiepen van, en een onjuist oordeel velden over deze grootsche creatie. Maar al te vaak las men slechts het eerste deel „De Bruidskrans" en hoe dikwijls werd deze onvolledige kennismaking met het werk niet oorzaak om het boek te verwerpen en als realistisch, of erger nog als onzedelijk en immoreel te brandmerken.

Voor we verder gaan zij uitdrukkelijk het volgende verklaard: het ligt geenszins in onze bedoeling om te beweren, dat iedereen deze boeken lezen kan. Kristin Lavransdochter is niet alleen ongeschikte lectuur voor jongere, onervaren lezers, maar ook voor hen, die niet over voldoende ontwikkeling beschikken, om het onderwerp

[1]) Sigrid Undset „Het Kruis", vertaling van Dr. A. Snethlage; Uitgave J. M. Meulenhoff. Amsterdam.

in zijn historisch kader te zien en te begrijpen. Ten slotte ook voor hen — en dit heeft niets te maken met leeftijd of met het feit van getrouwd of ongetrouwd te zijn — ook voor hen die door het lezen omtrent de realiteit van het leven, voelen dat zij bekorende beelden voor hun geest oproepen, welke zij niet door een krachtigen wil kunnen verwijderen en overwinnen. Zij doen beter het werk ongelezen te laten. Wij citeeren hetgeen een duitsch katholiek beoordeelaar (A. Vogedes) schreef in de Triersche Landeszeitung: „Die Werke der Undset sind nicht geschrieben für ein lesehungriges Romanpublikum, sondern für Menschen, die zwischen den Ereignissen und Geschehnissen den letzten Sinn der Dichtung nicht aus dem Auge verlieren, für Menschen, die nicht blosz Unterhaltung und Sinnenkitzel suchen, sondern die Erlebnis, Erschütterung und Erlösung, mit einem Worte, die Konversion wollen und die sich deshalb nicht fürchten, diesen schweren Weg mit der Dichterin in Liebe und Sehnsucht, in Kampf und Ueberwindung zu gehen."

Juist omdat dit boek een weergave is van den grooten strijd, die elke mensch nu eenmaal moet doormaken, wil hij de eeuwige rust en zaligheid bereiken, wordt het werk in het orgaan der Benediktijner monnikken van Beuron vergeleken met de groote bekentenisboeken als de Belijdenissen van den H. Augustinus.

Sigrid Undset werpt geen sluier over de realiteit van het leven en zij is ook niet van plan dit in haar toekomstige boeken te doen. Toen men haar na haar bekeering vroeg of zij de uitgave van vroegere boeken, waarin ongeregelde liefdesverhoudingen voorkwamen, ging stopzetten, antwoordde zij, dat zij niet van oordeel was, dat men voor kinderen verborgen hield, hetgeen zij eenmaal toch te weten zouden komen, m. a. w. dat indien men het leven weergeeft, men onmogelijk één kant ervan kan weglaten, zonder een valsche voorstelling te geven.

Vooral in haar vroegere werken heeft zij heel sterk die realiteit weergegeven. Het zijn meest sombere troostelooze levens, die zij beschrijft, ongelukkige, onevenwichtige huwelijken. L'Age Heureux, dat twee novellen bevat, is triestig en hopeloos. Zij teekent hierin het leven van jongemeisjes, die hun kleurloos bestaan op een kantoor slijten, zonder zich aan een hooger iets te kunnen vastklampen. Hun leven is een doelloos drijven heen en weer, met slechts één lichtstraal: de liefde of de flirt. Allen worden door datzelfde verlangen verteerd, dat zij à tout prix willen bevredigen. Ten koste werkelijk van alles, van hun eer, hun positie, hun gezondheid, zelfs hun leven. De vrouw heeft het recht haar persoonlijkheid uit te leven, dat was in die eerste jaren van haar schrijfstersloopbaan, de leuze van Sigrid Undset. Zij kende dat leven van meisjes op een kantoor, want zij had het zelf meegemaakt. Ook in haar grooteren roman Jenny, de geschiedenis eener schilderes, die het Bohèmebestaan der artiesten in Rome meeleeft en met zelfmoord eindigt, huldigt zij

deze theorie. In die dagen was Sigrid Undset een voorstandster van vrouwen-emancipatie. In de boeken Frau Martha Oulie en Jenny zijn haar vrouwenfiguren bijna allen hoogst onsympathiek en de huwelijken bijna allen ongelukkig. Ook de nu juist in het nederlandsch vertaalde roman Vaaren (Lente) behoort nog tot de kategorie waarin meest troostelooze levens en ongelukkige huwelijken beschreven worden, al eindigt dit boek met een hoopvol slotaccoord en al wordt de donkere kant van het leven meer zijdelings aangestipt dan breedvoerig geanalyseerd.

Een veelvuldig bij haar terugkeerend thema, als gevolg van die ongelukkige huwelijken is de wrok, die een vrouw koestert tegen den vader van haar kind, zoodat ze niet toestaat, dat de vader zijn eigen kind ziet. Zelfs in Kristin Lavransdochter vinden we in het derde deel dit gegeven terug, als Kristin aan Erlend den toegang tot haar woning weigert, waarin zij met al hun zeven zonen woont.

Maar al komt er soms nog iets van die oude theorieën naar voren, toch heeft de schrijfster haar inzichten radicaal veranderd na den oorlog. De teugellooze vrijheid der vrouw werd haar een afschuw en zij zag, dat de vrouw in een goed geordende maatschappij den man onderdanig moet zijn, emancipatie beschouwt zij voortaan als onvrouwelijk, eerst en vooral moet de vrouw moeder wezen. In een brochure „Een Vrouwenstandpunt" heeft zij die wijziging harer inzichten neergelegd. Het gezinsleven, de vrouw in het gezinsleven, de vrouw als verzorgster en opvoedster harer kinderen, wordt nu haar thema en om dit uit te beelden blikt zij terug naar de middeleeuwen, naar den tijd, waarin het gezin werkelijk was de kern waaruit de maatschappij werd opgebouwd. Zoo kwam zij ertoe haar grooten historischen roman Kristin Lavransdochter te ontwerpen, de geweldige schildering van het boerengezin, geworteld in den vaderlandschen bodem, de mensch temidden der natuur, één met het leven der natuur. Vandaar in letterlijken zin kan men wel zeggen, de naturalistische beschouwing van het leven, echter volgens een gezond naturalisme. Men vindt in de drie deelen van Kristin Lavransdochter tal van naturalistische beschrijvingen, maar ze getuigen van een gezond naturalisme, er is geen spoor van decadentie aanwezig, nooit vermeit de schrijfster zich in het weergeven van zinnenprikkelende tafereelen, nooit is de sfeer zwoel of pervers. Het leven van boeren is zoo nauw in contact met het leven der natuur, temidden der planten en dieren, dat veel hetgeen voor stadsmenschen verhuld blijft of aanstoot geeft, voor hen gewone dagelijksche gebeurtenissen zijn. Wanneer in het tweede deel „Vrouw" Kristin's bevalling van haar eerste kind beschreven wordt, geeft Sigrid Undset dit in volle realiteit weer, maar zonder grove, of stuitende détails.

Deze uit de natuur voortspruitende zinnelijkheid kan echter gemakkelijk tot zonde voeren en dat gebeurt in het leven van Kristin.

In de overmaat harer liefde, in de volle overgave der beminnende vrouw geeft zij zich aan Erlend, voor dat het huwelijk tusschen hen gesloten wordt. Kristin beseft ten volle, dat zij hierdoor gezondigd heeft en wel beschouwd laat de gedachte aan haar zonde en de wroeging haar vanaf dat eerste oogenblik nooit meer los en is heel haar verder bestaan een poging om het begane misdrijf te herstellen in de oogen van God. Door haar liefde voor Erlend werd zij mede oorzaak van den dood van Erlend's vroegere geliefde Eline. Een opeenstapeling van zonden, een samentreffen van zondige menschen, zeggen vele strenge beoordeelaars en zij hebben gelijk; maar daar tegenover staat, dat naast die zonden er een boete geschilderd wordt, zóó ontzagwekkend groot, zóó heel het leven beheerschend, als wij moderne menschen ons moeilijk nog kunnen indenken. Zelfs nadat Kristin als getrouwde vrouw en moeder met haar eerstgeboren en in zonde ontvangen kind op den rug gebonden, alleen en barrevoets haar boetetocht volbracht naar de stad waar de aartsbisschop zetelt, zelfs nadat zij aldaar vergiffenis van haar zonden ontvangen heeft, zelfs dan nog laat de wroeging haar niet los en blijft haar verder leven een voortdurende boetedoening. Niet alleen een boete van gebeden, streng vasten en verrichting van goede werken, maar een boete van doorloopende angst en bekommernis om het lot harer kinderen en van haar man. Telkens vervalt zij in nieuwe tekortkomingen, zij is hard, hooghartig, bitter, zelfs wreed tegen haar toch zoo innig beminden Erlend, maar telkens weer knaagt de wroeging en de zucht naar zwaardere offers als boetedoening.

Dit verlangen naar algeheele verzoening met God, dat ten slotte eindigt in haar kloosterleven en vrijwillig aanvaarden van den dood, wordt reeds ingezet in het eerste deel gedurende het gesprek dat Kristin heeft met broeder Elvin. Deze heeft haar eens gezegd: „Ouders geven wel hun kreupele dochters aan het klooster, maar niet de mooie en gezonde meisjes". Dan welt bij haar de gedachte op, of misschien door haar intrede in het klooster als boete voor het zondigen met Erlend ('t is nog voor de voltrekking van het huwelijk) God deze daad zal aanvaarden als zoenoffer en haar zieke zusje Ulvild zal genezen. Maar het leven lokt nog te zeer, Kristin kan dat offer niet brengen.

Naarmate de roman vordert, stijgt ook het katholiek voelen en overheerscht het geloofsleven meer en meer. Lavrans, de vader, een gestalte als Vercors in Claudel's l'Annonce faite à Marie, het voorbeeld van een gezinshoofd, heeft bijna iets aartsvaderlijks. Hij is een prachtmensch, vol geloof en rechtschapenheid. Zijn grootste leed was wel de ontdekking, dat Kristin het recht niet had haar bruidskrans, symbool der maagdelijkheid, te dragen. Ook zijn leven is er een van boete, in het derde deel, na zijn dood komt het uit, dat hij zichzelf zware penitenties oplegde en een geeselroede bezat. Waren de zeden en gewoonten der middeleeuwen ruw en zondigden de

menschen naar de zinnen, aan de andere kant had men een doorleefd katholicisme, dat ons hedendaagsche menschen tot voorbeeld kan strekken. Toch is er een element in dat middeleeuwsch katholicisme vermengd, dat ons vreemd aandoet en beschouwd dient te worden in het historisch verband. Dat zijn n.l. de heidensche gebruiken en overleveringen die nog niet uitgeroeid waren, zoo b.v. het geloof in hekserij, waarvan het volk Vrouw Aasvild, die de geneeskrachtige kruiden kende, betichtte; het geloof dat Kristin zelf aan heidensche machten toekent, wanneer zij om het zieke zoontje van Simon Darre te redden 's nachts naar het kerkhof gaat om wat gras van een graf te halen en het feit dat Lavrans oogluikend toelaat, dat de boerenknechts op zomernachten offers brengen op de plek, waar vroeger natuurgoden vereerd werden. In dit alles voelt men heel sterk het heidendom der noordelijke landen. Daartegenover staat de naderbij sluipende verwording, die de Hervorming inluidt. In dit licht, dus ook historisch, moet men het leven der priesters beschouwen. Verschillende van hen hebben kinderen van de huishoudsters, die hun hoeve verzorgen en toch lijdt hun gezag als priester er niet door bij de bevolking, hetwelk in dit in het noorden ingeworteld misbruik bij parochiepriesters, geen rede vond om een priester te veroordeelen. Iets anders werd 't als een priester een losbandig leven leidde, daartegen kwam heel het volksgevoel in opstand en maakte de gemeenschap het bestaan van een dergelijk zwak mensch onmogelijk, reeds voordat de bisschop met straffen ingreep.

Het gezag van de Kerk werd algemeen erkend en de gansche gemeenschap was zoo waarachtig geloovig en katholiek, dat elk vergrijp tegen de moraal een algemeene verontwaardiging verwekte, omdat hierdoor niet alleen een individu, maar heel de maatschappij werd aangetast. Prachtig beschrijft Sigrid Undset dit in het derde deel, wanneer het volk in opstand komt tegen de wijze waarop Erlend en Kristin gescheiden van elkaar voortleven. Men verdenkt Kristin van ontrouw en klaagt haar bij den bisschop aan. Het blijkt, dat zij valschelijk beschuldigd werd, daar de schijn tegen haar was, maar heel dit gebeuren is van een geweldige plastische schoonheid en geeft een levendig beeld van de gemeenschap dier dagen.

Is het leven der gemeenschap zuiver middeleeuwsch, het leven der vrouw en moeder is van alle tijden, vandaar waarschijnlijk het groote succes van dit boek in alle landen. De angst en bezorgdheid van Kristin voor haar kinderen als ze klein zijn, het langzamerhand vervreemden van die zoons als ze groot worden en zich meer bij den vader aansluiten, hetgeen jalouzie bij haar opwekt, het kiezen van hun loopbaan, dikwijls zoo anders dan zij het gewild had, het een voor een uitvliegen uit het ouderlijk nest en ten slotte het conflict met de schoondochter, die als jonge vrouw haar van de eereplaats op de hoeve komt verdringen, dit alles is zoo in-menschelijk en waar, dat moeders van alle tijden er iets uit hun eigen leven in zullen

terugvinden. Maar juist al die moeilijkheden helpen Kristin op haar weg naar het eeuwig geluk. Wanneer zij weduwe is geworden en van allen verlaten, als de kinderen hun eigen weg hebben gevonden (of zoeken, — prachtig, die strijd van de twee oudste jongens over hun kloosterroeping!) dan trekt zij naar het hooge noorden om in een klooster te gaan leven. Hier kan zij haar offervaardigheidszin ten volle toepassen, want weldra breekt de pest uit en zij helpt de zieken verplegen. Dan eindelijk brengt zij het laatste offer: zij gaat een aan de pest gestorven vrouw begraven. Als een kruis valt het slappe, ontbindende lijk over haar nog krachtige rug, als een kruisdragende gaat zij dien zwaren gang, welke haar besmetting en dood brengt, maar in haar ziel is dan eindelijk de rust gekomen en de bevrediging van het tot het uiterste volbrachte offer; zij sterft in volkomen verzoening met God.

Innig menschelijk en groot in zijn zelfstrijd is ook Simon Darre, die Kristin blijft liefhebben heel zijn leven lang, niettegenstaande zij hem als jongmeisje had verstooten. Hij blijft haar helpen en steunen in de moeilijkheden van haar leven en gaat tegelijk gebukt onder den last van zijn liefde voor haar als getrouwde vrouw; ofschoon hij nooit tot zonde wordt gebracht, toch drukken hem de bekoringen van zijn gedachtenleven. Maar ook hij sterft in volkomen rust en met een groot vertrouwen op God's Barmhartigheid.

Zoo is dit boek, dat Sigrid Undset onder het bestudeeren en beschrijven van het middeleeuwsch leven zelf tot het katholicisme bracht, ondanks de naturalistische tafereelen over menschelijke zwakheden vol van een innig geloofsleven, dat begrepen kan worden door hen, die het werk niet als ontspanning of uit nieuwsgierigheid lezen, maar met den wil om de heldin te volgen op haar verzoeningsgang naar God.

Im Westen nichts Neues

Duitschland is het land van wat we kunnen noemen: de „litteraire explosies". Van tijd tot tijd doet zich daar het verschijnsel voor, dat er een boek van de pers komt, waardoor plotseling alle geesten in beroering raken. In alle treinen, in alle café's, in alle gezelschappen wordt er gesproken over het nieuwe geesteskind, dat geboren is en dat de wereld uit haar eeuwenoude hengsels schijnt te zullen lichten.

E. M. REMARQUE

„Rembrandt als Erzieher", „Frau Sorge", „Jörn Uhl", „Die Heilige und ihr Narr", „Der Untergang des Abendlandes", om er slechts enkele uit een vroegere periode te noemen, hebben alle als een explosie gewerkt op de Duitsche gemoedsrust. Iets dergelijks hebben wij de laatste maanden beleefd met het oorlogsdagboek van Erich Maria Remarque: „Im Westen nichts Neues". Eind Januari is het uitgekomen en in twee en een halve maand waren er reeds 430.000 exemplaren van gedrukt. Op 25 Maart ontving de uitgever ruim 12.000 bestellingen, 26 Maart ruim 5.000, den 27sten en 28sten ruim 7.000, den 30sten 9.000, op 2 April 14.000, 3 April 12.000 enz. Den 3den April waren er 350.000 geplaatst. Het boek van Remarque had ingeslagen. Ook in het buitenland. In het hooge Noorden gingen er reeds stemmen op om aan dit werk den volgenden Nobelprijs toe te kennen.

Wij noemden het een „Oorlogsdagboek", maar die naam is te gebrekkig. Remarque beschrijft zijn ervaringen — veronderstel ik — aan het Westelijk front met een machtige plastiek, met een wonderlijk talent van invoeling en weergave, zooals we het zelden ontmoeten. Hij ontketent over den argeloozen lezer een hel van verschrikking, waarbij Dante's Inferno bijna een idylle wordt. Het is of er cataracten van al wat kan doen ijzen en huiveren over je losbreken; alle ontzetting van buiten en alle angsten van binnen stormen op je in, zóó meedoogeloos, zóó huiveringwekkend, als wij in geen ander werk ondervonden. En toch! welk een eenvoud, welk een rust, welk een klassieke beheersching bezit het boek. De schrijver heeft een wonderbaar vermogen om alle stemmingsnuancen, alle wisselingen

en elkaar verdringende indrukken in oogenblikken van de allerhoogste spanning in zijn wonderfijn woordennet te vangen en vast te leggen.

Het is geen ordelooze opeenhoping van oorlogsindrukken, geen kunstelooze aaneenrijging van krijgsgebeurlijkheden, zooals we reeds zoo dikwijls lazen sinds 1914, maar een tot kunst gestyleerde weergave van het eenmaal beleefde. Zoo is het boek door zijn machtige werking toch geworden, wat het niet bedoelde te zijn, „een aanklacht" en „een bekentenis". — „Dit boek wil noch een aanklacht, noch een bekentenis zijn. Het wil alleen een poging wagen, een beeld te geven van een generatie, die door den oorlog vernield werd, — ook als ze aan zijn granaten wist te ontkomen," zoo wordt het werk ingeleid. Deze generatie vormen zij, die zoo van de schoolbanken in hun jongensidealisme den oorlog introkken, die nog niet in het practische reëele leven geworteld stonden en wier ideaal door het lange oorlogsleven totaal is stukgeslagen.

Hoe zullen zij weer kunnen aarden in het leven? De ouderen zullen zich gemakkelijk terugvinden in een leven, waarin ze reeds vastgegroeid zaten; doch zij, de jongeren, zullen ontworteld en vreemd staan na zulk een harde proef aan hun idealisme.

Remarque heeft een boek geschreven van hopelooze realiteit, van rauwe, lichtlooze, onbarmhartige werkelijkheid en dit zouden we hem kwalijk willen nemen. Het is een somber en pessimistisch boek, neerdrukkend, verstikkend haast als een giftgas. Men dient dit werk te lezen met een gasmasker. Was het boek een aanklacht, een anti-oorlogskreet, dan was dit te vergeven, doch nu wil het „een beeld geven", wil het slechts een kunstwerk zijn. Maar alle kunst is met zich zelf in strijd, als zij niet de lichtzijde der menschenziel omhoogtilt. Alle blijvende kunstwerken bezitten iets van dat onvergankelijk idealisme, dat tot het wezen der kunst behoort. Kunst is nu eenmaal het dakvenster voor het menschenbestaan. En daarom kon het wreed-werkelijke boek van Remarque wel eens spoorloos verdwijnen uit de aandacht der menschen. Niet om zijn wreedheid, maar om zijn louter-wreedheid, om de absolute impotentie van het licht. Groote geesteswerken zijn gewoonlijk van een ontzettende wreedheid, maar er is evenwicht, er is licht en verzoening. Ook Sigrid Undset is van een ontstellende rauwheid, maar tevens van een hooge idealiteit.

Annie Salomons heeft Remarque's boek vernederlandscht en bij haar is dit werk in veilige handen. Uit het bovenstaande blijkt voldoende, in welke handen „Van het Westelijk front geen nieuws" — dit is de Nederlandsche titel — komen mag. Het is een boek voor rijpe, oudere lezers, die wat meer dan de „Camera obscura" gelezen hebben. Voor jonge menschen deugt het volstrekt niet en zelfs ouderen, voor wie de litteratuur der latere jaren een gesloten boek is, zullen het met weerzin terzijde leggen. De vrijheid van toon en zegswijze heeft zich in tien, twintig jaar over heel de linie zoo

gewijzigd, dat wie daaraan niet gewend is, dit boek moet laten liggen. Het schildert het soldatenleven aan het front in al zijn afstompende bruutheid; de mensch zinkt er terug, zegt Remarque, in een toestand van halve barbaarschheid. Alle cultuurvernis valt van hem af; er komt iets over hem als het primitieve gevoelsleven van een boschneger. De frontsoldaat denkt aan geen toekomst, aan geen „waarom?" en „waarvoor?"; hij leeft in het oogenblik, met een albeheerschend instinct van zelfbehoud. Hij werpt zich in het gevaar met de wilde, onbedachte drift van het dier, zonder gedachte, zonder zich met problemen te martelen, zonder berekening, als onder den zweepslag van een onverbiddelijk noodlot.

En dit is zijn behoud. Stond het fijnere geestesleven in hem gespannen als in normale verhoudingen, dan zou hij krankzinnig worden of vrijwillig den dood zoeken. Het is dit primitieve zieleleven, dat hem staande houdt.

„De boomen staan hier te glanzen, zoo eindigt het troostelooze boek, in het gouden licht; de lijsterbes is overdekt met roode vruchtjes; we zien de landwegen als witte linten naar den horizon loopen en in de cantine zoemt het over vrede als in een bijenkorf.

Ik sta op. Ik voel me volkomen rustig. Laat de maanden en jaren maar komen; ze zullen me niets meer afnemen; *ze* kunnen me niets meer afnemen. Ik voel me zóó alleen en heb zóózeer alle verwachting opgegeven, dat ik de toekomst tegemoet kan gaan zonder angst. Het leven, dat me door al deze jaren heeft gedragen, heb ik nog in mijn handen en in mijn oogen. Of ik het overwonnen heb, weet ik niet. Maar zoolang ik dat leven bezit, zal het zich een weg weten te zoeken, onverschillig, of de persoonlijkheid in me, die „ik" zegt, daarin behagen schept of niet."

„*Hij* (d.i. de verteller van het voorgaande) sneuvelde, zoo luidt een kort bijschrift, in October 1918, op een dag, dat het zoo rustig en stil was op het geheele front, dat het legerbulletin zich tot dat eene zinnetje bepaalde: „Im Westen sei nichts Neues zu melden." „Van het westelijk front geen nieuws".

Marie Koenen

door PHEMIA MOLKENBOER.

Een interview begint gewoonlijk met eene beschrijving van den tocht naar het huis van het slachtoffer.

Een lange of korte straat, een gevel, een voordeur, een huisbel en dan het binnentreden langs een onnoozel daghitje.

Een brief of telefoontje heeft de komst al voorbereid en de candidaat in levensgeschiedenis vindt men doorgaans minzaam lachend

gezeten achter een schrijfbureau, waarop stapels boeken en papieren zakelijk verzoeken het kort te maken. En na een half uurtje verschijnt het geurig kopje thee, dat de door beide partijen heimelijk gewenschte finale brengt.

Bij Marie Koenen kan direct met de thee worden begonnen. Want haar interview zal inzetten met een vragen stellen aan mijn eigen herinneringen, aan een weer beleven van de eerste maal dat de trein mij naar Maastricht voerde. De correspondentie met Marie Koenen over kinderlectuur had geleid tot een dringende invitatie om eens naar het Zuiden te komen en zoo drukten wij, einde 1916,

MARIE KOENEN

elkaar voor het eerst de hand op het perron te Maastricht.

Daar stond ik dus tegenover Marie Koenen!

Nog zie ik het gebaar waarmede mij, op de trappen van het station staande, werd gezegd: „En dit is nu Maastricht, ONZE stad!" Nog hoor ik de fiere trots, die klonk in de woorden, waarmede het land van St. Servaes aan mij werd voorgesteld. „Och kom, klonk het ongeloovig, bent U nooit in Maastricht geweest?"

Het leek me zelf opeens een niet te vergeven tekort. Ik voelde me medeplichtig aan het boven- en onder-Moerdijksche wantrouwen; alle voorrechten, die de Noordelijke op de Zuidelijke provincies voor hadden, drukten mij op dat moment als een fout door mij persoonlijk bedreven. Heel mijn fantasie brak los bij die simpele conversatievraag.

Een landelijk victoriatje bracht afleiding. We reden over de prachtige Maasbrug, langs de witgekalkte huizen met de groote koperen naamborden. Mijn oog verwonderde zich over de zwaar

geornamenteerde kantgordijnen en de porseleinen idyllegroepjes, waar ieder venster mee pronkte.

En al verder gaande, meer buitenkomend, leek mij Maastricht zoo onwerkelijk, zoo fantastisch, zoo droomerig gemoedelijk.

Ik geloof, dat ik zelfs dacht aan „Knus". Huisjes om van te verhalen, oude muurtjes, die in Amsterdam alleen zouden treffen door de kleur, fluisterden hier sprookjes, vertelden geschiedenissen van vrome menschen, van bêevaartgangers, van processiekinderen. Daar zat ik dus in dat leuke vehikel naast Marie Koenen, de schrijfster, die in haar werken de schoonheid op zulke fijnzinnige manier wist voor te leggen. Hier ging ik met haar door het land van het Hofke, door de straten van Moeder Severiens. Langzaam rijdend in die humoristische canapé op wielen. Een verhaal, een stuk legende op zich. En terwijl het afgeknabbelde paard voortsjokte, wees Marie Koenen mij, langs den spitsboogrug van den Gothischen koetsier, naar het vele mooois dat we passeerden.

Ze duidde met een enkel handgebaar, zonder woorden, op de schoonheid van het Limburgsche, op de heerlijkheid van het land, waar ze zooveel wenschen en wonderen doorleefd had.

Ze sprak niet veel, omdat ze nooit veel spreekt. Alleen uit haar pen groeit en bloeit heel haar denken, en wanneer de hand niet over het papier glijdt, bereidt haar geest wat komen zal, en vormen zich de beelden, die straks in warme taal zullen worden vastgehouden tot een legende, een sproke, een ontroerend verhaal.

Marie Koenen is van een wonderlijke bescheidenheid, vol stille ingetogenheid, op het schuchtere af. Iemand met een groot, diep, innerlijk leven, die zich moeilijk in het daagsche uit en die alleen door haar pen kan zeggen, wat haar vervult.

Hoe helder liggen ze nog in mijne herinnering, die eerste dagen in Maastricht! De kennismaking met het groote huis in de St. Hubertuslaan, de ontmoeting met Vader Koenen, den sympathieken, kalmen man, die zoo plechtig en langzaam sprak, dat zijne zinnen mij steeds aan een dicteé deden denken. Met welk een voldoening ging hij op in het werk van zijn dochter, met welk een trots las hij de waardeerende woorden, waarmee Marie's werken door de katholieke pers werden binnengehaald!

De oude heer Koenen, alhoewel Gelderlander van geboorte, hield veel van Limburg. Hij voelde zelfs ieder misdeeld, die ver van de mergel woonde, al waren zijn klachten tegen Amsterdam niet zwaarwichtiger dan een „te veel aan regen en aan muggen" of een „te hinderlijke gladheid van de geasphalteerde Kalverstraat."

Vader Koenen was het type van een ouderwetschen huisvader. Hij had de vriend kunnen zijn van Nicolaas Beets, ook al miste men bij hem het kalotje, de pijp en de geborduurde pantoffels. Hij was het middelpunt van het kleine gezin, maar zijn kalme eenvoud bracht mee, dat dit geheel ongemerkt zoo was.

We zagen hem alleen bij de maaltijden. De rest van den dag trok hij zich terug in de studeerkamer. Daar lagen zijn drukproeven, tijdschriften, couranten — daar luisterde hij naar de jubelende trillers van zijn geliefd kanarievogeltje.

We maakten in die dagen lange wandelingen en dikwijls sloot Vader zich bij die tochten aan, onvermoeid bij het stijgen en dalen in de prachtige omgeving van Maastricht. En wanneer we over de glooiende wegen naar het Belgische ons richtten, klonk het gedreun van de kanonnen ons in de ooren. Daar ginder was toch oorlog! Ginds, enkele uren verder, werd gevochten, daar was het verlengde van dit vredige terrein tot slagveld gemaakt.

Terwijl hier de heele natuur liefde ademde. In Slavanten, naast de mooie gele mergelmuurtjes, de ruïnes van het oude Observantenklooster, zaten we soms lang sprakeloos te kijken naar de wonderlijke pracht om ons heen en Vader en dochter waren verrukt, wanneer zij merkten, dat die bezoekster uit het „heidensche Holland" opging in de romantische devotiekapelletjes langs den weg of de met bonte papieren omkranste crucifixen bewonderde.

Wanneer we getweeën doolden, vertelde Marie Koenen over zich zelf.

„Ze had eens haar acte voor onderwijzeres gehaald!" We lachten er even om.

Neen, ze was nooit van plan geweest om voor een klas te staan, maar in dien tijd was, na de Lagere School, voor een meisje niet veel anders te bereiken. Haar vader, de bouwer van het Handwoordenboek der nederlandsche taal, de samensteller van verschillende studie- en schoolboeken, bracht haar als vanzelf in deze richting, al begreep hij heel goed, dat het schooljuffrouw spelen zijn dochter nooit af zou gaan.

Marie Koenen voelde gansch iets anders in zich. Ze wilde schrijven.... Ze schreef.... en toch.... Indien Maria Viola, toenmaals redactrice van „Van onzen Tijd" haar niet suggestief had aangemoedigd, zou misschien groote bescheidenheid Marie Koenen het zwijgen hebben opgelegd.

Dan hadden allicht de alcoof-filosofen het pleit gewonnen, die in benepen kleinzieligheid vonden, dat „vrouwen niet schrijven moesten" en die conventioneel de levensweg van ieder meisje zagen afgebakend door zwijgzaamheid, emaille pannen en handwerkjes.

„Was haar geschrijf ook eigenlijk wel de moeite waard om gelezen te worden?" vroeg Marie Koenen zich dan af — en schuchter werden de eerste pogingen weer veilig opgeborgen.

Maria Viola heeft bij Marie Koenen het geloof aan zich zelf aangewakkerd. Want dit, in zich zelf geen erg hebbende talent, dat zich nooit iets voorstelde van de waarde der eerste pogingen, moest in den lentetijd van haar arbeid gesteund worden door aanmoediging en veel zou in naïve bedeesdheid in portefeuille zijn gebleven, indien

anderen daarvoor niet hadden gewaakt. „Ik was verwonderd, zoo vertelde ze eens, over de gulle ontvangst van mijn eerste proza. Ik had nooit gedacht, dat mijn schetsen en verhalen in aanmerking zouden komen voor bespreking. Men noemde mijn werk: romantisch neo-romantisch en met verbazing dacht ik: „O zoo, is het dat!" Ik had mij daar nooit in verdiept. Ik schreef, omdat ik schrijven moest, de taal groeide vanzelf uit mijn pen. Maar het allerminst dacht ik eraan „literatuur" te maken."

Dat is het waarachtig kunstenaarschap. Iets werkelijk schoons tot stand brengen, iets doen ontstaan alleen uit innerlijken drang, zonder berekening, vreemd aan alle effectbejag.

Zoo verscheen in 1912 de Witte Burcht en verder Hendrik van Veldekens Sint Servatius-legende, Het Hofke, van Wenschen en Wonderen (1913), de Toren van Neekum, Sproken en Legenden. In 1916 werd een reeks gedichten, die geleidelijk in periodieken waren verschenen, gebundeld.

De katholieke pers juichte. Maar ook de andersdenkende. Gewoonlijk niet scheutig met lofzangen op Roomsche daden, wist ze het talent van Marie Koenen te waardeeren. In dezen tijd (1916) ontstond „de Beiaard" en de begaafde schrijfster werd als medewerkster opgeroepen. En ziet, daar kwam ze met „de Moeder". Het ontroerende verhaal, dat ging van hart tot hart, werd met enthousiasme ontvangen. Iedereen proefde de schoonheid van dit boek, waarin de diepte van haar geloof door de schrijfster zoo stralend naar voren is gebracht. Het werd geroemd als „hooge kunst" voor nu en voor later en Marie Koenen zelf, die schier argeloos al dit schoons had neergeschreven, voelde door al die loftuigingen een durf in zich wakker worden, die ze nog nooit gekend had en waarmede de volle Zomertijd van haar geven inzette.

Het was in die dagen, dat ik wederom de St. Hubertuslaan bezocht. Vader Koenen sprak met een zekere plechtigheid over het succes, dat het boek „de Moeder" ten deel viel. Hij leefde mee in al die hulde, in heel die vriendelijke ontvangst van het vrouwtje Severiens.

Weer dwaalden we over de Zuid-Limburgsche heuvelen.

„Met mijn neef, Jan Bogaerts, heb ik hier ook zoo vaak geloopen," hoorde ik zeggen. „We waren nog kinderen. De mooie natuur hier sprak tot hem en tot mij, al was het op gansch andere wijze. We droomden samen van vertellen over al dat schoons: hij met zijn penseel, ik met mijn pen." In het Koenen-huis hingen tal van Bogaerts' schetsen, Bloemstudies, portretten, oude kasteelen in Limburg. Toen zag ik het eerste schilderij van neef Jan, op twaalfjarigen leeftijd geschilderd. De kleine kunstenaar wilde voor de feestvierende twaalfjarige Marie wat schilderen. Maar doek had hij niet. Toen timmerde hij vier latjes tegen elkaar, spande daar zijn bontgeruite jongenszakdoek op en — klaar was het schildersraam. De stroeve,

reeds wat taai geworden, verf tooverde er een binnenhuisje op, en dit poëtische geschenk pronkt ook thans nog in de werkkamer van de schrijfster.

De bezoeken aan Maastricht werden gevolgd door een komen naar Amsterdam. Met bezorgd gelaat zag Vader Koenen zijn dochter naar het regen en muggenland vertrekken.

De bibliotheken van onze hoofdstad moesten Marie Koenen helpen bij het opbouwen van een historischen roman en uit fantasieën over de geschiedenis van den Contra-Reformatietijd ontstond *„De Wilde Jager"*, het boek dat, wat innigheid aangaat, misschien bij *de Moeder* ten achter staat, maar dat om zijn rijken, diepen inhoud een weldaad is, en een aanwinst in de katholieke literatuur. Dikwijls staar ik met eerbied naar het hoekje van mijn kamer, waar dat boek grootendeels is geschreven. Zou een gevelsteen soms later die gedenkwaardige plaats komen aanduiden?

Marie Koenen heeft ons vele werken geschonken— het is niet de bedoeling dit alles hier als een Dirk en Aernoutlijstje op te noemen.

Sedert 1928 heeft de schrijfster zich in Amsterdam gevestigd en dat belooft historie! Want we staan gretig te wachten op nog veel meer van haar hand. De Amsterdamsche grachten fluisteren zooveel, dat slechts door weinigen kan worden verstaan en naverteld. Maar terwijl de universiteitsstad, met al haar voordeelen zich openbaart, denkt Marie Koenen aan haar oude huis te Maastricht, aan het landelijk verblijf te Geulle, waar de kalme, inspireerende omgeving haar de rust gaf, noodig om dat wat haar ziel beroert tot rijpheid te laten komen.

Amsterdam zet in met de roman *Stormenland*, een historisch verhaal uit de vroegste geschiedenis der Nederlandsche kerk: de Gemeenschap in Utrecht heeft ons al maanden geleden dit boek beloofd! De geheel andere omgeving, waarin Marie Koenen door haar vestiging in Holland gekomen is, zal natuurlijk invloed doen gelden op haar werk. Zij zelf meent hiermede een nieuwe arbeidsperiode te hebben ingeleid. „Het slotaccoord!" zegt ze lachend, „Ik hoop, dat dit nieuwe deel van mijn leven me eindelijk eens naar het eigenlijke brengt, want gevonden heb ik dit nog nooit!"

Wij hopen, dat Marie Koenen zal zoeken en zal blijven zoeken, want die vindt, verliest zijn kunstenaarschap, en wij verwachten nog zoo heel veel van deze door ons zoo hoog gewaardeerde, begaafde vrouw, waarvan de biddende pen zoo prachtig haar heilige roeping weet te vervullen.

Laat het slotaccoord jarenlang doorklinken, wij kunnen er niet anders dan wel bij varen!

Balladen, oud en nieuw, in de Engelsche literatuur

door P. W. ASSMANN.

Het is ter juiste kenschetsing, dat ik in den titel spreek van balladen, oud en nieuw; wellicht is het juister nog te spreken van balladen, oorspronkelijk en nagebootst. De ballade, — het verhalend gedicht, na verwant aan lyriek — is een der schoonste en ontroerendste uitingen der literatuur, te treffender, nu zij niet meer geschapen wordt. De Middeleeuwen hebben de ballade gewrocht; de tijden daarna vermochten dat niet meer: de factoren, vereischt voor haar ontstaan, zijn door de voortschrijdende ontwikkeling der menschheid verloren gegaan en kunnen niet meer herboren worden.

In bijna alle eeuwen van den nieuwen tijd, ook thans, heeft men z. g. balladen „gemaakt", maar die door één persoon gewrochte dichterlijke voortbrengselen, — de poëtische waarde buiten beschouwing gelaten — kan men dezen naam toch niet geven, wanneer men bedenkt, wat balladen eigenlijk zijn en hoe zij ontstonden.

Verschillende literatuurvorschers der vorige eeuw waren van opinie dat de balladen anonieme gedichten waren van minstreels, dus zuiver persoonlijke gedichten, en als zoodanig bewerkingen van oude sagen. Van deze meening is men thans vrijwel algemeen teruggekomen. Een der meest kenmerkende eigenschappen der balladen is juist haar „impersonal note", ten nauwste verband houdend met haar ontstaan en „oral tradition", waardoor zij, steeds zich wijzigend, bleven bestaan. De theorie van „minstrel autorship" heeft afgedaan en men moet de balladen beschouwen als te zijn ontstaan uit het volk en daardoor van geslacht op geslacht overgeleverd. Op welke verschillende wijzen dit ontstaan heeft plaats gehad, is in veel gevallen nog duister, en zekerheid zal daaromtrent wel nooit verkregen worden. Maar een der oorzaken van ontstaan, waarvan men zeker is, was deze: de beroemde krijgslieden der oude stammen bezongen hun eigen daden en die hunner voorgangers; het volk nam deze geïmproviseerde zangen over, vulde die aan en leverde hen over aan volgende generaties, bij welk proces van overlevering natuurlijk steeds nieuwe elementen werden toegevoegd, waardoor de zangen steeds meer episch werden. Zoo wordt ons in *Beowulf* een „warrior" beschreven, die een lied improviseert op het verslaan van *Grendel*.

De oude balladen worden gekenmerkt door eenvoud, naiveteit en een ongekunstelde natuurlijkheid, een tendenz ligt er niet in opgesloten en, vanzelfsprekend, ontbreekt ieder spoor van „deliberate composition". Haat, liefde, medelijden, vrees, dapperheid, in 't algemeen, de ongecompliceerde menschelijke eigenschappen der primitieve tijden bepalen haar onderwerpen.

Thans kent men ongeveer 305 origineele balladen, weergegeven in bijna 1300 overzettingen, en alle opgenomen in Child's Collection. Hoogstwaarschijnlijk zullen er niet meer ontdekt worden, temeer, daar ze in de mondelinge overlevering absoluut niet meer bestaan. De herders op de Schotsche grenzen, — de streken waar de balladen het langst bewaard bleven — zingen en vertellen die oude liederen niet langer. Wel zijn tal van balladen verloren gegaan, doordat zij reeds vroeg onder het volk uitstierven, vóór zij in manuscripten werden vastgelegd. Het bewijs daarvan leveren de geschriften van *Aldhelm,* den abt van Malmesbury; daarin komen verschillende opmerkingen voor, wijzend op het bestaan van balladen, die wij thans niet meer kennen. Ook in *Piers the Plowman* (1370) worden behalve de „rimes" van *Robin Hood* — die bewaard zijn gebleven — ook genoemd die van *Randoph earl of Chester,* en deze zijn verloren gegaan.

De oudste bekende Engelsche ballade is de *Song of Canute;* in moderne bloemlezingen wordt ook dikwijls opgenomen *The Fight at Finnesburg;* een der merkwaardigste is voorts *The Maid Freed from the Gallows.* Het onderwerp daarvan wordt in de balladen van bijna alle Europeesche landen bezongen — in Finland o.a. bestaan 50 overzettingen — en in enkele afgelegen, geïsoleerde districten der Vereenigde Staten bestaat zij nog in de mondelinge overlevering, en wordt zij verteld met uitdrukkingen van het Yorkshire dialect, zooals dat eeuwen geleden onder de eerste kolonisten bestond.

Een zeer schoone ballade uit de 15e eeuw is *S. Stephen and King Herod,* waarvan ik hier in modern Engelsch — waardoor iets van de schoonheid verloren gaat — de eerste verzen afschrijf:

S. Stephen was a clerk in King Herod's Hall,
And served him with bread on cloth, as every King befall.

Stephen out of kitchen came, the boar's head on his hand,
He saw a star, fair and bright, over Bethlehem stand.

He cast adown the boar's head, and went into the hall,
I forsake thee, King Herod, and thy works all.

I forsake thee, King Herod, and thy works all,
There is a child in Bethlehem born, is better than us all.

Al kunnen we ons thans niet volledig voorstellen, welk een enorm groote beteekenis de ballade — die, eenmaal ontstaan, onder het volk bleef voortleven en ook door minstreels werd voorgedragen — voor den middeleeuwer bezat, vermogen we ons deze toch wel eenigszins te realiseeren, wanneer bedacht wordt, dat zij volkomen paste in den geest der Middeleeuwen, en daaruit immers was voort-

gekomen en er mee vergroeid, en in een tijd, dat een groot deel van het volk — zoowel hoog als laag — niet lezen kon, een der voornaamste bronnen van kunstgenot was. En ook den modernen, kunstgevoeligen mensch kan de kennisname van deze, door spontane uiting ontstane, zangen nog een eenvoudig, maar fijn genot verschaffen.

„The abiding value of the ballads is that they give a hint of primitive and unspoiled poetic sensation. They speak not only in the language of tradition, but also with the voice of the multitude; there is nothing subtle in their working, and they appeal to things as they are. They can tell a good tale. They are fresh with the open air; wind and sunshine play through them; and the distinction, which assigns them to nature rather than to art, is practical and sound."

* * *

Onder de bevolking der afgelegen landstreken zijn de balladen eeuwenlang, onder steeds zich wijzigende vormen, uitsluitend door mondelinge overlevering blijven bestaan. Toch werden zij ook reeds vrij spoedig door, met dit doel rondtrekkende, dichters verzameld, en tegen het einde der 15e eeuw werden de op deze wijze verkregen bundels reeds gedrukt. Ook gedurende de 17e en 18e eeuw bleef de — zij 't dan beperkte — belangstelling bestaan in dit merkwaardig litteratuurgenre, maar het was toch eerst in de tweede helft der 18e eeuw, dat de balladen uit haar betrekkelijke onbekendheid naar voren traden. Zoodanig geschiedde dit toen, dat de balladen de voornaamste bronnen van inspiratie werden der dichters van het nieuwe literaire tijdvak, het romantische.

Thomas Percy (1729—1811) verzamelde balladen uit alle deelen van het land, waarbij het toeval hem zeer van dienst is geweest. Bij een bezoek aan zijn vriend Humphrey Pitt, vond hij een manuscript „lying dirty on the floor under a bureau in the parlour and being used bij the maids to light the fire". Het bleek ongeveer een eeuw oud te zijn en een groote verzameling balladen te bevatten. Dit manuscript — een der waardevolste dat wij thans bezitten — werd de aanleiding tot de uitgave in 1765 van de *Reliques of Ancient English Poetry*. Slechts een klein gedeelte der balladen uit het manuscript werd in de *Reliques* opgenomen, en bijzonder deskundig of artistiek is Thomas Percy daarbij zelfs niet te werk gegaan. De verzen werden vervormd naar de conventioneele 18e eeuwsche dichteischen; zooals Percy dat uitdrukte, zij werden „improved".

Een der hoofdkenmerken van de Romantiek is geweest, dat men de, door de klassieken verbroken, verbinding met de Middeleeuwen weder herstelde. De schoonste en gaafste poëzie dier tijden had men hier vóór zich; men moet de van rijke verbeelding getuigende, frissche en ongekunstelde balladenpoëzie eens vergelijken met eenige gedich-

ten, typeerend voor den laat-klassieken tijd, om het onderscheid te constateeren; het is dan tevens begrijpelijk, dat de dichters der nieuwe school verrukt waren en dat de invloed, van de *Reliques* uitgegaan, geweldig is geweest. Behalve voor tijdgenooten, zijn zij van groot belang geweest voor de dichterlijke werkzaamheid van *Wordsworth, Coleridge* en *Walter Scott*. Wordsworth schreef van de *Religues* o.a.: „For our own country, its poetry has been absolutely

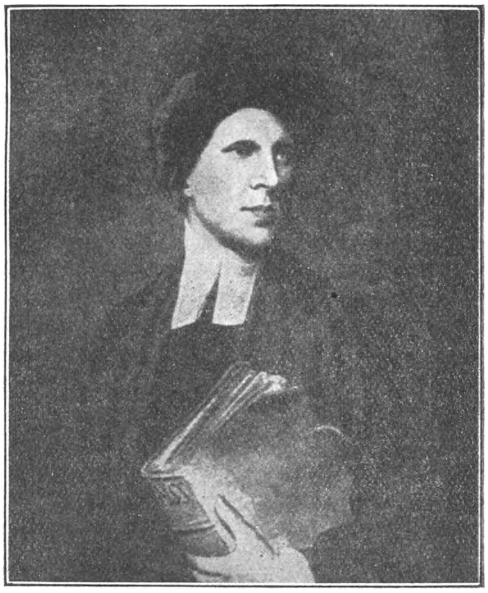

REV. PERCY

redeemed by it. I do not think, that there is an able writer in verse of the present day who would not be proud to acknowledge his obligations to the *Reliques*. I know, that it is so with my friends; and for myself, I am happy to make a public avowal of my own". De invloed der *Reliques* is niet beperkt gebleven tot Engeland; ook de Duitsche romantische beweging is haar veel verschuldigd; voor de dichterlijke werkzaamheid van Herder b.v. zijn zij van groot belang geweest.

Het volledige manuscript, door Thomas Percy ontdekt, werd eerst in 1867 gepubliceerd.

Van een der meest bekende balladen uit de *Reliques*: *Sir Patrick Spence* volgen hier de eerste verzen:

The King sits in Dumferling toune, [1])
Drinking the blude-reid wine
O quhar will I get guid sailor,
To sail this ship of mine?

Up and spake an eldern knight,
Sat on the King's richt knee,
„Sir Patrick Spence is the best sailor
That sails upon the sea".

The King has written a braid letter,
And sign'd it wi' his hand,
And sent it to Sir Patrick Spence,
Was walking on the sand.

* * *

In deze zelfde jaren — tusschen 1760 en 1770 — zagen eenige dichterlijke voortbrengselen het licht, die berucht zijn geworden in de literatuur: *Ossian* van James Macpherson en de z.g. *Rowley Poems* van Thomas Chatterton.

James Macpherson (1736—1796) publiceerde in de jaren 1760—1763 een aantal *Fragments of Ancient Poetry*, die alle vertalingen uit het Gaelic zouden zijn der gedichten van Ossian, den legendarischen dichter van de Gael. Reeds dadelijk na het verschijnen ontwikkelde zich een strijd over de echtheid der gedichten: vooral Dr. Johnson heeft er heftig tegen geschreven. Thans staat vrijwel vast dat Macpherson zich aan een falsificatie heeft schuldig gemaakt; hoogstens heeft hij gebruik gemaakt van eenige oude fragmenten; in hoever is nu niet meer uit te maken. Hij beweerde uit oude manuscripten te hebben geput, maar deze konden nooit getoond worden. Wel kwam hij voor den dag met eenige „afschriften" van Gaelic teksten, maar juist van deze werd bewezen, dat zij valsch waren en Macpherson bleek geen „Gaelic Scholar"; zijn teksten weken in verschillende opzichten af van het oude Gaelic. Maar in elk geval Macpherson toonde een oorspronkelijk dichter te zijn en men zeide, dat hij „was not altogether ill-pleased to be under the imputation of having hoaxed the British public; since he thus acquired the higher credit as a great original poet". De „poems" zelf zijn zeer verschillend in waarde; van een der verdienstelijkste, de *Desolation of Balclutha*, volgt hier een gedeelte:

„I have seen the walls of Balclutha, but they were desolate. The

[1]) toune is town; quhar is where; guid is good; eldern is eldernly; braid is plain.

fire had resounded in the halls; and the voice of the people is heard no more. The stream of Clutha was removed from its place by the fall of the walls. The thistle shook there its lonely head; the moss whistled to the wind. The fox looked out from the windows; the rank grass of the wall waved round its head. Desolate is the dwelling of Moina; silence is in the house of her fathers. Raise the

MACPHERSON

song of mourning, o bards! over the land of strangers. They have but fallen before us; for one day we must fall."

Thomas Chatterton (1752—1770) heeft het nog bonter gemaakt. Nadat hij op veertienjarigen leeftijd reeds een door hem geschreven gedicht valschelijk had laten doorgaan voor door hem teruggevonden Middeleeuwsche poëzie, zond hij in 1769 aan Horace Walpole — een der leidende literaire persoonlijkheden van dien tijd een „afschrift van: *The Ryse of Peyncteyning yn Englande wroten by T. Rewleie,* 1469, *for Mastre Canynge,* later bekend geworden als de z.g. *Rowley Poems.*

Walpole vloog er aanvankelijk in; hij betuigde Chatterton schriftelijk zijn dank, verklaarde tot zijn spijt „to be ignorant of the Saxon language", en bood zelfs aan de gedichten te publiceeren. Maar toen hij kort daarna de gedichten zijn vrienden Mason en

Gray toonde, verklaarde deze de „poems" voor vervalschingen, en Walpole brak de connecties met Chatterton af. Het einde van Thomas Chatterton, de „boy-poet", was tragisch. Van zijn woonplaats, Bristol, naar Londen getrokken, in de hoop daar, gelijk zooveel dichters vóór hem, naam en fortuin te maken, verviel hij er tot ellende en pleegde op 18-jarigen leeftijd door vergiftiging zelfmoord. Over de echtheid der *Rowley Poems* werd nog tientallen jaren strijd gevoerd, tot Professor Skeat, die de gezamenlijke gedichten van Chatterton in 1871 uitgaf, de disputen beslechtte, door overtuigend aan te toonen, dat Chatterton absoluut onbekend was met de middeleeuwsche literatuur, nooit een manuscript onder de oogen had gekregen en de woorden meest had overgenomen van Kersey's Dictionary.

Maar blijvend is— en critici als *Coleridge, Wordsworth, Shelley* en *Rossetti* hebben daarop gewezen — de wondere originaliteit van dezen dichter, nog geen 18 jaar oud, van wien ook de overige verzen, de z.g. „acknowledged poems", die duidelijk blijken geven van groot poëtisch vermogen.

De *Rowley Poems* zoowel als de *Ossianic Poems* hebben op de ontwikkeling van geest en vorm der Romantiek veel invloed geoefend; het is zeker wel merkwaardig te noemen dat de Romantiek in beduidende mate haar inspiratie heeft geput uit deze twee falsificaties.

* * *

In de Schotsche grensdistricten, — gedurende de oude tijden bewoond door woeste, vechtlustige stammen — waren rond de in hun geschiedenis talrijke, meer of minder legendarische, heldenfiguren, tal van balladen ontstaan. Daar de bevolking hier ook later zeer afgesloten was blijven leven, waren deze balladen door mondelinge overlevering vrij zuiver in de volkspoëzie bewaard gebleven. Sir Walter Scott heeft deze „border ballads" verzameld, juist op het tijdstip dat de mondelinge overlevering verloren dreigde te gaan. In 1802 publiceerde hij de aldus vergaarde balladen als *Minstrelsy of the Scottish Border*. Vrij zeker is het echter dat Scott van enkele balladen slechts zeer schrale fragmenten bekend zijn geworden en hij de rest zelf heeft gefantaseerd. Zijn bundel — van ruim 40 balladen — bevat verschillende verzen treffend door poëtische schoonheid, door kracht en passie: De bekendste zijn: *The Eve of St John, The Wife of Usher's Well, Kinmont Willie* en *Thomas the Rymer*. Van *The Wife of Usher's Well*, schrijf ik hieronder een paar verzen af. Het gedicht verhaalt hoe de dooden, verontrust door de droefheid der levenden, terugkeeren. Dit motief komt in meerdere balladen voor, o.a. in Bürger's

Lenore. Walter Scott vernam de ballade uit den mond van een oude vrouw te Kirkhill in Schotland.

There lived a wife at Usher's Well,
And a wealthy wife was she
She had three stout and stalwart sons,
And sent them o'er the sea.

They hadna been a week from her,
A week but barely ane,
When word came back to the carline (aged) wife
That her three sons were gane.

They hadna been a week from her,
A week but barely three,
When word came to the carline wife
That her sons she'd never see.

De rest van het gedicht verhaalt dan hoe de moeder wenscht dat haar drie zoons in „earthly flesh and blood" terug zullen komen. Haar wensch gaat in vervulling; op een nacht komen haar zoons terug, maar vóór het aanbreken van den dag moeten zij het huis weder verlaten, en de ballade eindigt:

Fare ye weel , my mother dear!
Fareweel to barn and byre!
And fare ye weel, the bonny lass,
That kindles my mother's fire.

* * *

In de voorgaande beschouwingen merkte ik reeds op dat balladen sedert lang niet meer onder het volk leven en nieuwe ook niet meer kunnen ontstaan. Wel hebben verscheidene dichters verzen gewrocht naar het model der oude balladen. En het is begrijpelijk dat enkele der grooten onder hen zich juist tot deze poëzie voelden getrokken. Dichters voelen zich eenigszins vreemden op aarde, de hardheid en onschoonheid van het moderne leven drijven hen terug in een eigen gedroomde verbeeldingswereld. En dan moeten de balladen, met haar natuurlijk poëtisch gevoel, haar ongekunstelde schoonheid, en die in geen verband staan met het eigentijdsche, den dichter zoo dikwijls afstootende, leven, wel een zeer bijzondere aantrekkelijkheid voor deze kunstenaars bezitten. Zoo is het dus begrijpelijk dat eenige van Engeland's groote dichters mede van hun beste poëzie gewrocht hebben in balladenvorm. Al bezitten deze verzen dan ook niet de kenmerken der origineele

oude balladen, — dit is immers onmogelijk want de balladen waren een schepping van het volk en bovendien kan zelfs een dichter zich niet zoo absoluut losmaken van het heden, waarin hij werd geplaatst dat hij het verleden volkomen laat herleven — zij behooren toch tot de schoonste poëzie der Engelsche literatuur.

Zoo kan dan van Coleridge genoemd worden zijn *Rime of the Ancient Mariner*, van Keats zijn *La Belle Dame Sans Merci* en van Rossetti, *The King's Tragedie*.

Deze drie gedichten moeten op den modernen lezer, die eenig kunstgevoel bezit, — en dus zeker ook smaak heeft in de poëzie der balladen, want deze spreken toch het meest het natuurlijk poëtische gevoel aan — groote bekoring oefenen.

Coleridge's *Ancient Mariner* heb ik indertijd besproken in den jaargang 1927 - 1928 van *Boekenschouw* bladz 22 - 24;. The King's Tragedie, het verhaal van den tragischen dood van James I van Schotland in 1437, is zoo lang, dat een kort citaat een voldoende idee van deze ballade kan geven; van Keats *La Belle Dame Sans Merci* volgt hier een gedeelte.

O what can ail thee, knight-at-arms,
Alone and palely loitering?
The sedge has wither'd from the Lake,
And no birds sing.

O what can ail thee, knight-at-arms!
So haggard and so woebegone?
The squirrel's granary is full,
And the harvest's done.

I see a lily on thy brow
With anguish moist and fever dew,
And on thy cheeks a fading rose
Fast withereth too.

I met a Lady in the Meads,
Full beautiful — a fairy's child,
Her hair was long, her foot was light,
And her eyes were wild.

I made a garland for her head,
And bracelets too, and fragant zone;
She look'd at me as she did love,
And made sweet moan.

* * *

Tenslotte nog een ballade van een der moderne Engelsche-dichters, Walter de la Mare (geb. 1873). Hij is een

romanticus, ietwat weemoedig, wiens dichtwerk menigmaal den indruk geeft of hij met den onbevangen blik van een kind overal iets vreemds en wonderlijks in het leven ontwaart. Wel een dichter dus, geëigend den geest der balladen te benaderen. Een zijner eenvoudigste, schoonste gedichten is:

The Silver Penny.

„Sailor-man, I'll give to jou
My bright silver penny,
If out to sea jou 'll sail me,
And my dear sister Jenny".

Get in, young Sir, I'll sail ye
And your dear sister Jenny;
But pay she shall her golden locks
Instead of your penny.

They sail away, they sail away,
O fierce the winds blew,
The foam flew in clouds,
And dark the night grew!

And all the wild sea-water
Climbed steep into the boat;
Back to the shore again
Sail they will not.

Drowned is the sailor- man,
Drowned is sweet Jenny!
And drowned in the deep sea
A bright silver penny.

De Bonte Storm

door J. HENKTON.

Nes Cloquet is een notarisklerk, „als type een Jezuietenscholastiek maar toch met mogelijkheden van erotiek in zijn jonge verstorven trekken", die zich intellectueel denkt, over meisjes heen kijkt, van pater Molenaar's proza houdt, St Thomas en Maritain leest; hij vertroetelt zoo'n beetje een roeping van Redemptorist te worden, durft echter geen afscheid van de wereld te nemen om zijn invalide moeder niet alleen te laten, en ziet, als hij carnaval gaat vieren, weldra in, dat zijn weg niet naar het priesterschap wijst; „als hij de wereld leert kennen", laat hij zich neertrekken in het slechtste gezelschap van heel Maastricht.

Servais Dulkeners voelt zich eveneens intellectueel, zelfs in zijn vele flirtations, spot graag, boemelt flink, debatteert gewichtig over honderd en één onderwerpen en speelt Engelbewaarder in het pakje en op de manier van Don Juan.

Polke Delwaille, bijgenaamd Poeleke de Dweil, is een meisje uit een hopeloos gedegenereerde familie, koestert burgerlijk-eerzuchtige aspiraties, haat haar vader en minacht medelijdend haar moeder die hun en haar leven had verruwd, verlangt naar huiselijken vrede en een respectabel milieu, loert er op desnoods iederen dag een jongeman te lokken en dan weg te stooten, en stelt haar eer te koop — alles om te vergeten dat haar eerste eerlijke liefde onbarmhartig werd stukgescheurd.

Fielke Lemkes is een braaf middenstandsdochtertje, naïef en vroom, heel goed en heel zoet, een tikje sentimenteel, heel lief en onbaatzuchtig, aanvallig; kinderlijk onschuldig.

Dat zijn de hoofdpersonen over wie de bonte storm vaart.

De moeders, gedreven door haar verlangen naar een huwelijk, bewerken dat Fielke en Nes samen Carnaval zullen vieren, — een prachtige gelegenheid voor eerste kennismaking. Nes stemt toe om zijn moeder te plezieren, met tegenzin, doch ook met een soort heimelijke, verlangende nieuwsgierigheid. En na den eersten Carnavalsavond boemelt hij tot vroeg in den morgen. Fielke beleeft niet veel plezier van haar Carnaval met hem. Want Poeleke heeft gebluft tegenover haar vriendinnen: Cloquet wordt de mijne — en zij vangt den onervaren Nes, die zich al te makkelijk verstrikken laat, zich haar eigendom voelt en zich laat verloven. Fielke die intusschen al een kloostergelofte heeft afgelegd om zijn redding te verkrijgen, vraagt de hulp van Dulkeners, en deze gebruikt zijn beproefde galante kunsten om de plaats van Nes bij Poeleke de Dweil in te nemen, en laat na een heftige scène het meisje alleen. Nes kan de onbaatzuchtige liefde van Fielke aanvaarden, en Dulkeners poneert nog eens de stelling dat hij „in imaginaire liefdes leeft voor imaginaire vrouwen".

M a t h i a s K e m p maakt zijn personen in *De Bonte Storm* belangrijker dan ze zijn. In Servais Dulkeners b.v. denkt de lezer wel een zeer bijzonder type te vinden, een geweldig intellect en tegelijk een ongeëvenaarden Don Juan.

Men oordeele: „Dulkeners mengde zich omzichtig in de debatten. Ondermijnde met geraffineerde sophismen iedere opvatting en debiteerde erotiek van onbeschaamd-onschuldige soort. Dreef de discussies op tot allerhartstochtelijke hoogten, bevroor dan ieder enthousiasme met achtelooze ironie en verdedigde vervolgens twee met elkaar onvereenigbare stellingen. Om met ascetisch handgebaar ten slotte iederen ernst weg te wuiven. Dit alles, gevoegd bij een slordig-sluwe flirtvaardigheid, bezorgde hem onder de jongelui een hoogst dubieuze reputatie. De meisjes wisten heelemaal niet, hoe ze 't met hem hadden, scholden hem — buiten het bereik van zijn vlijmend-vriendelijke replieken — voor te stom of gewaagden welwillend van de vele eerste liefdes, die hij achteloos passief en vaak ongeweten was geweest."

De karakteriseering van K e m p is beter dan de man dien hij analyseert; Dulkeners is in het boek een spotter en veroveraar, maar nergens handelt of spreekt hij op een wijze, die met boven aangehaalde passage overeenstemt. Zoo zijn de overige personen in dezen carnavalsroman; K e m p gooit kwistig en virtuoselijk met praedicaten — geraffineerd grootspreker, Carmentjes met berekende sensualiteit, pikant-zedig, fatalistisch passief, oogen vol dierlijk magnetisme, zeldzaam venijnige spotter, enz.— maar per saldo zijn de beruchte meisjes gewone straatfiguren, die Carnaval benutten om meer dan anders te flirten, gratis te drinken, en, als 't kan, een meer of minder goede partij te vinden. De leden der intellectueele bent en der „Roemruchte schare", blijken niets anders te zijn dan wilde hos-klanten, nachtbrakers en kerels met flauwe dronkemansgrapjes, die overigens wat schermen met namen van schilders en auteurs en intellectueele alledaagschheden. Hun gedrag en conversatie maken de karaktiseering niet waar.

K e m p volgt het geestelijk proces van Nes Cloquet stap voor stap, en geeft goed weer de verwarde mentaliteit van den onervaren viveur, die, eerst dwarsdrijverig en dan verlangend zich groot voor te doen, wel meegesleurd moèt worden, niet handelt, maar alleen behandeld wordt. Zijn gegeven was waard behandeld te worden. Doch doòr verschillende der andere figuren maakt het boek den indruk van provincialisme: er wordt meer belangwekkendheid voorgesteld dan er is. Onbelangrijkheid-met-air-en-airtjes. K e m p doet zijn personen te veel eer aan. Hij heeft dingen geschreven, die belangwekkender waren.

Dan is er in dezen roman van M a t h. Kemp, die in zijn beschrijving van de Maas-bij-hoogwater grooter, rijker, beeldender is. dan in die van den bonten Carnavalsstorm, ook Carnaval. En

wanneer wij hem, als kenner der locale toestanden, mogen beschouwen als waarheidsgetrouw beschrijver van vastenavondjool, dan kan zijn boek bezwaarlijk anders dan tegenstanders van Carnaval maken. Dan is Carnaval geen fleurig en kleurig algemeen feest van een volk, maar een geschikt voorwendsel om meer dan gek te doen; „'t is immers Carnaval". Dan is Carnaval een goede gelegenheid voor venijnige tongen om onbeperkt te lasteren en kwaad te stoken. (pag. 11). Dan is Carnaval het feest van brallende drinkebroers zonder-maat, die in wijnplassen hun roes uitslapen. Dan is Carnaval plat en onbegrijpelijk, een terreur van kwaadsprekerij. Carnaval is dan een hospartij zonder smaak en met familiariteiten, die anders „foei" ontlokken (pag. 91); Carnaval is dan miselijk, pijnlijk en wreed. (pag. 122). Maar misschien heeft Kemp, in verband met het gegeven van zijn roman, alleen de uitwassen beschreven.

Intusschen veronderstellen wij, dat men het boek wil lezen — het is duidelijk, dat de roman voor volwassenen blijft voorbehouden — want Carnaval is actueel, — het is reeds een „probleem" geworden.

De Bonte Storm, een Carnavalsroman, door Math. Kemp. (230) f 1.90. H. P. Leopold, Den Haag.

Uit Boeken en Bladen

IN DEN GULDEN WINCKEL, Maart 1929, schrijft A. van Dal over „De Nijmeegsche Student en de Litteratuur". „In de jaren '20-'24 waren alle jonge menschen opstandig tegen de ouderen, droomden van groote nieuwe dingen in maatschappij, kunst en leven en beschouwden alles, wat in den weg stond als een quantité négligeable. Wij dweepten met de „jongeren".... en wij lazen „Roeping" en „De Vrije Bladen" en „De Gemeenschap", wij lazen „De Stem", omdat wij het goed met de jongeren meenden, en wij vonden, dat het jonge geslacht volkomen gelijk had.....

Maar wij durven niet beweren, dat zij deze liefde behouden hebben. Zeker niet als groep: de groep der jongeren heeft haar vroegere prestige bij den student — misschien bij den intellectueel überhaupt — verloren, omdat zij de litteratuur met „litteratuur" hebben verstikt, of nog erger met essays....

Persoonlijk echter hebben verschillende hunner hun crediet behouden: van de niet-katholieken vooral Marsman, van de katholieken vooral Albert Helman, en iets minder Kuyle, van Duinkerken en Gijsen."

Dirk Coster schrijft in het Maartnummer van „DE STEM" '29 niet zeer vleiend over de Katholieke litteratuur der latere jaren.

„En toch laat zij (die eigenaardige Katholieke spontaniteit) zich niet wegdringen. Het eenige, dat zich wegdringen laat, dat is de onwillekeurige eerbied, die het Katholieke ideaal in zijn bloei en zuiverheid den buitenstanders altijd ingeboezemd heeft, en die zich immer bewees te zijn: een door lieflijkheid omstroomde en getemperde kracht. Deze eerbied is gekwetst of liever weifelend geworden, onzeker, en dit wel door het allermerkwaardigst geestelijk proces, dat zich de laatste jaren voor onze oogen afspeelde. Men zou het kunnen noemen: de strijd van het Katholicisme met de moderniteit op het gebied der litteratuur, en dat in enkele zeer jonge geesten. Deze jongeren zelf kunnen het niet helpen; zij zijn eenvoudig de menschelijke graadmeters, die de staat van een proces en de toestand eener atmosfeer aangeven. En in dezen strijd bleek het Katholicisme voorloopig verrassend zwak en verrassend machtig de tijdgeest, die erop indrong, het eigenaardig complex van atmosfeer en richtingsinstinct, dat men de moderniteit noemt. Want een doorsnede van hun wezenlijke voorkeuren, hun wezenlijke afkeuren toont merkwaardigerwijze geen enkel verschil meer met die der zoogenaamde paganistische jongeren, eendere begeestering voor eendere verschijnselen, eendere generatie-politiek, eendere strengtoegespitste en onvruchtbare aesthetiek, eendere verwaarloozing van het vruchtbaar Katholiek verleden (duizenden woorden over kleine jonge dichters en geen woord over Gezelle, de glorie hunner kerk) en ten slotte zelfs; eendere instinctieve afkeer van diezelfde caritas, die èn de

breede basis èn de geslepen sluitsteen is van hun systeem, een afkeer, die merkwaardig Romeinsch is in dezen Amerikaansch-Romeinschen tijd.

Men voelt deze tweespalt wel, men voelt wel, dat men met de verfoeide Katholieke kinderlijkheid ook iets anders aan 't verliezen is. Men tracht zich te redden met paradoxen en intellectualistische thema's. Men heeft de „harde liefde" uitgevonden, en de extase die men bij voorkeur „wit" noemt, — maar het kan hun nimmer gelukken deze harde liefde en witte extase aan het leven te verbinden en er met het accent der doorleefdheid van te spreken! Hoe zou het ook. Deze ontzaggelijk hooge en sterke toestanden komen na een leven, en wat voor leven! ondenkbaar van offer, zelfbedwang en loutering,— en ook dit vergeet men immer: dat het eerste voorgevoel van zulk een harde liefde en deze stalen kracht tot daden nog-niet-hard is, doch integendeel zeer teeder, zeer menschelijk, eenvoudig en deemoedig. — Laten zij dan Ruusbroec werkelijk lezen, wanneer zij dit niet gelooven willen. Uit de trillende vreugde van het kind komt de ernst van den man en alle groote Katholieke figuren hebben in hun rijpen ernst iets van de trilling van die kindervreugde meegenomen. Het is een objectieve constateering en het was tevens een eerbied! Een ideaal verplicht! Wij zijn ons bewust, dat wij de jonge Katholieken een hooger Imperatief stelden dan aan anderen. Wij vroegen hun geen groote kunst, doch wel meer innerlijke argeloosheid. En wij moeten bekennen, dat wij, bij deze eerste ontmoeting van de na-oorlogsche moderniteit in het Katholicisme de atmosfeer van het Katholicisme met ontstellende snelheid zagen wegteren en vervluchtigen. — Napoleon won het van den Christus! —

Wij zeiden „voorloopig" en bij den eersten aanstoot. Het kan nog anders worden; een nieuwe toon, een dieper bron van energie kan nog gevonden worden. En even voorloopig hebben wij gezegd wat we te zeggen hadden, en het lag ons al jaren op 't hart."

D r. P. P r e s s e r wijdt in de Jubileum-uitgave „HISTORISCHE OPSTELLEN opgedragen aan P r o f. B r u g m a n s" 7 Maart 29, een beschouwing aan „Anatole France en de geschiedenis". „Er zou uit de werken van Anatole France een pessimisten-brevier zijn samen te stellen, dat in somberheid en misanthropie Schopenhauer zou evenaren. Het is de geest van zijn heele werk, de geest van een man, die zich nu eenmaal niet illusioneeren kan: die, liever iconoclast dan dupe, weigert te offeren aan afgoden, maar daarom nog geen God aanbidt; de geest van den scepticus, die tegenover zijn egen scepsis sceptisch staat; van den dillettant, die in het dagelijksch leven wel moet optreden of poseeren als een hedonistisch levensgenieter, verborgen achter een masker van hoffelijkheid en élégance. Hij kiest geen partij: wie dat doet, kiest slechts één uit de ontelbare

menschelijke dwalingen. Overtuigingen en principes hebben wij slechts voor het gemak van anderen. Hij weet zich geteisterd door de slepende ziekte der veelzijdigheid, die alle energie doodt, maar hij kan er niets aan veranderen. En wanneer hij eens een enkele maal achter een vaandel meemarcheert, zal hij later zichzelf onverbiddelijk vonnissen...."

„De geschiedenis van een volk is voor Anatole France een weefsel van misdaden, ellende en dwaasheden.... De aarde is voor hem „een modderspat in de oneindige ruimte, met menschenschimmel bedekt. Of zooals André Suarès het uitdrukt: Anatole France ziet de menschen als ongelukkige insecten, die zich aan de oppervlakte bewegen van de ongelukkigste aller planeten, verloren in de ongelukkige oneindigheid." C'est bien triste; maar consequent is het.

„ETUDES", het halfmaandelijksch tijdschrift der Fransche Jezuieten, schrijft een „à Dieu de la France" aan maréchal Foch. Ziehier eenige bijzonderheden van dezen in eenvoud grooten man. „Na den oorlog bedevaartte Foch naar Domrémy. Te Gorcy sluimert in een veld met honderd-negen-en-tachtig kameraden Germain Foch (zoon van den maarschalk), gesneuveld in 1914; denzelfden dag schonk zijn dochter aan Frankrijk haar echtgenoot, Capitain Bécourt. Foch had nooit verlof gegeven het massagraf te openen, dat de Duitschers gemaakt hadden. Aan den voet van het eenige kruis, dat de 190 namen draagt, knielde Foch neer. Toen hij na een lang gebed zich oprichtte, hervatte hij zijn bedevaart. In Domrémy communiceerde hij met zijn adjudant, capitain Lhopital."

„Als hij tijdens den oorlog, in volle actie, langen tijd bad in de kerk, „laissez-le, disait Clémenceau, ne le dérangez pas, ça lui a trop bien réussi jusqu'à present."

Ook de „REVUE DES DEUX MONDES" brengt in haar nummer van 1 April hulde aan den grooten maarschalk. „Hij bezat alle eigenschappen, die den held vormen: adel, grootmoedigheid, rechtschapenheid, een ontembare kracht, die slechts geëvenaard werd door zijn onuitputtelijke goedheid: de grootste ziel, het schoonste karakter dat ooit iemand onzer gekend heeft, En het was een Fransche held, zeggen we liever: van het oude Frankrijk. Hij was het door die opgewektheid, dat ondernemende, dat meesleepende en dat gelukkig humeur, waarin zich zijn levenszin uitte.... Hij was het verder door de vurigheid van zijn Katholicisme."

In „STUDIEN" schrijft J. W. Kerssemakers een interessant artikel over de bouwdrift der Middeleeuwers.

„De gotiek blijft den besten onder ons een boekdeel vol geheimenis. Er heeft voor eenige eeuwen een geslacht geleefd, dat heel Europa met monumenten overdekte, dat woonde in kleine steden, met nauwe straten en duistere huizen, zoo beperkt aan behoeften,

als eng aan beweging; en dat toch werken heeft uitgevoerd, die alle grenzen van aardsche gebondenheid overschrijden; die opjagen met een slankheid, als waren ze den droom van één nacht ontsproten — en die toch eeuwenlang aaneengelegd zijn, steen na steen; die weidsch zijn en rijzen, als waren ze de trots van vele volkeren — en die ge toch in plaatsjes vindt, waar niet veel méér is dan zij zelf; die ons verhalen 't lief en leed van elken dag van 't menschenkind, 't zij groot of klein, dat mede hen deed groeien — en zie! ze dragen het als sier, en geen verwarring komt over hen. Ze wijken wijd, ze rijzen steil in kristallen klaarheid al maar door — en toch! er is geen lengte in, geen starheid; verpletterend door massale macht, ontroeren ze door stille gratie, die over hun geheel ligt uitgespreid.

Kristal, dat is gothiek, een synthese van heel een wereld, God, mensch en engel in één ziel, één ziel is heel die wereld! Het gothiek cultuurverschijnsel is een drift, een ‚manie" misschien!"

Varia

De Lectuur van het Engelsche Koningshuis. De koninklijke Bibliotheek te Windsor is een der beste paleisboekerijen ter wereld. Zij bevat meer dan 150.000 boeken. Koning George interesseert zich vooral voor werken over de marine; Koningin Mary heeft een groote voorliefde voor Dickens. Eens bij een maaltijd werd er een prijs uitgeloofd voor wie de meeste figuren van het menu, waarop negentien personen uit Dickens' werken geteekend stonden, kon indentificeeren. Koningin Mary won den prijs.

De prins van Wales houdt veel van Rudyard Kipling; diens werken zwerven zelfs door zijn slaapvertrek. Princes Mary voelt veel voor Duitsche en Fransche letterkunde. De hertog van York is verzot op.... detectiveverhalen. Hij kent alle histories van Conan Doyle en spreekt er graag over met zijn vrienden.

Het Vonkje. Wij ontvingen een exemplaar van „Het Vonkje", Onafhankelijk Tijdschriftje voor Kunst en Letteren, onder redactie van Jet Cuypers, V. Leenheer Jr. en Paul Oyens. No. 1. — Het Vonkje verschijnt van tijd tot tijd te Rotterdam, Zomerhofstraat 76.

Er zal nog heel wat water door de Maas moeten stroomen, eer dit Vonkje een brand heeft veroorzaakt. Wij gelooven niet, dat Jet Cuypers, V. Leenheer Jr. en Paul Oyens „Nederland hoog op zullen stuwen in de vaart der volkeren" en dat Kunst en Letteren werkelijk gebaat zijn met dit kinderkamerperiodiekje. De schrijvers maken den indruk het H. B. S.-examen nog niet achter den rug te hebben.

Jet Cuypers is boos, lieftallig boos op J. L. Boender, die Querido heeft aangevallen. „Wie aan den weg timmert, heeft veel bekijks,"

zoo begint zij en wij sidderen bij de gedachten aan het arme Vonkje. „Ik spreek hier niet over de waarde van Querido als kunstenaar," — nee! jonge dame, dat is verstandig, blijf bij je leest! — „doch uitsluitend (raad eens waarover!) over de wijze, waarop de heer Boender zijn aanval doet". De heer Boender wil „gedocumenteerde critiek" geven. Dan raakt schrijfster en veine. „Genoemde heer vergeet, dat een dergelijke critiek niet bestaàt. Niet bestaan kàn. Nièt bestaan zàl. Literatuur is geen formule. Haar gesteldheid is afhankelijk van het individu, dat haar bepaalt."

Dat is kras! De litteraire waarde van een boek hangt dus af van den lezer! Hier vind ik het „Tijdschriftje" wel wat erg „onafhankelijk".

„Voorwaar, er valt nog veel te leeren!", zoo eindigt Jet Cuypers haar maiden-speech en wij zijn 't grondig met haar eens.

Volgt een schets, een heusche schets van Paul Oyens over een ouden man, die op de eerste bladzijde de stoep afgaat. „Dan gebeurde het dikwijls (als hij n.l. op de stoep stond!), zegt de schrijver heel origineel, dat hij de tranen met zijn tot een prop gebalde zakdoek weg moest deppen. Maar ze waren niet te houden, het werd een gesnotter als van een kind, wee-sentimenteel durend, tot het schokschouderend bedaarde." Dit is het ergste naturalisme, dat wij in het boekje hebben aangetroffen.

„Het Vonkje", zoo staat er op de laatste pagina, „beoogt te zijn ....een vonkje," en deze bescheidenheid eert de redactie. Ietwat pompeus volgt dan de aankondiging: „De volgende nummers zullen o. m. bevatten: Rooyaards-Anekdoten door H. M. en „Klein Proza" door Paul Oyens.

Met „Kunst en Letteren" heeft het Vonkje niets te maken, maar „onafhankelijk" is het in hooge mate, behalve misschien van de financieele draagkracht zijner leiders of lezers.

Van de Buitenlandsche Boekenmarkt

Fransch

BORDEAUX (HENRI) SOUS LES PINS AROLES. Paris. Plon. 1929. 12 frs.

Een nieuwe roman van den vruchtbaren Henri Bordeaux, vroeger reeds verschenen in de Revue des deux Mondes. Wederom de gewone meesterlijke beschrijving van het leven en het landschap in de bergen.

Zooals gewoonlijk bij Bordeaux, vindt men ook in dezen roman een scherp belichte moreele, sociale strekking. Ditmaal is het vooral deze waarheid, dat voor een goed en gelukkig huwelijk een zekere gelijkheid noodig is, in leeftijd, opvattingen, maatschappelijke positie enz. — Een jonge man heeft liefde opgevat voor een meisje. Doch het ongeluk wil, dat zijn vader, die weduwnaar is, na eenigen

tijd in dezelfde verhouding tot haar komt te staan als hij. Het moeilijke conflict wordt opgelost, omdat de vader van haar afziet om wille van den zoon.

Bordeaux' romans zijn niet voor iedereen geschikt en ook dit boek kan slechts aanbevolen worden onder reserve. Wij komen op dit boek nog nader terug.

DE CROIDY (PIERRE) LE MONDE SANS DIEU. Paris. Perrin. 12 frs.

De schrijver schildert in dezen roman den troosteloozen toestand van een Fransch dorp, waar alle godsdienst verdwenen is, zooals er helaas! vele in Frankrijk zijn. Alle hoogere opvatting ontbreekt; alle belangen concentreeren zich om het hier en het nù. Het is de dagelijksche levensstrijd van „menschen zonder God", die het gemis van een hoogeren zin des levens nauwelijks beseffen.

Doch de omkeer begint met de komst eener nieuwe onderwijzeres, Mlle. Roncier. De machthebbers, die haar geroepen hebben, zien zich in haar bedrogen.

Haar invloed groeit en van lieverlede herleeft de godsdienstzin, eerst in de kinderen, langzamerhand ook in de ouderen.

Pierre de Croidy kent het Fransche platteland en weet met fijne sobere trekken het landleven te beschrijven. De eenigste opmerking, die wij te maken hebben, is dat de omkeer ten goede wat al te vlot en gemakkelijk plaats heeft. De psychologische motiveering is niet overal bevredigend, hoe natuurgetrouw en waar overigens het dorpsleven wordt uitgebeeld.

Een goed boek voor volwassenen.

RODENBEEK (A. B.) REGINA DE DONKERMEER. frs. 20. Mercure de Flandre. Lille En-vente à Bruxelles—Gudrun— Boulevard Emile Jacquemain 98—100.

Een roman voor Vlaanderen en over Vlaanderen in Fransche kleedij. Drie categorieën van menschen treden er op, door den schrijver zorgvuldig onderscheiden. „Flamands", „Welches" en „Bâtards". Vooraf gaat een geheimzinnige oude legende, die in het verdere verloop van den roman tot vervulling komt. De hoofdpersonen zijn allen typen of symbolen van den Vlaamschen geest. Toch is het een moderne roman, die speelt in de laatste jaren. Regina is het ideëele type der Vlaamsche vrouw; Hans Roeland, Gentenaar en schilder, vertegenwoordigt het Vlaamsche genie in zijn verschillende uitingen. Het boek is goed en vlot geschreven en het geheel is niet zonder spanning. Maar de gewilde symboliek schaadt eer, dan dat zij het werk op hooger plan heft; het blijft iets halfslachtigs; het herinnert aan den ouden „Roman de la Rose" en wil tevens een bloedwarme moderne roman zijn. Een warme liefde voor Vlaanderen, voor een Christelijk Vlaanderen bezielt het boek. Geschikt voor iedereen.

SANTELLI (CESAR) LA MYSTERIEUSE AVENTURE. Paris Grasset. 12. frs.

Een eigenaardige roman, die de plotselinge, innige vriendschap tusschen twee mannen beschrijft, een geleerde en een ambtenaar. Het gegeven leent zich niet gemakkelijk voor een roman, maar Santelli heeft met scherpzinnigheid en fijnen blik die vriendschap ontleed. De twee vrienden beminnen dezelfde vrouw, wat een conflict veroorzaakt, doch de vriendschap wordt er niet door verbroken. De waarde van den roman bestaat in de fijne psychologische ontleding, niet zoozeer in de beschrijving van het uiterlijk gebeuren. Schokkende momenten komen er niet in voor; het boek behoort tot het verouderde genre, dat geliefd was een twintig jaar geleden. Niet voor iedereen geschikt.

Duitsch

DIERS (MARIE) DER-TEUFELSPATE. Gütersloh. Bertelsmann. 5.50 M.

Marie Diers heeft eenige aardige boeken geschreven, waarvan „De brieven van den ouden Jozias" misschien wel het beste is. Haar romans zijn meestal verhalen van eenvoudige menschen van het land. „Der Teufelspate" is weer zoo'n dorpsvertelling, waarin het leven van Andreas Jasper verhaald wordt, een arme jongen, bij wiens doop de duivel zelf volgens de dorpbewoners „Pate gestanden" heeft. In werkelijkheid was het een vreemdeling, die toevallig aanwezig was en zich over het arme kind ontfermde. Het is waarlijk of Andreas onder duivels-invloed staat. Een verschoppeling in zijn kinderjaren, komt hij later als welgesteld fabrikant in zijn geboortedorp terug. In den strijd tusschen den diepgeloovigen Dominee en den vijandig geworden Andreas blijft ten slotte de overwinning aan den Dominee. Ook de groote oorlog werpt zijn schaduw over dit eenvoudig dorpsleven en eischt zijn slachtoffers.

Het is een boeiend verhaal met gelukkig dooreengewerkte verwikkelingen in den eenvoudigen, onopgesmukten trant, waarin de meeste boeken van Marie Diers geschreven zijn. Voor volwassenen geschikte lectuur.

RENN (LUDWIG) KRIEG. Frankfurt. 1929. Frankfurter Societäts-druckerei. 4.50 M.

Dit oorlogsdagboek van Ludwig Renn, dat ongeveer gelijktijdig verscheen met het „epoche-machende" boek van Remarque „Im Westen nichts Neues" is daardoor reeds gedoemd tot spoedige vergetelheid. Renn mist de magische kracht van beschrijving, het fijne invoelings- en observatietalent van Remarque; het is te zeer een oorlogsboek als tien, twaalf andere. Het is te veel een agglomoraat van ongeordende, niet door kunst gesublimeerde oorlogsindrukken.

Toch is het boek niet zonder talent geschreven. De korte krachtige zinnen werken als een mittrailleuse; maar het gelukt den schrijver niet vierhonderd pagina's lang de belangstelling te boeien voor het altijd eendere soldatenleven aan het front. De eindindruk is somber en pessimistisch. Was het boek eenige jaren vroeger verschenen, dan zou het wellicht een schitterende ontvangst beleefd hebben, want ondanks alles bezit het in zijn strakke gespannenheid eigenschappen, die meetellen, doch de constellatie, waaronder het verscheen, was te ongunstig. Een boek, dat niet in ieders hand dient te komen.

WEISMANTEL (LEO) DAS ALTE DORF. Berlin. Bühnenvolks-bundverlag. 5.50 M.

Weismantel is een der „hervorragende" Katholieke schrijvers in Duitschland. Maar toch kan hij ons Katholiek gevoel dikwijls niet bevredigen. Ook in dit boek niet. Zijn beschrijvingen zijn te realistisch, haast zeiden we, naturalistisch. In „Das alte Dorf" geeft hij in meerdere, tamelijk los van elkaar staande deelen, de geschiedenis, of liever een stuk geschiedenis van zijn familiedorp Sparbrot in de eerste helft der 19de eeuw.

Het is allesbehalve een dorpsidylle wat Weismantel ons voorgoochelt; het lijkt soms op een heksen-sabbath. De menschen zijn er ongerept Katholiek in hun geloof; maar hun leven zit vergroeid in allerlei heidensche gebruiken en gewoonten, allerlei vreemde sagen en geschiedenissen vertroebelen hun christelijken zin. Zoo maakt het geheel een fantastisch haast spookachtigen, hartstochtelijk opgezweepten indruk. In het vierde gedeelte wordt ons de innerlijke strijd van den dorpspastoor, Tertuliaan Wolf, beschreven, een delicaat geval, dat wij liever niet beschreven zagen. Niet zonder meer aan te bevelen lectuur.

Engelsch

Mc. CULLAGH (FRANCIS) RED MEXICO. (335) Brentano's, Ltd. Londen. 15 sh.

In Engeland werd na het verschijnen van *Red Mexico*, van den schrijver gezegd: „He has broken the conspiracy of silence, which is dominating the press of the world." Dat is inderdaad de groote beteekenis en verdienste van dit boek. Captain Francis Mc. Cullagh is een avontuurlijk aangelegd dagblad correspondent, die de meest afgelegen deelen der wereld heeft bezocht, en van wiens publicaties door deskundigen immer moest worden getuigd, dat zij absoluut waarheidsgetrouw zijn. Hetgeen de waarde van *Red Mexico* zeker beduidend verhoogt. Het boek is het resultaat van waarnemingen en onderzoekingen door den schrijver verricht gedurende twee langdurige reizen door Mexico in 1924 en 1927-1928, terwijl daarin tevens talrijke getuigenissen verzameld werden, den schrijver verstrekt door verschillende — ook niet-Katholieke — persoonlijkheden in Mexico woonachtig, en waarvan de waarheid gestaafd wordt door vermelding van namen en data. In de 4 deelen waaruit het boek bestaat: Why Mexico has such a bad Government, The Persecutors, The Martyrs en Mexico and America levert Mc. Cullagh een verslag betreffende de voorgeschiedenis van den huidigen toestand, welke laatste daarna uiterst grondig en uitgebreid wordt weergegeven. Hij schrijft journalistiek van de beste soort, vlot en overzichtelijk leesbaar; de kennis en documentatie in dit boek opengelegd zijn verpletterend voor Calles en zijn regime; het derde deel, waarin tot in bijzonderheden verslag wordt gegeven van de rechteloosheid en martelingen, waarvan de gefusilleerde Katholieken de slachtoffers waren, bevat bladzijden van ontzettende en aangrijpende tragiek, te aangrijpender nog wel door de eenvoudige, onopgesmukte wijze waarop die mededeelingen geschieden. Een in alle opzichten aan te bevelen en lezenswaardig boek.

BARING, (MAURICE) THE COAT WITHOUT SEAM. (321) 7 sh. Heinemann. London.

Baring is een auteur, die de laatste jaren in Engeland veel opgang maakt, maar in Holland nog niet zoo bekend is. De oorzaak is waarschijnlijk wel, dat hij in zijn boeken bij voorkeur het society leven behandelt, waaraan de Engelschen zich nu eenmaal graag vergapen. Maar terwijl de meeste andere auteurs van „society-stories" niets geven dan de uitbeelding van het society-leven zonder meer, is dit onderwerp voor Baring meer middel dan doel: hij tracht de leegheid en voosheid van dit klatergoud-leven aan te toonen.

In The Coat without Seam wordt het leven beschreven van Christopher Trevenen in de verschillende Europeesche hoofdsteden van vóór den oorlog, hetgeen de schrijver — die veel gereisd heeft — gelegenheid biedt zijn altijd interessante opinies over personen en toestanden ten beste te geven. De roman is geschreven in den voor Baring karakteristieken stijl: diepgaande karakter-analyse, afgewisseld door lange dialogen, terwijl de gebeurtenissen in enkele korte soms weinig samenhangende zinnen worden beschreven. Een roman die wel alleen door ontwikkelde volwassenen zal worden gelezen.

WEST, (GEOFFREY) MRS. ANNIE BESANT. (295) 15 sh. Gerald Howe.

Reeds in 1927 publiceerde Mr. Geoffrey West en studie over Annie Besant, en dit beknopte werk werd de basis van de thans gereed gekomen uitvoerige biografie. De thans stokoude leidster der Theosofische beweging is, zij het dan niet een der grootste, dan toch wel een der merkwaardigste figuren in het tegenwoordige cultuurleven. Dit is de reden dat Mr. West, die een rationalist is en sceptisch staat tegenover Annie Besant's religieuze denkbeelden, haar tot onderwerp van zijn

studie koos en getracht heeft haar te verklaren. Of hij daarin geslaagd is? Mij dunkt niet geheel. Van Annie Besant's innerlijk leven wordt den lezer niet veel geopenbaard; West is daartoe niet de geschikte man, en bovendien zal dit ook slechts mogelijk zijn, wanneer dit leven geheel afgesloten zal zijn. Maar wel krijgt men den indruk, dat het niet als religieus denkster zal zijn, dat Annie Besant een plaats zal innemen tusschen de groote figuren van dezen tijd. De schrijver heeft vooral zijn aandacht gewijd aan de jeugd en den middelbaren leeftijd van deze vrouw en laat uitkomen, hoe tragisch het feitelijk voor haar was, haar beste jaren te hebben geleefd in de voor haar wel zeer knellende „Victorian Age". Ook haar leidsterschap der Theosofische beweging wordt, vooral in den vorm van een feiten-verhaal, uitvoerig besproken en Mr. West komt tot de conclusie, dat „her fame, considering her present position, seems curiously problematical".

Zoo heel problematisch zal de waarde van Annie Besant's werk voor het nageslacht den meesten van ons wel niet eens zijn.

Dit boek is uiteraard alleen geschikt voor hen, die de daarin vervatte meeningen kunnen toetsen aan eigen, goed gevestigde, Katholieke beginselen.

Studeerenden in Engelsche literatuur zal het wellicht interesseeren te vernemen, dat in den loop van den zomer 1929 bij Basil Blackwell zal verschijnen de „Shakespeare Head" uitgave van *Bede's History of the Church of England* in de vertaling van Thomas Stapleton in 1565. Dit is voor het eerst sinds het begin der 17e eeuw, dat Stapleton's vertaling in druk verschijnt. De oplage zal beperkt zijn.

Bij Messrs Longmans zal binnenkort verschijnen A Literary History of England door Mr. Bernard Groom.

Eveneens een studie: War in World-History van Andrew Reid Cowan.

Romans en Verhalen

ABDULLAH. (ACHMED) DE ROODE VLEK. (272) f 2.25. Geb. 2.90. Vertaald door J. Kuijlman. „Hollandia", Baarn.

Vandewater, secretaris aan het Ministerie van Buitenlandsch Zaken te Washington, ontmoet op een bal van de Legatie, Hussan Khan, een Oosterling, die een paar zeer eigenaardige opmerkingen maakt tegen den Japanschen Gezant. Daardoor wordt de opmerkzaamheid van Vandewater getrokken en hij komt op het spoor van een Oostersche Sekte, die een afschuwelijken afgodendienst van „den God met de onoverwinnelijke armen" in eere houdt, waaraan zij zelfs nog in dezen tijd menschenoffers brengen. Hooggeplaatste personen worden op afschuwelijke wijze vermoord en er wordt geen spoor van den dader gevonden. Vandewater neemt nu ontslag uit den diplomatieken dienst en wijdt zijn leven aan het ontmaskeren van het hoofd dier vreeselijke sekte. Hij ontdekt een tempel, waarin de afgod wordt vereerd door zijn aanhangers en hij is tegelijk zoo gelukkig, om daar kennis te maken met een halfbloed, die in de macht van Hussan Khan is geraakt en dezen op zijn wenken gehoorzaamt. Die man is in opstand gekomen tegen de ondragelijke tirannie, die hem wordt opgelegd en vertelt aan Vandewater alles, wat hij weet over de misdaden van de sekte. Na vele gevaren gelukt het den dapperen Amerikaan om Hussan Khan te ontmaskeren. De tempel wordt verbrand en het hoofd der sekte sterft bij een poging om Vandewater van het leven te berooven. Voor volwassenen een boeiend verhaal, hoewel een beetje griezelig.

AYRES. (R.M.) PAPIEREN ROZEN. (220) f. 0,50. Vertaald door J. van der Sluis. Stella - Editie. Amsterdam.

De oude Lord Briton sterft en laat zijn zoon slechts een paar duizend Pond

na.. De jongeman wist wel, dat zijn vader hem niet lijden mocht, maar dit is een groote teleurstelling voor hem. Hij dwaalt rond in den omtrek, komt bij een circus van rondreizende kermisklanten, waar hij ziet dat een jong meisje wordt mishandeld door een grooten kerel. Hij krijgt zulk een medelijden met het kind, dat hij haar voorstelt te vluchten en met hem te trouwen. Als dit gebeurd is, hoort hij van Mr. Fergerson, den zaakwaarnmer zijns vaders, dat hij eenige erfgenaam is. Hij verzwijgt dan zijn geheim huwelijk, ofschoon hem dit zeer zwaar valt. Het jonge meisje, dat hem zeer lief heeft, valt bij een hare acrobatische toeren en wordt voor dood opgenomen. Zorgvuldige verpleging roept haar in het leven terug, maar zij is geheel verlamd.

De dokter van het plaatsje voelt een vaderlijke genegenheid voor het arme kind en het blijkt, dat het zijn dochter is.

Roddy kan de gedachte aan zijn kind-vrouwtje maar niet op zij zetten. Hij heeft langen tijd haar verblijfplaats niet geweten, maar hoort dan door den dokter van het patiëntje, en ontdekt, dat het zijn vrouwtje is. Door een operatie geneest zij van de gevolgen van haar ongeluk en breekt een zonnige tijd voor haar aan.

Voor volwassenen.

CHRISTIE (MAY) HET GEHEIME HUWELIJK (304) f 1.25. Vertaald door Dicky Wafelbakker. A. W. Bruna & Zn. Utrecht.

Een rijk meisje, Hélène, heeft een geheim huwelijk aangegaan met Jim Aubijn.

Zij maken een heerlijke huwelijksreis, keeren op haar flat in Londen terug, kibbelen een beetje, waarna Jim op reis gaat en zijn vrouwtje in een woedende stemming alleen achter laat. Hélène wordt dan door haar oude vrienden, die nog niets van haar huwelijk weten, te logeeren gevraagd. Die invitatie neemt zij aan en op weg daar heen neemt zij, een bij de weg liggenden, gewonden man, in de auto op, die niemand anders blijkt te zijn dan haar heer gemaal. Zij is er echter na hun kibbelpartijtje van overtuigd, dat Jim niets meer van haar weten wil, vooral ook, omdat hij is heengegaan en niets meer van zich heeft laten hooren. Maar Jim had een zeer moeilijke opdracht te vervullen. Hij was indertijd door een neef, bij hem thuis opgevoed, valsch van een lage daad beschuldigd en alvorens hij zijn huwelijk met Hélène bekend wil maken, wil hij zijn onschuld bewijzen. Bij dit zaakje was hij op laaghartige wijze neergeslagen. Hélène houdt vol met haar huwelijk geheim te houden, maar zij is vol onrust over den toestand van haar echtgenoot. Ten slotte komt er genezing en daarmee tegelijk ook het bewijs van de onschuld van Jim en een gelukkige hereeniging van het jonge paar.

Een heel aardig boek voor volwassen lezers.

CONRAD (JOSEPH) DE TYPHOON. (159) f 2.75. Mij v. Goede en Goedkoope lectuur. Amsterdam.

Joseph Conrad was van geboorte Pool, — Feodar Jozef Konrad Korzeniowsky, — leerde zijn eerste woord Engelsch toen hij 20 jaar oud was, en heeft die taal later zóó beheerscht en kunstvol gehanteerd dat hij in de literatuur van zijn tweede vaderland bijna onbetwist onder de grooten werd gerangschikt. Hij was een romantisch realist, wiens bedoeling het vóór alles was, waar te zijn en zijn lezers van de realiteit gelijk hij die zag te overtuigen. Een der grondtonen van zijn werk is daarbij het vertolken zijner ervaringen, dat de natuurkrachten, wanneer zij losbreken, den ondergang der menschen beoogen volkomen onverschillig of het goeden of kwaden betreft. De juiste afhankelijke verhouding waarin al het geschapene tot God staat, kende of zag Conrad niet en hij kwam tot de conclusie van een onpersoonlijke macht, een noodlot, dat onverschillig voor goed of kwaad, den ondergang van den mensch ten doel had. Maar niet zoo absoluut, zoo troosteloos somber was deze opvatting als die van Thomas Hardy, want Conrad heeft ook beleefd dat niet steeds het nootlot won, hij heeft ook ervaren

dat de menschen, door zich tegenover de bedreiging van stormen en zeeën te vereenigen, dat noodlot overwonnen. Dit wordt ook uitgedrukt in De Typhoon. Het is haast niets meer dan het verhaal der lotgevallen van het stoomschip „Nan Shan" dat op weg naar de haven in de Chineesche zee overvallen wordt door dien vreeselijksten aller tropische stormen, den tyhoon. De schrijver heeft die zee jarenlang bevaren en wat hij vertelt van den tyhoon moet gegrond zijn op eigen ervaring. Wat hij zich steeds als doel stelde: het ten uiterste suggestief doen inwerken van de realiteit, heeft hij in dezen korten roman bereikt. Het is een afgejaagd beeld, maar het drukt toch heel goed uit wat de lezer ervaart: ademloos, werkelijk ademloos, leest men van den tocht van het schip door dien ontzettenden storm, die vanuit den hel zijn loop moet begonnen zijn. Wat hebben de menschjes op hun sterke schip dan bitter weinig in te brengen. Hoe juist — het moet op waarneming berusten, beeldt de schrijver zijn karakters uit onder de leden der bemanning, zooals ieder zich toont tijdens den typhoon. Menschelijke energie en kunde winnen het ditmaal, en het verhaal eindigt wanneer de „Nan Shan", de haven Foe Tsjan binnenloopt, weinig meer dan een wrak.

Voor volwassenen een aanbevolen boek. Meerdere bijzonderheden over Joseph Conrad vindt de lezer in het artikel „Joseph Conrad" in den 21en jaargang bladz. 211.

DAY. (Holman) KONING SPAR. (219) f. 0,50. Vertaald door J. Knap. Stella - Editie. Amsterdam.

Wade is eenigen tijd onderwijzer geweest, maar verliefd geworden op de dochter van den houtkoning. Nu vindt hij het beter om zich in het houtbedrijf in te werken. De vader van het meisje wil niets van hem weten, maar Wade is voor geen klein geruchtje vervaard en slaat zich dapper door het moeilijke leven in een houthakkerskamp heen.

Deze aardige roman beschrijft het geheele houtbedrijf van het omhakken der sparren tot het vervoer naar de zaagmolens en het is daarom voor volwassenen belangwekkend om te lezen, te meer omdat de intrige ook zeer boeiend is.

DAVIS (R. H.) DE WITTE MUIZEN. (223) f 0.50. Vertaald door W. K. v. d. Tak. Stella-Editie. Amsterdam.

Roddy Forrester heeft met zijn vriend, Peter de Peyster, de club opgericht van „De Witte Muizen", wier leden verplicht zijn, elke goede daad te verrichten, waartoe zij aanleiding vinden. Roddy wordt door zijn vader uitgezonden om toezicht te houden bij het bouwen van een vuurtoren in Venezuëla tegenover het eiland Suriname. Door een revolutie in dat land, is de oude president der Republiek, Generaal Royas, gevangen gezet in een oude vesting, een donker kerkerhol.

Roddy ontmoet weldra zijn vriend de Peyster en samen herinneren zij zich hun hoedanigheid van „Witte Muis" en zij besluiten den muur van den kerker, welke Generaal Royas, omsloten houdt, door te knagen. Dit doen zij des te liever, omdat zij kennis hebben gemaakt met de familie van den Generaal en Roddy hopeloos verliefd is geworden op een zijner dochters.

Wij behoeven wel niet te vertellen, dat de „Witte Muizen" erin slagen om „den Leeuw" te bevrijden. Een boeiende vertelling.

DEEPING. (Warwick) HET HUIS DER VERSPIEDERS. (218) f. 0,50. Vertaald door R. de Bree. Stella-Editie. Amsterdam.

Miss Nance woont bij haar vader in een zeer eenzaam huis aan de kust van Engeland. Zij heeft er geen idee van, dat haar vader een geheime, valsche spion is en maakt kennis met een jongeman, die in de buurt op een oud landhuis

woont. Deze ontdekt spoedig, waarmee de vader van Nance zich bezig houdt, maar om het meisje te sparen, besluit hij de kat uit den boom te kijken en hetgeen hij weet voor zich te houden. Er is nog een ander, die Nance het hof maakt. Natuurlijk volgen er verschillende verwikkelingen, gevechten, zelfs een schaking van Nance, waarna tenslotte Jasper toch gelukkig wordt met de dochter van den spion.

DEEPING. (Warwick) KITTY. (420) f. 2,90. Vertaald door C. C. Bender. Van Holkema en Warendorf. Amsterdam.

De jonge St. George werd in April 1918 nog opgeroepen om deel te nemen aan den grooten oorlog. Hij ziet er als een berg tegenop en bekent zich zelf eerlijk, dat hij bang is. Zijn moeder, bij wie hij inwoont, is een ongenaakbare, trotsche vrouw, die elkeen haar wil oplegt en allerminst iets van den gemoedstoestand van haar eenigen zoon begrijpt. In de laatste week voor hij vertrekt, hoopt Alex, dat zijn Moeder hem een beetje zal probeeren te begrijpen. Maar te vergeefs. Haar koude hooghartigheid maakt hem zoo baloorig, dat hij zich op een avond dronken drinkt, en in dien toestand door zijn Moeder wordt gezien. Den volgenden dag meent zij hem vol berouw te zullen zien aankomen, maar vergist zich daarin grootelijks, want Alex is de deur uitgegaan en door de Voorzienigheid binnengeleid in de tabak- en sigarenwinkel van Mrs. Sarah Greenwood, Vernor Street No. 7. Kitty Greenwood bedient hem van de sigaren, welke hij verlangt. Zij heeft een goed hart, bemerkt al spoedig waaraan het bij den jongen mankeert en deze kennismaking loopt op een oorlogshuwelijk uit. Kitty heeft Alex moed gegeven om te vertrekken. Zij gelooft in hem en daarom gelooft hij ook in zich zelf. Maar zijn Moeder blijft onkundig van hetgeen er in hem omgaat. Daarna hoort Lady St. George van het huwelijk van haar zoon en tracht op de meest leelijke wijze Kitty Greenwood bij haar jongen te bekladden door een lasterlijken brief aan hem te schrijven. Hij ontvangt dezen als hij op het punt staat in een gevecht gewikkeld te worden. Een granaat treft hem en spoedig daarop ontvangt Lady St. George bericht dat haar jongen geheel en al verlamd in het hospitaal komen zal. Ook Kitty ontvangt bericht. Zij heeft tot nu toe te vergeefs gepoogd vrede met de Moeder van Alex te sluiten, krijgt influenza in den tijd dat Alex terug komt, zoodat haar man door invloed van zijn Moeder ver van haar wordt gehouden en bij zijn Moeder in huis wordt verpleegd. Dit heeft de groote invloed van Lady St. George bij de autoriteiten weten te verkrijgen. Alex wordt wel beter, maar is geheel en al als een klein kind. Lady St. George heeft een knappen verpleger aangenomen, die geheel en al onder haar bevelen staat en zij triomfeert nu omdat zij haar jongen geheel en al onder haar macht heeft. Zij omringt hem met alle mogelijke attenties, maar hij is toch niet anders dan een hulpelooze gevangene in haar huis. Zij tracht zooveel mogelijk te voorkomen dat hij weer geheel en al zijn verstandelijke vermogens terug zal krijgen en houdt hem buiten elken invloed, die dit zou kunnen bewerken. Tot op een goeden dag het vallen van een schilderij zulk een bons geeft en Alex zulk een schrik bezorgt, dat hij als uit een droom wakker wordt en zich alles herinnert. Het eerste waar hij naar vraagt is naar Kitty, die intusschen alle mogelijke moeite heeft gedaan om Alex te bereiken. Lady St. George antwoordt haar zoon meewarig, dat hij er met het meisje ingeloopen is en dikt haar laster uit haar slechten brief nog een beetje aan. Alex heeft geen wilskracht genoeg om zich te verzetten en laat zich als een hulpelooze zieke alles welgevallen, ofschoon hij inwendig vol opstand is, welke op een goeden dag tot uitbarsting komt. Hij heeft dan een plannetje uitgedacht om een brief naar Kitty te schrijven, want hij gelooft zijn Moeder niet meer. Hij heeft bemerkt dat al zijn brieven door haar onderschept zijn geworden. Kitty neemt de eerste de beste gelegenheid waar om haar man, in haar eigen, voor hem ingerichte huis, te brengen. Zij schaakt hem gewoonweg en ondervindt dan de groote teleurstelling, dat hij niet tevreden is. Zij heeft zich zeer veel moeite voor hem getroost, veel geldelijke offers om een

theetuin en dansgelegenheid aan de Theems in te richten, welke zij eerdaagsch denkt te openen en waarvan zij hoopt met Alex een goed bestaan te zullen maken. Een jongen dokter, die haar ter zijde staat en Alex bestudeerd heeft, is van meening dat zij hem niet al te zachtzinnig moet aanpakken, waarop zij besluit hem eens goed de waarheid te zeggen. Dit heeft zulk een uitwerking, dat Alex zijn apathie van zich afschudt en de aardige, werkzame jongen wordt, die hij vroeger geweest is. Hij helpt Kitty met alles waartoe hij in staat is en op een goeden dag waagt zijn vrouwtje haar grootste zet door in het water te vallen alsof zij verdrinken zal, waardoor Alex zoo schrikt, dat hij opstaat en het gebruik van zijn beenen terug krijgt. De theetuin wordt geopend en blijkt een groot succes, maar de zelfzuchtige Mevrouw St. George, die zich buiten alles houdt in haar hooge gekrenktheid is pas tot een verzoening te brengen als zij haar jongen ziet loopen.

Dit is zeer in het kort de inhoud van dit uiterst belangwekkend boek van dezen jongen Engelschen schrijver, die in zoo'n korten tijd bekend is geworden. Het spreekt van zelf, dat het geen roman voor jonge menschen is. Het is ook jammer dat het verhaal geheel en al buiten godsdienstige gevoelens omgaat, maar toch is het m.i. voor oudere menschen met levenservaring een mooie, degelijke roman uit den modernen tijd.

EGGE (PETER) HANSINE SOLSTAD. Uit het Noorsch vertaald door M. C. Castendijk (232) f 2.90 Van Holkema & Warendorf. Amsterdam.

Prof. R. Casimir schrijft een woord vooraf over Peter Egge. „De hoofdverdienste van Egge's kunst, zegt hij, is, dat zij door en door waar is. De auteur heeft iets in zich van den natuurvorscher. Egge kijkt naar het leven en de menschen. Het is dezen auteur om den mensch in zijn omgeving te doen en om den mensch in wisselwerking met zijn medemensch."

In Hansine Solstad verhaalt hij ons den levensloop van een meisje, dat eerst de schapen hoedt op een boerenhofstee, dan als dienstmeisje in Trondjem komt, daar in kennis raakt met een magazijnknecht, tot zij met hem trouwen m o è t. Energiek en ondernemend als zij is, zet zij een negotie op, die weldra rijkdom en weelde in huis brengt Op het einde, als de kinderen groot zijn, treedt de armoede weer in. Heel haar leven heeft zij geleden onder een valsche reputatie van oneerlijkheid, tot ook dit ten laatste hersteld wordt.

Een goede roman, die ieder volwassene in handen kan worden gegeven.

GERARD (MORICE) OM DE VHIJHEID. (222) f 0.50. Vertaald door H. van Apeldoorn. Stella-Editie. Amsterdam.

In den tijd van „Good Queen Bess" gebeurden er rare dingen in Engeland, vooral toen de Armada optrok om slag te leveren met de Engelsche vloot. In dit aardige, romantische verhaal speelt een dapper meisje de hoofdrol. Zij ontmaskert verraders, ontsteekt in het oogenblik van gevaar, het kustvuur om den heelen omtrek te waarschuwen en vindt tenslotte haar belooning in de liefde van haar trouwen aanbidder.

Een boeiende vertelling voor iedereen.

GLYN (Elinor) LIEFDE IS BLIND. (291) f. 1,25. Vertaald door C. E. Kwak - Stroman. Bruna en Zn. Utrecht.

Lord St. Austel heeft zich, om zijn ouden naam hoog te houden en verschillende familieleden uit den brand te helpen, met zooveel schulden beladen, dat hij een geldschieter, Benjamin Levy, die in Londen als goed en eerlijk bekend staat, ter hulp roept. Benjamin Levy koestert maar één ideaal en dat is, zijn mooi dochtertje Vanessa getrouwd te zien met een jongen man van den hoogsten

adel uit Engeland. Als Lord St. Austel bij hem komt, grijpt hij deze gelegenheid en stelt den edelman voor de keus, geholpen te worden en zijn dochter te trouwen, St. Austel gaat op zijn voorstel in, trouwt het jonge meisje, zonder haar zelfs goed te hebben aangezien, want dan zou hij ontdekt hebben, dat zij een „Beauty" was, zeer goed opgevoed, volgens de goede ouderwetsche methode van onderdanigheid aan ouders en echtgenoot. Het wordt dan voor Vanessa een zonderling huwelijk, maar ten slotte gaan haar echtgenoot de oogen open en als hij denkt zijn vrouwtje door zijn hooghartige nonchalante houding, geheel en al van zich vervreemd te hebben, klopt het geluk voor de beide jonge menschen aan de deur.

Voor rijpere lezers een goede tijdpasseering.

GRAUMANS (A. A. L.) ARMAND STARCK. (245) f 2.90. Boek en Periodiek. R. J. Goddard. Den Haag.

Op den omslag van dit boek is een gebalde vuist geteekend, symbool van wilskracht, dunkt me. Want wilskracht is de voornaamste karaktertrek van den held uit dezen roman. Moed en wilskracht toonde Armand Starck toen hij, schooljongen nog, tijdens een ernstige ziekte van zijn moeder, het huishouden moest verzorgen, dat behalve de moeder, bestond uit een ontevreden, hardvochtigen vader en nog 4 broertjes. Wilskracht ontplooide hij ook, toen hij, als jongen van 14 jaar op een timmerwinkel geplaatst, in de vrije uren studeerde en de M. O.-akte bouwkundig teekenen wist te bemachtigen, waardoor hij op 18-jarigen leeftijd opzichter bij zijn patroon werd en leeraar aan een avondschool. Begeesterd door de theorieën van het Socialisme verliest hij zijn geloof, verbreekt de verloving met de dochter van zijn patroon, geeft de vooruitzichten op een goede toekomst op en trekt naar Antwerpen, waar hij ten slotte als havenarbeider de kost moet verdienen.

Op een Zondagmorgen, tijdens een wandeling, raakt hij tusschen kerkgangers, gaat met hen de Lieve Vrouwen kerk binnen, wat de oorzaak wordt, dat hij zijn geloof terugvindt.

De roman speelt hoofdzakelijk in Brabant; aan verschillende typeerende schetsen is te merken, dat de schrijver het leven daar uitstekend kent en dit goed geobserveerd heeft. Twee aanmerkingen vallen er te maken. De taal der personen is hier en daar wel wat te gepeperd, maar het is toch zeker onnoodig de namen van God den Zoon als vloeken in de gesprekken te lasschen. De tweede aanmerking betreft meer de wijze van uitwerking van het verhaal. Armand schept zelf een geweldige verandering in zijn leven. Hij verbreekt alle banden, die hem aan huis en werk, een prachtige toekomst en zijn meisje binden, om in den vreemde fortuin te zoeken, daar hij tot het Socialisme neigt, zijn geloof verloren heeft en zijn brave meisje en eveneens diep geloovigen patroon en a.s. schoonvader niet wil bedriegen. Hij heeft dus een geweldige crisis doorworsteld, en nu doet het onbevredigend aan, dat juist deze crisis onvoldoende weergegeven wordt. Het blijft bij eenige vaagheden. Maar overigens is dit een roman met goede kwaliteiten, die aanbevolen kan worden voor volwassenen, die er tegen kunnen dat zij, evenals in de werken van Max van Ravenstein, eens lezen, dat bij de Katholieken niet alles even mooi en behoorlijk toegaat.

Opvoeder en Kind

VOOR DEN OPVOEDER

KERSCHENSTEINER (PROF. DR. G.) GEZAG EN VRIJHEID ALS BEGINSELEN VAN OPVOEDING. Vertaald door Mr. J. L. Gunning. Met een inleiding van Prof. Dr. J. H. Gunning Wzn. (144). f 3.50. W. J. Thieme & Cie. Zutphen.

In een goede en vlotte vertaling wordt ons hier dit in het jaar 1924 in Duitschland verschenen boek aangeboden. De naam Kerschensteiner, de man van de „Staatsbürgerliche Erziehung" en van de „Arbeitsschule" heeft ook in Nederland wel zoo'n klank gekregen, dat ze velen naar dit boek zal doen grijpen. Tot verdieping van inzicht in het behandelde probleem zal dit geschrift het hare kunnen bijdragen, maar dat alleen voor den critischen en philosophisch en paedagogisch georienteerden lezer. Want al kunnen we leeren, Kerschensteiner's uiteenzettingen zonder meer aannemen, kunnen we niet. Daarvoor is zijn standpunt een ander dan het katholieke.

Vermelden wij nog, dat Prof. Gunning in een uitvoerige inleiding den lezer veel belangwekkends omtrent Kerschensteiner's persoonlijkheid en werk mededeelt.

Dr. L. BERGER.

MAURITS DEKKER. ZIJN WERELD. H. P. Leopold's Uitgeversmij. 's Gravenhage. 1928.

Het verhaal van een jongen, die het hoofd vol fantasiën, onophoudelijk van vak verandert. Eerst vol begeestering voor een beroep, omdat het zoo geheimzinnig, zoo knap of zoo afwisselend lijkt, volgt telkenmale de ontnuchtering. En in strijd tusschen zijn phantasie en de harde werkelijkheid van het leven delft de jongen telkenmale het onderspit.

De karakters zijn goed geteekend en uitgewerkt, en waar er hier en daar van sexueele dingen sprake is, wordt dit maar heel kort aangestipt. Als ontleding van een jongen in de puberteitsjaren mag dit boek geslaagd heeten. En dat van de vorming van het karakter in de puberteitsjaren veel afhangt voor het latere leven, laat dit boek wel heel duidelijk voelen. Voor volwassenen.

Dr. L. BERGER.

THEO THYSSEN. HET GRIJZE KIND. (249) f.2,90. van Dishoeck Bussum.

Men heeft mij van verschillende kanten gevraagd: wat wil de schrijver met dit boek, wat is nu eigenlijk zijn bedoeling? Ligt de oplossing niet vlak voor de hand? Zou hij eigenlijk wel iets anders bedoeld hebben dan een rake hekeling van de uiterlijke vernis-cultuur, die wij toch zoo gaarne geneigd zijn voor echte cultuur, aan te zien en te doen doorgaan? Wil hij ons niet eens striemend laten voelen: „de hoofdzaak is maar, dat ge het leven gewichtig weet te vinden". (p. 245) Onbenulligheid, die haar heil zoekt in gewichtig doen, boven zijn stand leven, jalouzie en afbreken van zijn naaste om zichzelf grooter en voornamer te maken. Van buiten groot, van binnen hol. En dit alles laat de schrijver ons vertellen door een eenigszins rare knaap van 20 jaar, die, — en ook dat lijkt ons billijk — in een krankzinnigengesticht is opgesloten en daar uit de dagen zijner jeugd verhaalt.

Het einde van het boek vinden wij wel een beetje erg hardhandig van taal (vergeving voor deze beeldspraak, die echter toch wel goed uitdrukt, wat wij bedoelen); voor het overige kunnen wij slechts zeggen dat het met groot talent geschreven is en door volwassenen met smaak zal gelezen worden.

Dr. L. BERGER.

M. R. TEYSSEN. GROOTE MANNEN. Deel I (175) Deel II (171) ing. f. 1,25; geb. f. 1,75 per deel. — N. V. Boekdrukkerij „Helmond", Helmond 1928.

Wie deze twee deelen, die tot ondertitel dragen: Korte levensschetsen voor de Katholieke rijpere jeugd begint te lezen, zal ze zonder op te houden, aan een stuk uitlezen. In eenvoudige, onopgesmukte taal, zoo dat het de jonge lezers boeit en pakt, wordt hier de levensgeschiedenis verhaald van St. Jeroen, Geert Groote, Cornelius Musius, Joost van den Vondel, Le Sage ten Broek, van Sasse van Ysselt, van Son, Peerke Donders, Mgr. Zwijsen, Mgr. dr. Schaepman, Mgr. Hamer en Pastoor Verbraak. Al het zoetelijke is hier vermeden, en aan de houding van andersdenkenden wordt, waar dit past, recht gedaan.

Beide deelen vermelden nog als ondertitel: „Nederlanders", zoodat we binnen niet al te langen tijd op een voorzetting der reeks mogen hopen. Mogen deze boeken een ruime verspreiding vinden, ook onder volwassenen, die wij het eveneens zeer ter lezing aanbevelen.

Dr. L. BERGER.

JOS. DIEBEN. S. J. IN DEN DIENST DES SCHEPPERS. Geloofsverdediging, Ploegstraat 23, Antwerpen. (87) f. 6.

De ondertitel van dit boekje luidt: Een boek over het huwelijk voor Katholieke verloofden en gehuwden, en daarmee is de inhoud ervan in het kort aangegeven. Het werkje is een vertaling van P. Schilgens S. J. Im Dienst des Schöpfers". Wij hebben indertijd reeds eens in een boekbespreking opgemerkt, dat het verheugend is dat men aan Katholieke zijde het te kort, dat er op het gebied van het sexueele leven bestond en nog bestaat wat goede literatuur aangaande dit onderwerp betreft, te begint herstellen. Dit werkje is er meer een getuige van. Het is meer populair geschreven dan Pater Duiynstee's boek „De leer der Kuischheid", dat reeds in derden druk verschenen is. En zoo is zijn verschijnen gewettigd. Wij Katholieken, dienen op dit gebied over een aantal boeken en brochures te beschikken, die geschikt zijn respectievelijk voor oudere jongens, jonge meisjes, verloofden, gehuwden, religieuzen, minder ontwikkelden, meer ontwikkelden. De behoeften dezer groepen zijn ook op dit gebied geheel verschillend en daarom is het verschijnen van goedgekeurde litteratuur op dit gebied een zegen. Mits ze maar niet sentimenteel zij, waartoe sommige schrijvers nog wel eens neiging vertoonen.

Dr. L. BERGER.

VOOR DE JEUGD

ABELEVEN. (ELLY) KLEUTERS. (22) f. 1,75. Geillustreerd door Han Krug. R. J. Goddard. Den Haag.

Een viertal mooie vertelsels voor de kleintjes.

ADACEE. HET ZORGELOOZE DORP. (207) J. M. Meulenhoff. Amsterdam.

Hanny van Hoogerwaerde noemt het huisgezin van Mevrouw de Wed. Brandema „het zorgelooze dorp", in tegenstelling met haar eigen omgeving, waarin haar moeder, een zeer mondaine vrouw, een alleronaangenaamst humeur heeft in de zeldzame oogenblikken, dat zij thuis is. Toch heeft Mevrouw Brandema een harde dobber om met haar gezin rond te komen en mist zij zeer den invloed van haar man, bij de opvoeding van haar vroolijk troepje.

Het boek is zeer vlot en aardig geschreven, alleen jammer, dat men met angstvallige zorg, elke gedachte aan hoogere begrippen heeft vermeden.

BAUER. (CH. M. H.) EN BREEBAART. (K.) EEN GELUKKIG JAAR. (228) f. 1. f.1,65. Geillustreerd door Henri Pieck. G. B. van Goor Zonen. Gouda.

Als Lize's moeder, na een langen tijd van ziek zijn, waarin Lize goed de handen uit de mouwen heeft gestoken, bijna hersteld is, komt Ploontje, een door de kinderen weinig beminde Nicht, bij hen logeeren. Zij deelt zooveel als de lakens uit en daartegen komen de kinderen vaak in opstand. Maar ze houden zich zoolang mogelijk goed, tot Moeder naar Oma gaat voor een paar weken en dan wordt op zekeren dag al het opgekropte verdriet uitgesproken. Moeder komt terug en wijst de kinderen op hun verkeerde handelwijze terwijl zij verklaart hoe Nicht Ploontje zoo geworden is. Dan wordt Lize door medelijden bewogen en tracht alles tegenover Nicht Ploontje weer goed te maken. Goed boek voor meisjes een jaar of 14.

COHEN. (Ro) TED VAN BERGEN. (195) f. 2,50. Geillustreerd door Freddy Langeler. Van Holkema en Warendorf. Amsterdam.

Het eenige dochtertje van Dokter van Bergen studeert voor haar vioolacte aan het conservatorium. Zij legt zich met zulk een volharding en ijver op haar studie toe, dat zij in aanmerking komt, om te spelen voor de jubileumprijs, die uitgeloofd is voor de knapste leerling van het conservatorium.

Het geeft werkelijk voldoening als wij haar aan het einde van het boek de prijs zien halen.

Er loopt ook een aardige liefdegeschiedenis door het verhaal en het geheel is een aantrekkelijk boek voor meisjes van 16-18 jaar.

DORP. (J. VAN) KAMPEER-IDYLLEN (244) f 1.75. Geillustreerd door Tj. Bottema. Van Holkema en Warendorf. Amsterdam.

Eenige meisjes hebben met de leerares een lot genomen in een weldadigheids-loterij en zij trekken de eerste prijs, een Scheldejol. Zij gaan dan met broers en vrienden, met Juffrouw van Manen, de leerares, kampeeren bij het Kaager-Meer. Dit wordt zeer aardig beschreven, maar het is jammer, dat Rudy, het meisje, waarover het verhaal in hoofdzaak loopt, zoo'n eigenaardige critiek heeft op haar ouders, hetgeen vooral stuitend is in het begin van het boek, waarin zij haar vader minder vriendelijk beoordeelt.

Brievenbus

Aan alle op antwoord wachtenden. „Patientiam habe in me.... et omnia reddam tibi." „Hebt geduld met ons en wij zullen op alles antwoorden." De toestand van den hoofdredacteur heeft het de laatste maanden nog onmogelijker gemaakt om op alle aanvragen te antwoorden. Wij appelleeren aan aller clementie voor dit onvermijdelijk verzuim.

Met een huiverende bescheidenheid, wetend de infiniete mogelijkheden van het vragen en het finiete vermogen tot antwoorden, stellen wij wederom onze brievenbus open, liefst voor vragen, die in de „Boekenschouw"-lijn liggen.

„Es murmeln die Wellen ihr ew'ges Gemurmel....

....

Und ein Narr wartet auf Antwort!", zegt Heine. Wij willen naar menschenvermogen antwoord geven, zoo mogelijk, het bevredigende, in elk geval, het verzoenende.

M e d e d e e l i n g. Wij bieden complete jaargangen van Binnen- en Buitenlandsche Tijdschriften (1928) te koop aan. Vraagt prospectus: Leesgezelschap „Omnia", Heerengracht 415, Amsterdam.

Een Schipbreukeling

Merijntje Gijzen en A. M. de Jong zijn nog altijd in de „honeymoon" getuige de ontzettende oplaag. „Het Verraad" beleeft zijn 18den, „Flierefluiters oponthoud" zijn 15den, „Onnoozele Kinderen" zijn 12den en „In de Draaikolk" zijn 10den druk. Het tooneelstuk heeft pas zijn triomftocht voltooid. Reden genoeg om over dit rampzalige boek onze meening te zeggen. Bij 't verschijnen van het Brabantsche Merijntje, de twee eerste deelen, werd er van alle zijden reeds alarm geroepen over dat verleidelijk Merijntje, dat als een engel versch van wierook geurde, maar als een duiveltje reeds menige altaarkaars uitblies. Heel uit de verte klonken reeds de preludiën der „Mijmeringen van een Godzoeker", die brute lasteringen in Querido's tijdschrift „Nu" van al wat ook Merijntje eens heilig was.

A. M. DE JONG

Ik wil het gaarne bekennen: volgens mijn gevoelen heeft het Merijntje der eerste deelen een nieuwe schoonheid in Holland gebracht. Nog nooit is het Brabantsche landleven tot zulk een bekoorlijke idylle gestyleerd of is een fijne kinderziel in zulk een harmonie met natuur en omgeving gesteld als hier. Het alleralledaagschste, het doodgewone is hier opgeheven in de sfeer der schoonheid. De schrijver schijnt zich zelf niet bewust te zijn, welk een licht van verheerlijking hij over zijn personen uitstort, Merijntje, de Kruik, den ouden pastoor en Flierefluiter: hoe bloedwarm kloppen hun harten en fonkelen hun oogen; ze zouden nog dagelijks door het Brabantsche dorp kunnen wandelen. Om te beseffen welk een levensinnigheid de schrijver Merijntje's omgeving weet in te scheppen, heeft men Merijntje slechts te vergelijken met „Tyne van Hilletje" van Alie Smeding. Dit is een vrouwelijk Merijntje van het eiland Marken. Maar hoeveel prozaïscher en levenloozer doet het Markerdorp van Alie Smeding aan, dan het dorpswereldje van Merijntje. Misschien heeft Alie Smeding Tyne's omgeving veel juister, veel fotografischer geteekend dan de Jong die van Merijntje, maar de schoonheidssfeer ontbreekt, dat ondefinieerbare, dat een hoogere belangstelling, een hooger medeleven wekt. Het mag in de werkelijkheid nog zoo onwaarschijnlijk zijn, dat Merijntje vriendschap sluit

met een misdadiger als de Kruik of met een zwerver als Flierefluiter, in het verzoenende licht van des schrijvers kunst is dit werkelijkheid geworden.

Merijntje Gijzen had naar ons inzicht een boek kunnen worden, zooals we er geen vijf in Nederland bezitten. Wanneer de aanvankelijke poëzie gaaf en vlekkeloos was volgehouden, wanneer de harmonie van realiteit en mysterie, zooals die in Merijntje op ontluiken stond, haar natuurlijke ontwikkeling had beleefd, dan had het op een albastzuiver sprookje kunnen lijken. En nu .... is het ontaard in een eerloos pamflet. De ideologie van den schrijver heeft zich gewroken op het kind zijns geestes. Met weemoed moeten wij constateeren, dat de schrijver van Merijntje Gijzen A. M. de Jong heet en dat hij de „Mijmerende Godzoeker", wij schreven haast „God-vloeker" is geworden. Wij hadden zoo graag een aureool om hem heen gewenscht en Merijntje uitgegroeid gezien in de teere mystiek van zijn wezen. Doch neen! Er knaagt van den beginne af een insect aan het boek. Een volkomen gezonde vrucht is het nooit en nergens. „Hemel en hel hebben aan dit gedicht de hand gelegd!", zegt Dante van zijn Commedia en iets dergelijks zouden wij van Merijntje Gijzen kunnen herhalen. Wat het boek tot iets schoons maakt, is: de liefde, waarmee het geschreven is, de liefde tot Heimat en .... malgré tout, tot het moedergeloof, de liefde tot de menschen van Brabant, tot zon en lucht, tot wolken en regen en aarde van Brabant. Al wat het boek ontsiert, is geboren uit haat.

De eenigen, die schrijvers liefde deelen (in de eerste helft) zijn de vier genoemden, met hier en daar nog een enkeling. De rest van het dorp bestaat uit bekrompen menschjes, liefdelooze nijdassen, kwaadsprekende klappeien, geniepige wellustelingen etc. De nieuwe pastoor is een caricatuur, de oude een ideaal, doch meer van humaniteit dan van Christelijkheid.

Reeds het derde deel is een sterke daling; de idioot Fons heeft de Kruik en Flierefluiter niet kunnen vervangen. Wat deze twee uit hun alledaagschheid ophief, was voor een goed deel het ideëele, dat onder Merijntje's adem in hen te bloeien begon, maar Fons blijft een te stompzinnige bruut om ons hooger interesse te wekken. En de krachtscènes, die in dit deel voorkomen, kunnen niet opwegen tegen het fijne zieleweefsel van I en II.

In het laatste deel, het Rotterdamsche Merijntje, viert de haat volop hoogtij en verknoeit Merijntje Gijzen tot een lasterschrift. Merijntje is uit zijn sfeer gerukt; weg is de poëzie van Brabant, het sprookje verlept in de achterbuurt eener grootstad. In zijn vriendschap voor David en Esther mag de idylle nog wat doorduren, de poëtische ban is reeds lang gebroken. De geloofshaat gloeit ons tegen uit elke bladzijde. In den rauwen bootwerker heeft de schrijver zich een luidklinkend orgaan gekozen; de ergerlijke blasfemiëen maken het, een Christenmensch haast onmogelijk dit boek uit te

lezen. De moederkerk wordt er vercarricatuurd tot de meest hartelooze stiefmoeder. Het propagandisme is in vollen gang: huisbazen die 't op de deugd hunner slachtoffers aanleggen, pastoors die de armen als honden wegsturen, caritatieve dames die uit de hoogte harer menschlievendheid welwillend naar de nooden der hongerlijders informeeren, Katholieke scholen, die met Siberische gevoelloosheid arme kinderen den toegang ontzeggen, en dit alles zoo netjes aaneengerijd, of de lezer moet voorbereid worden om bij de volgende verkiezing toch vooral rood te stemmen. De schrijver is uit den derden hemel gevallen. Uit de, zeggen we, poëtische waarheid, die het begin tot een, hoewel niet onvermengd, genot maakte, is hij vervallen tot de alledagswaarheid, waarheid naar *zijn* inzicht.

Indien de heer A. M. de Jong achter het tweede deel zijn „fini" had geplaatst en Merijntje had geschreven vanuit den zuiveren gezichtshoek zijner eigen jeugd, zonder socialistische vizie-vertroebelingen, zonder pastoors-en-kerk-rancunes, dan had hij een werk geschreven van een zeer eigen en blijvende waarde, „a thing of beauty" als het „Straatje" of het „Melkmeisje" van Vermeer. Zijn socialisme, zijn godsdiensthaat heeft het boek bedorven. Er hebben in schrijvers ziel te veel Roomsche klokken geluid, — men voelt het uit Merijntje I en II — hij heeft in zijn jeugd te veel wierook geroken en van te nabij de bekoring van het Katholicisme ondergaan om zich niet telkens bloot te geven. Merijntje Gijzen is een boek van liefde en haat, een boek van innerlijken tweestrijd. Zóó kan het niemand bevredigen. Zelden is de schrijver — ook in den beginne niet — louter schrijver; de socialist roept den schrijver voortdurend tot de orde. De sfeer van teere kinderlijkheid moet voortdurend gebroken worden door vlagen van naturalisme. Merijntje zelf, zoo heeft schrijvers huidig inzicht dit gedicteerd, móet gaan twijfelen aan Gods gerechtigheid; een psychologische motiveering is wel te vinden.

Zoo is Merijntje een schipbreukeling geworden, schipbreuk lijdend in de branding van schrijvers eigen gevoelens. Ik ken weinig boeken, waarvan zooveel moois en zooveel leelijks te zeggen valt als van dit boek. Figuren als Merijntje, de Kruik en vooral Flierefluiter zijn van een bekorende oorspronkelijkheid en doen ons telkens weer betreuren, dat de schrijver zoo zijn eigen schepping moest verknoeien.

Merijntje Gijzen, wij wenschen dit nog eens uitdrukkelijk te herhalen, is in zijn laatste deel zonder twijfel anti-godsdienstige, verboden lectuur; het blijft een zeer bedenkelijk boek in zijn twee eerste deelen.

Marie Gijsen

door PHEMIA MOLKENBOER.

In onzen kindertijd werden 's zomers de vrije uren in het Vondelpark verhinkelblokt, verwedstrijd of op andere sportieve manier zoek gebracht. Dan gebeurde vaak, dat een voor ons onbekend kind vroeg om mee te mogen spelen, wat altijd grif werd toegestaan.

„Hol of spring maar mee, hoe meer zielen, hoe meer vreugd!"

MARIE GIJSEN

Wanneer dan, na een poosje, de moegewerkten op een bankje uitrustten, werd naar kindermanier, het nieuwe speelmakkertje eens goed bekeken. Van den strik in het haar tot de gespjes op de schoenen. En gewoonlijk volgde dan de vraag: „Kind, wat doet je vader?"

Later heeft men ons verteld, dat zoo iets ongepast is. Beleefde menschen hooren elkaar niet uit, zij stellen niet allerlei vragen om de nieuwsgierigheid te bevredigen. En omdat wij toen, als niet-moderne kinderen, nog iets voelden voor beleefdheid, lieten wij dat verkennen achterwege, aldus de particuliere aangelegenheden van anderen respecteerend.

Een interview doet mij altijd denken aan dat: „Kind, wat doet je vader?"

Al weet de ondervraagde vooruit het doel van de komst, toch is het dikwijls lastig de grens te trekken, want, terwijl de een de moeilijkheden uit de beginperiode van de kunstenaarsloopbaan liefst niet releveert, spreekt een ander daar gaarne over als over den schoonsten tijd van het leven. Er zijn er, die een vast recept hebben voor hun toekomst-plannen en dit gewillig mededeelen, anderen spreiden liefst een geheimzinnig kleedje over dat wat komen zal. Kom dan maar eens, zonder te veel vragen te stellen, alles te weten!

Marie Gijsen wilde ons in het gastvrije huis van een familie-lid in Den Bosch ontvangen.

„Ik ben aan het verhuizen hier in Berlicum, schreef ze, we zitten volop in den rommel. Den Bosch is, dunkt mij, ook makkelijker te bereiken en dus minder vermoeiend."

Ja, dat was het ook. Want de zon had op den dag, dat we naar Brabant stoomden, een geweldige praats, en de groote straatkeien weerden zich, door de hitte ongenadiglijk op ons terug te ketsen. Het Bossche marktplein stond op aanbranden. Gelukkig was het huis, waar we zijn moesten, niet ver gelegen.

O, wat draagt zoo'n koele, ouderwetsche kamer, beschermd door zonneblinden, een innige sfeer! Wat is het antiek mahoniehout toch veeltoeschietelijker, dan de over vitaminen en andere theorieën kletsende-moderne meubels! Een poosje wachten, en Marie Gijsen trad binnen.

Een klein, slank, frêle vrouwtje, met een paar vriendelijke, levendige oogen in het smalle gezicht. Een krans van zilverwit krulhaar om voorhoofd en slapen.

„Hoe mooi past dit figuurtje in deze omgeving van smaakvol antiek", was onze eerste gedachte. Zij hoorde bij dit interieur van glanzende oude meubeltjes, miniaturen, ivoren en zilveren bibelots! We namen tegenover elkaar plaats, en Marie Gijsen vertelde.

Ik ben geen Brabantsche van geboorte. Menigeen maakt dat op uit mijn werken en toch stond mijn wieg te Gouda. Maar ik heb groote liefde voor het Brabantsche, speciaal het boerenvolk, dat zoo innig en zoo naïef gelooft, dat niet vraagt naar het hoe of waarom, maar dat in kinderlijken eenvoud bidt, werkt, gelooft en vertrouwt.

Zooals ik zeg, werd ik te Gouda geboren. Daarna woonden wij, zooals de militaire loopbaan van mijn vader meebracht, nog in verschillende plaatsen. Ik kan gerust zeggen, dat onze meubels het geheele land hebben doorkruist. Wanneer de zeilen en kleeden weer werden opgerold en de pakkisten op de holklinkende vloeren, mij en mijn drie broers tot speelgoed dienden, dan begrepen wij het bezorgde gezicht van onze moeder niet, die blijkbaar zoo'n reeks

verhuizingen heelemaal niet apprecieerde. Wij, als in den-weg-loopers, werden van links naar rechts gestuurd. Hoe kon het bestaan, dat iemand zoo'n rommel niet leuk vond! En dan naar een nieuwe woonplaats, een ander huis, een zooveelste school! Het onderwijs sloot nooit, we wisten óf te veel óf te weinig, bezwaren, die ons, kinderen, alleen om het „wat anders" aantrokken. En mijn broers, die goed konden leeren, vertrouwden, dat ze toch overal doorheen rolden.

Onze laatste standplaats was Gouda. Toen stierf Vader. Na tweemaal gewond te zijn, kwam een broer uit Atjeh terug, ongeschikt verder voor den militairen dienst. Men ried hem in Brabant een positie te zoeken: was er niet een plaats op de Secretarie te Heeswijk?

Er werd daar een huis gezocht en niet gevonden en zoo kwamen we in Berlicum. We zagen daar een mooie woning, die ons zóó aantrok, dat Moeder en ik dadelijk besloten er in te trekken. In Berlicum! Een plaats waar we kort te voren nog nooit van gehoord hadden, maar waar we een natuur hadden aanschouwd, zóó prachtig, dat we nergens anders meer wilden wonen. Twintig volle jaren ben ik daar gebleven. Daar is mijn liefde voor Brabant ontplooid, daar heb ik mij gehecht aan het boerenvolk, daar heb ik veel lief en leed gedeeld met de eenvoudige dorpsmenschen. Ik leerde gauw het Brabantsche dialect en kon de personen in mijn verhalen in hun eigen taal laten spreken."

„Schreef U niet vóór uw Berlicumschen tijd?"

„Ja zeker, op mijn zestiende jaar publiceerde ik al. Maar dat vergeet ik liever. Dat was geen goed werk. Ik was ook nog zoo jong. In het begin van mijn litteraire loopbaan heb ik veel steun ondervonden van Melati van Java, die mijn eerste boek, dat bij Roelants verscheen, met een vriendelijk schrijven bij dezen uitgever inleidde.

Later schreef ik in „Van onzen Tijd", daarna in „De Beiaard". Ik woonde toen niet meer in Brabant. Mijn moeder was gestorven, en de broer, die na Heeswijk's secretarie eerst in Boxtel en daarna in Schiedam burgemeester werd, verloor zijn vrouw. Ik ging naar Schiedam, met een bedroefd hart afscheid nemend van Brabant. 's Zomers kwam ik er terug, dan maakte ik onder mijn oude vrienden de aanteekeningen, die thuis gekomen, tot verhalen moesten groeien.

Schiedam viel me zwaar. Ik hield niet van de stad, ik verlangde naar het Brabantsche volk. En toen, een jaar geleden, mijn broer overleed, was mijn eerste gedachte: „Terug naar Berlicum!" En ik ging. Sedert een half jaar woon ik daar weer. Een vriendin uit Indië komt met me samen wonen. We hebben een mooi, rustig huis gevonden, gezellig ouderwetsch, met in de tuin statige boomen, die veel koele schaduw geven. Daar hoop ik nog veel te kunnen werken. De Redactie van de Katholieke Vrouw roept mij telkens op, en nog vele andere periodieken plaatsen gaarne mijne schetsen. Haast

al mijn boeken zijn eerst in hoofdstukken in tijdschriften verschenen, later zijn ze gebundeld. In 1913 verscheen *Uit het Hart van Brabant*, in 1916 *Brord en Hanne*, in 1918 *Hooger op*, in 1920 *Van ongeweten Levens*, daarna *Een uit Velen* en *Aan de Boschdreef*. „Van onzen Tijd" en „De Beiaard" hebben dit alles het eerst opgenomen.

Wanneer het huis in Berlicum klaar is, wil ik nog veel werken. Ten minste als mij de tijd nog gegund wordt. „Want (en hier glinsteren de jonge oogen guitig) zeventig jaar is zoo jong niet meer!"

Coquet grepen de kleine handen naar de prachtige, volle haardos om een weerbarstig krulletje weg te strijken.

Zeven kruisjes, we konden het haast niet gelooven! Lachend vervolgde de pittige vertelster: „Toen ik, na de Schiedamsche jaren, weer in Berlicum kwam, liep ik door het dorp om te zien, of er onder de boeren nog oude kennissen waren. En jawel, een stram boerke kijkt mij eens goed aan en zegt dan, met een blik op mijn vergrijsde haren: „Ben de gij niet Marie Gijsen? Moar dan ben de toch oarig verskimmeld!"

De schrijfster genoot zichtbaar na van deze origineele manier om grijs haar te zien!

Na een uurtje praten mocht de Kodak even haar werk doen en wij vertrokken met een vriendelijke herinnering aan deze artiste, die onze Katholieke Litteratuur heeft verrijkt met zoovele schoone verhalen in diep-gevoeld, rechtstreeks-naar-de-natuur geschilderd proza. Marie Gijsen volgt niet het voetspoor van een leermeester, ze is overal geheel zichzelf. Haar scherp waarnemingsvermogen neemt alles wat om haar heen gebeurt dadelijk op en haar liefdevol hart maakt van de figuren, die ze in haar werken laat leven, altijd iets innigs, iets heel sympathieks.

Brabant houdt haar in eere, Berlicum wees trotsch op uw inwoonster Marie Gijsen!

In en om Moskou

DE ROODE TERREUR IN RUSLAND door S. M. Melgoenov. Vertaald door Dr. B. Raptschinsky. f 3.90. Thieme & Cie., Zutphen. 1928.
MOSCOU SANS VOILES. Jos. Douillet. f 12. Ed. Spes, Paris, 1928.
ES GESCHAH IN MOSKAU von Arthur Holitscher. Fischer, Berlin. 1929.

„Twee liefdes stichtten dus twee rijken, het aardsche n.l. werd gesticht door de eigenliefde, die ging tot Godsverachting, het hemelsche echter door de Godsliefde, die ging tot zelfverachting," zoo schrijft St. Augustinus in zijn werk „Over het rijk Gods". Dit woord viel ons in bij het lezen der bovenstaande boeken.

Laat een leeraar een opstel aan zijn klas opgeven, tot titel dragend: „Een wilde fantasie over een bandietenstaat" en laat de leeraar zelf de wildste dier fantasieën met zijn rijpere kennis der mogelijkheden nog wat verwilderen, dan zou men iets krijgen, dat kon gaan lijken op het Rusland van Melgoenov en Douillet. Dit rijk is werkelijk gesticht door „eigenliefde, die gaat tot Godsverachting". Er wordt in de twee eerste werken zulk een een infernale maskerade, vol bloeddorst en razernij geschilderd, zulk een macaber feest van menschenwreedheid en marteldrift, dat 't te veel wordt voor den eerzaamsten lezer. Hoe kan de menschheid, ook de meest verblinde en fanatieke, tot zulk een satanisme van haat vervallen? Alle rede en recht wordt neergetrapt; het is de brooddronken wellust der oppermacht. Als een tot razernij gezweept dier woedt het bolsjevisme in het arme, machtelooze Rusland; elke herinnering zelfs aan menschelijkheid heeft het afgelegd.

Melgoenov is goed gedocumenteerd. Historicus van zijn vak heeft hij van 1917 af verzameld, wat hij kon, om de historie van het Bolsjevisme te schrijven. Acht, negen jaren lang heeft hij de Sovjet aan het werk gezien; hij heeft gevangen gezeten, zooals ieder fatsoenlijk mensch in Rusland, en is eindelijk over de grens gezet. Hij heeft vrijwel alle litteratuur van en over de Sovjet geconsulteerd, zoodat zijn boek voor de latere geschiedschrijving waarde zal houden. In goede orde van tijd en plaats doorloopt hij de terreurperiode en legt een verzameling aan van onmenschelijkheden. Zijn nauwkeurige bronnenopgaaf wekt vertrouwen in zijn waarheidszin. De historicus verraadt zich op elke bladzijde. Het geheel vormt een ten hemel schreiende aanklacht tegen een moord-en-bloedbewind, zóó sinister en huiveringwekkend, als er wel geen ander uit de geschiedenis bekend is. Wegens de ontzettende tafreelen van dierlijkheid en perversen hartstocht, die in 't boek voorkomen, hoort dit boek niet in ieders handen te geraken.

Ook „Moscou sans voiles" is een boek van tranen en bloed. Douillets gezichtskring is beperkter dan die van Melgoenov, hoewel ook dit werk een machtig getuigenis is tegen de demonische geweldplegers van Moscou. Douillet woonde reeds een kwart-eeuw in Rusland, toen de revolutie uitbrak en tot 1925 was hij werkzaam in opdracht van eenige Westersche comité's. Na eenige maanden

gevangenis werd ook hij over de grens gezet. Zijn boek mist de rijke documenteering van Melgoenov, doch het is persoonlijker, is meer beleefd. Hij schrijft wat hij zag en hoorde en blijft dus plaatselijk beperkt. Zijn ervaringen deed hij op in het Dongebied, in Zuid-Rusland en later in Moscou. Beide auteurs stemmen vrijwel overeen in het beschrijven van de werkzaamheid der Tsjeka en der latere G. P. O. E. Douillet heeft als comité-gelastigde met veel leidende persoonlijkheden in verbinding gestaan en heeft achter de schermen gezien. Hij verklaart, hoe de Sovjet-heeren allerlei buitenlandsche deputaties om den tuin weten te leiden en met een gunstigen indruk Rusland weten te doen verlaten. Aangrijpend is zijn gevangenisbeschrijving in 't laatste gedeelte van zijn boek. Hij wil Europa wakkerschudden uit zijn onverschilligheid en alle cultuurlanden alarmeeren, liefst tot een gezamenlijk optreden tegen het barbaarsche monster van het Bolsjevisme.

Naast deze tot wraak oproepende herauten, die Rusland kennen tot in zijn schuilhoeken en de lieftalligheid van het communisme aan den lijve ondervonden, doet het boek van Holitscher wat onnoozel aan. Hij beschrijft zijn acht à negen weken lang verblijf in Moscou in 1921, den tijd, toen Lenin het strenge Marxisme in dien zin ging wijzigen, dat hij handelsrelaties zocht aan te knoopen met andere landen en meer vrijheid aan private ondernemingen begon te schenken. Halitscher noemt zijn boek „ein Roman", maar het heeft niets van een roman; het zijn moment-opnamen van Moscou in 1921. De schrijver staat sympathiek tegenover het communisme en teekent het bolsjevistisch idealisme in eenige jonge menschen, die maar half vrede nemen met de zwenking van Lenin.

Overigens is ook Holitscher's Moscou het ijzeren Moscou van Melgoenov en Douillet. Bij hem wordt niet zooveel gemoord en gemarteld, maar alles riekt toch naar gevangenislucht en aldoor hoort men gerammel van zware sleutels. Een zware druk hangt er over stad en bevolking; de honger knokkelt op alle deuren. En dat er wat groene jochies als Carl en Rubinka, te midden van al dat menschenleed, over het zuivere communisme oreeren en treuren over de verbleeking van het ideaal, maakt het beeld nog te schrijnender. Holitscher keurt het optreden van de Sovjet goed: dit alles is noodig om het Marxisme tot overwinning te voeren. Na Melgoenov en Douillet is het betoog van een gelegenheidsjournalistje, dat een paar maanden in Rusland mag blijven en als een kostschooljongetje een en ander van Moscou zien mag, niet bijster waardevol. Alle drie zullen wel de waarheid schrijven, maar Holitscher ziet slechts eenige bloesems, Melgoenov en Douillet zien en smaken vele vruchten.

Wij kunnen slechts wenschen, dat Melgoenov en Douillet — onder de reeds gemaakte reserve — veel lezers mogen vinden en veel vijanden van dit Aziatische demonisme mogen verwekken.

Van de Fransche leestafel

door H.

Aan de lange lijst van romans, waarop zoowel Henry Bordeaux als René Bazin het lezend publiek reeds vergast hebben, heeft elk van deze talentvolle schrijvers er weer een toegevoegd: Bordeaux „Sous les Pins Aroles" [1]) en Bazin „Le Roi des Archers". [2])

Het boek van Bordeaux is eenvoudig van opzet en betrekkelijk kort; ook is het onderwerp niet nieuw. Toch herkent men dadelijk de hand van den meester en weet de schrijver ook hier weer te boeien.

H. BORDEAUX

Een jong Fransch ingenieur, George Morgon, nogal idealistisch aangelegd en 'n hartstochtelijk bergbeklimmer, komt in Zwitserland in aanraking met een Engelsch jong meisje, Helen Arden, evenals hij een vurig alpiniste. Hij vat liefde voor haar op en zij beantwoordt die liefde. Georges wil zich echter niet officieel verloven, zonder voorkennis van zijn vader. Deze, Philippe Morgon, die aan het hoofd staat van een van Frankrijks grootste scheepvaartmaatschappijen, is een buitengewoon man: rijk en machtig, eerlijk en rechtschapen, buitengewoon schrander, echt wat men noemt „un surhomme", „ein Uebermensch". De jonge man houdt veel van zijn vader en bewondert hem, maar hij is niet graag in zijn nabijheid, want Philippe Morgon imponeert te veel en domineert overal waar hij verschijnt.

Georges verzoekt zijn vader naar Zwitserland te komen, om kennis te maken met Helen. Morgon Sr., die zijn jongen hartelijk lief heeft, voldoet onmiddellijk aan dat verzoek. Als Helen verneemt, dat Georges' vader zulk een buitengewoon man is en er gevaar bestaat, dat deze zijn toestemming niet zal geven tot een huwelijk met „une étrangère", neemt zij dapper op zich om haar aanstaanden schoonvader voor zich in te nemen, om hem te „veroveren", evenals zij moeilijk te beklimmen bergtoppen heeft „ver-

[1]) Paris. Plon 1929 f. 12.
[2]) Paris Calmann. 1929 f. 12.

overd". Men vermoedt al, wat er gaat gebeuren. Philippe Morgon is ondanks zijn vijftig jaren een nog jeugdige en frissche verschijning, die niet alleen imponeert, maar van wien ook een groote bekoring uitgaat. Reeds bij de eerste ontmoeting komt Helen onder die bekoring en weldra wordt zij hartstochtelijk op hem verliefd. Philippe, die reeds twintig jaar weduwnaar is, voelt zich van zijn kant tot het mooie, flinke, jonge meisje aangetrokken, en nu komt het tot een tragisch conflict tusschen de drie hoofdpersonen. Georges gaat heen en wil zich in zijn wanhoop zelfmoorden, doch gelukkig gebeurt dit niet. Philippe begrijpend, dat een huwelijk met Helen, hoe aanlokkelijk het voor hem ook is, een blijvende verwijdering zou brengen tusschen hem en zijn zoon, ziet van het meisje af en gaat ook heen. Helen besluit: J'irai le chercher, car renoncer, c'est mourir.

Wat er bij dit tragisch conflict in geest en hart van de beide Morgons en Helen omgaat, heeft Bordeaux op meesterlijke wijze weergegeven, maar die plotselinge en hartstochtelijke verliefdheid van het jonge meisje op haar aanstaanden schoonvader doet wel een beetje vreemd aan. Wij zien wel het imponeerende in de persoonlijkheid van Philippe, maar nu juist niet zijn buitengewone charme, althans niet in zijn eerste optreden. Le coup de foudre misschien?

Naast de hoofdpersonen voert Bordeaux nog eenige nevenfiguren op: de moeder van Helen en twee vrienden van haar. Deze moeten blijkbaar een beetje zorgen voor „la note gaie" in deze tragische geschiedenis.

De poëtische beschrijvingen van de heerlijke omgeving, waarin zich het drama afspeelt — in casu, het bergland bij Zermatt — ontbreken ook in dit boek niet. Les pins aroles zijn een soort pijnboomen, die men daar in overvloed aantreft. Dit verklaart den titel.

Of het boek geschreven is met „des préoccupations moralisatrices", zooals de meeste werken van Bordeaux? Deze roman heeft zeker geen in het oogloopende zedelijke strekking, maar dat neemt niet weg, dat het gedrag van Philippe Morgon, als hij van een voor hem aanlokkelijk huwelijk afziet uit liefde voor zijn zoon, weldadig aandoet en een mooi voorbeeld is van zelfoverwinning en zelfopoffering. Ook de overwegingen, die de schrijver bij monde van den vader van Georges ten beste geeft, over de voorwaarden voor een goed huwelijk, zijn zeer behartenswaardig.

Bemerken wij bij het lezen van Bordeaux' boek al spoedig, dat wij te doen hebben met een fictie, dat is niet het geval met „Le Roi des Archers" van Bazin. Integendeel, hier is het alsof wij kennismaken en leven met menschen, die in werkelijkheid bestaan. De beide boeken vormen trouwens in velerlei opzicht een groot contrast met elkaar, maar beide kunnen gerekend worden tot de goede, gezonde litteratuur.

Demeester, een oude wever te Roubaix, is een weduwnaar met twee dochters, Melanie en Adéline. Van de eerste, die bij het onderwijs werkzaam is, beleeft hij veel genoegen, van Adéline daarentegen, die tegen zijn zin met een zekeren Leleu is getrouwd, niets dan verdriet. Leleu toch is een drinker, een speler en een vechtersbaas en Adéline zelf is lichtzinnig, lui en uithuizig.

Als Leleu, die lichamelijk niet sterk is, na jaren van gesukkel, ongeneeslijk ziek wordt en de dokter zijn ziekte besmettelijk verklaart, laat Adéline haar man en haar eenig kind, Claire, een meisje

RENÉ BAZIN

van veertien jaar, in den steek om te gaan samenleven met een minnaar.

Nadat zij weduwe is geworden, krijgt zij wroeging, verlangt terug naar haar kind, dat intusschen door grootvader Demeester noodgedwongen tot zich genomen is, en besluit een nieuw en beter leven te gaan leiden. Zij verzoekt haar minnaar om een wettig huwelijk met haar te sluiten, doch deze weigert. Adéline, wier berouw oprecht is, gaat dan voor goed van hem weg en door tusschenkomst van haar zuster Mélanie en haar dochter Claire, die grootvaders hart heeft weten te winnen, komt de verzoening met haar vader tot stand.

Ziedaar in enkele woorden het verloop van het verhaal. Men

meene echter niet, dat het vertellen van die gebeurtenissen, hoe interessant zij ook zijn, hoofddoel is van den schrijver en men denke evenmin, dat Adéline de hoofdpersoon uit het boek is, hoe verdienstelijk zij ook is geteekend, vooral als zij tot inkeer komt. Neen, de held van den roman is Alfred Demeester, en het doen en laten van zijn dochter Adéline is voor Bazin slechts aanleiding en middel, om den persoon van den ouden wever uit te beelden, om diens karakter te ontleden, om te laten zien, welke inwerking het schuldig gedrag van zijn dochter heeft op zijn geest en gemoed en welke gevolgen er uit voortvloeien voor zijn maatschappelijk leven. Van nature is Demeester een rechtschapen en ook wel goedhartig man, maar na den vroegtijdigen dood van zijn vrouw is hij wat stug en wrevelig geworden, vooral doordat hij geen kans heeft gezien om zonder hulp van de moeder, de lichtzinnige Adéline in het goede spoor te houden. Nadat zijn beide dochters het vaderlijk huis hebben verlaten, is bij hem, ten gevolge van zijn eenzaam leven, ook het menschelijk egoïsme meer op den voorgrond getreden. Maar als Adéline door haar schandelijk gedrag ook zijn eigen eer en goeden naam in opspraak heeft gebracht, dan wordt het hart van den ouden man vervuld met bitterheid en wrok. Hij vindt zelfs, dat hij, de vader van „une femme adultère" nu niet langer zijn titel van „Roi des Archers" mag dragen, een titel, waarop hij anders niet weinig trotsch is, en bij den eerstvolgenden wedstrijd van het boogschuttersgilde, schiet hij opzettelijk mis.

In de uitbeelding van de persoonlijkheid van den wever is Bazin voortreffelijk geslaagd, maar ook de nevenpersonen zijn met veel talent geteekend. Het is ondoenlijk, in een kort bestek, al de verdiensten van dit werk te bespreken. Alleen zij hier nog even gewezen op de nuttige wenken, die de schrijver ter loops geeft in zake de verhoudingen tusschen werkgever en werknemer en op de mooie beschrijvingen van de Bloedprocessie te Brugge en van den boogschutterswedstrijd.

Het is een mooi en nobel boek met verschillende treffende tooneelen.

Van de Buitenlandsche Boekenmarkt

Fransch

BREMOND (HENRI). LA METAPHYSIQUE DES SAINTS. (Tomes VII et VIII de l'Histoire littéraire du sentiment religieux en France). Bloud et Gay. Paris. 1928. frs 72.

Onvermoeid zet de brillante schrijver Henri Bremond, de l'Académie française, zijn geschiedenis der Fransche spiritualiteit voort. In deze twee deelen, die de „Métaphysique des Saints" tot titel dragen, geeft hij een soort synthese van de spiritualiteit der groote meesters, zijner groote meesters, de Bérulle en St. François de Sales vooral. Bremond schrijft geschiedenis, maar altijd gezien „à travers un tempérament". Dit maakt natuurlijk zijn boeken des te interessanter. Hij is allesbehalve een dorre kamergeleerde; elke bladzij, elke zin huppelt van vitaliteit. Bremond heeft een schijnbaar zoo dor onderwerp als de geschiedenis der Ascese (ik noem het zoo, Bremond zelf zou protesteeren tegen dien naam) toegang weten te verschaffen tot de litteraire clubs en tot de Académie française. De titels zijner hoofdstukken zijn reeds manifesten en proclamaties. „l'Humanisme dévot" heet het eerste deel zijner Historie, „l'Invasion mystique" het tweede, „La conquête mystique" het derde. „Les maîtres des maîtres" overschrijft hij het eerste gedeelte van tome VII, dat hij onderverdeelt in „François de Sales et la primauté de la prière," „Fr. de S. et la philosophie de la prière". etc.

„L'Angoisse de Bourdalouc et la genèse de l'ascétisme", luidt het opschrift van „la quatrième partie" der „Métaphysique des Saints". Er is in Frankrijk al heel wat pennestrijd gevoerd over de inzichten van Bremond en de vraag, waar het om gaat, is ongeveer: is het gebed ascese of mystiek? Bremond is een schitterend theoreticus, maar in de praktijk komen theoretici wel eens in botsing.

Bremond heeft veel verborgen schoonheid aan het licht gebracht. Hoe menige ontroerende bladzij uit halfvergeten en vergeelde folianten heeft hij in het daglicht geheven. Hij heeft een wonderlijk instinct, een allerzuiverste aanvoeling voor wat waardevol, en van zuivere schoonheid, van aangrijpende menschelijkheid is. Het terrein, dat hij ontgint, lag tot dan toe vrijwel braak, zoodat het werkelijk pionierswerk is, wat hij verricht. Vele zijner beweringen zullen met verloop van tijd nog wel eens gewogen en te licht bevonden worden; dit verandert echter niets aan de verdiensten van zijn prachtig werk. Men heeft hem verweten, dat hij te onstuimig in mystieke richting drijft, dat hij te weinig oog heeft voor de moeizame ascese en te veel zijn eigen „systeemdwang" volgt; maar allen bewonderen zijn schitterenden stijl, zijn groote eruditie, zijn origineel inzicht en talent van weergave.

Het volgende deel zal „La retraite des mystiques", „De terugtocht der mystieken" heeten.

D'ALBRET (HELENE). SOUS L'ETOILE ROUGE. Beresniak. Paris 5e. 1929. 12 frs.

Deze roman is geen meesterstuk; er zijn nog veel oneffenheden en ongelijkwaardigheden in. Of de beginnende schrijfster, Hélène d'Albret, dit gevoeld heeft? In alle geval, zij laat zich inleiden door niemand minder dan door André Lichtenberger.

Het thema is het reeds meer behandelde: de emigratie der Russische burgerij onder den druk der Sovjettyrannen. Een jonge Russische verlaat familie en vaderland en komt na velerlei omzwervingen te Parijs. Onbemiddeld, is zij wel gedwongen in haar onderhoud te voorzien. Maar onbezweken en ongebroken houdt zij zich staande in haar vrouwelijke kracht. Zij geraakt in toestanden, waarin menigeen zou gezwicht zijn voor de verlokkingen der ondeugd; doch haar deugd en eergevoel zegevieren. Ten slotte vindt zij haar echtgenoot terug, die zij reeds ter dood gebracht waande in Rusland. Zij erkent hem in een taxi-chauffeur; ook hij heeft zich, zoo goed en zoo kwaad als 't ging, door het leven moeten slaan en zoo hebben beiden elkaar teruggevonden.

Een goed en nobel boek voor rijpere lezers.

Duitsch

CHRISTALLER (HELENE). BERUFUNG. F. Reinhardt. Basel. 6.80 M.

Het is geen nieuw probleem, dat de bekende schrijfster, van wie reeds eenige werken in het Nederlandsch vertaald zijn, in dezen roman behandelt, maar zij behandelt het met scherp psychologische motiveering.

Virginia, de jonge vrouw van Donatus Geseon, is met opofferende liefde en toewijding haar echtgenoot gevolgd in zijn roeping, de verzorging van een inrichting voor epileptici. Hij is dominee en geeft zich met heel zijn ziel aan het werk, waartoe hij zich geroepen acht. Virginia heeft nog andere behoeften dan louter beoefening der Christelijke naastenliefde en als haar opofferende werkzaamheid niet ten volle gewaardeerd wordt, breekt haar jong hart uit in een onstilbaar verlangen naar wat zij als kind genoten heeft, liefde en kunst en levensvreugde. Reeds jong had zij zich aan de kunst gewijd en nu besluit zij, met goedvinden van haar man, een concertreis te ondernemen naar het Zuiden in gezelschap van een ouden vriend. Maar ondanks het succes, dat zij oogst, ondanks al de heerlijkheid van het zonnige Zuiden, blijft er iets in haar verlangen naar het leven met haar echtgenoot. Als zij, na het ongeluk dat hem getroffen heeft, tot hem terugkeert, vinden zij eindelijk elkaar weer terug, ook naar de ziel en beginnen een nieuw leven van toegewijde liefde.

Een waardevol boek met krachtig geteekende karakters en toestanden.

DOERFLER (PETER). DIE SCHMACH DES KREUZES. II Bände. Kösel en Pustet. München. 12 M.

Peter Dörfler heeft in dezen historischen roman een ons niet zoo familiaire periode beschreven, het prachtlievende Byzantium ten tijde van Keizer Heraclius kort na '600. Met een machtig episch talent verhaalt hij ons van veldtochten en belegeringen, beschrijft hij ons de Byzantijnsche paleizen, maar ook de dreigende gevaren en vijanden, die zich aan het Oostersche Keizerrijk opdringen. De achtergrond vooral, waarop de lotgevallen der afzonderlijke personen zich afspelen, is met majestueuze kracht uitgebeeld. De schrijver kent de wereld, waarin hij zijn helden en heldinnen plaatst en weet een treffend geheel, een grandioos tijdsbeeld te ontwerpen.

De heerlijkheid van Christus' kruis is niet te verhoogen of ook slechts te bestendigen met uiterlijke pracht en praal, maar zij is geheel innerlijk en geestelijk. Dat is de hoofdgedachte van het boek, die op het einde duidelijk wordt uitgesproken. Het is geen boek voor kinderen, maar volwassenen zullen dezen Christelijken roman met voldoening ter hand nemen.

FEDERER (HEINRICH). AUS JUNGEN TAGEN. Grote. Berlin. 3.30 M.

In 1926 is de bekende Zwitsersche priester-en-schrijver Federer gestorven. Wij willen bij deze gelegenheid nogmaals zijn werken aanbevelen, die, zoowel literair als moreel, zeer hoog staan. „Jungfer Therese", „Berge und Menschen" (voor volwassenen), „das Matterli-Seppi", „Sisto e testo", „Am Fenster", zijn reisbeschrijvingen zijn alle aan te bevelen. Enkele dezer werken bestaan ook in het Nederlandsch. „Aus jungen Tagen" zijn evenals „Am Fenster" herinneringen zijner jeugd. Federer is een geboren verteller en hoe minder verwikkeld zijn verhalen zijn, hoe eenvoudiger en natuurlijker verloopend, des te zuiverder is zijn werk. „Aus jungen Tagen" verhaalt ons van zijn studiejaren, het frissche, vroolijke leven uit zijn jongenstijd. Het is alles ongekunsteld en natuurlijk. Het Katholiek geloof is in zijn jongensziel haast zoo natuurlijk opgebloeid als zijn liefde tot menschen en bergen om hem heen. Dit boekje heeft iets van een idylle in zijn onbedorven levensblijheid, zijn innige godsdienstigheid. Heel de frissche oorspronkelijkheid van zijn wezen straalt ons weelderig uit dit werk tegen. Het is helaas! een onvoltooid gebleven herinnering aan den te vroeg ontslapen dichter.

Engelsch

BORDEN (MARY). FLAMINGO. (475) 3.6. Heinemann. London.

Deze jongste roman van Mary Borden speelt hoofdzakelijk in New-York, de stad, die het symbool is van het woelende, onrustige, moderne leven, en de stad, waarheen, vooral na den oorlog, het zwaartepunt van de wereldmacht werd verlegd. In de, in zeer mooie taal geschreven, inleiding, geeft de schrijfster een satirisch getinte beschouwing over de verhouding na den oorlog tusschen de beide grootmachten, Engeland en Amerika. Victor Joyce is als zaakgelastigde van Engeland naar de Vereenigde Staten gekomen, om met de machthebbers van dit land de verschillende finantieele problemen te bespreken. Hij is vergezeld van zijn vrouw, haar vriendin en zijn secretaris. In New-York leeft de bouwmeester van sky-scrapers, Peter Campbell.

Tusschen de Engelsche bezoekers en Peter Campbell met zijn vrienden en vijanden ontstaan verschillende verhoudingen, die als het ware zich verwikkelen onder den demonischen invloed, die van de New-Yorksche monstergebouwen schijnt uit te gaan en waarin Peter Campbell ten onder gaat.

Soms fel, soms weemoedig-ironisch behandelt de schrijfster haar onderwerpen in dezen roman, die getuigenis aflegt van haar taalbeheersching en schitterenden stijl. Wegens den aard dier onderwerpen, de wijze van behandeling en de opvattingen, welke ten beste worden gegeven over God en het leven hiernamaals, is deze roman echter sterk voorbehouden.

SMITH (SYDNEY) THE LETTERS OF PETER PLUMLEY. (258) 6 sh. Dent.

In de jaren 1807-1808 verschenen in Engeland de „Letters on the subject of the Catholics to my Brother Abraham, who lives in the country, by Peter Plumley". Het was in den tijd, dat er strijd gevoerd werd tusschen hen, die den Katholieken volledige vrijheid wilden hergeven en de tegenstanders van deze gedachte. In dien strijd hebben de „Plumley Letters" een zeer eigenaardige rol gespeeld. De schrijver was de predikant Sydney Smith, die tot de voorstanders der emancipatiegedachte behoorde, omdat .... hij het Katholicisme een te onbeteekenend verschijnsel vond, om er zooveel drukte over te maken. In de „Plumley Letters" maakte hij de bestrijders der emancipatie belachelijk en bepleitte hij die voor de Katholieken met een sarcasme en een hatelijkheid, die het best met die van Swift vergeleken kunnen worden. Inderdaad heeft deze vreemde kampioen door zijn „Letters", — die een geweldig succes boekten en in korten tijd 21 uitgaven beleefden — er veel toe bijgedragen, dat de emancipatie in 1829 een feit werd.

In dit jaar der herdenking van de „Catholic Emancipation" heeft men de „Plumley Letters" nog eens herdrukt, voorzien van — wel eenigszins onvolledige — aanteekeningen.

Interessant voor hen, die eenige heerschende gedachten uit den tijd dat ze werden geschreven, willen leeren kennen.

De schrijver stierf in 1845 en heeft dus den snel toenemenden bloei in Engeland van het door hem belachelijk gemaakte Katholicisme nog beleefd.

TEMPLE-ELLIS (N. A.) THE INCONSISTENT VILLAINS. 7.6. Methuen en Co. London.

De uitgeversfirma Methuen heeft eenigen tijd geleden een „Detective Story Competition" uitgeschreven en deze roman won den eersten prijs: L. 2.50. Het is niet aardig tegenover de lezers, in een bespreking van een detectiveverhaal het verloop daarvan en de oplossing mede te deelen. We zullen dit dus ook niet doen en volstaan met de verklaring, dat *The Inconsistent Villains* een „thriller" is, waarvan het verloop waarschijnlijker en normaler is, dan zulks in dit soort

verhalen pleegt te zijn. Zelfs een sprankje humor ontbreekt niet. Een knap geschreven en boeiende detectiveroman.

KAISER (J. W.) INTRODUCTION TO THE STUDY AND INTERPRETATION OF DRAMA (77) f 1.30. N. V. Swets en Zeitlinger, Amsterdam.

In deze studie ontwikkelt de schrijver zeer persoonlijke ideëen over het wezen en de beteekenis van het drama. In 't bijzonder betoogt hij, dat gebroken moet worden met de „common tendency to accept a work of art as a mysterious product of some superhuman faculty". Het drama moet zoodanig bestudeerd worden, dat men door de interpretatie van het kunstwerk komt tot de interpretatie van den schepper, en daardoor tot de kennis van „human nature in general". Vooral deze opvattingen werkt de schrijver uit en licht hij toe in een ontleding van twee drama's, Cyrano de Bergerac van Edmond Rostand en The Merchant of Venice van Shakespeare. Bijzonder in zijn beschouwingen betreffende Shakespeare's „Comedy" komt hij tot merkwaardige resultaten.
Studeerenden in Engelsche literatuur zij kennismaking aanbevolen met dit werk, dat getuigt van een geheel eigen kijk door den schrijver op zijn onderwerp.

THE AUTHOR OF „ELIZABETH AND HER GERMAN GARDEN". EXPIATION. (381) 7.6. Macmillan and Co. London.

Jarenlang is de schrijfster van *Expiation* niet anders bekend geweest dan als „The Author of „Elizabeth and her German Garden". Thans weten we, dat zich achter dezen naam verschuilt Gravin Russell, vroeger gravin von Arnim. De meest kenmerkende toon, welke uit haar boeken opklinkt, is die van humor, die hier en daar wel eens tot harde ironie wordt. Zoo ook in haar laatsten roman. In *Expiation* beschrijft zij het leven van den gegoeden middenstand in een Engelsche provinciestad: conservatief, kleingeestig, bekrompen, hebzuchtig. De typeering is raak en dikwijls kostelijk, vooral de hoofdpersoon, Milly Boths, die een misstap beging, wordt uitstekend geteekend.
Hetzelfde talent, dat *The Caravaners* schreef, is ook in *Expiation* aan het woord.
Geen boek voor de jeugd, maar aanbevolen voor volwassenen.

In den loop van de maand Juni zal bij Messrs. Jonathan Cape verschijnen een studie over *Herman Melville* van Mr. Lewis Mumford. Herman Melville is de ook hier te lande bekende schrijver van „Moby Dick" en „The White Whale".

De Cambridge University Press kondigt de binnenkort te verwachten verschijning aan van een studie over het Byzantium van de 10de eeuw, getiteld „The Emperor Romanus Lecapenus and His Reign". De auteur is Mr. Steven Runciman.

Bij Sassell's is juist verschenen het nieuwste historische werk van Hilaire Belloc „Joan of Arc" 6 sh.

Binnenkort zal bij Oxford University verschijnen „Lectures on German Literature" van Marshall Montgomery.

Paola en Paolo Arcari

door ELLEN RUSSE.

Toen professor Paolo Arcari, de rector magnificus der Fribourgsche universiteit, in den afgeloopen winter voor de afdeelingen der Dante Alighieri-Vereeniging en voor de faculteit der letteren in de hoogeschool te Amsterdam sprak, vertelde hij ons over zijn dochter Paola. „Zij studeert philosophie, zeide de vader, die zelf professor is in de geschiedenis en philologie, en binnenkort verschijnt haar boek over de philosophie van het recht."

„Hoe oud is uw dochter?" vroegen we. En in het antwoord klonk een gevoel van vaderlijken trots. „Zij is even in de twintig. Toen ik haar 't laatst sprak — want zij woont en studeert te Rome — was zij juist bezig een werk uit te voeren in opdracht van Prof. Corrado Gini, den specialist voor statistieken. Zij moest over de meest uiteenloopende dingen statistieken opmaken. Weet U bijvoorbeeld, signora, hoeveel aardappelen er in dit land jaarlijks verbruikt worden?" We moesten lachen om die vraag: „Ik weet niet eens hoeveel aardappelen ik zelf per jaar opeet!"

„Welnu — ging prof. Arcari voort — mijn dochter heeft ellenlange lijsten aangelegd, zij deed het met plezier voor haar docent, omdat hij haar zoo goed gezind is, maar .... ah, poveretta! Ik beklaag haar, als ik bedenk, dat zij in haar hart dichteres is."

Op deze wijze hoorden we voor 't eerst spreken over de jeugdige schrijfster Paola Maria Arcari en kort nadat prof. Arcari Nederland verlaten had, om via zijn Zwitsersche universiteit Rome te bereiken voor de kerstdagen, ontvingen we een pakje uit de Eeuwige Stad met boeken. Er volgde in den loop van den winter meer, zoodat we een indruk kregen van het werk van vader en dochter. We willen nu trachten enkele van die indrukken weer te geven, om te beginnen met de dochter.

In een kleinen bundel, die deel uitmaakt van de reeks „La Collana di Corallo," heeft Paola Maria Arcari, onder den titel „In Divine Parvenze" [1]) een aantal kleine gedichten verzameld. Die verzen werden geschreven tusschen de jaren 1923 en 1926, ze zijn het werk van een heel jong meisje, bijna van een kind. 't Is lief, maar niet erg diepgaand. Hoe zou 't trouwens anders kunnen zijn. De beelden zijn weinig gevarieerd, bij voorkeur bezingt de jeugdige dichteres de lente en de bloesems. Veel beter dan de zuiver lyrische gedichtjes zijn de verzen, waarin zij een gedachte of gebeurtenis vastlegt, zooals het waarlijk innige vers „In Divine Parvenze", waar de bundel naar genoemd is en waarin zij de dichtkunst en de verbeelding, die zij in zich draagt, aanvoelt, als zijnde van Goddelijken oorsprong. De gebeurtenis, welke zij bezingt in een ander vers,

---

[1]) Uitgave L'Eroica, Milano.

is de aankomst van de Norge in Alaska. Ettore Cozzani schreef een sympathieke, maar misschien wel wat hooggestemde inleiding voor deze uitgave.

Maar welk een verrassing was 't, om na dit bundeltje, enkele maanden later het beloofde boek over de philosophie van het recht te ontvangen, van dat zelfde nog zoo heel jonge meisje! Terecht schrijft Giorgio del Vecchio in zijn voorrede van dit boek, dat deze studies blijk geven van het groote en vroegrijpe talent van signorina Arcari, die een waardige dochter is van den begaafden hoogleeraar Paolo Arcari. Gaarne wil men eenige onvolledigheden over het hoofd zien, nu men door alles heen de vlam ontwaart van een zuiver talent.

De jeugdige studente noemt haar boek La Scala dei Primi [1]), hetgeen letterlijk vertaald beteekent: De ladder of de reeks hoofddenkbeelden; als ondertitel volgt dan Studi di filosofia del diritto, Studie over de philosophie van het recht. Feitelijk zijn het twee studies, een over Kerk en Staat (actueel, signorina, zeer actueel in deze dagen van de oplossing der Romeinsche Kwestie) en een tweede over het eigendomsrecht. Al dadelijk herkent men de dochter van den hoogleeraar in de philologie, als men bemerkt, dat Paola Arcari grootmeesters der Italiaansche letterkunde neemt ter illustratie van haar beschouwing. De studie over Kerk en Staat gaat n.l. over Dante en zijn positie tusschen degenen, die voor hem en die na hem kwamen. Dante — aldus signorina Arcari — is de synthese van twee geestesstroomingen die hem voorafgingen: de mystieke school van Sint Bernardus en Bonaventura en de intellectueele school van Thomas van Aquino. Na hem kwam de school van Machiavelli. Deze eerste studie heet „Dante tusschen Thomas en Machiavelli". Volgens Dante moet de Staat onderdanig zijn aan het gezag van de Kerk, volgens Machiavelli is de Kerk verplicht het doel van den Staat na te streven. Toch zijn er in beide figuren parallelloopende opvattingen naast veel tegenstrijdigheden. Dante heeft als basis, als eerste hoofddenkbeeld, het opstreven naar God, maar toch is hij ook de man, die in zijn werken (De Monarchia en Divina Commedia) de Staat, het Imperium, verdedigt tegenover de Kerk en tegenover het pausdom, omdat in zijn dagen de Staat het meest van beiden te lijden had. Zeker hij was nationalist, maar niet in die mate, waarin sommige exegeten hem zien, die hem 't liefst zouden willen kleeden in het roode hemd der Garibaldisten en in de verschijning van Beatrice op den Paradijstop reeds de Italiaansche tricolor van de Risorgimento herkennen. Zoo zagen in hun tijd de eerste protestanten Luther in de Veltro figuur.

Voor Dante, als leerling van St. Thomas en St. Bonaventura, moet de maatschappij als einddoel hebben den vrede en zal de vrede

[1]) Uitgave Alpes, Milano.

op zijn beurt het verstand bevredigen, door het in staat te stellen de contemplatie uit te oefenen en voorts voldoening schenken door het daadwerkelijk uitoefenen van het goede, want goed doen wil zeggen rechtvaardig wezen en de rechtvaardigheid is nu eenmaal de slotsom en het doel voor den Staat.

Hoe kenschetsend deze gedachte is voor de beschouwing der middeleeuwen (die toch tijden waren van veelvuldige oorlogen) moesten we toegeven, toen we onder het lezen dezer bladzijden herinnerd werden aan de groote muurschilderingen in het Palazzo Communale te Siëna, waar men aanschouwelijk het Goede en het Kwade Bestier ziet afgebeeld. Bij het Goede Bestier zetelt op een troon de figuur van den vrede met de emblemen der gerechtigheid in haar hand. De menschen, die in deze door rechtvaardigheid bestierde gemeenschap leven, brengen hun tijd door met het verrichten van goede daden en van eerlijken arbeid. Ook in Dante's vroegere werk Il Convivio ziet hij in z'n eerste visie den vrede en de gerechtigheid.

Doch niet alleen in het bestier d.w.z. in den vorm en in de persoon van de regeering moet de gerechtigheid triomfeeren, ook in de wijze van eigendomsverdeeling dient zij gehandhaafd te worden. Dit is dan het thema der tweede verhandeling, waarin signorina Arcari verschillende systemen aangaande het bezit analyseert; communisme en socialisme worden bestreden, de utopisten Moore, Campanella en Rousseau beschouwd en de Staat aangewezen als degene op wien de plicht rust een evenwicht in de economische maatschappij te bewaren. Rosmini's theorieën aangaande het bezit worden verworpen en de leer van den Aquiner beleden, maar eigenaardig is 't, dat de schrijfster in het hoofdstuk: la santità del lavoro, met geen enkel woord rept over de pauselijke encyclieken, die weliswaar geen systeem bevatten, maar toch een sterk omlijnd programma geven voor een evenwichtige maatschappij, zooals bijv. de Rerum Novarum. Evenmin wordt Rosmini, die toch in zijn opvattingen over de verhouding tusschen Kerk en Staat zulk een belangrijke figuur is, in dat verband genoemd. Wellicht zijn dit de onvolledigheden, waarop de inleider Giorgio del Vecchio doelde. Maar al zijn er hiaten, ze verhinderen niet, dat dit boek belangrijke beschouwingen bevat, daarbij komt nog, dat de stijl eenvoudig, klaar en duidelijk is, ook is de wijze van indeeling logisch.

Hierin vooral zal Paola Arcari een leidsman hebben gevonden in haar vader, want 't eerst dat opviel aan allen die prof. Arcari hoorden spreken (improviseeren kunnen we beter zeggen) was de prachtige logische constructie van zijn redevoeringen. Kort geleden ontvingen we de brochure waarin de rede gedrukt staat, welke hij hield als rector magnificus van de katholieke universiteit van Fribourg bij den aanvang van het leerjaar. „Miserie e Grandezze dell'

Osservazione Interiore" [1]). 't Is een schitterende uiteenzetting, deze verhandeling over de ellenden en de grootheden in de waarneming van het innerlijk leven. Drie punten worden door den hoogleeraar behandeld: de verhulling, de oorsprong en het doel der innerlijke waarneming.

Ongetwijfeld kan een gedetailleerde waarneming gevaren mee brengen, zoo kan een te veel zich verdiepen in eigen gemoeds- en zieleleven voeren tot egocentrische trots, vandaar dat sommige denkers er enkel een „culte du moi" in zien en tegen die praktijk opkomen. Maar men kan het eigen innerlijk leven haarfijn analyseeren, zonder er ooit over te spreken, zoo bijv. Manzoni, die nooit over zichzelf schreef, maar eigen ervaringen weergaf in zijn romanfiguren. Leopardi daarentegen schakelde zijn persoonlijke ervaringen geheel uit en beschouwde slechts de eeuw waarin hij stond. Dante ontsluierde alles omtrent zijn eigen ik; maar pas nadat hij een volledig mea culpa gesproken had, dorst hij zijn ontzettende verwijten aan tijdgenooten uit te krijten. Nooit was hij zoo universeel als nadat hij volmaakt individueel geweest was. De reformatie heeft de zelfbeschouwing overschat en het is daarom niet te verwonderen, dat de schrijvers in de daaropvolgende eeuwen, met name in de achttiende, zulk een voorkeur toonden voor autobiographie en beschrijvingen van innerlijke waarneming. Er is een zekere school van critici, die nauwkeurig wil nagaan, of de maan wel werkelijk geschenen heeft op den avond, waarin de dichter haar bezong, die dus in de verbeelding de absolute realiteit wenscht. Giambattista Vico neemt juist een geheel ander standpunt in en beweert, dat de fantasie niets anders is dan herinnering, hetzij uitgesponnen of gecomprimeerd.

Prof. Arcari neemt de volgende stelling aan: er zijn twee memories, die van het uiterlijk en die van het innerlijk leven. Voor de litteratuur is het geheugen omtrent het innerlijk leven verreweg het voornaamste. Maar hier dreigt weer een nieuw gevaar: de uitrafeling van het onderbewustzijn, de theoriën van Freud, die een verderfelijken invloed hebben.

Als voorbeeld en ter waarschuwing noemt de hoogleeraar dan den naam van Italo Svevo. Deze schrijver (prof. Arcari erkent het met vreugde) is de minst gelezen auteur van Italië. Hier in Nederland is hij vrijwel onbekend. Ter verklaring voegen we hier aan toe, dat Italo Svevo een schrijver is, die te Triest woonde en aldaar kennis maakte met den Ier James Joyce, den schrijver van het beruchte boek „Ulysses". Svevo volgde Joyce na, door zich ook te verdiepen in het onderbewustzijn; hij stierf jong, na twee, eveneens beruchte, romans te hebben nagelaten: „La Coscienza di Zeno" en „Senilita". Lezers van Boekenschouw herinneren zich misschien nog de meer

[1]) Uitgave Tipografia dell' Opera di San Paolo, Fribourg.

uitgebreide beschouwing, welke we twee jaar geleden wijdden aan den Ierschen Joyce en diens funesten invloed op de moderne romanliteratuur. 't Is dan ook natuurlijk, dat prof. Arcari het werk van Svevo signaleert onder de gevaren.

Al is het uitrafelen van het onderbewustzijn, vooral wanneer dit zich manifesteert in een analyse van zinnelijke gewaarwordingen van „le anime piu neri" d.w.z. van de zwartste zielen, hoogst gevaarlijk, daarom hoeft de wensch om zich te verdiepen in duistere en zondige gevoelens niet altijd een verkeerde neiging te zijn. „Ik zou wel eens willen biechthooren", riep een schrijver uit Genève, R. de Traz gekscherend uit. Daarmede wilde hij de gedachte aan het sacrament der biecht niet profaneeren, maar wenschte den sluier op te lichten, waaronder het innerlijk leven verhuld blijft.

Er is maar een verlangen, waardoor het innerlijk leven zich van alle sluiers kan ontdoen om zich vrij en vrank te openbaren, en dat is in het verlangen naar de Godheid. Slechts daarin stijgt de innerlijke schouwing naar haar hoogste doel. „L'oeil chrétien, zeide Sainte Beuve, est un oeil incomparablement plus clairvoyant que l'oeil naturel". Alleen wanneer de kunstenaar den weg van het verlangen naar God volgt, zal hij in zijn ziel schouwen: „een Meester die verlicht en de Waarheid toont". Dan ook zal hij den Rechter leeren kennen, die „strenger, maar tevens barmhartiger is dan de menschen", zooals padre Cristoforo zegt in Manzoni's roman De Verloofden.

Is het veroorloofd den sluier op te lichten, waarachter zich dit grootsch innerlijk gebeuren afspeelt? Enkelen hebben 't gedaan en aan de menschheid bekend, welke machten het chirurgisch mes in beweging brachten, dat het zwarte uit hun ziel wegsneed om er plaats te maken voor het licht. Die machten zijn, zooals Papini het schreef en Dante het zong: de Wil en de Hoop. Omdat hij hoopte en omdat hij zijn wil richtte volgens den Goddelijken Wil dorst en mocht Dante zich noemen: „De hoopvolste zoon der strijdende Kerk". Groot zijn de dichters, wier wil meewentelt in de harmonie van God's wereldplan en die hun hoop stellen in de heilaanbrengende genade, die evenals Beatrice, de heilbrengster „leeft omgeven door engelen in de hemel en op aarde in mijn ziel". Met dit citaat besluit prof. Arcari zijn gedegen verhandeling.

De wil en de hoop, zij zijn dan ook de twee machten, die het conflict brengen in de ziel van Elena, de heldin van prof. Arcari's roman: Il Cielo senza Dio [1], een conflict, dat zich harmonisch oplost. Deze roman (welke ook in een fransche vertaling verscheen [2]) geeft een zielestrijd weer van geweldige hevigheid, een strijd, die zich overal, in elk land en in elke menschenziel kan voordoen, het conflict tusschen rationalisme of atheïsme en geloof.

---

[1]) Uitgave Treves, Milano.
[2]) Le Ciel sans Dieu, Uitgave de la Vrai France.

Elena is getrouwd geweest met Guiliano, een professor in geschiedenis aan een liberale universiteit. Hij is vroeg gestorven en zij blijft achter met twee kinderen, een meisje van ongeveer tien jaar en een klein jongetje. De weduwe gaat bij haar ouders inwonen in een bergplaatsje in de Italiaansche Alpen. Elena heeft haar vroeger geloof geheel verloren en is totaal opgegaan in de gedachtenwereld van haar man, een rechtschapen mensch, die het goede betracht, maar het·bovennatuurlijk leven uitschakelt. De kinderen werden nog wel gedoopt, — uit een gevoel van traditie — maar zijn verder zonder godsdienst opgevoed. Voordat Guiliano stierf overschouwde hij zijn leven en bekende zijn intiemste gevoelens en tekortkomingen aan zijn vrouw, doch reeds op dat moment voelde Elena schrijnend, hoe zij met leege handen stond naast het sterfbed, waar de leekenbiecht gesproken werd.

De grootvader bekommert zich evenmin om godsdienst, maar de grootmoeder is een practiseerende katholieke vrouw en kort nadat het kleine gezin zich in de nieuwe omgeving gevestigd heeft, begint de strijd, uiterlijk zoowel als innerlijk. Uiterlijk tusschen grootmoeder en moeder, om de kinderen, want de grootmoeder leert de kleintjes bidden en hun gemoed is ontvankelijk voor het geloof, maar de moeder voelt hoe haar kinderen langzamerhand in een andere sfeer gaan leven, in een wereld waarin zij hen niet volgen kan. Innerlijk wordt Elena gekweld, omdat zij zich getrokken voelt naar de Kerk, maar zich met alle kracht hiertegen verzet, omdat zij haar leven met Guiliano niet wil verloochenen, zij wil niet ontrouw zijn aan zijn idealen. Maar o de leegte, de wanhopige leegte, waarin zij staat! Telkens betrapt zij er zichzelf op, dat zij in oogenblikken van gevaar spontaan bidt of instinctief het kruisteeken maakt, maar zij blijft zich verzetten. Zij kan haar wil niet buigen en vrede genieten, daar waar zij Guiliano niet zal terugvinden, zij wil niet deelen in de gemeenschap der heiligen, waar haar man zich vrijwillig uit buitensloot. Dan opeens ligt haar vader op sterven en wenscht zich in zijn laatste levensdagen met de Kerk te verzoenen. Hij sterft een goeden dood en weer bidt Elena, ook als hij dood is voor zijn zielerust. Even later is 't dan alsof zij Guiliano verwijtend voor zich ziet. De strijd wordt haast ondragelijk als haar dochtertje zich voorbereidt op haar eerste Communie, geholpen door de grootmoeder. Maar daarna volgt het einde van het conflict; wanneer het kleine meisje de trappen van het altaar afdaalt als een wit engeltje, dan eindelijk kan Elena, getroffen door een lichtstraal der genade, het hoofd buigen en deemoedig weenen.

Prof. Paolo Arcari heeft dezen zielestrijd met groote bewogenheid weer gegeven tot in de kleinste bijzonderheden afdalend. Het boek is rijk aan innige gedachten en rake typeeringen. Treffend is, naast de beschrijving van het leven in een katholiek gezin, als contrast de figuur van Guiliano geteekend met zijn rationalistische opvattin-

gen. Hij is de docent in geschiedenis, die een vergelijkende studie maakte der diverse godsdiensten en ze rubriceerde alsof ze vlinders waren, die men in een doos opprikt. Aan den christelijken vlinder geeft hij de eereplaats, omdat hij, alhoewel dood als de anderen, een grootere historische waarde heeft. „Il Cielo senza Dio" is een boeiend geschreven roman, en indien het werk in het Nederlandsch werd overgezet, zou de katholieke romanliteratuur in Nederland een winst te boeken hebben.

Uit het Gebied der Romaansche Letteren

door P. W. ASSMANN

Onder dezen titel heeft *Dr. Salverda de Grave* 10 studiën verzameld, in verschillende jaren geschreven, de oudste dateerend van 1906, de jongste van 1926. De schrijver heeft zijn onderwerpen behandeld, allereerst als objecten van historisch onderzoek, maar tevens was het daarbij zijn bedoeling, personen en boeken uit verschillende vervlogen tijdperken te zetten in de lijst van onze hedendaagsche gevoelens en opvattingen. In verband daarmee heeft hij zich figuren gekozen, die allen eenzaam staan in de letterkunde van hun land, maar uit hoofde van hun historische beteekenis of hun genialiteit van belang zijn voor de wereldliteratuur:

de *H. Franciscus, Dante, Carducci, Manzoni, Fogazzaro, Ronsard.*

Bij het eeuwfeest van den *H. Franciscus* is gebleken, hoezeer persoon en werk van den Heilige van Assisi ook niet-katholieken vermocht aan te spreken en ook *Dr. Salverda de Grave* heeft Hem een studie gewijd, waarbij hij zich hoofdzakelijk bepaalde tot het verband, dat bestaat tusschen den *H. Franciscus* en de letterkunde. Dat hij daarbij ook blijk geeft, den persoon van den Heilige te hebben begrepen, verhoogt natuurlijk de waarde dezer literaire studie.

De hooge beteekenis van den *H. Franciscus* voor de letterkunde is geweest, dat hij voor zijn preeken en gedichten gebruik maakte van de moedertaal. Hij is de eerste Italiaansche dichter geweest, die, door zijn uitingen van hooger leven in de moedertaal, oorzaak werd, dat de Italiaansche kunstenaars van die taal het voertuig hunner gevoelens gingen maken. Aan de hand van het Zonnelied vooral legt de schrijver daar sterk den nadruk op.

Men kan van Shakespeare's werken genieten, zonder met de identiteit van den dichter bekend te zijn; het juist verstaan van de *„Divina Commedia"* is onmogelijk zonder de kennis van Dante's leven. Reeds hierom bestaat er verband tusschen de *Vita Nuova* en de *Divina Commedia,* want eerstgenoemde verschaft ons veel niet te

ontberen kennis van Dante's leven. Maar daarmee is het verband tusschen beide werken niet voldoende aangegeven; de verwantschap is nauwer: de psychologische ondergrond van beide is dezelfde, het optreden van *Dante* op zijn bovenaardschen tocht is niet te begrijpen, zonder de verklaring vervat in de *Vita Nuova;* het onderwerp uit de *Vita Nuova* wordt voortgezet en uitgebreid in de *Divina Commedia.* De schrijver is het dan ook niet eens met Benedetto Croce, die in zijn boek *La Poesia di Dante* beide werken van elkander scheidt en beweert, dat de lezing der *Divina Commedia* denzelfden indruk op den lezer blijft maken, indien hij de *Vita Nuova* niet kent.

In de studie getiteld „Dante en Wij" heeft mij bijzonder getroffen, dat de schrijver van overtuiging is, dat alleen een vertaling, waarin maat en rijm bewaard bleven, een getrouwe weergave kan geven van de *Divina Commedia.* Een vertaling in proza noemt hij een verkrachting. Waarom? Zeker, vorm en inhoud zijn in dit poëem innig verbonden; het rijm is karakteristiek voor de *Divina Commedia* en verleent het werk een bijzondere schoonheid. Maar het rijm behoort toch tot de uiterlijke schoonheden, het raakt niet het wezen van het gedicht. Bovendien — en dat is het voornaamste bezwaar tegen een berijmde vertaling — hij, die de *Divina Commedia* op rijm vertaalt, mag wel een genie zijn als Dante zelf; hij moet het gedicht in zijn juiste wezen kunnen weergeven, zonder door den rijmdwang bemoeilijkt te worden. En de talrijke berijmde vertalingen zijn daar om te demonstreeren, dat de bewerkers dikwijls tot leelijke, zelfs monsterachtige rijmen hun toevlucht hebben moeten nemen om den geest van het gedicht weer te geven — en hoe wordt de schoonheid dan niet geschaad — of dat aan den rijmdwang de juiste inhoud van het origineel werd geofferd en een vergelijking daarmee aantoont, hoe Dante's werkelijke gedachten verloren zijn gegaan.

Daartegenover wil ik wijzen op de rijmlooze vertaling der *Divina Commedia* door Fr. C. Kops O. F. M. — overigens nog niet bekend toen Dr. Salverda de Grave zijn studie schreef — die algemeen geroemd wordt als zeer schoon en zoo weinig af te doen aan den geest van het origineel als zulks in een vertaling mogelijk is. Kops ging, na natuurlijk vastgesteld te hebben, dat niet alle schoonheden van den oorspronkelijken tekst in een vertaling tot uiting kunnen komen, van het beginsel uit, dat men daarin sommige uiterlijke schoonheden van het oorspronkelijke zonder aarzelen moet weten op te offeren, wanneer ze n.l. de innerlijke, de geestelijke of hoogere schoonheid van het origineel op aanmerkelijke wijze zouden schaden.

De belangrijke studie over Manzoni dateert van 1923, toen, 50 jaren na zijn dood, zijn sterfdag plechtig gevierd werd. Alessandro Manzoni zal wel altijd bekend blijven als de schrijver

van *De Verloofden* en het is dan ook als romancier, dat de schrijver hem behandelt. Manzoni is feitelijk, schoon hij het hoofd was der romantische school in Italië, een alleenstaande figuur in de literatuur van dat land. In tegenstelling met de Franschen zijn de Italianen niet zoo gehecht aan een bondigen stijl; de Italianen houden van taalmuziek; hun ontbreekt de psychologische diepte van het Fransche proza , hun taal is zinnestreelend, de klank is een eerste vereischte, en aan den vorm, de woordkunst wordt de inhoud onevenredig opgeofferd. Dr. Salverda de Grave drukt die verschillen tusschen Franschen en Italianen heel juist uit, waar hij schrijft: „De Italiaan, ook als hij schrijft, is een schilder, die zich vermeit in de felle kleuren van zijn palet; zijn zin voor de levende werkelijkheid om hem heen, drijft er hem toe haar weer te geven in haar volle openbaring, zijn penseel strijkt verfstrepen naast en boven elkaar. De Franschman is de etser, wiens scherpe naald in één lijn de fijnste schakeeringen uitdrukt."

Er zijn uitzonderingen; Dante behoort ertoe en Machiavelli. Ook Manzoni. Maar op zijn ontwikkeling hebben dan ook Fransche invloeden gewerkt.

De beschrijvingen in *De Verloofden* zijn soms zeer wijdloopig, ja langdradig, maar wie zijn stijl, zijn zinnen bestudeert, merkt hoe bondig en zakelijk die zijn. *De Verloofden* is een meesterstuk, dat tot de wereldliteratuur behoort; het is het ideaal van een historischen roman, waarin den historischen feiten geen geweld wordt aangedaan en de verdichting slechts de leegten stopte, die het onderzoek niet vermocht te vullen; de auteur is zeer diep in het wezen van zijn karakters gedrongen, en het is tevens een gaaf en gevoelig verhaal, doordrongen van de humor en de goedheid, die Manzoni zoo eigen waren. Dat de schrijver in zijn studie daar nog eens de aandacht op vestigde is een verdienste.

De bewondering, die Dr. Salverda de Grave in zijn beschouwing over Carducci voor dezen toont, kan door Katholieken niet gedeeld worden. Carducci was ontegenzeggelijk een groot geleerde, ofschoon later is gebleken, dat hij veel — zonder bronnenvermelding — aan Fransche schrijvers heeft ontleend, maar de dichter van de *Ode aan Satan* heeft zich zoo'n gepassioneerde, onbeheerschte bestrijder en hater van het katholicisme en den paus betoond, dat het moeilijk valt, — gelijk den schrijver — aan zijn oprechtheid te gelooven. Al bestaan er enkele punten van overeenkomst tusschen Dante en Carducci — beiden waren dichter en geleerde, beiden werden geinspireerd door het vaderland, dat zij beschouwden als de directe voortzetting van het Romeinsche rijk en hun beider karakters gelijken elkander — daar bestaat toch een zeer groot verschil. „Beiden haatten de wereldlijke heerschappij van den paus," zegt de schrijver. Zeker, maar afgezien van het feit, dat

de omstandigheden waaronder strijd werd gevoerd tegen de wereldlijke heerschappij van den paus, in beider tijd absoluut verschillend waren, was C a r d u c c i bovendien een hater van het geloof zelf en D a n t e behoort tot de roemrijkste en getrouwste zonen der Kerk.

Zoo kunnen wij het ook niet eens zijn met de beschouwingen over F o g a z z a r o. Al wordt daarin dan beweerd, dat F o g a z z a r o niet tot de modernisten behoorde en hij een onderworpen zoon der Kerk was, zijn boeken zijn daar om te bewijzen, hoe eigenaardig — op z'n zachtst uitgedrukt — hij met de dogma's verkoos te haspelen. Voor zoover noodig brengen we hier tevens in herinnering, dat twee van zijn romans op den Index werden geplaatst om hun sterke modernistische tendenzen: *De Heilige* en *Leila.*

We hebben slechts hier en daar iets naar voren gehaald uit de reeks studiën van D r. S a l v e r d a d e G r a v e. Daar zijn nog de hoofdstukken *Ronsard en Wij*, het wetenschappelijke en overzichtelijke *Klank en gedachte in Frankrijk's en in Italië's letterkunde* en de studie *Over een Oud-Spaansche romance.*

Uit het Gebied der Romaansche Letteren is een verzameling belangrijke studies, en kennismaking door allen, die belang stellen in deze letteren, kan aanbevolen worden.

Salvarda de Grave, J. J. Uit het Gebied der Romaansche Letteren. (292) f 4.90. H. D. Tjeenk Willink en Zoon, Haarlem.

In Eigen Kring

„In Eigen Kring" is bedoeld ongeveer als telefooncel, waar lezers en redactie van Boekenschouw in nader contact treden. Wij wenschen dit contact te behouden en van tijd tot tijd de rubriek te heropenen.

Wat ons thans op het hart ligt, is: het verlangen om de wenschen onzer lezers te kennen. Wat Boekenschouw te zijn bedoelt, is reeds vaak gezegd: de litteraire voortbrengselen van den dag te signaleeren en te beschouwen vanuit den eenig waren gezichtshoek. Wij hebben alles te meten met den maatstaf van het Koninkrijk Gods, en hierin wenschen wij intransigent te zijn.

Men heeft Boekenschouw openlijk en zijdelings herhaaldelijk gesommeerd, om van alle letterkundige beschouwing af te zien en zich louter tot het ethische of moreele standpunt te bepalen.

Zulk een boekenkeur zou mogelijk zijn, maar beter meenen wij

te doen met onze pretentie verder uit te strekken en ook de litteraire zijde in onze schouwing te betrekken. Litteraire critiek is zoo vrij Goddank! als de tijgerjacht in een oerwoud of de haringvangst ter zee! Het zou jammer zijn, als zij privilege werd van enkele, al of niet beëedigde, taxateurs. Het gevaar daarvoor is toch al dreigend genoeg; gezeten tijdschrift-redacteurs constitueeren zich met zwijgend goedvinden der meerderheid maar al te gemakkelijk tot een kunst-directoire, soms zelfs tot een terreur. Dit gevaar bestaat voor elke redactie, binnen *zijn* terrein ook voor Boekenschouw.

Het is een zegen, dat er althans één terrein bestaat, waarop onschuldig en zonder vrees voor schade kan worden gebeunhaasd, en dat is de vrije gemeentebrink der litteraire critiek. De meeste producten van den dag hebben met „Kunst en Schoonheid" niet veel te maken; hoe weinig gedichten, romans en drama's hebben na een halve eeuw nog waarde. De momenten, dat de zuivere schoonheid, die glimlach Gods, in stoffelijke vormen tot de menschheid afdaalde, zijn zeldzaam. Schoonheidsemoties zijn misschien talrijk in het interne forum der Godservaring — want hier ligt het zwaartepunt aller schoonheid, — maar langs de uiterlijke kunstmarkt bereiken ze ons dikwijls in vertroebeling. Een boeiende roman kan zonder eenige schoonheid zijn. 's Menschen aesthetische voelhoorn zit gewoonlijk verward in honderd andere aperceptievermogens. En daarom is het te betreuren, dat op litterair gebied de roman zulk een monopolie heeft verworven.

Wij zouden jegens onze lezers en onze traditie te kort schieten met ons tot het louter moreele aspect der litteraire verschijningen te beperken: wij wenschen onze volle meening te zeggen in het besef, dat een persoonlijk gevoelen op dit „trottoir mouvant" altijd slechts conditioneele waarde heeft. De diepste en blijvende beteekenis van een werk wordt steeds door collectieve aanvoeling herkend. Men moge ons oordeel in dit opzicht aanvaarden of verwerpen: zijn oordeel te zeggen, behoort tot het geboorterecht van alle kinderen der menschen. „Le blé qui lève" heeft in 't verleden nog al eens minachtend neergezien op de aarde, waaruit hij gedeeltelijk gegroeid was, en haar natuurlijk als „la terre qui meurt" beschouwd. Och! Een strijdros moet én gebit én sporen voelen.

Na deze „Apologia pro vita sua" komen we tot het eigenlijke en leggen onzen lezers de vraag voor: welke Boekenschouw-rubrieken in het verleden hun grootste belangstelling en welke voor hen weinig of geen interesse hadden? Elk antwoord zal ons welkom zijn.

Wij hebben in overweging van tijd tot tijd ook de Katholieke Mystiek en Ascese, alsmede de Katholieke historiografie een plaatsje in Boekenschouw te gunnen. Beide staan in nauw verband met de litteratuur en kunnen het Boekenschouw-lezend publiek niet onverschillig zijn.

Wellicht is Boekenschouw ook het aangewezen orgaan, waarin men bij tijden een beschouwing, een mededeeling of bespreking van wat men kan noemen „Het Boek- en Bibliotheekwezen" verlangt. Dit alles zijn mogelijkheden, die te verwezenlijken zijn en waaromtrent wij graag de wenschen onzer lezers zouden vernemen.

Red.

Varia

Mevr. Jeanne Kloos heeft in het Mei-nummer van „De Nieuwe Gids" haar mond voorbijgepraat. In een artikel „Achter de Schermen" had zij geschreven:

„Maar wat n i e t bekend is, omdat de redactie de kieschheid had het steeds te verzwijgen, maar wat i k, Jeanne Kloos, thans openbaar maak, omdat op zijn zeventigste jaar Willem Kloos nu eindelijk wel eens bevrijd mag worden van den haat en den wrok der teleurgestelden, — is, dat men onder zijn levenslange vijanden personen vinden zal, die tevergeefs hebben getracht, zich bij „De Nieuwe Gids" in te dringen! Daar is dan in de eerste plaats .... Israël Querido, die eerst als Theo Reeder, daarna als Querido zijn producten inzond".

Nu plaatste Querido een ingezonden stuk in „Het Algemeen Handelsblad", waarin hij Mevr. Kloos sommeerde, haar bewering te bewijzen. Hierop werd geantwoord door den mederedacteur van „De Nieuwe Gids", Hein Boeken, die in naam van alle Nieuwe Gids-redacteuren zijn leedwezen betuigde over het artikel van Mevr. Kloos.

„Laten we het publiceeren van het artikel door Mevr. Kloos, schrijft hij, toeschrijven aan de zenuwachtigheid der echtgenoote, die aan den vooravond van het feest ter huldiging van haar man, uit vrees, dat er een dissonant zou klinken, zelf dien dissonant laat hooren; of nog liever haar uiting vergelijken met de al te groote waakzaamheid van den trouwen wachthond, die zich door het vredig licht der maan tot aanslaan laat verlokken of — erger nog — bij het naderen van den vriend, dezen met de beste bedoeling in de kuiten bijt."

Of Querido en .... ook Mevr. Kloos met deze Homerische vergelijking genoegen zullen nemen?

Een Negergedicht. Anna Nussbaum heeft een aantal negergedichten verzameld: „Eine Auslese neuer Afro-Amerikanischer Lyrik," waaronder het volgende „Erlebnis" van den Amerikaanschen neger Countee Cullen.

Ich fuhr einmal durch Baltimore,
O Knabenglück und Maienlicht.

Ein weiszer Junge neben mir,
Der sah mir ins Gesicht.

Acht Jahre waren beide wir;
Ich ohne Argwohn lach ihm zu.
Da streckt er seine Zunge aus:
Du schwarzer Nigger du!

Ich habe Baltimore gesehn
Vom Fliederblühn zum Flockenschnein.
Von allem, was auch sonst geschehn,
Fällt stets nur dies mir ein.

Wat men in Oostenrijk leest. Ook in Oostenrijk is, evenals in Duitschland, een „dag van het boek" gehouden. Bij deze gelegenheid is een statistiek gepubliceerd, waaruit blijkt, dat dans, sport, bioscoop en radio ook in Oostenrijk een ongunstigen invloed hebben gehad op het lezen van boeken.

Het aantal boeken, door de leesbibliotheken uitgeleend, is in vijftien jaren tijd met zestig procent achteruitgegaan. De keuze van lectuur is heelemaal een kwestie van mode. Te Weenen leest men vooral buitenlandsche schrijvers, voornamelijk Wallace, Sinclair Lewis, Oppenheim en Dekobra.

Naar oorspronkelijke en vertaalde boeken van litteraire waarde wordt in de groote bibliotheken weinig gevraagd en dan nog bijna uitsluitend door jonge mannen van 18 tot 24 jaar en vrouwen boven 35. Mannen op rijperen leeftijd, die door hun werkkring weinig tijd tot lezen hebben, grijpen naar detectiveverhalen en avonturenromans. Vrouwen tusschen 20 en 35 jaar lezen over het algemeen weinig en wat ze nog in handen nemen is modelectuur en oppervlakkige ontspanningslectuur.

Op dit oogenblik is de verkoop van boeken nog geringer dan het vorige jaar.

Uit Boeken en Bladen

In het Aprilnummer van „De Gulden Winckel" valt J. Slauerhoff den invloedrijken criticus Dirk Coster aan:

„In den beginne trok hij uit naar het oerwoud. Maar het ging hem als zoovele zendelingen: hij zag het bosch niet —— neen, de boomen ook niet, en zelfs de wilden niet. Hij predikte en dacht dat zij waren naar zijn beeld.

Hoe diep is hij in dit oerwoud doorgedrongen? Men weet het niet — al heeft hij er veel over geschreven. En nog altijd spreekt hij

den naam Dostojewski met zoo groote veneratie uit, dat men gelooven moet aan een diepe kennis dezer duisternissen.

En nu? Hij rust niet op zijn lauweren. Hij werkt in wijngaarden die niet zoo gevaarlijk te benaderen zijn.

Vaderlijk zag hij toe hoe de talenten ontloken. Hij had I. v. D. op de eene knie, M. v. K. op de andere, en leerde ze het rhythme van de poëzie. Hup, hup, paardje. Rietje en Jetje.

Helaas, ze vielen er allebei af.

Maar ootmoedig werkt hij voort in den wijngaard. De talenten botten niet hard uit.

Soms vindt hij in een bed (een bloem- of groentebed!) een spruit. Dan jubelt hij: de maand was goed. Maar soms is de maand niet goed. Dan komt niets op, en dan ligt hij met een loupe op den grond en als hij ergens een kiem ziet, gaat zijn mond open en dicht als wilde hij haar inhappen, haar zuigen naar het licht.

Hij heeft een nauwkeurig meetinstrument, waarop een Muze, die huisnaaister bij de Genestet zijn tante was, een nonius heeft aangebracht, zoodat hij uiterst nauwkeurig den groei van de vaderlandsche poëzie kan opnemen.

5 u. 16. De Sint-Anthonie-bloem;
1 1/2 u. 16. De Theunisz-kelk;
3 1/2 u. 16. De Freesia."

Antoon van Duinkerken schrijft in „De Nieuwe Eeuw" over „De Hekeldichter Thijm". „Alberdingk Thijm had bij een minimum van aandrift een maximum van stijlgevoel. Dit stijlgevoel handhaaft zijn roem, zooals het zijn proza handhaaft voor de weinigen, die het nog wèl lezen. Feitelijk is het bijzonder langdradig, maar die langdradigheid is smaakvol. Zij is sierlijk. Zij wordt niet vervelend. De schrijver van „De Kleine Republiek" heeft die hoedanigheid als erfpand meegekregen. Het stijlgevoel van den ouden Thijm was niet een begeleidende kunstenaarsqualiteit, het was een persoonlijke karaktertrek. Het droeg hem door het leven en beheerschte dat leven ......

Het hekeldicht van Thijm is eindeloos genuanceerd in het genre van het komiese, maar het is nimmer grandioos. Men lacht niet meer na de „Geuse-vesper", doch men wordt daar koud van. In Thijms vijandigheidjes verkneukelt men zich. Hij verstaat de kunst van het woordspel, dat iemand belachelijk maakt. Ofschoon de Geus-gezinde Huygens door hem niet „hoog genoeg gewaardeerd" wordt en hij op de beschuldiging daarvan een aardig rijmpje maakt, geniet hij van diens geestigheid genoeg, om bij hem in de leer te gaan ...... Zijn puntdichten zijn kleine veldtochten, waarbij de bevelhebber liever den vijand verschalkt dan vermoordt."

In „Die Schöne Literatur" lucht Gerd Arends, en niet geheel ten

onrechte, zijn verontwaardiging over de platte trivialiteit, het onridderlijk rekruut-achtige van Remarque's gezindheid, zooals die in zijn boek „Im Westen nichts Neues" tot uiting komt:

„Walter von Molo noemt Remarque's boek „het monument van onzen onbekenden soldaat, door alle dooden geschreven". Dat is een slechte frase meer bij de vele, die wij door den voorzitter der dichter-academie den laatsten tijd naar het hoofd geslingerd kregen. Mocht hem toch eens iemand den raad geven, met meer zorg en verantwoordelijkheidsgevoel te oordeelen en te spreken, — of te zwijgen. Wie geeft Molo het recht, „allen dooden" dit hoogst eenzijdige, ja beperkte werk onder te schuiven? Wat denkt hij wel, dat het oordeel dier dooden, die in de „Kriegsbriefe gefallener Studenten" tot ons spreken, over dezen, zijn beschermeling zijn zou? Zij zouden zeggen, dat Remarque's boek niet de stem van ook maar één doode weergeeft, maar slechts de stem van een uiterst levend geblevenen, handig litterator, wiens eerste werk, dat hij na den oorlog schreef, volstrekt niet getuigde, dat hij„ vom Krieg zerstört" werd. Het heette: „Ueber die Kunst, kostbare Schnäpse zu mixen. Leitfaden der Decadence". Toen de uitgever Steegemann in Hannover dit nu weer in herinnering bracht, om ook eenig aandeel te hebben in de Remarquehausse, heeft Ullstein het zoo spoedig mogelijk opgekocht en doen verdwijnen. . . . . . . Hier komt dezelfde menschelijke ontoereikendheid te voorschijn, die heel zijn boek zoo pijnlijk maakt, dubbel pijnlijk bij zulk een stof."

In de „Etudes" van 5 Mei deelt de Noor Per Skansen allerlei bijzonderheden over Sigrid Undset mede:

„Sinds den Nobelprijs, zoo schreef hem Sigrid Undset zelf, heeft men zóó curieuze en fantastische dingen van mij gezegd, dat ik mij zelf niet meer terugken." De schrijfster houdt meer van het Noorsche landleven dan van groote steden. Haar vader, de archeoloog, stamde van het land, haar moeder was een Deensche.

Men heeft haar vaak de lengte harer romans verweten. De eigenlijke fabel is opgevuld met uitweidingen, lange beschrijvingen, zelfs met herhalingen. Soms vermeit zij zich in kleine bijzonderheden, die ongetwijfeld konden gemist worden, maar zij bezit de gave om ondanks alles, de belangstelling gaande te houden. Heeft men den draad teruggevonden, dan heeft men geen spijt van de episode.

Ook heeft zij twee werken van Hugh Benson vertaald, de „Vriendschap met Christus" en „Christus in de Kerk". Voor de studenten van Oslo hield zij een lezing over de kerstening van Noorwegen in de 10de eeuw.

Zij woont op „Bjerkebaek" bij Lillehammer, aan den oever van het Mjösenmeer, waar het Gudbrandsdal begint. Tweemaal per maand komt de pastoor uit een naburige stad in haar huis de Mis lezen. Zij heeft groote bewondering voor de Dominicanen, is lid

van St. Dominicus' derde-orde en bidt dagelijks het Rozenhoedje en het klein Officie der H. Maagd. Haar oudste dochter en haar moeder zijn onlangs eveneens tot het Katholicisme overgegaan, haar zoontje verblijft bij de zusters van St. Jozef in Oslo.

Den Nobelprijs, een bedrag van 1.200.000 francs, heeft zij aan goede werken en nuttige instellingen besteed.

Romans en Verhalen

HOOG-NOOY. (ANNIE DE) EVA'S TWEEDE HUWELIJK. (204) f 2.25. Johan Mulder, Gouda.

's Morgens is de echtgenoot van Eva Welders, waarmee zij zeer gelukkig getrouwd is, naar zijn kantoor gegaan en een kwartier later wordt hij thuis gebracht, omdat hij bij het op een tram springen, een ongeluk heeft gekregen en direct gestorven is. Zij blijft dan met haar zoontje in zeer benarde omstandigheden over en neemt het voorstel van een vriend van haar man, die een zeer zwakke vrouw heeft, aan, om bij hem voor de huishouding te komen zorgen. Na eenigen tijd wordt Carla, de vrouw des huizes, in het ziekenhuis opgenomen voor een ingrijpende operatie en blijft Eva zorgen voor Max. Deze probeert een flirtpartijtje met Eva op touw te zetten, hetgeen zij verontwaardigd af wijst. En onderwijl wordt bij Carla, door een „vriendelijke" kamergenoote, haar jalouzie opgewekt door allerlei „diep meevoelende" insinuaties over een mogelijke verhouding, die zou kunnen bestaan tusschen haar man en haar vriendin. Het jonge vrouwtje raakt geheel van streek, tot schrik van de doktoren, die niet begrijpen, waaraan deze achteruitgang te wijten is. Tenslotte komt Carla thuis en heeft Eva met haar scherpe intuitie vermoed, waarom haar vriendin zoo van streek was. Zij heeft een huwelijksaanzoek ontvangen van André Versteeg, dat zij nu aanneemt om Carla gerust te stellen. Versteeg belooft haar gouden bergen, maar als zij eenmaal getrouwd is, laat hij een grooten afkeer blijken van Eva's zoontje, Robby, en wil den jongen niet in zijn huis houden, maar stuurt hem om een kleinigheid, die hem niet bevalt, naar kostschool. Robby wordt ernstig ziek en zonder dat Eva dit aan André durft te vertellen, gaat zij overdag aan het ziekbed van haar jongen zitten. Het komt tot een breuk tusschen de beide echtgenooten, want André lijkt haar een onuitstaanbare egoist en hij beschuldigt haar van ontrouw en een verhouding met Max.

Mevrouw Versteeg, de moeder van André, die bij hen inwoont, heeft Eva en Robby zeer lief gekregen. Zij besluit door een geschreven bekentenis van een misstap, die zij in vroeger jaren begaan heeft, het hart van haar zoon zachter te stemmen en hem ongemerkt op zijn hooghartig egoïsme, te wijzen. Eva is intusschen

naar haar oude vrienden terug gegaan met Robby, en haar man vergaat van jalouzie, want hij verdenkt Eva en Max nog steeds van intieme relaties. Dan sterft plotseling zijn moeder aan een beroerte en vindt hij haar bekentenis, waaruit blijkt, dat André niet de zoon is van den man, die voor hem als vader gezorgd heeft.

Hij gaat inzien welk een groote fout hij tegenover Eva begaan heeft, zoekt haar op, waarna zij edelmoedig genoeg is, om hem alles te vergeven en een groote verzoening plaats vindt.

Een vlot geschreven verhaal, waarin zeer veel aardige momenten voorkomen. Vooral Robby is zeer goed geteekend. Voor volwassen lezers aan te bevelen.

HUME. (FERGUS) HET AAS VAN DEN DUIVEL. (219) f 0,50. Vertaald door Willy H. van den Tak. Stella-Editie, Amsterdam.

Op een goeden dag wordt Sir John Newby bij zijn vriend Mr. Francis Clair op de Manor verwacht. Hij komt niet en men vindt hem later vermoord in een ouden toren, waaraan een eigenaardige legende verbonden is. Het verhaal ontwikkelt zich dan uit de vraag: „Wie is de moordenaar?" Een werkelijk spannend boek voor volwassenen.

KETTMANN Jr. (GEORGE) DE GLANZENDE DRAAD DER GODEN. (334) f 2.75. Mij. voor Goede en Goedkoope Lectuur, Amsterdam.

„Deze roman maakt deel uit van het twaalftal, dat als uitkomst van onze Romanprijsvraag door onze Redactie kon worden bekroond."

Aldus staat er vermeld op de titel-pagina van dit onlangs verschenen boek. Ook vindt men op den omslag reeds in 't kort den inhoud weergegeven:

„Naar de Groot-Industrie en speciaal de Kunstzijdefabricage verplaatst ons deze roman, die de tegenstelling uitwerkt tusschen het nuchtere geslacht der nijverheidsmannen, voor wie het grootmaken van hun onderneming en het rijkworden de hoofdzaak is, en den verbeeldingsmensch, wien het „uitvinden" een dienend kunstenaarschap is. Door zijn liefde voor de dochter van den grootindustrieel dreigt de uitvinder zelf tot zakenmensch-fabrieksleider te worden. Maar zijn aanraking met een geheel onwereldsch kunstenaar roept hem terug tot zijn ideaal, waarbij zijn jonge vrouw hem zoo dicht mogelijk tracht te volgen."

De hoofdpersonen zijn: Jellinger, millionair, zijn dochter Suze, jong en levenslustig, die ten slotte huwt met den uitvinder, Bob Delmaere, en Charles Jellinger, doctor in de chemie, welke zich verlooft met Gonnie v. Brinckberghe. Daarnaast de schilder Paul Monset, vriend van Delmaere, verpersoonlijking van den serieuzen

artiest, die liever veracht en vereenzaamd wil blijven, dan te moeten offeren aan een wereld van schijn, fictie en mode-grillen.

De criticus Henssen vertegenwoordigt eerder het type van den filosoof, daar hij de dingen rustig in hun ware verhoudingen ziet en er boven staat.

Ofschoon dit boek bij momenten werkelijk boeit, geeft 't o.i. soms te veel het conflict: droom en daad, kunstenaar-industrieel, ideaal en materie. Natuurlijk is deze idee juist de kern ervan, maar 't oneindige geredeneer daarover verzwakt wel eens de sterke spanning, welke ons hier en daar gevangen houdt. Van een eigenlijke intrige is dan ook weinig sprake: we krijgen de grootsche opzet en uitwerking van bovengenoemd probleem als stevige schering en dan als inslag een liefde-verhouding, met de noodige romantiek, hoewel ook zeer modern getint.

„De glanzende Draad der Goden", is de onbrandbare zijige draad, na jarenlange noeste, volhardende experimenten en chemische proeven uitgevonden door 'n jongeman van eenvoudige afkomst, die 't ouderhuis in den steek liet om zijn roeping te volgen. Wanneer dan de machtige richard, Jellinger, hem als vriend van z'n zoon uitnoodigt — alléén uit eigenbelang, uit vrees voor concurrentie, en om profijt te trekken van de glanzende draad voor zijn uitgebreide Menamfabrieken — weigert Delmaere de uitvinding te verkoopen, omdat er geen kans is haar ook dadelijk productief te maken in 't belang der menschheid. 't Geluk brengt hem echter weldra in contact met vader en zoon Tap de Blaigny. Gedrieën zetten ze nu 'n nieuwe onderneming op. „Fipsos" genaamd. Fortuin en speculaties der Blaigny's worden hieraan gewaagd; tijdelijk schijnt de uitvinding een succes, maar later raakt hun industrie, overvleugeld door 'n nieuw Japansch product, aan 't kwijnen. 't Blijkt ten slotte, dat de idealistische Monset, leek als hij was op chemisch gebied, den stoot gaf aan een schitterende vondst, welke de fabricage weer tot bloei kon brengen, doch die pas na diens tragischen dood, door zijn vriend Delmaere wordt geëxploiteerd. Intusschen was ook het ideaal van den ouden, thans overleden, industrieel Jellinger verwezenlijkt: de fusie Menam-Fipsos.

We kunnen ons voorstellen, dat deze roman, die zooveel moderne problemen en tourmenten behandelt, bekroond werd en in de toekomst succes zal boeken. De groot-industrie was nog geen afgezaagd thema in de literatuur.

Hoewel we enkele objecties in de pen hebben, willen we dit boek aan rijpere, volwassen lezers en lezeressen toch niet onthouden.

KOSZTOLANYI (DEZSO) NERO'S TRAGISCHE DOOD. (341) f 2.75. Vertaald door S. van Praag. „De Ploeg", Utrecht.

Tegenover den schijn-kunstenaar Nero, stelt deze Hongaarsche schrijver, een echten kunstenaar, in den broeder van Nero, Britan-

nicus. Nero, de laffe, kleinzielige natuur, die aan vallende ziekte en slapeloosheid lijdt, laat aan een feestmaal Britannicus, die zijn zon verduistert, vergiftigen en holt dan verder op den verderfelijken weg van wellust, wreedheid en afschuwlijkheden. Meesterlijk en in bijzonderheden wordt het geheele leven van Nero beschreven en het spreekt dan ook van zelf, dat het daardoor een streng voorbehouden boek is.

LENNEP (L. H. VAN) CHNUMHOTEP, DE SCHATBEWAARDER. (143) f 2.90. P. N. v. Kampen en Zoon, Amsterdam.

Dit boek bevat het verhaal van Chnumhotep — verteld door hemzelf — den schatbewaarder van den Pharao Amen-em-hat I, door dezen monarch aan het hoofd eener expeditie naar Nubië gezonden, om daar uit de steengroeven de groote blokken los te hakken, benoodigd voor den bouw der pyramide, die de Pharao zich, als zijn toekomstig graf, wilde laten oprichten.

De schatbewaarder vertelt de lotgevallen van de expeditie op de moeilijke heen- en terugreis en deze brengen den lezer tevens op de hoogte van het godsdienstig- en maatschappelijk leven der Egyptenaren, ongeveer 2000 j. voor Christus, van hun handel en wijze van krijgvoeren, hun rechtspraak en regeeringsstelsel.

Voor volwassenen is dit een interessant boek.

MULFORD (CLARENCE E.) DE GOUD-KOORTS. (243) f 1.50. Vertaald door F. E. H. v. d. Bovenkamp. J. F. Swartsenburg. Zeist.

Twee oude gouddelvers hebben, na twintig jaren zoeken, eindelijk een rijke ader gevonden. Zij probeeren het stil te houden, maar de zaak lekt uit en in een minimum van tijd is een van hen beiden verraderlijk vermoord en verrijst er een stadje dicht bij de plek waar zij de ader ontdekt hebben. Jim Henkins zweert zijn ouden vriend te zullen wreken. Hij verbergt zich op een nabijzijnde ranch. waar hij het baantje van kok vervult en bespiedt ondertusschen iedereen, die hem verdacht voorkomt. De voorman van de cowboys van de ranch heeft hij in vertrouwen genomen en deze is van plan den ouden man ter zijde te staan bij de strafoefening.

Het duurt heel lang voor Jimmy de schuldigen te pakken heeft, maar zij worden ten slotte toch aan het gerecht overgeleverd, om de straf voor hun misdaad te ontvangen. De dappere voorman, Dave, heeft er voor gezorgd, dat de oude Jimmy niet zich zelf aan de wraakoefening heeft schuldig gemaakt, maar dat het recht volgens de wet wordt uitgeoefend.

Ietwat ruw, maar frisch boek.

NES-UILKES (G. VAN) INGRID, DE DOCHTER VAN DUIKELAARTJE. (272) f 3.25. v. Holkema en Warendorf's Uitg. Mij., Amsterdam.

Dit boek is in zooverre een vervolg op Duikelaartje van dezelfde

schrijfster, dat hierin het leven en den geestelijken groei beschreven worden van Ingrid, de dochter van „Duikelaartje". Tot haar 12e jaar bleef Ingrid thuis, hoofdzakelijk opgevoed door haar moeder, die van deze opvoeding een speciale taak maakte en haar dochtertje op de eerste plaats leerde denken, omdat zij van oordeel is, dat „denken voor een blinde een der voornaamste bronnen van geestelijken rijkdom is." Omdat Ingrid, vroeg-rijp als zij is, — gevolg van den bij haar opgewekten denkdrang — zich eenzaam begon te voelen, verlangt zij een volkomen gelijkwaardig, dus blind, vriendinnetje. Om haar dit te verschaffen, brengen de ouders het offer haar naar een blinden-tehuis te zenden. Daar vindt zij Lucy, een arm stadskind, en tracht vriendschap met haar te sluiten. Verschil in stand en opvoeding beletten aanvankelijk, dat een hartelijke vriendschap ontstaat, maar naarmate door de gewijzigde opvoeding van Lucy — want na de gestichtsjaren wordt zij bij Ingrid in huis opgenomen — deze verschillen wegvallen, sluiten de meisjes zich inniger bij elkander aan.

Twee zware beproevingen treffen Ingrid. De wereldoorlog breekt uit en deze is voor de blinde als de ongeziene verschrikkingen van de hel voor den geloovige. Dan wordt Lucy ziende en zij verzwijgt dit, evenals de huisgenooten, aanvankelijk voor Ingrid, om haar niet te berooven van een gelijkwaardige vriendin. Wanneer Ingrid het dan toch verneemt, doet dit goed bedoelde bedrog haar zoo scherp gevoelen, dat een blinde in veel opzichten hulpeloos staat en op goed geloof is aangewezen, dat zij een tijdlang uit haar evenwicht wordt gestooten. De levensbeschouwing van een eenvoudig oud vrouwtje uit het gesticht, helpt haar dan weer op de been, zoodat ze het leven, ook met zijn leugens weer aandurft. Aan 't eind van het boek staan de jonge vrouwen dan zij aan zij om een zoo breed mogelijk opgezet levensplan van altruïstisch werken te beginnen.

Dezen roman heb ik met groote belangstelling gelezen. Het onderwerp, dat de schrijfster zich ter uitwerking heeft gekozen, is buitengewoon moeilijk: het uitbeelden der psyche van een blinde en van haar geestelijke ontwikkeling. Is zij daarin geslaagd? Ik durf het niet uitmaken. Dat vermag wellicht alleen iemand als Lucy: één die jarenlang blind is geweest en toen in de wereld der zienden werd geplaatst. Wel wil het mij voorkomen, dat de Ingrid van 12 jaar te wijs en te ouwelijk voor haar leeftijd is. Maar een zeer interessante en knap geschreven roman is *Ingrid* zeker en volwassenen zullen hem met belangstelling lezen.

OGDEN (G. W.) DE VEEDIEVEN. (237). Vertaald door Jos. v. d. Cranenburg. „De Combinatie", Rotterdam.

De veehouders in de Wild-West hebben zich georganiseerd om elken vreemdeling, die in de nabijheid van hun „ranch" zich wil vestigen, te boycotten. Zij vormen een machtige organisatie, waar-

tegen een arme landbouwer niets vermag. Chadron, de president der veedrijvers-organisatie, koestert den grootsten haat tegen die vreemdelingen. Hij verspreidt allerlei laster over hen en betitelt ze steeds met den naam van „veedieven". Het is een oorlog op leven en dood tusschen deze menschen, die ieder een verschillend beroep uitoefenen. De landbouwer-kolonisten zijn in hun recht, wanneer zij een stuk land in bezit nemen, dat hen door den Staat is aangewezen. De veedrijvers hebben echter op al het land, mijlen ver in den omtrek, beslag gelegd en gunnen den eerlijken kolonisten niets. Op een dag komt Alan Macdonald, als eerzaam kolonist, zich vestigen in de buurt van de „ranch" van Chadron. Dan heeft deze den man, die hem aan kan, gevonden. Hij huurt een handlanger om elken kolonist, dien hij tegen komt, eenvoudig te vermoorden en belooft den schurk een grooten som, wanneer hij Macdonald van kant maakt. Die booze toeleg mislukt. Alle intriges stuiten af op het doorzicht en de knapheid van Alan, die alle moeilijkheden overwint en het doel bereikt, dat hij zich gesteld heeft, dat de kolonisten in de toekomst ongestoord op hun land kunnen blijven wonen. Maar dit is niet alleen de prijs voor zijn dapper gevoerde actie, ter wille van de rechtvaardigheid. Een mooi, dapper meisje is bereid zijn avontuurlijk leven in de toekomst te deelen.

Geschikt.

RASMUSSEN (EMIL) I POOLSCH BLOED. II ACHTER GOUDEN MUREN. Roman van het Slot aan den Dnjestr. f 3.25. Uit het Deensch vertaald door L. Thomson-Thomson. J. Philip Kruseman, Den Haag.

Dit driedeelig werk (er volgt nog een derde deel: De Vlucht voor den Man) moeten wij streng afkeuren wegens de ergerlijke erotische scènes en de walgelijke verhoudingen, die erin voorkomen. Zulke boeken blijven beter onvertaald.

SABATINI (RAFAEL). DE VALSTRIK. (320) f 2.15. Vertaald door Cath. A. Dermout-Visser. J. Philip Kruseman, Den Haag.

De Engelschen zijn in Portugal, in hun strijd tegen de onoverwinnelijke troepen van Napoleon. Een afdeeling van het leger, onder leiding van Luitenant Buttler, komt in de nabijheid van een klooster van Benedictinessen, waar hij toegang eischt. De Luitenant is half dronken en heeft er geen erg in, dat hij bij kloosterzusters een inval doet. Hij is van meening, dat hij met monniken te doen heeft. De zusters luiden de brandklok en heel het dorp Tavora snelt te hulp.

Luitenant Buttler wordt geheel en al nuchter, als hij bemerkt, welk een grooten flater hij begaan heeft en tracht zich zoo goed mogelijk uit de woedende menigte te redden. Er wordt natuurlijk van deze gebeurtenis rapport opgemaakt aan het hoofdkwartier van Sir Terence O'Moy te Lissabon. De vrouw van den

Generaal-Adjudant is een zuster van Luitenant Buttler. Het is daarom, dat deze geschiedenis den Generaal zeer onaangenaam is. Dit is het voorspel, waaruit deze geschiedenis zich ontwikkelt. Verder spelen een Spaansche spion en ook de dappere Kapitein Tremaine een rol, terwijl Sir Terence O'Moy er door zijn jaloerschheid op zijn vrouw, een zeer romantisch tintje aan geeft.

Het verhaal is nauw verbonden aan de geschiedenis van den valstrik, dien Lord Wellington den Franschen had gespannen, in den oorlog op het Pyreneesch schiereiland.

Het is een zeer boeiend boek, waarin Lord Wellington en Kapitein Tremaine eenige spannende momenten geven.

Aanbevolen voor volwassenen.

SAPPER (AGNES) IN HET THUERINGERWOUD EN ANDERE VERHALEN. (171) f 1.90. Vertaald door Petronella W. v. Sijn. D. v. Sijn en Zonen, Rotterdam.

De uitgevers kondigen dit boek aan, als een bundel pakkende verhalen, om in den huiselijken kring te worden voorgelezen. Wij kunnen niet anders zeggen, dan dat wij het hiermede geheel en al eens zijn. Het zijn smakelijke vertellingen, waarin geen onvertogen woord voorkomt, die ondanks hun eenvoud, de aandacht boeien en een goede strekking hebben. Alle verhalen na te vertellen lijkt ons niet noodig, omdat wij dit aardige boek in zijn geheel met plezier kunnen aanbevelen.

TRACY (LOUIS) HET GEHEIM DER ZEE. (218) f 0.50. Vertaald door J. Knap. Stella-Editie, Amsterdam.

De vuurtorenwachters zien een reddingsboot, met afgebroken mast, op een bank in zee vastzitten. Stefan Brand, een zonderling, die vuurtorenwachter is geworden, maar kennelijk een echte „heer" schijnt te zijn, zwemt er heen, met bezorgdheid nagezien door zijn kameraden op den vuurtoren. Vlakbij gekomen moet hij eerst een haai dooden, alvorens hij de boot kan bereiken. Hij komt terug met een klein bundeltje in zijn armen, dat in een mand naar boven wordt geheschen.

„Wat is het, Brand?", roepen zij hem toe en uitgeput klinkt het antwoord: „Het is een baby". Het kindje wordt door de drie mannen zoo goed mogelijk verzorgd en aan de kleertjes zien zij spoedig, dat het een meisje is. Brand neemt het tot zich als zijn kind en voedt het op met zijn eigen dochtertje.

Als zij jonge meisjes zijn geworden, breekt een storm los, terwijl zij bij haar vader op den vuurtoren zijn en vergaat er een schip in de nabijheid. Met ongeloofelijke inspanning worden de overblijvende passagiers op den vuurtoren gesleept, waar zich nu ineens tachtig

menschen bevinden in de kleine ruimte. De beide meisjes spannen zich in om iedereen zooveel mogelijk te helpen en van voedsel en droge kleeren te voorzien. Brand stelt allen op rantsoen, want de storm duurt voort, waardoor de vuurtoren niet te bereiken is. Ten slotte daagt er uitkomst, in den zeer benarden toestand, waarin men na een paar dagen, is geraakt. Een rijke Amerikaan, met een jongen vriend, uit het dorp, wagen hun leven om den vuurtoren te bereiken. Dan worden binnen korten tijd alle geheimen, die het leven van Brand en ook dat van Enid, het aangespoelde meisje, overschaduwen, tot volle tevredenheid van den lezer opgelost.

Een buitengewoon aardig boek.

VRIES (MAURITS DE) BESCHADIGDEN. Brusse, Rotterdam.

Maurits de Vries gaat maar door met vunzige boeken te schrijven. „Beschadigden" is de levensbiecht van een sexueel-patholoog. Het is door en door gore lectuur. Afblijven! Een overigens welwillende krantenrecensie noemde de Vries' „Verzengend Vuur", een anderen roman, een „pornografisch genot".

WILMA. HET SCHOONE LEVEN. (304). Uitgevers Mij. „Holland", Amsterdam.

„Ja waarom? .... waarom zoeken de menschen zoo wanhopig, zoo diep en zoo ver, tot ze verdwalen in een land van armoede en eenzaamheid, en vergaan van honger, ... als het toch dichtbij is, zoo dichtbij, dat je de handen maar hebt uit te strekken ...."

Zoo dacht Rita ook, toen ze als jong meisje uit de groote stad vluchtte naar het oude witte huis van Grootmoedertje, die in haar kleinkind, met haar zonnigen lach, haar open oog voor zon en bloemen en haar neiging tot diepzinnig peinzen, het evenbeeld zag van haar jong gestorven zoon. In het dorp waar Grootmoedertje woont, leert Rita Mathijs Brand kennen, die een groote kweekerij heeft. Daar trekt haar jeugdig hartje heen en zij komt er vaak om er tevens zijn oude, zieke moeder te bezoeken, die zij denkt te begrijpen in haar stille lijden. Maar dan kropt er in Rita een vraag, die zij niet weet te beantwoorden, „waarom de moeder van Mathijs Brand, die zoo zacht en geduldig is, zoo lijden moet?" Dit telkens vragen en niet kunnen beantwoorden, dit grijpen naar het geluk en het toch niet bezitten, vinden we steeds weer opnieuw bij Rita terug, zelfs dan nog, wanneer zij voor Mathijs Brand een steun is geworden, als zijn moeder is heengegaan en Rita haar leven met het zijne vereenigt. Er worden twee jongens geboren, maar als Rita een dochtertje krijgt, dat kort daarna weer sterft, schijnt het, dat ze over dit leed niet heen kan komen. Een tikje opstandigheid blijft in

haar sluimeren, maar ze tracht het diep te verbergen, achter den schijn van gelukkig-zijn, zoodat zelfs Mathijs het pas later bemerkt.

In het tweede dochtertje vindt zij geheel zich zelf terug. Zoo gaat Rita's leven voort, en als ze eenmaal, omringd door haar kinderen, die nu hun bestemming hebben, sterft, heeft zij mét het geloof in Christus, den vrede gevonden.

Geschikt voor rijpere lezers.

WODEHOUSE (P. G.) „PSMITH ALS JOURNALIST," „PSMITH ALS BANKIER" en „PSMITH KNAPT HET OP", (238) f 1.50. Vertaald door Jhr. R. H. G. Nahuijs. A. W. Bruna en Zn., Utrecht.

Het zou onmogelijk zijn om deze drie boeken, met hun frissche humor en alleraardigste voorvallen, over te vertellen.

Psmith, (dat is Smith met een P. er voor, om die „ongewonen" naam wat deftiger te maken,) is de held van alle drie dezer verhalen, onuitputtelijk in geestige zetten, de man, die telkens in de belachelijkste situaties, met onverstoorbare blijmoedigheid, een uitweg weet te vinden en die den lezer, die gevoel voor echte humor heeft, zonder twijfel zal doen schateren van het lachen.

Drie boeken, die wij in alle mogelijke opzichten kunnen aanbevelen.

WOOD (WILLY) HET GIFTIGE GOUD (219) f 0.50. en DE VROUW, DIE LIEGT. (217) f 0.50. Stella-Editie, Amsterdam.

Albert Guignol wacht op zekeren avond te vergeefsch op zijn vriend, Maurice Moncourt, een uitvinder en schrijver van brochures over den vrede. De jonge man is eenvoudig opgelicht door eenige grootmachten van het kapitaal, die zijn actie als gevaarlijk voor hun handel beschouwen, want zij zijn van plan om te zorgen, dat er spoedig een nieuwe oorlog zal uitbreken, die hen geld in hun „safe" brengt. Zij hebben hem opgesloten in een particulier Krankzinnigengesticht, waar zij van hem eischen, dat hij zijn uitvinding zal voltooien, in hun dienst. Hij weigert en het gelukt hem, met behulp van zijn vriend Albert, die hem rusteloos gezocht heeft,te ontsnappen. De Italiaansche regeering neemt hem onder haar bescherming. Hij krijgt een laboratorium, hoog gelegen in de Apennijnen, waar hij rusteloos werkt om zijn uitvinding te voltooien. Maar de schurken laten hem niet met rust. Zij hebben spoedig uitgevonden waar hij zich bevindt en trachten hem nu, door de meest unfaire middelen, weer in hun macht te krijgen of ten minste zijn uitvinding te rooven.

Er wordt een jong meisje op afgericht om hem in haar netten te verstrikken. Dit gelukt bijna, maar ten slotte verslinden de wolven elkaar, terwijl het geheim der uitvinding verloren gaat, waarna de beide vrienden een nieuw leven beginnen.

Spoorweglectuur, niet voor iedereen geschikt, omdat de si-

tuaties hier en daar nogal gewaagd zijn, maar voor rijpere lezers kan het er mee door.

WIJNNE (PAMELA) ONDER DE KLAMBOE. (253) f 2.50. Vertaald door Chr. Moresco-Brants. Van Holkema en Warendorf's Uitg. Mij. Amsterdam.

Hugh Davison moet met zijn vrouw en kinderen, nadat hij wegens ziekte, zijn positie in Indië heeft moeten opgeven, uiterst zuinig leven om de eindjes aan elkaar te kunnen knoopen. Zijn dochtertje Dandélion ontvangt een huwelijks-aanzoek van een goeden vriend van haar vader, Sir Frere Manwaring, dat zij, na eenig tegenstribbelen, ten slotte aanneemt zonder te weten, wat eigenlijk een huwelijk is, omdat zij daardoor haar ouders, in hun benarde omstandigheden, helpen kan. Sir Frere vertrekt zoo spoedig mogelijk met zijn jong vrouwtje naar zijn handelszaak in Indië. Langzamerhand komen zij elkander meer en meer nader en leert zij met veel hoogachting tot haar man opzien, ofschoon zij meent hem niet lief te hebben. Zij verkeert veel in het gezelschapsleven in Bombay, en maakt daar kennis met een gewetenloozen charmeur, die met haar flirt en haar tot allerlei uitstapjes, buiten haar man om, overhaalt. Sir Frere is door zijn zaken zoo zeer in beslag genomen, dat hij verheugd is, dat zijn vrouw eenige afleiding heeft door het gezelschap van Majoor Lancaster. Maar op een goeden dag wordt het hem toch te bar, als hij thuis komt en hen beiden vindt uitgegaan naar een ver afgelegen oude vesting, waarover spookachtige verhalen de rondte doen. Hij reist zijn vrouw na, neemt haar met zich mee naar huis en verbreekt elke connectie met Lancaster. Dan komt het uit, dat Dandélion een baby verwacht. Sir Frere denkt dat dit kind niet van hem is, waarop zijn vrouw hem bezweert haar aan zulk een slechte daad niet schuldig te gelooven. Zij bekent dan, dat zij haar man werkelijk bemint. Dan komt alles in orde.

Een zwoel boek, dat ernstig dient voorbehouden te worden, hoewel de theoretische moraal zuiver is.

Tegensignaal

In het Aprilnummer van den vorigen jaargang is tijdens het interim een stukje in „Boekenschouw" verschenen, dat eigenlijk een „hors d'oeuvre" was. Als consequentie van het gebeurde willen wij ook het schrijven van den Z. E. Hooggel. Heer Prof. W. Nolet een plaatsje in „Boekenschouw" gunnen en daarmee onze bladzijden voor dit debat sluiten. RED.

Op blz. 546-550 van den vorigen jaargang schrijft een heer, die zich Paul van Nyenrode noemt, een opstel, waarin ik herhaaldelijk genoemd word, en waardoor ik me in mijn eer en goeden naam ernstig voel aangetast. Ik heb een volledig verslag van wat ik, ter

vergadering van de Vereeniging „Sint Jan", inzake Boekhandel en Regulieren gezegd heb, mogen publiceeren in De Maasbode van 20 Maart. Daarvoor aanvaard ik de volle verantwoordelijkheid, en op dien tekst kan men mij aanvallen; ik had dien tekst klaar, toen ik ter vergadering sprak. Iemand aanvallen op een mindergelukkige formuleering van zijn rede door een derde, is niet, zooals het behoort. Ik heb er nu dubbel plezier van, dat ik den inhoud van mijn inleidend woord van te voren telephonisch heb medegedeeld aan Frater Vitus van het Gregorius-huis te Utrecht. Wat ik in die inleiding heb gezegd, is toen zonder meer aanvaard als het standpunt van de Vereeniging.

Nu word ik beschuldigd:

1. van het wekken van een heusche hetze tegen onze klooster-uitgeverijen.
2. dat „pogingen daartoe (n.l. om het befaamde rapport samen te stellen) eigenlijk een aanfluiting zijn van het gezond verstand".
3. dat andere pogingen, die de Vereeniging (toch zeker niet buiten mijn voorkennis) in het werk heet te hebben gesteld, zijn „volkomen in strijd met de christelijke naastenliefde".

Ik protesteer tegen een dergelijke voorstelling van de feiten, die iedereen in De Maasbode van 20 Maart en in het Verslag van den vierden Nederlandschen Katholiekendag kan controleeren.

Ik wil de nieuwe Redactie van dit hooggeachte tijdschrift niet lastig vallen met een uitvoerige repliek. En ook overigens weiger ik, den pseudoniemen heer antwoord te geven, eer hij uitdrukkingen terugneemt, waarvan hij uit een persoonlijk onderhoud weet, dat ze me diep grieven.

W. NOLET.

Van diverse Pluimage

BERGSON (HENRI) INLEIDING TOT DE METAPHYSICA. Bewerkt door Dr. A. Vloemans. f 1.50. H. P. Leopold, Den Haag.

„In deze korte verhandeling, zoo luidt de aankondiging, geeft Bergson de samenvatting van zijn spiritualistische leer en van zijn eigenaardige intuitieve methode. In het Fransch is zij nog niet in boekvorm verschenen en niet in den boekhandel verkrijgbaar."

Bergson is een vijand van het conceptueele denken, of liever acht het denken met statische begrippen een noodzakelijk kwaad; de hoogste kenwijze dispenseert zich van begrippen, van symbolen en bestaat in de intuitie. De wetenschappen hebben met concepten, met begrippen te opereeren, de wetenschap der wetenschappen, de metaphysica, is een onmiddellijke wezenschouwing zooals het zichzelf-bewustzijn.

St. Thomas zou dit wel niet onderschrijven. Het boekje is geschreven in een stijl van zeldzame klaarheid en soepelheid.

COOL (TINE) BLOEMEN-MYTHEN EN LEGENDEN. (199) f 3.—. Met houtsneden van B. Essers. „Kosmos", Amsterdam.

De tweede titel van dit boek is: „Hoe de menschen in vroeger tijden de bloemen, de boomen en al het kruid in direct contact met hun leven zagen." Dit onderwerp heeft de schrijfster, aan de hand van vele ware gegevens en een rijk aantal vertellingen, voor ons uitgebreid en uitgewerkt. De inhoud bestaat uit twee gedeelten, waarvan het eerste vertelt van „de bloemen in vroeger tijden rondom de heilige Maagd, den Christus, de Heiligen, den duivel en de Menschen". Het laatste gedeelte verhaalt „welke plaats de bloemen vroeger om de Oostersche Volken en hun verbeelding innamen." Deze vertellingen zijn van eenvoudigen, zachten stijl en geven van elke bloem haar eigene bijzonderheden en legenden weer. De schrijfster heeft bij het opstellen van dit boek gedacht aan de oplevende belangstelling in den tegenwoordigen tijd voor de verzorging van planten en bloemen en deed er zeker goed aan ons zulk een werk te geven, hetgeen vooral door de echte bloemenliefhebbers zal worden gewaardeerd.

Het is een keurige uitgave en de welverzorgde houtsneden verhoogen de aantrekkelijkheid van dit boek.

LECOUTERE (DR. C. P. F.) INLEIDING TOT DE TAALKUNDE EN TOT DE GESCHIEDENIS VAN HET NEDERLANDSCH. Bewerkt door Dr. L. Grootaers. (330) f 4.90. J. B. Wolters, Groningen.

De derde druk van het boek van Dr. Lecoutere is belangrijk gewijzigd, hetgeen een groote verbetering beteekent. Dit betreft vooral het hoofdstuk van de phonetica, dat zeer werd uitgebreid; dat, hetwelk de Germaansche klankverschuiving behandelt, is veel duidelijker geworden en de taalkaarten werden verbeterd en met één vermeerderd. Ook allerlei actueele onderwerpen als substratumtheorie, Hethitische opgravingen en taalgeographie worden behandeld. Nog altijd is dit een der beste werken voor hen, die wetenschappelijke taalstudies maken.

SAUDEK (ROBERT) EXPERIMENTEELE GRAPHOLOGIE. (345). f 10.50. H. P. Leopold, Den Haag.

Dit boek moet een verrassing en een openbaring zijn voor de velen, die meer of minder sceptisch tegenover de graphologie staan, of die wetenschap feitelijk gelijkstellen met kaartleggen. De graphologie is inderdaad een wetenschap, die o.m. ten doel heeft het

onderzoeken van schriftstukken, verdacht van valschheid, en het afleiden van karakter en aanleg uit het handschrift. Vroeger speelde daarbij de intuïtie een groote rol, maar de schrijver heeft in dit boek de grondslagen gelegd voor een nieuwe exacte wetenschap, waarbij hij niets heeft aanvaard, dat niet grondig kon bewezen worden. De zuiver logische redeneeringen leiden tot verrassende resultaten, en de hardnekkigste twijfelaar moet wel overtuigd worden. De schrijver heeft zijn stellingen gedemonstreerd aan een aantal handschriften van bekende internationale persoonlijkheden, waardoor de aantrekkelijkheid wordt verhoogd. Een streng wetenschappelijk gehouden werk, dat allen, die met deze jonge wetenschap kennis willen maken, kan worden aanbevolen.

SUCHANOW (VALENTIN) DE TOCHT VAN DE „KRASSIN". (224) Andries Blitz, Amsterdam.

Over den Noordpooltocht der „Italia" en de daarna ondernomen reddingspogingen is reeds heel wat lectuur verschenen. Thans is ook deze Russische bijdrage uitgekomen. Aan boord van de „Krassin" waren eenige journalisten en één van hen heeft dit boek geschreven. Belangrijk nieuws brengt het natuurlijk niet; de groote feiten zijn algemeen bekend, maar het is wel interessant, daar van het begin tot het einde der expeditie, de lotgevallen worden verhaald der „Krassin", het schip, dat het meest tot de redding der Italianen heeft bijgedragen. Opmerkelijk is, dat ook de Russen getroffen werden door het onsympathieke gedrag van enkele der geredde Italianen; in het eenigen tijd geleden verschenen boek van Sjef van Dongen werd daar ook reeds over gesproken.

Een aanbevolen boek voor hen, die van dit soort lectuur houden.

Opvoeder en Kind

VOOR DE JEUGD

GOBIUS (TINE) KASPLANTJE. (110) f 1.—. Geïllustreerd door Sijtje Aafjes. N. V. G. B. v. Goor Zonen, Gouda.

Kasplantje is het kleine Fransche meisje, dat met haar moeder tegenover het huis van de kindertjes Bruggemans, komt wonen. Zij wordt, nadat zij reeds enkele malen bij hen is geweest, het pleegdochtertje van den Heer en Mevrouw Bruggemans, als haar moeder liever afstand van het kind doet en in Parijs opnieuw trouwt. Dat is voor Marguerite een geluk, want deze menschen geven haar een echt degelijke, Hollandsche opvoeding en maken ten slotte van het Parijsche nufje, een eenvoudig en flink meisje.

HANS. (D). PRINSES JULIANA. (137) f 1.50. „Boek en Periodiek", Den Haag.

Dit boek verscheen bij den 18den verjaardag van onze Prinses. Dr. J. Th. Visser, die het inleidend voorwoord schrijft, zegt, dat de schrijver, veel fijne trekjes van ons Koningskind heeft opgemerkt en zorgvuldig bewaard heeft tot het verschijnen van dit werkje. En terecht, wij krijgen bij het lezen hiervan, een goeden kijk op het intieme leven der Prinses.

Vele aardige en geestige voorvalletjes doen ons zien, dat dit kind, intusschen een jongedame geworden, evenzeer kind is gebleven als elk ander. Dit is vooral te danken aan de verstandige opvoeding, die H. M. de Koningin, Juliana gegeven heeft.

Aardige foto's maken het boek aantrekkelijk en het zal zeker welkom zijn aan ieder, die wat voelt voor onze Prinses.

HARST (BEP VAN DER) HOE EEN KLEINE POES DE GROOTE WERELD IN GING (29) f 1.65. Teekeningen van J. W. M. Wins. „Boek en Periodiek", Den Haag.

Een leuke vertelling van een klein poesje, dat op een goeden dag van moeder wegloopt en na koude en allerlei narigheden doorgemaakt te hebben, wordt opgenomen in een medelijdend gezin. Alleraardigste teekeningen, waarmee de kleintjes zich zeker zullen vermaken.

HARST. (BEP VAN DER) 'T KASTEELKE. (116) f 2.65. Teekeningen van J. W. M. Wins. „Boek en Periodiek", Den Haag.

Hannie is uit Indië gekomen en kan nog niet zoo goed wennen aan het klimaat van Holland, maar zij wordt in de zomervacantie te logeeren gevraagd bij haar tante op 't Kasteelke en geniet daar volop van de pret, in het groote huisgezin.

Er komen veel lieve, aardige momenten in het verhaal voor, maar jammer vinden wij het, dat de snoeppartijen van de kinderen in bed, niet zijn achterwege gebleven.

KNUTTEL-FABIUS (ELISE) HET BOEK VAN HANS. (56) f 2.25. „Boek en Periodiek", Den Haag.

Het boekje vertelt over kleinen Hans, in den tijd, dat hij nog met aapjes en beertjes speelt, en waarin ieder klein voorwerp een gewichtige plaats in zijn leventje inneemt. Dit prettige leventje duurt tot hij naar school gaat, maar Hansje is een flinke jongen en vindt den eersten schooldag heelemaal niet naar.

Het boek bevat heel aardige plaatjes en is geschikte lectuur voor peuters van de eerste klas.

OTT (ESTRID) DRIE MEISJES IN EEN FORD DOOR AMERIKA. (236) f 1.75. Vertaald door Cl. Bienfait. Geïllustreerd door W. Heskes. Holkema en Warendorf's Uitg. Mij. Amsterdam.

Een Deensch meisje, Betty Karsten, ontvangt een uitnoodiging om met haar twee Amerikaansche nichtjes, van uit New-York in een Ford, een tochtje door Amerika te maken. Vol enthousiasme neemt zij deze invitatie aan. De meisjes maken een geweldigen tocht, overwinnen dapper alle moeilijkheden die zich voor doen en hebben een heerlijke vacantie. Betty vindt het eigenaardig, dat Amerikaansche meisjes zooveel vrijer met jongelui omgaan dan men in Europa gewend is, maar zij komt spoedig tot de ontdekking, dat dit veel plezieriger is en er geen kwaad in steekt, omdat de verhoudingen veel eenvoudiger, gemakkelijker en vriendschappelijker zijn.

Voor grootere meisjes een werkelijk interessant boek, waaruit zij veel over Amerika kunnen leeren.

VISSCHER (G. J.) IN MIST EN STORM. (166) f 1.—. Geïllustreerd door O. Verhagen. N. V. G. B. v. Goor Zonen, Gouda.

Dirk Klapwijk is een flinke jongen. Als hij van school af is en voor zaken van het groote hoenderpark, dat zijn vader exploiteert, vaak naar de stad moet, bemerkt hij op zekeren dag brand in een boerderij. Hij waarschuwt den boer en helpt al het vee in veiligheid brengen. De boer belooft aan Dirk, zijn hulp nooit te zullen vergeten. En als Dirk's vader na langen tijd zijn rust wil verzekeren en een huisje wil bouwen, maar tweeduizend gulden te kort komt, doet de boer zijn woord gestand en leent hem, zonder rente, het ontbrekende. Goed boek voor jongens van een jaar of 14.

WEYLAND (MARIE) ZONSVERDUISTERING (184) f 1.—. Geïllustreerd door O. Verhagen. N. V. G. B. v. Goor Zonen, Gouda.

Kees Burgers, bijgenaamd „Zonsverduistering" is een bengel met een gouden hart. Dit komt het beste uit, als door vaders ziekte, het gezin in armoede geraakt en Kees er dan zijn ideaal aan geeft en loopjongen wordt om iets voor thuis te verdienen. Maar dan komt later de belooning met het voorstel dat Mijnheer Greve, een Amerikaansch fabrikant, die heel veel belang in Kees stelt, hem doet.

Kees neemt dit aan, gaat mee en vader gaat voor herstel naar een Sanatorium. Voor jongens van 10-14 jaar.

WIJCK (SARAH VAN) VIER REIZENDE MUZIKANTJES. (36) f 2.65. Muziek van Anna Wins. Teekeningen van J. W. M. Wins. „Boek en Periodiek", Den Haag.

Een snoezig sprookje met muziek voor zang en piano tusschen den tekst en allerliefste plaatjes, dat in menig huisgezin voor de kinderen een vroolijk uurtje zal brengen.

Brievenbus

A. H. H. te B. „L'Homme-Vierge" van Marcel Prévost is, hoewel het litteraire verdiensten heeft, van moreel standpunt bedenkelijk. Wij zouden het uitsluitend oudere ervaren lezers in handen geven.

Sigrid Undset en haar nieuwste werk

Olav Audunszoon [1]) heet de opvolger van Kristin Lavransdochter, een roman in niet minder dàn vier deelen, waarvan het tweede „Olav Audunszoon op Hestviken" en het derde en vierde „Olav Audunszoon en zijn kinderen" tot titel dragen. De roman speelt zich af in de dertiende eeuw, een twintig, dertig jaar vroeger dan Kristin Lavransdochter.

Maar wat beteekent tijd en ruimte voor Sigrid Undset? Zij scheurt een menschenziel voor U open en legt het allerdiepste, daar waar ziel en vleesch elkaar raken, voor u bloot met zulk een zekerheid, dat ge siddert voor haar meestergreep. De eeuwen hebben voor haar geen geheimen, evenmin als het menschelijk hart. Na één bladzijde voelt ge u veilig aan haar hand en verkeert ge onder middeleeuwsche Noorsche boeren van zóó nabij en zóó intiem, of ze uw naaste verwanten waren. Weerstandloos verzinkt ge in dien stroom van menschelijkheid; de tijd is teruggeschreden en de ruimten verschuiven zich, hèt groote en eenig belangwekkende gebeuren op deze menschenaarde is het leven en lijden dier stoere Noorsche landlieden en voortaan staan zij in uw herinnering gebeiteld met de forsche trekken der Bijbelsche heroën en het persoonlijk gemoedsleven van nabije bekenden.

Sigrid Undset heeft de Shakespeareaansche intuïtie voor mensch en omgeving. Met Homerischen eenvoud toovert zij u weg, waarheen ze u hebben wil. Zoo moéten omtrent 1300 Kristin Lavransdochter en Olav Audunszoon in het rauwe Noorsche Fjordenland gedacht en gedaan, gevoeld en gezegd hebben. Al weet ik niet, of er ooit menschen van dien naam geleefd hebben, Sigrid Undset heeft ze levend gemaakt en geprojecteerd op dien achtergrond van zes eeuwen terug, zòo levend, dat alle documenten van historische persoonlijkheden daarbij verbleken.

Wat al mysteriën, die nog huiverden in de ongepeilde diepte der vrouwenziel, heeft zij in Kristin Lavransdochter ontsluierd. De fijnste nuance in denken en voelen, de zwakste instinctieve siddering van het vrouwengemoed wordt woord en beeld in dit werk. Zij is onbeperkte meesteres over de wezens, die zij oproept; de verborgenste plooien hunner menschelijkheid gaan open voor haar blik. Er is wellicht nooit een vrouwenleed zoo aangrijpend en verpletterend geschilderd als hier. Ik ken geen tweede voorbeeld van vernietigende smart, zoo overweldigend en neersmakkend als het hoofdstuk in „De Bruidskroon", waar Ragnfried op den avond van Kristins bruiloft aan Lavrans haar bekentenissen doet. Undset is van een

[1]) Kristin Lavransdatter verscheen in 1920—'22, Olav Audunssön in 1925—'28. Van dit laatste werk verscheen een goede Duitsche vertaling bij Rütter en Loening, Frankfort a. M.; in vier deelen, geb. 31 R. M. De twee eerste deelen kwamen in Engelsche vertaling uit onder den titel „The Axe" (eerste deel) en „The snake pit" (tweede deel). Knopf, London. Een Fransche en Nederlandsche vertaling is nog niet verschenen.

oneindig wreede waarachtigheid; zij spaart haar lezers niets van de demonische laagheid en trouweloosheid der menschenziel. Bij lezing van haar werk staan wij voor God sidderend en zieleschamel

SIGRID UNDSET

als een boetepsalm, zelf geslagen met het schuldgevoel harer helden. Undsets boeken bezitten de kuische schoonheid van den Bijbel. Hoe meedoogenloos zij het arme vleesch ook laat zondigen, haar geest en haar hand zijn rein als de zonnestraal.

Het is haar groote verdienste, die de macht van haar tragiek uitmaakt, dat zij een haast verloren geraakt begrip, althans in de heerschende litteratuur, weer tot een hoogere natuurkracht verheven heeft en dat is het begrip: zonde. Op dit uitsluitend Christelijk begrip steunt onze heele cultuur; met de zonde-idee staat of valt alles. Gaat deze idee aan een menschheid ontglippen, dan staat zij onredbaar voor den afgrond. Blijft deze idee, of liever dit besef in volle kracht, dan kiemt er eeuwig jong leven in die menschheid. Draagt het verbodene, voor samenleving en individu al dat God- en mensch vijandelijke in zich, wat in de zonde ligt opgesloten, dan is die samenleving gered. En dit is een centrale kracht bij Undset. Een zedelijke overtreding is voor haar en haar middeleeuwers een zonde, maar een zonde sleept de hel achter zich aan, een zonde ontketent storm in de ziel, ontwricht den mensch in het diepst van zijn wezen en vrede en evenwicht worden niet hervonden, voor de zonde geboet is. De Christelijke verzoeningsleer blijkt hier de natuurlijke grondwet van het menschenhart.

In Olav Audunszoon is de leidende gedachte de heiligheid van het Sacrament der samenleving, het huwelijk. Als wees is Olav opgenomen door Steinfinn, op wiens hoeve hij met de andere kinderen opgroeit. Zijn vader had met Steinfinn een afspraak gemaakt, dat Olav later met Ingunn, een van Steinfinns dochters, zou trouwen en langzaam ontbloeit in beiden de liefde. Maar Steinfinn weigert zijn toestemming en om zijn wil door te zetten gaat Olav met Ingunn naar bisschop Torfinn in Hamar. Hier begaat hij in dwaze opvliegendheid een moord en nu moet hij het land verlaten. Ingunn blijft achter; doch zij hebben elkaar trouw beloofd. Olavs ballingschap duurt meerdere jaren en de zwakke, tengere Ingunn bezwijkt voor de verleiding. De zonde is geschied en Ingunn stort ineen onder al het leed, dat zij zich zelf berokkend heeft. Als Olav het verneemt, is hij gebroken, maar om de schande weg te nemen, doodt hij Teit, den verleider. Olavs ballingschap is geëindigd; hij betrekt met Ingunn zijn vaderlijke hoeve, doch beiden lijden onder hun zonde, Ingunn onder haar ontrouw en Olav onder zijn moord, dien hij niemand, ook den priester niet, bekend heeft. Zij brengt slechts doode kinderen ter wereld, tot zich de Heer over haar ontfermt en haar een dochter schenkt. Haar eerste kind, Eirik, heeft Olav reeds als het zijne aangenomen. De teere Ingunn komt haar leed niet te boven en sterft. Hoe langer hoe meer sluit Olav zich op in zijn verbitterd zwijgen en leeft in eenzame verharding op zijn hoeve. De twee kinderen groeien op, Eirik, de zoon van den ander en Cecilia. Eirik is een dwaze fantast en op een goeden keer treedt hij in bij de Franciscanen van Oslo. Maar hij deugt niet voor het klooster en spoedig komt hij terug. Toch heeft het kloosterleven hem ernst bijgebracht en hij ontwikkelt zich tot een man met vromen, edelen zin. Cecilia huwt met een minderwaardig mensch, die zich zoo ge-

haat maakt in zijn omgeving, dat hij op een morgen vermoord in zijn bed wordt gevonden. Olav verdenkt zijn dochter van de misdaad; de wonde is toegebracht met een dolk, dien hij eens aan zijn dochter ten geschenke gaf. Onder deze doorbraak van ontzettingen in eigen familie schokt Olavs geweten wakker en gaat hij naar den Bisschop om zijn zonde te belijden en zijn straf te ondergaan.

Dit is het geraamte van het zestienhonderd bladzijden lange werk. Het bezit niet de classieke evenwichtigheid en afronding van het Romaansche genie; de spanning verslapt vaak en de schrijfster

SIGRID UNDSET's LANDHUIS

vervalt wel eens in den keuveltoon, waaronder men de nabijheid van reuzen vergeet. De techniek zou winnen, wanneer de handeling korter en straffer was opgebouwd. Ontelbaar velen zullen voor dezen roman terugschrikken of hem, na begonnen lezing, terzijde leggen. Maar ondanks alles, ondanks den engen horizon eener Noorsche landhoeve, ondanks het zwijgende gezelschap van den verbitterden Olav, is het een hooge genieting Sigrid Undset te volgen. In zijn wrange verzuring groeit Olav Audunszoon, de blonde minnaar uit den aanvang, tot een demonische verschrikking. Als zijn fel beminde, ziekelijke, teere Ingunn hem ontvallen is, hangt er een atmosfeer van woestijnachtige vereenzaming om hem heen. De in zijn zonde opgeslotene schijnt met een vloek geteekend; de natuur zelfs wordt hem vijandig. Dit boek is harder, wreeder dan Kristin Lavransdochter en zal minder bewonderd worden, hoewel het niet minder sterk is.

Ook Olav Audunszoon is geschreven met naturalistische openhartigheid. De Middeleeuwsche Noren waren geen heiligen en hun zeden waren ruw; het heidendom werkte nog na. Veel toestanden waren zoo, dat menschen, die niet beter weten, zich daaraan ergeren. En Sigrid Undset grijpt de Middeleeuwen recht in het hart met hun alles beheerschend geloof, hun Maria-dienst en Heiligenvereering, hun schuldgevoel en boetedrang, met hun familiezin en gemeenschapsbesef, maar ook met hun zwakheid des vleesches, hun liefde tot drinkgelagen en gereedheid tot bloedvergieten. Haar werken af te keuren, omdat zij dingen en toestanden beschrijft, die voor velen een ergernis kunnen zijn, getuigt van al te kortzichtigen ijver. Dan heeft men ook Pastors „Geschichte der Päpste" en veel andere historische werken af te keuren, dan bleef ook een goed deel onzer Middelnederlandsche litteratuur beter weggeborgen. Voor lezers met *ervaring* en *levensinzicht* is de lezing harer boeken, harer latere boeken, Kristin en Olav wel te verstaan, een zeldzame genieting.

„De geheele roman, zoo schreef de „Benediktinische Monatsschrift" van Kristin Lavransdochter, is allerdiepst menschelijk en juist daarom ook christelijk. Hij is religieus in dien hoogen, wonderbaren zin, dat hij van God vervuld is. De menschen dezer schepping vinden God, niet altijd langs den gewonen weg en binnen vaste wetten, maar zij vinden Hem. En dat is voldoende. In dezen zin herinnert het werk aan de groote Belijdenisboeken, als b.v. aan de Confessiones van den H. Augustinus".

In de „Stimmen der Zeit" lazen we het volgende oordeel: „Met „Kristin Lavransdochter" trad deze Noorweegsche in de rij groote epici der wereldlitteratuur. In zeldzame overeenstemming werd de geweldige schepping niet slechts in Katholieke organen, maar ook in de neutrale en vijandige pers als kunstwerk van hoogen rang geprezen.

Wel is er van het heidendom nog allerlei bijgeloof overgebleven, maar dikwijls wordt het geheime stroomen en gloeien tot een plotseling opvlammen van loutere Godinnigheid, die u midden in 't hart treft. Door heel het dichtwerk gaat een stroom van Katholieke religiositeit. Sigrid Undset heeft voor het Katholicisme der Noorsche Middeleeuwen de waarlijk majestueuze uitdrukking gevonden."

Werft vrienden, trouw
aan Boekenschouw

André Gide

door P. VAN DER SCHEER S.J.

Het is niet gemakkelijk te schrijven over André Gide, want hoe meer hij zich schijnt te openbaren, hoe meer hij zich verbergt. Het is ook gevaarlijk, want zijn boeken zijn op het oogenblik in de republiek der letteren iets als een modeartikel, men mag er geen kwaad van zeggen. Is het noodig hier nog aan toe te voegen, dat hij aantrekkelijk is voor de jeugd? Het raadselachtige heeft haar altijd behaagd. Van oorsprong is André Gide protestant, maar het schijnt, dat hij reeds vroeg met zijn godsdienst heeft gebroken. Voor zoover ik kan nagaan, heeft hij nooit eenige onrust over dien stap gevoeld. Nooit heeft hij getracht zich tegenover het Protestantisme te verdedigen. Van den anderen kant heeft hij ook nooit eenige vijandschap tegenover dien godsdienst aan den dag gelegd, maar des te meer heeft hij het in zijn laatste boeken gemunt op dien andere, dien hij niet verlaten heeft, op de Katholieke Kerk. Komt, Heeren Sybrandus Braak [1]) en Joh. Tielrooij [2]) en gij allen, die schrijft over de moderne Fransche litteratuur, zegt dat nu ook eens in uw boeken en artikelen. Dat is toch een merkwaardig feit voor iederen aandachtigen lezer van A. Gide. Ernest Renan is altijd bezig met de Kerk, die hij den rug heeft toegekeerd en beloofde zelfs zijn disputen met Onzen lieven Heer nog voort te zullen zetten in het andere leven en André Gide is heel het Protestantisme vergeten om slechts de Roomsche Kerk de eer te gunnen van zijn aanvallen. Als er iets duidelijk wordt in het werk van dezen romanschrijver, die er zoo op uit is proselieten te maken, dat hij het woord „roman" als compromitteerend schijnt te schuwen, als er iets duidelijk wordt uit deze kunstzinnige, geraffineerde onduidelijkheid, dan is het wel die diepe afkeer, die vreemde vijandschap. Voor ons zijn fijnste spot, zijn vernuftigste romancombinatie, zijn diepste verachting, zijn voornaamst gebaar. Dat wordt verdacht, dat is het eenige wat hij schijnt te vergeten, het eenige waardoor hij zich bloot geeft.

Welke religieuse crisis heeft hij toch doorgemaakt? Wat is er omgegaan in het hart van dezen modernen mensch, die zoovelen zijner tijdgenooten den weg heeft zien opgaan naar de oude Moederkerk: Jammes, zijn grooten vriend van vroeger, den geweldigen Pégui, den fijnen Jacques Rivière, den ridderlijken kleinzoon van Renan, Ernest Psichari en Henri Ghéon, *son franc camarade,* aan wien hij zijn l'Immoraliste had opgedragen. Où sont-ils, Vierge souveraine? Zij zijn in de Kerk, die André Gide nog altijd bestrijdt, of in den hemel, dien hij loochent zoo hard hij maar kan. We moesten over die dingen heel rustig kunnen schrijven of zacht spreken door

---

[1]) André Gide et l'âme moderne.
[2]) Fransche Litteratuur van onze dagen.

de Radio in die binnenkamers, die zoo zorgvuldig gesloten blijven voor de prediking van de Kerk. Gide houdt niet van gesloten deuren, maar hij weet niet, wat het Calvinisme voor hem een afzondering geweest is en hoezeer de ketterij hem in zijn jeugd belet heeft de ruime frissche lucht in te ademen, die zijn longen toen vooral noodig hadden. Achter al die litteratuur schuilt het godsdienstige vraagstuk, dat ieder voor zich heeft op te lossen. Zij mogen niet lichtzinnig zijn, de schrijvers van onzen vrijdenkenden tijd,

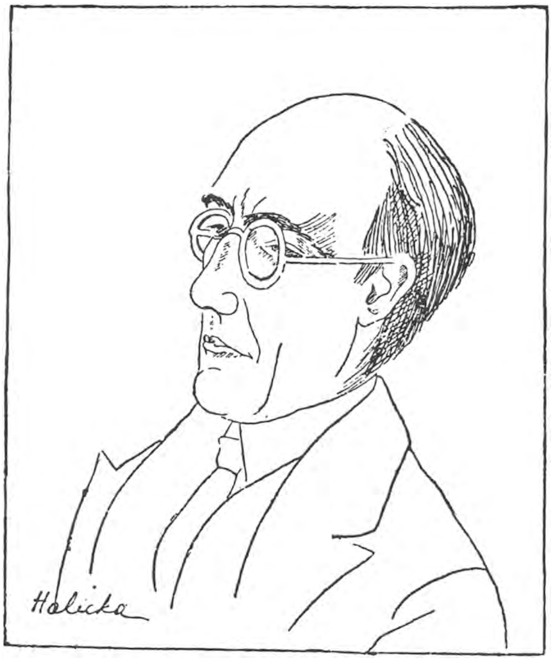

ANDRÉ GIDE

want het is niet onmogelijk, dat de mensch door de vrijheid ongelukkiger wordt dan door de slavernij. Ik open het zoo even aangehaalde boek over A. Gide, de doctorale dissertatie van S. Brand. In het vierde hoofdstuk: *la Délivrance d'une âme* tracht de schrijver eenig denkbeeld te geven van de zieletoestand van mannen als A. France en A. Gide:

„Puisque l'âme humaine se repaît naturellement de chimères, c'est grande folie de vouloir que les hommes se laissent gouverner par la raison. Ayons donc pitié de l'humaine faiblesse, donnons à la vie humaine pour témoins et pour juges l'Ironie et la Pitié, c'est par

elles qu'on reste vraiment homme." Volgens den zelfden schrijver is de Ironie van A. France meer „à base de tendresse et de compassion", terwijl de ander, gestoken in een harnas van paradoxen, er meer op uit is, zich den burgerman van het lijf te houden. Ik moet zeggen, dat deze laatste soort van ironie mij evenzeer tegenstaat als de eerste, ik vind ze beide „à base d'un immense orgueil".

Maar wat ik vooral heb tegen deze levensopvattingen, is, dat zij niet ernstig zijn, zij maken op mij den indruk van iets voorloopigs, van een houten gebouwtje op een indrukwekkende ruïne, op de puinen van een zieleleven. Ik wil nu niet afdwalen naar het leven van A. France, laten wij blijven bij André Gide; ik kan niet gelooven, dat deze schrijver in deze ironische wereldbeschouwing de rust van zijn ziel gevonden heeft. Waarom stelt hij zich dan niet tevreden met ironisch, en medelijdend desnoods, te kijken naar die Roomsche Kerk, naar den Paus en de millioenen ongelukkigen, opgesloten in dogma's en gehoorzaamheid? Deze schrijvers zijn bang voor de romans „à thèses", zij willen de kunst om de kunst en hun diepste gedachte, hun voornaamste zorg is de bestrijding van die Kerk, die zij met rust moesten laten, die zij niet moesten zien, als zij wilden bewijzen, dat zij zich tot haar niet getrokken voelden. Met al zijn kunst kan Gide niet verbergen de onrust van zijn hart, al is zijn geloofsbestrijding zoo subtiel, dat een Hollandsche Protestant zich er niet voldoende rekenschap van kan geven.

Ziehier, wat Joh. Tielrooij, die zelf scepticus wenscht te blijven, over dezen schrijver heeft te zeggen: „Gide bleef niet sceptisch, maar wat hij koos, kan niemand zeggen. Dat behoeft ook niet, werpt de heer Braak hier tegen, een kunstenaar, die iets moois maakte, heeft altijd genoeg gedaan. Inderdaad, waarde heer Braak, maar een vaas is mooi en een boek is mooi: een vaas echter heeft geen godsdienstigen, politieken of moreelen inhoud, een boek wel. Het is zeer zeker een dwaling te meenen, dat een schrijver godsdienstige, politieke of moreele bedoelingen moet leggen in zijn boeken: schrijvers die dat doen, zijn slechte schrijvers; maar ook is het een dwaling te wanen, dat zulke tendenties er niet altijd van zelf in zullen liggen als het boek mooi is. Een schrijver van kunst spreekt zich uit over het leven, door welke legende, beschouwing, vertelling of stemmingsweergaaf dan ook; maar altijd en immer zullen zijn bladzijden een geest ademen van orde of van opstand, van reactie of van vooruitgang, van liefde tot de stof of van reiken naar het hooge. Een werk van geschreven kunst, zonder althans onbewust moreele inspiratie is er niet. Bij Gide nu is het mij niet duidelijk, welke, ik zeg nog niet eens politieke of godsdienstige tendenties, maar welke moreele kleur zijn gemoedsleven eigenlijk heeft. Ik denk, dat hij alles op zijn beurt uitverkiest, omdat hij niets wenscht op te geven: iedere keuze is een beperking." Tot zoover de heer Tielrooij.

Ik moet bekennen niet te begrijpen, waarom een schrijver slecht

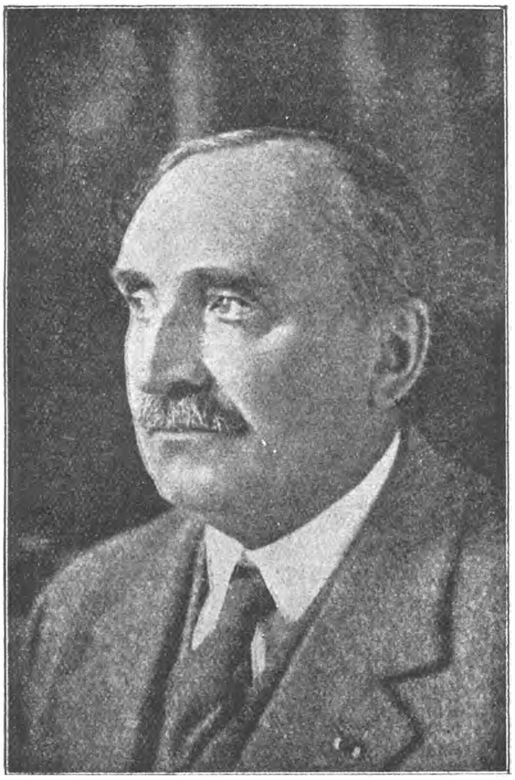

PAUL CLAUDEL

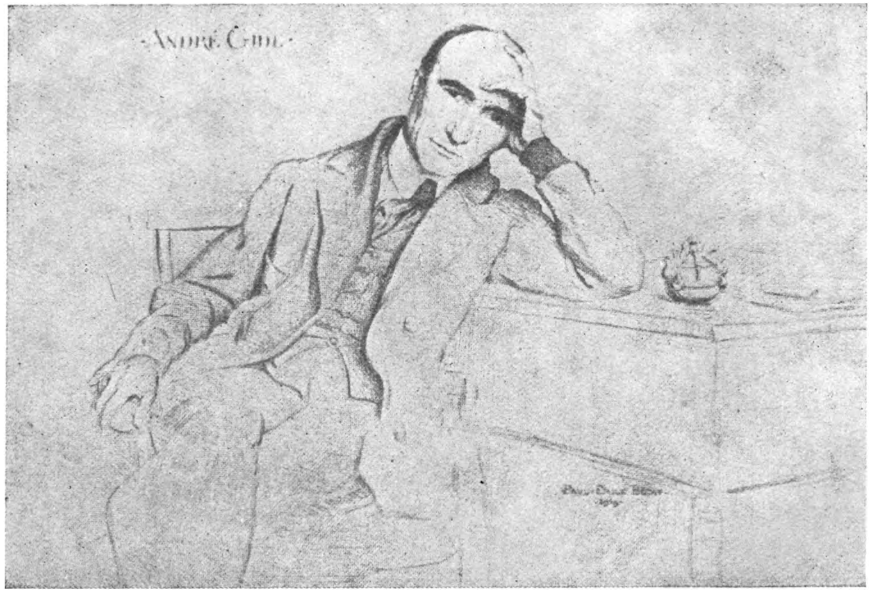

ANDRÉ GIDE

wordt door godsdienstige of moreele of zelfs politieke bedoelingen in zijn boek te *leggen*, te meer, daar, volgens den heer Tielrooij ze er altijd en van zelf in zullen *liggen*. Maar laten we ophouden met, wat de Franschen noemen, elkander met woorden te betalen. Wat wil André Gide met zijn boeken? Volgens Tielrooij werd hij van pessimistisch denker, — een aanprijzer van activiteit. „Voor mij, zegt wederom dezelfde schrijver, is dit niet genoeg. Ik wil weten: welke activiteit, in welke richting, met welk einddoel. Anders blijf ik maar liever scepticus. Actief zijn behoeft niet gepredikt te worden, men is het, of men is het niet".

Kan een Katholiek schrijver misschien eenig licht ontsteken in de duistere spelonken van deze ziel? Henri Massis heeft het beproefd in zijn Jugements, maar Henri Massis is een bekeerling. Hij kan geen goed meer doen in de oogen van sommigen. René Lalou in zijn „Histoire de la littérature française contemporaine", gekomen aan den naam van dezen criticus, stelt zich tevreden met deze sommaire executie: „Henri Massis aux *Jugements* d'un comique involontaire ....". Lalou is het officieele boek voor hedendaagsche Fransche litteratuur. Massis staat dus slecht aangeteekend en de Nederlanders kunnen hun gang gaan. Tielrooij geneert zich dan ook niet „In een fel en hatelijk artikel, zegt Massis van A. Gide, dat deze opzettelijk en in hoofdzaak het zedelijk kwaad propageert. Ik heb voor den mensch Gide weinig sympathie en tegen zijn kunst heb ik bezwaren, maar ik moet zeggen, dat Massis hier liegt". En dan komt er een philippica van meer dan twee bladzijden aan het adres van dezen „koster", die spreekt als „huishoudster in dorpspastorieën", die meent, „dat er voor hem, nu hij bekeerd is, omtrent God en wereld, goed en kwaad, ziel en lichaam, geen geheimen meer bestaan.... dat hij de waarheid in zijn zak heeft." Tielrooij gaat zoover, dat hij het betreurt, als hij het een doodenkelen keer met „een Massis" eens moet zijn.

Ik kan niet nalaten hier als pendant een kleine geschiedenis te vertellen, die Massis zelf heeft meegedeeld in een Chronique van *le Roseau d'or*. Onder den oorlog ging hij eens, dat de loopgraven hem loslieten, een bezoek brengen bij Anatole France, dien hij goed kende. De beroemde man had in die dagen zijn Parijsche villa verruild met een buiten bij Tours. Hij ontving Massis, ofschoon hij wist van zijn bekeering, heel hartelijk. In den loop van het gesprek kon hij echter zijn vreugde niet verbergen, dat zijn boeken toch maar gelezen werden aan het front. De ander wordt een beetje verlegen .... Hij leest de boeken van zijn vroegeren Meester niet meer. France gaat naar hem toe, zelf ontroerd: „Ik weet, dat je oprecht bent". Hij omhelst hem „et avec une infinie tristesse: „D'ailleurs je ne suis pas sûr du tout que ce ne soit pas vous qui ayez raison." Daar is in het leven niet altijd plaats voor ironie.

Maar laten wij eens zien in hoever Henri Massis de afstraffing

verdient van den Heer Tielrooij. Als motto boven het bewuste *Jugements* heeft Henri Massis een kleine dialoog geplaatst, een aanhaling uit een roman van Martin du Gard, door Tielrooij „aanhanger en min of meer discipel van Gide genoemd".

„Familles, je vous hais! Foyer clos, portes refermées....

De qui est-ce?

Nathanael, tu regarderas tout en passant, et tu ne t'arrêteras nulle part....

De qui?

Ah, fit Jacques.... c'est d'un livre qui est cause de tout! Un livre où Daniël a trouvé toutes les excuses.... bien pis: la glorification de.... de ses cynismes! Un livre qu'il sait par coeur maintenant, et que moi, je.... Non, ajouta-t-il d'une voix qui tremblait, non je ne peux pas dire que je le déteste, mais vois-tu, c'est un livre qui brûle les mains pendant qu'on le lit, et avec lequel je n'ai jamais voulu me trouver en tête-à-tête, tant je crois qu'il est redoutable."

Wat is dan het gevaar van die lectuur? De aanhalingen zijn genomen uit de *Nourritures terrestres*, een boek dat in 1897 verscheen. Maar er was al een ander aan voorafgegaan. In 1891 had Gide een boek uitgegeven, dat nu niet meer te krijgen is. Het heet *Les Cahiers d'André Walter*. Lalou noemt het *un bréviaire de scrupules*. 't Is een boek waarin trilt de onrust van den peinzenden jongen man. Die onrust scheen echter voorbij, toen Gide in de Nourritures terrestres een voorrede gaf op al zijn werken. Daarin zoekt hij een soort van pathetisch genot in het bestaan van de schepselen. Een glas water, een beetje schaduw, zegt Rivière, een zijner bewonderaars, is in staat hem in verrukking te brengen. Denk echter niet, dat hij zich altijd met even weinig tevreden stelt. Eindeloos is het terrein zijner genietingen of liever zijner proefnemingen. Hij vindt in iederen mensch vreemde mogelijkheden. Maar daarvoor is het noodig hem te bevrijden van alle banden en regels. Dat is nog niet genoeg. Men moet zich in de stemming houden, in de vurigheid, in de *ferveur*. Want daar is nog iets dat beter is dan de bevrediging, dat is de honger. Dat wordt meer of min duidelijk gemaakt in een reeks van boeken, waaronder *l'Immoraliste*, de titel zegt genoeg, een der voornaamste is. Met *le Retour de l'Enfant prodigue*, komt Gide terug naar zijn ouden Bijbel, om ons te zeggen, dat de verloren zoon niet had moeten terugkeeren, maar had moeten blijven zoeken naar het aantrekkelijke, verre schepsel, naar zijn honger, ver van de vervloekte beslotenheid van het vaderhuis. Dat zal doen een jongere broeder, die was thuis gebleven .... De liefde is niet het hoogste wat er te vinden is in die menschelijke mogelijkheden. Dat leert ons *la Porte étroite*. „O Seigneur, gardez moi d'un bonheur que je pourrais trop vite atteindre." Alissa vreest niets zoozeer, als in de liefde het verlangen naar de liefde te verbeuren. Daarom trekt zij zich terug van

Jérôme om hem mee te voeren naar een geluk, dat de liefde overtreft: „Un instant elle me regarda, tout à la fois me retenant et m'écartant d'elle, les bras tendus et les mains sur mes épaules, les yeux emplis d'un indicible amour....”

Ik begrijp, dat Jérôme later dat bittere stuk van zijn leven voor niets zou willen ruilen. Maar toch is dat niets nieuws, dat is niets onbekends voor wie weet, wat er omgegaan is in de zielen der heiligen. Wat is de aarzeling van Alissa anders, dan het inzien van het ontoereikende der aardsche liefde, die de menschenziel niet bevredigen kan? Daarom is de lente van de liefde schooner dan de liefde zelf, omdat de zomer tegenvalt. Maar Gide heeft uit zijn Bijbel niet begrepen, hoe goed God is. In een van zijn latere boeken zegt hij, dat hij zich geen paradijs kan voorstellen, dat schooner is dan de streving om er te komen, ten minste daar komt het op neer. Maar wat zegt Paulus dan van dien hemel? Geen oog heeft gezien, geen oor heeft gehoord en 't is in 's menschen brein niet opgekomen ....

Intusschen geeft die aarzelende manier van schrijven iets bekoorlijks aan den stijl van Gide. Rivière heeft terecht zijn ziel genoemd „un merveilleux jardin d' hésitations”. O ik geloof zeker, dat die arme jonge Walter met zijn *bréviaire de scrupules* op weg is geweest naar den God der Christenen. Later zal hij nog met bitterheid spreken van de voornemens van die jeugd, „mes résolutions vertueuses” en willen bewijzen, natuurlijk bij monde van een ander, dat God wreed is en den mensch te veel beproeft. In de *Nourritures terrestres* staat echter reeds aangegeven het program van zijn leven. Hij is niet gekomen om de menschheid te troosten, maar om ons te verontrusten. „Inquiéter tel est mon rôle”. Toch staat nog in dat boek, te midden van goddeloosheden: „Nathanael, où que tu ailles, tu ne peux rencontrer que Dieu”. Die God wordt echter hoe langer hoe meer de genieting van de ziel:„Ne souhaite pas trouver Dieu ailleurs que partout.” God zoeken beteekent, dat we zachtjes aan van ons moeten verwijderen het voorwerp, waarheen onze ziel ons trekt, om langzaam en hoe langer hoe meer in ons te voelen opkomen onze eigen ziel, dat is onze verlangende ziel, om meer te smaken het pathetisch gevoel. Maar dit terrein wordt glibberig en gevaarlijk. Dat andere woord van Ménalque zal ons niet meer verwonderen. „Nathanael, je ne crois plus ou péché”. De zonde wordt niet uitgesloten van dat onderzoek. We zijn ver van de leer die de Kerk ons voorhoudt, dat de mensch geschapen is om God te dienen en zijn ziel zalig te maken en alle schepselen ons moeten helpen tot dat doel. Voor Gide is elk schepsel een middel, dat hij gebruiken moet om het ongewone, hoe gevaarlijk ook, in hem op te roepen. 't Is waar, allerhande personen treden op om die leer te verkondigen; maar al zegt de Heer S. Braak duizendmaal, dat Gide geen apostel is van Nietsche en dat hij ook niet het ascetisme van Alissa verdedigt, ik kan de overtuiging niet van mij afzetten, dat zijn zieleleven met

al die personen gemoeid is, met Ménalque, Alissa en Michel evengoed als met Lafcadio en Edouard. 't Is zijn ziel, die uitroept: „Table rase, j'ai tout balayé. C'en est fait! Je me dresse, nu sur la terre vierge, devant le ciel à repeupler .... Ah! j'ai vécu trop prudemment jusqu'a ce jour. Il faut être sans lois pour découvir la loi nouvelle. O délivrance! O liberté! Jusqu'où mon désir peut s'étendre, là j'irai."

Een andere vraag is of dit sensualisme altijd in die mate heeft getriomfeerd in André Gide. Voor eenige jaren is de correspondentie uitgegeven tusschen Jacques Rivière en zijn zwager Alain Fournier, den sympathieken schrijver van *Le grand Maulnes*. Ik lees daarin een brief van Rivière, op 23 December 1906: „Suarès est un juif que Claudel a terriblement ému et presque ramené au catholicisme. Gide aussi a été touché par Claudel. Il a reçu un coup si fort que-prétend F. — il en a été gravement malade. Son sensualisme ne le satisfait plus, il sent le besoin d'une joie plus pure. Et l'extra-ordinaire serénité que dégage — paraît-il — Claudel l'a frappé."

't Is niet zoo ver gekomen. Dat bewijst o.a. wel een der latere romans van Gide met een motto, dat een hatelijkheid was aan het adres van Claudel en dat bij een volgende editie weer is weggelaten. Ik zeg „roman" maar Gide wil daar niet van weten; 't is geen roman, 't is een „sotie" De titel is: Les Caves du Vatican. 't Is een boek, waarin de schrijver vrijheid heeft om alles te zeggen en tegelijk een Katholiek, die zich ergert, te kunnen antwoorden, dat hij geen ironie begrijpt. Dr. S. Braak heeft aan dit boek een noot gewijd, waarin hij heenwipt over de hoofdzaak (wat voor Gide ten minste en voor ons Katholieken hoofdzaak is). Hij verzekert, dat ook hier Gide gehoorzaamt „aux scrupules persistants d'un moraliste, soucieux d'embrasser la vie du regard le plus clair" (p. 90).

Ik zal niet trachten te weerleggen al de kleine giftige zetjes tegen de Roomsche Kerk. Dat zou een tweede boekdeel vormen. 't Is ook heelemaal niet noodig. Maar let eens op de hoofdpersoon Lafcadio! Ik noem hem hoofdpersoon, omdat hij te midden van al die malle typen de eenige aantrekkelijke is. Hij doet denken aan de Ménalque van de *Nourritures terrestres*, aan den Michel van *l'Immoraliste* al was het alleen maar om zijn insinueerende perversiteit, aan Oscar Wilde, den vriend van Gide, aan Gide zelf. *Nathanael je ne crois plus au péché*. Dat is wel het geval met Lafcadio, die met dezelfde nonchalance een heldhaftige daad van deugd stelt en een moord begaat, een kind redt uit de vlammen of een ouden man om het leven brengt, even nieuwsgierig om te weten, hoe hij zich voelen zal in het eene geval en in het andere. Dr. S. Braak zegt in een *noot* over Michel, dat hij op slot van rekening toch streng moet zijn voor dezen „héros par trop nietzchéen", maar de afstraffing van Lafcadio is er bij ingeschoten. Was het noodig? De lezer moge oordeelen.

Dit aantrekkelijk jongmensch, deze Lafcadio, heeft op reis last van een oud mannetje, dat in den loop van het verhaal al heel onsympathiek is geworden voor den lezer, dien Gide zich voorstelt. 't Is een vurig Katholiek en tegelijk een halve idioot, en het een ten gevolge van het ander. Dit mannetje verveelt Lafcadio. Hij vraagt zich af, hoe het mogelijk zou zijn dit leven eens in de war te sturen: „Qui le verrait? dit-il. Là tout près de ma main, sous ma main, cette double fermeture que je peux faire jouer aisément; cette porte qui, cédant tout à coup, le laisserait crouler en avant, une petite secousse suffirait; il tomberait dans la nuit, comme une masse; même on n'entendrait pas un cri.... Et demain en route pour les îles! Qui le saurait?

Ce n'est pas tant des événements que j'ai curiosité que de moi-même. Tel se croit capable de tout, qui devant que d'agir, recule .... Qu'il a loin entre l'imagination et le fait!"

Daarop telt Lafcadio tot tien en duwt zijn metgezel in de ruimte om te weten hoe hem (ik bedoel Lafcadio) dat bekomt.

Geheel in de lijn van deze episode uit de *Caves du Vatican* is die vreemde *Conversation avec un Allemand,* die ook in de Bloemlezing van Gides werken, door hem zelf uitgegeven, is opgenomen. Deze Duitscher kwam uit de gevangenis, waar hij zijn straf had uitgezeten. De man had namelijk gestolen. Hij was na zijn invrijheidstelling naar Parijs gegaan eenig en alleen om André Gide te ontmoeten. Deze noodigde hem op een ontbijt in een hotel. Men kwam tot confidenties. De Duitscher zei: L'action, c'est cela que je veux. l'action la plus intense jusqu'au meurtre." Waarop Gide antwoordde: „L'action ne m'intéresse point tant pour la sensation qu'elle me donne que par ses suites, son retentissement. Voilà pourquoi, si elle m'intéresse passionnément, je crois qu'elle m'intéresse davantage encore commise par un autre. J'ai peur de m'y compromettre, je veux dire de limiter par ce que je fais ce que je pourrais faire; de penser que parce que j'ai fait *ceci*, je ne pourrai plus faire *cela. J'aime mieux faire agir que d'agir".*

Keeren wij terug naar de verbolgenheid van den Heer Joh. Tielrooij. Henri Massis had gezegd van André Gide, dat deze opzettelijk en in hoofdzaak het zedelijk kwaad propageert. Volgens Tielrooij liegt Massis, als hij dat zegt.

Ik ga in hooger beroep bij den lezer van deze bladzijden en bij Lalou, den schrijver van „l'Histoire de la littérature française contemporaine", dien de Heer Tielrooij zeker niet van partijdigheid ten gunste van de Katholieke Kerk zal beschuldigen. Ziehier wat hij zegt naar aanleiding van dat citaat uit de *Conversation avec un Allemand*: *J'aime mieux faire agir que d'agir.* „Partout Gide s'est ainsi ménagé des positions de retraite.... La postérité qui l'accueillera parmi ses guides ne respectera point de telles nuances — qui ont peut-être à leur origine des scrupules religieux encore. Bon gré

mal gré, elle le rivera à quelques vérités essentielles. Peut-être acceptera-t-elle „cet état de dialogue" où il s'est complu; mais elle en dégagera les affirmations."

Als ik Lalou goed begrijp, beteekenen die woorden, dat hij den schrijver aansprakelijk stelt, voor wat de verschillende woordvoerders in zijn boeken ons te zeggen hebben. Welnu die woordvoerders propageeren opzettelijk en in hoofdzaak het zedelijk kwaad. Ik geef toe, dat Tielrooij en Massis elkander eerst moesten verstaan omtrent de uitdrukking „zedelijk kwaad". Omdat zij dat niet gedaan hebben, heeft Tielrooij nog niet het recht Massis uit te maken voor een leugenaar.

Ziehier een enkel staaltje van „zedelijk kwaad" volgens Massis. „De kuischheid van de jeugd is geen waarborg voor een goed huwelijksleven", zegt een moeder in de Faux-Monnayeurs. Zij heeft dat ondervonden met den echtgenoot, die haar ontrouw is geworden. Dat is feitelijk haar eenig argument. Maar dat woord is als een vergiftigde pijl, die Gide afschiet in het hart van menige lezeres.

Nu! dergelijke voorbeelden heeft men in de boeken van Gide voor het grijpen. Aanhoudend wordt een alleenstaand geval als het gewone voorgesteld. Maar dat wordt zoo aarzelend gezegd, alsof Gide het niet gezegd heeft, zoo dat de lezer meent in het woord van den schrijver meer te zien, dan deze er zelf schijnt ingelegd te hebben. In „Le Journal des Faux-Monnayeurs" kan men dezen zin lezen, die veel te denken geeft. „Les plus douteux égarements de la chair m'ont laissè l'âme plus tranquille que la moindre incorrection de mon esprit." Het wemelt aldus in die laatste boeken van perversiteiten, die alleen maar dezen goeden kant hebben, dat zij niet altijd begrepen worden en dat het Gide niet ontgaat, hoe met zijne wereldbeschouwing er ook aan de kunst geen ruimte gelaten wordt. Hij heeft noodig een verschil tusschen goed en kwaad en schijnt op zoek naar een nieuw soort zonde. Dat zou dan zijn moeten de zonde tegen de kunst. Maar alle andere waarden worden veranderd. 't Is als een inflatie van de deugd. Zoo, bijvoorbeeld, de uitdrukking „honnête femme" beteekent in dat proza heel wat anders. Dat is heelemaal geen compliment meer voor een vrouw. In zijn allerlaatste boek, dat geschreven schijnt om de Katholieke vrouw het vertrouwen te doen verliezen in den biechtvader, laat hij een vroegrijp meisje, dat op de schoot van haar moeder is gaan zitten, zoo maar zeggen, onder eenige liefkoozingen: „Tu ne seras jamais qu'une honnête femme". Het kind wil maar zeggen, dat ze ongelijk heeft met het zoolang uit te houden met haar onbenulligen vader. Zooals Gide meer doet, als een idee of formule hem bevalt, dat komt terug. In een ander boek zegt een ongelukkige echtgenoote, die niet zoo kan zijn als zij zou willen: Je ne serai jamais qu'une honnête femme. Zeker! huichelarij is walgelijk, maar alle deugd is geen huichelarij. Huichelarij is zelfs onmogelijk zonder echte deugd. Als Gide zoo weinig echte

brave menschen heeft gekend, als hij het laat voorkomen in zijn romans, is hij diep te beklagen. Of heeft hij er wel gekend?

Maar er is nog iets, waarop ik de aandacht wil vestigen. Gide keert zich hoe langer hoe meer tegen de Katholieke Kerk. Dat kon niet uitblijven. Hoe meer hij vasthoudt aan zijn opvatting van het leven, hoe meer hem hinderen moet die onveranderlijkheid van bijna 2000 jaar. Hij benadert het vraagstuk reeds in zijn boek over Dostoïevski. Hij ziet het conflict. Ziehier een citaat, waarop Gerard Bruning [1]) reeds heeft gewezen:

„La doctrine chrétienne, telle qu'elle est contenue dans l'Evangile, ne nous apparaît ordinairement, à nous Français, qu'a travers l'Eglise catholigue, que domestiquée par l'Eglise. Or, Dostoïevski a horreur des églises, de l'Eglise catholique en particulier. Il prétend recevoir directement et uniquement de l'Evangile l'enseignement du Christ, et c'est précisément ce que n'admet point le catholique.... Mais précisément, s'écrieront les catholiques, — et nous vous l'avons maintes fois expliqué, et vous sembliez vous-même l'avoir compris: l'Evangile, les paroles du Christ, prises isolément, ne nous mènent qu'à l'anarchie; le là précisément la nécessité de Saint Paul, de l'Eglise, du Catholicisme tout entier."

De opwerping der Katholieken is door Gide zelf hier zoo goed geformuleerd, dat hij zich van het antwoord afmaakt met een: „Je leur laisse le dernier mot". Echter, voegt Gerard Bruning hier tusschen haakjes aan toe: „noodgedwongen en onder de stilzwijgende erkenning toch ook, dat dit laatste woord het *recht* inhoudt dit woord te spreken."

Maar wie verwacht van Gide een beslissend antwoord? Daarvoor is de tuin met aarzelingen hem te lief, dien hij in zijn hart heeft aangelegd. Het is hem dan ook alleen maar erom te doen om ons Katholieken aan het aarzelen te brengen, om de geloovigen los te maken van de Kerk, van den priester, van den Paus.

't Is dan ook naief van Paul Souday ons met Massis in een hoek te willen duwen en ons te zeggen: „L'ironie vous êchappe. Il (Massis) s'irrite et s'indigne parce qu'il n'a pas compris".

Wij begrijpen Gide beter dan hij denkt. Daar staan in *Le Journal des Faux-Monnayeurs* eenige bladzijden, die de Heer Souday zelf onbegrijpelijk vindt, die hij niet vlug genoeg kan doorloopen. Père Victor Poucel, een schrijver van de Etudes, zegt van die bladzijden: „Gide parle ici avec le croyant le plus orthodoxe. On comprend que M. Souday ne soit pas content et qu'il passe vite, dur d'oreille, en feignant de considérer du monocle un paysage littéraire qui l'intéresse beaucoup". Wat staat daar op die bladzijden? Och, die Lafcadio of liever zekere Edouard is weer aan het woord, dezelfde van de Faux-Monnayeurs, dezelfde van de Caves du Vatican. Ge kunt

[1]) Gerard Bruning. Nagelaten werk, blz. 160.

zeggen, dat het A. Gide zelf is. Ge kunt ook zeggen van niet. Moeilijker zal het zijn vol te houden, dat die gedachten niet zijn gedachten zijn. Vreemde hoofdstukken, vooral vreemd slot! Waarlijk Massis behoefde niets uit te vinden. Gide zegt het zelf zoo duidelijk mogelijk in het hoofdstuk dat heet: Identification du démon: „C'est que j'ai le diable dans mon jeu.... Permettez.... moi non plus je n'y crois pas, au diable; seulement, et voilà ce qui me chiffonne: tandis qu'on ne peut servir Dieu qu'en croyant en Lui, le diable, lui, n'a pas besoin qu'on croie en lui pour le servir. Au contraire, on ne le sert jamais si bien qu'en l'ignorant. Il y a toujours intérêt à ne pas se laisser connaître; et c'est là, je vous dis, ce qui me chiffonne: c'est de penser que moins je crois en lui, plus je l'enforce.

Ca me chiffonne, comprenez-moi bien, de songer que c'est précisément là ce qu'il désire: qu'on ne croie pas en lui. Il sait bien comment faire, aller, pour s'insinuer dans nos coeurs, et qu'il n'y peut entrer qu'innapercu." En dan gaat het zoo door, spottend, ernstig, men weet het niet. Is het 'n hoogere macht van de spot of 'n hoogere macht van de ernst? Wil hij definitief met het geloof aan den duivel afrekenen of spreken als een apologeet van de Katholieke Kerk, als hij zegt, dat de duivel niets liever heeft, dan dat men hem plaatst in de rij van de gratuiete hypothesen? En dan komt deze bekentenis: „Eh bien, malgré tout ce que j'en pense et que je ne vous dit pas, il n'en reste pas moins ceci; c'est que dès l'instant que j'admets son existence; — et cela m'arrive tout de même, ne fût-ce qu'un instant, quelquefois — dès cet instant, il me semble que tout s'éclaire, que je comprends tout; il me semble que tout à coup je découvre l'explication de ma vie, de tout l'inexplicable, de tout l'incompréhensible, de toute l'ombre de ma vie...."

En dan stelt hij zich voor, een boek daarover te schrijven, een dialoog met den duivel en dat zou zoo beginnen: Waarom zou je bang voor mij zijn, je weet wel, dat ik niet besta .... En dat gaat maar door, totdat hij zijn metgezel toevoegt: Maar zeg toch eens wat, ik heb er behoefte aan, dat men mij onderbreekt.

In datzelfde boek, sprekend over het totaal vergeten van zich zelf om een ander te kunnen zijn, een of ander interessant type, maakt Gide opeens een onderbreking: Ik zeide tot Claudel op een avond, dat zijn vriendschap zich ongerust maakte over het behoud van mijn ziel: „Ik stel niets geen belang meer in mijn ziel en in haar behoud." „Maar God," antwoordde hij, „is niet zonder belangstelling voor U."

Waarlijk het medelijden past aan onzen kant, medelijden met de vergiftigde ziel van André Gide. Laten we hem en zijn bewonderaars de ironie! De litteratuur is een ernstige zaak.

Dat zal ons nog beter blijken, als we den strijd zullen volgen, dien Gide en Claudel gestreden hebben om de schoone ziel van Jacques Rivière, zooals we met Gods hulp hopen te doen in een volgend artikel.

Twee convertietenboeken

DAS SCHWEISSTUCH DER VERONIKA. Roman van GERTRUD VON LE FORT. Kösel en Pustet, München 1929. 10 M.
WIE GOTT MICH RIEF. MARIA RAFAELA BRENTANO O. S. B. Herder, Freiburg.

Het zal wel „Dichtung und Wahrheit" zijn, wat Gertrud von le Fort ons in haar bekeeringsroman verhaalt, maar de kern is ongetwijfeld autobiografisch. „Das Schweisstuch der Veronika" is een der mooiste, der aangrijpendste boeken, die wij den laatsten tijd lazen, een boek van een voornamen geest, van een fijnzinnige, hoogbegaafde vrouw.

De jonge Veronica leefde te Rome in gezelschap harer grootmoeder, harer tante en van een gouvernante. Deze kleine familiekring wordt geteekend met een prachtige styleering, de oude klassiek-majestueuze heidin van een grootmoeder, de katholiseerende, kwijnende tante Edelgart, die maar niet kàn binnentreden in den schaapstal en de heldhaftig reëele Christin Jeannette, de gouvernante. In dit milieu groeit Veronica op, zich verzadigend aan de heerlijkheid van het Roma aeterna, beurtelings aangetrokken door haar klassieke grootmoeder en door haar mysterievolle tante. Voor haar grootmoeder is Rome „das Haupt der Erde. Hier ist die ganze Welt, wie eine feurige Traube in den Kelch einer einzigen Stadt gepresst, aber ihre Tropfen sind Gestalten geworden."

Een jong, onstuimig dichter komt de stilte van den familiekring breken en langzaam groeit er een sterke vertrouwelijkheid tusschen hem en Veronica. Zij moest, naar haars vaders wensch, buiten alle godsdienstige beïnvloeding worden opgevoed; doch al wat zij hoorde en zag om zich heen, heeft haar onbewust gepredisponeerd voor Gods genade en als zij, in gezelschap van haar grootmoeder en den dichter, op Goeden Vrijdag in Sint Pieter, de vereering van Veronica's zweetdoek bijwoont, knielt zij mèt de geloovige menigte neer. Maar het is nog een lange weg tot haar eindelijke bekeering. Tante Edelgard, die gebeden en geleden heeft, — „dii me terrent et Jupiter hostis", zegt Newman in zijn Apologia — heeft afgezien van haar overgang tot het Katholicisme en is teruggekeerd tot de wereld. Alles slaat Veronica tegen. De jonge dichter sterft en haar grootmoeder sterft. Vereenzaamd voelt zij zich in de wereldstad; de schoonheid van het heidensche Rome staat machteloos tegenover de troosteloosheid van een sterfbed.

En wederom treft Gods genade haar bij een kerkbezoek, ditmaal in de Maria Antiqua; het gezicht van een kruisbeeld overweldigt haar zoo, dat zij God alstware zonder voorbehoud in de armen valt. Kort daarop verlaat zij Rome als kind der moederkerk en den avond tevoren bezoekt zij voor het laatst de Sint Pieter. „Dann beugte ich mich zu Boden und küsste ihn: ich küsste nicht Steine, sondern ich küsste das heilige Herz der Welt, ich küsste die Stätte, an der

sich Himmel und Erde berühren, das Rom Jesu Christi, das unüberwindliche und wahrhaft ewige Rom!—"

Het is een fijn gestyleerd, kunstzinnig boek, deze levensroman van Gertrud von le Fort, een boek van diepe menschelijkheid en warme piëteit. De veroveringen Gods loopen niet zoo vlot van stapel als men dit in vele oppervlakkige bekeeringsverhalen leest; het menschelijke, al te menschelijke staat hier de hoogere genadewerking geducht in den weg. Met even mannelijke onverbiddelijkheid als vrouwelijk vermogen van invoelen heeft zij haar figuren geschilderd, de fascineerende betoovering van het oude Rome en de ontroerende schoonheid der Roomsche liturgieën. Haar roman is geworden tot een machtig en schoon getuigenis van de heerlijkheid der volle overgave aan de genade, een boek, dat men met schoone innerlijke ontroering uit de hand legt.

Na „das Schweisstuch der Veronika" is het boek van Maria Rafaëla Brentano O. S. B. een ontnuchtering in dien zin, dat we hier in ongestyleerde realiteit staan. Zij verhaalt haar wisselvalligen levensloop, tot die uitmondde in het Benedictinessenklooster. Kind van Fransch-Duitsch-Lettisch-Zweedsche voorouders werd zij geboren en getogen in Rusland, waar haar vader rentmeester op verschillende adelsgoederen was. Als deze zijn functie verliest, treedt de armoede binnen en het gezin verhuist naar Koerland. De ouders sterven en Hanny Legay — zoo heet de latere Maria Rafaëla — studeert eenige jaren in Libau. Van daaruit komt zij, prentbriefkaarten zendend en verzamelend, in correspondentie met een Weensch ingenieur, een veel ouderen man, met wien zij in het huwelijk treedt. Als haar man na eenige jaren ziek wordt en zich in een aanval van zwaarmoedigheid doodschiet, staat zij, nu Frau Brentano geworden, weer alleen en moet zich al „schriftstellernd" door het leven slaan.

Van geloof is tot hier toe nog weinig sprake geweest, maar de nood leert bidden en goede vrienden helpen haar op weg. Zij wordt Katholiek en in 't besef van haar rijkdom, voelt zij zich gedrongen zich aan God en Kerk te wijden. Acht, negen jaar lang is zij de ziel van allerlei Oostenrijksche „Frauenvereine". Op 47-jarigen leeftijd treedt zij in bij de Benedictinessen van Salsburg.

Het interessante van dit boek is de wirwar van levenslotgevallen, waarlangs de schrijfster naar het vaderhuis wordt gevoerd. Op litteraire verdienste maakt het geen aanspraak en de lange hoofdstukken over Weensche „Frauenvereine" en wat daarmee samenhangt, zouden voor Hollandsche lezers beter ontbreken.

Een voortrekkersroman

door LUCE VAN WELDEREN.

De belangstelling voor de producten der Scandinavische litteratuur schijnt, te oordeelen naar het toenemend aantal hier te lande uitkomende vertalingen, de laatste jaren zeer toe te nemen. Dat valt eensdeels toe te juichen, want dit verschijnsel wijst er op, dat de doorsnee-romanlezer niet meer genoeg heeft aan de bekende gemeenlijk lichte, vertaalde of oorspronkelijke amusementsromans, maar de bevrediging zoekt van hooger gestelde eischen. De Scandinavische romans kunnen daaraan veelal voldoen; maar heel weinige behooren tot het zuiver amusementsgenre; de meeste zijn hun scheppers het middel ter behandeling van algemeen maatschappelijke vraagstukken of innig-menschelijke problemen en eischen als zoodanig van den lezer geestelijke concentratie en inspanning. Door bijna alle huivert ook een sfeer van melancholie, die den, voor indrukken vatbaren, lezer bevangt en nog lang doet napeinzen.

Gedeeltelijk wellicht invloed van het onbarmhartig klimaat, dat het grootste deel van het jaar die noordelijke streken beheerscht! Iets stugs en hards ligt er in die Scandinavische romans; het is, of hun scheppers in grauw en hard graniet hebben gehouwen, maar ondanks allen tegenstand der stof komt het kunstwerk tot stand. En gewoonlijk uitmuntend door taal en plastiek.

De toenemende belangstelling voor deze romanlitteratuur heeft ook haar bedenkelijke zijde. Levens-opvattingen en filosofie wijken in een groot gedeelte dier litteratuur zoo sterk af van de onze, dat de lezing bijna altijd moet voorbehouden blijven tot geestelijk volgroeide en ervaren lezers, en maar al te veel bladzijden worden ontsierd door brute, soms dierlijke erotiek.

Des te aangenamer is het daarom de aandacht te kunnen vestigen op een roman, die, vrij van genoemde smetten, vele der betere eigenschappen van de Scandinavische romanlitteratuur openbaart.

Dat is de dezer dagen verschenen, uit het Noorsch vertaalde roman *De Groote Stilte* van *O. E. Rölvaag.*

Omstreeks 1870 begonnen zich hier en daar op de, voor onze begrippen bijna niet te realiseeren, uitgestrektheid der prairies van de staten Minnesota en Dakota, de eerste kolonisten te vestigen. Sommige Ieren, maar vooral Noren, gewezen visschers van de Lofodden, die zich ook op landbouw en veeteelt eenigszins verstaan.

Vier zulke Noorsche families, — de Hansa's, de Olsa's, de Tönseten's en de twee ongehuwde broers, de Solum-jongens — paalden zich in dien tijd hun „quarter" af op de onmetelijke vlakte, waar zij, na dagen rijdens vanaf de laatst gepasseerde stad, met hun armzalige huifkarren ten slotte aangekomen waren. Zij bouwden zich plaggenhutten, zij bezaten een paar dollars, enkele koeien en

ossen, eenige paarden, wat gereedschappen en zaaigoed en verder hun sterke armen.

Het zeer eenvoudig onderwerp van dit boek nu, bevat het verhaal der ontginning van den maagdelijken grond door de kolonisten, van hun eenvoudig, feitelijk primitief, leven, van hun strijd tegen de natuurkrachten en — tegen de Eenzaamheid. Het doel van den schrijver, die zelf in de thans groote Noorsche kolonie van Minnesota leeft, en in een opdracht zijn boek den pioniers en hun nakomelingschap wijdde, is vooral geweest de stille, maar toch geweldige tragiek van het leven der voortrekkers uit te beelden, van welker tragiek de haast niet te verdragen, drukkende eenzaamheid voor alles den grond uitmaakte.

Die tragiek der eenzaamheid is het hoofdelement van den roman; zij doemt steeds op uit de verhalen der lotgevallen van de Noorsche voortrekkers, en vormt er den weemoedigen achtergrond van.

Actie is er niet veel in dit boek en zij overstemt of verdoezelt nergens de ontastbare, maar sterk gevoelde aanwezigheid der Eenzaamheid. In haar volle uitwerking werd die tragiek gepersonifiëerd in de figuur van Beret, de vrouw van Per Hansa.

Per Hansa gaf zijn volle energie en arbeidskracht aan de ontginning, en bovendien was zijn gemoed niet gevoelig genoeg om fijne geestelijke indrukken te ontvangen, maar de gevoelige Beret placht op een kleine hoogte bij de plaggenhut te staan en rond te zien: niets dan de vlakte; een groote cirkel, waarvan zij het middelpunt was, en overigens nergens eenig teeken van leven, behalve de overige vier verspreid staande kleine plaggenhutten. Zwaar en voelbaar, een levend grijnzend wezen werd haar de Eenzaamheid; een obsessie, waardoor zelfs haar verstand een tijdlang verduisterd werd. Ook na haar herstel bleef zij een vreemde vrouw van grillige, maar onverzettelijke ideeën.

Onverhoeds bijna eindigt het boek met een tragedie: wanneer hun buurman Hans Olsa zwaar ziek wordt, dwingt Beret haar man in een sneeuwstorm door de Eenzaamheid te trekken naar de, een dagreis verder gelegen, nederzetting, om den predikant te halen. Bij die poging vindt hij den dood.

Rölvaag heeft, nu de kolonie gevestigd is, het epos der voortrekkers willen boetseeren en hij beeldde uit: het ontginnen van den woesten bodem; hun strijd met de natuurkrachten, sprinkhanen, stormen, sneeuw, koude; hun worsteling tegen den sinisteren invloed der Eenzaamheid en het bezwijken daarin der zwakken; maar ook hun onverwoestbaar vertrouwen op de toekomst.

Na lezing en samenvloeïing der verschillende indrukken, blijft den lezer het langst die impressie bij, welke ook de voortrekkers moeten ervaren hebben: het gevoel van melancholie, die door het leven in de eenzaamheid der eindeloos uitgestrekte prairie noodzakelijk moet gewekt worden.

En daarom is de auteur in zijn opzet geslaagd.

De Groote Stilte kan volwassenen, zonder voorbehoud, aanbevolen worden.

O. E. Rölvaag. DE GROOTE STILTE. (362) f 3,90. Koloniale Boekcentrale, Amsterdam.

Van de Buitenlandsche Boekenmarkt

Fransch

BERNANOS (GEORGES) LA JOIE. Plon, Paris. 1929. frs. 12,—.

Deze katholieke schrijver heeft voor 't eerst naam gemaakt met zijn eigenaardigen roman „Sous le Soleil de Satan". Daarop volgde „L'imposture", waarbij „La joie" aansluit, waarvan 't bijna een vervolg is.

In „L'imposture" beschrijft de auteur een geestelijke, l'Abbé Cénabre, man van studie en boeken, die na jaren van wetenschap tot de ontdekking komt, dat hij 't geloof verloren heeft, of juister, dat hij God nooit bezeten heeft. In een stonde van beproeving spreekt hij dit uit tot den eenvoudigen, heiligen plattelandspastoor l'Abbé Chevance, den volstrekten tegenhanger van Cénabre.

In „La Joie" voert ons Bernanos naar het landgoed van Mr. de Clergerie, waar wij kennis maken met zijn dochter Chantal, een zeer merkwaardige figuur. Zij is een leerlinge van l'Abbé Chevance, evenals hij louter eenvoud, louter spontaneïteit, van een zeer intense religiositeit tot het beleven van mystieke toestanden toe, van een innerlijke vastheid en heldhaftigheid, dat zij haar omgeving fascineert. Haar vader is een geleerde sukkel „un petit homme noir et tragique, avec une tête de rat. Et son inquiétude est aussi celle d' un rat, avec les gestes menus, précis, la perpétuelle agitation de cette espèce." Hij brengt Chantal in aanraking met Cénabre — Chevance is intusschen gestorven. Tegenover haar diepere innigheid en rijkdom van ziel houdt Cénabre's gewilde geesteshoogheid geen stand; hij bekent haar zijn ongeloof.

Den nacht, die op deze uitspraak volgt, wordt Chantal de Clergerie door haar vaders chauffeur, den Rus Fiodor, een troebel sujet, vermoord. Cénabre wordt bij het lijk geroepen midden in zijn strijd om God; hier vindt hij den weg naar het „Pater Noster" terug, maar het beleefde heeft hem zoo aangegrepen, dat hij waanzinnig wordt en in waanzin sterft.

Het zijn geen alledaagsche voorvallen, die Bernanos schildert en wie genoeglijk voortrollende roman-histories liefheeft, moet Bernanos niet lezen. Zijn kracht is de beschrijving en ontwikkeling van gecompliceerde zieletoestanden, liefst in de atmosfeer van het religieuze. Daarin weet hij door te dringen met een soort van helder-

ziendheid en het rythme der ziel volgt hij tot in de onmerkbaarste sidderingen. Velen zullen zijn boeken onbegrepen of althans ongewaardeerd ter zijde leggen; boeiend in den gewonen zin zijn ze volstrekt niet. Maar ze hebben iets persoonlijks en bijzonders en behandelen zeer actueele toestanden. Men heeft zelfs bepaalde, levende personen achter zijn romanhelden gezocht. Wellicht ruimt de toekomst nog een eereplaats voor Georges Bernanos in.

COLETTE. LA SECONDE. Ferenczi. 1929. Paris. frs. 12,-.

„Un de ses grands mérites", zegt René Lalou van deze schrijfster, „est d'avoir peint la volupté physique sans tricher, sans la glorifier ni la honnir." Een bedenkelijke lof. In dezen roman treedt dit niet zoo sterk naar voren, hoewel hij speelt in triestig God- en wetlooze atmosfeer.

„Le vieux Farou" is een tooneelschrijver, die successen oogst; hij stoort zich niet veel aan verordeningen en conventies, hetzij die verordeningen van God of van de menschen stammen. Rustig leeft hij voort met Fany, zijn vrouw, met Jean, zijn voorhuwelijksch kind, en met Jane, zijn secretaresse.

Fany aanbidt hem en leeft reeds een tien-twaalftal jaren aan zijn zijde, ofschoon zij weet, dat Farou wel eens niet hàar Farou is. Jane heeft reeds een eigen verleden en Farou ziet haar graag. Dit wekt Fany's achterdocht en op een avond heeft er een verklaring plaats tusschen haar en Jane. Jane kan niet meer blijven en Farou neemt er vrede mee. Ook de zestien- of zeventienjarige Jean is niet onverschillig voor Jane; hij maakt echter elders zijn jeugd-experiment door.

Een frivool boek, dat niemand eenig goed kan doen en dat wij van harte afkeuren.

GIDE (ANDRE) L'ECOLE DES FEMMES. Gallimad. Paris frs. 9,—.

Een novelle in dagboekvorm. Evelyne Delaborde bemint Robert en Robert Evelyne en beiden spreken af een dagboek aan te leggen. Zij gaat geheel in hem op en bewondert zijn „dignité", zijn grootsche woorden en grootsche ideeën. Hem een kleine steun te zijn in het doorzetten van die ideeën is haar hoogste wensch. Haar vader is tegen het huwelijk, daar hij niet zooveel vertrouwen heeft in Robert.

Haar eerste ontgoocheling is de bevinding, dat Robert heelemaal geen dagboek heeft aangelegd. Ze trouwen en twintig jaar later heropent Evelyne haar dagboek en zet het voort. De oogen zijn haar opengegaan. Haar huwelijk is een mislukking geworden. Robert is geen held en heeft geen grootsche ideeën, maar hij is een hol frazeur. Gustave, haar zoon, is het duplicaat van Robert, haar dochter Geneviève doorziet haar vader al te goed. Evelyne denkt over een scheiding en, als de oorlog (1914) uitbreekt en Robert achter

groote woorden weer zijn lafheid verbergt, wordt zij ziekenverpleegster en sterft.

Een fijn gecomponeerd en meesterlijk verhaal. Maar er schuilt venijn in sommige bladzijden, in de raadgevingen van Abbé Bredel, in de latere bekentenissen van Evelyne. De godsdienst heeft in leven en huwelijk niet veel te beteekenen volgens Gide; de moraal gaat buiten den godsdienst om. Behoudens deze reserve een mooie novelle.

LONDRES (ALBERT) TERRE D'EBENE. Michel. Paris. frs. 12,-.

Dit boek van den dagbladcorrespondent Albert Londres heeft nog al beroering gewekt in Frankrijk. Londres heeft een reis gemaakt naar en door Fransch Midden-Africa en in „Terre d'Ebène" beschrijft hij zijn indrukken niet slechts, maar ook de toestanden van het Negerland.

Het is een felle aanklacht tegen de bestuurswijze der Fransche regeering en tegen de houding der blanken.

„Le Blanc?

L'Afrique muette n'est qu'un terrain de football. Deux équipes, toujours les mêmes, blanches tous deux.

L'une porte les couleurs de l'administration.

L'autre les couleurs de l'homme d'affaires.

Le nègre fait le ballon.

La lutte autour du ballon est farouche.

Le blanc de l'administration protège le nègre contre le blanc des affaires, mais en use pour son propre compte.

Le blanc des affaires accuse le blanc de l'administration de faire justement avec le nègre tout ce qu'il est interdit aux autres de faire."

Wij achten het boek eenigszins voorbehouden wegens de sans-gêne, waarmee de dingen beschreven worden.

Duitsch

ALVERDES (PAUL) DIE PFEIFERSTUBE. (85) 1929. Rütten & Loening.

In deze fijn humoristische novelle vertelt Paul Alverdes van vier gewonde soldaten, die wegens gelijksoortige verwonding op één kamer worden verpleegd en gezworen kameraden worden. Wijl zij allen in de keel getroffen zijn en moeilijk kunnen spreken, heeten zij de „Pfeifer". De vierde, Harry Flint, is een gevangen genomen Engelschman en, na eenige beiderzijdsche reserve, wordt ook hij in den vriendenbond opgenomen. Het dagelijksche doen en laten dezer vier kameraden met hun eigenaardigheden en liefhebberijen wordt ons op treffende, menschkundige wijze geschilderd. Het is een dier nieuwe boeken over den oorlog, die eenvoudig, waar en menschelijk van zijn werkelijkheid getuigen.

Het afsterven van twee der gezellen brengt een weemoedige sfeer in het verhaal. De beide anderen genezen en verlaten het hospitaal, zoodat de Pfeiferstube spoedig ontruimd is. Voor volwassenen.

LOOS (CECILE INES) MATKA BOSKA. Roman. Deutsche Verlags-Anstalt. Stuttgart. 1929.

Deze roman is een eersteling, maar die getuigt van een rijp talent; hij is meesterlijk van compositie en beschrijving. Alleen hindert hier en daar de al te poëtisch-profetische toon. Matka Boska is in Polen de Madonna en om haar en het moederschap concentreert zich deze historie, echter niet helaas! in zuiver katholieken, maar in modern religieuzen zin d. w. z. de religieuze sfeer is er vaag pantheïstisch ; er worden dikke woorden gebruikt over humaniteit en liefde etc. Soms wordt men zelfs gestooten door die mystiekerige relaties, die er gezocht worden tusschen de Madonna en het moederschap.

Meliska is een simpel Poolsch boerenmeisje, dat zich laat drijven op haar instincten, een weinig gereguleerd door haar aangeboren sluwheid. In haar verschillende diensten steelt zij enkel om te stelen en in haar laatste betrekking bemachtigt zij een kostbaren familiering. Tegelijkertijd heeft zij te intieme relaties gehad met een koetsier. Haar zuster Sofiat dient in de stad bij een rijken Jood, die na de scheiding zijner vrouw in het buitenland reist. Meliska vlucht naar haar zuster. Als de Jood in zijn woning terugkeert, vindt hij daar de twee vrouwen en hij hecht zich op bijna krankzinnige wijze aan Meliska's kind. Intusschen arriveert een derde vrouw, die Skadusch (de Jood) in het buitenland heeft leeren kennen. De oorlog breekt uit; de Poolsche stad wordt onder vuur genomen en Skadusch huist met de drie ruziemakende vrouwen in den kelder. Het wordt hem echter te erg en hij gaat weer op reis, met Elline (nr. 3), met Meliska en het kind. Op het kind is hij zoo verzot, dat hij Meliska uit de ouderlijke macht weet te ontzetten en ze laat opsluiten in een gesticht. Intusschen arriveert als gouvernante Lelia Devran een meisje met diep religieuzen zin, die Apocalyptische vizioenen heeft. Meliska wordt krankzinnig van heimwee naar haar kind. Skadusch huwt met Lelia en zij voeden het kind verder op.

Er is in het boek sprake van zonde en boete, van God en liefde, maar wat de schrijfster met dit alles bedoelt is niet duidelijk. Christendom zit er niet veel in en daarom moeten wij het boek afkeuren. De moraal en religie, die hier gepredikt worden, kunnen slechts verwarring brengen. Het zou ons niet verwonderen, als het boek in Duitschland tot in de sterren werd opgehemeld.

WILMS O. P. (P. HIERONYMUS) DER SELIGEN MARGARETHA EBNER OFFENBARUNGEN UND BRIEFE. Vechta. Albertus-Magnus-Verlag. 2.40 M.

Margaretha Ebner is een heilige Dominicanes geweest, die leefde

van 1291 tot 1351. Reeds in de 17de eeuw werd het proces harer zaligverklaring aanhangig gemaakt en in den laatsten tijd is het weer opgevat. Officieel door Rome zaligverklaard is zij nog niet. Zij is een dier hoog begenadigde, mystieke zielen geweest, zooals het Duitschland der Middeleeuwen er vele heeft voortgebracht. Het is een droevig verschijnsel, dat heden ten dage allerlei psychologen en neurologen, zelfs psycho-analytici op mystieke Heiligen aanvallen en, dikwijls met verwaarloozing of ontkenning van het bovennatuurlijke, zulk een mysticus tot object hunner geleerde analyse kiezen. Vooral ergerlijk is het, wanneer Freudianen hun psycho-analytische fantastereien aan Heiligen gaan toetsen. Met recht komt P. Wilms in de inleiding op tegen het quasi-wetenschappelijk geknoei in dezen van den psycho-analyticus Pfister.

Dit werk is een verrijking der mystieke litteratuur, der populaire, mystieke litteratuur; want een wetenschappelijke uitgaaf van Margaretha Ebners middelhoogduitsch werk bestond er reeds. P. Wilms vertaalde deze openbaringen en brieven vooral voor het geloovige volk. Aanbevolen!

Engelsch

GOODWIN (JOHN) DEAD MAN'S TREASURE. Putnams. 7/6.

Dit is een „thriller" die zelfs den meest verwenden en veeleischenden lezer van detective-romans in spanning moet brengen. Er is een geheimzinnige verdwijning; een ontploffing; een geraamte, begraven onder den vloer van een kamer; een verborgen schat; een gelaat voor het raam; een hand met slechts drie vingers en een gevecht om het leven van een man. Kortom, alle elementen, noodig voor een echte „thriller" — zooals de Britten typeerend dit genre romans aanduiden — zijn aanwezig. En zoo knap gerangschikt, dat ik mij veilig aan de voorspelling durf wagen, dat geen lezer vóór het einde, de oplossing van het geheim zal vermoeden. Ook de karakters zijn goed geteekend, het verhaal laat zich vlot lezen, en zelfs de liefdesaffaire ontbreekt niet.

Aanbevolen vacantie-lectuur.

MASSIE (ALICE) THE SHADOW ON THE ROAD. Besant. 7/6.

Uit „The Shadow on the Road" komt U een landelijke frischheid en geurigheid tegen, die de lezing veraangenamen. De schaduwen, geworpen door de boomen, die de oude Benjamin had geplant, verkrijgen een sinistere beteekenis in de verbeelding van zijn kleindochter Nancy, en in die van een, op de boerderij verblijvend, oudsoldaat, wiens zenuwen door den oorlog waren geschokt. De schaduwen vallen niet slechts over den weg, maar ook over vele levens.

Miss Massie verstaat het karakters te teekenen — als daar zijn,

de vriendelijke Jenifer, Michael Ibbits, Jean, de krachtige Miles, en Benjamin; en het verhaal van Jenifer's liefde en hoe de schaduw verdwijnt en zij ten slotte tot het geluk komt, het wordt alles sympathiek en met humor verteld.

Eveneens vacantie-lectuur.

WODEHOUSE (P. G.) MR. MULLINER SPEAKING. Herbert Jenkins. London. 7/6.

Pelham Grenville Wodehouse is ongetwijfeld een van Engeland's beste humoristische romanschrijvers. Hij is een van die niet genoeg te waardeeren lieden, die hun medemenschen smakelijk en hartelijk aan het lachen kunnen brengen. Het is geen laag-bij-den-grondsche grappigheid die Wodehouse uit de pen vloeit, maar frissche, gezonde humor. Hij is als elke humorist, hij overdrijft; en toch is menschenkennis de grondslag waarop hij bouwt. Immers, om werkelijke humor te geven, moet een schrijver, behalve dat hij het vermogen bezit scherp de kleine dwaasheden der menschen te kunnen zien, ook een goed en algemeen menschenkenner zijn. Tal van treffende trekjes in Wodehouse's romans bewijzen dat deze auteur die kwaliteiten bezit.

Mr. Mulliner is een van Wodehouse's gelukkigste creaties; niets kan zijn zonnigen blik op het leven verduisteren, „nothing can keep him down." Iederen Zondagavond zit Mr. Mulliner aan de stamtafel in de „Angler's Rest" en vertelt er zijn verhalen — dit boek is een verzameling short-stories — aan de luistergrage stamgasten. De dialogen vooral zijn van onweerstaanbaren humor.

Ieder, die met vacantie gaat neme dit boek mee en leze het op een regenachtigen dag — wie zoo'n dag, in Holland tenminste, niet beleeft, heeft een geluk gesmaakt, dat niet van deze wereld is en hij geve het boek een ander — en zijn humeur moet op het peil komen van Mr. Mulliner.

Romans en Verhalen

BARON (PETER) DE VIERDE SEPTEMBER. (360) f 1,50. Vertaald door Leo Borst Jr. Geillustreerd door G. J. van Overbeek. Het Ned. Boekhuis. Tilburg.

Een bende schurken uit de geldwereld heeft een der hunnen laaghartig vermoord. Deze moord brengt hun verder leven in voortdurende onrust, want telkens op den vierden van de maand leven zij in den grootst mogelijken angst, dat een hunner die misdaad met zijn leven zal moeten betalen. De moordenaar, een geheimzinnig individu, treedt als wreker op en oefent zijn gerechtigheid uit, zonder dat hij door de politie gepakt wordt en ondanks alle voorzorgen, die genomen worden om hem te beletten zijn wraak te koelen. Het duurt

lang voordat ontdekt wordt, wie de moordenaar is, hij die zich geroepen voelde om de laaghartige moord op zijn vader te wreken. Dan is de ontknooping zóó verrassend, dat men het boek voldaan zal terzijde leggen.

Geen lectuur voor kinderen, maar voor volwassenen geschikt.

BRAND (MAX) WAT GOD VEREENIGD HEEFT. (193) f 2,25. Vertaald door J.G.H.v.d.Bovenkamp Sr. „De Combinatie". Rotterdam.

Newlands is op den slechten weg geraakt door den invloed van een gemeenen vriend. Een stervende vader draagt hem op „omdat de zoon wel op zijn edelen vader zal gelijken" voor zijn eenig dochtertje te zorgen, dat met een kolossaal fortuin, na zijn dood alleen in de wereld staat. De schurkachtige vriend blaast Newlands in om het meisje in een slecht huis te brengen, haar door een schijnhuwelijk aan zich te binden en met haar op reis te gaan. Hij zou dan zooveel procent van het vermogen van het arme kind krijgen. Dit alles gebeurt. In den trein bemerkt Beatrice, dat Newlands, dien zij voor haar echtgenoot aanziet (zij weet niet beter) te veel gedronken heeft en op het oogenblik dat zij zich vol afkeer van hem afwendt, gebeurt er een ongeluk en derailleert de trein. Zij heeft geen letsel bekomen en tracht met inspanning van al haar krachten een man te redden, dien zij in haar nabijheid bewusteloos vindt liggen. Dit gelukt haar. Het is de directeur van de Victoria-mijn, in de nabijheid van de plaats waar het ongeluk gebeurde, gelegen. De mannen van „de Victoria" zijn gekomen om te helpen en meenend, dat zij de vrouw van den directeur is, brengen zij hen samen naar het blokhuis. Newlands is ook gered, komt tot bezinning van hetgeen hij gedaan heeft en besluit in de frissche natuur een gezonder en beter leven te gaan leiden.

Hij krijgt een plaatsje aan de Victoria-mijn, waar hij Beatrice telkens ziet, maar zij herkent hem niet, omdat hij totaal veranderd is. Beatrice verpleegt den directeur, die er zeer slecht aan toe is, tot na eenigen tijd de valsche vriend van Newlands ontdekt, waar deze uithangt en naar de Victoria-mijn reist om te zien of hij de hem beloofde percentage nu eindelijk kan bemachtigen.

Dan volgen talrijke verwikkelingen en moeilijkheden tot ten slotte Beatrice in den door den arbeid gelouterden Newlands den man herkent dien zij lief heeft en hem met al zijn berouw in liefde tot echtgenoot neemt.

Boeiend, maar leesbaar alleen voor volwassenen.

BRIDGES (ROY) DE VATEN VAN TYRUS. Vertaling van W.J.A. Roldanus Jr. (267) f 2,50. D.A.Daamen's U. M. Den Haag.

Een mooi geschreven verhaal uit den tijd van Christus, waarin fictie en historische gebeurtenissen op handige wijze met elkaar in

verband zijn gebracht. Goed gezien was het van den schrijver den persoon van Christus niet in zijn roman op te voeren; er wordt slechts over Hem verteld en het door Hem gesprokene zijn uitsluitend de Evangeliewoorden.

Niet voor de jeugd; aanbevolen voor volwassenen.

CARLSON SKIODT (J.C.A.) ALS DE WEGEN KRUISEN. Uit het Deensch vertaald door A.Lukkien. (198) f 1,90. Daamen's U.M. Den Haag.

Vele Scandinavische romans zijn als standbeelden, gehouwen uit grauw en hard graniet: schoonheid in strenge lijnen, overheerschend pessimistisch. Maar er zijn ook, vooral in 't Deensch, van die rustige genoeglijke verhalen, die zoo gemoedelijk verteld worden. Tot de laatste soort behoort „Als de Wegen kruisen". Onder dezen titel werden eenige Protestantsche tendenzverhalen vereenigd, die ook voor Katholieken goed leesbaar zijn. Ze spelen alle onder de Deensche plattelandsbevolking; het thema is, de inwerking der Goddelijke genade op afgedwaalde of verflauwde Christenen, waardoor zij weer tot het geloof teruggevoerd worden. Het eerste verhaal uit den bundel lijkt mij het best geslaagd.

Aanbevolen, ook voor de rijpere jeugd.

CONRAD (JOSEPH) en HUEFFER (FORD MADOX) KAPERSNEST. (414) f 1,50. Vertaald door Caspar Hendriks. Ned. Boekhuis. Tilburg.

In den ouden tijd van Oost-Indië-vaarders, zeeschuimers en voortdurende geschillen, leefde er een jong mensch in Kent, dat hunkerde naar „het groote avontuur". Op een avond wordt hij er, zonder het nu juist te willen, hals over kop in gewikkeld, zóó zelfs, dat hij Engeland moet ontvluchten en op een Oost-Indiëvaarder naar Mexico ontsnapt. Dan wordt zijn leven zoo vol avonturen, dat hij er meer dan genoeg van krijgt, want meermalen ziet hij den dood in het aangezicht en ontkomt hij ternauwernood op het laatste oogenblik aan diens kouden greep.

Een boeiend geschreven roman voor volwassenen.

COLLUM (RIDGWELL) BLOEDGELD. (297) f 2,25. J.Philip Kruseman Den Haag. Vertaald door Henr. Rappard.

Bud Tristan woont met zijn dochter op de T. T. Ranche en koestert voor zijn compagnon, Jeff Masters, een vaderlijke genegenheid. Hij zou niets liever zien, dan dat Jeff met zijn dochter trouwde. Maar aan zoo iets denken die twee nog niet. Jeff heeft een tweelingbroer, dien hij onuitsprekelijk lief heeft, dien hij vereert en waartegen hij hoog opziet. Ronny is een waaghals, houdt veel van pret en hij is zwak. Jeff wil hem gaan opzoeken en zijn compagnon, Bud, gaat mee. Zij vinden hem dan als paardendief opgehangen aan een boom. Die vreeselijke ontdekking doet Jeff geheel

en al veranderen. Hij laat zijn compagnon alleen terug keeren, raakt verstrikt in de netten van een knappe vrouw, die het er op aanlegt hem te vangen en welke dezelfde is, die indertijd voor geld, de bende, waartoe zijn tweelingbroer behoorde, aan den sheriff verraden heeft. Veel later komt Jeff tot die ontdekking, waarna hij die vrouw verlaat. Zij is later in de gelegenheid haar eigen leven in de waagschaal te stellen om het zijne te redden, wat zij zonder aarzelen doet, waardoor zij haar schuld uitboet en zich voor hem opoffert. Na zooveel leed komt Jeff tot de ontdekking, dat hij Nan, de dochter van Bud, lief heeft en zij worden samen, tot groote blijdschap van Bud, de bestuurders van de Ranche T. T.

Boeiend en onderhoudend boek.

DELEDDA (GRAZIA) BERUSTING. Uit het Italiaansch vertaald door E.A.Kerels-Schuur. (272) f 1,50. Scheltens & Giltay. Amsterdam.

In vorige afleveringen van „Boekenschouw" werden reeds eenige romans van deze schrijfster, die zich in 1927 den Nobelprijs zag toegekend, beoordeeld. We maakten toen de opmerking, dat de psychologie der personages van Grazia Deledda ons, noorderlingen, eenigszins onwaarschijnlijk moet voorkomen. Ook in dezen roman treft het weer, dat de personen onophoudelijk van stemmingen wisselen; logische gedachtengangen ontbreken en de gestelde daden zijn menigmaal volstrekt niet die, welke men noodzakelijkerwijze van de betrokkenen zou verwachten. Wanneer dit de Italiaansche realiteit beteekent, is Grazia Deledda een groot schrijfster, maar voor Hollanders is dan toch, dunkt mij, de lectuur van haar romans verwarrend en onbevredigend. Bovendien maken de domme dingen, die zij over de godsdienst vertelt en de immoreele verhoudingen door haar beschreven, als in Elias Portolu, — de Italiaansche romanimport wordt daar toch sterk door gekarakterizeerd — haar romans flink voorbehouden. Al haar romans spelen op Sardinië, dat zij zich als haar literair domein schijnt te hebben gekozen. *Berusting* is een overheerschend sombere geschiedenis uit het leven der arbeiders- en middenstandsbevolking; bijzonder mooi zijn de natuurbeschrijvingen en in de keuze van plastische beeldspraak is de schrijfster zeer oorspronkelijk.

De lezerskring moet beperkt blijven tot die der ontwikkelde volwassenen.

DEUTSCH (BABETTE) IN ZULK EEN NACHT. Bewerkt door R. Wiessing-De Sterke. f 2,90. Leopold. Den Haag.

Een vlot geschreven roman, maar van een zeer lichte moraal. Heel het verhaal bestaat uit de beschrijving van een feestelijken avond ten huize van een jong echtpaar, achtereenvolgens bekeken door de verschillende gasten, zonder dat de loop der gebeurtenissen

wordt onderbroken. Eerst zien wij door de oogen van Leonard, wiens kijk op menschen en dingen wordt beïnvloed door zijn hopelooze liefde voor de gastvrouw, dan is het de schilder Marshak, die ons het feest doet gadeslaan en vervolgens weer Gamble, een pervers cynicus. Het is verachtelijk gezelschap, voor wie er geen God of gebod bestaat. Op stuitende wijze worden hier en daar op den koop toe nog Schriftuurteksten toegepast.

Als deze avond een crisis brengt, omdat een der aanwezige dames vrij onverwacht moeder wordt, reageeren allen verschillend.

Het is een cynisch boek, welks lezing niemand wijzer of rijker of beter maakt. Wij moeten het voor iedereen afkeuren.

DOYLE (CONAN) DE MAN DIE GOUD MAAKTE. (132) f 1,25. Van Munster. Amsterdam.

De familie Mc. Intyre is zeer achteruitgegaan en woont nu in de kleine plaats Tamfield. De vader was vroeger bezitter van een groote wapenfabriek in Burmingham, maar is nu na de „krach" een suffe oude man geworden, die zich aan sterken drank te buiten gaat. Zijn zoon is een jonge schilder met weinig talent en zijn dochter probeert zoo zuinig mogelijk het huishouden te beheeren. Er komt in het dorp een nieuwe grondbezitter wonen, die zijn huis op buitengewone wijze laat verbouwen en installeeren.

De familie Mc. Intyre maakt spoedig kennis met hem en het blijkt weldra, dat de man millioenen rijk is. Het meisje, Laura, bezwijkt spoedig voor de macht van het goud en geeft den rijken Raffle Haw, haar woord, ofschoon zij verloofd is met den zoon van den predikant uit het dorp. Robert wordt de administrateur van Haw, wint weldra zijn vertrouwen, en hoort, dat hij goud maakt. Dan komt Laura's vroegere verloofde terug. Haw ontmoet hen, als zij een verklaring tracht te geven aan haar vroegeren minnaar, waarop de rijke man, die meende, dat zij hem lief had om zich zelf en niet om zijn goud, terug gaat en zich zelf met al zijn bezittingen vernietigt.

Een boeiend boek voor volwassenen.

FIELDING (A.) DE BRIEF VAN DEN DOOD. (282) f 1,50. Vertaald door Mevr. A. Boers. Geïllustreerd door G. J. v. Overbeek. Het Ned. Boekhuis. Tilburg.

Jaloezie, hebzucht, geheim genootschap, intriges, scherpzinnigheid, zijn de bestanddeelen waaruit het recept van dit boeiend boek bestaat, dat men van 't begin tot het einde in één haal uitleest. De aardigheid zou er af zijn, wanneer wij het in zijn geheel zouden over vertellen, daarom volstaan wij er mede, te vertellen, dat het voor volwassenen geschikt is en aan te bevelen.

GARNETT (DAVID) ZIJ MOEST GAAN. Vertaald door A. M. Knottenbelt. Uitg. Mij. Holland. Amsterdam. f 2,75.

„Zij" is Anne Dunnock, de dochter van een plattelandsdominee, die het op den duur in Dry Coulter, de gemeente van haar vader, niet uithoudt, maar naar Parijs gaat in een onweerstaanbaar verlangen naar een wijderen horizon. Daar vindt zij een dorpsgenoot, die in Parijs schildert, terug en maakt er ook kennis met diens vriend Grandison, eveneens schilder en spoedig leidt deze kennismaking tot liefde. Ze trouwen en Anne's wenschen zijn vervuld.

Het boek is niet zonder talent geschreven, maar het geheel heeft iets onbevredigends. Of er zulke Engelsche Dominees als Charles Dunnock en zulke Domineesdochters als Anne zijn? De godsdienst beteekent voor hen niets en andere levensquaesties worden in het boek evenmin behandeld; de roman is van een ontstellende leegte. Wegens al te vrije opvattingen en beschrijvingen reserveeren wij dit boek voor rijpere lezers.

GUTHRIE (RAMON) PARACHUTE. Bewerkt door Jeanne van Schaik-Willing. f 2,90. Leopold. Den Haag.

De Amerikaansche schrijver Sinclair Lewis, zelf niet zuiver op de graat, zeide van dit boek: „Parachute is het eenige boek over vliegeniers, waarin hun karakters waarachtig worden gegeven en dat de harde werkelijkheid van hun bestaan geeft, met zijn wilde nachten, zijn cigaretten en zijn liefde." Wij kunnen het Amerikaansche vliegwezen niet gelukwenschen, als dit waar is. Dan gaat het glad ten gronde, niet uit gebrek aan vernuft, maar door innerlijke voosheid en corrupte moraliteit.

Het is de rotte moderne society, gelijk die in al dat soort boeken geschilderd wordt, maar om er een nieuw tintje aan te geven, overgebracht in de vliegwereld. Een goedkoop trucje om succes te hebben; de bandteekening helpt daartoe suggestief mee! Het is een wereld van stuurlooze menschen, zonder zedelijke regels of beginselen, die zich laten leiden door louter instinctieve krachten; in zulk een gezelschap brengt ons dit boek. Modern Americaansch op zijn slechtst.

Ik kan mij niet voorstellen, dat een weldenkend mensch dit boek ten einde toe doorleest. Af te keuren!

HAUGEN (CHRISTIAN) HET GEHEIMZINNIGE DOCUMENT. (155) f 0,75. Vertaald door P. J. Aerssen. Geillustreerd door G. J. van Overbeek. Het Ned. Boekhuis. Tilburg.

Algey Rodney vindt het leven buitengewoon saai, omdat er nooit iets in gebeurt van hetgeen hij in zijn vele detectiveromans las. Een paar vrienden vinden, dat het tijd wordt hem te genezen van zijn „hobby" naar het avontuurlijke en zetten een comedie in elkaar,

waarvan Algey spoedig het middelpunt is, zonder het te weten. Hij beleeft dan in korten tijd meer gevaren en avonturen dan hem lief zijn en ook de spelers van de comedie gaat de zaak, zonder dat zij het willen, een beetje te ver. Maar gelukkig is het ook in dit boek „eind goed, al goed".

Boeiend en vriendelijk boek.

HILLE-GAERTHE (C. M. v.) HEILIGE KERSTNACHT. (139) Geïllustreerd door Nans v. Leeuwen. Nijgh en Van Ditmar. Rotterdam.

Met de haar eigen vlotten stijl, geeft de schrijfster ons hier een zestal schetsjes, allen rond den Kersttijd. Ze zijn aantrekkelijk door hun eenvoud en legendarische strekking.

Goede lectuur, die wij gerust kunnen aanbevelen.

HOCHSTRATEN-SCHOCH (A. v.) DE LANGE WEG. (236) f 2,25. J. H. Kok. Kampen.

In den trein naar Utrecht ontmoet Dominee Haeck voor het eerst Cunera van Horen. Deze kennismaking treft hem, omdat hij in haar een arme zoekende ziel meent te vinden. Cunera en haar broer Allard zijn kinderen van gescheiden ouders. Vader of „Petit Père", is weer getrouwd met Mama, iemand, die Cunera geducht imponeert en nooit haar hart had kunnen winnen, een bekende vrouw in de vrouwenbeweging, presidente van alle mogelijke vereenigingen, die op vergaderingen sprak en brochures schreef.

Moeder was gehuwd met mijnheer Isedoorn, een rijken bankier door Cunera „Papa" genoemd. Zij, Moeder, heeft een wufte vlindernatuur, die haar man veel zorg en moeite geeft. Een eigenlijk thuis heeft Cunera dus niet. Dit vindt zij bij haar oom en tante Sijpenhoven op de Princessegracht in Den Haag, waar zij weer in aanraking komt met Dominee Haeck, die op haar voor zijn maatschappelijk werk beslag legt. Cunera werpt zich vol liefde op haar nieuwe taak en is gelukkig een levensdoel daarin te vinden, totdat zij in Seerp Hasselt van Dam den man ontmoet aan wien zij zich voor haar leven verbinden wil. Het gevoelsleven van Cunera wordt door de schrijfster met buitengewoon veel talent beschreven. En wij kunnen dit boek met het volste recht een welsprekend pleidooi tegen de echtscheiding en vóór de onverbreekbaarheid van het huwelijk noemen.

Dominee Haeck is een prachtig geteekende figuur, met zijn levensblijheid en zijn grootsche opvattingen, die ons meermalen aan onze Katholieke Priesters doet denken. Een bijzonder mooi boek dat wij van ganscher harte aanbevelen.

KILMENY KEITH (J.) NEMESIS. (381) f 1,50. Vertaald door J. Meussen. Geïllustreerd door H. Moerkerk. Het Ned. Boekhuis. Tilburg.

Sir John Ryman, een bankier, heeft een mooi oud landhuis

gekocht met een prachtigen tuin. Hij is ongehuwd en woont daar met zijn zuster en zijn pleegkind. Zijn grootste levensdoel is, altijd méér geld verzamelen en dit wordt zijn ongeluk, want op een avond zit hij met een dolk doorboord achter zijn schrijfbureau en wordt zoo gevonden door de gasten, die hij genoodigd had.

Het verhaal loopt dan verder over het antwoord op de vraag; „wie is de moordenaar?". Deze houdt zich het geheele boek zoo handig en geheimzinnig schuil, dat ook de lezer er niet zoo spoedig achter zal komen.

Een boeiend verhaal voor volwassenen. Jammer, dat de vertaling hier en daar versierd is met stijlbloempjes als „fragmenten van handschoenen" en dergelijke.

KOOPMANS (MARIE) KLATERGOUD. L. J. Veen. Amsterdam.

Deze schrijfster, wier vroegere werken „Om heuvelen vol Kunst", „De Bovenmeester" en „De Katoenkoning", (L. J. Veen, Amsterdam) wij onbeperkt kunnen aanbevelen, heeft thans haar roman „Klatergoud", reeds gepubliceerd in de Katholieke Illustratie, in boekvorm uitgegeven.

Het is de geschiedenis van een Haagsche verarmde adellijke familie, moeder en twee dochters, waarvan moeder en oudste dochter in mondaine lichtzinnigheid louter naar geld en genot hengelen, terwijl de jongste, een spontaan serieus karakter, niet den schijn, maar het wezen zoekt. De liefde van een onbeduidend geldmagnaatje wijst zij af, om haar hand te schenken aan een jeugdvriend, die tevens haar leeraar was, Jacques d' Aubain. Haar verblijf als gezelschapsdame op het kasteel Weihfels geeft het geheel een romantischen achtergrond.

Marie Koopmans weet een situatie te schrijven, maar haar werk zou nog winnen aan interesse, wanneer zij iets minder in wit en zwart schilderde.

Voor ieder geschikt.

IVANS. MYSTIFICATIES. (270) f 1,25. A. W. Bruna en Zn. Utrecht.

De Engelsche Regeering maakt zich zeer bezorgd over een geheimzinnige uitvoer van wapens en ammunitie, welke plaats moet hebben in de buurt van Battle-House, die gesmokkeld worden naar een of andere plaats aan de Iersche kust, ten gebruike van de Fenians. Aan G. G. wordt door de Regeering opgedragen om een onderzoek ter plaatse in te stellen en hij ontmoet daar Mr. Hendricks, die met zijn vrouw bij zijn schoonmoeder op Battle-House logeert. Hij haalt zijn vriend over om met hem mee te doen in dit zaakje. Zij lossen spoedig het geheele probleem tot ieders tevredenheid op.

Weer een echt aantrekkelijk detective-verhaal, zooals wij van Ivans gewoon zijn.

L. E. MESDAMES. (98) f 1,20. N. V. G. J. A. Ruys Uitg. Mij. Zeist.

Alsof zij een pastel teekent met mooie, fijne, zachte kleuren, zoo beschrijft L. E. de vlucht van de beide laatste dochters van Lodewijk XV, uit het paleis Bellevue bij Meudon. Met veel strubbelingen en haar harten vol angst, trekken zij naar Savoye en daarna naar Rome, waar zij vriendelijk ontvangen worden aan het Pauselijk Hof. Later in Napels, worden zij lafhartig achtergelaten door den Koning en zijn echtgenoote als deze vluchten voor de omwenteling en vinden zij een toevlucht op Corfu, een eiland in de Yonische Zee, waar veel Royalisten verblijven.

In Triëst, waar zij daarna heengingen, stierf Madame Victoire en een half jaar later, 18 Februari 1800 Madame Adélaïde.

Keurige lectuur.

L. E. IN DE GENERALITEITSLANDEN. (120) f 1,20. N. V. G. J. A. Ruys Uitg. Mij. Zeist.

De dochter van den Heer Drost van de Heerlijkheid Deurne, in Peelland, had in de dagen van omstreeks 1690, een méér dan saai leven. Gewoonlijk waren de wegen te onbegaanbaar om uitstapjes te maken en een reisje naar Den Bosch was een gebeurtenis, die bijna nooit in een vrouwenleven van dien tijd en uit dat plaatsje, voorkwam. Het waren daarbij onrustige dagen, de revolutie was overal doorgedrongen en de Roomschen zuchtten onder édicten en ordonnanciën. Het is dus niet te verwonderen, dat Françosa Caestecker ten slotte het aanzoek van Dominee Rauwers aannam, ofschoon deze nu niet geheel en al met haar smaak overeen kwam.

Een fijn geschreven novelle, die wij zeker kunnen aanbevelen.

MARXVELDT (CISSY VAN) HERINNERINGEN. (125) f 1,25. Valkhoff en Co. Amersfoort.

In haar gewonen vlotten stijl geeft Cissy van Marxveldt ons in dit boek verschillende schetsen, die zich prettig laten lezen en aan menigeen een genoeglijk ontspanningsuurtje zullen verschaffen.

MIDDENDORP (HERMAN) BENGAALSCH VUUR. (292) f 2,90. Leopold's Uitg. Mij. Den Haag.

Een roman, waarin een weerzinwekkend onderwerp wordt behandeld: de zoon verleidt de tweede vrouw van zijn vader en gaat er met haar vandoor. Vervalt de heer Middendorp weer in het genre minderwaardige romans, die hij vroeger reeds schreef?

Afgekeurd.

MITFORD (BERTRAM) DE DUBBELGANGER (219) f 0,50. Vertaald door J. Knap. Stella-Editie. Amsterdam.

Twee mannen, die uiterlijk zóóveel op elkaar gelijken ,dat zij

bijna niet te onderscheiden zijn, ontmoeten elkander in Nathal, op een tijd, dat het zeer gevaarlijk is daar te verblijven, door de overvallen der inboorlingen. De een woont in Nathal met zijn vrouw en de ander, Halfont, is uit Engeland gekomen. Halfont sterft, zooals men denkt, onder de martelingen van de negers. Harland gaat in zijn plaats naar Engeland terug, omdat hij op de gelijkenis vertrouwt en denkt, dat hij zich voor Halfont kan uitgeven. Hij tracht op goeden voet te komen met den vader van Halfont, hetgeen hem bijna gelukt, als de ontdekking volgt, dat hij Halfont niet is. Dan volgt een verrassende ontknooping, welke het boek aantrekkelijk maakt.

Voor volwassenen geschikt.

NEMO (P.) DE JUWEELEN DIEFSTAL BIJ GRAVIN DES TREBES. (148) f 0,60. A. W. Bruna en Zn. Utrecht.

Op een reisje met de luxe-trein van de P. L. M. naar Nice wordt aan de gravin des Trebes voor een groot bedrag aan juweelen ontstolen. De Parijsche recherche staat machteloos, totdat Ralfson er zich mee bemoeit en met zijn vriend de Bruine in een minimum van tijd den schuldige te pakken heeft.

Treinlectuur. Geschikt.

NEUMANN (HENRY). MODERNE JEUGD EN HUWELIJK. Bewerkt door C. Bender. L. J. Veen. Amsterdam. f 2,50.

„Een antwoord aan Lindsey" heet dit werkje en het kan met nut gelezen worden door menschen zonder geloof. Voor ons, katholieken, hoe sympathiek Neumann's bedoeling ook is, is een weerlegging van Lindsey's „Huwelijk in Kameraadschap" op louter ethisch geredeneer, vrijwel waardeloos. De eenige weerlegging van alle moderne theoriën omtrent huwelijk en sexualiteit, is de oeroude waarheid dat, wat niet met de katholieke zedewet strookt, zonde is. Met het begrip „zonde" staat of valt heel de Westersche cultuur.

Neumann's boekje kunnen wij niet onverdeeld aanbevelen wegens de vele groote onjuistheden, die het bevat. Het veroordeelt Lindsey's moraal, maar geeft nog veel te veel prijs van wat de Katholieke Kerk hooghoudt. Voor katholieken is het werkje zonder beteekenis.

NEUMANN (ALFRED) REBELLEN. Uit het Duitsch vertaald. W. de Haan. Utrecht.

Nauwelijks was in Duitschland de pers koud, of deze roman werd reeds in 't Hollandsch vertaald. Waaraan hij dit verdient, begrijpen we niet. De Rebellen zijn een groepje Italiaansche samenzweerders, Carbonari, in het begin der negentiende eeuw. Wat er allemaal gebeurt, is niet in 't kort weer te geven. Het gaat er hier en daar nog al ruw toe. Reeds in het begin — en dit legt den knoop

voor het verdere gebeuren — vindt er een weerzinwekkende scène plaats, die wel niet beschreven, maar toch vermeld wordt. Later treedt er nog een Abbé op, die een zeer bedenkelijke rol vervult.

Het boek heeft niets bijzonder waardevols, is zelfs vrij vervelend, zoodat wij 't jammer vinden, dat de vertaler zijn moeite niet aan iets beters besteed heeft. De lezer bevindt zich enkele uren in vrij onaangenaam gezelschap, dat de schrijver niet vermag aangenaam of interessant te maken. Het boek deugt zeker niet voor jonge menschen, hoogstens voor rijpere lezers.

OGDEN (G. W.) DE MAN VAN BRAZOS (222) f 2,25. Vertaald door J. G. H. v.d. Bovenkamp Sr. „De Combinatie". Rotterdam.

Een jong meisje, Louise Gardner, weet niet beter te doen na het faillissement van haar vader, dan de wereld in te gaan om boeken te verkoopen. Zij heeft echter niet veel succes met haar boek, getiteld: „Duizend manieren om geld te maken", want het heeft haar zelf nog geen rijkdom gebracht. Zij neemt dan dankbaar een betrekking aan in het hotel van Mrs. Cowgill, die haar vriendelijk tegemoet komt.

Velen der cowboys, die daar geregeld hun middagmaal komen gebruiken, worden verliefd op haar, maar ten slotte valt haar keus, nadat zij allerlei avonturen heeft meegemaakt, op den edelsten van hen, den Man van Brazos.

Gezonde lectuur voor volwassenen.

OPPENHEIM (E. PHILIPS) DUKANE EN DOCHTER (244) f 1,—. Vertaald door C. E. Stroman. A. W. Bruna en Zn. Utrecht.

Dukane is een geldmagnaat, die zoo machtig is, dat hij zelfs koninkrijken kan koopen, waarover hij een koning aanstelt, die hij met zijn dochter wil laten trouwen. Het meisje, Estelle, helpt haar vader in al zijn ondernemingen en weet evenveel van de zaken af als hij. Zij ontmoet op een soirée mijnheer Van Stratton, een Amerikaan, verbonden aan den diplomatieken dienst in Engeland. Zij tracht hem voor haar eigen doeleinden te gebruiken. Dit gelukt haar echter niet geheel en al, want Mark Stratton komt dan in botsing met de groote vriendschap, welke hij voor twee krijgsmakkers uit den oorlog gevoelt. Ten slotte krijgt Van Stratton een inzicht in de slechte geldpolitiek van Dukane en bezorgt hij deze een stropje van eenige millioenen, ondanks zijn hopelooze liefde voor Estelle, omdat hij niet medeplichtig wil zijn aan schurkerij. Zijn ridderlijkheid wordt beloond, want het meisje bekent hem, dat zij hem juist daarom lief heeft. Voor volwassenen.

OPPENHEIM (E. PHILIPS) DE DOORLUCHTIGE PRINS. (233) f 1,20. Seyffardt. Amsterdam.

Een geheimzinnig koerier van het Amerikaansche Gezantschap,

die met alle mogelijke voorzorgen naar Londen reist, wordt vermoord gevonden in den extra-trein, welken hij genomen heeft om hem van de havenplaats naar de Engelsche Hoofdstad te vervoeren. Niemand kent den dader; zijn gewichtige papieren zijn hem ontroofd. Een week later wordt een secretaris van het Amerikaansch Gezantschap, die de duplicaten dezer geheime verdragen bij zich had, geworgd gevonden in de taxi, welke hem naar het Gezantschap zou brengen.

In den tijd, dat beide opzienbare moorden gebeuren, verkeert in „de society" te Londen, een Japansche Prins, zeer gevierd om zijn innemende manieren; aangenaam causeur, omgeven door een geheimzinnige sfeer, waardoor iedereen belang in hem stelt, Prins Maiyo. Scottland Yard is onverdroten bezig om den moordenaar te zoeken en het spoor leidt naar den Japanschen Prins. Deze is van plan spoedig naar zijn vaderland terug te keeren en heeft zijn kennissen bij zich genoodigd om hen ieder een souvenir aan zijn verblijf in Engeland te schenken. De politie komt om hem in hechtenis te nemen en vindt zijn trouwen dienaar, die zich zelf heeft gedood, stervend aan zijn voeten liggen, terwijl hij uitroept, dat hij de moorden gepleegd heeft, uit vaderlandsliefde. Prins Maiyo, die in werkelijkheid de dader is, aanvaardt deze opoffering van zijn dienaar, omdat de liefde voor het vaderland bij elken Japanner de hoogste godsdienst is.

Een mooie Oppenheim-Story zooals wij in lang niet gelezen hebben.

PINKERTON (KATHRENE EN ROBERT) FORT MYSTERY. (338) f 1,50. Vertaald door C. Baerwaldt. Geïllustreerd door G. J. Overbeek. Ned. Boekhuis. Tilburg.

Fort-Mystery is een dépôt van de Hudson's Bay Company, dat ondanks alle trucs en intriges en pogingen, welke door concurrenten zijn aangewend om het ten onder te brengen, steeds in volle bloei in stand is gebleven. Het is het voordeeligste dépôt in pelterijen van het geheele Noorden.

Pattison, een der grootste concurrenten van de H. B. C. stuurt er voor den zooveelsten keer een jongen man op af, Bruce, om het geheim van Fort-Mystery te achterhalen. Bruce gaat er heen als onderzoeker van het Aardrijkskundig Genootschap en wordt vriendelijk ontvangen door den Heer en Mevrouw Morley, de agenten. Deze beide menschen leven op het eenzame fort, op dezelfde manier, alsof zij in de „society" te Londen woonden. Mevrouw houdt haar ontvangdag, zij kleeden zich voor het diner, waarop zij elken dag dezelfde schotels genieten, enz. Het wordt een strijd tusschen sluwheid en vernuft om het geheim van Fort-Mystery te achterhalen.

Het gelukt Bruce ten slotte, ten koste van veel offers, maar hij overwint alle moeilijkheden.

Een zeer boeiend boek, dat wij van harte kunnen aanbevelen.

POLLOCK (CHANNING) DE GROOTSTE VIJAND (224) f2,—. Vertaald door A. H. Allert de Lange. Amsterdam.

Voordat de groote oorlog in 1914 begon, studeerden in Weenen een Engelschman, Bruce en de Duitschers Carl en Frits, die groote vrienden waren. Carl is verloofd met Pauli. Als de oorlog uitbreekt, ontstaat er aan het bruiloftsmaal een hevige twist over de politiek en staan Bruce en Frits en Carl ineens vijandig tegen elkander. Spoedig wordt Carl opgeroepen en hoort Pauli den heelen nacht door het stampen van de voeten der doortrekkende troepen op straat. Carl vindt het vreeselijk om weg te moeten gaan. Hij zegt, dat hij geen menschen kan dooden, maar toch moet hij.

Er wordt Pauli een zoontje geboren, dat van ellende en armoede omkomt en Carl sneuvelt.

Pauli zegt dan met iets triomfantelijks in haar stem als zij het schallen van trompetten hoort, welke „verzamelen" blazen: „Mijn kindje niet! Hij hoort jullie trompetten niet meer! Hij zal geen modder en ellende meemaken en de kogels zullen zijn gezichtje niet openrijten. Ik heb geen kanonnenvleesch meer! Mijn kindje is veilig! Mijn kindje is dood.... God zij dank! God zij dank!"

Hieruit blijkt voldoende, dat het boek een aangrijpend pleidooi voor den vrede is.

RUCK (BERTHA) DE DANS-STER. (274). Vertaald door Elly Harting. W. de Haan. Utrecht.

„Toen zij geboren werd...." „Er danste een ster, en onder die ster werd ik geboren", zeide Shakespeare's Beatrice.

Hetzelfde zou het meisje uit dit verhaal hebben kunnen zeggen. Haar geschiedenis nu, is de geschiedenis van den ouden strijd, den strijd tusschen liefde en verlangen naar zelfstandig werk.

Een oude strijd — voor mannen althans.

Tamelijk modern echter voor vrouwen.

Als jong meisje — ternauwernood tot jonge vrouw gerijpt — werd ze gesteld voor de keuze tusschen deze twee krachten, die de aarde voortdrijven en waartusschen zij geslingerd wordt ...."

Het jonge meisje, dat deze moeilijke keuze moest maken, Ripple, werd geboren op een bal, waarheen haar moeder, zeer tegen haar zin, haar echtgenoot had moeten vergezellen. Opgegroeid tot jong meisje, is haar eenig verlangen zich geheel aan de danskunst te wijden. Spoedig overwint zij den tegenstand van haar ouders en maakt in Londen de moeilijke opleidingsjaren door in een bekend instituut. Na haar eerste optreden raakt zij verloofd met Victor Barr,

die haar tevergeefs tracht te doen inzien, dat zij, wanneer zij met hem trouwt, haar kunst moet opgeven. Ripple wil daar niets van hooren. Haar kunst is haar te lief, dan dat zij deze voor een man ter zijde zou stellen. Barr erft van een oom een vermogen en stelt Ripple voor meteen te trouwen. Zij weigert, hetgeen hem buitengewoon teleurstelt. In dien tijd ontmoet zij een ouden makker uit haar kinderjaren, met wien zij toen reeds op het grasveld danste. Steve is een modern jong mensch, geïnteresseerd bij den verkoop van auto's en motoren, die elken dag binnen den kortst mogelijken tijd den grootst mogelijken afstand probeert af te leggen.

Het seizoen in het Casino, waaraan Ripple verbonden is, begint met een nummer „De Kleine Zeemeermin", waarin Ripple een beduidende rol zal vervullen. De hoofdrol wordt vertolkt door Madame, de leermeesteres van Ripple. Op dien dag breekt Madame haar enkel en zij laat Ripple in haar plaats optreden, niet als haar plaatsvervangster, maar alsof zij het zelf was. Het publiek in de zaal is opgetogen en verkeert in de meening, dat Madame gedanst heeft, totdat deze het onschuldig bedrog komt ophelderen en Ripple met één slag beroemd wordt. Haar verloofde vindt na de opwinding van den avond door het verslag in de kranten aanleiding om zijn verloving te verbreken, ook omdat hij inziet, dat Ripple nooit haar kunst zal opgeven, wanneer zij met hem trouwt. Haar successen volgen elkander verbijsterend snel op en het verhaal eindigt met haar verloving met haar jeugdvriend Steve.

Het boek staat, zooals iedereen begrijpen zal, in het teeken van den dans, die er in wordt verheerlijkt als een van de onontbeerlijkste dingen in het leven. Bepaald verkeerde dingen komen er niet in voor, maar het is toch niet *onze* opvatting van het leven, die er in wordt verwerkt.

Voor volwassenen bruikbaar.

SMEDING (ALIE) TIJNE VAN HILLETJE. Nijgh en van Ditmar. Rotterdam.

Alie Smeding heeft zich in vroegere romans wel eens bezondigd aan ongezond naturalisme. In dit werk heeft zij zich gebeterd. Het is de geschiedenis van een Marker meisje, een naïef, onschuldig kind, dat haar moeder door den dood verliest, haar vader en grootvader bij een stormramp ziet omkomen en alleen op de wereld komt te staan. Zij is innig vroom en klampt zich vast aan den „Heere Jezus", maar als de beproeving haar van alle kanten bestormt, bezwijkt haar geloof een oogenblik en lastert zij God. Dit blijft als een vloek op haar ziel drukken.

Intusschen is de liefde in haar opgebloeid voor Aorie en Aorie houdt van Tijne; na eenige zwenkingen komt Aori voor goed bij haar terug en Tijne wordt zijn vrouw. Op den huwelijksdag is

Tijne weer verpletterd onder haar gewetenswroeging, maar des avonds, als Aori haar heur bezwaren ontlokt, bidden zij gezamenlijk om verlossing en de druk valt van haar af. Het is geen boek voor kinderen wegens de rauwe taal en toespelingen der Markers, maar het is geschikte lectuur voor volwassenen.

UNAMUNO (MIGUEL DE) ABEL SANCHEZ. Vertaald door Dr. G. J. Geers. V. Loghum en Slaterus. Arnhem.

Unamuno is een Spanjaard, wiens werken een Europeesche vermaardheid hebben verworven. En terecht. Een schrijver van zóó felle, rake lijnen, zóó scherpe karakteristiek heb ik zelden gelezen. Alles is kort, raak, krachtig, onverbiddelijk.

In Abel Sanchez verhaalt hij ons van twee vrienden, van wie de een, een schilder, alle succes heeft, de ander, een dokter, meestal tegenslag ondervindt. Dit wekt in den laatste een duivelsche jaloezie. die de verbitterende hartstocht zijns levens wordt. Beiden trouwen en de eenige zoon van den schilder wordt de echtgenoot der eenige dochter van den dokter. Ondanks alle jaloezie blijft de vriendschap tusschen de twee bestaan, tot de dokter oorzaak wordt van zijns vriends dood.

Het is een aangrijpend verhaal, geschreven met een primitieve, maar zeldzame kracht. Unamuno schijnt een christelijk mensch; het Katholicisme speelt althans een gunstige rol in zijn werken.

Eenigszins voorbehouden.

UNAMUNO (MIGUEL DE) TANTE TRUI. Vertaald door Dr. G. J. Geers. V. Loghum en Slaterus. Arnhem.

Ook dit is een zeer bijzonder werk. „Volgens Unamuno's eigen woorden stijgen de wortels van dezen roman op uit de levens van de H. Teresia en Don Quichote. Tante Trui is werkelijk een karakter in den stijl der H. Teresia. Door en door practisch, reëel, met een uiterst gezonden kijk op menschen en dingen, zonder eenige sentimentaliteit, verstandig tot in het wijze toe, godsdienstig, opofferend, met een allerheiligste eerbied voor de dingen Gods en der natuur, is zij een ideaal van zusterlijke liefde. Als haar getrouwde zuster sterft, neemt zij de zorg voor huishouding en kinderen bij haar zwager over en wordt de goede geest der familie. Ook zij heeft haar strijd te voeren in de moeilijke verhoudingen, waarin zij zich geplaatst ziet, maar geen oogenblik wijkt zij af van wat haar helder inzicht haar als den juisten weg aanwijst. Een nobel boek van hooge waarde.

Voor rijpere lezers.

Wie lectuur zoekt naar zijn zin,
Boekenschouw licht hem maandelijks in.

Uit Boeken en Bladen

In „Roeping" (Mei) zegt A. van Duinkerken zeer juiste dingen over Just Havelaar. „Het beste wat men doen kan als men Havelaar gelezen heeft, is een der zeven sacramenten gaan ontvangen. Men voelt de behoefte daaraan als die aan een bad in dè zomer. . . .

Havelaar wordt een vaderlands gevaar, zooals Jacob Cats er een was. . . .

Het is overbodig, Just Havelaar te lijf te gaan met de voor de hand liggende waarheid, dat de leer der R. K. Kerk de enig ware is. Hij gelooft dat eenvoudigweg niet. Zijn heele boek is een poging om dit ongeloof te verantwoorden. Het eenige wat men doen kan is, wijzen op het onvoldoende dier verantwoording. Maar hierbij ligt het grootste gevaar in de redelijkheid van de argumentatie. De oude mens verantwoordde zijn levensinzicht verstandelijk en heiligde zich in de strijd tegen duivel, wereld en vlees. De nieuwe mens zoekt zijn rechtvaardiging in de gegevens der onmiddellijke intuïtie en vecht even hartstochtelijk tegen de verwikkeldheid, de materie en het intellect. Het zuiver rationeel-bereikte is hem vijandig . . . . St. Thomas van Aquine is voor de moderne mens in de historie van de heiligheid, wat de rederijker is in de historie van de letteren. . . . De nieuwe mens lijdt aan zijn intellect en vecht er tegen op dezelfde wijze en met een even groote hevigheid als de katholieke mens vecht tegen zijn natuurdrift.

Wat hij haat in het katholicisme is juist de intellectualiteit, de verstandelijke omschrevenheid en beperktheid in het dogma. . . .

De nieuwe mens heeft het standpunt der persoonlijke zedelijkheid verlegd van objectief weten naar subjectief voelen en moest dus de bewuste intentie vervangen door de ervaren intensiteit. Doch hiermee drijft hij zich fataal in de noodzakelijkheid van de altijd verhoogde gevoelsprikkel en zo ten slotte in de dofheid of de zenuwoverspanning. Niet het ontledend intellect, dat hij afzwoer, maar het onverzadigd gevoel zal weldra tegen hem opstaan als „de nieuwe vijand."

Van Duinkerken heeft een schranderen kijk op de dingen; hij kent superbe momenten van verontwaardiging, die wij savoureeren kunnen, ook al is hij aan het doorslaan zooals in het Mei-nummer der „Gemeenschap".

„Er is geen enkele reden om niet te bekennen, dat deze grandioze opvoering van „Maria Stuart" ons heeft doen beseffen, wat wij, jonge dichters, missen. Maar ze heeft ons vooral doen beseffen, waardoor wij dat missen.

Wij missen de Dortse Synode, die vervangen is door dominee van Holk en door „De Stem". Wij missen de heldhaftige Jezuieten, die werden opgevolgd door „Studiën" en „Boekenschouw". Wij missen de partijdige historieschrijvers, wier fanatisme krachtiger is dan

overstag geslagen schoolmeesterlijkheid. Wij missen de rechtbank, die ons om hekeldichten tot gevangenis of boete veroordeelt.... Wij missen het geloof aan de eeuwige glorie, omdat wij verzadigd zijn van het tijdelijk lamlendige."

Zou 't zooveel heldhaftiger zijn, Vondel te bekeeren, op gevaar van in de handen der „rackers" te vallen, dan in de huidige constellatie B. te redigeeren?

Ik hoop U nog eens te ontmoeten, alter Schwede!

In de „Vrije Bladen" staat een oproep tot de dichters tegen de Vereenvoudigde Spelling:

Wij roeren de trom
Van rommeldebom —
Wij mogen het niet lijden.

Het spellenaarsdom,
Ja dom, dom, dom,
Dat willen wij bestrijden.

Want hun gedoe
Zijn wij nu moe.

De vooize onzer taal,
Dier zoete nachtegaal,
Zij mogen vrijuit zingen.

Geen simpele spellenaar,
Geen starre regelaar
Zal deze stem bedwingen,

Die gaan zich laat
Naar de eigen maat.

Zoo buigzaam als het staal
En sterk is onze taal —
Zij voegt zich om te steunen:

En 't willige geluid
Klinkt zuiver als een fluit,
In spel van schoone deunen,

Mits zij gelet
Op de eigen wet.

Komt dichters, treedt nu aan,
Op dichters, gaat vooraan,
Laat de trompetten schett'ren.

Wij wachten uw signaal:
Te schutten onze taal
Voor knechten van de lett'ren.

Op dichters op,
Uw vaan ten top!

De „Literarischer Handweiser" geeft een goed overzicht over de Litteratuurgeschiedenissen der Nieuwere Fransche Letteren. „D a n i e l M o r n e t 's „Histoire de la Littérature et de la Pensée françaises contemporaines 1870—1927" (263 blz. Paris. Larousse) is het werk van een der beste kenners van de Fransche litteratuur. Zijn historische geschooldheid stelt hem in staat de hedendaagsche stroomingen in hun verband met vroegere perioden te erkennen.... Wat Mornet biedt is waardevol, hoe hij het biedt, altijd interessant..

R e n é L a l o u 's „Histoire de la Littérature française contemporaine" (795 blz. Paris 1928. Crès) is bekend. Als leidraad voor met de stof reeds vertrouwden biedt zij onschatbare diensten. De beginneling houde zich gewaarschuwd, dat de eenzijdige oordeelen van den auteur niet volkomen betrouwbaar zijn .... Het best zijn de bladzijden over lyriek, over de symbolisten, het unanimisme en de school van Gide.

Een nuttig repertorium geeft M a r c e l B r a u n s c h r i g: „La littérature française contemporaine" (357 blz. Paris 1927. Armand Colin). Hier hebben wij een volgens genres ingedeeld, historisch opgezet handboek van de nieuwste ontwikkeling, dat met 1850 begint. We vinden telkens een korte en zakelijke inleiding in de tendenzen en opvattingen der afzonderlijke scholen, dan een selectie van typische teksten uit de werken zelf. In 't algemeen is hij objectief in zijn oordeel, hoewel wat achteloos omtrent schrijvers van rechts. Ook tegenover de allerjongsten staat hij minder welwillend.

Het werk van den journalist A n d r é B i l l y „La Littérature française contemporaine" (220 blz. Paris 1928. Armand Colin) is ontstaan uit de praktische ondervinding van den criticus in de eigenaardige atmosfeer van redactiebureau en koffiehuis. Zijn oorsprong is merkbaar. Billy's gezindheid — hij hoort bij de burgerlijke linkerpartij — speelt een rol bij de keuze der stoffen. Katholieke auteurs zijn stiefmoederlijk behandeld.

Over het Fransche theater handelt „Le Théâtre français contemporain" (204 blz. Paris 1929. Armand Colin) van E d m o n d S é e. Vooral het drama van vóór 1914 vindt hier een juiste beoordeeling.

E m i l e B o u v i e r schreef een „Initiation à la Littérature d'aujourd'hui" (211 blz. Paris 1928, La Renaissance du livre). Bouvier is universiteitsprofessor en stelt zich als tolk voor om „ont-

wikkelde provinciebewoners de volkomen logische tendenzen van als moeilijk verstaanbaar of verward geldende schrijvers te verklaren." Hij gaat wetenschappelijk te werk en heeft succes gehad. De hoofdkenmerken der nieuwste schrijvers zijn: het vervangen van de traditioneele beschrijving der hartstochten en karakters door de psychologie van het onbewuste; bevrijding der kunstenaars van den dwang tot historische of wetenschappelijke waarheid; streven naar louter aesthetische bevrediging, die zich vrij weet van sociale of andere bijbedoelingen.

In *„De Tijd op Zondag"* vonden wij de volgende bespreking van het laatste boek van Henri de Montherlant door A. van Duinkerken. Dit laatste werk heet „La petite Infante de Castille" en kwam uit in 't voorjaar '29. Wij hebben het met stijgenden weerzin gelezen; het is een krasse verheerlijking van de meest brute voluptuositeit. Montherlant is verloren voor God, Kerk en Frankrijk. „Het is een tragisch bedrijf, dit laatste werk te lezen van Henry de Montherlant, zegt v. Duinkerken. Want het vernietigt een vertrouwen, dat zeer groot geweest is.

Zelfs in „La Petite Infante de Castille" is Henry de Montherlant nog een der grootste stylisten, die het hedendaagsch Europa heeft. Hij behoefde maar de twee bladzijden over „Gloria Laura" geschreven te hebben, waarmee hij het toegift tot zijn „vertelsel" opent, om dit te bewijzen. Hij kàn schrijven en hij kan het grandioos. Hij kan het zooals Chateaubriand en Barrès het hebben gekund en daarom moet men hem vergeven, dat hij het een enkele maal doet, zooals Hugo het deed.

Wanneer „La Petite Infante de Castille" alleen maar een minder knap boek was dan „Le Songe " of dan „Les Olympiques" kon men dat zeggen en daar verder geen gewicht aan hechten. Een schrijver vernietigt zijn toekomst niet door soms beneden zijn verleden te blijven. Maar hij kan zijn toekomst vernietigen door met zijn verleden te breken.

Reeds bij „Les Bestiaires" begon in het werk van De Montherlant een afval naar het geestelijk dandyisme; zij werd geprolongeerd in de gemaskeerde ontgoocheling van „Aux Fontaines du Désir". Er is daarover veel geschreven in Frankrijk en dat heeft weerklank gevonden in Holland. Kort daarop volgde de ruchtbare breuk van den schrijver met het katholicisme en de zeer zwakke verantwoording, die hij daarvan gaf in „Les Nouvelles Littéraires". Claudel, die destijds in Frankrijk vertoefde, gaf hem op, zooals een geneesheer een zieke opgeeft.

Maar bij „Pages de Tendresse" dat het vorige jaar verscheen, herleefde de hoop. Het scheen dat Montherlant zijn jeugd en zichzelf hervatten wilde door middel van deze bloemlezing. Helaas. .

„La Petite Infante de Castille" is een slecht boek. Het is dat in

iederen zin van het woord. De somtijds herlevende stijl kan onmogelijk het volslagen gebrek aan constructie vergoeden ; het élan wordt niet gered door de poging tot hartstocht, die de schrijver met bewuste vergeefschheid heeft aangewend. Het boek is moreel slecht. Het is opzettelijk en uitdagend anti-moreel. Het wil afrekenen met de moraal.

Doch ook dit kan gebeuren met een zekere geperverteerde grootheid en het is treurig dat ook deze ontbreekt. Zij had hoop gegeven. Nu legt men het boek wanhopig ter zijde.

Het verhaalt weinig. Het mijmert rond het thema van de sensueele onverzadigdheid. Het bevestigt de ziekte der overgeprikkelde lusten. Het neemt een houding aan, die voor menschelijkheid en kunstenaarschap vernietigend is en het verdedigt die houding. Het verdedigt haar ironisch en zonder passie.

Er is een tijd geweest, dat De Montherlant „zijn vaderland vond, waar hij ontheven werd aan zichzelf". Hij heeft de zelfontstijging altijd o v e r a l gezocht. Reeds in zijn eerste, duidelijker in zijn tweede boek, bewees hij haar vooral te vinden in de hevigheid der aandoeningen. Oorlog, sport, reizen, stierengevechten greep hij aan om zich te voelen leven. De Kerk gebruikte hij om zich geestelijk te voelen leven. Toen hij in „Le Paradis à l'ombre des épées" zijn opstel over „Tiber en Orontes" schreef, zag hij in Rome en Griekenland bronnen van intensiteit zonder meer. Van toen af werd zijn „houding" (die steeds ontstellend bewust was) levensgevaarlijk. Maar niet volkomen hopeloos. In zijn laatste boek is zij dat wèl. Hij hield niets over dan deze houding, die hij had ondergraven door het uitsluitend verlangen naar intensiteit. Hij heeft de doelstelling van alle dingen achteloos verworpen: „Gij vraagt mij, waarom ik spot met de Kerk, waarover ik eenmaal sprak met gevoel en eerbied? Omdat alles tegelijkertijd dwaling en waarheid is, eerbiedwaardig en belachelijk. Het is onze taak de zaken alzijdig te zien". . . .

Daarmee zijn de „zaken" verloren gegeven. „Winckelman verhaalt, dat men in zijn tijd te Rome een graf-urn kon zien, waarop een liefdes-tafereel stond afgebeeld met een bijschrift, waarvan alleen deze woorden bewaard bleven: „Que m'importe". Ik zou geen ander grafschrift willen."

Het is om deze regels, waarin de geheele geschiedenis culmineert, dat men dit boek zoo hopeloos neerlegt. De houding der volslagen, der onverzadigde onverschilligheid boeit niet. Zij boeit haar drager niet. Zij roept om wraak.

Er is in de ziel van De Montherlant altijd een militante behoefte geweest aan orde. Hij wil beiden : orde en intensiteit. In dit laatste werk schijnt het eerste verlangen volkomen gestorven. En toch is het bijna onmogelijk, dat een schrijver van zijn qualiteiten zich ver-

gooit tot poseur. De pose kan de reactie zijn van een ten uiterste getarte hoogmoed ; zij kan het vluchtoord zijn van de verholen lafheid, zelfs in de dappersten. Zij kan ook het onschuldig vermaak zijn van den mensch, die uitrust na zich zelf tijdelijk te hebben geconcretiseerd. Maar zij kan nooit het wezen van een mensch zijn. Niemand is een poseur voor zijn hart, al mag hij het zijn voor zijn hoofd. Is er nog redding van Henry de Montherlant? Is zijn boek alleen maar een ontgoocheling als de „La Fayette" van Delteil, als bijna ieder later boek van Duhamel, een ontgoocheling, die men draagt, maar waarbij de lezer zich niet hopeloos neerzet? Of moeten wij zelfs de kans opgeven dat het genie zich vernieuwt aan een orde, welke dit zij? Het is welhaast ondoenbaar De Montherlant „af te schrijven". Men zou met hem waarachtig willen „worstelen om zijn ziel". Men kan voor hem bidden. „Le Journal des Jeunes Personnes", dat hij toevoegt aan zijn vertelsel, bewijst dat hij nog steeds de grootste stylist van zijn land is......

En toch.... Gij kent zijn portret, dat in „Sans Remède" gestaan heeft en opgenomen werd in Marsmans „Lamp van Diogenes" (waarvan de tekst een ander portret beschrijft) ziehier, hoe De Montherlant zich zelf beschouwt aan het eind van zijn laatste geschrift : „een Don Quichotte, die niet dwaas meer zou zijn."

„Ik weet wat ik verlies. Ik verlies mijn dwaasheid" leest men in „La Petite Infante"...."

Een Kritiek

Het interesseert de lezers van „Boekenschouw" ongetwijfeld, te hooren, welk een „misselijk, seniel, dom en laf" individu diens hoofdredacteur is. Het tijdschrift „Roeping" zegt 't U duidelijk in zijn Kroniek van Juni:

„Een nieuwe lente en een nieuw geluid!

De nieuwe lente is er — een nieuwe jaargang van „Boekenschouw" niet minder, mitsgaders een nieuwe hoofdredacteur, die op 'n minne manier z'n voorganger gaat omhoogsteken (misselijk: zie stukje over Gerard Bruning), maar een nieuw geluid?

Neen, neen, neen!

De Boekenschouw is en blijft de Boekenschouw: ondanks verandering van hoofdredactie bleef het zelfde seniele, domme, laffe gedoetje van vegen uit de pan geven onder bescherming van anderen! In de rubriek „wat anderen schrijven" — o heerlijke cloaca! — worden al meteen als citaten twee veroordeelingen van de „Jongeren" overgenomen.

We bejuichen de heldenmoed van wie dit zelf niet doen durft, maar daarvoor citeert een zonderling artiekel van Dirk Coster uit de niet-katholieke „Stem" (is men ook zoo vlug met het aanhalen

van waardeerende oordeelen?) en een van (God beter 't!) A. van Dal! Die is nota bene! teleurgesteld door bijna alle jongeren. (Dat Kuyle een goeie borrel lust, wist ik, maar dat hij zò afgetakeld was, dat A. van Dal (hm! hm! A. van Dal!) hem nog te „genieten" vindt, is treurig voor hem! Waar haalt de heer A. van Dal echter eenig recht vandaan om teleurgesteld te zijn, het recht ook in Den Gulden Winckel zijn meening te uiten over het vraagstuk van de student en de litteratuur? Laat hij redacteur worden van „Boekenschouw", dáár is zijn zielige plaats.

. . . .

„Boekenschouw". . . . de hoofdredacteur is weg, leve de hoofdredacteur; en: de zaak wordt op dezelfde voet voortgezet. Gratis inlichtingen in „de brievenbus" aan wie de volgende maand naar mij informeert.

Koolhydraat."

Dit alles staat in „Roeping, Maandschrift voor *verdieping* van *Leven* en *Kultuur*". Zou de cultuur door dergelijk geschrijf werkelijk verdiept worden? Waardeerende oordeelen willen wij graag aanhalen, maar wij disputeeren niet graag met iemand in hemdsmouwen.

Een boekenprijsvraag

Wij ontvingen een verzoek tot plaatsing van het volgende:

Zooals men reeds eenigen tijd geleden in de dagbladen heeft kunnen lezen, is door een groot aantal boekhandelaren in ons land een boekenprijsvraag uitgeschreven, waaraan ook een 15-tal Nederlandsche uitgevers hun medewerking hebben toegezegd.

Het doel van deze prijsvraag is geen andere, dan het aankweeken van de belangstelling voor het goede boek. Deze gedachte is ongetwijfeld sympahtiek en nuttig. Er zijn sterke stroomingen in ons maatschappelijk leven, die het denken en handelen der menschen concentreeren in richtingen, welke er toe leiden, dat de belangstelling voor het werkelijk goede boek dreigt verloren te gaan. En hier staat niet alleen een financieel belang op het spel, maar een cultureel.

De moeilijkheid was intusschen hoe de vraag moest worden opgelost, langs welken weg men die belangstelling kon trekken. Wij gelooven, dat de weg, aangegeven door middel van bovengenoemde prijsvraag, zeker als doelmatig in aanmerking kon komen. Deze prijsvraag heeft voldoende aanlokkelijks om het groote publiek te prikkelen tot medewerking, terwijl van de andere zijde, hier niets in het spel is, dat als minder moreel of ongeoorloofd zakelijk kan worden betiteld.

Door een aantal uitgevers zijn een 15-tal boeken voor deze prijsvraag aangewezen, boeken natuurlijk van uiteenloopenden aard, maar die toch allen kunnen worden ondergebracht onder de rubriek van „het goede boek", d.w.z. boeken, die de smaak en de kennis van den lezer opvoeren en waarvan de inhoud voor niemand eenige aanstoot kan bevatten.

Iedereen kan aan deze prijsvraag deelnemen.

De titels der boeken luiden als volgt: Agnes van Weel „Een levenslied";

Herman Antonsen „Levenskans"; Mary Grace Ashton „Ras"; Antoon Coolen „Kinderen van ons Volk"; H. Courths Mahler „Door liefde bevrijd"; Sjef van Dongen „Vijf jaar in ijs en sneeuw"; Edna Ferber „Moeder's Jongen"; Selma Lagerlöf „Anna Svard"; J. Oterdahl „Inger Skram"; Josine Reuling „Siempie"; Sigrid Undset „De splinters van de tooverspiegel" ; Felix Timmermans „Pieter Breughel"; Hugh Walpole „Levensmoed"; H. van Wermeskerken „Indisch Binnenhuisje"; Wilma „Moeder Stieneke".

Deze vijftien boeken zal het publiek moeten nummeren, op een formulier, dat bij aankoop van één der 15 boeken bij een der boekhandelaren, die aan deze prijsvraag meedoen, wordt verstrekt.

Deze formulieren worden voor 1 Sept. a.s. ingezonden en volgens deze ingezonden biljetten wordt opgemaakt, welk boek bij het publiek het meest in den smaak viel. Het ingezonden biljet, dat geheel of het meest aan deze generale keuze beantwoordt, krijgt den eersten prijs, d.i. f 250.— in contanten. In het geheel zijn er 55 mooie prijzen.

Het toezicht op de ingekomen biljetten en de nummering daarvan, alsmede de toekenning der prijzen, is geheel opgedragen aan een commissie van een drietal bona fide journalisten, n.l. de heeren: Ernst Groenevelt, Avondpost; J. Hulsman, Residentiebode; Ben van IJsselstein, Haagsche Courant.

Wij hopen, dat deze prijsvraag een succes zal mogen zijn. De propaganda voor het goede boek is van groote beteekenis voor de cultureele ontwikkeling van ons volk. En wanneer deze prijsvraag slaagt, dan zullen we een belangrijke aanwijzing hebben omtrent den smaak en de eischen van het publiek en zoowel uitgever als boekhandel zullen daarmede hun voordeel kunnen doen.

Brievenbus

F. T. V. te B. Ned.- Indië. Wij zullen trachten aan Uw wensch te voldoen en hebben Uw verzoek aan de Uitgeverij „Foreholte" doorgezonden.

Wat Uw verdere vraag betreft omtrent dien herdruk, dit zal niet gemakkelijk te verwezenlijken zijn.

Aan alle beantwoorders onzer vragen (Juni-nr.).

Wij danken U voor Uw schrijven en zullen Uw verlangens zooveel mogelijk tegemoet komen.

Wie naar 't in- en uitlandsche boek informeeren,
Moeten zich op Boekenschouw abonneeren.

Sans Peur et .... Sans Reproche

door J. van HEUGTEN S. J.

„In necessariis unitas,
in dubiis libertas,
in omnibus caritas.”
St. Augustinus.

Spreken gaande over de jongeren kunnen wij aanstonds twee blijde te begroeten feiten vastleggen, waarvan dit het eene is: dat voor het allereerst in ons verleden een groep Katholieke dichters de algemeene belangstelling gewekt hebben en voortaan meetellen in Nederland.

Vondel is een eenling geweest; ook Gezelle en Thym, die door Potgieter welwillend werd opgenomen, waren eenlingen. Alle Katholieken tot nu toe bleven eenlingen, die enkel met de kracht en de zuiverheid van hun persoonlijk geluid de wand van vooroordeel of veronachtzaming hebben doorgestooten. De jongeren hebben het eerst een bres geschoten en zijn triomfantelijk — in de laatste jaren vooral de Gemeenschapsgroep der jongeren — in de burcht der vaderlandsche belangstelling gedrongen. Al is die belangstelling nog beperkt en sluimert zij ook ten doode in de verouderende „Gidsen”, daar waar de wapenen der toekomst gesmeed worden, in „De Stem” en „Vrije Bladen” is zij vol en levend. Profeteerde niet onlangs nog Marsman, in het laatst genoemde tijdschrift, Helman en Kuyle als de komende vernieuwers van het Nederlandsche proza? En hoe wijd de speurzekere geest van Dirk Coster, ondanks een onverwachtsche teleurstelling, openstaat voor de jongere Katholieke geluiden, blijkt voldoende uit zijn Stem-beschouwingen en zijn bloemlezing.

Het tweede feit is, dat dit jongeren-verschijnsel zich beperkt tot de Katholieken, ik bedoel, dat er geen enkele groep met uitgesproken wereldbeschouwing, hetzij van Protestantsche, hetzij van socialistische of andere inspiratie, zich tot die hoogte wist op te heffen. „De jong-Katholieke groep”, schreef Coster in '24 nog vóór de Gemeenschap ontstond en zijn blik vestigend op Roeping en de Vlamingen, „is één der verrassingen van het vorig jaar geweest.... Zij trachten.... vóór alles, de zuivere Katholiciteit te hervinden, de Katholiciteit als gedachte, als dogma tot in zijn diepten doorleefd, en de Katholiciteit als atmosfeer. Het is daarom begrijpelijk, dat zij .... begonnen zijn, om met een roekelooze geestdrift de oude vormen der dichtkunst te verwerpen; deze vormen behooren bij de Renaissancistische cultuur, die zij ontwijken wilden, om zooveel mogelijk in de eerste tijden van het Christendom hun beslissende voorbeelden te vinden.” En verder spreekt hij van „een veelbelovende ke~n, die aanwezig is, van iets, dat *essentieel anders* is dan de bedachtzame Roomsche dichterlijkheid der laatste 30 jaren.”

Na dit verblijdende is er een andere waarheid te constateeren;

dat namelijk de jongere schrijvers bij de Katholieken zelf niet díe erkenning en waardeering gevonden hebben, die hun bij de besten aan den overkant ten deel viel. Noch de groote Katholieke bladen — al kentert hier het getij — noch de andere organen hebben deze jonge litteratuur een joyeuze entrée bereid. Het woord uit het Gemeenschapsprogram bleek, althans in dit opzicht, een voorspelling: „Het zal misschien ook hen gramstorig maken, die op eenzelfde eeuwig beginsel stoelend, meenen, dat onveranderlijkheid van den geest ook eenvormigheid van het symbool veronderstelt. Niet om tabula rasa te maken, niet om het leelijke eendje te spelen zullen wij spreken, maar omdat het nog zoo moeilijk *groot en ruim leven* is in Katholiek-Nederland." Aan de jeugdige charme dezer laatste zinsnee, de merkwaardigste uit heel het stuk, is niet te ontkomen! En toch was zij bij voorbaat gedoemd, wegens de niet onder woorden te brengen aspiraties, die zij verhulde, op weerstand te stuiten. Er z ij n inzichten, nuancen van inzichten, die een gepredisponeerdheid eischen. Een Katholieke groepskunst kan alleen dáár bloeien, waar zulk een „groot en ruim leven" geschapen is en in Nederland wás die Vorbedingung niet v o l d o e n d e aanwezig. Daarvoor moet het Katholicisme vrij en speelsch als een wierookwolk langs een kerkpijler kunnen opkringen, moet het onbedreigd in zijn teerheid, kunnen rondzweven als herfstdraden in een onbetreden tuin, daarvoor moet de strakheid van zijn leer zich gelenigd hebben in het rythme der onbelemmerde beleving, moet het dagelijksch voedsel niet het verstandelijk beleden, maar het vleesch en bloed geworden dogma zijn. Daarvoor moesten er, meenden de jongeren, ruiten worden stukgeslagen.

Ik weet niet of ik de Gemeenschapsgedachte omtrent dat „groot en ruim leven" authentiek interpreteer, maar de juiste interpretatie is het wel. En nu staat het te bewijfelen of zulk een levensmogelijkheid met die krasse middelen diende gerealiseerd te worden, waarmee de Gemeenschap ze trachtte te veroveren.

Is de aanvankelijke waardeering van den overkant gebleven? Inderdaad! Maar is het dié waardeering, zóó genuanceerd en zóó gemotiveerd als gewenscht en verwacht werd? Neen! Anthonie Donker, een der rijkste en gezaghebbende stemmen, spreekt 't uit in de „Vrije Bladen": „Alfons Diepenbrock was na Jozeph Alberdingk Thijm de laatste Katholieke schrijver. Naar een fatale traditie, volgens welke zich in ons land Katholieke kunst slechts sporadisch en met overspringen van verscheidene generaties voordoet, viel daarna weder een langdurig stilzwijgen in, tot voor enkele jaren op het onverwachts weer Katholieke jongeren optraden en zich zelfs tot een groep consolideerden. Meerendeels zijn echter deze ontwijfelbaar talentvolle jongeren van hun niet-Katholieke tijdgenooten ternauwernood te onderscheiden. Behalve den dikwijls opzettelijk modernen

toon hebben hun verzen zelfs meestal ook de mentaliteit met de dichters uit het andere kamp (gemeen): een vastbesloten en hartstochtelijk ja-zeggen op het leven. Alleen Gerard Bruning was een pure en puriteinsche Katholieke geest en in zijn werk vóóral een vurig geloovige en meedoogenloos ketterbanner. Het specifiek eigene bij de anderen der jong-Katholieke groep is ten hoogste een warm besef der innige, aardsche broederschap van alle menschen, maar het hemelsch verbond vindt men bij hen niet. Bijna nooit komt bij het lezen van hun werk de ongeloovige voor dat grondeloos en ontoegankelijk licht te staan, waaraan hij met iets van huivering en hoop een geloof herkent, waartoe hij evenmin bereid als bij machte is. Er is in hun verzen niet, nog niet de oplaaiende vlammengloed der overtuiging, waarvoor wij terugdeinzen als Mozes voor het brandende braambosch, nog niet het lichtend verschiet in verre diepblauwe hemelen, waar zich een wonder voltrekt, nog niet de onaardsche verstilling van handen, die zich strekken tot een gebed. En zoolang dit uitblijft, overtuiging, wonder en gebed als de elementen hunner poëzie, zullen zij uit hoofde van hun talent weliswaar kunst, maar geen wezenlijk Katholieke kunst scheppen. Zij, die niet als wij binnen de muren van zintuigen en verstand teruggetrokken leven, niet als wij zich in een roekeloos avontuur van vertwijfelde verbeelding buiten die muren wagen, maar die een weg kennen, een hemelsch pad, zij moeten langs deze steilten stijgen durven, tot wij hen uit de diepte nauwelijks meer naoogen kunnen. Tot heden schrijven de jong-Katholieken verzen als ieder ander onder ons.

Het werk van Willem ten Berge brengt daarin geen verandering. Ook afgezien van den bijna onvolbrengbaren eisch, dien ik hier als hunkerend heiden stelde, voldoet zijn poëzie niet, maar blijft een debuut. . . ." Ook als Donker den pas verschenen bundel verzen van Mien Proost in handen krijgt, zal hij „het wonder" niet verwezenlijkt vinden.

Wat Coster onlangs in „De Stem" over de jongere Katholieken schreef, luidde hard en berispend: er klonk een bijna bittere persoonlijke klank doorheen. Ook hij constateerde een te groote overeenkomst met „de zoogenaamde paganistische jongeren" en verweet hun gebrek aan een zekere argelooze kinderlijkheid.

De eischen, door welwillende buitenstaanders aan de jongeren gesteld, zijn hoog, te hoog: Donker en Coster gaven 't feitelijk beiden toe. Het hunkerende heidendom verwacht het zichtbare, tastbare Paradijs van het Katholicisme.

Maar dít blijft buiten discussie; bevriende verwachtingen ervoeren helaas! een lichte ontgoocheling, niet zoozeer in het gepresteerde zelf als in de kleur van het gepresteerde en wij gelooven de jongeren waarheidsmoedig genoeg om dit feit onder de oogen te zien. „Wij hebben geleerd, ... dat wij vooral de voortdurende zelfcritiek

niet mogen veronachtzamen," schreef de Gemeenschap in haar tweede-jaargangsouverture.

Men zal misschien na al de voorbije stormen, vanuit dezen hoek alle jongeren-belangstelling verdacht of ongewenscht of geveinsd of volkomen waardeloos of ...... ik weet niet wat al vinden; ik kan niet anders dan mijn zuivere meening zeggen en wensch mét hen „groot en ruim te kunnen leven in Katholiek-Nederland".

Ik heb zelfs niet, althans niet in die mate, de grieven van den overkant, wetend, dat ook voor Katholieken het paradijs niet zoo maar openstaat; het onlogische van Donker ontgaat mij niet, die ter eene zijde het „hemelsch verbond" verwachtend, ter andere Gerard Bruning, dien hij in zijn werk wèl Katholiek vindt, voor ketterbanner uitmaakt. Wij leven in de twintigste eeuw. Het „wonder" wordt moeilijk verwezenlijkt zonder begeleidenden ketterban.

De jongeren weten te schrijven, zij weten ook te denken: er is toch wel zoo iets als een luik opengeslagen, dat lucht inlaat en uitzicht biedt op wijdere perspectieven, al sloeg men dan ook met parate hardhandigheid het glas in stukken. Maar Léon Bloy is in den hemel en heeft zijn mantel vermaakt aan den geloofs-innigen Jacques Maritain, de eene helft, de andere.... misschien wel aan Georges Bernanos. In dezen laatste zou Anthonie Donker een voorspel van „het wonder" kunnen smaken. Híj heeft wellicht het volkomenst de nieuwe levens- en kunstvizie op het zuiver Katholiek-religieuze weten in te schakelen, „de hartstochtelijke en vastbesloten ja-zegging op het leven", „het ondergaan van het leven als oergloed en blindheid".

Maar kom! laat ik duidelijk spreken, overduidelijk!

Katholieke jongeren, gij haat alle poze, alle onechtheid, alle romantiek en femelarij .... en uw haat is aanbiddelijk. Maar legt gij uw poze af van koninklijke vermorzelaars. Laat van Welie kardinalen en baronnen schilderen, laat van Wijnbergen Mussolini interviewen, laat Borromeüs de Roomsche klok luiden, laat Pater Hermans zijn Heldendaad stoffeeren, laat zelfs Boekenschouw (o diepe verootmoediging!) zijn niet te kwalificeeren traditie voortzetten.... In den grond zijn wij kinderen van één Vader en van één Moeder; er zijn ernstiger dingen te doen, dan de versleten franjes van tooneeldecoratie af te rukken. De nood Gods en de nood der zielen gilt over de landen en gij hebt dien noodgil op te vangen en tot schoonheid te verstillen in den sidderenden polsslag van uw woord. Gij zult de openbaring zijn van een daverende, duizelende kracht, een kracht „die de Heer bezat in initio viarum suarum, antequam quidquam faceret a principio. Ab aeterno — ik durf deze woorden niet schenden door ze te vertalen — ordinata sum, et ex antiquis, antequam terra fieret. Nondum erat abyssi et ego jam concepta eram: necdum fontes aquarum eruperant: necdum montes gravi mole constiterant: ante colles ego parturiebar: adhuc terram non

fecerat, et flumina, et cardines orbis terrae.... Cum eo eram cuncta componens: et delectabar per singulos dies, ludens coram eo omni tempore, ludens in orbe terrarum...."

Drenkt gij als woestijnverlorenen uw vehement vitalisme, laaft uw heroïschen dorst aan deze aldoorsprankelende kracht — noem 't Wijsheid, Genade — en komt met vuurstralend aanschijn van den berg, zoodat wij onze oogen voor U moeten neerslaan. Steelt 't vuur uit het wierookvat van een aartsengel, en slaat Pinkstervlammen uit de bedachtzame harten van Nederland of .... breekt het paradijs open en zet ons vruchten voor van den boom des levens! Vindt den weg, hoe dan ook! naar de eeuwige bron en gij zult dronken worden van den wijn onzer dankbaarheid!

Jongeren, wij hebben vertrouwen in U! Maar kerft geen wonden in de zielen van eenvoudigen, die kostbaar zijn als de tranen der Moeder Gods. Graaft uw middeleeuwsche kathedralen open en onder de fundamenten zult gij Borromeüssen en van Wijnbergens ontdekken. Zij leggen althans de grondslagen voor de kathedralen der toekomst en als over honderden jaren úw gargouilles nog zullen bewonderd worden, zal 't vergeten zijn, dat alles door hún arbeid gedragen wordt. De toekomst is toch de uwe, zoo niet morgen, dan overmorgen, maar mét die toekomst een *verantwoording, die tot schaamte kon worden, dat uw spoor door talentlooze krabbelaartjes wordt nagetrokken.* Voelt gij het niet als een flétrissante injure aan de pure glorie van úw schild, van úw *Gesta Dei per Francos,* gij, ridders der eerste ure, met sentimenten als Roeland, met geluiden als Olifant en pennen als Durandal (vergeef mij de late Romantiek), wanneer hier en daar een schuchtere poging gewaagd wordt om de poze, de p o z e zeg ik, van Mien Proost — Dieu et la douce Vierge zegenen het lieve kind of den gecamoufleerden jonkman overigens! — en niet zoo zeer de waarde harer inspiratie te huldigen?

Gij, Anton van Duinkerken, met den charmanten zwier uwer fijne Gallische mentaliteit, mannelijke J e a n d'Arc, die vanuit uw ver Dom-Remy met nobelen rit Orleans komt ontzetten; Albert Kuyle, met den brandenden spot en den nog brandender ernst van het woord; Helman, met den golfslag van verre zeeën en de melodie van oerwouden in uw proza; Engelman, met den gedragen klank en den gedachtenzwaren zwaai van uw volzinnen, gij zijt de talentzekere zaaiers van het komende. Het blonde Zuiden en het groene Holland scheuren hun bruine voren open voor de graankorrel van uw woord.

Smeedt het lancet uwer Kronieken tot ploeg of sikkel om en .... Katholiek-Nederland, van toog tot kiel, zal U in de armen vallen!

Op bezoek bij l'Abbé Henri Brémond

door ELLEN RUSSE.

Onder de groote schrijvers, die we eens hoopten te ontmoeten, bevond zich allang l'abbé Henri Brémond, de auteur van het nog

HENRI BREMOND

onvoltooide, maar reeds als standaardwerk erkende „Histoire du Sentiment religieux en France", de delver naar verborgen parelen, zooals Henri Bordeaux den priester noemt in de rede, uitgesproken bij het opnemen van Brémond onder de Académiciens. Ongetwijfeld schuilt de bekoring, die er van dezen schrijver uitgaat, voor ons voornamelijk in het feit, dat Brémond een brug slaat tusschen Frankrijk en Engeland en wel door de manier, waarop hij de an-

gelsaksische denkwijze paart aan fransche virtuositeit en helderheid van stijl.

Als jong priester heeft Henri Brémond vele jaren in Engeland doorgebracht en er het werk van Newman, den geest der Oratorianen en het innerlijk wezen van den meest „elusive" aller denkers trachten te omlijnen en uit te stippelen, voor zoover het mogelijk is dezen pionier der katholieke wederopleving in Engeland, wiens geest telkens wegvlucht in de ijle, onzichtbare sfeer der innerlijke zielewaarneming, vast te houden binnen de tralies van een biografie-kooi. Ook Brémond neemt, evenals zijn leermeester Newman, op psychisch gebied, als voornaamste factor de logica der innerlijke ervaring en waarneming. Wanneer hij de geschiedenis schrijft der contra-reformatie in Frankrijk en de minst algemeen gekende, maar zooals hij aantoont vóór de geschiedenis o! zoo belangrijke figuren der 17de eeuw, uit de vergetelheid ophaalt, beoordeelt hij hen meer naar de gevolgtrekkingen, die hij maakt uit hun gedachten en zieleleven, dan naar de bloote historische feiten, die als palen voor de oogen van den hitoricus staan en hem het uitzicht belemmeren op het mistige licht, dat uit hun ziel opstraalt. Vandaar dat Brémond voor velen is „un écrivain mystérieux et déconcertant", zooals Bordeaux hem noemde in de reeds aangehaalde rede; vandaar ook de tegenkanting, die hij wel moest ondervinden van schrijvers, die andere methoden van denken voorstaan, n.l. de latijnsch klassieke, de deductieve, tegenover zijn inductieve wijze van denken en redeneeren. Maar 't is juist dank zij deze wijze van geschiedenisbeschouwing en doorgronding, dat Brémond figuren naar voren heeft gebracht, die de zoo ingewikkelde periode der 17de eeuw in Frankrijk op een nieuwe wijze belichten. We denken hier aan de ruime plaats, die hij in zijn „Histoire du Sentiment religieux" toemeet aan een kardinaal de Bérulle, den stichter der theocentrische school in Frankrijk, aan Jean Olier, stichter van St. Sulpice en aan den H. Hart-vereerder Jean Eudes, die onlangs heilig werd verklaard. Maar ook denken we met dankbaarheid aan de schoone Thomas-More-biografie, aan het werk over Le Romantisme en aan de verrukkelijke schetsen in Le Charme d'Athènes, dat hij met zijn twee broers (beide paters Jesuieten) samenstelde en waarin men die ragfijne, in clair-obscur getinte bladzijden vindt over Canterbury en Westminster, even exquis en evenzeer doortrokken van den zuiver westersch atlantischen geest, als het totaal vergeten geraakte werkje van Mrs. Oliphant „A beleaguered City", dat hij vertaalde en uitgaf als „La Ville Enchantée". Terecht noemt men Brémond „un sourcier", een bronnenzoeker, omdat hij door de vergane eeuwen der gedachte gaat, gewapend met den tooverstaf die het verloren geraakte, vergeten water der bronnen speurt diep onder den grond en het klare, reine vocht weer laat opwellen om den door verwarrende theorieën verstarden bodem opnieuw te laven en te ver-

frisschen. Dien bronnenzoeker wilden we gaarne ontmoeten en het lot was ons gunstig.

We hadden in Parijs het Institut Catholique bezocht en vroegen terloops, maar altijd vervuld van dien heimelijken wensch, naar het adres van den priester. 't Was niet ver, in de onmiddellijke nabijheid van Notre Dame en dus besloten we er heen te gaan op goed geluk af en een briefje achter te laten met verzoek om een onderhoud. In een nauwe straat achter de kathedraal vonden we het huis, maar inplaats van het nonnetje dat we verwachtten om ons te zeggen, zooals dat in Holland gebeuren zou, dat „mijnheer de rector al of niet thuis was"; verscheen er een onverschillige concierge, die kortweg meedeelde: „Mais oui, l'abbé Brémond, au quatrième, montez toujours." We volgden den raad op; het scheen wel alsof er geen einde ging komen aan die lange nauwe wenteltrap, die we tastend in het pikdonker opgingen met slechts eenmaal wat halflicht door een zijvenster. Waren we soms verdwaald op de wenteltrap van Rembrandt's Philosoof? Eindelijk hield de trap op en in het halfduister lazen we het naambordje boven de deur van het apartement. We belden en toen de deur openging stond er een lange magere priester voor ons, die we in 't weinigje licht vaag herkenden van de portretten en een stem vroeg: „Vous désirez?" Na een seconde aarzeling hakten wij den knoop kordaat door en antwoordden: „Monsieur l'abbé, c'est vous! We zijn uit Holland gekomen om U te zeggen, dat we Uw werk zoo bewonderen."

De deur ging wijd open, een glimlach kwam op het gelaat: „Mais c'est gentil, entrez!" en we stonden aan den goeden kant van de voordeur, die achter ons dichtviel, terwijl we wat onthutst waren door het plotseling welslagen van de onzekere onderneming.

De abbé ging ons voor in een klein kamertje en maakte verontschuldigingen: „'t Is hier wel erg klein, maar gaat U zitten. Wel, wel, U komt dus uit Holland?"

Terwijl we antwoordden en een gesprek zich ontwikkelde, konden we den schrijver rustig opnemen. Licht blauwe oogen, die levendig door de brilleglazen heenkeken, een bleek, mager gezicht, fijne neus en boven het hooge voorhoofd het ietwat warrige, staalgrijze haar, waar de hand dikwijls doorheenstreek bij het geanimeerd gesticuleeren.

„Ja, we komen uit Holland, waar, zooals U natuurlijk weet, Uw werk met veel belangstelling gelezen wordt. Hoe staat het met Uw Histoire du Sentiment religieux, is ze bijna voltooid?"

Een gebaar van komische wanhoop: „'t Is verschrikkelijk, ik wil er hard aan doorwerken, maar telkens word ik onderbroken door allerlei aanvragen om artikelen en werk dat tusschen door geschieden moet. Nu zet ik alles stop, om mij geheel aan de voltooiing van de nog ontbrekende deelen te wijden. Binnenkort vertrek ik weer naar

buiten, ik heb een landhuis in de nabijheid van Pau, daar kan ik tenminste ongestoord werken. Hier is er telkens onderbreking. . . ."

Als om het te bewijzen ging de electrische schel en de priester veerde uit zijn stoel op: excusez moi. Even later kwam hij weer binnen met een jongeman, die op zijn aanwijzing een stapel boeken van de tafel nam om ze in een zwarten doek te pakken. Wij konden toen eens rond kijken in het vertrek, dat als ontvangkamer dienst deed. In deze kleine ruimte bevonden zich slechts enkele meubelen in zuiveren empire stijl, een canapé met licht crème bekleeding, twee stoelen, een fijn bewerkt kastje en tafel. Op den schoorsteen stond de patrones van Parijs, de H. Geneviève, uitgevoerd in zacht glanzend wit en blauw porcelein, ongeveer in de tinten van het Kopenhaagsch. Door de openstaande deur zagen we in de slaapkamer met het groote koperen ledikant, de schrijftafel vol boeken en paperassen en een prachtige empire-pendule. Overal de grootste soberheid en eenvoud, maar getuigend van een verfijnden, aristocratischen smaak. De priester sloeg ons gade: „U ziet, 't is hier heel klein en armoedig, je ne suis qu'un pauvre vieux". Het werd opgeruimd en lachend geconstateerd. „Hoe vindt U dit beeld van Sainte Geneviève?"

„'t Is mooi van kleur en lijn, van wie is 't?"

„Van een jongen, franschen artiest, hij heeft ook een kerstgroep gemaakt, hier heb ik de afbeelding, hij heeft veel talent."

Aan den anderen wand van het vertrek zagen we het portret van Maurice Barrès.

„Ah oui," zeide Brémond, onzen blik volgend, „hij was een goede vriend. . . ."

„Hij schreef die mooie voorrede voor Uw vertaling van Mrs Oliphant „La Ville Enchantée"; ik heb veel van dat boek genoten, het was totaal vergeten, totdat U er de aandacht op vestigde."

„Ja, het is een exquis boek. Als U 't mooi vond, zal het U zeker interesseeren om te hooren, dat het verfilmd gaat worden, maar of dat lukken zal met zoo iets fijns. . . . Enfin, we zullen zien."

„Gaat U nog dikwijls naar Engeland?"

„Neen, ik heb er geen tijd meer voor. Verleden jaar ben ik er nog heen gegaan, omdat men mij in Oxford den dokterstitel heeft toegekend. Het was wel zeer vriendelijk mij een dergelijke onderscheiding te verleenen." Deze woorden werden in alle oprechtheid en eenvoud gezegd.

„En uw boek over Newman, monsieur l'abbé, laat U het niet herdrukken?"

„Neen, het is uit den handel en ik herdruk het niet."

„Kan men het soms antiquarisch krijgen? Er bestaat momenteel in Holland veel belangstelling voor Newman, er wordt gewerkt aan een nieuwe studie over den Engelschman."

„De reden waarom ik het boek niet laat herdrukken is, omdat

mijn inzicht veranderd is. Het is een jeugdwerk, „pas mal", dat geef ik toe, maar moest ik tegenwoordig over Newman schrijven, dan zou ik dat heel anders doen en vele punten herzien. Newman is een zeer gecompliceerde figuur. Maar kijk eens, hier hebt U mijn nieuwste boek, l'Abbé Tempête, het is zoo juist verschenen, ik zal het U geven. Maar ja, eigenlijk is het wel erg gemouvementeerd en ook een beetje ondeugend; wat vindt U monsieur, zou Uw vrouw het wel mogen lezen?" De oogen flikkerden vergenoegd achter de brilleglazen en mijn wederhelft stelde den schrijver gerust met de woorden: „Monsieur l'abbé, wij in Holland zijn gewend om steeds midden in den strijd te staan."

„Ja, ja dat weet ik wel, het schijnt, dat de katholieken er zich dapper weren."

„Kent U Holland?"

„Heel weinig, ik was er eens lang geleden, maar ik zou het land gaarne weer eens terugzien."

We gingen onmiddellijk op die woorden in: „Waarom komt U dan niet eens een tournée voordrachtavonden geven in Holland, er komen heel wat buitenlandsche sprekers."

„Zou dat kunnen? Goed, ik voel er wel voor, als U het in orde kunt maken, vind ik het best, maar ik wil komen als de tulpen bloeien, trouwens in den winter kan ik mij onmogelijk vrijmaken. Dat moet wel prachtig zijn, die kleurige velden! In de Pyreneeën heb ik zelf een mooien tuin, zouden ze daar kunnen groeien? Maar hier heb ik ook iets moois, het eenige dat ik bezit, ik zal het U toonen."

De lange gestalte ging ons voor door de openstaande deuren naar het terrasje op het dak. Het schouwspel was inderdaad indrukwekkend schoon. We stonden hooger dan de omringende daken en keken recht op de torens en bogen van Notre Dame, de grijze steenen beelden stonden als in stil gebed verzonken, mijlen ver verheven boven het Parijsch straatrumoer, dat alleen maar uit de verte als een gestadig dof gerommel tot ons doordrong. Lang ondergingen we gedrieën zwijgend deze wonderbaar vredige sfeer, toen keerde de priester in zijn kamer terug, nam het portret, dat we hem gevraagd hadden, waarop men hem ziet afgebeeld op zijn dakterras, turend naar de torens van Notre Dame, en schreef onder zijn naam: Beata pacis visio.

Thuisgekomon van de reis lazen wij zijn nieuwe werk, het boek over de bewogenheid van een zieleleven: „l'Abbé Tempête"[1]). In werkelijkheid heette hij Armand Jean Bouthillier de Rancé; hij werd in 1626 te Parijs geboren, had Richelieu tot peter en mocht

---

[1]) L'ABBE TEMPETE, ARMAND DE RANCE par HENRI BREMOND. Librairie Hachette, Paris. 1929.

de koningin-moeder Anna d'Autriche bijna zijn meter noemen. Hij stamde uit een Bretonsch geslacht, dat zich later in Bourgogne vestigde. Zijn leven was een doorloopend vuurwerk vanaf zijn kinderjaren tot aan zijn dood in 1700 toe. Aan hem is men de strenge reorganisatie van de orde der Trappisten verschuldigd, le réformateur de la Trappe, geeft Brémond als ondertitel van zijn boek.

Het is vanwege dit vuurwerk, het geweldig onstuimige van zijn gemoed in de meer dan onstuimige dagen waarin de Rancé leefde, dat Brémond opmerkte: het boek is wel een beetje ondeugend. Maar kan de jeugd van een edelman uit die tijden vervloeien als een ongerimpeld beekje, dat door een gelijkmatige bedding stroomt? Het is haast niet denkbaar, vooral als men in de eerste pagina's leest, dat Richelieu zijn petekind bijwijze van étrennes, of nieuwjaarscadeaux, achtereenvolgens de waardigheden schonk van kannunik van Notre Dame, titulair prior van een Trappistenklooster, van een Augustijnsch klooster, van een Benedictijnsche abdij en van een convent der orde van Grammont. De knaap was elf jaar, toen hij de tonsure ontving teneinde al deze waardigheden te kunnen bekleeden met — hetgeen voor de familie het belangrijkste was — de enorme inkomsten die er aan verbonden waren. Dat er dus in de jeugdjaren van dezen abbé met zijn temperamentvol karakter episodes te vinden zijn, waarin het wereldlijke een hoofddeel opeischt, zal niemand verwonderen (gevoelige, licht kwetsbare naturen doen daarom beter het boek, althans de eerste hoofdstukken ongelezen te laten) maar wat wel verbazing opwekt, eigenlijk een groot wonder mag worden genoemd is, dat onder dergelijke omstandigheden een figuur naar voren trad, die men een weldoener en hervormer (in den goeden zin van het woord) mag noemen. Juist de wereldsche neigingen van den zeer begaafden jongen man, die de studie der kerkvaders en der concilies zoo gaarne afwisselde met het deelnemen aan de jacht, werden de aanleiding tot den grooten ommekeer op zijn een en dertigste jaar. Toen verliet hij de wereld voorgoed om van titulair prior der Trappisten, hun daadwerkelijke leidsman en hervormer te worden. Maar dit zou niet zonder strijd gaan. Nauwelijks vernam men dat Armand de Rancé de hofkringen had vaarwel gezegd om in zichzelf te keeren, of de Jansenisten stonden klaar om hem in hun midden op te nemen. Hij weerstond hun aanslagen op zijn week geworden geweten. Nooit hield de strijd op in dit stormachtige leven. Hij dicteert en regeert en bindt tegelijk den strijd aan tegen de Jansenisten, die hij veroordeelt en de Jesuieten, die hij niet kan uitstaan. Tot zijn laatsten ademtocht toe bleef hij l'abbé Tempête, wiens hoofdfout was, dat hij die zelf de strengste regelen voorschreef en eischte, dat ze door de monniken werden nageleefd, nooit geleerd had op zijn beurt te gehoorzamen. Al werd hij niet gecanoniseerd, toch is de Kerk hem veel verschuldigd in een tijd,

toen het wederinvoeren van de tucht dringend noodig was.

Brémond verhaalt de geschiedenis van l'abbé tempête in zijn meest brillanten stijl, geestig, levendig en boeiend en tegelijk biedt hij een schat van documentaties aan, doordat hij de vroegere biografen van de Rancé tegen elkaar uitspeelt en dan zijn eigen conclusies trekt, die wederom hoofdzakelijk berusten op de innerlijke ervaring en waarneming.

Door het aanvoeren van deze rijke documentatie mag l'abbé Henri Brémond opnieuw aanspraak maken op den titel van „sourcier".

Honderd Jaar Katholieke Emancipatie in de Engelsche Litteratuur

door P. W. ASSMANN.

In April van dit jaar was het een eeuw geleden, dat door het in werking treden der *Emancipation Act* de Katholieken van het Vereenigd Koninkrijk in hun volledige burgerschapsrechten werden hersteld. Vroeger ingevoerde wetten hadden hun reeds enkele vrijheden toegestaan, maar het was toch het van kracht worden der „relief bill" in April 1829, waardoor de Katholieken volkomen gelijk gesteld werden met het overige volksdeel en werden opgenomen in den stroom van het nationale leven. Dit eeuwfeest is uitvoerig herdacht door de Britsche Katholieken, en ook het niet-Katholieke intellectueele Engeland heeft er veel aandacht aan geschonken. Het eerste is te begrijpen, het laatste kan niet verwonderen.

Door de politieke emancipatie kreeg een wel gering, maar over 't algemeen intellectueel deel der bevolking gelegenheid zijn krachten te openbaren en invloed te oefenen, vooral op het cultureel leven.

Wanneer men de positie der Katholieken vóór 1829 vergelijkt met hun geschiedenis gedurende de daarna verloopen honderd jaar, treft het verschil eenvoudig als uniek. De algemeene toestand der verdrukte Engelsche Katholieken is beschreven, door den grootsten hunner figuren in de 19de eeuw, Cardinal John Henry Newman in zijn schoon, onder invloed der Grieksche Klassieken gevormd, proza. Het citaat is wat lang, maar het geeft te goed aan wat de Katholieken waren en hoe men hen beschouwde, om hier niet in zijn geheel te worden aangehaald. „No longer the Catholic Church in the country — nay, no longer, I may say, a Catholic community; but a few adherents of the old religion, moving silently and sorrowfully about, as memorials of what had been. „The Roman Catholics" — not a sect, not even an interest, as men conceived of it; not a body, however small, representative of the great

communion abroad — but a mere handful of individuals, who might be counted like the pebbles and *detritus* of the great deluge, and who, forsooth, merely happened to retain a creed which, in its day indeed, was the profession of a Church. Here a set of poor Irishmen, coming and going at harvest time, or a colony of them lodged in a miserable quarter of the vast metropolis. There, perhaps, an elderly person seen walking in the streets, grave and solitary and strange, though noble in bearing, and said to be of good family,

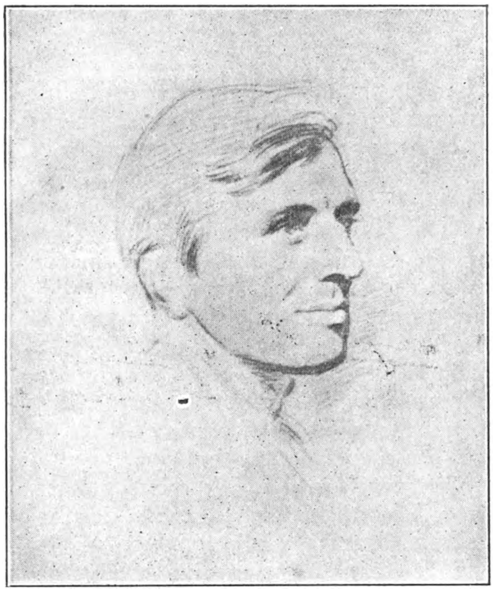

J. H. NEWMAN

and a „Roman Catholic". An old-fashioned house of gloomy appearance, closed in with high walls, with an iron gate and yews, and the report attaching to it that „Roman Catholics" lived there; but who they were, or what they did, or what was meant by calling them Roman Catholics, no one could tell — though it had an unpleasant sound and told of form and superstition .... Such was about the sort of knowledge possessed of Christianity by the heathen of old time, who persecuted its adherents from the face of the earth, and then called them a *gens lucifuga,* a people who shunned the light of day."

Het is door een der essentiëele eigenschappen van het Katholicisme, dat zijn geëmancipeerde volgelingen invloed konden oefenen

op het Engelsche cultuurleven. Door de universaliteit van hun religie hebben op de vorming der Katholieken, naast factoren van Britschen oorsprong, ook cultuurmachten gewerkt, die gegroeid waren op het vasteland. De Britten, als eilandenvolk uiteraard, maar ook door algemeene volkspsyche, toch reeds eenigszins geïsoleerd van het beschavingsleven op het continent, hebben het deels aan de groote figuren onder hun 19de eeuwsche Katholieke landgenooten te danken, dat hun blik verbreed, hun wetenschap en kunst verrijkt en verinnigd werden, in 't kort, dat zij Europeanen geworden zijn. Om een enkel voorbeeld te noemen: dat ook in Engeland na 1829 de belangstelling voor de gothiek herleefde en daar gesproken kan worden van een „Gothic Revival" is zeker in belangrijke mate een gevolg geweest van de emancipatie der Katholieken. Zij zelf hebben rechtstreeks deze herleving niet veroorzaakt, maar door hun nu ruimer optreden in het openbaar leven, werden de blikken van niet-Katholieke aestheten verruimd, en dezen waren het, die in hun beschouwingen op de schoonheden der oud-Katholieke kunst de aandacht vestigden. De studie der gothiek vooral werd beoefend — natuurlijk bleven de Katholieken zelf hierin niet achter — en de behoefte aan nieuwe kerkgebouwen sedert de vrijmaking, gaf P u g i n, een der groote 19de eeuwsche bouwmeesters, gelegenheid zijn neo-gotische kunst te openbaren in talrijke nieuwe en gerestaureerde kerkgebouwen.

Uit de publicaties, welke gedurende deze maanden in de niet-Katholieke pers van Engeland verschijnen, blijkt, dat men daar algemeen de groote beteekenis der Katholieken voor het cultuurleven na 1829 erkent. En dat is dan op de eerste plaatst te danken aan de werkelijke groote Katholieke figuren, die in de afgeloopen honderd jaar in de Engelsche litteratuur zijn opgetreden. Nagaande, welke nieuwe kwaliteiten zij aan de litteratuur en dus aan het geestelijk leven in algemeenen zin hebben toegevoegd, vinden we daaronder, breeder en rechtvaardiger historische visie, rijpheid in critisch vermogen, psychologische verdieping in de romankunst en vooral werd door hen het element der mystiek in de poëzie gebracht.

Mathew Arnold, — die overigens tot de modernistische richting in de Anglikaansche Kerk behoorde, en onder invloed heeft gestaan van Kant, Schleiermacher en Strauss — erkende zijn beteekenis, ook in dit opzicht, toen hij verklaarde, dat „the man of imagination — nay, and the philosopher, too, in spite of her propensity to burn him — will always have a weakness for the Catholic Church; because of the rich treasures of human life which have been stored within her pale." En even verder: „Catholicism suggests — what shall I say? — all the pell-mell of the men and women of Shakespeare's plays."

De *Emancipation Act* had den Katholieken hun volledige vrij-

heid teruggegeven; de „Oxford Movement" in de jaren 1833-1844 was daarna de gewichtigste gebeurtenis op kerkelijk gebied in de 19de eeuw. Begonnen door vooraanstaande leden der Anglikaansche Kerk met het doel — voor zoover dat met enkele woorden kan worden omschreven — de positie en de constitutie dier Kerk te versterken, is het — feitelijk logisch — eindresultaat geweest, dat vele der promotors, waarvan de latere Kardinaal Newman het meest bekend werd, tot de Katholieke Kerk overgingen. De bekeeringen hadden uiteraard in het bijzonder plaats onder intellectueelen en kunstenaars; door hun toetreden tot de Kerk werd niet alleen het geloofsleven in Engeland in het algemeen versterkt en verdiept, — te treffender tegenover de krachtige materialistische stroomingen, die toen juist optraden — ook het litterair talent van vele der nieuwbekeerden of van hun kinderen werd er door versterkt en stelde zich in dienst der nieuw verworven idealen. Bijzonder heeft het zich gewend in een godsdienstig-mystieke richting, zoodat de „Oxford Movement", die in zich een zuiver godsdienstige beweging was, van ongedacht en groot belang voor de Engelsche litteratuur is gebleken, door een religieus element van hoog gehalte — wat zij juist miste — daarin te brengen en in hoogen bloei te ontplooien.

Dan moet allereerst genoemd worden John Henry Newman (1801—1890). Het is feitelijk niet mogelijk in de paar woorden, waartoe ik mij in dit overzicht moet bepalen, nog maar alleen de litteraire beteekenis van dezen convertiet in zijn vollen omvang te laten uitkomen. De cultuur van Oxford en die van Rome hebben op Newman ingewerkt; het resultaat is de benadering van het genie geweest. Sedert de „Oxford Movement" is enorm veel theologische litteratuur geschreven, en daaronder doen de werken van Newman zich voor als een „literary glory". Hij heeft ook poëzie gewrocht en zijn verzen getuigen van dichterlijk gevoel, verbeeldingskracht, kunstzin, beheersching van techniek, maar het is toch vooral door zijn proza, dat hij een voorname en blijvende plaats in de Engelsche litteratuur inneemt. Een scherpzinnig en deskundig criticus als Mathew Arnold heeft verklaard dat Newman in meer dan één genre de grootste Engelsche prozaschrijver der 19de eeuw geweest is. Ieder, die iets van de litteratuur dier eeuw heeft gelezen, moet tot dezelfde conclusie komen, en hij, die het bijna volmaakte wil lezen van wat er werd gewrocht in helder, sober, beheerscht, maar krachtig, klassiek proza, bedwongen door bijna volkomen stijlbeheersching, moet bepaald iets van Newman ter hand nemen.

Het uit een gedachtenwisseling met Canon Charles Kingsley ontstane *Apologia pro Vita Sua*, zijn godsdienstige autobiografie, is wellicht wat zwaar door de theologische kennis die vereischt wordt, maar zeker zou ik de lezing willen aanraden van *The Idea of a University*, dat „beside its primary aim exhibits him as a critic, now of

life, now of letters, with a humane breadth and ripeness such as Catholic discipline fosters at its best." En dat alles vervat in proza van een schoonheid als hiervóór vermeld. Van zijn eigenlijke romans noem ik dan bijzonder *Callista* en van zijn gedichten *The Dream of Gerontius.* Dit gedicht is het visioen eens stervenden van het ongeziene, dood, oordeel, hel en hemel; daartusschen engelenkoren van de zuiverste lyriek; het geheel legt getuigenis af van diepe en waarachtige dichterlijke visie, waarvan het geloof den achtergrond uitmaakt. Wie eenig gevoel voor poëzie bezit en zich een eerste moeilijke lezing wil getroosten, aanschouwt in dit gedicht dan een schoonheid, die hij meer dan eens zal willen genieten.

Een ander dichter-bekeerling van beteekenis is Frederick William Faber (1814 — '63), de bekende ascetische schrijver. Terloops vermelden we ook de bekeerlinge Adelaide Procher en Aubrey de Vere, eveneens een convertiet en bekend om zijn gedichten van Iersche inspiratie.

Zeer ongelijk in waarde is het oeuvre van Coventry Kersey Dighton Patmore (1823—1896) maar in de schoonste brokstukken daarvan staat hij boven de twee hiervoor genoemden. Vóór zijn bekeering schreef hij zijn bekendste werk, *The Angel in the House,* een verheerlijking van de huwelijksliefde. Het bevat naast beslist minderwaardige verzen, ook zuivere en schoone poëzie, die door de dichters Tennyson en Browning en den kunstkenner Ruskin zeer geprezen werd. Na den dood van zijn eerste vrouw ging hij met zijn drie zoons en drie dochters in 1864 tot het Katholicisme over. Als zijn belangrijkste werk is te beschouwen *The Unknown Eros, and other Odes* (1877), want hiermede werd voor 't eerst het Katholiek mystiek element in de Engelsche poëzie gebracht, dat kort daarna door Francis Thompson nog meer uitgewerkt en tot bijna vlekkelooze schoonheid opgevoerd zou worden.

In den jaargang 1927—'28 heb ik op bladz. 154 een vrij uitvoerige beschouwing gewijd aan Francis Thompson (1859 — 1907) en ter vermijding van onnoodige herhalingen verwijs ik den lezer dus daarnaar. In dit overzicht kan volstaan worden met de aanteekening, dat de tragische, nobele, geniale figuur van dezen dichter-bedelaar van de grootste beteekenis is geweest voor de Engelsche litteratuur. Zooals reeds aangeduid was hij het bijzonder, die het religieus-mystieke element in de poëzie heeft gebracht. Enkele zijner gedichten, *Sister Songs* en *The Hound of Heaven* behooren tot de wereldlitteratuur; zij zijn moeilijk verstaanbaar, maar een nauwgezette en herhaalde lezing schept hem, die zich de moeite wil geven, een waarachtig genot. Critici van allerlei richtingen erkennen *Francis Thompson* als een der geniaalste Engelsche dichters. „He seems to have reached the peaks of Parnassus at a

bound." En zijn Katholiek geloof was zijn voornaamste en diepste inspiratie.

Ten slotte kunnen dan nog genoemd worden, de dichteres Alice Meynell (1850—1922) — de geestelijke vriendin en steun van Francis Thompson, — die behalve eenvoudige,

FRANCIS THOMPSON, 1903. Teekening door N. Meynell.

maar ontroerende poëzie ook essays geschreven heeft, en Lionel Johnson (1867—1902), wiens werk eenige verwantschap toont met dat van Thompson. Van zijn proza verdient bijzonder vermelding de uitstekende studie over Thomas Hardy.

Het is bekend, dat de Katholiek-historische wetenschap in Noord-Europa in zooverre lang op het tweede plan heeft gestaan, als het geschiedkundig oordeel der intellectueele wereld — teveel ook onder het Katholieke deel daarvan — hoofdzakelijk is gevormd

door Protestantsche geleerden. Wat niet bepaald geleid heeft tot een juiste beoordeeling van het aandeel, dat de Kerk in de wereldgeschiedenis heeft gehad. Meer dan elders nog is dat het geval geweest in Engeland. In onzen tijd komt daar eenige verandering in, o.a. door het werk van Belloc (geb. 1870). In Holland is het weinig bekend, dat dit werk eigenlijk de voortzetting is van dat van een geschiedkundige uit den tijd vóór en onmiddellijk na de „Catholic Emancipation", den priester Dr. John Lingard (1771—1851). Wanneer Belloc, ondanks het al te agressieve en zelfs hoogmoedige karakter van zijn tot heden gepubliceerde studies, toch nog beduidend gehoor vindt bij niet-Katholieke historici heeft hij dit mede te danken aan het pionierswerk van zijn voorganger. Van Lingard schreef *The Times* in een herdenkingsartikel, „that he showed the balanced judgment characteristic of the higher type of Catholic history", en dergelijke lof van die zijde wil heel wat zeggen. In Engeland wordt erkend, dat Lingard betrouwbaarder is dan Macauly en Carlyle, en eveneens, dat hij, in tegenstelling met andersdenkende geleerden, door zijn connecties met het vasteland — hij kon o.a. putten uit de Vaticaansche archieven — een meer algemeenen, een Europeeschen blik had op de geschiedenis, en daardoor een juister en evenwichtiger oordeel. Heel wat scheeve meeningen over de middeleeuwen en de reformatie heeft hij rechtgezet, waartoe vooral heeft bijgedragen, dat hij, naast het blijk geven van grondige wetenschap, in overtuigenden en bezadigden toon schreef, waardoor zijn eerlijk willende andersdenkende landgenooten tot studie van zijn inzichten werden gedrongen. Belloc zou, om laatstgenoemd resultaat meer dan tot dusver te verkrijgen, wel iets van Lingard kunnen leeren. De voornaamste werken van Dr. John Lingard zijn *Antiquity of the Anglo-Saxon Church* en vooral *History of England to the Accession of William and Mary*, in 8 deelen. Hilaire Belloc heeft dit werk voortgezet tot de troonsbestijging van George V.

Over Belloc, ook als historicus, werd reeds veel gepubliceerd in *Boekenschouw*, en het is dus overbodig nog eens in uitvoerige beschouwingen te treden. Daarom slechts de opmerking, dat zijn groote wetenschappelijke kennis aandacht afdwingt en hij doende is in vele gevestigde onjuiste meeningen een kentering te weeg te brengen, al doen zijn reeds genoemde karaktereigenschappen daaraan nog wel eenige afbreuk. Van hem schreef *The Times* in zijn herdenkingsartikel: „In our own day, however disputable we may reckon the main controversial theses of Mr. Hilaire Belloc's vast historical enterprises, it would be unjust to belittle his services in bringing home to English readers the sense of the French Revolution and the course of Continental Warfare. He has jolted, even where he has quite failed to overthrow, traditional beliefs of the islanders; and it has been salutary to be made to reckon with

his Continental standpoint." Deze erkenning van die zijde kan gerust als groote lof beschouwd worden.

Dat de Katholieken in Engeland „after all" toch maar een kleine minderheid uitmaken, blijkt wel het best bij een overzicht der romankunst. Een der voornaamste kenmerken der Victoriaansche romanlitteratuur is haar afwijzende houding tegenover het positief Christelijk geloof; zelfs was in die houding minachting te bespeuren: het geloof beteekende een overwonnen standpunt. Onze geloofsgenooten nu, wien het op de eerste plaats moest weggelegd zijn op het meest vruchtbare terrein der litteratuur dit standpunt te bestrijden, hebben daartoe niet de benoodigde en groote figuren opgeleverd. De eenige, die een gelijke plaats had kunnen innemen als de grootste romanciers, Kardinaal Newman, heeft zijn talenten hoofdzakelijk in andere richting ontplooid. Vandaar dat zijn romans *Callista* en *Loss and Gain* niet zooveel beteekenen als men, gezien den schrijver, had mogen verwachten.

Een groot talent openbaarde Mrs. Mary St. Leger Harrisson in haar romans. Zij was de dochter van Charles Kingsley, en schreef onder den naam Lucas Malet; in 1899 ging zij tot het Katholiek geloof over. Volwassenen zou ik willen aanbevelen haar prachtroman *The Wages of Sin* (1891), verder *Damaris* (1916), *Deadham Hard* (1919) en *The Tall Villa* (1920).

Schrijfsters van beteekenis uit het Victoriaansche tijdvak — het waren meest vrouwen waarop de Katholieke romankunst na de Emancipatie steunde — waren voorts Mrs. Wilfrid Ward en Lady Georgiana Fullerton (1812—1885). Van Mrs. Wilfrid Ward noem ik hier *Out of Due Time* en *One Poor Scruple;* van Lady Fullerton: *Constance Sherwood* (1864) en *Too strange to be true* (1864). Beider romans kunnen ook den hedendaagschen romanlezer nog aanbevolen worden.

Hebben, zooals gezegd, de weinige Katholieke romanciers, die in de 19de eeuw na de Emancipatie optraden, de algemeene houding tegenover den godsdienst niet noemenswaard kunnen beïnvloeden, onze eeuw kan eenige figuren aanwijzen, wier werk we het voor een groot deel hebben te danken, dat thans door onze Engelsche tijdgenooten over 't geheel niet meer met die minachting op het geloovig standpunt wordt neergezien, gelijk de „Victorians" zulks plachten te doen. Ik bedoel Gilbert Keith Chesterton (geb. 1874), *Hilaire Belloc* (geb. 1870) en *Maurice Baring* (geb. 1874). Van hen staat Baring als romanschrijver het meest in aanzien bij het niet-Katholieke Engelsche publiek, ook al door den aard zijner verhalen: society-romans. De werkzaamheid van Chesterton en Belloc is echter veelzijdiger en ook belangrijker, zij zijn historici en romanciers; over hen, zoowel als over Baring is de laatste jaren zooveel geschreven in *Boekenschouw,*

dat ik hun beteekenis als voldoende bekend mag veronderstellen, zonder deze hier nog eens op te halen. Mag ik er alleen nog op wijzen, dat het moed geeft voor de toekomst, bij het herdenken van het eeuwfeest der „Emancipation", te kunnen wijzen op de in haar volle kracht zijnde werkzaamheid van deze drie zeer belangrijke persoonlijkheden.

Overigens is ook thans het getal Katholieke Engelsche auteurs nog gering. Kort geleden voegde zich bij hen de nog slechts 18-jarige Mary Grace Ashton. Zij belooft veel voor de toekomst, en de twee romans, die zij tot heden schreef *Race* en *Shackles of the Free* kan ik ieder ten zeerste aanbevelen, ook hun, die hooge eischen stellen aan hun romanlectuur.

Wordt op deze wijze het getal Katholieke auteurs nog uitgebreid, dan kan de hoop gekoesterd worden, dat door de hoeveelheid en de kwaliteit van hun romans de door hen uitgewerkte tendenzen evenveel beteekenis krijgen als die, welke de tegenwoordige Engelsche romankunst overwegend typeeren: het uitwerken van erotische motieven en het behandelen van allerlei onnatuurlijke sexueele instincten. Te meer, daar het Engelsche volk in den grond moreel gezond is.

Van de Buitenlandsche Boekenmarkt

Fransch

GREEN (JULIEN) LEVIATHAN. Plon, Paris. 1929. frs. 12,—.

Leviathan is de hartstocht, die de menschen beheerscht, die hun leven verwoest en hen tot waanzin drijft. Er treedt geen enkel normaal sympathiek personage op in dezen roman, of het moest Angèle, de blanchisseuse, zijn, een „fille venale", op wie Guéret smoorlijk verliefd is. Zijn hartstocht drijft hem zoover, dat hij haar overvalt en haar verwondt in het gezicht. Daarna slaat hij met een stok een ouden man dood. Madame Londe wordt verteerd van een heerschzuchtige nieuwsgierigheid, die er haar toe brengt met vuile praktijken haar restaurant in stand te houden. Madame Grosgeorge haat haar man en haar kind en beneemt zichzelf in hopelooze liefde voor Guéret het leven. Monsieur Grosgeorge is een liederlijke bruut: de bezoekers van Madame Londe's restaurant zijn alle gewetenlooze genieters. Dit is het troostelooze wereldje, waarin Green ons voert. Hij is een romancier van groot talent, die wezens van vleesch en bloed weet te scheppen en zijn abnormale personages fijn menschelijk weet te schilderen. Maar wie verkeert graag in het gezelschap van Leviathan? Alle idealisme ontbreekt aan dit werk. Wij kunnen het niet iedereen aanbevelen.

KESSEL (JOSEF) BELLE DE JOUR. Gallimard, Paris. 1929. frs 12,—.

Dit is weer een van die fatale boeken, die als in storm het publiek veroveren, niet om de litteraire waarde — die is niet groot in Belle de Jour — maar, zeggen we 't zacht, om het piquante van 't geval. In korten tijd beleefde het over de honderd herdrukken. Sinds Marcel Proust in zijn „à la Recherche du temps perdu" allerlei moderne perversiteiten durfde beschrijven, schijnt men in Frankrijk alle aberraties van den hartstocht te mogen schilderen. In dit boek maakt Kessel het zoo bont, dat hij zich in een préface tegen de beschuldiging van pornografie verdedigt. Een dame, die gelukkig getrouwd is en veel van haar man houdt, voelt een demon in zich ontwaken, die haar drijft naar de straat of liever naar een maison discrète, waar zij onder den naam Belle de Jour allerlei walgelijks doorleeft. Een slecht boek!

Kessel's „Equipage" wordt in Holland nog al gelezen. Daarom waarschuwen wij voor zijn „Belle de Jour", alsmede voor zijn allernieuwste product „Dames de Californie", dat wij nog slechts uit een recensie leerden kennen.

MAURIAC (FRANCOIS) TROIS RECITS. Grasset, Paris. 1929. frs. 12.

De Katholieke François Mauriac kan nog steeds niet zijn zwaai in Katholieke schrijf-richting krijgen. Hij zoekt zijn inspiraties te veel bij de amoureuze Muze. Alle „préfaces", zooals hij er ook hier een geeft, helpen daar niet overheen. De twee eerste „récits" zijn amour-verhalen, zooals men ze bij alle Fransche romanciers vindt: de liefde is de koninklijke passie, die zich aan niets of niemand stoort.

Het derde verhaal is tenminste origineeler van opbouw, al bevredigt het ons ook niet. Een groot-seminarist, met veel talent en religieuze aspiraties, maar met modernistische tendenzen, lijdt schipbreuk in zijn roeping, in zijn geloof bijna. Ook door dit „récit" schijnt weer de rosse gloed van den hartstocht. Wij blijven hopen op Mauriac, die zich overigens herhaaldelijk als geloovig Katholiek heeft uitgesproken. Voor rijpe lezers.

ROMAINS (JULES) PSYCHE I. LUCIENNE. Gallimard, Paris. 1928. frs. 12,—.

„Psyché" is een trilogie, die opent met „Lucienne". Wij zouden Jules Romains dankbaar zijn, als de twee verdere deelen ongeschreven waren gebleven. Lucienne vertelt haar eigen geschiedenis in eenvoudige taal, maar met een fijn-indringend vermogen van zelfanalyse. Zij woont in Parijs op kamers en geeft muzieklessen. Door een vriendin krijgt zij toegang tot een stijve, gesloten bourgeoisfamilie uit den omtrek, waar twee volwassen dochters piano willen leeren. Daar leert zij een neef der familie kennen, Pierre Fèbvre,

een ontwikkeld jongmensch, op wien de beide meisjes vigileeren. Haars ondanks ontstaat er liefde tusschen Pierre en haar en langs eenige moeilijkheden van den kant der familie Barbelenet komt het tot een verloving.

Met groot talent heeft Jules Romains dit gegeven uitgesponnen tot een roman. Alles is gezien en gevoeld door het temperament van Lucienne, klaar en eenvoudig, met scherpe observatie.

ROMAINS (JULES) PSYCHE II. LE DIEU DES CORPS. Gallimard, Paris. 1928. frs. 12,—.

In dit deel komt Pierre Fébvre aan het woord en verhaalt van zijn lune-de-miel met Lucienne. Wij moeten dezen roman hartgrondig afkeuren als voor iedereen zeer gevaarlijke lectuur. Jules Romains laat zijn held alles, maar ook alles tot in de uiterste détails, wat er in de lune-de-miel voor kan vallen, verhalen met Parijsche openhartigheid. Het is allerzuiverst paganisme, oostersch Astartisme, wat hier gepleegd wordt: le dieu des corps. Het is een treurige maatschappij, waarin zulk een boek onopvallend als een zonsopgang verschijnen kan. Jules Romains moge nog zoo edele motieven hebben bij zijn werk, praktisch levert hij verfijnde pornografie. Van neutrale zijde moge men bij zulk een veroordeeling van „huichelarij" en „pruderie" en „kerkelijke bedilzucht" spreken, welke vader zou zijn zoon of dochter zulk een boek in handen geven?

Le Dieu des Corps is een infernaal boek, dat helaas! menige ziel uit het paradijs zal drijven.

ROMAINS (JULES) PSYCHE III. QUAND LE NAVIRE.... Gallimard, Paris. 1929. frs. 12,—.

Eind Mei is het derde deel van Psyché verschenen. Hier geeft de schrijver herinneringen van Pierre Fébvre en van Lucienne om beurten. De echtgenoot heeft een betrekking op een zeestoomer en moet Lucienne verlaten. Het hartstochtelijk wederzijdsch verlangen vormt den inhoud van dit deel. Lucienne's sehnsucht is zoo hevig, dat zij in een soort hypnotische opwinding er in slaagt zich in de kabine van haar man te vertoonen, met psychische krachten allen afstand overwinnend.

Ook hier wordt een enkele maal hetzelfde spel gespeeld als in het vorige deel.

Deze romans van Jules Romains zijn verschenen in de Nouvelle Revue Française, een maandschrift, dat ook in Holland veel gelezen wordt; de romans der N. R. F. vinden hier gemakkelijk opname. Daarom meenen wij goed te doen ook deze romans te bespreken. Psyché van Jules Romains is een verderfelijk boek, in zijn grondslag-theorie een diviniseering van de „volupté", het zwarte heidendom.

CONSTANTIN-WEYER (M.) UN HOMME SE PENCHE SUR SON PASSE. Rieder, Paris. frs. 12,—.

Deze roman van den Canadeeschen schrijver Constantin-Weyer, die einde '28 uitkwam, mocht den prix-Goncourt verwerven. Aanvankelijk is het meer een beschrijving van het wilde cowboy-leven met zijn avonturen dan een geconcentreerde geschiedenis en dit gedeelte bevalt ons het best. 't Is een meesterlijke weergave van de gevoels- en gedachtenwereld dier prairie-jagers met hun onstilbare zwerfzucht, hun verlangens wijd en ver als de horizon. Maar de prairie gaat sterven: overal wordt zij bezet en bedwongen door de kolonisten.

Het boek wordt een roman van onwaarschijnlijke romantiek. De schrijver — het is een verhaal in de ik-vorm — wordt verliefd op Hannah, de dochter van een Iersch kolonist, en verovert haar op Archer, een onsympathiek, sinister personage, bij Hannah's vader in dienst. Hij trouwt haar, er wordt een kind geboren; doch na eenige jaren keert Archer terug en herwint Hannah's gunst. Na een mislukten aanslag op het leven van den echtgenoot vlucht Archer met Hannah en het kind. De vader, wiens leven gebroken is, is wanhopig, vooral daar hij zijn kind verloren heeft. Na eenige jaren komt hij hen op het spoor en wil hij Archer neerschieten, doch op een eenzame plek vindt hij een kruis met het opschrift, dat hier zijn kind begraven ligt. Zijn wraakzucht zinkt ineen tot een moede resignatie. Het einde van het boek, daar waar het drama begint, is vol onwaarschijnlijke romantiek.

De moraal der historie is niet zeer verheffend, nogal naturalistisch.

Duitsch

GLAESER (ERNST) JAHRGANG 1902. Kiepenheuer, Berlin. 1928.

In Duitschland heeft dit werk om verschillende redenen opgang gemaakt, ofschoon het door de beste recensenten slechts matig geprezen werd. Heel veel lof verdient het niet, noch om compositie, noch om styleering, noch om diepte of nieuwe aspecten. Het interessante is, dat het het geslacht beschrijft, dat in 1902 werd geboren, en de houding der burgerij in een Zuid-Duitsch stadje bij het begin en tijdens 't verdere verloop van den oorlog. Daarnaast wordt op bruut afstootende wijze het „Frühlingserwachen" in jonge en oudere kinderen beschreven. Glaeser heeft blijkbaar niet veel respect voor zijn lezers, dat hij op een wijze, waarbij Frank Wedekind nog poëtisch is te noemen, allerlei teere natuurdingen neerkladt. Wij hopen, dat Glaeser in de toekomst zijn tijd nuttiger zal doorbrengen dan dergelijke grove boeken te schrijven, waarmee de litteratuur weinig gebaat is.

Dezer dagen is er bij Ploegsma te Zeist een vertaling van dit werk uitgekomen. Wij betreuren dit; er zijn litterair veel hoogstaander werken, die nog onvertaald bleven.

HARBOU (THEA VON) FRAU IM MOND. (211) August Scherl, Berlin.

Onder de schrijvers, die een reis naar de maan als onderwerp voor hun sensationeele romans kozen, kennen we als de beroemdste den Franschman Jules Verne en den Engelschman H. G. Wells. Thans heeft ook Duitschland een maanreis in zijn romanlitteratuur. Het is, naar ik meen, voor het eerst, dat een vrouw dit onderwerp heeft behandeld. Thea von Harbou schijnt een figuur van beteekenis te worden in het fantastisch genre, waartoe boeken als dit behooren. Van haar verscheen o.a. reeds „Metropolis", door haar echtgenoot, Fritz Lang, den regisseur der Ufa, verfilmd. Ook „Frau im Mond" werd dadelijk na het verschijnen door hem voor de film bewerkt; de verfilming is thans bijna gereed gekomen.

„Frau im Mond" is de spannende roman van het Ruimteschip dat de maan weet te bereiken; voor het fictief-technische gedeelte heeft de schrijfster wetenschappelijke werken gebruikt; een liefdeverhaal is er handig ingeweven.

Geen jeugdlectuur, maar een roman voor werkelijk volwassenen.

KLABUND. RASPUTIN. Phaidon-Verlag, Wien. (152) Mrk. 2,—. 1929.

Klabund is onlangs gestorven en nu verschijnt dit werk als „Erste Veröffentlichung aus dem Nachlass", zoo staat er op den omslag. In ruim honderd-vijftig bladzijden heeft Klabund een leven, neen! meerdere levens, de lotgevallen van heel Rusland tijdens den oorlog samengevat. In korte, saamgeperste zinnen, zwaar geladen van beteekenis, verloopt deze Rasputin-roman, het werk van een meesterhand. „Beschrijvingsextract" kan men het noemen. Eén woord suggereert een situatie, een stemming, een daden- of gedachtencomplex. Het is werkelijk een „extatische ballade", zooals het titelblad vermeldt. Alles is gereduceerd tot zijn soberste expressie, tot de strakste spanning: geen woord mag gemist, geen syllabe verschoven worden. Elke bladzijde is een langgerekte kreet der ziel.

Het gevaar van zulk een methodiek ligt voor de hand: oververfijning der techniek, gekunsteldheid. Het voordeel is: onmiddellijkheid, kracht van expressie, gespannenheid. Is dit de romantechniek der toekomst? — Klabund verwerkt in dit boek de bekende geschiedenis van de mysterieuze Rasputin-figuur „den Heiligen und Schieber". Of hij Rasputin historisch waar voorstelt en hem recht doet wedervaren, wie zal het uitmaken?

Engelsch

RICE (ALICE HEGAN) THE BUFFER. (332) The Century Co., New-York. London. 1929. Dollar 2,50.

De „Buffer" is Cynthia Freer, die met haar moeder, zusters en broer, en „aunt Lizzie" op Hickory Hill Farm woont. Op haar verlaat zich ieder lid der familie; ieder zoekt bij haar uitkomst en troost in moeilijkheden, maar met haar eigen problemen kan zij zich tot niemand wenden. De Freers vormen een oude zuidelijke familie, waarvan één tak altijd op Hickory Hill heeft gewoond; de overigen leven in de nabijgelegen stad. Zij worden sterk beheerscht door ingewortelde familietradities; wanneer een der jongeren zich er aan poogt te onttrekken, trachten de overigen den rebel met geweld weer binnen de eigen, scherp afgebakende, grenzen terug te brengen. Daarin munt bijzonder uit het eigenlijke hoofd der familie, „aunt Lizzie", die in haar jeugd het slachtoffer was van een ongelukkige liefde. Sedert verbeeldde zij zich ziek te zijn, maar vanuit haar kamer laat haar dictatoriale leiding zich bij alle Freers gelden. En de familie is zoo uitgebreid. Zooals Cynthia's moeder zich eens tegen haar uitliet: „I don't mean to complain. I love yours papa's people, but there are so many of them." De centrale figuur onder hen is Cynthia, die na meer dan één dramatische crisis doorworsteld te hebben, tenslotte het verdiende geluk weet te bemachtigen.

Deze roman is een der mooiste die ik den laatsten tijd las, en behoort ontegenzeggelijk tot de beste producten der contemporaine Amerikaansche romanlitteratuur. Machtig, beschaafd realisme, verhelderd door een waasje romantiek, hier en daar nog iets lichter getint door humor. Humor, die soms uitflitst tot ironie, en wonderwel harmoniëert met het beheerscht sentiment en pathos van de andere bladzijden. In „The Buffer" is de moeilijke combinatie tot stand gebracht van een goed verteld spannend verhaal en een karakter-studie. Alle leden der Freer-familie worden scherp onderscheiden uitgebeeld met hun deugden en dwaasheden, vooral de sympathicke Cynthia, „the girl who suffered from a divided psyche", zooals haar aanbidder, Mr. Benson, het uitdrukte, „one clever, rebellious, ambitious, scoffing, hard on herself and others, getting relief by laughing at life; the other sensitive, conscientious, sympathetic, eager to give help where it is needed." Het zou mij niet verwonderen, wanneer Cynthia Freer een blijvende figuur werd in de Amerikaansch-Engelsche litteratuur, die in elk geval bijzonder verrijkt wordt met dezen roman, „the combination of a good story, a study in loyalties and of character." Ik hoop, dat velen er kennis van zullen nemen.

ERTZ (SUSAN) THE GALAXY. (370) Hodder and Stoughton, London. 1929. sh. 7.6.

De jongere Engelsche auteurs hebben een tijdlang met groote

geestdrift de „slice of life"-theorie in hun werken toegepast: het wezen hunner kunst eischte een zoo dicht mogelijke benadering der realiteit en daartoe verwierpen zij de oude romantechniek, die een evenwichtig gebouwd verhaal eischte met een intrigue en een climax. Het werkelijk leven, onsamenhangend, verwarrend, waar meestal geen vaste op- of neergaande lijnen, eindigend in een behoorlijk afgerond slot valt te onderkennen, maar bestaande uit meer of min los aaneengekoppelde incidenten, moest gereflecteerd worden, en daartoe schreven zij de „slice of life", de willekeurig begrensde levensphase, dus zonder intrigue of climax. De meesten zijn er sedert lang van teruggekomen: ook lezers stellen hun eischen en deze bestaan vooral hierin, dat de aandacht gespannen wordt en zich concentreeren kan. Hun werken voldeden daaraan niet en dus werden zij niet gelezen. Toen kwam men tot een compromis en begon het voorbeeld van „Jean Christophe" te volgen. Om de verwardheid en realiteit van het leven te behouden en toch tot een grooter eenheid te komen, ging men het geheele leven van den hoofdpersoon uitbeelden. Deze methode laat een zekere onsamenhangendheid toe, maar daar alle incidenten zich groepeeren om het leven van den hoofdpersoon, dat als een verbindende draad door den roman loopt, blijft de gewenschte eenheid en dus het centrum voor belangstelling bewaard.

Tot deze auteurs blijkt nu ook Susan Ertz te behooren en de kunstwerken — ontegenzeglijk in dit genre geschreven — heeft zij vermeerderd met haar nieuwste werk „The Galaxy". Daarin wordt het leven gevolgd van Laura Deverell, vanaf haar geboorte in 1862 tot haar dood in dezen tijd. Tegen den achtergrond der steeds wisselende tijden — de Victoriaansche dagen, de negentiger jaren, de tijd van den Transvaalschen oorlog, den grooten oorlog, de jaren daarna — beleven we alle levensphasen van Laura Deverell. De roman is van een bewonderenswaardige constructie en evenwichtigheid; de schrijfster daalt af tot in details, betreffende de omgeving en familieleden en kennissen van Laura Deverell, maar de groote lijn — het leven van de hoofdpersoon — blijft het geheel beheerschen. De grootste moeilijkheid bij dit soort romans heeft de schrijfster weten te overwinnen: de belangstelling van den lezer blijft tot het einde gespannen en nergens behoeft deze door kunstmiddelen op peil gehouden te worden. Zuiver en vast is de zielkundige ontleding; over meerdere gedeelten ligt een glans van schoonheid. Daarom is het juist zoo jammer, dat de levenswijsheid van Susan Ertz, en dus van Laura Deverell, gegrond is op zekere wazige begrippen van reïncarnatie, en niet zijn diepste oorzaak vindt in positief geloovige beginselen. De innerlijke diepte van den roman heeft er door verloren.

Onder dit ethisch voorbehoud moet „The Galaxy" een belangrijk verschijnsel in de Engelsche litteratuur genoemd worden, waarvan ontwikkelde lezers, dunkt mij, kennis moeten nemen.

HILLGARTH (ALAN) CHANGE FOR HEAVEN. (285) Chapman and Hall, London. 7.6.

Florida — „the latest milestone on the road of a new country's success" zooals de schrijver het uitdrukt — is het land van „rumrunners", bandieten, „hi-jackers", millionairs en „real estate speculation" en het is dus niet te verwonderen, dat Mr. Hillgarth daar het tooneel voor zijn avonturenverhaal heeft gelegd. De romantiek van Florida lokte Henderson naar dit land, waar hij ruim zijn deel kreeg van avonturen. Het verloop wil ik hier niet schetsen, laat ik slechts verklaren, dat „Change for Heaven" een buitengewoon knap verteld avonturenverhaal is. Slechts is de roman hier en daar wat ruw.

Dus voor liefhebbers van ontspanningsromans in dit genre.

Antoon Coolen

door P. A. v. d. VALK.

DE RAUWE GROND. HUN GROND VERWAAIT. PEERKE, DAT MANNEKE. JANTJE, DE SCHOENLAPPER EN ZIJN WEENSCH KIENDJE. KINDEREN VAN ONS VOLK.

Antoon Coolen heeft met zijn kunst het bij uitstek moeilijke terrein betreden der landelijke litteratuur, doch heeft dit gedaan met zoo'n brandende liefde voor het Brabantsche volk, dat een minzame, nederbuigende belangstelling, die wij dikwijls in dergelijk werk kunnen opmerken, hier geheel afwezig is. Integendeel, hij plaatst ons temidden der Peelbewoners en weet, ondanks hun voor stedelingen zoo geheel vreemde levenswijze en opvattingen, de in-menschelijkheid der personen te beschrijven op een wijze, dat hun vreugde onze vreugde en hun leed ons leed is geworden.

Dat dit resultaat in al de bovengenoemde werken zonder meer is bereikt, kan ik niet zeggen. Speciaal in „De Rauwe Grond" en „Hun Grond verwaait" zijn passages, waarin de schrijver zich op bedekte wijze uitspreekt tegen de moderne ideeën uit de steden, ook inzake die dingen, waarvan ten slotte voor de economische zekerheid van de boeren zelf het meeste voordeel is te verwachten. Dit is geen onlogische houding, doch een in waarheid algemeen geconstateerd feit. Coolen laat echter bij het oordeel hierover niet het volk zelf spreken, doch geeft een in dialect gehouden beschouwing van zich zelf, waarbij al de bij deze nieuwigheden betrokken personen op een wijze worden uitgebeeld, die ons alle sympathie voor hun ideeën doet verliezen. De schrijver heeft te weinig goeds willen zien in de zich langzamerhand onder de boerenbevolking voltrekkende emancipatie. Wij kunnen ons voorstellen, dat in dergelijke, bijna hekelende passages, de droefheid wordt geuit over

de verloren gaande eenvoud van een dierbaar volk, maar hierbij moet rekening worden gehouden met het feit, dat de landbevolking, vergeleken met de stedelingen, toch nog een uitzonderlijke

ANTOON COOLEN

positie zal blijven innemen en dat, ondanks moderne verkeersmiddelen, de afwezigheid van het jachtende stadsleven, naast hoogere intellectualiteit, voor het Katholicisme toch zijn goede gevolgen zal hebben. Juist omdat Coolen in deze twee boeken voor onze verbeelding de Boven-Moerdijksche invloed bijna uitsluitend en op schrikwekkende wijze laat inwerken, moest ik deze uitweiding

geven, die de litteraire zijde niet direct raakt, doch voor de landelijke litteratuur desondanks van het hoogste belang is, omdat het groote conflict tusschen oer-eenvoudige landbevolking en het indringen der moderne ideeën op velerlei gebied er nu eenmaal is.

Deze, wij zouden haast zeggen, tendentieuze strekking heeft echter niet verhinderd, dat ons hier en daar bladzijden worden gegeven van schoonheid. Ik herinner mij in „De Rauwe Grond" de ontroerend beschreven zieletoestand van Tine, na haar val met den deftigen kantoorklerk, Mijnheer Ewich. En in „Hun Grond verwaait" (de titel wijst al op iets dat gaat verdwijnen) bij het overlijden van hun eerstgeborene de opstandigheid van de Moeder, die voor deze slag geen verklaring kan vinden in verband met Gods rechtvaardigheid en daartegenover de houding van den Vader, ruwen, stuggen Peelboer, die niets anders antwoordt dan: „Zijn zielke is in den Hemel."

Meer doorgevoerd vond ik dezen eenvoud in een paar latere, kleinere werken, n.l.: „Jantje, de Schoenlapper en zijn Weensch Kiendje" en „Peerke, dat Manneke". Het eerste heeft mij het minst kunnen boeien, hoewel de droefenis van den gebochelden schoenlapper, wanneer hij, door laster verdacht gemaakt, het kind moet afstaan, een diepe ontroering wekt. Het tweede boekje geeft eenige momenten uit het bestaan van een peelwerker, een schuchter mannetje. Hieruit blijft een diep medelijden achter met dit menschje in zijn eentonig bestaan, waarvan hij zich soms rekenschap geeft, doch dat nooit wordt tot een opstand.

Van meergelezen auteurs heb ik wel werk gezien, dat minder was dan deze beide genoemde boekjes, maar bij nadere beschouwing is er een weifeling in de gekozen thema's. Ik geloof dat hier gesproken kan worden van een tasten naar den juisten geest, waarin de liefde voor een volk kan worden geuit. En dit is gelukt! Zuiver schoon schreef Coolen zijn laatst verschenen werk: „Kinderen van ons Volk". Hier heeft de kunstenaar zich losgemaakt van den denkenden, afwegenden mensch en zich laten voeren door de ware liefde tot het schrijven van een boek over het Peelvolk, dat in zijn totaal ontroert.

Niets dan het leven geeft hij, het leven met zijn lief en leed. In elk van de levens verschijnt de Pastoor, de ideëele strever op jaren, die de boeren weet te winnen voor zijn moderne inzichten omtrent landbebouwing en veeteelt. En hun kinderen leert hij liefde voor de schoonheid in de liturgie.

Zelden las ik bladzijden, waarin, zonder psychologische ontrafeling, heel de mensch zoo klaar staat uitgeteekend. In Marie, het meisje, dat weifelt tusschen twee vrijers, in Doruske Timmer, den nederigen timmerman, die reclame maakt met zijn vrouw en 12 kinderen, in den atheïstischen notaris bij zijn twistgesprekken met zijn vriend, den Pastoor. En als tegen het einde Goldefridus, nu

Marie haar man, een doodelijke misdaad bedrijft aan zijn vroegeren mededinger, dan zijn wij ontzet en getroffen, doch kort daarop welt een groot medelijden in ons op met den moordenaar, wiens leven reeds neergeslagen ligt onder de wroeging alleen.

Coolen heeft door dit boek onze zeer schaarsche katholieke romans vermeerderd met een werk, dat in die kleine hoeveelheid zeker tot de besten is te rekenen. Want al treft men slechts zelden een passage aan in direct apologetisch verband met het Katholicisme, juist de hoogste waarde van dit werk is, dat het den Katholieken geest ademt van het begin tot het einde.

Antoon Coolen heeft mij door zijn werk sympathie doen opvatten voor die menschen, daar ver in het Zuiden van ons land. Meer nog, hij heeft mij de landbevolking in het algemeen beter doen begrijpen, juist omdat hij, speciaal in dit laatste werk, schreef recht vanuit zijn ziel, zuiver en schoon.

En ik herinner mij die boeken van A. M. de Jong over „Merijntje Gijzens Jeugd", die leugens over kinderen en volwassenen, die verhaalverlenging om wille van het verkeerde, sociale beginsel.

Dit boek behoorde als tegenhanger even verspreid te zijn.

Het is mij een groote verheugenis, dat Antoon Coolen aan ons Katholieke volk iets heeft gegeven, dat voor de kunst de kiemen in zich draagt van „De nieuwe Geboort".

Antoon Coolen, wij rekenen op U voor de toekomst!

Van diverse Pluimage

CHESTERTON (G. K.) HET EEUWIG TWISTGESPREK. Vertaald door Caspar Hendriks. Paul Brand. Hilversum. 1929.

Merkwaardig dat Chesterton dit boek meer dan tien jaar voor zijn bekeering geschreven heeft! Het uitgangspunt is het eeuwig twistgesprek tusschen Michael en Lucifer, tusschen geloof en ongeloof en de aanleiding voor het twistgesprek wordt ditmaal gevonden in de maagdelijkheid van Maria. Een katholiek, Mac Ian verdedigt de H. Maagd tegenover Turnbull, een atheïst. Zij besluiten te duelleeren en dit duel tusschen geloof en negatie, dat telkens onderbroken wordt en telkens weer opnieuw wordt opgevat onder de meest fantastische omstandigheden in stad, land, aan zee of in een krankzinnigengesticht eindigt met de zegepraal van het geloof, want de atheïst buigt tenslotte zijn knie voor het vroeger door hem genegeerde bovennatuurlijke. De twee zwaarden liggen dan in den vorm van een kruis op den grond.

Volgens den Engelschen titel heet dit boek "The Ball and the Cross", de bol is de ronde verzadigde rede, het kruis de eeuwige tegenstrijdigheid der op elkaar geplaatste armen, doch die tegenstrijdigheid zal blijven bestaan. Aan het slot van het boek zegt de katholiek Mac Ian: „Er moet een ronde aarde bestaan, waar het kruis kan geplant zijn, maar we kunnen er niet van op aan dat de bol altijd bol zal blijven, we kunnen er niet op vertrouwen dat de rede redelijk blijft. De groote aardbol zal tenslotte geheel naar een kant hangen, het kruis alleen zal rechtstaan."

Chesterton schreef dezen apologetischen roman met al de verrassende wendingen van zijn scherpen geest, vol humor, vol paradoxen en vol christelijke

waarheden. Caspar Hendriks leverde er een vlotte vertaling van, die slechts een enkele maal te letterlijk wordt.

E. R.

VISSER (Dr. J. Th. DE) KERK EN STAAT. 3 Deelen. Per deel f 7,50. geb. f 9,—. Sythoff, Leiden.

Zoowel in het prospectus als in reeds verschenen boekbesprekingen wordt deze magistrale arbeid van Dr. De Visser een „levenswerk" genoemd. En dit zou hij reeds kunnen zijn voor iemand, die jaren lang rustig had zitten werken tusschen de boeken en papieren van zijn studeervertrek. Maar het is verbluffend te zien, hoe deze predikant en staatsman, die toch waarlijk met andere bezigheden moet overstelpt geweest zijn, en die zich bescheidenlijk een „leek op historisch gebied" noemt, deze massa historisch materiaal, feiten en geschriften, heeft kunnen verzamelen, ordenen en schiften, en het daarna zoo breed en diep onder een bepaald opzicht heeft weten te belichten.

Dit werk van ruim 1850 octaaf-bladzijden is werkelijk hoogst belangrijk. Het is niet, gelijk de titel zou kunnen doen vermoeden, een speculatief betoog over de principen, die de wederzijdsche verhouding van kerk en staat behooren te beheerschen, maar een zuiver historisch relaas, met principieele beschouwingen, over de relaties die er in den loop der tijden bestaan hebben tusschen het Christendom van zijn geboorte af, en de staatsregeeringen der landen waar het werd beleden. De hoofdnadruk valt daarbij echter op de Noordelijke Nederlanden. Alleen deel I behandelt het buitenland: de historische ontwikkeling van de organisatie der katholieke kerk; haar verschillende verhouding tegenover den staat onder de heidensche en onder de christelijke Romeinsche keizers; de tijd der Merovingen en Carolingen; het befaamde middeleeuwsch conflict tusschen Paus en Keizer of Koning; de ondermijning van de pauselijke machtspositie; de beginselen van Luther, Zwingli en Calvijn over de betrekkingen tusschen kerk en staat, en de feitelijke verhouding tusschen beide in de verschillende Europeesche landen, katholieke en protestantsche, sinds de Reformatie.

Dan volgt de stof waar het vooral om te doen was: de verhouding van kerk en staat in de Nederlanden, in deel II vóór en tijdens de Republiek, in deel III van 1796 tot heden. In deze 1400 bladzijden is een bijzonder uitgebreid materiaal verwerkt, en wel bijna uitsluitend in zoover het de gereformeerde kerk in Noord-Nederland en haar verhouding tot de regeering betreft. De Middeleeuwen worden zeer kort afgedaan, en de katholieke kerk en de dissenteerende protestantsche kerken na 1500 slechts aanvullenderwijze behandeld.

Maar de eigenlijke punten, die de schrijver zich vooral ten doel stelde, worden zeer uitvoerig uitgewerkt: de ontwikkeling der opvatting omtrent de souvereine macht van landsheer en staten, en de verhouding daartegenover, theoretisch en praktisch, van de gereformeerde kerk. Alle feiten, die hierop betrekking hebben, en de voornaamste theoretische uiteenzettingen daaromtrent in geschriften, worden in details geschetst en in hun historisch verband beschouwd. De 19de eeuw, die het uitvoerigst wordt behandeld, lijkt ook daarom van het hoogste belang, omdat de stand van zaken zooals hij tegenwoordig is, slechts juist kan begrepen en gewaardeerd worden, wanneer wij hem leeren zien als ontwikkelingsresultaat uit den onmiddellijk voorafgaanden tijd.

Een boek dus voor staatslieden zoowel als voor geschiedkundigen, en eigenlijk voor allen, die belang stellen in ons openbaar leven ten opzichte van een der voornaamste vraagpunten, nl. de verhouding tusschen kerk en staat; vooral in onzen tijd en in ons land, waar de godsdienstige meeningen der burgers zoo verdeeld zijn. Uit het boek van dr. De Visser kan men hierover ontzaglijk veel leeren; voor de 19de eeuw ook wat de Katholieken betreft (bijv. uit de belangrijke, hier voor het eerst uitgegeven bijlage VI).

Dit wil niet zeggen, dat de katholieke lezer het overal met den schrijver eens zal zijn. Integendeel! Haast zou men kunnen zeggen: op elke pagina wordt de Katholiek tot tegenspraak geprikkeld, niet om een verkeerd aanhalen van feiten,

maar om de waardeering die er aan ten deel valt of de beschouwingen die er aan worden vastgeknoopt. Want als er iets blijkt, dan is het wel dit: dat de schrijver is een forsch en stoer Calvinist, die alles beschouwt in het licht zijner protestantsche overtuiging. Het spreekt van zelf, dat wij telkens en telkens de zaken anders zouden zien en waardeeren, en hoe interessante discussies het ook zou kunnen geven, het is onmogelijk alle punten aan te geven, waarin een Katholiek van dezen Protestant vanzelfsprekend zal verschillen. Dit zou trouwens ook het geval zijn, als hier een liberaal aan het woord was geweest; zoo ooit, dan blijkt in deze stof, hoe onmogelijk een zoogenaamde neutrale geschiedbeschouwing is. Maar het boek is onmisbaar voor wie het protestantsche standpunt in dezen wil leeren kennen, en het is een kundig en eerlijk werk, geschreven met een sterke, niet verdoezelde overtuiging.

Al kan het soms grimmig zijn voor de katholieke kerk en katholieke persoonlijkheden, wanneer wij ons het standpunt des schrijvers indenken, kunnen wij daar gemakkelijk overheen. In één woord, het is een boek, waarin zich de belangstellende met spanning verdiept, en wie daar smaak in vindt, zal tevens ontwikkeld genoeg zijn om eigen inzichten tegenover die van den schrijver te kunnen handhaven.

Een meer uitgebreid register en een veel uitvoeriger inhoudsopgave zouden de bruikbaarheid van het enorm vele en goede, dat hier is vergaard, zeer verhoogd hebben. Maar ook zoo zijn wij dr. De Visser dankbaar voor dit „levenswerk".

Dr. G. GORRIS S. J.

DOMMISSE (FRE) KRANKZINNIGEN. Ingeleid door dr. H. van der Hoeven. N. V. Brusse's Uitgeversmij, Rotterdam. (184) f 3,90.

Beschrijvingen als deze, waarin een mensch, die dat alles zelf doormaakte, ons eens een blik geeft in een ziel, waarin alles nacht is en duisternis rondom, twijfel en angst, kent de litteratuur niet vele. Waarschijnlijk wel omdat velen uit dezen toestand nimmer meer geraken en dat, wie er uit geraakt, liefst aan dat voorbije niet meer denkt en hem ook het vermogen zou ontbreken om al deze verschrikkingen aan te duiden. Aan een soortgelijk boek, een aantal jaren geleden in Amerika geschreven: Beers, „A mind that found itself", en dat een geweldigen opgang maakte, dankt de „Mental Hygiene"-gedachte, die na Amerika nu ook Europa is binnengedrongen en daar steeds meer ook in de daad omgezet wordt, haar opbloei en ontstaan. Duidelijk onderstreept dit boek, dat niet alle krankzinnigheid ongeneeslijk is, maar heel scherp doet het u ook voelen, van hoe groote waarde de persoonlijkheid van den zenuwarts en de gevolgde geneesmethode zijn. De schrijfster vertoefde achtereenvolgens in verschillende gestichten en vond telkens maar tijdelijk herstel, tot zij tenslotte én de persoonlijkheid vond, die haar wist te bevrijden van haar waanzin én het gesticht, waar zij door voortdurend arbeiden van zichzelf wist los te komen. De tegenstelling tusschen dit laatste gesticht en de vorigen is in het boek wel heel duidelijk voelbaar. Evenzoo dat het samenleven des daags en des nachts met andere patiënten voor menig patiënt verkeerd is en zijn toestand doet verergeren.

Dr. L. BERGER

HYMANS (A.) BEN LINDSEY'S NIEUWE SEXUEELE ETHIEK. N. V. Ruys' Uitgeversmij., Zeist. 1929. (95) f 1,20.

Als ondertitel draagt dit boek „Beschouwing en protest naar aanleiding van zijn boek: Opstandige Jeugd." Na de critiek, die Lindsey's boek hier te lande gevonden heeft, kon de schrijver ons weinig nieuws meer bieden. Vele bezwaren, die tegen het boek zijn aangebracht, vindt men hier bijeenverzameld. Lindsey's onwetenschappelijkheid, oppervlakkigheid en gebrek aan zedelijke norm wordt hier duidelijk aan het daglicht gebracht. Waar Lindsey's boek in vrijzinnige kringen zoo'n gul onthaal vond, kan het verschijnen van deze brochure niet anders dan toegejuicht worden.

Dr. L. BERGER

Het Groote Heimwee

door J. M.

Een passage uit de Bergrede, een van de wonderlijk verheven en mooie wijsheden, die wij kennen als de Acht Zaligheden, drong zich herhaaldelijk aan ons op onder de lezing der eerste hoofdstukken van „Het Groote Heimwee"[1]: Zalig zijn de eenvoudigen van geest. Dezelfde zaligspreking mompelt schamper de hoofdpersoon uit dezen bekroonden roman, wanneer hij de verschrikkelijke vernedering der gevangenisstraf ondergaat en zijn lotgenooten een zekere verlichting vinden in het woest getier tegen de stomme muren van hun cel, een troost, die hém niet verlichten kan.

Adam Heemdrift — de symboliek in den naam is duidelijk — is geen eenvoudige van harte. Heeft Marie Schmitz hem in de eerste periode willen teekenen als een Ubermensch, een geestelijken reus met meer gaven, meer spankracht en daarmee in verhouding meer fouten dan zijn medemenschen? Hij ís het niet. In de dagen van zijn opgang en bijna onbegrensd materieel geluk treedt hij ons uit Marie Schmitz' beschrijving tegemoet als een beschaafde bruut, een man van sterke en egoïstische vitaliteit, een hartelooze, onsympathieke en verwaande viveur, een liefdelooze geldman, die alles en iedereen schopt en vertrapt terwille van zijn eigen eerzuchtige streving naar steeds meer macht of onbeperkte uitviering van hartstochten; die bovendien den voorkeur geeft aan een stel slappelingen in zijn omgeving boven den geestelijken strijd met tegenstanders van gelijke portuur.

Adam is een sterke. Op zijn paard in den orkaan voelt hij zich den meerdere, den heerscher in de natuur; in de stad is hij de invloedrijke bankdirecteur, bekend op de beurs, gevreesd door zijn bedienden, die met geluk en scherp zaken-inzicht het geld beheerscht en er steeds meer macht door verkrijgt; in het particulier leven is hij een fijnvoelende geest, die de schoonheid in allen vorm in zijn huis verzamelt en zijn ziel uitspreekt in zijn viool, die een bijkans volmaakte vrouw huwt en een statig landhuis geheel naar zijn verlangen laat inrichten, die concertgebouwen weggeeft, maar die tenslotte ook een gewone lady-killer is, heet en wreed bijna in de vervulling van zijn begeerte, zelfs niet kieskeurig, onbarmhartig en koud en daarom ook laf, wanneer de hartstocht is gezonken. — Toch voelt hij steeds een leegte; hij is ongelukkig en voelt zich gekweld door een soort onbewust heimwee naar hij-weet-niet-wat. De volkomen bevrediging blijft uit.

Na de Glorie komen de Instorting en de Afgrond. De kansen keeren, ondernemingen kelderen, hij moet vluchten als bankroetier,

---

[1]) MARIE SCHMITZ: HET GROOTE HEIMWEE. (308) f 4,25. Mij. voor G. en G. Lectuur, Amsterdam. 1929.

voor de rechters verschijnen. Zijn ziel wordt gemarteld in de gevangenis, waar „de cel-dagen kropen als trage dieren, onaandoenlijk, gruwelijk in hun eendere wezenloosheid, en aan hem hun langzame, zwijgende vernietiging voltrokken.” Armoede komt, de ellende van zwerven, van inferieure baantjes en vieze logementkamertjes, blindheid, de noodzaak om als straat-musicus te leven van de achtelooze of beleedigende liefdadigheid der voorbijgangers. Maar in dit maatschappelijk verval tot in de laagste diepte, als het laatste beminde wezen hem ontvalt, vindt hij, gelouterd door lijden en schuldbesef, den vrede der ziel, het verlangenlooze geluk, waartoe het Groote Heimwee hem steeds, onbewust, had gedreven.

Marie Schmitz heeft hoog gegrepen — en ook door de keuze van onderwerp doet een schrijfster of schrijver zich kennen. Haar onderwerp is tenminste belangwekkend en als zoodanig verheugend in een tijd, dat wij ons dikwijls moeten afvragen, waarom auteurs papier en inkt verbruiken en uitgevers een manuscript doorsturen naar den drukker.

Phase voor phase volgt zij stijging en ondergang van Adam Heemdrift. In de eerste periode teekent zij ons een liefdeloozen, onbarmhartigen en egoïstischen heerscher-ten-koste-van-alles, een onbeperkten levensgenieter, beter gezegd, levensvernieler. Hij is ons sterk onsympathiek, en zijn superioriteit voelen wij slechts als wreed en verwaand egoïsme. Als in steen gehouwen, geteekend tot in elk lijntje, stelt zij den hoofdpersoon voor ons. Haar taal stijgt vooral in de klemmende beschrijving der bittere, starre ellende van den zich geteekend voelenden Adam en de moordende moreele kwelling der tergende gevangenismuren. Adam wordt dan een tragische figuur, omdat wij voelen dat de vernedering der gevangenis voor hem, den vroegeren hoogmoedigen strever, te schrijnender en giftiger moet zijn. Fel weet zij ook de kwelling van Adam te beelden, wanneer hij zijn verschrikkelijk vonnis: blindheid, onafwendbaar weet; schoone en weldadige bladzijden geeft zij over het meisje Nina, een gevallen, verwoest, vooral ongelukkig leven, zooals iedere groote stad er vele kent.

Psychologisch kan deze roman (een der twaalf, die in de romanprijsvraag der Mij. voor G. en G. lectuur werden bekroond) echter niet geheel voldoen. Den superieuren Adam, die zich ook als zakenman verheven gevoelt boven het tobberig gedoe van anderen, kunnen wij niet vereenigen met den tot het laatst vechtenden maar ook dommen bankdirecteur, die het eene tekort met het andere tracht te dekken; de sterke wordt een lafaard, een bankroetier van een laf en onsmakelijk soort. Eenigszins als een poseur verschijnt hij ons, wanneer hij na zijn gevangenschap een out-cast wil zijn. De wroegende wetenschap, dat zijn vroegere macht rustte op anderer meedoogenloos vernietigd geluk, verscherpt zijn moreele ellende, maar

tegelijk voelt hij in de gevangenis zijn eigen verbrijzeld bestaan zwaarder dan de vele levens, die hij hopeloos heeft verwoest. Had hij niet schuldeloos schuld op schuld geladen, „want wie kon anders leven dan naar de wetten van het leven?" Ietwat simplistisch is soms de uitbeelding der verdorven menschheid, en overdreven is hier en daar de karakteriseering van Adam als den sterken man.

En alles is zoo vaag! In fatalistische zekerheid is Adam overtuigd dat na de glorie, de val zal komen, dat het ongeluk hem zal bespringen; kon hij, de scherpziende zakenman, het niet voorkomen? Het lot doet alles, het lot, het lot! Waarom is hij tenslotte, — absoluut zonder bezit, vriendschap en liefde — gelukkig? Alleen door de wetenschap, dat alles ijl en tijdelijk is, alleen door tevredenheid, d.i. in zijn geval volkomen verlangenloosheid? Waarom is nu, terwijl schuldbesef hem in de gevangenis en daarna zwaar drukte en zijn geluk onmogelijk maakte, Adam Heemdrift niet meer ongelukkig? Wist hij plotseling heel zijn vroeger leven geboet?

Ook in dit boek is de liefde niet. Wanneer de belangenlooze mentaliteit van het meisje Nina meer dan nu het geval is, den roman had gericht, wanneer er meer echte liefde was geweest en een meer positieve basis voor het uiteindelijk geluk van Adam Heemdrift, zou het boek van Marie Schmitz minder beklemmend, meer bevredigend zijn geweest. Nu is de vrede in het Heim, waarnaar Adam's drift steeds verlangde, te vaag.

Na wat uit het bovenstaande reeds moge blijken, zij er tenslotte nadrukkelijk op gewezen, dat de felle en openlijke beschrijvingen den roman moeten beperken tot geestelijk-rijpe lezers.

Romans en Verhalen

ALDEN-SELTZER (CHARLES) HET LAND BUITEN DE WET. (188). Vertaald door J. v. d. Cranenburg. „De Combinatie", Rotterdam.

In de uitgestrekte vlakte ziet Blake Burn geheel in de verte een man neerschieten, waarna de moordenaar kalm zijn paard bestijgt en wegrijdt. Hij ontdekt spoedig wie deze laffe daad heeft begaan, maar zwijgt erover, tot veel later, wanneer de moordenaar in aanzien gestegen en rijk geworden is, een wreker komt opdagen en hem zijn verdiende loon geeft.

Een boeiende Wild-West-roman voor volwassenen.

AEMSTEL (FLORIS VAN DEN) HET GROOTE AVONTUUR. (238) Nederl. Uitg. Maatschappij, Amsterdam. f 2,25.

Voor zestig gulden in de maand werkt Joossie Stomp in een manufacturenhandel. Hij bezit niets anders in de wereld en het valt hem moeilijk de eindjes aan elkaar te knoopen. Hij wordt verliefd

op een portret en zoekt met bekwamen spoed het oorspronkelijke daarvan op, in de sloppen en stegen van Amsterdam. Hij is zoo gelukkig het jonge meisje te vinden, maar er is geen gelegenheid tot nadere kennismaking. Joossie is zoo in de war, dat hij allerlei fouten in zijn werk maakt en geweldige uitbranders van zijn patroon oploopt. Dan ineens krijgt hij een erfenis van een neef uit Amerika en de zaak komt in orde. Onschuldige ontspanningslectuur.

AJAM (TOM) GOLVEN VAN HET NOODLOT. (294) Bruna en Zoon, Utrecht. f 1,—.

Een zeilschip met een dronken kapitein en een mooie, lieve dochter; een bemanning, die een samenraapsel van allerlei ongure elementen is, mitsgaders een schurkachtige stuurman; een flinke jonge matroos, waarop de kapiteinsdochter verliefd wordt; stormen; schipbreuk; een onbewoond eiland met verborgen schatten en een gelukkig slot, alle noodzakelijke bestanddeelen voor een avonturenroman zijn aanwezig.

Het is alles natuurlijk een tikje onwaarschijnlijk, maar kwaad steekt er niet in; op een vervelende treinreis of een regenachtigen vacantiedag kan men er zich heel goed mee amuseeren. En dat zal ook wel de bedoeling zijn van dezen roman. Geschikte ontspanningslectuur dus.

ANTONSEN (HERMAN) OORSPRONKELIJKE ROMAN. Veen, Amersfoort. f 3,50.

Een goed verhaal, dat speelt op een Hollandsch dorp en waarin een Katholiek priester zoowat de hoofdrol vervult. Het gaat over liefde en trouwen, over geboren worden en sterven, over kinderzegen en andere ernstige dingen en de voorbeeldige kapelaan is gewoonlijk de raadsman, zoodat de Katholieke beginselen volop tot hun recht komen. De compositie is niet kwaad evenmin als de stijl, maar schoonheid wordt ons niet geboden. De schrijver heeft niet de kracht zijn personages tot werkelijk levenden te styleeren.

AVERIJ (HAROLD) KU-KLUX-KLAN. (352). Vertaald door F. van Velsen. Geïllustreerd door H. Moerkerk. Ned. Boekhuis, Tilburg. f 1,50.

Een aardige liefdesgeschiedenis loopt door het verhaal heen, dat wij kunnen aanbevelen voor een ontspanningsuurtje.

BIGGERS (E. D.) DE ZEVEN SLEUTELS VAN BALDPATE. (224). Andries Blitz, Amsterdam.

Een auteur heeft zich voorgesteld een verhaal te gaan schrijven in een stil hotel, dat in den winter geheel en al verlaten is en waarvan hij den sleutel van een vriend ontvangen heeft om zich daar geheel in de eenzaamheid terug te trekken. Hij komt daar aan en verheugt zich op de absolute stilte welke rondom hem heerscht.

Maar dan komen er in den loop van den nacht en den volgenden dag verschillende lui opdagen, die allen een sleutel van het hotel hebben en allen daar rustig willen verblijven voor verschillende doeleinden, tot er in het geheel zeven menschen met sleutels bij elkaar zijn.

Een leuk, boeiend verhaal, met veel spanning en humor.

Voor volwassenen.

BIRKNER (FRIEDE) DE VIER GELUKSKINDEREN VAN HET KASTEEL KLAVERBLAD. (250). Vertaald door A. Vuerhard-Berkhout. J. T. Swartsenburg, Zeist. f 1,50.

Een eenzame oude heer bewoont het Klaverbladslot en vermaakt bij testament aan de vier kinderen van zijn vier vrienden, elk een vierde gedeelte van zijn slot en een vierde gedeelte van zijn inkomen. Deze vier gelukskinderen hebben hun jeugd in moeilijke omstandigheden doorgebracht, waardoor dit geschenk van den ouden heer een buitengewoon geluk voor hen inhoudt. Op den bepaalden tijd komen zij alle vier op hun gezamenlijk slot en nemen bezit van de hun toegewezen vertrekken. Het wordt een vroolijke boel en spoedig hebben de twee mannelijke bezitters hun hart verloren aan de twee lieftallige, vrouwelijke medebewoonsters, waaruit natuurlijk twee gelukkige huwelijken voortvloeien. Een boek, dat volkomen den titel rechtvaardigt, welke de serie aanduidt van Swartsenburg's „Vroolijke Boeken".

BRAND (MAX) DE VREEMDELING AAN DE POORT. (184) Vertaald door J. G. H. v. d. Bovenkamp Sr. „De Combinatie", Rotterdam. f 2,—.

Randall Byrne heeft een verstand van honderd en twintig paardenkracht en een versleten lichaam op den leeftijd van een jaar of twintig. De dokter stuurt hem naar buiten om zijn lichaamskrachten te herstellen. Randall is ook dokter in de medicijnen en hij wordt op een avond geroepen door een jong meisje, bij een man, die in levensgevaar verkeert. In dit huis, waar hij komt, hangt een zonderlinge sfeer van vrees en afwachten. De zieke, oude man leeft op bij het hooren van het geluid van de wilde ganzen, dat uit de verte tot hem komt. Randall blijft op die geheimzinnige ranch hangen want hij wil het jonge meisje in haar moeilijkheden helpen en tevens de oorzaak ontdekken van al die geheimzinnigheden. Wij zullen niet oververtellen wat hij ontdekt, maar alleen den volwassen lezer aanraden, dit boeiend verhaal eens ter hand te nemen.

BRAUN (CURT. J.) GRAND HOTEL ATLANTIC. (312) Vertaald door Felicie Jehu. A. W. Bruna en Zn, Utrecht. f 1,25.

De eigenaars van het Grand Hotel Atlantic zijn der wanhoop nabij, omdat zij bij den aanvang van het seizoen nog geen enkelen gast hebben ontvangen, ondanks al hun adverteeren in de groote

bladen. Jussuf Bey, de Egyptische gezant, is hun eerste gast. Hij is echter een beroepsoplichter, die hoopt in Atlantic een groote slag te slaan. Na eenigen tijd komt Sonja Balt in het hotel logeeren. Zij is totaal geruïneerd en besteedt haar laatste 30 Mark om er aan de speeltafel wat bij te winnen. Dit mislukt haar. Zij ontmoet in Atlantic de Selters, vader en zoon, waarvan de vader de schuld is, dat zij al haar geld is kwijt geraakt. De zoon krijgt haar lief en ook de vader. Er gebeuren diefstallen in het hotel, waaraan Jussuf Bey niet vreemd is en Sonja Balt komt in de meest onmogelijke situaties. Het boek is eenigszins onsamenhangend en zeker voorbehouden.

COURTHS-MAHLER (HEDWIG) HET PARELSNOER. (248) Vertaald door A. Vuerhard-Berkhout. J. T. Swartsenburg, Zeist. f 2,50.

Uit hebzucht heeft Jutta von Lersen haar man in het ongeluk gestort en van zijn eer beroofd, waarna zij gescheiden van elkander leven. Later ontmoet hij Frieda von Dorlach, die hem het ideaal zijns harten toeschijnt. Hij stelt dan pogingen in het werk om zich van het eerste huwelijk los te maken en verneemt dat zijn vrouw reeds gestorven is. Voor rijpere lezers wel leesbaar.

COURTHS-MAHLER (H.) ZE HADDEN ELKANDER ZOO LIEF. (255) Vertaald door A. E. C. Vuerhard-Berkhout. J. F. Swartsenburg, Zeist. f 1,50.

Recept: een booze, inhalige voogd, een beeldschoone jonkvrouw, een dappere ridder, een arme vriendin, een gelukkige, rijke vriend en een door vrees gedwongen, van haar eer beroofd jong meisje, dat vergift rondstrooit. Meng dit alles goed dooreen en gij hebt een der boeiendste romans van deze gevierde Duitsche schrijfster voor dames. Alleen voor volwassenen.

DELMAR (VINA) 'N SLECHT MEISJE? Uit het Amerikaansch vert. door J. H. Pauls. Van Holkema en Warendorf, Amsterdam. 1929. f 2,50.

„Bad Girl" heeft in Amerika geweldigen opgang gemaakt; in korten tijd waren er 100.000 exemplaren verkocht. In Engeland beviel het minder. In Holland ligt het reeds een paar weken in de boekwinkels, de aandacht trekkend door zijn omslagteekening. Het is geen slecht boek — beter dan de titel doet verwachten — maar onvergefelijk frivool. Het schildert de krankzinnige luchthartigheid der New-Yorksche opvattingen omtrent liefde en huwelijk.

Dot leert op een boot een jongeman kennen, gaat eenige malen met hem uit en geeft zich spoedig geheel aan hem. Ze trouwen overhaast en als het gezin vermeerderd gaat worden, wordt er gewikt en gewogen wat ze doen zullen. Dot laat zich bepraten door vriendinnen en gaat naar een beruchten dokter om alles te doen verijdelen. De dokter is een ploert in 't quadraat, die zijn officie in alle opzichten te buiten gaat. Dot krijgt andere gedachten en

gaat niet naar den dokter terug, maar zal de natuur haar gang laten gaan. Eddie, haar man, een stugge, onhandige maar goedige beer, doet of 't hem niet schelen kan. Dot wordt de gelukkige moeder van een gezond kind en beiden zijn blij over den goeden afloop.

Het is een gevaarlijk boek. De schrijfster heeft niet veel idee van zonde en goddelijke wetten, maar glipt spelend, glimlachend over alles heen. Ik herroep wat ik zoo juist schreef: het is wél een slecht boek, nog slechter dan wanneer het alle verboden praktijken direct aanbeval. Het deugt eigenlijk voor niemand. Verworpen! Litterair is het niets bijzonders, niet beter of slechter dan honderd andere.

DUUN (OLAV) JUVIKINGEN. Uit het Noorsch vert. door M. A. Zeeman. Van Loghum en Slaterus, Arnhem.

Dit is een boek, dat niet volkomen bevredigt. Wij hebben den indruk, dat het verkort of niet volledig vernederlandscht is. Olav Duun is een schrijver van beteekenis; men voelt het aan elken zin. Doch hij schrijft zoo lapidair en markant, dat men voortdurend voor raadseltjes staat. De helft van wat er gebeurt en van wat de menschen denken, moet men zelf raden.

De Juvikingen zijn een knoestig geslacht, dat op een groote hoeve woont en als een bijzonder soort menschen bekend staat. Zij zijn rauw en hard, onbuigzaam en ondernemend. Zij lijden minder dan hun omgeving aan bijgeloof en spokenvrees, iets wat het ruwe Norenvolk aangeboren schijnt.

Olav Duun schijnt een candidaat te zijn voor den Nobelprijs, ofschoon dit Hollandsche boek die pretentie wel niet wettigt. Voor volwassenen.

ELZER (MARGARETE) VERVULDE WENSCHEN. (256) Vertaald door A. Vuerhard-Berkhout. J. T. Swartsenburg, Zeist.

Het hoofd eener uitgeversfirma, zelf nog een jonge man, is door omstandigheden voogd geworden over een jong meisje, Charlotte Werklin, die bij haar meerderjarigheid compagnon in de zaak zal worden. Lutz Volkner, de voogd, heeft een zuster, die vroegtijdig weduwe geworden is en een zoon, Adolf, met misdadige neigingen heeft. De jongen lijdt aan toevallen en kan geen meisje met rust laten. Charlotte komt soms met hem in aanraking en heeft veel van hem te verduren, hetgeen zij verzwijgt om haar voogd geen verdriet aan te doen. Lutz bemint haar met een geheel andere genegenheid dan een voogd gewoonlijk voor zijn pupil heeft, maar durft over zijn genegenheid niet te spreken, omdat hij zich te oud voelt voor het jonge, levenslustige meisje en het meisje bemint hem van haar kant ook, maar dit weet hij niet.

In zijn begeerte naar het jonge meisje, verzint Adolf een list, om haar in zijn auto te ontvoeren. Dit gelukt den jongen maar half, want hij wordt achterhaald.

Daarna loopt hij met wraakplannen rond en verzint het om de drukkerij in brand te steken, hetgeen hem mislukt. Een vreeselijk toeval maakt daarop een einde aan zijn leven. Al deze gebeurtenissen leiden tot een verklaring van Lutz aan Charlotte, welke op een, laten wij hopen, gelukkig huwelijk uitloopt.

Om het erfelijk belaste type van Adolf is dit boek geen lectuur voor jonge menschen, maar wij zouden het gaarne alleen in handen zien van lezers met levenservaring.

FABIAN (WARNER) DE BEGEERDE VRUCHT. Vert. door Annie de Beyer. Strengholt, Amsterdam.

Dit verderfelijke boek ware beter onvertaald gebleven. Het beschrijft een meisjesclub aan een Amerikaansche universiteit, waar de studentinnen in een internaat huizen, onderworpen aan een strenge huisorde en reglement. Maar zij storen zich aan geen reglement; haar levenswijze is niet alleen vrij, maar gaat alle grenzen van moraal te buiten. Kuischheid is bij haar geen deugd of verdienste, maar een aangeboren lafheid. De groote belangstelling der meisjes gaat uit naar het sexueele; zij houden zelfs een anonieme stemming, waaruit blijken moet hoevelen onder haar de onschuld reeds verloren hebben. Zij beschouwen nachtelijke uittochten en flirtations als het gewoonste amusement ter wereld. En het fatale is, dat de auteur dit alles beschrijft met een mondaine luchthartigheid, met een glimlachende goedkeuring, alsof eindelijk het gouden tijdperk is aangebroken. Een zekere Hans Martin begaat de frivole dwaasheid er een inleiding bij te schrijven, waarin hij wat bazelt over de „brandende vraagstukken van onzen tijd" en het „een prachtig boek" noemt. Voor iedereen af te keuren.

FABRE (FERDINAND) EEN JEUGDLIEFDE. (174) Van Munster, Amsterdam. f 1,25.

Een jongen, in zijn vlegeljaren zeer lastig voor zijn moeder, die er alleen voor staat hem op te voeden, wordt door zijn Heeroom, Pastoor van een dorpje in de omgeving, medegenomen om zijn studies te voltooien. Deze priester is een uitstekend paedagoog. Hij weet het hart van den jongen te treffen en hij werkt voorbeeldig, totdat hij op een goeden dag een jong meisje ontmoet, dat heel zijn jeugdig hart in vlammen zet. Men noemt het kalverliefde, maar Jules gaat er geheel in op, ofschoon hij de aangebedene zijns harte maar een enkelen keer ontmoet en haar nauwelijks een hand durft geven. Het meisje trouwt weldra met een boerenzoon van het dorp. Jules is als misdienaar bij het huwelijk tegenwoordig. Hij bezwijmt onder de plechtigheid van ontroering, laat de kaars uit zijn handen vallen, waardoor het bruidskleed in vlam raakt. Het jonge bruidje sterft aan de bekomen verwondingen.

Dit is de geschiedenis van de jeugdliefde van Jules Savignac, welke hij nooit te boven is gekomen.

FALK RONNE (JORGEN) HET NEVELEILAND. Vertaald door A. en E. Huber. Elsevier, Amsterdam.

Falk Rönne, de Deensche predikant, is een fijn en gevoelig verteller. De geschiedenis van het Neveleiland is wel heel merkwaardig. Een klein, haast altijd mistig eiland ver in de Noordzee, herbergt een bevolking van een vijftig zielen. Op een goeden keer vaart heel de mannelijke bevolking behalve een grijsaard uit ter vischvangst en allen komen om in den storm. Heel de vrouwelijke bevolking is in treurnis.

Na eenigen tijd komt er een visschersboot voorbij, die een man uitzendt om water te halen. Als de man terugkeert, ziet hij tot zijn ontsteltenis, dat zijn boot wegens den mist het eiland uit het gezicht heeft verloren. Hij is de eenige mannelijke bewoner van het eiland en de weduwen interesseeren zich sterk voor hem. Hij wordt uitgenoodigd op de hoeve Hansastove en heeft maar één woord te zeggen om de schoondochter en de hoeve te krijgen, doch hij bemint een eenvoudig dienstmeisje en deze wordt zijn vrouw. Tegen alle verwachting valt hem ook nog de hoeve toe en zoo loopt alles ten goede. Een met fijnen humor geschreven verhaal. Voor volwassenen.

FOOTNER (HULBERT) VOORTVLUCHTIG. (178) Vertaald door Nico Derks. „De Combinatie", Rotterdam. 1,90.

Treinlectuur voor volwassenen.

GERARD (LOUISE) BLOEM VAN DE MAAN. (235) f 2,15. Vertaald door C. C. Bender. J. Philip Kruseman. Den Haag.

Een Engelsch officier, Carlyon, hoort op een avond door een rondtrekkend negerzanger, het lied zingen van „de Bloem van de Maan". Dit ontroert hem zoo, dat hij er op uittrekt om „de Bloem van de Maan" te gaan zoeken. In dien tijd is er een schip vergaan op de kust van Afrika en een jong meisje gered door den pleegzoon van een negerdorp, een Arabischen jongen. Het blanke meisje wordt door iedereen voor „de Bloem van de Maan" aangezien. Carlyon vindt haar en slaagt er in, na vele verwikkelingen en moeilijkheden, haar liefde te winnen. Voorbehouden voor rijpere lezers.

GERARD (LOUISE) IN DE SCHADUW VAN DEN PALM. (233) f 2,15. Vertaald door C. C. Bender. J. Philip Kruseman. Den Haag.

Door den dood van zijn vader wordt Lucien Heathcote Delaumy gedwongen om de dadelpalmplantage, waar hij vroolijk en vrij opgroeide, te verlaten en een bestaan te zoeken in Parijs, waartoe hij niet in staat is, omdat hij de noodige kennis mist. Zijn zuster verblijft op een Engelsche kostschool, maar komt als haar opvoeding voltooid is bij hem wonen en schrikt van het meer dan armoedig bestaan, dat haar broer leidt. Zij wordt verkoopster in een magazijn, wordt verleid door een Engelschman en berooft zich

van het leven. Lucien zweert zich op den Engelschman te zullen wreken, daalt steeds dieper af van de maatschappelijke ladder en heeft zich spoedig aangesloten bij een bekwamen gouddief en inbreker. Op een dag ontmoet hij, na jarenlang zoeken, den man wien hij den vroegtijdigen dood van zijn zuster wijt en hij volgt hem naar Caïro. Onderweg ontmoet hij een jong meisje, waarop hij verliefd wordt. Maar hij meent, dat het jonge meisje de zuster is van den verleider zijner zuster. Daarom doet hij haar hetzelfde aan, wat die ellendeling zijn zuster heeft aangedaan. Als hij tot de ontdekking komt, dat hij zich vergist heeft, volgt de omkeer. Hij huwt met het meisje, dat hij onteerd heeft, dat hem eerst haat, maar later lief krijgt.

Alles en alles een sensatieromannetje, dat wij beter ongelezen laten.

UNAMUNO (MIGUEL DE) EEN KEREL UIT EEN STUK. Vertaald door Dr. G. J. Geers. V. Loghum en Slaterus. Arnhem.

De titel karakteriseert de geheele novelle. Julia Yanez is de beauty eener provinciestad, die de vrouw wordt van Alexander Gomez, een schatrijk, uit Amerika geboortig, Spanjaard. Hij is een krachtpatser, de kerel uit één stuk. Wat hij wil, bereikt hij. Veel woorden gebruikt hij niet, ook niet om zijn liefde voor Julia te kennen te geven en zoo wordt voor haar de martelende vraag: heeft hij mij wel lief? Maar als Julia sterft, gaat hij mèt haar vrijwillig in den dood.

Wij zouden wenschen, dat hij een christelijker wijze gevonden had, om zijn liefde voor Julia te bewijzen dan door deze dwaasheid. Hier is Unamuno van zijn christelijke opvatting afgeweken.

Dit boek kunnen wij niet zonder meer aanbevelen. Ervaren, rijpere lezers kan het in handen gegeven worden.

VERGOUW (LIDA) NONNAATJE. (333) P. N. v. Kampen en Zn. Amsterdam.

Riekje en Juul zijn dochters van een Hollandschen vader en een Indische moeder, dus nonna's. Papa gaat zich zoo nu en dan te buiten aan te veel sterken drank, hetgeen mama, met de indolentie, Indischen eigen, als een bagatel over het hoofd ziet. Na eenigen tijd sterft zij. Juul gaat het huis uit, omdat zij niet bij haar vader wil blijven en als Riekje bemerkt, dat haar vader een huishoudster wil nemen, volgt zij dit voorbeeld. In een groote plaats komt zij op een uitgebreid handelskantoor en heeft een kamer gevonden in een pension, waar nog vele anderen onder dak zijn en zich met den schralen kost daar vergenoegen. Riekje is een donkere schoonheid, hoewel zij zich dat zelf allerminst bewust is. Een der mannelijke pensiongasten vraagt haar na eenigen tijd ten huwelijk, maar zij wijst hem onverbiddelijk af, omdat zij liefde heeft opgevat voor

haar Engelschen chef op het kantoor, hetgeen zij zich zelf niet durft bekennen en welke zij zoo diep mogelijk in haar hart verborgen houdt. Price, de Engelschman heeft haar opgemerkt en eenige maanden later kan die wederzijdsche genegenheid geen geheim meer blijven en komt het spoedig tot een huwelijk.

Een roman, die het leven van een nonnaatje in Indië wel zeer nauwkeurig weergeeft.

Voor volwassenen.

WASSERMANN (JAKOB) HET OPROER OM JONKER ERNST. Vertaald door J. Jac. Thomson. Bijleveld. Utrecht. f 2,15.

Wassermann houdt van gechargeerde situaties, van dik opgelegde kleuren. Philipp Adolph, bisschop van Würzburg, is een heksenverbrander in-folio; overal en in alles ziet hij duivelswerk en tooverkunst. Gestijfd wordt hij hierin door zijn biechtvader, Pater Gropp, een Jezuiet naar het legendarisch recept, een somber, boosaardig, spookachtig man, die alles ziet, alles weet en den bisschop hypnotiseert. Jonker Ernst, 's bisschops neef, is een jongen van tropische fantasie, een fabulator en sprookjesverteller, die allen en ieder boeit door zijn verteltalent. Maar eilacie! de bisschop en pater Gropp achten het duivelswerk en de Jonker moet verbrand worden.

Maar heel de jeugd van Würzburg en omgeving komt daartegen in opstand en zoo wordt de Jonker, ook met behulp van Pater Friedrich von Spe, een Jezuiet, die het volslagen tegendeel van Pater Gropp is, gered. En deze onzinnige charge wordt op den omslag van het boek genoemd „de strijd tusschen den intuïtief-levenden mensch en het verstard verstandelijk geloof."

Hierom en ook om de perverse sentimenten der hoofdpersonen moeten wij het boek afkeuren.

WIBBELT (AUGUSTIN) DE PASTOOR VAN DRIEBEEK. (245) f 2,75. Vertaald door J. W. van Winden. Geillustreerd door Ad. Beekmans. Paul Brand. Hilversum.

Een jonge Pastoor komt in een dorpsparochie en begint met energie allerlei veranderingen en hervormingen in kerkelijk en godsdienstig leven te bewerkstelligen. Hij ondervindt tegenstand van zijn conservatieve parochianen, maar al die verschillende moeilijkheden brengen hem er toe om zoo scherp mogelijk zijn wil door te voeren. Het wordt een zeer onaangename en gespannen toestand in het dorp, welke met de kermis tot uiting komt. Het lijkt den Pastoor dan het best om verplaatsing te vragen. Het komt zelfs zoo ver, dat hij bij een vechtpartij, waar hij vrede wil stichten, gewond wordt. Dan zien de luidjes in, dat zij het mis hebben gehad en verzoeken hem eenstemmig om toch als-je-blieft bij hen te blijven.

Vriendelijk en onderhoudend boek.

WHITE (GRACE MILLER) TESS UIT HET STORMLAND. (310) f 2,25. J. Philip Kruseman. Den Haag.

In de aanbeveling op den omslag van dit boek lees ik o.a.: „Dit is weder een van die prettige gezonde boeken, zooals men alleen in Amerika kan schrijven. Met de figuur van Tess, het onbeschaafde visscherskind, met het gouden hart, heeft Grace Miller White zich op slag een grooten naam in Amerika verworven".

Als dit laatste waar is — hetgeen ik niet betwijfel, gezien het gehalte van meerdere succesromans in de „States" — pleit zulks niet voor den smaak der Amerikaansche lezers. Daar schijnt nog altijd een belangrijk deel dier lezers prijs te stellen op het verhaal van zeer onwaarschijnlijke gebeurtenissen — maar bedoeld als weergave van werkelijkheid — en slechts geroerd te kunnen worden door overdreven en valsche sentimentaliteit. — Tess is het verhaal van een visschersmeisje, dat met haar soortgenooten, het uitschot der bevolking, woont even buiten de universiteitsstad Ithaca City langs den oever van het Cayuga Meer. Haar vader wordt, verdacht van moord, gearresteerd, en het onontwikkelde, primitief denkende meisje woont dan verder alleen in een hut, verkeerend in verregaanden staat van vervuiling. Toch weet zij nog de liefde op te wekken van een student en zelfs van een hoogleeraar, die haar in de hut komen opzoeken om daar een gebakken vischje te verschalken en van hun liefde te getuigen.

Dan wordt de lezer nog in kennis gebracht met een zeer onchristelijk denkenden en handelenden dominee, die, als Jacob van Lennep hem gekend had, in zijn roman zeker de rol van Jezuiet gespeeld zou hebben.

Wat de vertaling betreft, in den oorspronkelijken roman schijnen Tess en de visschers in dialect te spreken en de vertaalster heeft daar een soort niet te localiseeren boerentaaltje van gemaakt, waardoor het geheel er niet beter op geworden is.

En, last not least, de buitenechtelijke huwelijksomgang wordt in dezen roman gesanctioneerd door de liefde en niet als iets immoreels voorgesteld. Dit laatste beperkt den lezerskring tot volwassenen, die overigens door het lezen van dit verhaal hun smaak niet zullen veredelen.

ZAHN (ERNST) CLARI-MARIE. (243) f 0,65. Vertaald door J. Kuijlman. Wereldbibliotheek. Amsterdam.

Clari-Marie is de vroedvrouw van Isengrund, wijd en zijd bekend in den omtrek om haar bruuske manier van doen, haar warm, liefdevol hart en haar groote hulpvaardigheid. Zij verpleegt haar stokoude vader en moeder in haar huis en wordt algemeen beschouwd als het hoofd van het gezin.

Wanneer zij tijd over heeft, helpt zij in de schrijnwerkerswinkel den ouden knecht.

Meesterlijk heeft Zahn dit leven, waarin zeer vele ontgoochelingen en moeilijkheden voorkomen, beschreven, en het karakter van de bergbewoners met zijn rake pen geteekend.

Mooi, maar voorbehouden.

Meester Lampelaar

„Hoe bedriegelijk is de schijn. Gij allen, die met mij Meester Lampelaar hebt gekend, het perkamenten schoolvosje, het mummiemannetje zonder goed en kwaad, waarvan wij hielden, niet wetend waarom, leest dit en veroordeelt niet.

Meester Lampelaar is ook jong geweest. Alhoewel hij ons voorkwam een onveranderd en onveranderbaar manmensch te zijn, werkelijk hij is jong geweest.

Dit wekt vertrouwen! Een frissche krachtige inzet. Het is de eerste zin reeds, minstens de eerste bladzij, die vaak een sfeer schept, die een stemming, een indruk wekt, homogeen met den blijvenden indruk.

Herman de Man weet te schrijven, vlot, raak en fel. Als Pruisische infanteristen uit den goeden tijd loopen zijn zinnen; ze stormen ter verovering scherpgewapend, niet te zwaar, niet te licht. Ze hebben niets zwevends of luchtigs, de grond dreunt stevig onder hun stap. Ze luisterden naar hun aanvoerder met Pruisische gedweeheid; ze zwenken, staan, rennen, sluipen, alles op één handgebaar, vooral waar het erop aankomt, waar de slag moet geleverd, de vesting moet bestormd worden. Daar rukken ze voort met vliegende vendels. Het geldt de victorie!

„Meester Lampelaar" noemt Herman de Man zijn nieuwste verzameling novellen en schetsen, die is uitgegeven door Nijgh en van Ditmar te Rotterdam in 1929. De titel is misleidend, daar slechts een zeer kleine helft (107 bladzijden van de 279), door Meester Lampelaar wordt bezet. Ook staan er gaver, consistenter dingen in het boek dan Meester Lampelaar. De aanvankelijke sfeer is uitstekend, tot zij gebroken wordt door Pier en zijn vrouw. Meester Lampelaar is een eenzame, verschrompeld in familie-traditie en Calvinisme; hij huist als een kelderrat in de groote vaderlijke woning, ver van de menschen, van het leven, alleen met zijn boeken en zijn Bijbel. De stilte wordt gestoord door de komst van Pier, een jongen van zijn broer. Pier groeit op tot een wonderlijk fantast, volkomen vreemd aan de innerlijke wereld van Meester Lampelaar. Hij trouwt een volkskind uit de grootstad en zet een antiquiteiten-handel op. Mensje, Piers vrouw, wordt het te eng in haar bekrompen omgeving, tot er toenadering komt tusschen Oom Lampelaar en haar.

Wij achten het een ontsporing van Herman de Man, dat hij al

die romantiek in Meester Lampelaars woning gebracht heeft. Pier en Mensje blijven schimmen, opgeschroefd en onecht. De dialogen zijn caricaturen, zooals Pier zelf er een is.

HERMAN DE MAN

Het beste uit zijn bundel is „De Eeuwige Rivier", daar blijft hij in zijn kracht en in zijn stijl. Men voelt de lokkende bekoring van het eeuwig trekkende water, de zwijgende gemeenschap tusschen de rivier en den veerman. Als de stad hem blijft trekken en hij een stadsbaantje krijgt, moet hij toch terugkeeren tot de rivier, die de bedding van zijn zieleleven geworden is.

Ook de „Nijdassen" en de „Barre Winter van Negentig" zijn van een machtige realistiek. De Man kent het Utrecht-Hollandsche land en zijn ruige bewoners.

De „Wilde Avonturen in een tam Land" lijkt ons weer van minder gehalte, feuilleton-lectuur voor een Zaterdagavond-editie. Het theosofische gezelschap in laatstgenoemd stuk is bont en waardeloos gefantazeer. Maar ondanks alles is hier een schrijver aan het woord, die iets bereiken kan. Hij kan winnen aan soberheid, aan beheersching zijner schrijfdrift: hij zal de grenzen zijner menschen en zijner atmosfeer niet te ver moeten verlaten, hij zal de verwikkelingen en botsingen moeten intensifieeren, de mogelijkheden zijner wereld moeten uitspannen: dan zou hij in staat zijn een werk te schrijven, dat een gebeurtenis kon worden.

Meester Lampelaar blijft voorbehouden voor volwassenen.

In Memoriam Pater A. B. H. Gielen S. J.

Ter laatster ure bereikte ons nog het bericht van het overlijden van den Z. E. P. Gielen.

De hoop, die zijn beterende toestand de allerlaatste maanden gewekt had, mocht niet verwezenlijkt worden. Een plotselinge vernieuwde aanval greep hem zoo hevig aan, dat na eenige dagen reeds de dood intrad.

Pater Gielen is gestorven in zijn achtenvijftigste jaar, na een leven van — dit lijkt ons het beste woord — ongebreidelde werkzaamheid en inspanning. Na hetgeen wij vóór eenige maanden over zijn werk en zijn verdiensten voor Boekenschouw gezegd hebben, hoeven wij het bijzondere van zijn persoonlijkheid niet verder in het licht te stellen. De lezers van Boekenschouw herinneren zich de krachtige, open taal, waarin hij gewoon was zijn meeningen te zeggen.

Pater Gielen is ingegaan in het vaderhuis, waar „vele woningen zijn"; dat de „fidelis servus", de „trouwe dienaar" de onvergankelijke vreugde des Heeren genieten moge, is wel de wensch en het gebed van al onze lezers.

Redactie.

„De episode van de vernieuwing onzer Poëzie"

door J. v. H.

Een academisch proefschrift is zelden iets verblijdends of belangrijks buiten den kring der onmiddellijk geïnteresseerden. Breeder

ANTHONIE DONKER. (Met verlof der Red. van „Vrije Bladen".)

beteekenis dan de oplossing eener wetenschappelijke détail-quaestie heeft 't gewoonlijk niet.

De dissertatie van Anthonie Donker, die onlangs werd uitgegeven door „De Gemeenschap" te Utrecht en den titel van dit opstel draagt, vormt een uitzondering. Zij lost eigenlijk geen enkele, noch hoofd- noch détail-quaestie op, maar zij is verblijdend en belangrijk in hooge mate. Zij vernieuwt en verdiept een onderzoek,

dat in grooter of kleiner afmeting reeds vaak geschied was, het onderzoek naar die wonderperiode onzer letteren, den bloeitijd der Nieuwe Gids van 1880 tot '94.

Voor ieder wiens geest openstaat naar de letterkunde van zijn stam moet het hoogst belangrijk zijn te hooren, wat een jong dichter en vakkundig schrijver, een, die geboren werd in 1902 en dus ver afstaat van de Nieuwe-Gids-Generatie, zegt over deze groote voorgangers. Donker staat in de volle strooming van het huidige leven en streven, hij is een der eersten onder de dichter van na '25, een der dragers van die golf van vitalisme, van levens-adoratie, die zich baanbreekt in de tijdschriften der jongeren. Wel is hij een der evenwichtigsten, der bezadigden, misschien der tè bezadigden, wat zijn persoonlijk oeuvre nadeel kan doen (zooals Marsman onlangs beweerde), maar zijn oordeel over de tachtigers is er te betrouwbaarder om. Zijn boek over de vernieuwing onzer poëzie is een constateering, een waardebepaling, die meer dan voorbijgaande beteekenis heeft, die wellicht blijvende inzichten en schattingen vastlegt en een richtsnoer spant voor komende tijden. Al opent hij (wederom volgens Marsman) niet veel nieuwe perspectieven, zijn volblik over '80, zijn juist en gewetensvol afwegen der waarden, zijn gemotiveerd oordeel, zijn fijne invoeling, zijn evenwichtige zielehouding tegenover de verschijnselen waarborgen zijn uitspraken een blijvende vitaliteit.

Het minst persoonlijke en het minst belangrijke der zeven hoofdstukken, die het boek samenstellen, een hoofdstuk, dat Donker, dunkt mij, had hij geen proefschrift geschreven, anders zou aangelegd hebben, is het eerste dat de romantiek behandelt. Wat is toch die romantiek? Als een rechtgeaard Franschman het woord romantiek hoort, krijgt hij een huivering, een gevoel van chaötische opstandigheid en verwarring: Cromwell en Hernani spoken door zijn geest.

Hoort een doorsnee-Duitscher dit woord, dan komt er een glimlach van heimwee om zijn lippen, hij raakt in een Vater-Rheinstemming. Het lijkt ons gevaarlijk Dè Romantiek te caracteriseeren: zij is zoo gedifferentieerd als de volken en tijden, een bête noire in het logische intellect-klare, toen monarchische Frankrijk, een familiekind in het schwärmerische, ahnende, toen freiheitskrieglerende Duitschland. De draden die Donker, en anderen vóór hem spannen van de romantiek naar de, tachtigers zijn schaarsch en fragiel. Natuurlijk! Romantiek is zoo rekbaar dat er alles in onder te brengen is. Maar een volbloed-romantiek was '80 toch wel niet, al was de mentaliteit ook in menig opzicht romantisch. Romantisch is heel de Westersche cultuur, zooals Donker met Oswald Spengler constateert, romantisch, dynamisch, beweging en ruimte zoekend tegenover het statische, gebondene, aardvaste der antieken. De eerste is gegroeid uit het Christendom — en Christendom is zuivere romantiek, zal Chesterton zeggen —, de laatste is heidensch.

Donkers beschouwing over de romantiek is een correct stuk werk, zooals elk dissertant dat schrijven zou, een accuraat bewerkte, van belezenheid getuigende inleiding. Maar de charme is er nog niet, de stem is nog niet warm van emotie. In het volgend hoofdstuk wordt het ontstaan, het verloopen en de ontbinding der Nieuwe Gids beschreven. Er wordt verband gelegd tusschen het streven der jonge schilders en de aspiraties van de vernieuwers der letteren. Een weinig bekende wordt genoemd, als een der voorloopers van het komende, Willem Warner van Lennep, die met plastisch talent en zonder eenige retoriek — een zeldzame verdienste in die dagen! — Keats' Hyperion vertaalde. In October '85 verschijnt de Nieuwe Gids en de wringende, de gistende, de onstuimige krachten der jonge dichters hebben een eigen orgaan gevonden. Er stond iets te gebeuren in Nederland! De oorlog op leven en dood was verklaard aan alle huisbakken gerijmel, aan alle laag-bij-de-grondsch gepoëtaster, aan alle retoriek en gezwollen gedreun en een nieuw, een verhevigd geluid, een hartstochtelijk belijden der schoonheid klonk er op uit het kamp der gesmade modernen. Dit is wel het wonder der tachtiger vernieuwing geweest, haar kracht en haar kostbaarheid: de gepassioneerde en ongebreidelde cultus der Schoonheid. Er was iets losgebroken in de ziel van Holland, iets dat al te gemakkelijk vastroest in de sleur zijner bezadigde alledaagschheid, de eerbied, de huivering, de drift voor wat schoon is. Er was g r a n d e u r in de hartstocht der tachtigers, al moest die uitsluitende schoonheidsaanbidding, die vergoding van al het artistieke op den duur ook in sensitivisme en op de spits gedreven individualisme verloopen, al was hun oriënteering ook onchristelijk en paganistisch. Er is g r a n d e u r in alle geestdrift, maar het is de erfzonde van Holland voor grandeur weinig gevoel te hebben.

De godsdienst der schoonheid — die wij, christelijk georiënteerden, in die vorm niet aanvaarden kunnen en die ook Donker niet aanvaardt (bij hem staat het Leven bovenaan) — de zielsdrift naar het zuiver aesthetische, consequent en hartstochtelijk beleden en beleefd, is toch wel de groote nieuwheid van '80 geweest. Het verwondert daarom op bl. 101 van dit boek op de bewering te stooten: „De volledige vernieuwing in het gebruik der taal door Nederlandsche schrijvers, welke het essentieele is der beweging van '80, is van Kloos uitgegaan en door hem geleid en verwezenlijkt." Deze vernieuwing lijkt ons toch slechts de materieele, minder belangrijke zijde; het wezenlijke, het formale dunkt ons de nieuwe zielehouding tegenover kunst en schoonheid.

De eerste Nieuwe-Gids-jaren zijn een weeldetijd van bloei geweest voor de Nederlandsche poezie. „Geestdrift, een ongemeene artisticiteit, een vurig schoonheidsverlangen en een mateloze afkeer van al het dorre, verbruikte en onechte verbonden deze jonge kunstenaars. Er was het élan van een studentenclub in den besten zin

van het woord. Zoolang er geen ander verlangen was dan nieuwe kunst, nieuwe schoonheid n' importe quoi, was er ook een hechte eensgezindheid." (bl. 33)

Het hoogtepunt bereikte het tijdschrift in '89, toen het eerste boek van Gorters Mei, de „glorieuze vervulling van al wat de Nieuwe Gids had voorgestaan" erin verscheen. „Deze verschijning werd in den kring der ingewijden onmiddellijk als de triomf van het tijdschrift erkend en begroet. Men wenschte elkander geluk met dit prachtig en opzienbarend debuut.... Op het oogenblik dat Gorter bij Kloos binnentrad met het handschrift van Mei, werden de stoute verwachtingen eener nieuwe groote kunst.... plotseling en verrassend werkelijkheid." (bl. 163)

Lang duurde de glorie niet. De tachtigers stelden de schoonheid boven het leven; in hun doorgevoerd individualisme kwamen zij er toe den schepper van schoonheid boven het schoone zelf te verheffen en vervielen zoo tot een dwazen cultus van het Ik. „Zij zagen niet in, dat het kunstenaarschap niet anders is dan het toevallig vermogen het menschzijn in een helder en blijvend licht uit te stralen, maar meenden dat deze aureool zich om hun eigen slapen breidde als een teeken dat zij van een ander ras en hooger orde van wezens stamden." (bl. 43)

De op de spits gedreven consequentie hunner beginselen bracht hen tot sensitivisme, tot het verklanken in uiterst individueele, grillige taal van uiterst persoonlijke stemmingkjes en sensatietjes, het tegendeel van de groote soevereine kunst, die zij brengen wilden. Tegelijkertijd ontstond er verdeeldheid, ernstig meeningsverschil onder de medewerkers. In '94 is de ongeëvenaarde bloei der Nieuwe Gids voorbij en nooit meer is die teruggekeerd. De tachtigers gaan uiteen en geen hunner bereikt nog de hoogte der eerste Nieuwe-Gids-jaren.

Het blijft een onverklaarbaar raadsel — ook Donker verklaart het niet — hoe zooveel en zoo buitengewone talenten op dertig, vijfendertigjarigen leeftijd, zoo niet tot volkomen onvruchtbaarheid, dan toch tot veel lager productiviteit gedoemd werden. Al de aangevoerde redenen van hyperindividualisme, van sensitivisme en aestheticisme verklaren niet ten volle dit ongehoorde, dat vijf, zes hoogbegaafden in hun eerste levenshelft zich bijna hebben uitgeput.

In de verdere vijf hoofdstukken behandelt Donker de tachtiger dichters afzonderlijk: Perk, Kloos, Verwey, van Eeden en Gorter, en hier vinden wij Donker in zijn kracht. Meesterlijk is zijn ontleding van ieders persoonlijk oeuvre: een rythme- en klankgevoelige, een fijn en liefdevol indringer, een verzenluisteraar van gelijke begaafdheid, een gelijkgestemde leidt ons binnen in de van schoonheid gedrenkte atmosfeer van '80. Perk is nog maar een voorbereiding, een grensgeval, een inleider van het komende, een met hooge zuivere aspiraties, maar hij is nog geen machtige doorbraak met

onweerstaanbaren golfslag en alles meesleurend geweld. Perk — men voelt het aan Donkers ingehouden toon — is voor hem niet een der eersten en der grootsten. Hij was wellicht geworden. „Perk had een zeker ontzag voor de oudere, erkende tijdgenooten, en hij was nog volstrekt niet geheel vrij van den ouden stijl in zijn verzen." (bl. 87)

Met Kloos treedt de volledige triomf van het nieuwe in. „Zijn verzen vormden een nieuw element in onze poëzie, zijn proza overtrof het beste betoogend proza der negentiende eeuw, zijn invloed, zijn stuwkracht voor heel een generatie is niet te berekenen. En voor deze verdiensten moet men alle latere verdwalingen, heel de vervlakking en verzwakking van zijn talent volledig vergeten en vergeven." (bl. 101)

Kloos is de dichter van den hartstocht. De hartstocht geeft zijn verzen dat geheel persoonlijke rythme, dien persoonlijken klank: uit hartstocht zijn ze geboren, door hartstocht worden ze gedragen en gevoed. Er is geen tachtiger die zich zoo op zich zelf concentreert, die zich zoozeer in trotsche ongenaakbaarheid in zich zelf opsluit als Kloos. Dit fel gepassioneerde was het dat zijn tijdgenooten aanstonds trof, diezelfde passie brandt nog steeds in zijn verzen en maakt ze ook ons nog tot een voortdurende genieting. Het moet een wonderlijk wereldje geweest zijn, dat binnenleven van Willem Kloos, den fel geteisterde, den trots zich afkeerende en smeekend verlangende, van wien Verwey getuigde: „Hij is dan toch maar de hartstochtelijkste mensch in Nederland." „Trots en verlangen" noemt Donker „de twee aandriften tot Kloos' poëzie, de polen ervan." „Hij is de geslingerde tusschen passie, verdoemenis en trots." (bl. 110) en als het meest representatieve zijner verzen beschouwt Donker het bekende:

Ik ben een God in 't diepst van mijn gedachte.

„Toch zijn Kloos' beste verzen niet die waarin hij zich zelf verheerlijkt, maar waar wij hem met trillende, sidderende stem zichzelf belijden hooren." (bl. 116)

O dat ik haten moet en niet vergeten!
O dat ik minnen moet en niet vergaan!
Ach! Liefde-in-Haat moet ik mij zelven heeten,
Want geen kan de andere in mijn hart verslaan.

Kloos heeft ook verzen van haat geschreven en van andere „onschoone gevoelens, en hoewel poëzie niet beoordeeld moet worden naar het zedelijk gehalte der gevoelens, blijft een wisselwerking tusschen zielspeil en kunst onmiskenbaar. Het onschoone gevoel is geen verhindering, maar ongetwijfeld een belemmering van het schoone vers." (bl. 112) Kunst is altijd schoon en nimmer immo-

reel, beweert Kloos, en Donker zegt het hem na en ook wij onderschrijven dit: Kunst is een expressie, een schoone expressie en kan als zoodanig niet leelijk en niet immoreel zijn. Maar dat wat geëxprimeerd wordt — want al zijn vorm en inhoud, expressie en 't geëxprimeerde, nog zoo één, ze zijn niet identiek! — kan immoreel, kan onschoon zijn en zoo kan een kunstwerk immoreel werken, niet als kunstwerk maar als nog iets anders dan louter kunstwerk.

Kloos hoog opgebloeid talent is verwelkt met de z.g. scheldsonetten van '93, het jaar, waarin de eensgezindheid der tachtigers in stukken brak. Nooit meer heeft hij zijn vroegere bezieling hervonden.

Verwey was de jongste van alle Nieuwe-Gidsers, maar als wegwijzer naar het nieuwe niet de minste. Hij was „historisch de best geschoolde"; zijn critieken waren „grondiger gedocumenteerd" dan die van Kloos. „Er was een plan in en strategie." (bl. 129) De gedichten uit dien tijd, die Donkers volle bewondering wegdragen, zijn niet talrijk, maar deze weinige zijn van het zuiverste goud. „Fijne en ijle droomen zijn het, bloesemend en schemerend: het wonderlijk opbloeien eener roos. . . . een tuin van witte bloemen lieflijk bloeiend onder zee, het verlokkend zingen van feeën, dolende schimmen langs een lichtloos meer, de hemelvaart eener doode vrouw." Vooral Persephone is „louter plastiek, het argeloos en achteloos spelen van een talent dat later nooit meer zoo verrukkelijk gespeeld heeft." (bl. 131) Maar Verwey ging te gronde, na zijn eerste periode, aan verstandelijkheid, aan al te nuchtere realiteitszin, en ook aan wat Donker noemt zijn self-representation.

Hij ging zich verzadigen aan het genot zich zelf dichtend te zien: in tallooze variaties keert dit thema terug: Verwey zich wiegend op het bewustzijn van zijn dichterschap. Het werd een „naïef en irriteerend narcisme." Maar Verwey bloeide niet dood. In tegenstelling met Kloos heeft hij zich later in andere richting ontwikkeld en al is zijn verstandelijkheid een belemmering voor zijn poëzie gebleven, een leidende plaats ook in de volgende periode heeft hij behouden.

Donker beschrijft „de episode van de vernieuwing onzer poëzie" en dit laatste woord verklaart, waarom hij van Deyssel niet afzonderlijk behandelt en aan van Eeden, die toch ook met beide voeten en met zijn groot talent in de beweging stond, een niet heel breede plaats inruimt. Jacques Perk beslaat 36, van Eeden 16 bladzijden.

De schrijver stelt van Eedens poëzie niet zeer hoog: zijn verdienste ligt elders. Voor de Nieuwe Gids was van Eedens medewerking van het uiterste belang: niet alleen was hij de eenige populaire onder de nieuweren, maar hij was een der begaafdste en veelzijdigste menschen in Nederland. Hij was de eenige, die zelfs niet tijdelijk verindividualiseerde, die niet als een kaars opbrandde in schoonheidsaanbidding; van den beginne af is zijn belangstelling breeder

en steeds meer treedt zijn ethische neiging op den voorgrond.

In Gorter culmineert de nieuwere poëzie. Gorter stond in los verband met de voorgaanden, was geen mederedacteur van het tijdschrift, maar ontwikkelde zich op eigen vrije wijze: in '89 plaatste hij Mei (het eerste deel) in de Nieuwe Gids en dit was de volle nieuwe lente, het nieuwe geluid, rijk en oorspronkelijk. Gorter bezit „een tooverachtig meesterschap over de taal. Er is in zijn plastiek een zoo nauwkeurige fijnheid, een zoo sterke suggestie, dat het menigmaal is of we de dingen in de woorden zien en betasten kunnen.... De tachtigers namen de dingen waar met nieuwe, open zintuigen, en deze nieuwe zintuiglijkheid bereikt in Gorters Mei haar hoogtepunt.... In Mei is alles nieuw...." (bl. 171)

„Gorters regenereerende beteekenis was, dat hij bestond wat Perk en zelfs Kloos niet vermocht, het Hollandsche dogmatische gedicht om te scheppen tot een los, lenig vers." (bl. 173)

Reeds spoedig is Gorters poëzie doodgeloopen in sensitivistische oververfijning. Hij is zijn eigen, zeer bijzonderen weg gegaan en heeft den frisschen klank zijner jeugd niet meer kunnen vinden.

Het uitgebreide werk van Anthonie Donker (het telt 180 ruime kleingedrukte bladzijden) heeft naar ons inzicht buiten het hoofdstuk over de romantiek niets academisch over zich: het is een prachtige inleiding tot de tachtiger poëzie, verrassend objectief en evenwichtig voor een jongen man met zoo eigen stem als Donker. Toch zijn er nieuwe aspecten en constateeringen in zijn werk en menige schoolbloemlezing zal er nà dit boek anders uit gaan zien. Van Eeden en misschien zelfs Perk zullen eenige veeren moeten laten, Gorters geluid zal nog luider gaan klinken, Kloos en Verwey zullen in enkele andere verzen bewonderd worden. Dit voorzien wij als eerste gevolg van Donkers dissertatie en het is geen geringe verdienste den smaak en het inzicht der massa zuiver georiënteerd te hebben.

Henry James

door P. W. ASSMANN

Amerikaan door geboorte, cosmopoliet door opvoeding, aard en levenswijze, moet Henry James tenslotte wegens zijn litteraire werkzaamheid bij de grooten der Engelsche litteratuur ondergebracht worden. Zijn meeste jaren bracht hij trouwens in Engeland door, waar hij zich op 't einde van zijn leven, in 1915, liet naturaliseeren.

En als criticus én als romancier is de beteekenis van Henry James niet licht te onderschatten, maar terwijl zijn critische werken over de techniek en de geschiedenis der romankunst nog gezag-

hebbend zijn en meer dan historische waarde bezitten, valt het eigenaardig verschijnsel te constateeren dat zijn roman-oeuvre eenigszins in vergetelheid begint te raken. Dit is jammer, omdat de volledigheid van J a m e s' beteekenis daardoor wordt geknot. Want hij is een der zeldzame scheppende artisten die tevens scherpzinnig criticus zijn; en feitelijk is hij meer nog, daar die gecombineerde

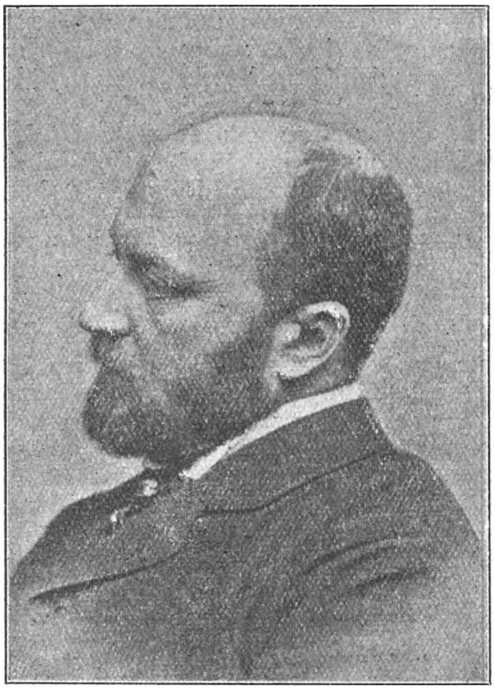

HENRY JAMES

werkzaamheid een nieuwe kunstrichting heeft geleid en haar aspecten voor heden en toekomst aangeduid. Het in zijn critisch werk behandelde, zou niet zoo'n invloed hebben geoefend, wanneer de mogelijkheden daarvan niet in zijn eigen romans als kunst waren vastgelegd. Levend en werkend gedurende den overgang der „Victorian age" naar den nieuwen tijd, is hij een dergenen geweest die als romanschrijver-criticus een bepaalden weg van het oude naar het nieuwe is gegaan, waarop veel jongeren hem hebben gevolgd.

De belangstellende, die weten wil hoe uit de solide compacte „Victorian age" het nog in meer dan in één opzicht chaotische

nieuwe zich heeft afgeleid, zal dan ook zeker van James' werk kennis moeten nemen.

En ik wil er aan toevoegen dat de fijnproever, die subtiele, bijna geraffineerde kunst weet te genieten, waarin de flauwste glanswisselingen, de gevoeligste schakeeringen en nuances tot uiting komen, daarvan geen spijt zal hebben. Integendeel. Want Henry James is een der grootste prozaschrijvers van den tijd na '80; het moge dan waar zijn dat zijn spiegel het licht van slechts enkele facetten van het leven heeft opgevangen, die spiegel is zoo gevoelig en zuiver geslepen, dat de reflectie meesterlijk juist is, in haar eenzijdigheid vrijwel volmaakt en van een fijne artisticiteit.

Henry James werd te New-York geboren op 15 April 1843. Zijn vader was Henry James (1811-1882), een in zijn tijd bekend schrijver van wijsgeerig-theologische werken; zijn leerstelsel was „a sort of Ishmaelitish Swedenborgianism." In eenige van zijn laatste werken, *A Small Boy and others* en *Notes of a Son and Brother* (1913-1914) heeft Henry James ons zijn vader geteekend. Zijn jeugdopvoeding ontving hij in New-York, Genève, Parijs en Boulogne, waarna hij in 1862 ging studeeren aan de Harvard Law-School. Zijn liefde verplaatste zich echter al spoedig van de rechten naar de letteren; hij begon voor verschillende „magazines" te schrijven,— vrij onbeduidend werk en reeds lang vergeten,— waarna hij in 1875 de aandacht op zich wist te vestigen met zijn eersten grooten roman *Roderick Hudson*. In 1869 vertrok hij voor goed naar Europa, dat hij in alle richtingen bereisde; meest verbleef hij in Frankrijk en Engeland, waar hij zich uitsluitend in de hoogere kringen bewoog. Hij kende die uitstekend en ontleende er de stof aan voor zijn romans. Zijn eigenlijk „home" vestigde hij in Engeland, waar hij zich gedurende den oorlog, om zijn sympathie te laten blijken, liet naturaliseeren. Hij stierf 28 Februari 1916, eenige weken nadat de „Order of Merit" hem was verleend.

Wat Henry James, — in critiek en fictie een der erkende leiders van het impressionisme, — onder een roman verstond, blijkt het best uit zijn eigen definitie: „A novel is in its broadest definition a personal, a direct impression of life: that, to begin with, constitutes its value, which is greater or less according to the intensity of the impression." Hieruit blijkt reeds dadelijk dat James gebroken heeft met den ouden roman — hoofdzakelijk gekenmerkt door de werkzaamheid der verbeelding — en behoort tot de bewonderaars der „contemporary novel", waarvan de groote, alle verscheiden genres toch typeerende karakteristieken, die der waarneming, karakterstudie en analyse zijn. James had zich ten doel gesteld de realiteit van het leven, d.w.z. van enkele phasen daarvan, zoo dicht mogelijk te benaderen.

In de keuze van zijn objecten is hij tamelijk eenzijdig geweest; bijna al zijn romans spelen in de hoogere kringen, — die hij het best kende — terwijl van zijn eerste werken ook dikwijls in Europa verblijvende Amerikanen de hoofdfiguren zijn. Hij is een der eersten geweest die tot bereiking van zijn doel de „realizing of the point of view" heeft toegepast. James laat personen zelf aan het woord; ieder geeft zijn indrukken van eenzelfde figuur of situatie; het beeld ontstaat dus hoofdzakelijk door wederzijdsche reflecties. Deze wijze van behandeling verstond hij zoo uitnemend dat een buitengewoon sterke suggestie van werkelijkheid ontstaat; vrijwel geen ander modern auteur heeft hem daarin geëvenaard. Het nadeel van zijn techniek is natuurlijk dat de lezer niet diep kan doordringen in het karakter der personen; meditatie of zelf-analyse zijn niet mogelijk. Maar was Henry James door zijn methode dan niet in staat het verborgen innerlijk van den mensch, zijn dieper zieleleven te openbaren, de resultaten, die er wel door mogelijk werden, heeft hij — en werkelijk meesterlijk — bereikt: het karakter van den modernen mensch, zooals zich dat, beheerscht door gewoonten en maatschappelijke conventies, zijn medemenschen voordoet, heeft hij onvergetelijk juist en reëel geteekend. Alles overigens, wat hij in het door hem waargenomen leven aan de oppervlakte verkoos te zien, staat als een ragfijn relief in zijn werken geboetseerd.

Want James beschreef wat hij zag, maar niet alles wat hij zag. Hij was geen fotograaf, maar een kunstenaar; uit den overvloed van détails koos hij slechts die, welke hem troffen, en daarbij waren er, die de camera niet vermag vast te leggen, zooals blijkt uit het volgende citaat uit de *Tragic Muse*: „He remained conscious that something surmounted and survived her failure, something that would perhaps be worth taking hold of. It was the element of outline and attitude, the way she stood, the way she turned her eyes, her head, and moved her limbs. These things held the attention; they had a natural felicity and, in spite of their suggesting too much the school-girl in the tableau-vivant, a sort of grandeur. Her face, moreover grew as he watched it; something delicate dawned in it, a dim promise of variety and touching plea for patience, as if it were conscious of being able to show in time more expressions than the simple and striking gloom, which, as yet, had mainly graced it. In short, the plastic quality of her person was the only definite sign of a vocation."

Hieruit zien we tevens dat de impressionist ook psycholoog was. Maar op een andere wijze dan b.v. George Eliot. Deze begint met in het innerlijk te schouwen, peilt het zieleleven, en laat diens roerselen geleidelijk naar de oppervlakte borrelen. James' getraind artistenoog speurt allereerst over den buitenkant, en als rasecht kunstenaar kiest hij uit de tallooze détails die, die hem vergunnen een weinig naar binnen te dringen. En ondanks de selectie

zijn er dat nog zooveel, dat de lezer zich afvraagt of er werkelijk wel zooveel te zien is.

Het past volkomen bij den aard van zijn techniek, de keuze der stof en zijn kunstopvattingen, dat een eigenlijke intrigue in zijn romans ontbreekt, evenzoo een heftige crisis. „Nothing happens in his novels", schreef een criticus. „Men and women meet, have their tender experiences and then go their way."

Maar men moet van dezen auteur ook niet meer eischen dan hij geven wilde — en in staat was te geven. Voor hem was het leven niets dan een episode, en een heftige zielscrisis, een losbreken en uitlaaien van primitief-menschelijke emoties kon bij zijn personages — levend in een maatschappelijk milieu waar conventie het innerlijk leven controleert en beheerscht — niet mogelijk zijn. Toch, dit in aanmerking genomen, moet erkend worden dat James' karakterstudie en analyse door geen ander, dezelfde levensaspecten behandelend auteur, zijn overtroffen.

Het oeuvre van Henry James moet in twee deelen onderscheiden worden. Pas na 1895 had hij zich zijn kunsttheorieën volledig gevormd, en de romans hiervoor geschreven toonen een wel geleidelijk verminderende maar toch nog merkbare verwantschap met de oudere opvattingen. De voornaamste daarvan zijn *Daisy Miller* (1878), *The Portrait of a Lady* (1881), *The Bostonians* (1886) en *A London Life* (1889).

Daarna kwam de volle gerijpte kunst van den impressionist-psycholoog tot uiting in *What Daisy knew* (1897). Hierin, en in de volgende werken als *In the Cage* (1898), *The Ambassadors* (1903), *The Golden Bowl* (1904), *The Outcry* (1911), is een „complete objectification of character" bereikt. Geleidelijk voltooit de artist door een telkens toevoegen van nieuwe streken en verven de figuur van een persoonlijkheid. Zijn uiterst gevoelige en buigzame taal blijkt in staat elke rimpeling der oppervlakte van het leven vast te leggen; zijn kunstenaarsoog ziet alle kleurwisselingen; zijn op het milieu afgestemde geest voelt elke stemmings-nuance aan; James schept in deze romans een atmosfeer, buitengewoon reëel en toch subjectief. Het leven der hoogere standen van zijn tijd, maar dan ook dit alleen, is door Henry James in zijn romans voor altijd vastgelegd.

Chesterton spreekt, waar hij het heeft over de kunst van Henry James, van een „cold and brilliant waitingroom." Een merkwaardig juist beeld van den paradoxenschrijver. James' kunst is een verfijnd weelderige anti-chambre, maar het eigenlijke huis, daarmee in overeenstemming, ontbreekt. Zij is een schitterend bewerkt omhulsel, dat hol is. Maar dat Henry James de ziel wel heeft trachten te benaderen, haar ook in enkele scheppingen

heeft bereikt, doch haar nooit volkomen heeft gepeild en blootgelegd, mag hem eigenlijk niet als grief worden aangerekend. Hij was immers impressionist, en poogde via de scherp geobserveerde uitwendige verschijnselen tot de inwendig gelegen bron van oorsprong te geraken. Maar aard en techniek van zijn impressionistische kunst zelf verhinderden dit veelal; het wezen zijner kunst moet hier dus als criterium aangelegd worden. Het eenige vermogen trouwens dat hem had kunnen helpen dieper te boren dan zijn kunst toestond, ontbrak hem: James miste elk positief religieus gevoel.

En het is tenslotte dit paganisme en materialisme waardoor dan toch nog een verwantschap blijft bestaan tusschen de „Victorians" en James. Het is immers typeerend voor de „Victorians" dat de „super-natural note" uit hun werken weinig opklinkt. Waar zij aanwezig blijkt, is zij doorgaans afgestemd op het tragische, zelfs het bijna diabolische. Henry James schreef in 1898 *The Turn of the Screw,* waaruit de diepste toon, dien hij kon aanslaan, opklinkt, en het werd een „Terrible story", een „ghost tale".

Veel jongere Engelsche auteurs hebben zich, toen zij zich los maakten van de oudere roman-tradities, georiënteerd naar de opvattingen van Henry James.

Maar het impressionisme moest uit zijn aard een spoedig voorbijgaande phase in de litteratuur zijn — al is zijn evolutie-waarde groot geweest — en het lag voor de hand dat het den jongeren, wier streven het werd zich het zieleleven zoo intens mogelijk te realiseeren, op den duur niet bevredigen kon. Zij bleven enkele theorieën, door James hun geleerd en door hem in kunst tot expressie gebracht, waardeeren, maar weken toch spoedig in essentieele kunstopvattingen van hem af.

Gelijk de meeste oudere Engelsche romanciers is Henry James voor structuur, waarneming en karakter-analyse in de leer geweest bij Flaubert. De jongeren, in hun streven om de verwardheid en het onsamenhangende van het leven te vertolken — „the variety, even the haphazard confusion of life" — richtten zich meer en meer naar de groote Russische figuren.

Hugh Walpole legde daarvan getuigenis af in zijn boek over Joseph Conrad: „The influence of the French novel, which was at its strongest between the years of 1885 and 1895, was towards Realism, and the influence of the Russian novel, which has certainly been very strongly marked in England during the last years, is all towards Romantic-Realism. If we wished to know exactly what is meant by Romantic-Realism, such a novel as „The Brothers Karamazov", such a play as „The cherry Orchard" are there before us as the best possible examples. We might say, in a word, that „Karamazov" has, in the England of 1915, taken the place that was occupied, in 1890, by „Madame Bovary"."

In zijn essays heeft James, naast waardeering voor hun ern-

stig streven, scherpe critiek op hen geoefend. Hij was tegenstander der navolging van de Russische meesters, omdat naar zijn meening, onder hun invloed de essentieele kunstbegrippen: „treatment, structure, composition, fusion and a centre of interest" werden verwaarloosd. Maar van verwaarloozing kon inderdaad niet gesproken worden, daar de jongeren dit ter bereiking van het gestelde doel, opzettelijk deden; en ten slotte betrof het dus een verschil van meening over de grondbeginselen der kunst. James deed zich vooral kennen als de tegenstander van Tolstoy, volgens hem „the great illustrative masterhand on all this ground of the disconnection of method from matter."

De tekortkomingen in de kunst der jongeren heeft James, naar thans vooral blijkt, — nu die kunst bij enkelen in onverstaanbaarheid en de grootst mogelijke onsamenhangenheid is verloopen, merkwaardig juist aangewezen. Daarbij pleit het voor zijn zuiver artistiek gevoel, vrij van elke zelfingenomenheid en zich de tekortkomingen van eigen kunst bewust, dat hij erkende dat het afwijken van de eenigszins kunstmatige constructie der oudere Fransche school, als gewin bracht een uiterst subtiel en diepindringend behandelen der stof.

De critieken der Fransche en Engelsche litteratuur, welke deze artistieke fijnvoelende geest heeft geschreven, zijn thans nog gezaghebbend. De voornaamste zijn *French Poets and Novelists* (1878); *Partial Portraits* (1888), waarin het zeer belangrijke hoofdstuk *The art of Fiction*; *The New Novel* (1914) en *London Notes* (1914).

Het uitsluitend impressionisme als artistiek verschijnsel is verdwenen, nadat de waardevolste bestanddeelen daaruit, in de er na gekomen kunstvormen zijn opgenomen en daarmee versmolten.

Maar evenals door elken litterair-artistieken vloed, die daarna weer wegebde, iets waardevols op het strand werd achtergelaten, hebben we ook uit het genre, waarin Henry James de groote figuur was, enkele kostbare stukken behouden. En nu dan ook van het impressionisme enkele relieken en in de rij blijvende litteraire kostbaarheden gevoegd zijn, vinden we daaronder op de eerste plaats eenige werken van Henry James.

Buitenlandsche Letteren

Fransch

DAVIGNON (Henri) UN PLUS GRAND AMOUR. 12 fr. Plon. Paris. 1929.

Een zuiver Katholieke roman. Juste le Borain, een opgewerkt millionair, een der eerste beursmannen in Brussel, huwt met An-

gélique de Gerpinnes. Een twintig jaar later hebben zij een dochter, Rolende, die kennis maakt met een Schotschen hertog, Ogier de Blair. Moeder en dochter bezoeken het hertogelijk kasteel en op een wandeling bekennen Ogier en Rolende elkaar hun liefde. Doch er werken hoogere krachten in het jonge meisje en onverwacht vlucht zij weg uit Schotland; thuisgekomen geeft zij haar ouders het verlangen te kennen in het klooster te treden. Haar vader is woedend; maar Rolende verlaat het ouderlijk kasteel en gaat zich opsluiten in een nabijgelegen klooster, waar zij spoedig het kleed ontvangt. De Schotsche hertog is waanzinnig van spijt en zoekt zijn troost in minderwaardige middelen. Maar Rolende's gebed redt hem van den ondergang. Beiden sterven vroeg en Rolende staat in hooge vereering in de omgeving.

Davignon heeft het aangedurfd dit gegeven van middeleeuwsch aandoende romantiek tot een zeer modernen roman te verwerken en hij deed het niet onverdienstelijk. Zijn Rolende is meer dan aannemelijk, evenals haar moeder en de beursmagnaat Juste le Borain. Den Schotschen hertog vinden wij wat vaag, wat primitief zelfs: hij heeft trekken van een modernen gentleman en van de helden uit Shakespeare's Macbeth. Het boek zou, dunkt ons, gewonnen hebben aan realiteit, aan waarschijnlijkheid, aan overtuiging, als de schrijver zijn helden op een lager maatschappelijk niveau had geplaatst. Schotsche hertogen en Belgische multi-millionairs ontmoeten we niet alle dagen. De heroïeke daad van Rolende hadden we ook liever te voren sterker gemotiveerd gezien. Maar het verheugt een roman te ontmoeten, waarin de reëelste kracht op aarde, de genade, de liefde Gods werkzaam is.

Een boek, dat we gaarne aanbevelen.

DELARUE-MARDRUS (Lucie) AMANIT. 12 fr. Fasquelle, Paris. 1929.

Het vorige werk dezer schrijfster „Hortensia dégénéré" was van een stevig naturalisme, Amanit is van een feeërieke verbeelding bijna.

Charles-Etienne en Geneviève vormen een idyllisch paar, die elkaar van hun vroegste jeugd af gekend en bemind hebben. Op den avond hunner verloving maken zij kennis met een schatrijke Grieksch-Egyptische prinses, die hen uitnoodigt — Charles-Etienne is Egyptoloog — om bij haar in Eléphantine haar oude schatten te komen bestudeeren. Daar aangekomen gaan de jonge verloofden aan het werk; in een nacht brengt de prinses haar gast in een onderaardsch verblijf vol kostbaarheden en doet een aanval op zijn deugd. Vlucht der verloofden, terugkeer in Parijs, huwelijk enz. Later komt de prinses weer terug en herwint de sympathie der gehuwden. Zij maakt zich ten laatste bekend als priesteres van Hathor, die veroordeeld was om zoolang op aarde te leven, tot zij de ware liefde

zou ontmoeten; deze vond zij in den kuischen Charles-Etienne en nu mag zij sterven.

Zoo goed als het begin van den roman is, waar de ontwakende genegenheid der beide kinderen beschreven wordt, zoo onwaarschijnlijk fantasterig is het verdere verloop en het einde. Een mysterieuze prinses, die vóór 3000 jaar priesteres van de Egyptische godheid Hathor was....dit wordt iedereen te machtig!

JALOUX (Edmond) LAETITIA. 12 fr. Plon, Paris. 1929.

Deze roman begint met een citaat van Mme de Staël: „Il n'est point de faculté plus précieuse á l' homme que son imagination", en hij eindigt met de woorden: „L'imagination n'a pas d'age."

Er is overvloed van verbeelding, gevoelige romantische verbeelding in dit boek, zoo veel zelfs, dat ze de lezing, voor mij tenminste, ongenietbaar maakt. Het is een eeuwig gedroom en geromantizeer over liefde en nog eens liefde. De roman zit vrij kunstig in elkaar en de taal is van een luchtige poëzie, maar o! die eeuwige liefde, dat eeuwig smachten en treuren van menschen, die alle ruggemerg versmelten in amoureuze fantazieën....Bovendien is de liefde bij Edmond Jaloux een zeer terrester mengsel van poëzie en lijfsbegeerte: dit laatste in opvallend sterke mate, waardoor de lucht zwoel wordt.

Men verwondert zich dat in deze reëele tijd, nu er nauwelijks gelegenheid blijft voor romantische droomerijen, een zoo geaverteerd man als Jaloux nog zulk een roman kan schrijven, waarin een graag van liefde verwisselende dichter, een sehnsüchtige jonge dame en een edelmoedig tusschenpersonage de hoofdtypen vormen.

Niet slecht, maar zeker niet goed.

LAUZACH (Jean Joë) LA MAITRESSE BLANCHE. 12 fr. Ferenczi, Paris. 1929.

Dit is een libertijnsch boek vol animalische hartstocht. Het is goed en vlot geschreven en dit is zijn eenigste verdienste. Maar niemand is er mee gebaat te lezen, hoe een schatrijke extra-vagante dame op leeftijd, de markiezin Azzati, liefde opvat voor een eenvoudig Bretonsch matroos, hoe zij eenige weken van zeer fragiel geluk doorbrengen aan de Baskische kust, hoe er verwijdering ontstaat en zij ten laatste onder wonderlijke omstandigheden elkaar weerzien te Parijs. De matroos sterft vrij onverwacht en de dwaze, gewetenlooze markiezin is ontroostbaar. Haar trouwe vriend Kristel Kurd zelfs staat machteloos. Het is niet veel meer dan pornografie, een boek zonder moraal, zonder geweten, zonder ziel. Vies!

Duitsch

BIRKENFELD (Günther) DRITTER HOF LINKS. Cassirer, Berlin. 1929.

„Dritter Hof links" is de woning van een proletariërs-familie, moeder met twee dochters en een zoon. Moeder slooft zich uit, de oudste dochter staat in een winkel, de zoon is werkeloos, het jongste meisje is nog thuis. Zij huizen in één kamer en de schrijver laat ons maar al te duidelijk zien, wat de moreele gevolgen zijn van zulke woningtoestanden. Het is de allerbitterste ellende naar ziel en lichaam, die hier heerscht. De moeder staat treurend en machteloos, als zij haar kinderen ziet vervallen tot de ergste verwildering en verwording. Een der meisjes verlaat het huis en gaat de straat op.

Birkenfeld schrijft goed, maar grijpt je niet aan, ontroert hoogstens. De compositie is tamelijk los en zonder gespannenheid: het proletariërsleed laat den lezer spoedig los. Wegens de brutale scènes en verhoudingen moeten wij het boek voor ieder afkeuren.

FLAKE (Otto) ES IST ZEIT.... Fischer, Berlin. 1929.

Flake voert ons met dezen roman in de los levende, moreel houvastlooze kringen van het moderne Berlijn. Een vrouwenverleider in groot formaat is juist vermoord. Freddy Siblingen voelt zich geroepen de „Entfesselung des Fleisches" tegen te gaan en schrijft een epoche-machende brochure: Es ist Zeit.... Intusschen arriveert een nieuwe verleider, voor wie alle vrouwen bezwijken. Siblingen verliest er den moed bij en heeft zelf zijn zwakke momenten. Hij schiet zich dood in de kamer van den bonvivant als een protest tegen de heerschende moraal-verwildering. Rond deze twee schaart zich een heel gezelschap van moderne heidenen, allen min of meer meegesleurd in den stroom van lijfsemancipatie.

Als tijds- en zedenschildering is de roman uitstekend geslaagd: hij geeft een scherp geteekende episode uit het salonleven der Duitsche hoofdstad. Ordening en regeling der menschelijke instincten om den chaos te voorkomen: dat is de wel niet klaar uitgesproken, maar toch duidelijk aangegeven les, die Flake geeft in zijn boek. Maar het blijft een doctrien buiten God en Christendom om. Nergens bederft de schrijver zijn werk door stuitende beschrijvingen; ieder wetend mensch kan dit boek lezen.

KAERGEL (Hans Cristoph) EIN MANN STELLT SICH DEM SCHICKSAL. Diederichs, Jena. 1929.

Kaergel is een der meest serieuze schrijvers in Duitschland. In Silezië geboren in '89, woont hij op het oogenblik als „freier Schriftsteller" in Dresden. Het godsdienstig probleem is de slagader van zijn vroegere boeken, ook van zijn nieuwste boek. Hij beschrijft

eenvoudige alledagsmenschen, maar stelt ze onder de schaduw van een dreigend noodlot; hij vult de atmosfeer met spanning, geheimzinnige verwachting en voorteekenen. In dezen roman is het Andreas Thomale, om wie de roman is opgebouwd. Thomale is een man van wondere goedheid en deemoed, die gelouterd uit de slagen van het lot te voorschijn treedt en een weldoener wordt voor zijn omgeving. Iets van het lichtende en vredebrengende der Heilandsfiguur omgeeft hem. Alle menschenzwakheid en menschenkwaad ziet hij onder een hoogere belichting. Maar het boek bevredigt niet. Hoe krachtig en treffend het ook geschreven is, er wordt geen probleem opgelost, geen sluier opgelicht, geen licht verspreid. Wie of wat is de God van Andreas Thomale, wat wil hij, hoe denkt hij: wij tasten tot het einde toe in het duister. Het boek lijdt aan de traditioneele Duitsche Verschwommenheit. Er worden diepe problemen gesteld, verschrikkelijke dingen gezegd en gedaan; maar de nevel trekt niet op. Kaergel is weinig gereserveerd in het beschrijven van gewaagde situaties; daarom is dit boek allerminst geschikt voor jonge menschen.

Engelsch

HICHENS (Robert) DOCTOR ARTZ. 7/6 sh. Hutchinson. 1929.

Hichens bewoog zich in de reeks romans, die hij tot dusver schreef, langs den zelfkant der litteratuur; meestal aan de „wrong side". En moreel beschouwd is hij, op een heel enkele uitzondering na, steeds sterk naar links afgeweken. Deze bedenkingen gelden ook voor zijn meest bekende romans *The Garden of Allah* en *The Woman with the Fan*. Maar in den eerste konden althans de bijzonder mooie natuurbeschrijvingen gewaardeerd worden, en in den tweede de juiste karaktertypeering. Zijn laatste roman stelt teleur zoowel dengene die litteraire, aesthetische, als hem, die ethische eischen stelt. Hichens' zucht naar vooze romantiek vond bevrediging in het onderwerp van zijn laatsten roman: de machinaties van een dokter, die door geheimzinnige methoden oude lieden weer jong maakt. Dan is in het boek de ongezonde geschiedenis verwerkt van een jong meisje, Pauline Iselle, en haar „tutor" Miss Vyvyan, die Dr. Arzt tijdens een verblijf in Londen had leeren kennen.

De karakteriseeringen zijn, door te veel aandikken, caricaturaal geworden, en het geheele boek door doemt de figuur op van den schrijver, die wringt en bij elkaar brengt, wat volgens natuurlijken en logischen ontwikkelingsgang nooit tot elkander zou gekomen zijn.

Dr. Artz is, dunkt ons, een roman, waarvan de lezing den smaak niet veredelen zal.

Mc. KENNA (Stephen) HAPPY ENDING. 7/6 sh. Casell. 1929.

Wanneer de auteur in de titel van zijn roman de essence van wrangheid heeft willen leggen, is hij daarin volkomen geslaagd. Want: Sir Harrison Morchard, een rechter van middelbaren leeftijd, knap en scherpzinnig man, is tegen het einde van den oorlog gehuwd met de veel jongere Lola, moderne, onbeduidende vrouw. De vergissing blijkt natuurlijk al spoedig, en nu wijkt de schrijver af van het gebruikelijke roman-procédé zonder een mogelijke werkelijkheid te kort te doen, want ook dit heeft meer plaats dan men volgens de meeste auteurs zou moeten gelooven: met echt Britsch flegma schikt Sir Harrison zich in den ontstanen toestand, hij forceert geen scheiding maar komt met Lola tot een „modus vivendi" volgens welke hij zijn vrouw haar society-genoegens en flirtations laat beoefenen, en zelf terugkeert tot studie en de gewoonten van zijn vroeger vrijgezellenleven. Een liaison ontstaat tusschen Lola en Piers Shotton, een ministerieël ambtenaar met een schitterende carrière vóór zich. De verhouding wordt van dien aard dat Lola in voortdurende vrees leeft voor haar echtgenoot, daar, haar leven van thans beslist buiten de „modus vivendi" valt en zij weet dat haar moeder Sir Harrison van een en ander op de hoogte heeft gebracht. Zijn houding is voor Lola en Piers echter een puzzle: de rechter blijft even onverstoorbaar, zelfs geeft hij den wensch te kennen nader kennis te maken met Piers. Dan volgt de crisis, buiten medewerking van Sir Harrison; Piers, een cynisch lady-killer, maakt zich vrij van Lola, „he was not interested in her personality", en huwt een ander. En zoo vallen de rechter en Lola terug op de vroegere „modus vivendi", „the happy Ending".

De roman is buitengewoon vlot en knap geschreven. De schrijver heeft een greep gedaan uit het Engelsche society-leven en geeft een triest beeld van zijn moraal en levensopvattingen. Te triester vooral omdat men voelt dat in zijn beheerscht geschreven boek het verloop gegeven wordt van een realiteit, die echt, die psychologisch juist is, en bij deze menschen tot een oplossing voert, die „happy ending" genoemd wordt.

Litterair, een werk van beteekenis; moreel, voorbehouden.

GREENE (Graham) THE MAN WITHIN. 7/6 sh. Heinemann, London. 1929.

De uitgever Heinemann geeft over het algemeen alleen werken uit van auteurs, die reeds een gevestigden naam bezitten en getoond hebben kunstenaars te zijn. Toen hij eenigen tijd geleden het verschijnen aankondigde van een eersteling, kon met recht iets bijzonders verwacht worden. Die verwachting bleek gerechtvaardigd en Mr. Graham Greene heeft zich door zijn *The man within* in één keer onder de vooraanstaande Engelsche auteurs weten te plaatsen.

Het gegeven, een drama uit de smokkelaarswereld, waarbij de zoon van een overleden leider der smokkelaars, zijn vroegere kameraden verraadt, is zuiver psychologisch uitgewerkt. Geen avonturenroman á la Stevenson; den auteur zijn de verschillende opwindende gebeurtenissen slechts bijzaak, ofschoon de lezer die toch gespan nen zal volgen; voor hem voltrekt het drama zich hoofdzakelijk in de ziel van den verrader Andrews. Het motto van het boek is een aanhaling uit Thomas Browne: „There's another man within me that's angry with me." The man within is de geest van den vader die nog in Andrews leeft, en waartegen zijn eigen natuurlijke lafheid een tragischen strijd heeft te voeren.

De dialogen zijn hier en daar niet heel natuurlijk, maar overigens is deze roman van grimmig pessimisme uitgewerkt in een strakheid en strengheid, volkomen in overeenstemming met het gestelde gegeven.

Sterk voorbehouden.

Les Enfants Terribles

Als de Schoonheid, die toch het eigenste kind Gods is, haar Godsverband verliest. ontstaat er een disharmonie, die weemoed wekt in de ziel, een gevoel van onbehagelijkheid, van verkeerd georiënteerd te zijn. Dit is de eindindruk, bij mij althans, van Jean Cocteau's Enfants Terribles[1]). Een wonderbaar talent schrijft hier op een wijze, die ons gevoelen doet, wat hij had kunnen zijn voor zijn land, voor de kerk, voor Europa.

Les Enfants Terribles is een boek zonder zonlicht, letterlijk en figuurlijk. Met die penetrante scherpte, die speelsche geestesacuutheid, die Fransche schrijvers van ras kenmerkt, en met dat zeldzaam beeldend vermogen, dien soberen maar zekeren beitelslag van het woord, die Cocteau eigen zijn, schrijft hij het leven van twee wonderlijke kinderen, broer en zuster, wier heele leven een gril lijkt .... van wie? van het lot? van de natuur? van God? of van wie dan?

Hun bruut van een vader is reeds gestorven en hun ziekelijke moeder overleeft hem niet lang; zorgeloos, voor de helft in een sprookje, voor de helft in een nachtmerrie leven zij voort in hun wonderlijke woning rue Montmartre, bijna zonder aanraking met de buitenwereld, ruw en meedoogenloos voor elkaar en toch aan elkaar gehecht met een vreemde genegenheid. Het zijn echte bohèmekinderen met hun onmaatschappelijkheid, hun orde- en regelloos bestaan, met hun onverwoestbare zucht naar het grillig fantastische. Zij gedijen slechts in de eeuwige wanorde hunner kamer. „Des boîtes, du linge, des serviettes éponge jonchaient le sol. Une carpette

---

[1])Jean Cocteau. Les Enfants Terribles. Grasset. 1929. 12 fr.

montrait sa corde. Au millieu de la cheminée trônait un buste en plâtre sur laquelle on avait ajouté à l'encre des yeux et des moustaches; des punaises fixaient partout des pages de magasine, de journaux, de programmes représentant des vedettes de films, des boxeurs, des assassins."

Cocteau houdt ervan, instinctieve in het duister onbewuste wortelende krachten 's menschen leven te doen bepalen: zijn vorig werk was zelfs een al te toegefelijke apotheose daarvan. Ook in dit boek doet hij grepen, vooral in den beginne, in de schemerende zone van het subconsciente. Van een bewust wilsleven, een redelijk streven en trachten is nauwelijks sprake. Liefst droomen deze kinderen en hun kring zich weg in een troebelen toestand van halve onbewustheid, in een soezend mijmeren, waaraan een sterke sensualiteit wel niet vreemd is. Zij hebben zelfs aparte woorden, met eigen beteekenis, voor dit bedenkelijk amusement. Cocteau tracht ons te overtuigen, dat hun atmosfeer ontoegankelijk is voor de ondeugd, zooals te hooge luchtlagen doodelijk zijn voor sommige microben; doch we gelooven hem maar half. Hun leven speelt zich te zeer af in de voorportalen van het animalisch instinctieve; er is te voortdurend gebrek aan een rem bij al hun doen en laten, bij hun sympathieën en fantazieën. De lucht is er te benauwd.

Paul en Elizabeth heeten de twee. Als zij een tijdlang, door de goedgunstigheid van een vriend, in een badplaats doorbrengen, halen zij allerlei kinderstreken uit, trekken gezichten, maken grimassen en stelen, niet om te stelen, maar uit zucht naar avontuur. Onder zulke wezens verbaast het niet, dat Elizabeth vrij onverwacht gaat trouwen met een rijken Amerikaan. Denken, construeeren doen deze kinderen niet; het leven werpt hun zijn lotgevallen in den schoot. De Amerikaan verongelukt reeds spoedig bij een auto-ongeval. Maar Elizabeth is rijk geworden en ze gaan verhuizen; ze betrekken een deftig huis. Doch ze blijven de „enfants terribles" en richten zich ook hier in à la bohème. De beschilderde buste en de magazine-platen gaan mee. Er zijn tragische verwikkelingen in aantocht. Een vriend en een vriendin der twee hebben reeds lang hun zonderling leven gedeeld. Gérard, het rijke-lui's zoontje, die van school af zich aan Paul gehecht heeft, en Agathe, die door Elizabeth is meegetroond. Ongemerkt is er liefde gegroeid, hartstochtelijke liefde tusschen Paul en Agathe; doch het is een nog niet verklaarde, weerzijds ongeweten liefde en nu weet de onnadenkende „heks" van een Elizabeth de omstandigheden zoo te leiden en zoo te manoeuvreeren, dat de twee vreemden, Gérard en Agathe, elkaar meenen te beminnen en met elkaar trouwen.

Het was jalouzie en de vage vrees haar broer te verliezen, die haar deze dwaasheid deed begaan. De wegkwijnende Paul neemt ten slotte in vertwijfeling vergif — een zeer merkwaardig vergif, een Chineesche mixtuur, in de vorm van een zwarte bal hem pas als sou-

venir door een oud schoolmakker (vroeger heeft deze hem met een witte bal, een sneeuwbal verwond) geschonken en die een magische bekoring op beiden uitoefent —. Paul is stervende en in een grandioos beschreven scène pleegt ook Elizabeth zelfmoord; zij vindt den dood, nog vóór Paul zijn einde bereikt heeft.

Dit is het troostelooze, zonlooze, genadelooze wereldje, dat Cocteau in zijn Enfants Terribles beschreven heeft, met een macht van styleering, die ver boven het gewone uitgaat. Maar des te kwellender is het gemis van alle hooger licht in deze donkere levens. De volle realiteit van het menschenleven bloeit toch uit in hooger regioon dan het halfbewuste en instinctieve.

Romans en Verhalen

AYRES (Ruby M.) BIJ KAARSLICHT. (220) f 2,—. Vertaald door Hera. „De Combinatie", Rotterdam.

Een meisje en een jongen hebben als kinderen reeds kennis met elkander gemaakt en elkaar lief gekregen. Het meisje trouwt later met een anderen man en als haar jeugdvriend op komt dagen, komt ook de oude liefde weer bij haar terug en bedriegt zij feitelijk in gedachten voortdurend haar echtgenoot.

Dit is zeer in het kort het gegeven van dit boek, dat wij niet kunnen aanbevelen.

AYRES (Ruby M.) DE MAN UIT CANADA. (175) f 2,—. Vertaald door J. K. Kloosterman. U. M. Holland, Amsterdam.

Richard Ferrier komt na jarenlange afwezigheid uit Canada in Londen terug, vindt alles even ongezellig en veranderd en valt den eersten avond den besten in handen van een troepje oplichters, dat er werk van maakt om argelooze vreemdelingen zoo ongemerkt mogelijk van hun bezittingen te berooven. Bij de bende behoort een jong meisje, dat door hen is afgericht en door bedreigingen wordt gedwongen om vreemdelingen in te palmen. Ferrier wordt verliefd op Joan, maar wordt diep ongelukkig als hij er achter komt (hetgeen vrij gauw gebeurt) dat zij een bedriegster is en met menschen van slecht allooi verkeert. Zijn liefde is groot genoeg om haar te willen redden. Hij gaat door een afgrond van twijfel en ellende en trotseert allerlei moeilijkheden, waarbij hij op het randje van den dood komt, om Joan de zijne te kunnen noemen.

Alleen geschikt voor rijpere lezers.

BONSELS (Waldemar) MARIO EN DE DIEREN. (252) f 2,90. Kemink en Zn., Utrecht.

Mario wordt op twaalfjarigen leeftijd wees. Hij heeft altijd veel

van de natuur gehouden en wil daarom niet bij de menschen blijven wonen. Hij trekt diep het bosch in en vindt onderdak bij het eigenaardige, maar toch zoo goede boschvrouwtje Dommelfei.

Een sprookjesachtig, maar boeiend geschreven boek, dat tevens onderhoudend en leerzaam is, op het gebied van natuurkennis.

Geschikte lectuur voor iedereen.

BARCYNSCA (Countess) HET STERKE GELUK. (183) f 2,—. Vertaald door L. v. Leeuwen-Boomkamp Belinfante. U. M. Holland, Amsterdam.

Het boek geeft een kijkje in de diep treurige toestanden, waarin de koristen aan de groote revues verbonden, leven en behoort daarom tot de zeer voorbehouden lectuur.

BRAND (Max) DE STERKE VUIST. (250) f 1,50. Vertaald door J. G. H. v. d. Bovenkamp Jr. J. F. Swartsenburg, Zeist.

Om een vechtpartijtje, waarbij de verschillende handlangers als biljartballen door de kroeg vlogen, is Blondy tot een jaar gevangenisstraf veroordeeld. Hij komt los en wordt door een aartsschurk, Randal, aangenomen om de orde te herstellen op de ranch, welke deze van een oom in bruikleen heeft, met de conditie, dat hij ze zal erven als de opbrengst groot genoeg is. Er wordt echter zooveel gestolen dat deze nooit voldoende zal zijn. Blondy met de sterke vuist moet dan de zaak eens recht zetten en hij doet dat ook op een manier als weinigen het hem na zullen doen, met behulp van Pepillo, een klein brutaal ventje, dat een zonderlingen rol in dit verhaal speelt.

Avontuurlijk, ruw, maar voor ouderen wel leesbaar.

CELEN (Vital) KALVERLIEFDE EN ANDERE VERHALEN. 12 fr. Standaard-Boekhandel, Brussel. 1929.

Een bundel verhalen, die ons verplaatsen naar een dorp in de Kempen, waar eenvoudige menschen wonen met beperkten horizon en met weinig verlangens. De Vlaamsche leute ontbreekt. Over meerdere verhalen, o.a. het beste „Hun Noodlot", hangt een somber zwaarmoedige stemming. De auteur is er niet op uit litterair te schrijven, maar geeft 't leven zijner dorpsmenschen weer, ongekunsteld, zooals hij het zag. Slechts het eerste verhaal „Kalverliefde" en het laatste „De Eenzame" zijn wat kunstmatig opgewerkt. Het eerste beschrijft de ontwakende liefde in een jongen en een meisje: geen kostschoollectuur dus, maar een goed boek.

CHRISTIE (May) HET EEUWIG VROUWELYKE. (320) f 1,25. Vertaald door Dicky Wafelbakker. Bruna en Zn., Utrecht.

Kapitein Wilfred Roscommon en Eva Ames maken met elkaar kennis in oorlogstijd als zij hun land dienen : de man als vliegenier

en het meisje als chauffeuse. Natuurlijk worden zij direct verliefd op elkaar, maar een jaloersche vriendin tracht een spaak in de wielen van hun voorspoedig rijdend liefdesfordje te steken. Dit wordt echter op den juisten tijd door hen ontdekt, waarna zij onuitsprekelijk gelukkig met elkander worden. Volwassenen.

DELL (Ethel M.) HET ALTAAR DER EER. (302) f 1,75. Vertaald door Jhr. R. H. G. Nahuys. A. W. Bruna en Zn., Utrecht.

Dit is een sentimenteele roman van Dell, welke wij niet kunnen aanbevelen.

FRANK (Leonhard) KARL EN ANNA. (164) f 1,75. Uit het Duitsch vertaald door Alice van Nahuys. Querido, Amsterdam. 1929.

Richard en Karl leven samen in Russische krijgsgevangenschap. Richard praat in zijn heimwee voortdurend over zijn vrouw, zoo intiem en hartstochtelijk, dat Karl haar leert kennen, of zij hem nabij was. Hij weet te ontvluchten en in 't vaderland teruggekeerd, doet hij zich bij Anna voor, alsof hij haar man was. Gehypnotiseerd door Karls eigenaardig wezen en zijn kennis van vroegere toestanden en feiten (die hij heeft van Richard) geeft zij zich aan hem over. Na eenige maanden komt Richard terug en .... Karl en Anna laten hem in den steek om verder samen te leven.

Een eigenaardig oorlogsgeval, dat Frank met groote kunst beschreven heeft. Wegens de zwoele intimiteiten, die voortdurend in dit boekje (het telt 164 bladz.) terugkeeren, is het zeer ernstig voorbehouden lectuur.

GAIL (Otto W.) EEN REIS OM DE MAAN. (232) f 1,90. N. V. Seyffardt, Amsterdam.

Jules Verne heeft wel school gemaakt. Van de Duitschers kwam verleden jaar *Thea von Harbou* met *Frau im Mond,* thans *Otto Gail* met *Een Reis om de Maan.* Maar den Franschman hebben geen van beiden overtroffen. Al werd Gail's fantasie, bij het beschrijven van bouw en reis van het hemelschip, dan ook versterkt door de diepe perspectieven, welke de huidige stand der wetenschap opent. Maar een interessant en spannend verhaal is het wel.

Amusementslectuur, uitsluitend voor volwassenen.

GARVICE (Ch.) IRIS. (275) f 1,90. Vertaald door Mevr. P. Kapteijn. E. en M. Cohen, Amsterdam.

Een nieuw borduursel op het oude patroon. Een rijke erfdochter, die op het oogenblik, dat zij haar bezittingen aanvaarden zal, als onwettig kind wordt gedoodverfd, de vlucht neemt, ineens ontdekt dat zij een prachtige stem heeft, en daarmede weer nieuwe rijkdommen verzamelt; een schurk, die haar niet met rust laat; een

dappere ridder, die haar op het goede oogenblik ter hulp snelt, de ontmaskering van den schurk en het in bezit nemen van het oude erfgoed.

Dit zijn de gegevens waaruit deze boeiende roman is samengesteld. Echte ontspanningslectuur.

GLYN (Elinor) „HET". (282) f 1,25. Vertaald door Jhr. R. H. G. Nahuys. A. W. Bruna en Zn., Utrecht.

„Het" is de onbeschrijfelijke aantrekkingskracht, welke sommige mannen hebben voor de vrouw. John Gaunt, een man, die zich van straatjongen tot millionair heeft opgewerkt, bezit „het" in de ruimste mate en is er zich wel van bewust.

Hij is verliefd geworden op een meisje uit de society, Ava Cleveland en heeft besloten haar tot zijn vrouw te maken. Het meisje wordt door omstandigheden gedwongen om haar brood te verdienen en komt op zijn kantoor terecht. Er volgen dan eenige précaire situaties, die echter niet te ver doorgevoerd worden, maar het boek toch voorbehouden maken. Het spreekt vanzelf, dat de onbegrijpelijke aantrekkelijkheid van John Gaunt de overwinning behaalt.

GREGORY (Jackson) GOUDKOORTS. (250) f 2,25. Vertaald door Mr. Servaas. „De Combinatie", Rotterdam.

De oude Mc. Dan'l heeft een goudmijn ontdekt en is van plan deze met zijn vier vrienden en nog eenige andere kennissen te bezetten. Op het gerucht komt echter een heele rooversbende aan, welke door Dan'l aardig bij den neus wordt genomen. Een schoone senorita speelt ook een rol in het verhaal, omdat zij in groote moeilijkheden komt door den aanvoerder van de bende, maar zij wordt juist op tijd gered door Capitano Valk, die gezworen heeft dat hij den aterling zal straffen.

Boeiend en gezond.

GRUNWALD (Levy) OM HET OUDE GELOOF. (156) J. L. Joachimsthal, Amsterdam.

In het voorwoord van dezen roman geeft de hoofdredacteur van het Nieuw Isr. Weekblad te kennen, dat de litteratuur thans verrijkt is met een Joodsch-belletristisch werk. Belletrie is *Om het oude Geloof* niet. Het gegeven is vrij afgezaagd, de gebeurtenissen hebben opmerkelijk toevallig plaats; de geheele uitwerking geschiedt volgens het bekende recept der oude melo-dramatische draken. Maar de roman speelt voor een groot deel in het orthodoxe Joodsche familieleven; hij karakteriseert de daar heerschende overtuigingen betreffende de handhaving van het geloof, en daarom — wij krijgen slechts zelden gelegenheid een blik te slaan in Joodsche milieus — bevelen wij dit boek volwassen lezers gaarne aan.

HARBOU (Thea van) DE MAAN-GODIN. (215) f 2,25. Vertaald door J. Vles. Ned. Uitgevers Mij., Amsterdam.

Een zeer fantastisch boek. Voor volwassenen, die van zulke kost houden.

HOEFFELMAN (Marie) BRIGITTE. (307) f 1,25. A. W. Bruna en Zn., Utrecht.

Een betrekkelijk eenvoudige vertelling als ontspanningslectuur voor volwassenen geschikt.

KUYPER-VAN OORDT (Hendrika) DE LOFZANG DER SCHAMELEN. (172) f 2,25.

In een „woordkunst", welk begrip op meer dan één plaats tot een aanfluiting geworden is, zijn hier vier novellen geschreven, leventjes van „schamelen". Een onbeduidend leven is een zoo eenvoudig gegeven, dat alleen het boetseervermogen van een groot talent er expressie en diepte, werkelijke menschelijkheid aan kan verleenen. Dat talent is hier niet werkzaam geweest en het resultaat werd een product dat uitslaat van dufheid. De banaliteit valt te sterker op daar de verhaaltjes samengesteld zijn uit een aantal zoo merkwaardig „kunstig" in elkaar gedraaide zinnen, dat het ons aanleiding gaf te spreken van een aanfluiting van het begrip „woordkunst".

Een mislukt boek.

LEER (Maria Francisca van) HARTE. (79) N. V. Standaard, Antwerpen.

Geschikt voor iedereen.

NOEL (L.) DE RIFBRUID. (287) f 1,75. Vertaald door A. Vuerhard-Berkhout. A. W. Bruna en Zn., Utrecht.

Er is een zwoele, erotische atmosfeer in dit boek, waarom wij het moeten ontraden.

OPPENHEIM (Phillips E.) DE GELUKSVOGEL. (237) f 1,—. A. W. Bruna en Zn., Utrecht.

Geschikt voor rijpere lezers.

OPPENHEIM (Phillips E.) MISS BROWN VAN X.Y.O. Vertaald door A. Vuerhard-Berkhout. (242) f 1,—. A. W. Bruna en Zn., Utrecht.

Een spannende roman voor rijpere lezers.

OPPENHEIM (Phillips E.) DE ANDERE. (235) f 1,20. Seyffardt. Amsterdam.

Oppenheim zoekt tegenwoordig zijn kracht wel in sensatie. *De Andere* is tenminste een echte „thriller." Ditmaal gaat het over

een arm, jong kunstenaar, die, na een misdaad bedreven te hebben — was het een misdaad? — naar Amerika vlucht, waar roem, rijkdom en avonturen zijn deel worden. Een beetje erg onwaarschijnlijk, maar toch wel boeiend.

Voor volwassenen.

OPPENHEIM (Phillips E.) HET GOUDEN WEB. (233) f 1,20. Seyffardt, Amsterdam.

Mr. Oppenheim probeert ernstige levensproblemen te behandelen in dit boek, maar dat moet een veelschrijver in het amusementsgenre toch maar liever niet doen. In dit geval dwaalde hij af naar occultisme, en 't ziet er inderdaad quasi-diepzinnig en geleerd uit. Neen, zijn eigenlijke detective verhalen, of althans die, welke er veel van weg hebben, lees ik liever.

Een ontspanningsroman, uitsluitend voor volwassenen.

OPPENHEIM (Phillips E.) HET GEHEIM VAN DEN HEER MARX. (232) f 1,20. Seyffardt. Amsterdam.

„The Prince of Storytellers" wordt Oppenheim in typisch reclame-Engelsch genoemd. Gezien zijn talent een spannend verhaal te vertellen, is die titel niet onverdiend. Ook deze nieuwste roman is boeiend van het begin tot het einde, en het geheim van Philip Morton's leven wordt pas op de laatste bladzijden opgehelderd. Niet alle werken van Oppenheim konden wij goedkeuren, maar dit is een aanbevolen roman voor hen, die van het detective-genre houden.

PASSEN (Robert van) ZON OVER HET BOSCH. (152) P. N. van Kampen en Zoon, Amsterdam.

Een bundel schoone, uit innig gevoel ontstane verhalen van dieren en menschen. Gedichten in proza-vorm.

RAINE (W. M. L.) BUCKY O'CONNER. (208) f 0,50. Stella-editie, Amsterdam.

Een boek van het als-'t-maar-avontuur-is-genre. Dus: een reeks gevechten, het bekende type van ridderlijke sheriffs, verraad, gestolen kinderen, gevangenis, revolutie, e.d.

REYMONT (WLADISLAN) DE REBELLIE, DE GESCHIEDENIS VAN EEN OPSTAND DER DIEREN. (228) f 2,25. Nijgh & Ditmar, Rotterdam.

Reymont is, gelijk men weet, de in 1925 gestorven Poolsche schrijver, wiens roman *De Boeren* het jaar daar vóór den Nobelprijs was toegekend. Dat boek was een late uitlooper van het naturalisme; de hardheid en hartstochtelijkheid er van werden, op voor den

geest weldadige wijze, onderbroken door bijzonder schoone natuurbeschrijvingen. In den roman *De Rebellie*, — in hoofdzaak het verhaal eener georganiseerde vlucht der dieren uit de macht der hen verdrukkende menschen onder aanvoering van een hond — vallen dezelfde eigenschappen op. De lotgevallen der dieren worden beschreven, rauw, grof, al te realistisch; maar de natuurbeeldingen zijn grootsch van conceptie en visie, geweldig, soms ook gevoelig en weemoedig. Zij vullen de mooiste gedeelten van het boek, dat overigens niet het peil benadert van *De Boeren*. — Voor volwassenen die smaak hebben in boeken als dit — waarin dieren denkend en sprekend worden opgevoerd.

RHODES (Kathlyn) HET GOUDEN WOESTIJNZAND. (301) f 2,15. Vertaald door L. Thomson-Thomson. J. Philip Kruseman, Den Haag.

Een mooi boek voor volwassenen.

RHODES (Kathlyn) ZIJN NOODLOT. (368) f 2,15. Vertaald door L. van Son. J. Philip Kruseman, Den Haag.

Dr. Anstice en Juffrouw Ryder zijn door een toeval samen in een van de geheimzinnige tempels in Indië van hun reisgezelschap afgeraakt en hebben daar verboden terrein betreden. Zij worden ingesloten door de inboorlingen en zien een ellendigen dood tegemoet. Het meisje vraagt aan Dr. Anstice om haar dood te schieten alvorens zij in handen van de zwarte schurken zal vallen. Hij belooft haar dit en houdt op het gevaarlijk oogenblik zijn woord. Tien seconden later komt er redding opdagen en is dus zijn dappere daad voor niets geweest. Hij keert terug in de wereld met een berg van zelfverwijt op zijn schouders en een gebroken carrière. Hij vestigt zich als dorpsdokter in een klein plaatsje in Engeland en heeft er gelegenheid, dat, hetgeen hij zijn groote onbezonnen voorbarigheid noemt, zooveel mogelijk goed te maken.

De verloofde van Miss Ryder, Cheniston, is hem alles behalve goedgezind. Zij ontmoeten elkander later en worden verliefd op hetzelfde meisje. Als boete voor zijn daad trekt Dr. Anstice zich terug en het meisje trouwt met den vroegeren verloofde van Miss Ryder. Hij heeft gelegenheid een andere vrouw, die onder het verdriet van laster en anonieme brieven zwaar te lijden heeft, weer gelukkig en tevreden te maken en vindt later na den dood van Cheniston een geluk, dat hij niet meer had durven verwachten in zijn leven.

Voor volwassenen een zeer mooi boek.

ROHMER (Sax) HET DAL DER TRANEN. (252) f 2.25. „De Combinatie", Roterdam.

Ontwikkelde lezers kunnen het boek zonder bezwaar lezen: de geponeerde stellingen zijn over het algemeen te dwaas om over-

tuigend te kunnen werken, maar ik betwijfel of de lezing iemand zal smaken, want als verhaal is het een slap ding.

ROHMER (Sax) DE VLAMMENDE SCIMITAR. (189) f 2,25. Vertaald door J. G. H. Bovenkamp Sr. „De Combinatie", Rotterdam.

Een verhaal vol griezelige geheimzinnigheden, dat voor volwassenen leesbaar is.

RUCK (Berta) DE GEVLEKTE PAREL. (292) f 1,50. Vertaald door P. W. J. Jorissen. W. de Haan, Utrecht.

Een boek waarin de moderne toestanden geestig gehekeld worden. Het is echter voorbehouden.

RUCK (Berta) DE MEISJES UIT Z'N INKWARTIERING. (245) f 1,50. Vertaald door J. Jorissen. W. de Haan, Utrecht.

Een luchtig verteld romannetje. Geschikt voor de zomervacantie.

RUSSISCHE NOVELLEN. Vertaald door Wladimir Zatskoy Met inleiding van Prof. v. Wijk. Ploegsma, Zeist.

Een mooie verzameling van veertien verhalen van bekende Russische schrijvers, beginnend met Poesjkin en eindigend met Ognjow, een schrijver uit Sowjet-Rusland.

Sprookje, satyre, humoreske, alles vinden we vertegenwoordigd.

Het is een allerbontste verzameling en 't is zeer moeilijk om het beste er uit aan te wijzen. Tolstoj en Tsjechow, maar ook de oudere Poesjkin zijn meesters van de novelle en elke regel uit hun pen verraadt dit meesterschap. Toch zouden wij uit deze verzameling den prijs toekennen aan „Het Gekje" van Leskow en aan „De Adelaar" van Sjmeljow. Het stukje van Ognjow „Uit het schoolleven in Sowjet-Rusland", fragment uit het „Dagboek van Kostja Rjabtsew" is litterair vrij onbeduidend.

SABATINI (Rafaël) ONDER HET VAANDEL VAN DEN „STIER". (274) f 2,15. Vertaald door Henriette Rappard. J. Philip Kruseman. Den Haag.

De tijd, waarin Cesare Borgia, Hertog van Valentinois, regeerde, was wel een eigenaardige tijd en weinig boeken zullen ons misschien zoo goed terug te voeren tot de sfeer van die dagen als dit boek van Rafaël Sabatini, waarin hij in een drietal verhalen schetst hoe de gevreesde Cesare Borgia met drie verschillende tegenstanders afrekent. Het meest boeiende is wel de vertelling, hoe Madonna Fulvia Orsini, den Hertog te slim af is en haar verloofde uit zijn klauwen redt.

Een boek voor volwassenen dat men met genoegen zal lezen.

SABATINI (Rafaël) KAPERKAPITEIN BLOED. (335) f 2,15. Vertaald door J. G. H. v. d. Bovenkamp Jr. J. Philip Kruseman, Den Haag.

Uitstekende avonturenroman voor volwassenen.

SAINT-LOUP (Stanislaus de) STAD EN LAND. (179) f 0,80. Vertaald door Nel Aalberse. „Futura", Leiden.

De eenige zoon van een boerenfamilie uit een dorpje bij de Pyreneëen, gaat voor advocaat studeeren in Bordeaux.

Hoe zuinig hij het ook aanlegt, kost zijn studie nog bijna het geheele vermogen van zijn vader en zusters, die alles uitsparen om hem te laten voort studeeren. Yvon valt op een dag flauw van den honger en een paar medelijdende jonge meisjes, werkend op een atelier voor dameshoeden, zorgen voor hem. Daarmede keert de kans in het leven van den armen student. Hij krijgt werk voor de avonduren en is weldra in staat zijn eigen studie te betalen en een beroemd advocaat te worden, maar voor het zoo ver is, heeft hij Mademoiselle Hélène zijn liefde verklaard en ook haar en haar familie in zeer moeilijke omstandigheden geholpen. Een zeer boeiende, Katholieke roman, voor volwassenen geschikt.

STRINGER (ARTHUR) HET OCHTENDGLOREN. (192) f 1,90. J. W. Boissevain en Co., Haarlem.

Dit boek is een vervolg op „De Andere Man" en „Door het Vuur gedoopt" en beschrijft de tragedie van het verdere huwelijksleven van Maggy Argyll Mc Kail.

Dit boek kunnen wij onze lezers niet aanbevelen, ofschoon de strijd eener vrouw en haar plichtsgevoel tegenover haar kinderen er werkelijk treffend in beschreven worden.

Wij hebben echter een andere opvatting van het huwelijk.

VLETTER (A. C. C. de) MOEDERS KINDEREN. (192) f 2,90. L. J. Veen, Amsterdam.

Een boek dat de drankbestrijding propageert. Geschikt.

VREUGDENHIL (C. M.) UIT FREEKJE'S LEVEN. (234) J. M. Meulenhoff, Amsterdam.

Eenigen tijd geleden konden wij Josine Reuling's „Siempie" karakteriseeren als een zeer goede kinderroman. Even warm kunnen wij thans „Uit Freekje's Leven" aanbevelen. De taal, de sfeer, de uitbeelding der personen zijn zuiver en juist.

Een aanwinst in dit litteratuurgenre.

WOOD (W.) DE BLANKE INLANDER. (206) f 0,50. Stella-editie, Amsterdam.

Het oude gegeven van iemand, die, wegens een treurige liefdesgeschiedens het blanke ras gaat haten, zich aansluit bij de Atjehers en zelfs met vergif en bacillen zijn rasgenooten bestrijdt, tot hij bij een persoonlijke wraakneming gedood wordt. — Algemeene opmerking : Een betere verzorging der leesteekens zou de lezing der Stella-editie-romans hier en daar verduidelijken.

YSSELSTEIN (M S. van) DE VERBORGEN WEG. (224) f 2,75. Leidsche U. M., Leiden.

Volwassenen kunnen wij dit boek aanbevelen.

LEDERER (Joe) HET MEISJE GEORGE. Uit het Duitsch vertaald door Hans Hollander. (163) f 2,90. Leidsche U. M., Leiden.

Een roman, geschreven in hyper-modern proza, waarin de zinnen kantig, los, naast elkaar staan, en de gedachte menigmaal niet vergund wordt zich volledig uit te spreken, maar saamgeperst wordt in een enkel suggestief woord. Proza, rauw, afgebeten, haastig, als het leven van de heldin — het meisje George — dat met valsche jeugdidealen begint, de vervulling daarvan vindt in de samenleving met een slappeling, wien nevens haar iedere vrouw lief is, en een spoedig einde vindt door de tering.

De lezing van dit boek werkt ontstellend. Want het werd geschreven met een talent, dat in staat bleek met enkele, schijnbaar woeste sneden vivisectie te plegen op een menschenziel, waarbij de fijnste roerselen werden blootgelegd; een talent, dat met enkele woorden onbeheerschte driften met geweldige plastische kracht wist te laten oplaaien. Een talent, dat nog maar twintig jaar oud is. Dat een schrijfster van dien leeftijd een dergelijke kijk op het leven heeft, is inderdaad ontstellend. Feilloos vast, en een weinig blasé zelfs, beweegt zij zich langs den moeraskant van het leven; bedroevend. Sterk voorbehouden.

MEREJKOWSKI (Dmitri) DE ANTI-CHRIST. Uit het Russisch vertaald door J. C. van Wageningen. (386) W. de Haan, Utrecht.

De belangstelling voor de werken der Russische litteratoren is blijkbaar nog steeds stijgende, wanneer deze tenminste beoordeeld mag worden naar het toenemende aantal vertalingen, dat uitkomt. Het zijn niet enkel de grootmeesters, die men leest; ook de auteurs van den tweeden rang vinden aftrek. Tot hen behoort Dmitri Merejkowski. Het gegeven van *De Anti-Christ* is typisch Russisch, het talent van den auteur is hierin bovendien op z'n best werkzaam geweest en dus is deze roman voor West-Europeanen een belangrijk boek.

Het bevat de uitwerking van een legende, ontstaan onder de geestelijkheid en eenige streng orthodoxe secten tijdens het leven van Peter den Groote — den Antichrist. Het primitief denkende volk zag in verschillende maatregelen van den hervormer — als b.v. het veranderen van den kalender — pogingen tot vernietiging van het geloof. En Czaar Peter werd gebrandmerkt als den Antichrist. De strijd van den Czaar tegen het volksdeel, dat hem als zoodanig beschouwde, is het voornaamste onderwerp van dezen roman, breed en vrij diep uitgewerkt. Een groot deel der Russische

maatschappij uit Czaar Peter's tijd wordt door den schrijver uitgebeeld; de karakterschouwing geeft den indruk waar te zijn; de zielsconflicten zijn primitief-grof maar heftig-emotioneel.

Een roman voor ontwikkelde volwassenen.

ZAHN (Ernst) 'S LEVENS SPEL. Vert. door A. v. Gogh-Kaulbach. Wereldbibliotheek, Amsterdam. f 2.—.

Zahn behoort tot de goede Duitsch-Zwitsersche romanschrijvers. Hij vertelt van het wel en wee der Zwitsersche boeren, stille harde figuren, zwijgend ernstig als de bergen, waarin zij leven.

In „'s Levens Spel" voert hij ons binnen in een berghoeve, waar de oude Domini Gisler leeft met zijn zoon Herman, zijn broer Enoch en Hanna, de dochter van een bevriend onderwijzer uit de buurt. Herman schijnt bestemd om met Hanna een paar te worden, doch hij heeft als reserve-luitenant kennis gekregen aan een tooneeljuffertje uit de stad, dat hem veel geld kost. Enoch, de verbitterde wereldkundige oom, doorziet den toestand en betaalt Herman's schulden, waardoor hij Herman in zijn macht krijgt. Deze haat zijn redder met stijgende verbittering en neemt op een vrij onschuldige wijze wraak, wat echter den dood van Enoch ten gevolge heeft.

Op Enochs doodsbed openbaart zich de liefde tusschen hem en Hanna. Herman is „kapot" en gaat naar Amerika.

Een mooi boek voor rijpere lezers.

ZOOMERS-VERMEER (J. P.) DE VERLOREN DROOM. f 3,90. Van Holkema en Warendorf, Amsterdam.

De twintigjarige Frieda is waanzinnig verliefd op een acht jaar ouder jongmensch, dien zij als een ideaal van mannendeugd beschouwt. Haar vader en jongste zus vinden hem minder sympathiek en raden haar het huwelijk af, maar zij zet door en spoedig volgt de ontgoocheling. Hij is een brute egoïst, een „Lebemann" in den slechtsten zin van het woord. Als zij, tegen zijn zin voor de tweede maal moeder wordt, zijn haar kinderlijk mooie illuzies reeds gebroken. Zij heeft er zoo onder geleden, dat ze een tijdlang in een zenuwlijdersgesticht moet verpleegd worden. Zij wil niet meer naar hem terug, maar gaat met haar kinderen inwonen bij haar vader en vindt zoo nog een zekere zielevrede. Wederom een boek zonder eenige schaduw van religiositeit, hol en leeg en troosteloos.

Er wordt eenige malen op cynsiche en krasse wijze gesproken over heel intieme aangelegenheden; reden, waarom wij dit boek als voorbehouden lectuur beschouwen.

WALLACE (Edgar) DE GROOTE VERKLIKKER. (272) f 1,25. Vert. door Jhr. R. H. G. Nahuys. Bruna en Zn., Utrecht.

Scotland Yard wordt verrast door verschillende getypte mede-

deelingen, welke allen den bedrijver van den een of anderen grooten diefstal verraden. Men komt er weldra achter dat „de verklikker" een heler is van gestolen goederen, die, wanneer hij deze voor de door hem vastgestelden prijs niet kan koopen van de misdadigers, hen eenvoudig aan de politie verraadt door anonieme, getypte brieven.

De speurders van Scotland Yard zijn er even tuk op om den verklikker te ontdekken als de dieven, want het blijkt dat deze verrader niet voor een moord terugschrikt. Aan een meesterlijk vermomden detective met een bewonderenswaardig geduld, gelukt het eindelijk den verklikker te ontmaskeren.

In het begin is het verhaal ietwat verward, maar toch boeiend zooals wij van Wallace gewend zijn. Voor volwassenen.

CULLUM (Ridgwell) HET GEHEIM VAN HET NOORDERLAND. (355) f 2,25. Vert. door Henriette Rappard. J. Philip Kruseman, Den Haag.

Dicht bij het oudste gedeelte van het Canadeesche Noorderland woont een nederzetting van Indianen, de Cariboe-eters. Een jager, die verderop in het Noorden woont heeft hen door aanlokkelijke aanbiedingen overgehaald om eenige maanden bij hem te komen jagen. Als zij terugkeeren, vallen zij meestal ten prooi aan een geheimzinnige, afschuwelijke ziekte of aan een vreeselijke krankzinnigheid.

Warden Kenijon en zijn nichtje June hebben het zich tot taak gesteld de oorzaak van deze vreeselijke ziekte te ontdekken. Er gebeuren ook verschillende misdaden en de politie is mede aan het speuren gegaan, totdat zij ontdekken dat de arme Indianen niet op jacht gaan, maar werken om een mos soort te verzamelen, waaruit het meest verderfelijke bedwelmingsmiddel „Alphaine" wordt bereid.

Een zeer spannend en aantrekkelijk verhaal uit het hooge Noorden.

ROGGVEEN (Juul) DRIE IERSCHE LEGENDEN. (152) Geïllustreerd door Charles van Eyck. „Elsevier", Amsterdam.

Drie vreemdsoortige volkvertelsels, waarin de meest eigenaardige personages op even geheimzinnige en onverklaarbare wijze verdwijnen, als zij gekomen zijn.

Misschien hebben deze legenden eenige beteekenis voor hen, die zich verdiepen in mythologie en sagenwereld, voor anderen zal het van weinig belang zijn ze te lezen.

De stijl is overigens heel goed.

EVERETT-GREEN (Evelyn) DE MEESTERES VAN LYDGATE PRIORY. (203) f 2,25. Vert. door H. Burger. E. J. Bosch Jbzn, Amsterdam.

Dit is de geschiedenis van een eigenzinnig, hoogmoedig meisje dat zonder liefde trouwt, laag op haar godsdienstigen man neer-

ziet, haar kinderen zonder God opvoedt en door het ongeluk, dat een harer kinderen door haar schuld overkomt, inziet, dat God alleen de meester van onze daden is. Een goed boek.

SIWERTZ (Sigfrid) HET GROOTE WARENHUIS. (296) f 3,50. Vert. door M. J. J. ten Siethoff. J. Philip Kruseman, Den Haag.

Uit de verschillende personen, welke dagelijks in een groot warenhuis met elkander verkeeren, heeft de schrijver zijn roman opgebouwd. Hij geeft scherpe karakterteekening, hier en daar een humoristischen trek, terwijl het immoreele het meest op den voorgrond komt. Het boek is knap geschreven. Rijpere lezers met veel levenservaring, zouden het ter hand kunnen nemen, maar overigens moeten wij het absoluut ongeschikt verklaren. Er heerscht een veel te zwoele atmosfeer. Het ziet er treurig uit in de wereld als werkelijk het personeel van groote magazijnen zóó zou leven als Siwertz het beschrijft.

De hedendaagsche Russische Litteratuur

door L. v. d. VOORT.

Rusland is voor West-Europa, zoo niet het land van belofte, dan toch het land van verwachting of minstens het land van verrassing. Men rilt voor het bolsjewisme, maar brandt van nieuwsgierigheid naar zijn film- en tooneelkunst, naar zijn litteratuur.

Voor alle belangstellers in de Russische Letteren heeft de uitgeweken Rus *Wladimir Pozner* een uitstekend boekje geschreven: Panorama de la Littérature Russe Contemporaine[1]). Het is een der beste nummers uit de collectie: Panoramas des Littératures Contemporaines, die wordt uitgegeven door Kra te Parijs. Het werkje telt 376 bladzijden en behandelt de litteratuur van 1885 tot 1928; het is een meer dan gelukkige aanvulling van Prof. van Wijks boekje.

De schrijver is een uitgewekene der allerlaatste jaren; in 1921 was hij een werkzaam lid van de club der zoogenaamde Serapion-broeders te Petrograad, welke hij aldus beschrijft: „De Serapion-broeders te Petrograad besloten om zich te vereenigen zonder regels of statuten. Zij hadden noch president noch secretaris. Zij codifieerden, manifesteerden en proclameerden niet, tenzij het primaat der kunst en haar volstrekte onafhankelijkheid ten opzichte der politiek.... Het waren eenvoudig twaalf vrienden, waaronder acht proza-

[1]) *Litterature Russe* par Vladimir Pozner. Edition Kra, Paris 1929. Pozner heeft ook een „Anthalogie de la Prose Russe Contemporaine" uitgegeven. Hazan 1929.

ïsten, drie dichters en een criticus....De bijeenkomsten hadden plaats eens per week in het „Kunsthuis", in de kamer van Slonimski.... Een venster zag uit op het binnenhof .... witgekalkte muren. In het vertrek hangt een dichte wolk van sigarettenrook. Als het oog zich gewend heeft, onderscheidt men een bed, waarop, met de beenen in de lucht, een bruine jongeman ligt uitgestrekt, in uniformjas, waar een knoop aan ontbreekt. Dit is Slonimski. Hij heeft de heele revolutie doorgemaakt zonder deze knoop, de derde van bovenaf. Om hem heen, op den grond, op de tafel, op het bed zijn de andere Serapions geïnstalleerd, Zosjtsjenko, goed gecoiffeerd, goed geschoren, gepoeierd en melancholiek; Groezdew, frisch, rozig en week als tandpoeder, Fedien met oogen blauw om meisjes te doen droomen."

Kunst onafhankelijk van politiek. In Rusland is dit een gevaarlijk beginsel. Pozner verliet er zijn vaderland voor. Het citaat hier boven is een goed staaltje van Pozner's denk-en schrijfwijze.

Het werk is volmaakt vrij van alle schoolmeesterlijkheid, zoowel de lagere als de hoogere, d.w.z. het is noch een dorre opsomming, noch een geleerde classificeering, maar het leeft, het vibreert en ademt van het begin tot het einde. Een kenner en een fijnproever schrijft hier met liefde over de letterkunde, over de wordende krachten van zijn land.

Hoevelen van ons is het niet gegaan als Paul Hazard, die de voorrede schrijft. „Op een mooien dag traden de kozakken in mijn leven. Ik was op school; men verdeelde de prijzen; hoe gleed toch Taras Bulba tusschen die flauwe smakelooze prijzen, die zelfs een kind ontmoedigden, dat alles las? Uit plicht sloeg ik het boek open, goud op snee. O wonder! o verbazing! zie Taras, de krijgsman en zijn twee zoo verschillende zoons en hun treurende moeder, ze trokken binnen mijn horizon. Van de helden van Titus Livius of Corneille stootte ik plotseling op deze geweldige wezens, zoo vreemd dat ze mij haast bang maakten. Ik herinner me dat ik naar den man van de stadsbibliotheek liep, een somberen knorrigen grijsaard en dat ik al mijn moed verzamelde om hem te vragen „Russische boeken, als-'t-u-blieft"....Hij verzette zijn bril, zag mij wantrouwend aan, dacht na, en zocht; en ik ging heen met twee deelen Toergenew in mijn hand. De Russische litteratuur, ik heb ze niet geleerd zooals men de andere kent, volgens jaartallen en programs; men maakte er zich niet druk om, daarginds in het bedrijvige stadje.... Wat zij mij het eerst bracht, was de vizie van een oneindig schilderachtige wereld, die mijn kinderverbeelding met droomerijen vulde. De steppe: wat was precies die eindelooze steppe? Aldus: geen velden, geen hoeven, een onafzienbare prairie, zoo hoog, dat de paarden moeite hebben er een trillend spoor door te trekken. Hutten, die naar menschen, naar kool en warm brood rieken. Het zijn geen hutten, het zijn isbas: want de woorden zelf

klinken bizar in Rusland; de menschen heeten er Iwan Petrovietsj of Varvara Pawlowna. Moezjiks bij duizenden en allemaal slaven. Beambten! en hoeveel beambten! Hoe komt het toch, dat er de steden vol van zijn? In de hoofdstad begaan de heeren en vorsten duizend dwaasheden om hun verveling te verslaan. Door de gewatteerde straten van een stad met gouden koepels glijden de vlugge sleden; de halfdronken koetsiers spreken met teedere vleinamen tot hun paarden of slaan ze al vloekend. De sneeuw blijft maar vallen, dagen en nachten, tot hij heel 't land begraven heeft. Van de koude die in Rusland heerscht, hebben wij geen begrip. De eenvoudigste voorbijganger zit stijf in het bont; de adem komt als rook uit de monden en de baarden der boeren hangen vol ijspegels."

Dit was het vóór-bolsjewistische Rusland, althans in de voorstelling der meeste West-Europeanen. Sneeuw, pelsen, wodka en een samowaar: deze suggereeren onmiddellijk het keizerlijke Rusland. Maar Pozner wil die illuzie verstoren. Hij plaatst een avertissement voor zijn boek. „Dans les cirques russes il existait une attractation spéciale: des équilibristes marchaient sur un fil de fer tendu en tenant un samovar entre les mains. En France, le samovar est remplacé par un bâton, au Japon, par un éventail. Le fil de fer reste toujours le même. Trop souvent, en étudiant la littérature russe les critiques n'ont prêté attention qu'au samovar. Je me suis efforcé de parler du fil de fer." Pozner meent dat wij de sneeuw, de pelsen, de wodka en de samowaar te interessant vinden en er de „fil de fer" door vergeten. Hij moet het gevoel hebben van een Hollander in den vreemde, die merkt dat zijn omgeving zich alle Hollanders als Volendammers voorstelt.

Hij houdt zijn belofte, hij spreekt werkelijk van de „fil de fer" en op meesterlijke wijze.

Twee stroomingen, die van Poesjkien uitgaan, beheerschen de Russische litteratuur, een realistische en een anti-realistische. De eerste gaat langs den beginnenden Gogol, langs Gontsjarow, Toergenew en Oespenski om in Tolstoï zich op haar breedst te ontvouwen, Tostoï, die als een regenboog zich spant over de 19de eeuw. De tweede gaat langs den lateren eigenlijken Gogol, langs Dostojefski, Sologoeb, Meresjkofski en Blok. Gogol heeft altijd „doode zielen" beschreven, doode zielen in een levend lichaam; hij haatte de menschen, maar beminde zijn vaderland. Dostojefski staat dichter bij de realiteit dan Gogol, want hij beschrijft levende zielen, maar hij heeft voor 't eerst de middelen aangeduid om er anatomische stukken van te maken en ze te dooden. Niet Moesjkien, maar Stawrogien en Raskolnikow hebben zich verhondervoudigd in de kunst en in de maatschappij. — Deze zeer persoonlijke zienswijze is verrassend en zal niet iedereen overtuigen.

Pozner, zijn fil de fer indachtig, behandelt niet slechts de Russische prozaïsten, maar minstens even uitvoerig de poëzie en deze

zal wel ten eeuwige dage een gesloten tuin blijven voor Westerlingen, ten minste de lyriek, het onvertaalbaarste van alle onvertaalbaarheden. Op het einde der eeuw ontstaat er een sterk symbolisme in Rusland onder invloed van meerdere West-Europeesche sterren. Aanvankelijk bespot, zet het zich door tot de volkomen overwinning. Annenski, Rozanow, Meresjkofski, Brussow, Balmont zijn

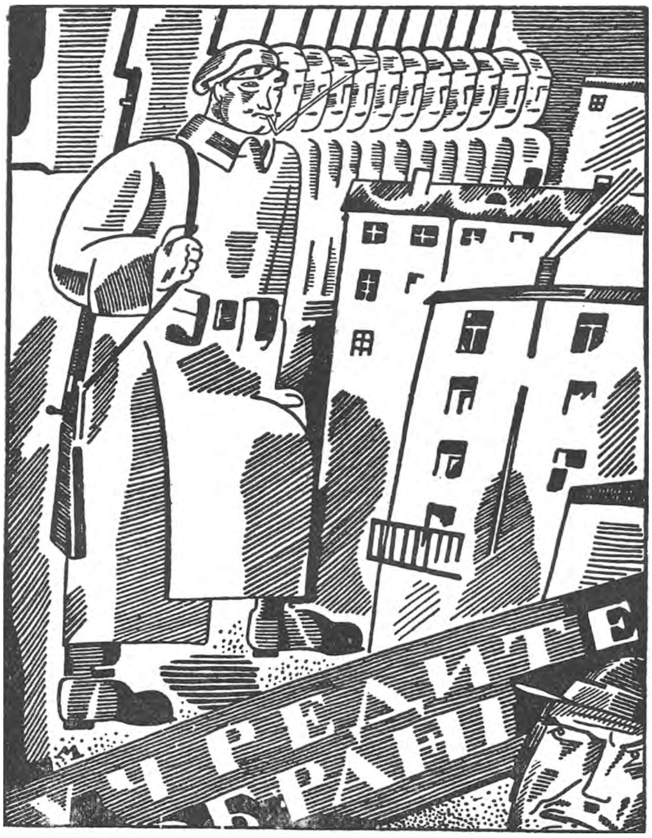

ILLUSTRATIE UIT A. BLOKS „DE TWAALF"

de wegwijzers in nieuwe richting. In Blok, Bely en Iwanow beleeft dit symbolisme in 't begin der 20ste eeuw zijn volsten bloei. Omstreeks 1913 doen zich nieuwe tendenzen gelden; men heeft genoeg van de gesluierde werkelijkheid der symbolisten en eischt de „schoone duidelijkheid". Anna Achmatowa, Mandelstam, Goemiljow en Gorodetski waren de dragers der beweging. Daarnaast streefde een groep futuristen naar radicale vernieuwing op het ge-

heele litteratuur-gebied. Om een voorbeeld te geven van Pozners schrijfwijze, ziehier hoe hij Achmatowa karakterizeert. „Achmatowa spreekt niet over haar gevoelens als zoodanig, zij geeft slechts hun reflex in de uiterlijke wereld. In plaats van te zeggen, dat zij zeer bewogen is, zal ze zeggen: „ik heb mijn linker handschoen aan mijn rechter hand aangetrokken." Het verkregen resultaat wordt zoo frappanter en, ondanks het zijdelingsche, directer. De dichteres componeert haar gedichten met kleine, preciese détails, zij kent de geheimste, nauwelijks zichtbare bewegingen, die de ingehouden emotie moeten vertolken. „Hij raakte mijn knieën aan met een hand, die lichtelijk beefde." In een weidsch tableau geeft zij slechts enkele détails aan en vat een lang gedicht samen in acht korte regels."

Achmatowa is de populairste aller Russische dichters van den laatsten tijd. Misschien heeft slechts Blok haar populariteit geëvenaard met zijn revolutie-gedicht „De Twaalf" van 1918, het eenige groote werk, dat de Russische revolutie geïnspireerd heeft. „De dichter heeft er het rythme van den tijd in vertolkt." In dit epos van twaalf roode gardisten heeft Blok een mythe geschapen, de mythe der revolutie. Zoo komen wij langs Majakofski, Essenien en Pasternak tot de poëzie der omwenteling. De eerste revolutiejaren brengen een stortvloed van gedichten, die gelukkig wegens de officieele drukbeperking grootendeels niet het licht hebben gezien. In '20 stilt zich de vloed. De proletarische poëzie der laatste jaren is, waar zij werkelijk poëzie is, niet proletarisch. Het verschil tusschen Moskou en Petrograad heeft zich in litterair opzicht na de revolutie nog verscherpt. Grooten invloed hadden de Serapionbroeders van Petrograad in '21, van wie reeds sprake was. Een vast omschreven program hadden zij niet; na een paar jaar ging ieder zijn eigen weg.

Wat het proza betreft, na den dood van Dostojefski en na Tsjechow hebben Korolenko, Koeprien en Boenin de traditie met minder talent dan die groote voorgangers voortgezet. Korolenko was een tijd lang „het geweten der Liberale Russische Maatschappij." Dit was zijn kracht, maar ook zijn zwakheid; verstandelijk als hij was, heeft hij nooit „naar de maan aan den hemel verlangd" zooals Raskolnikow en Nechloedow. Koeprien slaagt in het kleine, maar mislukt in het groote. Hij had ten tijde van Toergenew kunnen schrijven zonder een woord in zijn werk te veranderen. Maar wat dertig, veertig jaar vroeger een nieuwe waarde bezat, was pasmunt geworden omstreeks 1900. Boenin is een scherp waarnemer en streng kunstenaar; hij is een klassiek stijlmeester en spreekt meer tot het verstand dan tot het hart.

Naast dezen bleef ook de oudere generatie romans schrijven: Meresjkofski, die ten halve tot het Christendom terugkeerde en zijn echtgenoote, Zinaïde Hippius. Meresjkofski wordt geobsideerd door abstracte ideeën; hij beschrijft geen levende menschen, maar be-

grippen, gepersonifieerde denkbeelden, die in al zijn werken onder verschillende namen terugkeeren. Zijn beste werk is „Tolstoï en Dostojefski", dat een datum vormt in de geschiedenis der litteraire kritiek. Sologoeb schreef een werk dat klassiek geworden is in Rusland, „De kleine Duivel", de geschiedenis van een leeraar, die langs alle graden van vervolgingswaanzin tot het uiterste geraakt en een moord begaat. Het is een sinister, pessimistisch boek vol perversiteit. De grootste prozaïst uit dezen tijd is Maxiem Gorki, die zijn schrijverscarrière begint met de bekende blootvoetersverhalen; doch zijn talent heeft zich nog te rijpen en met „Jeugd" van 1913 laat hij alle vroegere werk ver achter zich. Hier bereikt hij de volheid van zijn kunnen; geen declamaties, geen lange uitweidingen meer. Hij weet zich te handhaven in zijn laatste werken „De Zaak der Artamonows" en „Het Leven van Klim Sangien".

Een jonge auteur is Remizow, die het gelijktijdige symbolisme der dichters overbracht op den roman. Gogol en Dostojefski zijn zijn voorouders; ook hij schrijft bij voorkeur over het namenlooze leed der menschen, maar met een onoverwinnelijke bitterheid. Hij heeft zijn eigen mythologie, de mythologie der droomen. Om een persoon te karakterizeeren beschrijft Remizow diens droomen; hij maakt het absurde tot een litteraire waarde en verrast door nieuwe, onverwachte elementen.

In October '17 heeft de revolutie plaats, maar de litteraire revolutie heeft zich reeds voltrokken in 1916, met Pasternak, met Zamjatien, Essenien en enkele anderen. De revolutie heeft een herziening en herschatting der aesthetische waarden bewerkt en de smaak van het publiek gewijzigd ten opzichte der werken van een vroegere periode. Sommige schrijvers zijn gestorven met hun tijdperk, andere zijn de kaap der omwenteling gepasseerd, maar behooren niet meer tot de krachten der toekomst.

Merkwaardig is het, zegt Pozner, dat altijd de dichters in engeren zin de litteratuur vernieuwd hebben. Poesjkien was de wegbereider voor de groote prozaïsten der 19de eeuw. Hetzelfde verschijnsel doet zich thans voor. Ook treft in de na-revolutie-jaren meer nog dan vroeger het verschil in styleering tusschen de oude en de nieuwe hoofdstad. Petrograad is geëuropeanizeerd, classiek, geordend, Moskou aziatisch, verward. Petrograad houdt van traditie en is haar getrouw, Moskou staat open voor al wat nieuw is, voor elk experiment. De eerste eindelijk eerbiedigt het maathouden, den goeden smaak en veracht de litteraire wanorde van Moskou, dat verzot op grootsche plannen en sensaties, zijn rivale van bekrompenheid beschuldigt. Sommige auteurs werden met open armen ontvangen door het nieuwe bewind, maar spoedig bleek, dat de radicaalste politiek reactionair kan zijn in zake kunst, en de sympathie ging verflauwen. Goemiliow kwam in conflict met de Tsjeka

en werd doodgeschoten in '21, kort na den dood van Alexander Blok.

In de eerste Sowjet-jaren werden er weinig werken uitgegeven: de tijden waren er niet naar om romans te gaan schrijven. De toekomstige schrijvers waren „en train de faire leur biographie, et aussi un peu l'histoire." Babel heeft gestreden aan het Roemeensche front, gewerkt bij de Tsjeka en bij een der Commissariaten, heeft deel uitgemaakt van het Noorderleger bij den opstand van Joedenietsj; Chlofski was commissaris der legers in Galicië en Perzië. Wsewolod Iwanow is letterzetter geweest, fakier, sabelslikker, clown, tooneelspeler, zanger en is twee keer bijna gefusilleerd. Dan zijn ze naar Moskou of Petrograad gekomen en zijn gaan schrijven. Na zulk een verleden en in zulk een atmosfeer móest men schrijven. „Gisteren: de provincie, oorlogen, hongersnood; vandaag bevriest de inkt in den koker en als men een vertrek binnengaat is het of men op straat komt." De litteratuur droeg het stempel van den tijd. Men schreef niet over Italië, maar over den honger die men voelde. De groote invloed op de jonge schrijvers gaat nog uit van Gogol.

Een der eerste schrijvers is Zamjatien. Zamjatien is professor aan de ingenieursschool te Petrograad. Hij heeft een der grootste ijsbrekers „Lenin" gebouwd en ook zijn werken bezitten de constructie van ijsbrekers. Zijn novellen herinneren aan de cinema, zijn proza is gefundeerd op de regels der filmkunst. Kort, afgebroken, elliptisch zijn zijn zinnen en dialogen, meer suggereerend dan alles beschrijvend. Hij kiest het noodzakelijke détail, dat hoewel 't vreemd schijnt aan 't geheel, toch een onmisbaar bestanddeel blijkt te vormen. Hij beschrijft geen personen, maar de treffende bijzonderheid der personen, zware laarzen, een bril etc. Maar het mecanisme wordt te zichtbaar. Zamjatien frappeert, maar ontroert niet. In '22 publiceert Pilniak „Het naakte Jaar", waardoor hij ineens het monopolie verovert van het nieuwe proza en door publiek en autoriteiten als dé groote romancier wordt gevierd. Hij is de eerste die de revolutie behandelt in een kunstwerk en zijn kunst adopteert aan den geest der revolutie. In den chaos der gebeurtenissen tracht hij het eeuwige gezicht van Rusland te ontdekken. Hij beschrijft de wording der revolutie in de provincie en de gewetenscrisis der burgerij en der *intelligentsia,* de moreele onttakeling der menschen bij den omkeer aller oude toestanden. „Pensée, noblesse, pudeur, stoïcisme, su diable!"

Wsewolod Iwanow, een der Serapion-broeders, heeft de revolutie in Siberië doorgebracht. Teruggekeerd sloeg hij met hevig temperament aan het schrijven. „De Geblindeerde Trein" is een zijner bekendste werken. Zooals velen zijner kunstbroeders beschouwt en beschrijft hij den mensch in zijn lagere gedeelte: het deel „des duivels." Liefde en gedachte worden verbannen naar de boeken, het leven houdt zich niet op met dergelijke psychologische verwik-

kelingen. In zijn latere werken „De Woestijnwind" en „Het Geheimste" is zijn blik gezuiverd en geadeld. Het mysterie heeft zijn plaats in het heelal heroverd. Lidia Sejfoellina heeft de methoden van Iwanow nog wat aangedikt; zij schrijft een naturalisme van het grofste kaliber. Constantien Fedien tracht het ordelooze, chaotische, dat de werken der vorige schrijvers kenmerkt, te boven te komen door een straffere compositie. „Jaren en Steden", zijn eerste werk, omvat twee landen, Duitschland en Rusland, en een tijdsverloop van zeven jaren, de oorlog en de revolutie. Hij bezit de objectiviteit van een groot schrijver; zijn helden vergeet men niet, na ze eenmaal ontmoet te hebben.

Omstreeks '26 verliest de revolutie-roman de interesse; bij wordt litterair cliché. Michael Zosjtsjenko begint het weinig gemouvementeerde leven van eenvoudige, bescheiden menschen te beschrijven. De prozakunst gaat zich verdiepen, verfijnen. Babel wordt een der besten van deze richting. Ook de historische roman herleeft. Een der beste schrijvers uit de emigratie, Marc Aldanow, schrijft slechts historische romans.

Het is merkwaardig, zegt Pozner, dat meer dan ooit de oude traditie, uitsluitend de Russische traditie, haar invloed herwonnen heeft op de schrijvers van vandaag. De groote voorbeelden blijven Gogol en Leskow. Overzien in haar geheel „schijnt ons de Russische contemporaine litteratuur concreet, onmiddellijk, zintuigelijk en fel van levensbegeerte." Zeer nationaal, wenscht zij niet de grenzen van het land te overschrijden. Zij is het tegenovergestelde van de jonge, Fransche litteratuur, die cosmopolitisch is en diplomatisch, vol van doellooze verlangens, intellectueel en een beetje kunstmatig.

Eenige Vertalingen

WASSERMANN (Jacob) HET GANZENMANNETJE. Vertaald door N. van Suchtelen. Mij. voor G. en G. Lectuur, Amsterdam. f 5,50.
GLAESER (Ernst) GEWAS 1902.
ZWEIG (Stefan) AMOK en BRANDEND GEHEIM. Ploegsma, Zeist.

Met de vertaling van „Das Gänsemännchen" is een der beste werken van Jacob Wassermann uit zijn goeden tijd (1915) — in de laatste jaren is hij te sterk in zwart en wit gaan schilderen — voor Hollandsche lezers toegankelijk gesteld.

Wassermann is een ernstig schrijver met machtige middelen van uitdrukking, met een diepen blik in de zielen, met zeer tragische accenten.

De centrale figuur in dezen roman is Daniël Nothafft — in Neurenberg Das Gänsemännchen genoemd — het type van den Duitschen kunstenaar, groot in zijn eenzame genialiteit, een man

met sterke begeerten, vreemd aan de wereld en toch met alle vezels van zijn wezen wortelend in die wereld. Meerdere vrouwen kruisen zijn weg en Nothafft verwart zich in de netten der liefde, een machtelooze die na tallooze slagen en dolingen met moeite den weg terugvindt naar de eindelijke rust. „Nooit is de groote gruwelijke eenzaamheid van het genie sterker uitgebeeld en evenmin de

JACOB WASSERMANN

tragiek die zijn leven van strijd, zijn worsteling om zelf-ontplooiing brengt in het bestaan van juist hen, die het meest liefhebben." Wassermann wilde in dit werk een stuk karakteristiek Duitsche burgerlijke geschiedenis, een tafreel van Duitsche toestanden rondom 1900 in beeld brengen en dit is hem gelukt.

Wassermann's helden bewegen zich vrijwel buiten God en godsdienst; een vaste zedelijke norm ontbreekt hem volkomen.

Het spreeekt wel van zelf, dat dit boek volstrekt geen lectuur is voor jonge menschen, voor onrijpen, maar alleen voor geestelijk volwassenen, die met verstandelijke onderscheiding rijp en groen weten te schiften. Wassermann voert zijn lezers in bedenkelijke si-

tuaties en is niet bijster delicaat in het beschrijven van den hartstocht.

De Firma Ploegsma te Zeist is naar ons inzicht niet gelukkig geweest met de vertaling van een drietal Duitsche werken uit te geven.

Ernst Glaeser's Jahrgang 1902 werd vertaald als „Gewas 1902". Het boek beschrijft het geslacht, dat in '02 werd geboren en schildert de houding der burgerij in het vaderland tijdens den oorlog. Hoewel het werk opgang gemaakt heeft, is zijn waarde éphémair. „Op brute wijze wordt er het „Frühlingserwachen" in jongere en oudere kinderen in beschreven, zoo zelfs, dat Frank Wedekind er poëtisch bij te noemen is."

Wij kunnen dit boek, dat van een al te losse compositie is en meer gedurfd dan litterair waardevol, niemand aanbevelen.

De uitgaaf van twee bundels novellen van Stefan Zweig lijkt ons weinig verblijdender. Zweig is een brillant schrijver, een overdadig rijk stylist, die met wondere fijnheid van woord en wending in breede zinnen zijn vizies weet weer te geven met dat gebrek aan soberheid, den Israeliet eigen. Zijn stijlkunst is verblindend, verbluffend. Maar hij kan een novelle enscèneeren, een verwikkeling inknoopen met meesterlijke hand.

Toch bezwijken we niet voor zijn bekoring. Waarom niet? Het is zijn levenshouding of liever zijn moreele houdingloosheid die ons tegenstaat. Het leven is waardevoller dan litteratuur en hoezeer Zweig ons ook tracht te „berauschen" met zijn taalvirtuositeit, zijn valsche levenshouding ontstemt ons.

„Amok, Novellen van hartstocht" heet een der twee bundels; dit zijn inderdaad novellen van hartstocht, van onbedwongen vleeschdrift en — dit is het fatale punt — Zweig staat er niet slechts belangstellend, maar goedkeurend tegenover. Zijn helden hebben soms trots en eergevoel als koningen, maar de zonde des vleesches is voor hen zoo natuurlijk, zoo vanzelfsprekend als hun ademhaling : het is voor hen en voor Zweig geen zonde, het is niets wanordelijks, niets tragisch ; dat er conflicten volgen, komt niet voort uit het God- en natuurvijandige van den onbeheerschten hartstocht, maar uit andere omstandigheden. En zoo lijdt Zweigs werk ook litterair aan zijn moreele houdingloosheid.

In twee der novellen, in „Een fantastische Avond" en „De Steeg in de Maneschijn" lijkt de auteur menschelijker, dieper van opvatting te worden, maar ook deze zijn nog te dronken van sensualiteit om ons geheel te bevredigen.

„Brandend Geheim" heet de tweede bundel, waarvan de eerste novelle „Vertelling in Schemer" weer een heet verhaal van passie is.

De laatste „Zomerromannetje" is de eenige, waarin de rosse gloed der drift tot een lokkender zachter licht is verkoeld. Zweigs inspiratie in deze twee boeken is de heete verzengende vlam der zeer,

zeer vleeschelijke liefde: de wellust wordt er beschreven met een al te sympathiseerende onmatigheid. Wij moeten onze lezers de drie laatste boeken streng ontraden.

Van diverse Pluimage

MAUROIS (André) BENJAMIN DISRAELI. Vertaling van Titia Gorter. van Loghum Slaterus, Arnhem. 1929. f 4,50.

De „vies romancées" zijn tegenwoordig in zwang. Dit leven van den Engelschen romanschrijver en staatsman Benjamin Disraëli is een der besten. Het leest als een roman van bladzijde 1 tot 308. Een weidsch tafreel van de „Victorian age" wordt er ontrold. Disraëli was voor Europa een sfinx tijdens zijn leven, hij blijft het in dit boek. Voor Gladstone en diens partij was hij een onbetrouwbare avonturier, het type van luchthartige onbetrouwbaarheid; maar hij heeft oogenblikken gekend, dat hij de lieveling was van het Engelsche volk. Hij had genie en iets van die Italiaansche soepele gratie, die afsteekt in een Engelsch parlement. De stijve Victoria hield hem in hooge gunst. In zijn jeugd las hij het leven van Ignatius van Loyola en oefende zich in diens strenge zelftucht. Naar Christelijke begrippen was zijn leven niet altijd vlekkeloos, maar er was grandeur en noblesse in zijn wezen.

André Maurois oordeelt niet vanuit Christelijk standpunt; doch — met deze correctuur — heeft hij een mooi en leerzaam boek geschreven, dat iedereen lezen kan. Een vijfentwintigtal illustraties sieren het werk.

GRAFT (Dr. C. Catharina van de) VERZEN VAN VONDEL. Bloemlezing voor onzen Tijd. (159) f 2,25. W. L. en J. Brusse, Rotterdam.

In het Vondel-jaar heeft het waarlijk niet aan pogingen ontbroken de waarde van Vondel's werk als cultuur-bezit in 't licht te stellen. Thans nog de bloemlezing van Dr. van de Graft. Een zoo weinig gelezen dichter als Vondel „er in" te krijgen zal beter gelukken via een bloemlezing dan door een volledige uitgave van zijn werken. Als zoodanig heeft de verzamelaarster zich zeker verdienstelijk gemaakt. Temeer daar zij met liefde en zorg haar arbeid heeft verricht. Maar een bloemlezing heeft het nadeel, dat men slechts de spijzen geserveerd krijgt, welke de samenstelster van het menu het best smaken. Dit geldt vooral waar het fragmenten betreft. Zoo heeft Dr. van de Graft een fragment uit *De Rijnstroom* opgenomen; naar subjectieve overtuiging de schoonste regels uit dit gedicht van „ongelijksoortige schoonheid". Wij vermoeden dat menigeen van oordeel zal zijn, dat dit geen gedicht van ongelijksoortige schoonheid is, en dat de gedane keuze aan die schoonheid juist afbreuk doet. Maar overigens is dit een waardevolle keur en wij hopen, dat het boekje veel gekocht — en gelezen, dus genoten, zal worden.

DE JONG (Dr.A.J.) en HIEGENTLICH (Jacob) WERK VAN LOUIS COUPERUS. (160) f 1,90. L. J. Veen, Amsterdam.

Couperus is, en wordt nog, bovenmate vereerd en scherp gecritiseerd. Een der strengste rechters, die vonnis over hem geveld hebben, is Dr. Wielenga, vooral omdat deze alles geloofde, wat de grillige fantast over zichzelf heeft geschreven. Dat is dunkt ons een kardinale fout. Wij, voor ons, gelooven dat Couperus maar heel, heel zelden ernstig en waar was; iets platter uitgedrukt, dat hij meestentijds de menschen voor den mal gehouden heeft. Maar deze vertolker van het moderne heidendom, van laf pessimisme en ellendige moedeloosheid, heeft dan toch een funesten invloed geoefend, juist omdat zoovelen den leugen van zijn werk voor waarheid gehouden hebben. Wij weten dat de grondgedachte van Ibsen's werk een onwaarheid is en toch kunnen we de kunst in zijn oeuvre apprecieeren, om-

dat we weten dat Ibsen overtuigd was van de waarheid zijner beginselen. Maar Couperus jongleerde met schoone — soms schijnschoone — klanken, die een suggestie van waarheid-in-schoonheid opriepen en wie daar doorheen trachtte te dringen om den kern te aanschouwen, prikte in een zeepbel. Op een verzoek — jaren geleden — van D'Oliveira tot het beantwoorden van enkele vragen over zijn kunst, antwoordde hij o.a.: „eigenlijk denk ik nooit na en laat ik mij leven volgens mijn gevoelens, want ik geloof dat ik meer voel dan denk." Dat schrijft geen fijn artist, die een ernstige kunst dient.

Thans heeft men een bloemlezing uit Couperus' werk samengesteld, ingeleid door een kort essay over den auteur, waarin hij gezien wordt als een beminnelijk en ongelukkig mensch, beurtelings heroïsch in zijn verbeelding en zwak in zijn onmacht.

Voor zoover kennisname van de gebundelde fragmenten tot lezing der volledige werken mocht leiden, willen wij er hier even aan herinneren, dat Couperus sterk voorbehouden is wegens zijn sensualisme, immoraliteit en theosofische gevoelens.

YOESSOEPOFF (Prins) DE DOOD VAN RASPOETIN. Vertaling van G. de Ridder. (264) f 2,50. W.J. Thieme en Cie., Zutphen.

Dit is wel een der merkwaardigste boeken, die de laatste jaren zijn verschenen: een moordenaar die het verhaal doet van een door hem bedreven moord. Want Prins Yoessoepoff mag dan betoogen dat hij en zijn vrienden een daad van vaderlandsliefde stelden, het was dan toch een moord met voorbedachten rade, dien zij gepleegd hebben. Over den zeer merkwaardigen en zonderlingen figuur van Raspoetin, den Russischen boer, die het tot keizerlijken gunsteling bracht, is reeds heel wat litteratuur verschenen, maar of daarin ooit de absolute waarheid werd weergegeven, is zeer de vraag en het kan in elk geval niet gecontroleerd worden. Met een dergelijk scepticisme moet men ook tegenover dit boek staan. De lezing, door Prins Yoessoepoff gegeven, is begrijpelijkerwijze zoodanig, dat zij een rechtvaardiging van zijn daad inhoudt. Of zij de ware is, kan niet uitgemaakt worden. In elk geval heeft de moord niet de uitkomst gebracht, die Yoessoepoff en zijn bondgenooten verwacht hadden: de Czaar heeft afstand gedaan en het land is ten gronde gegaan.

Een uiteraard zeer eenzijdig geschreven boek dus, maar niettemin interessant.

SCHOTMAN (J. W.) HET PULVEREND LAND DER EEUWEN. (244) f 3,90. Van Kampen en Zoon, Amsterdam.

De schrijver heeft als arts jaren in Midden-China geleefd, d.w.z. dat hij in zeer nauw contact heeft gestaan met alle lagen der bevolking. Het resultaat zijner ervaringen, belangrijk vooral door psychologische waarnemingen, die er in verwerkt werden, zijn in dit boek vastgelegd. Als niet-sinoloog krijgt men sterk den indruk hier het werkelijke beeld van China voor zich te zien. En velen zal het waarschijnlijk genoegen doen te vernemen, dat dit beeld belangrijk afwijkt van de dichterlijke (?) visie, welke Borel ons heeft willen opdringen.

Een zeer belangrijk boek over het hedendaagsche China; men leze het naast *Duyvendak's: China tegen de Westerkim.*

Voor volwassenen.

WAL (A. de) DE PIANISTENWERELD. (280) f 3,75. J. Philip Kruseman, Den Haag.

Met groote piëteit heeft de schrijver van dit boek de verschillende musici gerangschikt, welke in de laatste jaren het klavier tot uiting hunner kunst hebben gekozen. Het is een veel te uitgebreid onderwerp om er in het bestek van een boek diep op in te gaan.

Het wil dan ook slechts zijn „een min of meer vluchige revue van alle groote en sterke persoonlijkheden, die zich in den loop der tijden in het openbaar op

„het klavier" hebben „uitgeleefd". En wel op het klavier in de diverse stadia, waarop zich dit meest verbreide toetsen- en tokkelinstrument, tot den modernen concertvleugel toe, ontwikkeld heeft."

Veel mooie foto's staan tusschen den tekst. Voor liefhebbers is het zeker een zeer belangwekkend boek.

BLOKZIJL (Max) IK TROK ER OP UIT. (192) Andreas Blitz, Amsterdam.

Op aandringen van een zijner collega's journalisten heeft Max Blokzijl, nu hij vijfentwintig jaren in de journalistiek gewerkt heeft, zijn avonturen te boek gesteld. Hij beschrijft op zeer aantrekkelijke wijze zijn tochten door Europa en Indië, met Jean-Louis Pisuise en later alleen, terwijl verschillende aardige kiekjes den tekst versieren. Ook zijn diensttijd tijdens de mobilisatie wordt niet vergeten en het geheel vormt een genoeglijk boek, dat zeker door volwassenen met graagte ter hand genomen zal worden.

LONG (William J.) LEVEN EN STERVEN DER DIEREN IN DE WILDERNIS. (184) f 1,90. W. L. en J. Brusse, Rotterdam.

Er zijn misschien knapper natuurhistorici dan William Long, maar ik ken er geen, die zoo boeiend, zoo aantrekkelijk vertellen kan van het leven der dieren in de vrije natuur, en geen ook, die dat in zoo mooie taal doet. Wat dit laatste betreft, een pluimpje voor de vertaalster; zij heeft de schoonheid van Long's werk ongerept gelaten.

Het boekje zij liefhebbers van dergelijke lectuur warm aanbevolen.

BLESSING F.O.S.Cr.: PLANTEN EN WIEDEN, SCHETSEN UIT DE MISSIE. (119) f 0,65. Uitgave der Paters Kruisheeren, St. Agatha-Cuyk.

Dit is reeds de derde bundel missieverhalen van de hand van Pater Blessing, en laten we hier dadelijk aan toevoegen, we hopen er nog meer te zien verschijnen.

Want weinigen kunnen zoo opgewekt en smakelijk vertellen van het leven op de afgelegen Afrikaansche missieposten. Deze schetsen steken torenhoog uit boven het doorsnee slag annalen-verslagen. Een bundel, dien wij gaarne aanbevelen.

HORST (C. F. van der) HET BOEK DER HELDEN. (277) f 3,90. W. de Haan, Utrecht.

De helden, wier lotgevallen in dit boek verteld worden, zijn geheel of gedeeltelijk legendarische: Odysseus, Siegfried, Roland, Robin Hood, Willem Tell en dergelijke. Hoofdzakelijk dus de heldenfiguren, geboren uit de vereering en bewondering der voorouders van persoonlijken moed en weerstandsvermogen. Maar de verhaler heeft zorg gedragen uit te laten komen, dat vele dier oude helden ook bezield waren door een nobelen geest. Toch hopen we, dat hij ook nog eens een soortgelijken bundel zal samenstellen, waarin hij voor zijn figuren uitsluitend die helden kiest, wier kenmerkende eigenschappen de gaven van verstand en karakter zijn. Het *Boek der Helden* kan aanbevolen worden, ook voor de grootere jeugd.

KRUYF (Paul De) BACTERIENJAGERS. 2e Druk. (223) f 2,90. H. Leopold. Den Haag.

Onderhoudend, maar zonder verval in oppervlakkigheid, wordt het levenswerk verhaald der geleerden, die, door hun strijd tegen de bacterie, tot de groote menschenvrienden behooren. Den eersten druk hebben wij indertijd aanbevolen, en wij herhalen nog eens: Voor iederen weetgierige een boeiend boek.

VERVARCKE (Ward) LOSSE BLAADJES. (100) f 2,25. „Kosmos", Amsterdam.

Dit boekje geeft verschillende frissche schetsjes over simpele onderwerpen.

De stijl is hier en daar beeldrijk en gevoelvol en het Vlaamsche dialect kunnen we er vaak uit proeven.

Geheel eens met de beschouwing van den schrijver over de studie der vrouw in de geneeskunde zijn wij het niet. „Mevrouw Doctor" heet het stukje, zinspelend op de eerste vrouwelijke arts in Frankrijk. Deze kwestie is toch in Nederland al lang geen probleem meer. En er zijn toch ook hooger motieven voor een vrouw, om zich aan deze studie te geven, dan alleen en uitsluitend zucht naar roem en wetenschap?

Bijzonder goed is het gedeelte, gewijd aan de nagedachtenis van den Franschen schrijver Pierre Loti. Een boekje, niet om in één haal uit te lezen, maar om het in rustige oogenblikken eens ter hand te nemen.

ASBURY (Herbert) MISDAAD EN BENDEWEZEN IN NEW-YORK. Vertaling van Luc Willink. (283) f 4,90 Kruseman, Den Haag.

Misdaad en bendewezen schijnen wel het hevigst te tieren in New-York. Mr. Asbury heeft thans een gedocumenteerd werk geschreven, waarin de geschiedenis daarvan behandeld wordt gedurende de 19e en de eerste 20 jaren der 20ste eeuw. Het is geen boek dat de sensatielust prikkelt; droog en nuchter bijna worden feiten en toestanden soms verhaald; maar omdat het geheel een verslag is van de uiterste menschelijke verdierlijking en degeneratie, zouden we dit boek toch liefst uitsluitend in handen willen zien van ontwikkelde volwassenen.

LOEBEL (Dr. Josef) NIET BANG ZIJN. Vert. door A. Biemond, Arts. Elsevier, Amsterdam.

Een prettig geschreven boekje in veertig korte hoofdstukken over „optimistische geneeskunde", die zich laten lezen als short stories. Er staan eenige dingen in, die wij er liever uit hadden en de toon is, waar het over zeer serieuze dingen gaat, soms wat hinderlijk humoritisch. Een boek voor volwassenen.

Voor den Jeugd

HET JONGENSJAARBOEK. 6de Jaar. (176) f 3,50. H. P. Leopold, Den Haag.

Avontuurlijke verhalen, leuke schetsen, een dosis bevattelijk geschreven natuurkunde en aardige platen maken dit jongensjaarboek allergezelligst voor jongens van een jaar of veertien en ouder.

HET MEISJESJAARBOEK. 4de Jaar. (168) f 3,50. H. P. Leopold, Den Haag.

Eenige gezellige verhalen, beschrijvingen van een paar praktische handwerkjes, aanwijzingen over de verzorging van kamerplanten, en veel mooie plaatjes, vormen dit vierde meisjesboek tot een keurig geheel, dat een prettig geschenk voor jonge meisjes zal zijn op verjaardagen of met St. Nicolaas.

MARXVELDT (Cissy van) MARIJKE. (238) f 2,—. Illustraties van Hans Borrebach. Valkhoff en Co., Amersfoort.

Een jolig, frisch meisjesboek, dat voor grootere meisjes en ouderen, gezellige amusementslectuur is.

ULEHAKE (L. A. B.) HEIN DE GROENTEMAN. (214) f 0,75. Geïllustreerd door G. Wildschut. L. J. Veen, Amsterdam.

Voor grootere jongens en meisjes.

MARC (Elisabeth) IN DE POOLSTREKEN VERDWAALD. (232) f 2,90. Van Holkema en Warendorf, Amsterdam.

Een avontuurlijk, boeiend en modern boek, dat elken jongen of meisje van 12-15 jaar een welkom geschenk zal zijn.

GRILK (C.) HET GEHEIM VAN DE OUDE RUINE. (190) f 2,25. Geïllustreerd door M. L. Middelhoek. L. J. Veen, Amsterdam.

Een aardig boek voor jongens en meisjes van een jaar of 15.

EXEL (Ph.) DE GEMASKERDE WOUDKONING. (156) f 1,90. Geïllustreerd door O. Verhagen. G. B. van Goor en Zn., Den Haag.

Een boeiend en vlot geschreven boek, dat elken jongen van 12-14 jaar aangenaam zal bezighouden.

ZOOMERS-VERMEER (J. P.) MARTIJNTJE. (248) f 3,90. Geïllustreerd door Eelco ten Harmsen van der Beek. Van Holkema en Warendorf, Amsterdam.

Met de vele lieve plaatjes vormt het een aantrekkelijk geheel.

ZAALBERG (M. P.) DO BROUWER'S VERLOVING. (218) f 2,—. Geïllustreerd door Anni v.d. Ruit. Gebr. Kluitman, Alkmaar.

Geschikt voor meisjes van 16 tot 18 jaar.

SUTORIUS (ANNA) TOEN 'T VACANTIE WAS. (152) f 0,75. G. B. van Goor Zonen, Den Haag.

Goed boek voor de jeugd.

EXEL (PH.) DE AVONTUREN VAN ORMIN. (231) f 2,25. Geïllustreerd door A. Verhagen. G. B. van Goor Zonen, Den Haag.

Een zeer boeiend boek voor jongens, waarin zij met veel gebruiken uit de oude tijden kennis maken.

DAEMEN (JO.) PRUIKEBOLLEN (256) Geïllustreerd door de schrijfster. „Elsevier", Amsterdam.

Een allerliefst boek voor onze jonge meisjes, met keurige teekeningen van de schrijfster.

VALKHOFF (REIN). DE BRUINVISSCHEN. (191) f 2,90. Geïllustreerd door Jan Lutz. Valkhoff & Co, Amersfoort.

Voor grootere jongens.

BOONE SWARTWOLT (I. C. DE) DARWINTULPEN. (243). Geïllustreerd door Ella Riemersma. J. M. Meulenhoff, Amsterdam.

Een boek voor jonge meisjes.

VEMOR (Ella) ELSIE. (192) f 1,75. Geïllustreerd door Adri Alindo. Gebrs. Kluitman, Alkmaar.

Een mooi boek voor meisjes van 12-16 jaar.

ASSCHER-PINKHOF (C.) DOOR'S GROEITIJD. (185) f 1,—. Geïllustreerd door Freddie Langeler. Gebrs. Kluitman, Alkmaar.

Vlot en gezellig boek voor meisjes van 14-16 jaar.

HASSELBERG (N.) DE KINDEREN VAN DE PASTORIE. (192) f 1,60. Vertaald door H. v. Doesburgh-Doesburgh. Geillustreerd door Freddie Langeler. Gebrs. Kluitman, Alkmaar.

De kinderen van de pastorie vormen samen een aardig zesspan. Zij beleven allerlei dingen, die in hun oogen groote avonturen zijn.

Het boek is goed vertaald en hoewel niet Katholiek, kunnen onze kinderen het gerust lezen.

MEIJBOOM-ITALIAANDER. (Jos.) MIMOSA. (231) f 2,—. Geïllustreerd door Pol Dom. „De Gulden Ster", Amsterdam.

Een aardig boek voor meisjes van 12-16 jaar.

FABER (J.) BLINDE HANSKE. (227) f 2,90. Geïllustreerd door Jan Lutz. Valkhoff en Co., Amersfoort.

Voor jongens zoowel als meisjes een geschikt boek.

SIRKS-JOUSTRA (A. A.) IN NIEUWE KOERS. (191) f 1,—. Geïllustreerd door Henri Pieck. Gebr. Kluitman, Alkmaar.

Geschikt voor grootere meisjes.

Frau Maria [1]

door J. v. H.

Voor het oudere geslacht, dat met Meinrad Helmperger en Stephana Schwertner is opgegroeid, is het verschijnen van een nieuwen roman van Handel-Mazzetti telkens een gebeurtenis. Voor een jongere generatie, die, op zoek naar onbetreden regionen, zweert

ENRICA VAN HANDEL-MAZZETTI

bij het nieuwe avontuur, zal het pas verschenen lijvige eerste deel van Frau Maria wellicht geen wegwijzer zijn.

Handel-Mazzetti heeft zich nooit uit het veld, haàr veld, laten slaan en is doorgegaan met historische romans te schrijven op

---

[1]) FRAU MARIA: Ein Roman aus der Zeit August des Starken von E. von Handel-Mazzetti.
Erster Teil: Das Spiel von den zehn Jungfrauen. Kösel und Pustet, München 1929. (570) 10 Mrk.

een wijze, die ieder met het genre moet verzoenen. Als reusachtige gobelins hangen Meinrad, Jesse und Maria, Stephana Schwertner, Die Arme Margaret, Der Deutsche Held en de Karl-Sand-trilogie in het museum onzer herinnering, werken door een adellijke hand en een adellijken geest ontworpen en voltooid. De boeken van Handel-Mazzetti absorbeeren een bibliotheek van eruditie: Frau Maria alleen reeds zou 't wettigen de schrijfster een professoraat in de geschiedenis toe te kennen. Wie een tijdperk zoo levendig, zoo warm van adem en bloed, zoo grootsch van lijn en genuanceerd van détail weet te schilderen, is er met geest en hart in doorgedrongen. Ditmaal is het een miniem stukje historie uit Midden-Duitschland in 't begin der 18de eeuw, dat zij uitspint en uitspant tot een grandioos tafreel, een zedenschilderij van verbluffenden rijkdom.

Het gegeven van dit eerste deel is bijzonder sober: August de Sterke, koning van Polen en keurvorst van Saksen, bezoekt het adellijk stift te Quedlinburg, waar de stiftdames te zijner eer een „Spel der wijze en dwaze Maagden" opvoeren. Om dit eenvoudig gebeuren weeft de schrijfster met rijpe kunst haar scènes en figuren: heel het stadje leeft mee met het vorstelijk bezoek vanaf de abdis-hertogin Elisabeth von Holstein tot den minsten handwerker. De hoofdpersonen van dit eerste deel zijn behalve de abdis, de Pröpstin, gravin Aurora von Königsmarck en het adellijke Fräulein Maria von Bronnen, de latere Frau Maria. Hoe volmaakt Mazzetti's kennis van tijdvak en omgeving ook is — men zou zweren, dat ze in het adelstift jaren moet vertoefd hebben! — wat al die eruditie adelt, is de macht om haar helden en heldinnen tot diep menschelijk levenden te bezielen. Mazzetti schept geen alledagsmenschen in haar hoofdfiguren. Zij houdt van heroïeke concepten à la Michel-Angelo; haar koningen zijn „every inch a king" als Shakespeare's Lear. Dit geldt letterlijk van den vorstelijken bezoeker, koning August, figuurlijk van de prachtige abdis Elisabeth.

Om deze wonderbare vrouw te beelden die het Luthersche stift en Quedlinburg te besturen heeft, moet de schrijfster aan de superbe Katholieke kloosterfiguren ontleend hebben, Sint Teresia, Chantal en Barat.

Elisabeth is een abdis in grooten stijl, een Luthersche abdis, maar Roomsch tot in 't merg; streng, hard soms, wijs, opgaand in 't kleine zonder ooit de groote lijn te verliezen, goedhartig en eenvoudig, een mengsel van schijnbare tegenstrijdigheden, daarbij van een groote Godsliefde en zuivere deugd. Zoo leeft en handelt zij in Mazzetti's roman: we voelen haar kloostermantel ruischen tusschen de bladzijden door. Waar zij zich vergist, begaat zij de vergissing van alle groote zielen: te goed te denken van de menschelijke natuur.

De Pröpstin is de mondaine gravin von Königsmarck, de nog maar half bekeerde gewezen maîtresse van koning August, verlept en uitgeleefd, die met poeders en zalfjes de poovere restanten harer vroegere glorie tracht te redden. Maar het vorstelijk gebaar, de hofpoze weet Mazzetti haar nog meesterlijk te verleenen. Haar stem klinkt nog vorstelijk en autoritair. De wijze, waarop de hooge abdis deze grillige, verwelkte hofplant naar haar hand weet te zetten, is niet de geringste vondst in dit boek.

Mazzetti's liefste schepping, de liefste — ik zou er heel Quedlinburg om durven verwedden! — aan schrijfsters eigen hart, is Fräulein Maria von Bronnen. Zij is een wezen van rozenrood en leliewit, van elf-achtige teerheid, rein als maneschijn en fijn als zijdraad. Waar zij verschijnt, roept de auteur haar virginaalste verbeeldingen te hulp om dit kostbare kind met haar schoonste woord en beeld en symboliek te omkleeden. De schrijfster van Rita en Stephana houdt van dergelijke wonderfiguren, waarin haar idealisme, haar instinctieve adoratie van het reine hoogtij viert. Nergens staat zij verder af van alle naturalisme, van alle realisme, dan in de weelderige uitmaling van zulke mensch-engelen. Het zijn ontwerpen van Fra Angelico, uitgevoerd door Rafael. Zij behooren tot het innerlijkste wezen van Mazzetti's kunst en zijn de klaarste bewijzen van haar door en door katholiek sentiment. Om deze verbeeldingen vol te savoureeren moet de lezer van jongs af gevoed zijn met den Roomschen huiver voor het kuische, het onbesmette.

Dat de groote schrijfster aan den overkant niet in haar volle waarde erkend wordt, ligt wel aan deze scheppingen. Het menschelijk rijkere en breedere van de abdis Elisabeth bv. zal menig lezer meer aantrekken dan het onverwikkeld kinderlijke en reine van de toekomstige Frau Maria.

Het zwaar epische talent van Handel-Mazzetti komt tot zijn volste recht in breed aangelegde, sterk bewogen scènes, waar zich al de bonte pracht van den baroktijd, haar lievelingsperiode, ontvouwt. Zij heeft een zwak voor goudbrokaat en scharlaken mantels evenals Rubens, voor flikkerende zwaarden, die meer rinkelen dan wonden slaan. Dan vlamt haar verbeelding op; alles leeft en schittert, alles ademt en beweegt als de nachtwacht van Rembrandt.

In Frau Maria is de aankomst des konings zulk een moment. Ook de herbergscène bij Franzmeier, waar de boekverkoopers zijn gehuisvest, is volkomen Handel-Mazzettisch. Als veel groote schrijvers heeft zij haar vaste onbewuste tournures; zij verbijt zich in een bijzonderheid, die een geheel karakter heeft te symbolizeeren. De handen der Pröpstin von Königsmarck ziet zij aldoor als speeltuig van koning August: heel het verleden der gravin voelt de auteur uit die handen. De handen der abdis zijn altijd hard en streng van lijn: in die handen ligt haar karakter. Handel-Mazzetti heeft

een cheiromantische intuïtie voor handen. Alles moeten die uitdrukken, alles belichten en symbolizeeren. De taal der handen en der oogen verstaat zij meesterlijk, te meesterlijk soms. In haar zucht om het uiterlijk te bezielen schroeft zij deze symboliek wel eens op tot in het smakelooze. Bladzij 213 heft dezelfde gravin von Königsmarck haar „leuchtenden Schlangenaugen" op, „diese Edelsteine aus dem Bergwerk der Lust".

Ook speelt haar geweldige eruditie de schrijfster wel eens parten. Bladzij 552 staat mir nichts dir nichts de wonderlijke zin: „Maria schüttelt in tödlicher Verwirrung das Haupt und war so schön wie Gabrielle d'Estrée, als diese sagte: de grace, moi pauvre fille. ." Wie is in 's hemelsnaam Gabrielle d'Estrée, denkt de lezer, en wanneer mag zij wel deze bekoorlijke formuul gebruikt hebben?

Wanneer een schrijver beweert „De gravin werd zoo bleek als Lady Macbeth", dan laten we dit desnoods passeeren, maar als hij schrijft „Haar haren waren zoo blond als die van Vorstin Dolgoroeki", dan vragen we: op welken tooneelzolder huizen toch de blonde haren van vorstin Dolgoroeki?

In dramatische kracht, het vermogen nl. om haar personages in hun oereigen menschelijkheid te doen handelen en in wederkeerige reactie tot de felste hartstochtelijkheid op te voeren, wordt Handel-Mazzetti door weinigen overtroffen of zelfs geëvenaard.

Zij durft scènes aan van de geweldigste verheviging, en ze bloeden onder haar hand van menschelijkheid, wat slechts groote talenten gelukt. De stemming harer helden of een dreigend tragisch gebeuren kleurt bij haar af op natuur en omgeving. Zij voert deze natuurbezieling door tot het uiterste, tot het gezochte soms, zoodat het cliché wordt. Heeft zij een misdaad te beschrijven, bij maneschijn bv. dan zal er in twaalf van het dozijn gevallen een vleermuis tusschendoor fladderen, de maan zal een oogenblik verdonkeren, en zoo meer. Op elke bladzij van haar werken tiert deze welige symboliek, die licht in manier ontaardt. Vooral als er een onschuld in gevaar komt, zooals in Frau Maria, wanneer koning August bij de abdis aandringt om het jonge Fräulein aan zijn hof te krijgen, dan flakkeren alle kaarsen spookachtig, alle wandheiligen zien droevig en de bloemen verwelken haast op slag. De eenige grief trouwens die wij tegen Handel-Mazzetti kunnen hebben, als er van grieven te spreken valt, is een zeker uitvieren van haar kracht, een uitbundige lust aan groteske enscèneeringen; zij is en blijft de schrijfster van het barok.

Met haar zeldzaam fabulier- en Gestaltungstalent weet zij ons allerlei onwaarschijnlijkheden, onmogelijkheden zelfs voor te tooveren, die men slechts bij langere reflexie als zoodanig herkent. De Jezuiet uit Frau Maria, Pater Harasser, van 's konings gevolg, lijkt mij, hoe sympathiek de schrijfster hem ook bedoelt, een on-

uitstaanbaar Apostolisch intrigant. Een half uur na aankomst te Quedlinburg heeft hij alle draden in handen. Zoo succesvol is toch de geriebenste hofbiechtvader niet! Dan lijkt mij Handel-Mazzetti gelukkiger met den boekensjacheraar Schubarth, een wonderlijk vagant, die plotseling opduikt om verder een invloedrijke rol te spelen in het leven van Fräulein Maria. Zijn mannelijke moed en we-

ENRICA VAN HANDEL-MAZZETTI. Een later portret.

reldkennis, in verband met het geheimzinnige van zijn wezen, geven hem recht op die rol, ondanks zijn ongodsdienstigheid en gewetenloosheid. De figuur van dezen zwerver is een van Mazzetti's merkwaardigste scheppingen. Hoe Frau Maria's leven verloopen zal, is aan het einde van dit eerste deel nog een groot vraagteeken. Zal de vagant het blijvend beinvloeden of verdwijnt hij van het tooneel?

Frau Maria is wel een der moeilijkst te lezen werken van de schrijfster. Zij heeft het historisch cachet zoo zuiver willen houden, dat haar taal door heel het boek heen archaïzeerend is. Alle per-

sonen die zij opvoert, spreken hun eigen zeer verschillend dialect of gebruiken de stijve, opgeschroefde kanselarijtaal van omstreeks 1700. Bovendien is de auteur vertrouwd met allerlei oude vaktermen, die voor een paar eeuwen nog gangbaar waren, maar nu in dictionnaires staan opgeborgen. Zoo wordt de lezing een studie, doch een heerlijke studie. Want Frau Maria is een werk, „waarin de zwaarste registers van Handel-Mazzetti's plastisch vermogen in werking treden." Nieuwe figuren en nieuwe tafreelen, die haar vorig werk nauwelijks vermoeden liet, staan er in uitgebeeld met de van ouds bekende kracht. In overweldigenden rijkdom treedt ons cultuur en leven dier tijden voor oogen, niet slechts in groote contouren, maar tot in zijn fijnste bijzonderheden. Bladzij aan bladzij schuiven deze kunstige miniaturen langs ons heen, waarin het doen en denken, het wenschen en streven, het innerlijk en uiterlijk dier tijden met meesterhand is vastgelegd. Zulk een werk moet geboren zijn uit innerlijke schouwing, de schouwing in een tijdperk en zijn vertegenwoordigers. Het is gegroeid en doorleefd in doordringende studie, maar vooral in volkomen artistieke overgave.

Met de zekerheid van een nachtwandelaar beweegt zich de kunstenares in het stift en door de straten van Quedlinburg. Alle geheime poorten gaan voor haar open; zij vindt haar weg door de hoogste verwarring en in de onoplosbaarste verwikkeling. Zij is te zeer vrouw dan dat haar voorliefde en sympathieën niet voortdurend door de regels heen trillen; in haar liefde weet zij elke vlek van wie haar 't naast aan 't harte liggen te weren. Frau Maria is weer geheel en al een werk van een zeer mannelijken geest en van een vrouwelijk hart.

Amerika en de Impuritans

door Ellen Russe

Dit boek is een alarmkreet tegen den kanker der perverse litteratuur zooals ze in Amerika hoogtij viert en over Europa wordt verspreid. De schrijver Harvey Wickham (een katholiek) toont een beeld, waarvan de onverschilligste mensch wel moet wakker schrikken. Hij verplaatst zijn lezers als 't ware naar een kliniek; wij staan aan zijn zijde terwijl hij het lancet steekt in het zieke lichaam en opeens ligt dan de stinkende rotheid der wonde bloot. Nog dieper kerft hij in het vleesch tot hij de oorzaak van het kwaad vindt, dan geeft hij de uitlegging. Eerst de historische.

Oogenschijnlijk is die oorspronkelijke oorzaak onschuldig en zeer zeker was ze goed bedoeld, maar hetgeen eeuwen geleden plaats vond heeft ontzettende gevolgen gehad. In het kort komt

dat historisch overzicht van Amerika hier op neer. De Katholieke Kerk werd verlaten en de Hervorming riep het Puritanisme in het leven. Alle blijheid en vreugde werd verbannen uit de samenleving en uit het individueel bestaan. Loodzwaar voelde de Puritein de zonden van heel de wereld op zich wegen, zijn eigen schuld en

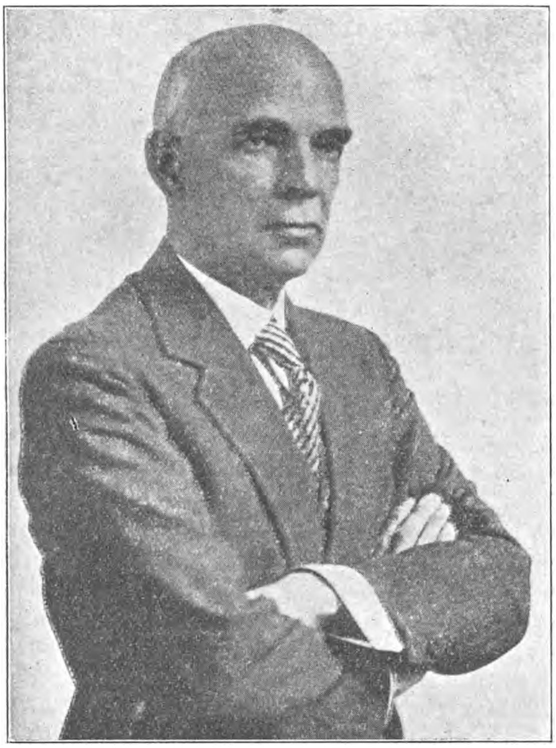

HARVEY WICKHAM

die van zijn Paapschen broeder (vooral de laatste woog hem zwaar).

Tegen dien drukkenden last kende hij een middel en dat was de verbanning der vreugde, daar deze immers naar nieuwe zonden voerde. In Engeland ging een kleine groep Puriteinen scheep. Via Holland togen zij naar Amerika, maar deze Pilgrim Fathers in hun boot „The Mayflower" dreven een andere haven van de Nieuwe Wereld binnen dan degene waarnaar ze hadden koers gezet. Hierin ziet Harvey Wickham een profetie, want altijd bereikt de Puritein andere havens dan de aanvankelijk bedoelde. Kort ge-

leden nog zagen we hoe ze alles in het werk stelden om Amerika droog te leggen en te bevrijden van goeden zuiveren drank, het gevolg is een schandelijke smokkelhandel in slechte waar. In Mexico hielpen zij een anti-katholiek bestuur steunen, het resultaat is, naar wij thans kunnen vaststellen, andersom uitgekomen. En wat is het gevolg geworden van die eeuwenlange kunstmatig onderdrukte vreugde? Het opkomen der Impuritans.

Amerika kreeg genoeg van dat opgedrongen vreugdelooze, hetgeen langzamerhand ontaardde in een huichelachtig schijnfatsoen in zeden en in de letterkunde. Zij die de normale vreugde niet wisten terug te vinden in de belijdenis van het katholiek geloof, dat rust en blijde zekerheid schenkt, zochten elders naar een oplossing.

Zij meenden die te vinden in de theorieën der nieuwe philosophen, zoowel Europeanen als Amerikanen. Deze predikten dat lang onderdrukte instincten gevaarlijk zijn en dat men hen naar de oppervlakte moet brengen. De theorieën van Freud en van Otto Weininger vonden grooten weerklank in Amerika. Het was uit met het verhullen van het kwaad, de letterkundigen beijverden zich alles bloot te leggen omtrent de meest verborgen menschelijke neigingen en instincten en het duurde niet lang meer of juist het verbodene, het weerzinwekkendste en immoreelste werd niet alleen blootgelegd, maar verheerlijkt en boven het gezonde en normale gesteld.

Door zijn ontzettende macht, voortspruitende uit geweldige finantieele middelen viel het Amerika gemakkelijk Europa steeds te overvleugelen en te beheerschen, dus ook op het gebied van het boek. De nieuwe Amerikaansche roman werd op de wereldmarkt geworpen en drong overal door. Zij die in andere landen dezelfde theorieën waren toegedaan nl. „to call a spade a spade" voelden zich opgenomen in die broederschap van Impuritans en waanden zich niet alleen pioniers, maar bevrijders die de menschheid hielpen verlossen van een huichelachtige pruderie.

Wanneer Harvey Wickham in zijn beide boeken : The Misbehaviorists" en „The Impuritans"[1]) het kwaad signaleert, analyseert en tot aan de diepste bronnen onderzoekt, dan doet hij dit vanuit een philosophisch standpunt. Eerst neemt hij de Misbehaviorists onder handen, omdat degenen die zich het eerst aldus misdroegen, niet letterkundigen maar philosophen waren en een schaar aanhangers vonden van pseudo wetenschappelijke mannen.

Hij noemt deze studie een verhandeling over pseudo wetenschap en het modern gemoed.

De bekentenissen van Freud worden er onderzocht, ook die van Watson en Wiggam; een hoofdstuk heet: een slaaf der droomen, in een ander beantwoordt hij de vraag: zijn menschen apen? Ten-

[1]) Beide boeken zijn uitgegeven door: Lincoln Mac Veagh, The Dial Press, New York 1929.

slotte stelt hij de vraag: wie is in de oogen der Misbehaviorists de zondebok? Natuurlijk de Katholieke Kerk! De Impuritans welke hij behandelt zijn: Otto Weininger, Havelock Ellis en Mencken, dus drie philosophen en verder de romanschrijvers: James Branch Cabell, Marcel Proust, James Joyce, D.H. Lawrence, Sherwood Anderson, Carel Van Vechten en Mc. Kay. Opzettelijk noemt hij een Oostenrijker, een Franschman, een Ier en een Engelschman onder de Impuritans om zoodoende het verschijnsel ook los van Amerika te bezien.

Het zal wel voor een ieder duidelijk wezen dat dit boek geen lectuur is voor allen, het is bedoeld als studiemateriaal voor hen die zich op letterkundige critiek toeleggen en op litterair onderwijs; in een woord voor hen die de tegenwoordige stroomingen in de letteren willen nagaan en trachten te doorgronden.

Wat de philosophen en romanciers dwars zit zijn de tien geboden, maar practisch komt het bijna altijd neer op het zesde en het negende gebod. Daartegen richten de Impuritans hun pijlen. Otto Weininger is er een treffend voorbeeld van. Wickham onderwerpt dezen Oostenrijker aan een nauwkeurig onderzoek, omdat hij zulk een verstrekkenden invloed heeft uitgeoefend; zelfs zij die zijn naam niet eens kennen hebben den invloed zijner geschriften ondergaan. Weininger was heel jong toen hij docent werd aan de Weensche universiteit, nauwelijks twintig; hij had toen zijn boek geschreven over Die Letzen Dingen. Hij was drie en twintig toen hij naar Italië vertrok en zich van kant maakte omdat hij de verantwoordelijkheid zijner gedachten niet meer kon dragen. Hij had zich kapot gedacht, zooals een van zijn bewonderaars het noemt; een pistoolschot was de eenige oplossing. De knal was nog maar nauwelijks uitgestorven of zijn juist voltooide werk: Geschlecht und Charakter ging als een wervelwind over de wereld. In vrijwel alle talen werd het overgezet en uitgevers beweren dat een wetenschappelijk boek zelden zulk een bijval heeft geoogst. Dit alles speelde zich af rond het jaar 1903.

Hier volgen enkele stellingen van Weininger (in een mildere terminologie dan door den Oostenrijker gebezigd wordt): Al het kwaad dat over de wereld is gekomen vindt zijn oorzaak in het verschil der geslachten.

Zinnelijk genot is daarom zoo verderfelijk omdat het leiden kan tot vruchtbaarheid. Dit is fataal en staat ongeveer gelijk met moord. Veel hooger dan het moederschap staat de kinderloosheid, want dan wordt er geen deel der onbelichaamde vrijheid losgewoeld en in de ketenen van het lichaam vastgeklonken. Daarom ook acht hij als phenomeen (niet als persoon) de zondares hooger dan de moeder. Eigenlijk deugt er niet veel aan de vrouw; zij is zielloos en slechts stof, de man echter is geest. Menschen behept met te-

gennatuurlijke en ziekelijke neigingen stelt hij boven normale wezens. Feitelijk is de eenige ware oplossing van het leven, dat geen synthese weet te scheppen tusschen het hoogere en het lagere: zelfmoord, maar dan moet dit als een bevrijding worden opgevat; een ander motief zou de daad bederven. Vrouwen vooral plegen wel eens zelfmoord uit een soort van bluf, als een bravourstukje, wanneer zij aldus handelen hebben zij toch gefaald.

Alles wordt dus door Weininger onderste boven gegooid, alle wetten der natuur en van de moraal omgekeerd. Wickham geeft een scherpe analyse dezer stellingen.

Volgt de Amerikaan Havelock Ellis met zijn Dance of Life, de dans (de erotische) als eerste der kunsten en oorsprong van andere kunsten, eigenlijk van alles „We dance the universe into being", zegt Havelock Ellis, de voorstander der philosophie van As If.

„Maar", protesteert Wickham, „het grootste nadeel dezer philosophie is, dat zij niet As If, doch As Is wil zijn; de stoutste veronderstellingen worden als vaststaande theorieën aangenomen. Dat is juist wat vele romanciers ook doen. Auteurs gaan uit van een min of meer onmogelijke veronderstelling en verzoeken ons, die te aanvaarden, terwille van het argument. Neem bijv. Well's Time Machine; Wells vraagt ons om te veronderstellen dat men zijn bestaan in omgekeerde volgorde kan leven en in elk gewenscht tempo. Terwille van het argument nemen we deze stelling aan en zijn benieuwd hoe de schrijver ze logisch ontwikkelt. Maar dan opeens verandert Wells van tactiek en propageert eigen sociale theorieën binnen het fantastisch kader, en wil dat we die propaganda ernstig opvatten en aanvaarden. Van As If zijn we gekomen tot As Is.

Wickham noemt dit een voorbeeld van the Literature of Escape. De roman biedt gelegenheid om in de verbeelding diverse uitstapjes te maken. „Wees op Uw hoede voor de verbeelding", waarschuwt de Puritein; hij overdrijft want er zijn ook zeer onschuldige uitstapjes, maar er is een vorm van Literature of Escape die verre van onschuldig is en toch wordt deze door den censor toegelaten in de maatschappij. Dit komt omdat de censor gewoonlijk alleen let op de gebeurtenissen en handelingen en zoodra deze door den beugel kunnen, vergeet hij te letten op het standpunt van den verhaler, op de onderliggende philosophische gedachte en op de uitwerking die het ingenomen standpunt op den lezer kan hebben. Die boeken kunnen gifgassen bevatten die den lezer heelemaal omvademen, maar zij ontkomen aan het blauwe potlood, omdat er niets verkeerds „in gebeurt".

Toen het mode begon te worden om alles wat de Puriteinen verbloemd hadden openlijk te noemen, kwamen de boeken van George Moore en Dreiser in zwang, waarin juist al het vroeger verbodene op het voorplan werd gesteld.

„François Mauriac," — aldus Wickham — „heeft onlangs beweerd dat deze moderne fictie het gevolg is van de verschrikkelijke logica die op onze wereld drukt, nu zij haar God verloren heeft. Liefde en toewijding zijn er bij die menschen niet meer te vinden, dus moet de romancier voor zijn mise en scène noodgedwongen wel het verborgen leven naar voren halen. Als men maar diep genoeg hierin doordringt zal men er ook na eenigen tijd wel genoeg van krijgen en terugkeeren tot den ouderen vorm van denken."

Maar intusschen — aangenomen dat Mauriac gelijk heeft — wat is intusschen het resultaat? Werken als van James Branch Cabell met zijn dagdroomen en lang niet onschuldige uitstapjes in het fantastische land van Poïctesme, die den argeloozen lezer quasi binnen voeren in een middeleeuwsche sfeer, die zich echter bij nadere beschouwing ontpopt als modern realisme. Ofwel de tegennatuurlijke verhoudingen in Proust's A la Recherche du Temps Perdu welke Wickham nader onderzoekt in een hoofdstuk: Pillars of Salt en dan het alles in dit genre overtreffende werk van James Joyce door Wickham the Cult of the Goat genoemd of ook wel de litteratuur van het riool. Tenslotte de verheerlijking van den neger in Sherwood Anderson, Mc. Kay en Van Vechten en de afschuw van het normale huwelijksleven in het werk van Lawrence. Al deze schrijvers hebben in meerdere of mindere mate den invloed ondergaan van Freud, Weininger, Havelock Ellis en Mencken. Deze laatste is eigenlijk volgens Wickham meer een Super-Puritan dan een Impuritan, omdat hij verteerd wordt door een brandend verlangen naar persoonlijke vrijheid en de onschadelijkste van het drietal.

Onder het analyseeren der werken geeft Wickham telkens toe, als terloops, dat de meeste auteurs groote stylisten zijn; Proust is een eerste rangs romancier, maar moet men zich daarover verheugen, als men in het werk van den kunstenaar de ondersteboven gekeerde moraal van Weininger herkent? En Joyce? De schrijver is het niet eens met sommige critici die beweren dat de Ier een genie is, al geeft hij toe, dat Joyce ongetwijfeld de techniek van het romanschrijven verder hielp ontwikkelen. Toch is deze bewondering (louter de letterkundige) niet vrij te pleiten van overdrijving, want lang niet alle noviteiten die men aan Joyce toekent zijn origineel. Lang voor de verschijning van Ulysses schreef Stephen Frane „The Black Riders"; hierin kan men ook bladzijden vinden zonder een enkel leesteeken en zonder hoofdletters, dezelfde typographische excentriciteiten die als ultra modern gelden en thans overal navolgers vinden. Joyce maakte er nog eenige variaties bij, door hoofdletters Verkeerd toe tE passen of door woorden aaneen te rijgen en andere verkeerd af te breken, een vrij kinderachtig genoegen. Toch ziet Wickham hier een voordeel in en wel dit:

door het moeilijker maken van het lezen vallen de woorden die zoo stuitend zijn dat zij elk fatsoenlijk mensch kwetsen, minder op en de op sensatie beluste lezer pikt ze niet onmiddellijk uit en vindt dat het doorworstelen van Ulysses te veel moeite kost wegens de boven aangeduide hindernissen. Het boek wordt dus geen gemeengoed der massa, gelukkig, want de manie „to call a spade a spade" vele jaren geleden door Walt Whitman begonnen, werd door Joyce zoover doorgevoerd dat de schrijver in een varkensstal of erger terecht kwam. Het wroegingsmotief in Ulysses is daarom niet in staat de rest van den roman te overstemmen en het boek een bestaansrecht te verwerven.

Rest nog de neger, een onderwerp van groot belang in Amerika als land van diverse rassen. Wij hebben hem al ontmoet in de beschouwingen over Havelock Ellis en de Philosophie van den Neus-Ring. Nu vinden we hem terug bij Sherwood Anderson, Van Vechten en Mc. Kay. Is de neger eigenlijk wel zoo heel anders dan de mensch van het arische ras? De schrijvers willen het ons aldus voorspiegelen. In San Francisco bestond vroeger een kroeg met dansgelegenheid voor negers, genaamd The So Different Café. Toch verschilde dit café in niets van alle andere nachtbars van slecht allooi. Wat Van Vechten en Mc. Kay doen is aan den neger alle mogelijke lage instincten toeschrijven, om hem daarna te huldigen als oprecht natuurmensch. Voor hen is de neger de Pan uit de oerwouden aan wien letterlijk alles geoorloofd is. Sherwood Anderson daarentegen is een andere denkwijze toegedaan; voor hem is de neger de begrijpende mensch, en een superieur wezen.

In Dark Laughter is de neger degene, die al lang voelt wat zijn blanke broeder van plan is te doen, voordat het besef klaar en duidelijk tot den blanke zelf is doorgedrongen. De duistere lach der negers is er een van nauw verholen plezier over den naderenden val van den blanke in den modderpoel en tegelijk een grijnslach van stille, onderlinge verstandhouding.

Al vertrouwt Harvey Wickham in zijn slotbladzijden op de altijd terugkeerende common sense der menschheid, toch oordeelde hij de tegenwoordige verwording in de letterkunde van zoodanige afmetingen, dat hij het noodig vond er een uitgebreide bronnenstudie aan te wijden. Wie in de steden de uitstallingen der boekwinkels beziet, weet hoe groot de verspreiding is van funeste boeken en van de miserabele afkooksels, die niets meer met letterkunde of vormschoonheid te maken hebben. Harvey Wickham slaakt een alarmkreet; maar intusschen is het kwaad er in overvloed.
Moet er gewacht worden tot het kwaad heeft uitgewoekerd, zooals Mauriac het voorstelt? Is de tijd nog niet aangebroken om een krachtig halt toe te roepen aan de verspreiding van dergelijke misdadige lectuur, die niet alleen uit Amerika maar ook uit Enge-

land, Duitschland, Frankrijk en andere landen tot ons komt?

Tegen het vervaardigen van gifgassen kwam het geweten der wereld in verzet, nochtans doodden zij slechts het lichaam. Deze gifgassen zijn oneindig veel gevaarlijker en tegen de verspreiding (vertaling!) hiervan komt het geweten van elk weldenkend mensch in opstand: zij dienen geweerd te worden.

De Nieuwste Roman van Mary Grace Ashton

door P. W. ASSMANN.

In 1927, op achttienjarigen leeftijd, *Race*, in 1928 *Shackles of the Free*, thans, najaar 1929, komt Miss Ashton uit met haar derden roman *The Sons of Jacob*. Haar eersteling maakte destijds geweldigen en verdienden opgang: *Race* was de uiting van een onmiskenbaar groot talent. Voller en zuiverder nog openbaarde het zich in *Shackles of the Free*. Nu hebben wij haar derden roman gelezen en onze totaalindruk is, dat dit talent zich tot het geniale gaat ontwikkelen. Het boek stijgt ver boven de massa der romans, die de laatste jaren in Engeland uitkwamen, en laat zich in alle onderdeelen kennen als een meesterwerk. Vrijwel geen enkele bladzijde zinkt de inspiratie; de compositie is voortreffelijk; het verloop is steeds stijgend. Telkens staat men verrast en getroffen over de menschenkennis van deze jeugdige schrijfster, die in staat blijkt de geheimste en teerste roerselen van het zieleleven open te leggen, alle emoties van het menschelijk gevoel aanvoelt, het tragische even feilloos uitbeeldt als de humor, en een aantal personages heeft geschapen, scherp van elkander onderscheiden, reëel, en die zich, nadat de schrijfster hen als werkelijk levende wezens heeft voorgesteld, volkomen in harmonie met hun eigen diepste wezen, logisch ontwikkelen. Oogenblikkelijk maakt de lezer intiem kennis met die figuren en doorschouwt hen, want het is een opvallende eigenschap van Miss Ashton's talent, dat het den lezer onmiddellijk binnen hun persoonlijkheidssfeer weet te trekken. Haar Engelsch beheerscht zij zoodanig, dat zijn schoonste kwaliteiten tot uiting komen: soberheid, beheersching; nergens slaat het onbedwongen uit, maar toch wordt volledig geuit, wat de schrijfster heeft willen uitdrukken. Slaat de emotie niet wild uit, onder het dek der beheerscht gebruikte taal ziet en voelt men haar golven, klopt het leven. Het leven, — dat zijn basis en culminatie vindt in God. Want wordt de kunst van Miss Ashton geïnspireerd door het werkelijke leven, en put zij daaruit haar stof, de glans van schoonheid, die er heerlijk over ligt gewaasd, ontleent zij aan haar Katholiek Godsgeloof,

waarmee al wat zij schept in noodzakelijk, en daarom ook in ongedwongen, natuurlijk verband staat. Zij puurt uit dé bron van schoonheid, — God —; wat haar begenadigd talent daarvan gevoeld heeft, werd subtiel door haar werk geweven. Dat het resultaat van dit contact der ziel met God schier overal in haar werk waarneembaar blijft, nu eens direct, elders meer gesluierd, en den gang der gebeurtenissen ongezocht en logisch bepaalt, veredelt de bijzondere schoonheid van den roman.

Jacob Rosenbaum is een Duitsche jood, koopman, die voor den wereldoorlog jarenlang in Engeland heeft geleefd en er een handels-

MARY GRACE ASHTON

huis vestigde. Maar hij had zich niet laten naturaliseeren en de groote oorlog verdreef hem dus naar een interneeringskamp, later naar Duitschland. Zijn drie zoons, Britsch geborenen, bleven in Engeland en aan de firma verbonden. Na den oorlog teruggekeerd naar Engeland, vindt Jacob Rosenbaum den toestand totaal veranderd. Zijn oudste zoon, Wolfe, heeft de leiding der zaak en wil die niet meer uit handen geven; de geheele stemming in 't land is voorts tegen hem; de eertijds machtige en als autocraat opgetreden koopman wordt overal teruggedrongen. De verandering, die zich daardoor in zijn gevoelsleven voltrekt, is met bijzonder psychologisch vermogen weergegeven. Prachtig zijn de bladzijden, waarin de diepste daling van zijn leven beschreven wordt: de vergadering der commissarissen van het handelshuis, die de positie van Wolfe bevestigt en den vader daarom terugzet. Maar dan begint tevens een nieuwe opgang, want nu gaat de oude Rosenbaum een uitlaat voor

zijn energie zoeken in het beheer der kleine zaak van zijn schoondochter, Margaret, die door hem tot hoogen bloei komt. Ook in zijn ziel begint die opgang, want bij Margaret komt Rosenbaum onder den invloed van een gedeeltelijk Katholiek milieu. Immers, Margaret, gehuwd met Maurice Rosenbaum, is Katholiek; tevens maakt hij daar kennis met haar broer Bernard, die priester is. Deze priesterfiguur is een magnifieke schepping van Miss Ashton, en een duidelijk bewijs, dat zij in enkele suggestieve trekken een volledige persoonlijkheid weet te creëeren: veel wordt er van hem niet vermeld, en toch ziet de lezer hem vóór zich, herkent hem als de karakteristiek juiste figuur van den Britschen priester.

Dan is daar Maurice, de droomerige musicus, die de firma heeft verlaten om zich geheel aan de muziek te geven. Het gewone, alledaagsche leven gaat hem onopgemerkt en onberoerd voorbij. Een bijzonder scherp-toetsende critiek zal de behandeling van deze figuur wellicht eenigszins onbevredigend vinden, als nl. niet geheel levensecht en ietwat overdreven.

De meest aandoenlijke der personen is Ruby, de actrice, die zich verlooft met Wolfe. Zij is een „agnostic" en haar zwakke, leege persoonlijkheid ziet in Wolfe haar levensbasis. Daardoor wordt haar liefde voor hem onjuist en te groot; de zelfzuchtige, egoistische Wolfe kan en wil die niet beantwoorden. Diep ontroerend zijn de bladzijden, waar we lezen, hoe het bewustzijn daarvan, langzaam maar onafwendbaar zeker tot Ruby doordringt, zoodat zij, na een emotioneele crisis — beiden begaan een misstap en de houding van Wolfe daarna overtuigt haar dan beslissend — hem afschrijft. In wanhoop wil zij nu zelfmoord plegen, — immers het motief om te blijven leven is haar ontvallen — tot zij, in een troostende gedachte, aan Margaret denkt, tot wie zij, midden in den nacht, haar toevlucht neemt. Deze weet haar te overtuigen van de valschheid van haar levensopvatting; haar liefde was onjuist: God is het fundament en het laatste doel van het leven, — en geleidelijk gaat Ruby dat ook inzien. Wanneer Wolfe dan later in diep berouw tot haar terugkeert, stelt deze overtuiging haar in staat een andere liefde op een anderen grondslag te bouwen. In de persoon van Ruby heeft Mary Ashton haar vermogen gedemonstreerd, tragedie te kunnen scheppen.

Humor, kostelijke, beheerschte humor is gelegd in de typeering van Jay, den jongsten zoon van Jacob Rosenbaum. Van nature ietwat eigenwijs en pedant, worden deze karaktereigenschappen, door het verkeerd optreden van zijn familieleden, meer en meer overheerschend. Tot hij kennis maakt met de omgeving van Maurice — Margaret en haar broer Bernard. Door hun tactvol optreden wordt het zelfrespect in Jay opgeroepen en ontwikkeld; hij blijkt inderdaad onder het mom van onverschilligheid, een gevoelig, een gouden

hart te verbergen, terwijl zijn humoristische originaliteit niet verloren gaat. Hij wordt tenslotte Katholiek, met een overtuigd en eenvoudig geloof; tijdens den zegen met het Allerheiligste, onder het lof, dat hij dient, bidt hij: „Let Wolfe have Ruby."

Daar zijn zeker enkele kleine gebreken in den roman te constateeren. Wij noemden reeds de karakteriseering van Maurice; een enkele maal heeft de schrijfster te veel onder den invloed verkeerd van de moderne zucht tot te rafelend analyseeren, b.v. daar, waar Ruby tot het besluit komt haar verloving met Wolfe te verbreken.

Maar deze kleine feilen vallen tenslotte toch bijna geheel weg tegenover de vele groote en goede kwaliteiten, die ons tot de voorgaande, prijzende beschouwing noopten.

Wij hopen, dat velen van Miss Ashton's schepping kennis zullen nemen. Het zal voor hen worden, het genieten van een kunstwerk.

Buitenlandsche Letteren

Fransch

GERBAULT (Alain) I. A LA POURSUITE DU SOLEIL. II. SUR LA ROUTE DU RETOUR. Grasset, Paris. 1929. 12 en 12 fr.

Deze reisbeschrijvingen van den wonderlijken zeezwerver Alain Gerbault hebben in Frankrijk verbazenden aftrek gevonden. 153e Edition staat er op nummer 1. Litteratuur in engeren zin is het niet; het is meer dan litteratuur. Het is de weergaaf van de lotgevallen, van het denken en voelen en beleven van een ongewoon mensch, wiens hoogste genot het is ver van alle cultuur langs eenzame zeeën te zwerven, den strijd met de elementen aan te binden en het eigenaardige van primitieve volken te bespieden. 12 October 1924 vertrok Gerbault uit New-York om vijf jaar later, na geheel alleen met zijn zeiljacht „Firecrest" het aardrond omzeild te hebben, 11 Juni 1929 op de Azoren te landen en vandaar weer het vaderland te bereiken. Er is een verbazende geestkracht en avontuurzin noodig om zulk een onderneming door te worstelen. Gerbault is een vijand der Europeesche cultuur, althans van veel verschijnselen daarvan een minnaar der natuur in groot formaat, een sportliefhebber en een waaghals. Hij verhaalt ons niet slechts zijn wederwaardigheden ter zee, wat eentonig zou worden, maar vooral zijn ervaringen en constateeringen op de eilanden en in de havens, waar hij, voor langen tijd soms, aanlegde. De blanken hebben 't bij hem zwaar te verantwoorden. Zij hebben veel meer kwaad dan goed gesticht met hun colonisaties. Gerbault's zienswijze is al te natuurlijk: hij schijnt

zelfs de christelijke missioneering af te keuren. Zijn zeeweg liep van New-York langs de Bermuden door het Panama-kanaal, langs Polynezië, Nieuw-Guinea, Timor, Réunion, Natal, Kaapstad, St.-Helena, de Kaap-Verdische eilanden naar de Azoren. Het is een gezond avontuur Gerbault op zijn zeetocht te volgen in een boek, dat jong en oud lezen kan.

BERTRAND (Louis) PHILIPPE II. UNE TENEBREUSE AFFAIRE. Grasset, Paris. 1929. 12 fr.

In een vroeger werk „Philippe II à l'Escorial" heeft Louis Bertrand reeds een rehabilitatie van dezen veel gesmaden vorst beproefd en hij zet die poging door met dit boek. De ténébreuse affaire is het proces van den aartsintrigant en bedrieger Antonio Perez, Philip's staatssecretaris, wiens schurkenstreken eindelijk den koning de oogen doen opengaan, zoodat hij gevangen genomen en in staat van beschuldiging wordt gesteld. Jaren en jaren duurt het proces, tot Perez eindelijk naar Frankrijk weet te ontsnappen. Daar tracht hij hemel en aarde in beweging te zetten en schrijft een zelfverdediging, waarin hij den koning zelf van den moord op Escovedo beschuldigt, die de oorzaak geweest was zijner gevangenneming.

Met eindeloos geduld en groote scherpzinnigheid analyseert Bertrand het geval Perez om uit deze troebele zaak de historische waarheid op te diepen. „Il appert," zoo luidt zijn conclusie, „que Philippe n,était point un si méchant homme. Sans doute il paraît difficile de l'aimer; ce hautain et mystérieux personnage écarte toute familiarité. Et puis trop de contrariétés de moeurs et d'idées, trop de souvenirs atroces, nous éloignent de lui. Mais il impose le respect, et l'on peut, en toute tranquillité, admirer le souverain, comme le grand chrétien, qu'il a été."

D'ESTALENX (Jean-François) LES AUVENTS AU SOLEIL. (277) 12 fr. Librairie Plon, Paris.

Een karikatuur? .... een humoristische schets? ....Ik weet niet wat ik van dit boek moet denken. Misschien is het bedoeld als persiflage op zekere kringen, welke hun hoogste genot vinden in lekker eten en drinken en op de onzindelijkheid van seminaristen in sommige instellingen.

Een landjonker erft een bezitting met schulden bezwaard van zijn vader met de opdracht, dat hij de dienstbode met haar dochter Delphine steeds in dienst zal moeten houden. Delphine is pienter en zorgt voor de zaken beter dan Hippolyte dat zelf kan. Hoewel hij zelf getrouwd is, maakt hij haar ijverig het hof, maar zij hoort dan dat hij haar broer is. Er woont een, wegens wangedrag ontslagen seminarist bij hen in huis, die belast is met de opvoeding der

kinderen. Met Fransche luchthartigheid wordt met alles zoo'n beetje den spot gedreven. Afgekeurd.

DUMUR (Louis) LE SCEPTRE DE LA RUSSIE. Michel, Paris. 1929. 12 fr.

Ik hoop dat ik nooit meer een roman van Louis Dumur te verwerken krijg. Zijn realisme is zoo grof van kaliber, dat 't een ouden huzaar nog te machtig zou worden. Dit boek, dat vooral beschrijft wat er mét en óm Raspoetin gebeurt, is op vele plaatsen obsceen, tot in zijn titel toe. Of de andere romans van dezen schrijver, die een heele lijst oorlogsboeken op zijn naam heeft staan, van hetzelfde allooi zijn, weet ik niet. De omgeving van Raspoetin is hier zulk een krankzinnige bende, hij zelf zulk een brute gorilla, dat niemand de waarschijnlijkheid dezer voorstelling accepteeren kan.

Duitsch

DOERFLER (Peter) ABENTEUER DES PETER FARDE. Herder, Freiburg. 1929. 4,80 Mrk. en 6,50 Mrk.

In dit boek heeft Peter Dörfler ons een boeienden avonturenroman geschonken. Peter Farde is een Franciscanerbroeder, die in de handen valt van Algerijnsche vrijbuiters (de roman speelt in de 17e eeuw) en van nu af een leven leidt van zoo harde beproeving en van zoo wonderlijke wisselvalligheid, dat men in spanning het boek ten einde leest. De schrijver weet ons de eenvoudige heldhaftigheid van dezen Gentenaar zeer menschelijk te schilderen, zoodat we meeleven met zijn bittere nooden en ongewone ondervindingen. Hoe een oprecht Christen reageert op de slagen van het noodlot, op de vijandigheid van haatvoedende menschen, op de kwellende benauwing der eenzaamheid, dit alles heeft Dörfler in dit pretentielooze boek neergeschreven, dat werkelijk een boek voor allen is. Dörfler is een te talentvol schrijver om onwerkelijke fantazieën aaneen te rijgen: dit boek is er een van sterke realiteit ondanks zijn avontuurlijkheid. De moordende zonnebrand der Afrikaansche woestijnen, de geheimzinnige achterdocht en terughoudendheid der inheemsche stammen heeft Dörfler meesterlijk erin vastgelegd. Peter Farde, de onbekende slaaf en zwerver, de stille held en Christen, die eindelijk den weg naar het vaderland terugvindt om er te gaan sterven, heeft een lichtend spoor getrokken door onze herinnering.

STRAUSS (Ludwig) DER REITER. Rütten und Loening, Frankfurt. 1929. 2 Mrk.

In deze fijngestileerde novelle behandelt Strauss een thema uit de legendarische Jodenlitteratuur. Naftali Hacohen werkt zich door eigen kracht en studie op tot een der geleerdsten en aanzienlijksten

van zijn stam. Maar zijn trots brengt hem ten val. Hij leert een anderen ouden Hebrëer kennen, die de gave der wonderbare genezing en der hoogere inspiratie bezit en Naftali rust niet, voordat hij op onrechtmatige wijze eenige wonderschriften en spreuken van dezen in zijn macht heeft gekregen. Hij wordt naar Frankfort geroepen als Rabbi en daar bezweert hij den lichtgeest. Doch er breekt brand uit in zijn huis en geheel het Jodenkwartier wordt vernield. Naftali is gebroken en komt tot inkeer.

Dit gegeven heeft Strauss in een met zorg gekozen, melodieuze, eigenaardig rythmeerende taal beschreven. Maar de novelle ontroert niet. Alles is meer kunstmatig dan diep geschouwd of gevoeld. Blijvende beteekenis heeft het boekje wel niet.

HEINZ (Max) LORETTO. AUFZEICHNUNGEN EINES KRIEGSFREIWILLIGEN. Rembrandt-verlag, Berlin. 1929. 4 en 6 Mrk.

Een nieuw oorlogsboek, dat zeker tot de allerbesten behoort, omdat het geschreven is door iemand, dit het grootste gedeelte van den wereldoorlog op een van zijn gevaarlijkste punten als gewoon soldaat heeft meegemaakt en alles beschrijft met een directheid en een waarachtigheid, die je ondanks slechte beheersching van het materiaal — woord en zin — en ondanks de inwendige leegte, de volmaakte zinneloosheid, die het voortdurend bezielen — hoe paradox dit ook moge klinken — vlak in de ziel grijpen. Hier is de menschelijke ziel in nood, in gevaar, niet van den Satan in zich te ontwikkelen, zooals vele menschen gedreven door een Freudiaansche aantrekkingskracht van het kwade, zoo gaarne in stilte genieten, maar in gevaar van volstrekt te verdierlijken. „Es war ein Glück für uns, dass wir das Denken aufgegeben hatten" (p. 138) is het leid-motief van den frontsoldaat. Dezelfde afdaling naar het zuiver-zinnelijke van eten, drinken, slapen . . . ., dezelfde beheersching van phantasie en taal door het stercoraire, dat het boek van Remarque ons zoo plastisch schildert, wordt hier ook in eenvoudige, maar daarom niet minder, boeiende zinnen verhaald. Oorlogvoeren is een bedrijf, dat men nu eenmaal uit traditie kent, maar dat men voorloopig zou moeten opgeven, tot de menschheid weer innig-godsdienstig is geworden: want alleen de waarachtig-godsdienstige man kan den oorlog doorstaan zonder schade voor zijn ziel. De walgelijke vermoeidheid, het voortdurend moorden en in doodsgevaar verkeeren stompen den halven mensch zóó af, dat ook het aangezicht van den dood niets schrikwekkends of plechtigs meer heeft. Toch behooren de beschrijvingen van de frontaanvallen, die de schrijver meegemaakt heeft, tot de aangrijpendste passages van het boek: zoo b.v. de vernietiging van heele Schotten-regimenten op blz. 177 v.v.

In het tweede gedeelte is de schrijver zelf officier geworden en

met dezen omkeer is ook zijn stelling tegenover den oorlog veranderd: eigenlijk een nieuw bewijs, dat niemand in zoo'n oorlog actief optreedt, maar alleen lijdend zijn positie ondergaat. De revolutie die op den oorlog volgde, blijkt ook hier een even fatale consequentie te zijn van dezelfde onbewuste bewegingskracht, die bij de Duitschers nog versterkt werd door het mechanisch systeem van zijn „Gesinnungsmilitärismus". De oorlog, zooals dit boek hem toont, zit vol paradoxen, waarvan één van de frappantste wel is, dat dit soort militairisme, als het bij den eersten schok niet kan overwinnen, de levenskracht mist om zich opnieuw te reorganiseeren, zich aan alle wisselende omstandigheden aan te passen en daarom op zelfvernietiging uitloopt, zooals de laatste bladzijde tragisch bewijst. Een boek voor ieder ontwikkelde.

FECHTER (Paul) DIE RUECKKEHR ZUR NATUR. Roman. Deutsche Verlags-Anstalt, Stuttgart, Berlin und Leipzig. 1929. 7 Mrk.

Een roman met eenigen humor, maar zonder geest. Aardige beschrijvingskunst van half en heel komische situaties in de nieuwe villa-parken rond de stad Berlijn; goed voor iemand, die heel veel tijd heeft en dezen wil doorkomen, zonder met iets bezig te zijn. Want in pregnanten zin: bezig zijn kan men het lezen van zoo'n oppervlakkig boek niet noemen. Ware het niet, dat scheiding hier als volkomen selbstverständlich genomen werd, het zou een boek voor iedereen zijn. Nu wordt alleen op het einde nog aangeraden de menschen, die blijken door geen innerlijken band meer aan elkaar gebonden te zijn, door den uiterlijken band van het kind tot de natuur van het huwelijk te doen terugkeeren. Anders zou het leven onmogelijk worden. Een poovere moraal dus en een laag-bij-de-grondsche opvatting van het huwelijk, die het boek, ware het niet zoo volmaakt geesteloos, voor iedereen gevaarlijk zouden maken.

WOLFF (Johanna) DAS HANNEKEN. Ein Buch von Arbeit und Aufstieg. Deutsche Verlags-Anstalt, Stuttgart. 1929.

Dit is een uitgave in nieuwen vorm van een boek, dat reeds veel vroeger verschenen is. Het is een autobiografisch werk van de Hamburgsche schrijfster Johanna Wolff, die in dit boek haar jeugdleven in romanvorm beschrijft. Kind van een armen schoenmaker uit Tilsit heeft zij met volhardenden ijver zich omhooggewerkt tot schrijfster van naam. Aan deze werkelijkheidssfeer dankt het boek zijn waarde en belangrijkheid. De dorpsomgeving harer kindsheid is er zeer goed in geschilderd; doch het geheel heeft iets mats, iets lusteloos. Het is te kroniekachtig geschreven: de heldin interesseert niet voldoende noch door haar persoonlijkheid, die te middelmatig is, noch door haar lotgevallen, die te onbeduidend zijn. Het lijkt te veel op copieerlust des dagelijkschen levens. De

merkwaardigste wisselingen, ontwikkeling noemt het de schrijfster, ondergaan haar godsdienstige inzichten. Zij vindt ten laatste het Goddelijke alleen in den mensch. Hopelijk vindt de schrijfster nog eens een uitweg uit deze engte.

Engelsch

BONE (Florence) STARS IN THE SMOKE. 1929. 3/6 (314) Castelland, London.

De regionalistische roman behoort in Engeland tot een veel beoefend genre. Florence Bone is afkomstig uit het industriegebied van Yorkshire, zij houdt van haar gewest, en dat is merkbaar in dezen roman. Zij spreekt er met liefde over en wijst er op hoe trouwhartig en beminnelijk zijn rasechte bewoners zijn. De waarde van den roman wordt door deze gezindheid zelfs verminderd: de monotone arbeid in de fabrieken, het gevaarlijke werk in de mijnen worden betrekkelijk vluchtig genoemd, en waar een realistisch auteur hier dankbare objecten zou gegrepen hebben ter uitbeelding van een somber epos vol schrijnende tegenstellingen, glijdt deze schrijfster daar losjes en eenigzins goedig overheen. Zelfs het eigenlijke verhaal blijft vriendelijk getint, ofschoon tragische gebeurtenissen plaats grijpen.

Robert Royd is de eigenaar van talrijke fabrieken en mijnen, maar het bezit van kapitaal alleen is hem niet voldoende. Het moet gedekt worden door een adellijk blazoen; zelf heeft hij een baronnentitel weten te verkrijgen, en nu moet ook zijn zoon, Maxwell, huwen met een meisje van adel. Maar Maxwell heeft zijn eigen keuze reeds bepaald — de secretaresse van zijn vader — en een breuk met zijn vader is het gevolg. Dan grijpt een tragische gebeurtenis plaats, waardoor aan 't licht komt dat Robert Royd in zijn jeugd zwaar gezondigd heeft. Daardoor blijkt dat de gegeschiedenis van Nancy en Ben Outershan nauw met de zijne verbonden. Deze twee figuren, evenals die van den ouden Jacob Outershan, zijn zeer goed geteekend.

Vermakelijk en goed volgehouden is de kenschetsing van de alle nieuwtjes en geheimen kennende Abigail, de oude kindermeid der familie Royd. Haar zuster, Mrs Croft, is het type van de sympathieke Yorkshire-geborene. Humoristisch-pathetisch is Miss Emmeline, die een bontjas van haar broer Robert Royd krijgt, in zijn huis woont, en dus de gansche wereld heel genoeglijk vindt.

Stars in the Smoke bezit geen kunstwaarde; de roman behoort tot het betere amusementsgenre, en zij volwassenen aanbevolen.

BARTLETT (Bob) MASTER MARINER. 1929 6/ Putnams.

Als regel wordt in deze rubriek geen beoordeeling van jeugdlectuur gegeven. Bij wijze van uitzondering willen wij echter, nu

de maand-van-geschenken-geven nadert, de aandacht van ouders en opvoeders vestigen op dit spannend geschreven avonturenverhaal, dat geschikt is voor hun opgeschoten jongens. Deze kunnen er tegelijkertijd hun kennis van het Engelsch door verstevigen en uitbreiden. Het boek bevat het levensverhaal van den schrijver, die als zeeman geweldig veel avonturen beleefde, veertien maal schipbreuk leed, e.d. Hij vertelt aangenaam en wekt spanning, zonder aan sensatielust te voldoen. Zoo schrijft hij in zijn voorwoord: „Go to sea if you will, but give it up in time. It is a tough life, I stuck too long. Now the sea is part of me."

STRATTON-PORTER (Jeanette) FRECKLES COMES HOME. 1929. 7/6. Heinemann, London.

Deze roman is een vervolg op *Freckles* van Gene Stratton-Porter, de Amerikaansche schrijfster, die in 1924 bij een auto-ongeluk het leven verloor. Zelf heeft de schrijfster van *Freckles* het vervolg niet meer kunnen schrijven; thans heeft haar dochter dit gedaan. Den lezers van den eersten roman bevelen wij dit op zoo eigenaardige wijze ontstane boek aan. De titel duidt reeds aan, dat Freckles terugkomt naar Limberlost en naar de „Swamp Angel"; overigens willen wij het genoegen van den lezer niet vergallen door het verloop van het verhaal aan te geven.

De kunst van Jeanette Stratton-Porter sluit aan bij die van haar moeder; het is dus een eenigszins gevoelig geschreven roman, „charming" en „lighthearted".

De Bries [1)]

door J. v. H.

Voor menschen, die verzadigd zijn van langgesponnen zielsgeschiedenissen en binnenkamersche conflicten, en die eens versch willen ademen in Gods wijde wereld, is „De Bries" van Albert Kuyle een verkwikking. Deze bundel schetsen ziet over Hollands duinen heen, waar kleurige schepen in den verren mist verdwijnen, over Hollands enge landgrenzen tot in verre streken, waar menschen vol hartstocht zeer ongewone dingen doen. De groote wonderlijke menschenwereld is het tooneel dezer kunst; de ranch en de ijsbreker, de prairie en de Avondbaai worden er tot episch element. We zijn verlost van alle probleemstelling en zwaardoenerij, er wordt verteld en niets dan verteld. Met de duif van Noë vliegen we op verkenning uit en vergeten de ark, die ons opgesloten hield.

---

1) KUYLE (ALBERT) DE BRIES. De Gemeenschap, Utrecht. 1929. f 1,90.

Kuyle's bries is een bries in het zeil van een kaper, die op avontuur uitvaart. De kapitein is Kuyle zelf, die scherp op weer en wind let, op ster- of zonnestand, die bevelen geeft kort en herrisch, en alleen het geheim van den tocht weet. Hij doet 't schip wenden, overvalt en entert, en keert terug voor een nieuwe uitvaart morgen. De Bries is vol piratengerucht als de verzen van Slauerhoff. Geen schrijver slaat zoo alle sentimentalisme dood als Albert Kuyle. Zijn taal is . . . . raak, altijd raak, meedoogenloos raak! Als een zwaardslag! Hij houwt zijn zinnen . . . . of neen! met één tref slaat hij een beeld uit de ruwe materie, tot het onvergetelijk plof! voor u rechtstaat. Er is een verbijsterende kracht in het proza van Kuyle, een beheerschte felheid en een felle beheerschtheid, wat een voortdurende spanning geeft. Er staat geen woord te veel in dit boekje. Het is scherp en hard als een ijsschots. Geen woord ook is er misplaatst of kan vervangen worden. Zóó heet het ding als Kuyle het noemt; een hondenhok is een kennel en een prairiehoeve een ranch.

Kuyle's vizueele scherpte is een gestadige verrassing. „Het maanlicht trilt schichtig over kreek en lagune." — „Pas het zesde schot had haar getroffen; zòo wild sloeg haar bovenlijf." — „Fedor is bij de acht, die met een sloep den weg hakken naar het land." — „Over haar oogen liep het maanlicht blinkend, en de halsband schaafde een breede ring op de huid." — „Het paard staat vierkant en steil tegen den nachthemel." — „Zij wandelt onder de vochtige vruchtboomen en langs het zingende koren." In plastische kracht, in onmiddellijke woordbeelding wint hij 't van Helman. Men krijgt bij hem een gevoel van kortsluiting; de geest incarneert zich volledig in het woord. Kuyle *schrijft* niet, zijn inkt vloeit niet uit; hij ***tikt*** zijn proza op de felle machine van zijn geest. Maar een machine is van metaal, koud en hard. Kuyle ontroert niet als Helman; zijn geest staat zoo gespannen op de scherpe expressie, dat het hart ervan stilstaat. Helman heeft meer rythme, wiegt zich liever op de deining der syllaben, terwijl de ander van het woord een burcht op zich zelf maakt. Helman heeft iets magisch, iets „sacramenteels" bijna, in diën zin, dat de dingen en daden bij hem meer sluier en symbool dan werkelijkheid zijn. Kuyle „hagelt" en Helman „sneeuwt"! Maar beiden bieden iets nieuws en trekken op het groote avontuur uit.

Het spijt me dat, wat mij litterair het meest bevredigt in de Bries, in ander opzicht mij hindert. „De Honden huilen" en „Aqua rium" lijken mij de volmaaktste specimina van het soort. Maar een ander iets in me — is het een moreel of religieus gevoel of een natuurlijke schroom voor het tè animalische? — wordt onaangenaam getroffen: die parallel tusschen hond en mensch stuit mijn Christelijke ziens- en voelswijze. Zelfs in het mooie „Aqauarium" hindert dat vermenschelijken van het dier-geslachtelijke. Een strengere reverentie tegenover dit teere iets zou den schrijver ten goede komen.

„Meisjesdag" is een stoutmoedige greep naar iets heel verhevens, dat slechts geschreven wordt, met succes geschreven wordt, vanuit een bijna extatische vereenvoudiging. Hoe goed het ook is, deze Fra-Angelicaansche veronaardsching is niet bereikt.

Wij hebben onze meening willen zeggen zonder in critiekasterij te vervallen. Er wordt hedendaags al te druk gecritizeerd. Een eersteling dikwijls is nauwelijks koud van de pers, of hij wordt in stukken gesneden en anatomisch onder de loupe genomen. Dit wordt ondankbaar miniatuurwerk en Taylorachtig.

Het verheugende van de Bries, die men middelbare scholieren en soortgelijken (ook Mien Proost) niet in handen moet geven, is het frissche, ruime, grootavontuurlijke, de exotische kruidenlucht, die zij toewaait.

De Dichter van Hollandsch Binnenhuisje

P. A. de Génestet. 1829 — 21 November — 1929

door F. A. BRUNKLAUS.

De bundel, waarin de gedichten van de Génestet zijn saamgevoegd, behoort tot de weinige boeken uit den tijd tusschen 1800 en '80, die heden ten dage nog op andere plaatsen te vinden zijn, dan op de van onverkoopbaarheid krakende zolders van boeken-antiquaria, of in de stoffigste en spinragrijkste hoekjes van boekerijen en leeszalen. Hoe komt het, dat de belangstelling voor dien tijdgenoot van Ten Kate den critieken-storm van Tachtig overleefde, waar een figuur, als bijv. Penning, ondanks de welwillende houding der toonaangevende critici en ondanks zijn recenter optreden in de letterkunde, nooit een breeder aandacht gevonden heeft?

Aan 'n hooger litterair gehalte kan 't niet liggen, want daar is geen sprake van en bovendien is dat niet iets, wat de publieke opinie nu bepaald sterk beïnvloedt.

Naar onze meening moet de betrekkelijke populariteit van de Génestet voor een deel, ofschoon niet het grootste, hierin gezocht worden, dat zijn gedichten samenstemmen met gevoelens, die nog in heel wat Nederlanders levend zijn. Tot op onze dagen, we weten 't allen, heeft een levenshouding zich weten te bestendigen, die, nog geloovend in 't bestaan van God en in den plicht dien God te dienen, afkeerig is van vaste normen, volgens 't welke dit dienen van God geschieden moet. Dogma-schuwheid in hoogen, de - Génestet-schen graad is voor ons land nog lang geen „verleden tijd".

Evenals de Génestet weleer, stellen thans nog vele menschen zich op een afstand van, — zij zelf meenen b o v e n, — alles, waar men zich met een „kerksch", schoolsch" of „slaafsch" van af zou willen maken. De spotzucht van de vele „Leekedichtjes", waarachter zoo vaak twijfelzucht gemaskeerd werd, is nog niet van de lucht. En de sombere zwaarmoedigheid, de wanhoop ooit eenige zekerheid te verkrijgen, die òp-klagen uit regels, als deze (uit „Peinzens moede".)

„Mysterie — 't leven!
Mysterie — 't lot!
De schepping predikt
Geen liefdrijk God,"

uit een versje, als dit:

Verloren Sleutel

Veel wat ik eenmaal recht verstond,
Versta ik thans niet meer.
Waarom?....Het blind Geloof verzwond,
De twijfel drukt mij neer."

en uit nog zoo vele andere gedichten, als „Van Boven naar Beneden", met 't volgend slot:

„Wijsheid moog ten hemel streven,—
't Schijnt me, of 't raadselvolle leven
Droevig lacht met elk systeem,"

— die wanhoop en zwaarmoedigheid zijn ook in onzen tijd nog niet geheel tot rust en levenszekerheid verstild of, — wat in zijn betrekkelijkheid een geluk is, — nog niet in wrang scepticisme of roekelooze lichtzinnigheid veranderd.

Dat immers moet men in de Génestet waardeeren, dat een ontroerend berusten in God's Wil 't besluit was van al z'n getwijfel, z'n verwarring en spot.

Na 't bovenstaande, kunnen we onbevangener staan tegenover den zonniger kant van dit talent: z'n optimistischen, z'n blijmoedigen, poëtischen kijk op 't leven van allen dag, door velen „grauw" gescholden en „vervelend". En dit zal 't ook wel zijn wat 's dichters populariteit zoo vele jaren staande hield. Immers, de velen, die aan zwaarmoedige en twijfelzieke buien al evenzeer leden als de dichter, hadden evenzeer behoefte aan eenig tegenwicht als de dichter zelf. En een blijmoedig aanvaarden, bepeinzen en beschouwen van de goede en mooie dingen, die 't leven zoo elken dag biedt, kan de somberheid der gedachten zeer verhelderen.

Bij 't doorbladeren van z'n gedichten-bundels blijkt ons duidelijk, dat de Génestet een mensch was, die de stille en diepe vreug-

den van 't leven te waardeeren wist, nochtans zonder tot de pathetische overdrijvingen van een Tollens te vervallen, die schallende rijmen samenrijgde naar aanleiding van den eersten tand van zijn kind.

Zelden kan men de Génestet van overdrijving betichten, en zelfs in uitbundige buien blijft hij zich zelf en weet door fijne trekjes den spot te drijven met z'n uitgelaten joligheid, of zwel-

P. A. DE GENESTET

lende geestdrift. Zoo z'n „Epikurisch Feestgezang", dat o.a. door de malle hyperbolen en de pseudo-plechtstatige begin- en eindrijmen eigenlijk een parodie is op de gastronomische lyriek, die 't schijnen wil; — en vooral z'n „Fantasio".

Met een blik vol fijnen humor heeft de Génestet 't leven, zooals 't vliet de dagen en de seizoenen door, waargenomen en beschreven in gedichten, die, in hoe menig opzicht ze zich ook niet mogen verheffen boven zijn tijd met tradities, die tot onvruchtbare, den vrijen stroom van den dichterlijken drang belemmerende zandbanken verzandden, toch een frischheid bezitten, die bekoort.

De innige sfeer der Hollandsche binnenkamer, die (eertijds?!) sterke veste, waarbinnen 't gezin in z'n hechte eenheid 't hoofd biedt aan de gevaren, die zoo welig tieren op straat en plein, in

de openbare gebouwen van vermaak en ontspanning en op zoovele kantoren en werkplaatsen — die innige, veilige, sfeer heeft de Génestet in menig om z'n eenvoud treffend gedicht vertastbaard.

Iedereen kent zijn „Jong-Hollandsch Binnenhuisje", terwijl in dit verband ook vermelding verdienen 't van vadertrots en liefde getuigend dichtje „Anni's Taal", het oolijke en toch weer even weemoedige „Het Oude Huis" met, als slotregel, de verzuchting „Verhuizen is ons lot" en dan het heimwee-volle „Op Reis".

In zijn groote verhalende gedichten, vooral in z'n kostelijke „Sint-Nikolaasavond", blijkt hij ook oog te hebben voor de minder sympathieke en de ridicule kanten van 't leven in Holland's binnenkamers. Met een vaak Hildebrandsche humor weet hij de belachelijkheid van eigenwaan, eerzucht en jeugdige opgeschroefdheid te schetsen.

Ook zijn geestige zelfspot komt hier vaak op ongedwongen wijze om den hoek kijken. Jammer alleen is, dat hij ook hier soms de gelegenheid zoekt een wrang scepticisme tegenover Geloof en Dogma te ventileeren.

Behalve in z'n schildering van 't huiselijk leven, toont de Génestet ook in z'n liefde voor de natuur zich een blijmoedig mensch, die z'n „zwarten tijd" al heel gauw den rug toedraaide en uit heel wat gezonder motieven Gods vrije natuur opzocht, dan die de spleen- en Weltschmerz-lijders naar bosch en veld dreven, waar ze de menschen en ook hun plichten tegenover hen te ontvluchten meenden.

Deze blijmoedigheid van den dichter verdient te meer waardeering, waar er over heel z'n leven de schaduw hing van een ziekte, die niet alleen hem zelf een vroegtijdigen dood zou doen vinden, doch ook z'n naastbestaanden aantastte en sterven deed. Het was de tering, waarvan hij de tragische wreedheid zoo diep heeft aangevoeld bij het schrijven van „Het Haantje van den Toren".

De blijmoedigheid en de berusting van de heldin van dit gedicht waren ook 't deel van de Génestet en milderen den onaangenamen indruk, die de dichter der Leekedichtjes soms op ons maakte.

Romans en Verhalen

DINE (S. S. van) HET GREENE-MYSTERIE. (240) Vertaald door W. J. A. Roldanus. Leopold, Den Haag. f 1,90.

De familie Greene wordt letterlijk uitgemoord. Niet allen tegelijk, maar telkens als de politie het geheim meent ontdekt te hebben, gebeurt er weer een moord op den persoon, die verdacht

wordt. Mr. Philo Vance is zoo scherpzinnig om op het laatste oogenblik het laatste lid der familie Greene te redden en den moordenaar te ontdekken. Voorbehouden.

DROONBERG (Emil) HET GOUD DER NEVELBERGEN. (254) Vertaald door Mevr. J. P. Wesselink-Van Rossum. Swartsenburg, Zeist.

Een trapper, welke uit is op zoek naar buit, vindt in een verlaten hut een doodzieken man, met wonden overdekt en half bevroren. Hij doet zijn best om hem in het leven te houden en krijgt voor zijn dood het verhaal te hooren van het goud der Nevelbergen, dat in een bijna ontoegankelijke kloof in het hooge Noorden voor het grijpen ligt en zijn geestelijken en lichamelijken ondergang is geweest. Avontuurlijk en boeiend boek voor volwassenen.

PANSTINGL (Dr. Gunther) DE 4 GEDENKWAARDIGE JAREN DER FAMILIE VAN DER VELDE. (239) Bruna en Zn., Utrecht. f 1,25.

Gerard van der Velde, zoon van een knap ingenieur, heeft een concentrator uitgevonden, een machine, die in staat is om datgene waarop de gedachten van dengene, welke haar bedient, geconcentreerd zijn, in duizendvoudig sterke wils-golven uit te zenden, om het gewenschte resultaat te verkrijgen. Wanneer men de hefboom der machine gebruikt en zijn gedachte concentreert op het openen van een zware deur, gaat deze van zelf open. De verschillende avonturen, welke de familie van der Velde met deze gevaarlijke machine in den oorlog beleeft, worden in dit boek uitvoerig beschreven en maken het tot een pakkenden avonturenroman.

DELEDDA (Grazia) HEIMWEE. (326) Vertaald door E. A. Keuls-Schuur. Scheltens en Giltay, Amsterdam. f 1,50.

Drie maanden heeft de verloving van Regina Tagliamari geduurd, voordat zij met haar geliefden Antonio, een jongen van lageren stand, huwt en met hem naar zijn woonplaats, Rome vertrekt, waar hij een betrekking bekleedt als ondersecretaris aan het Ministerie van Financiën. De familie van haar man is haar vreemd en hindert haar door hun burgerlijke manieren. Den eersten avond dat zij bij hen verblijft, krijgt zij heimwee en zij beleeft geen gelukkig oogenblik meer. Na eenigen tijd verhuizen zij naar een eigen woning op een vijfde verdieping, waar Regina een ondragelijk humeur krijgt. Altijd droomt zij van haar geboortestreek en haar ouderlijk huis; zij bewerkt haar man haar terug te laten gaan, omdat zij zegt ziek te zijn en zij schrijft hem een brief, dien hij vinden moet, wanneer zij is vertrokken, waarin zij hem al haar lijden uitzegt en hem voorstelt dat zij de eerste twee jaren niet meer bij hem terugkomt, zoolang totdat hun omstandigheden verbeterd zijn.

Nauwelijks is zij thuis of het heimwee naar Antonio grijpt haar

aan en zij verteert van verlangen naar tijding van hem. Langen tijd hoort zij niets van hem. Zij overwint haar trots en schrijft hem eenige keeren smeekend om haar te komen halen, waarop hij antwoordt met een telegram, dat zij hem dan en dan verwachten kan.

Dol gelukkig gaat zij hem halen maar vindt hem veranderd. Terug in Rome bemerkt zij dat haar man over ruimer middelen beschikt en een grootere woning voor haar heeft uitgezocht. Er wordt haar een dochtertje geboren en kort daarna ontdekt zij plotseling de oorzaak van hun tegenwoordig welvaren nl. dat Antonio zich verkocht heeft aan een rijke oude markiezin, bij wie hij om meer te verdienen een postje als secretaris bekleedt. Zij beseft dat Antonio deze vreeselijke misstap uit liefde voor haar begaan heeft, komt tot een verklaring met hem, waarna een verzoening van de beide echtgenooten volgt.

Uit bovenstaande zal men begrijpen, dat dit een zéér voorbehouden roman is.

CORTHAUTS-VAN PUIJENBROEK (Rosa) TONNY BRINKEN. (199) L. J. Veen, Amsterdam. f 2,90.

Dit boek is dragelijke ontspanningslectuur voor volwassenen.

PIENAAR (P. de V.) SKAKELS VAN DIE KETTING. De Bussy, Amsterdam. f 3,40.

Dit boek verhaalt de geschiedenis van een eenvoudigen Boer uit de vlakte Karroo in de Kaapprovincie. Er komen prachtpassages in voor, die de jeugdige frischheid der Zuid- Afrikaansche letteren demonsteeren. Toch moeten we waarschuwen voor dit boek, voor de al te realistische zijde daarvan.

Reeds bij den aanvang hadden we lust 't zonder meer te laten rusten, doch er ligt anderzijds 'n diep-godsdienstige strekking aan ten grondslag, hoewel wij niet alle zienswijzen van den schrijver kunnen deelen. Een onaesthetische realiteit kan nooit object zijn van waarachtige kunst. Misschien hooren dergelijke uitlatingen thuis in een kafferwereld, die door z'n dikke, donkere huid 't blozen heeft verleerd, — wij blijven er liever van verschoond. Al ging er ook in Europa helaas, veel beschaving te loor, er bestaan in 't leven nog genoeg mooie en nobele dingen. Waarom zouden we dan verpozen bij den zelfkant daarvan?

Het jonge, sympathieke, veel-belovende Zuid-Afrika moge een litteratuur scheppen, die niet alleen getuigt van frisschen bloei, maar ook van fijne aanvoeling en edele levensuiting. Dan vindt zijn werk, dat toch zoo heerlijk menschelijk en diep-doorvoeld kan zijn, wellicht nog ruimer onthaal bij de stamverwanten.

FREIJ (A. M.) FUNK, ZIEKENDRAGER AAN HET WESTELIJK FRONT. Vertaald uit het Duitsch door J. L. van der Moer. Universitas, Utrecht.

Dit boek met den omslachtigen titel is de vertaling van het onlangs verschenen „Die Pflasterkästen". De vertaling is goed, hoewel wij „sehn" en „ich für meinen Teil" liever niet door „zenig" en „ik voor mijn deel" vertaald zagen. Het werk zit niet kwaad in elkaar; het is gestyleerd en gecomponeerd. De schrijver heeft humor en gevoel voor situaties. Maar het gaat vervelen zoo dikwijls te hooren dat de oorlog een stupiditeit is, dat heldenmoed een bakersprookje en een plichtbeseffend soldaat een Don Quichote in de tweede macht is. Was het Duitsche leger zoo geweest als Frey het voorstelt, dan hadden de Franschen gemakkelijker werk gehad. Bovendien ergert ons dat als-de-gewoonste-zaak-der-wereld beschrijven van moreele overtredingen, wat het boek voor ons vrijwel onbruikbaar maakt. Een spiegel van de stemming der soldaten in het algemeen kan dit boek, dat de lotgevallen van een intellectueel, die als ziekendrager dienst doet, beschrijft, wel niet zijn. Zeer voorbehouden.

TRABAK (Adriaan) DE TERUGWEG. 1929. Nederl. Uitg. Mij., Amsterdam.

Ondanks de aanbevelingen van van Deyssel, Querido, Borel etc., die dit boek voorafgaan, moeten wij het afkeuren. Het behoort tot het groeiende genre boeken, die de lotgevallen behandelen van sexueel andersgeaarden en meestal een pleidooi vormen voor een standpunt, dat de Kerk moet veroordeelen. Deze boeken zijn gewoonlijk meer pikant dan interessant, pikant is dit boek echter niet. Het is een wrange confessie, goed geschreven en met bittere momenten. De schrijver moge door natuurlijk edele bedoelingen geleid worden, zijn zienswijze is in flagranten strijd met de onze.

Het is droevig dat al het uitzonderlijk-menschelijke hedentendage verlitteratuurd wordt.

BOS (Jan) MOOI VOLK. (185) Uitg. Mij. Holland, Amsterdam. f 2,25.

Een bundel schetsen, in Groningsch dialect. Het dorpsleven wordt er gemaald, in zoo heldere kleuren, zoo levendig, zoo goedig humoristisch, en overal zoo realistisch en scherp gekarakteriseerd dat de lezing een genoegen is en aanbevolen kan worden. Het zijn klein-studies van dorpsleven door een menschkundig en scherpziend opmerker.

KONING (Johan) HET VERLOREN LAND. (312) Mij voor G. en G. Lectuur, Amsterdam. Keurband f 4,25.

Van geen der romans, geschreven naar aanleiding der Prijsvraag,

uitgeschreven door de redactie der W. B., zijn de verdiensten en feilen zoo scherp onderscheiden aan te geven.

Wat het Oosten en Westen in diepste wezen onderscheidt en typeert, de moderne kwestie der bewustwording van de intellectueele Javanen, heeft de auteur met groot talent gezegd. Hij is beurtelings zakelijk-nuchter en ideëel beschouwend. Typen van Hollanders, die de Oost kent, zijn uitstekend gekarakteriseerd, als b.v. de leeraar Verbiest. De gevoelens van den Oosterling, wanneer hij voor 't eerst kennis maakt met de Europeesche samenleving, zijn, naar enkele Javanen mij verzekerden, juist geanalyseerd, evenals de desillusies, die hij dan noodzakelijk ervaart.

Maar de feilen! Het boek lijkt een roman, maar het is inderdaad grootendeels een verhandeling, een debat over het vraagstuk Oost-West. De hoofdpersoon is de regentenzoon Sosro, die als ongeveer twintigjarig jongmensch in Holland komt studeeren. Hij houdt lange, wijsgeerige beschouwingen over het groote vraagstuk, waarvan vele juist zijn — slechts passen zij niet in zijn mond.

Sosro is te veel den schrijver; de uitgesproken gedachten kunnen niet die van een jong Oosterling zijn, die eenigen tijd in Holland verblijft. Zij zouden natuurlijk aandoen in een oud en grijs Oosterling, die jaren van Oostersche en Westersche ervaring achter zich heeft liggen, en dus een universeelen blik bezit.

Voor zoover het boek een roman is, ligt het hoogtepunt in het huwelijk van Sosro met een Hollandsche, Hilde, welk huwelijk noodzakelijk een vergissing moest worden. Deze schrijver had zeker iets te zeggen; zijn onderwerp is belangwekkend; maar tusschen inhoud en vorm van behandeling bestaat een zoodanige verhouding dat geen harmonisch geheel is ontstaan.

Volwassenen.

CORSARI (Willy) CHIMAERA. (240) Leopold, Den Haag. f 2,90.

Deze eerste groote, roman van Willy Corsari is een merkwaardige afwisseling van goede kwaliteiten en gebreken; terstond moet dan echter vastgesteld worden dat de goede kwaliteiten in de meerderheid zijn en dat met *Chimaera* een verdieping van haar kunst heeft plaats gehad. Het sentiment is over het algemeen wat grof en bereid naar een goedkoop, conventioneel recept; een figuur als die van Erica doet ons als onlogisch en onnatuurlijk aan, en ook de teekening, van den hoofdpersoon, Alwin, — een auteur van middelmatige begaafdheid die, aanvankelijk op zijn eigen naam, den roman *Chimaera*, laat uitgeven, inderdaad geschreven door een geniaal, jong gestorven schrijver — is niet bijster oorspronkelijk.

Maar daar staat tegenover dat b.v. de filmwereld en haar tragiek overtuigend en treffend zijn weergegeven; dat de lezer weet dat Berlijn de plaats van handeling is zonder dat de schrijfster

namen noemt, zegt wel iets voor de betreffende zijde van haar talent; de algemeene constructie is knap.

Door onderwerp en behandeling: volwassenen.

STREUVELS (Stijn) DE KERSTWAKE. (68) L. J. Veen, Amsterdam. f 3,25.

Streuvels werd reeds eerder geïnspireerd door het Kerstfeest. Wil men zijn Kerstverhalen lezen, dan verdient het echter aanbeveling, omwille van de climax in de bevrediging van den lezer, eerst het laatst uitgekomen *Kerstwake* te lezen, en dan *Kerstekind*. Het laatst genoemde is gevoeliger, fijner. Op verschillende plaatsen in *Kerstwake* toont Streuvels zich weer de beeldhouwer-met-den forschen slag, ofschoon men in dit verhaal niet zoo talrijke voorbeelden van het plastisch vermogen als in ander boeken van hem vindt.

Knap daarentegen is in Kerstwake beschreven de eigenaardige geestelijke gemeenschap tusschen den ouderen boer en de boerin, de stille verbittering van den boer en de nog hoopvolle berusting van de boerin, wanneer zij op Kerstavond tevergeefs wachten op kinderen en kleinkinderen, om met hen naar oude traditie den vooravond van het Kerstfeest te vieren — welke viering voor de boerin beteekende de herleving van het vroegere huiselijk geluk, en voor den boer de erkenning van zijn gezag over gezin en hofstede. In plaats van de angstig verbeide zoons en dochters komt een troep mannen en vrouwen, die het huis leeg rooven en de oudjes mishandelen.

Het boekje, met een forsche letter gedrukt op mooi papier, is geïllustreerd met expressieve houtsneden van Masereel.

DUNOIS (Dominique) GEORGETTE GARVA. (242) Vertaald door H. Wiessing-Adrian. Hollandia, Baarn.

Jammer, dat wij dit eerste boek, dat bij deze uitgevers verschijnt in de Serie „Onder Buitenlandsche IJk" niet kunnen aanbevelen. Het is van een grof naturalisme dat naar Emile Zola zweemt en gerust als pornografie gebrandmerkt kan worden.

GILBERT (Henry) HET BOEK DER ZEEROOVERS. (222) Vertaald door John Kooy. W. de Haan, Utrecht. f 2,90.

Het boek begint met een verhaal hoe de zeeroovers Julius Caesar gevangen namen waarna deze, wanneer de losprijs voor hem betaald is, op zijn beurt de zeeroovers aanvalt en overmeestert. Na dit volgen er nog verschillende vertellingen, waartusschen mooie platen over de zeeroovers aan de Baskische kust, in de Middellandsche Zee, over de Boekeniers in de Spaansche Koloniën en de laatste Piraten. Het geheel is aantrekkelijk geschreven en lijkt ons boeiende lectuur voor grootere jongens. Hier en daar gaat het er wat ruw toe, maar zeeroovers zijn nu eenmaal geen jongejuffrouwen.

AYRES (Ruby M.) GELUKSKINDEREN. (217) Vertaald door L. van Leeuwen-Boomkamp-Belinfante. Uitg. Mij. Holland, Amsterdam. f 2,25.

Om erfgenaam te worden van een rijke oude tante, moeten Patrick Loughland en Lorna Peterson met elkander trouwen. Na veel tegenstand berust het meisje in dit voorgeschreven huwelijk en ontdekt dat de haar toegewezen man de held harer meisjesdroomen is. Zij meent echter dat hij een ander liefheeft en hij haar maar genomen heeft omdat zij eens bij een ongeval buiten bewustzijn, haar liefde voor hem bekend heeft. Haar trots doet haar nu een leelijk spelletje spelen met een anderen man, maar tenslotte worden zij nog samen gelukskinderen. Jammer, dat de boeken van Ruby M. Ayres tegenwoordig niet meer zoo onschuldig zijn als vroeger. Dit valt zeker onder de rubriek voorbehouden lectuur.

BRAEME (Charlotte M.) EEN DWAZE LIEFDE. (285) Vertaald door Hera. De Combinatie, Rotterdam. f 2,—.

Een jong meisje in Frankrijk door een oom opgevoed, vroeg wees geworden, is zoo buitengewoon schoon dat een jonge Engelsche Lord op haar verliefd wordt en een geheim huwelijk met haar aangaat. Hij neemt haar mee naar huis en is zoo naïef om haar meteen voor te stellen aan zijn ouders, die deze verbintenis afkeuren en het huwelijk voor onwettig verklaren. Zijn moeder doet alles om de twee geliefden te scheiden. Dit gelukt haar en de jonge Lord gaat een ander huwelijk aan. Leone, het meisje, wordt een beroemde artiste. Later ontmoet hij haar op het toppunt van haar roem en ontwaakt zijn oude liefde weer. Zijn vrouw smeekt haar haar geluk niet in den weg te staan en zij weet er niets beter op dan zich naar huis te begeven en in de beek den dood te zoeken. Een „dwaze liefde" en een dwaas boek. Voorbehouden.

WALLACE (Edgar) DE DUBBELGANGSTER. (271) Vertaald door Jhr. R. H. G. Nahuys. Bruna en Zn., Utrecht. f 1,25.

Dick Staines heeft het gebracht tot inspecteur bij Scotland Yard en wordt spoedig na zijn benoeming gewikkeld in een serie geheimzinnige gebeurtenissen, die hem bijna het leven kosten. Hij wordt verliefd op een beeldschoon meisje, dat als verpleegster bij een ouden heer in een rolstoel in dienst is en dat hij tegelijkertijd aantreft, wanneer er een inbraak in een nabijzijnd huis gepleegd wordt. Zelfs in gevallen van moord ontmoet hij deze jeugdige schoone. Gelukkig ontknoopt zich deze verwarrende geschiedenis op een voor Dick prettige manier. Volwassenen.

DELEDDA (Grazia) DE OUDE UIT DE BERGEN. (250) Vertaald door Dr. N. J. Beversen. Wereldbibliotheek, Amsterdam. f 1,75.

Zio Pietro ziet van zijn hoogen berg neer op het wriemelen

en wroeten van de dorpsbewoners beneden hem. Hij is schaapherder en zijn neef Melchior zal zijn opvolger en erfgenaam zijn. Melchior heeft Paska zijn nichtje, hartstochtelijk lief en kan het niet verkroppen dat het meisje hem kort voor zijn huwelijk met haar, den bons geeft en het met verschillende heeren uit het dorp houdt.

De onbeantwoordde liefde van Melchior die het meisje overal zoekt, en de sluwheid van het knechtje, Basilio, die Paska 's nachts gaat opzoeken buiten weten van zijn meester en de verheven godsvrucht en goedheid van Zio Pietro zijn de voornaamste gegevens van dezen zuiver Italiaanschen roman, dien wij alleen geschikt achten voor ervaren en oudere lezers.

OPPENHEIM (E. Phillips) JOSEPH PARKER. (230) Vertaald door Jhr. R. H. G. Nahuys. Bruna en Zn., Utrecht. f 1,—.

Voor volwassenen leesbaar.

NES-UILKENS (G. van) MARETAKKEN. (258) Van Holkema en Warendorf, Amsterdam. f 3,25.

In haar inleiding voor dit boek geeft de schrijfster de lijn aan waarlangs het leven van Ton van der Maar gevoerd zal worden.

„Liefde was haar kracht". Maria Antoinette van der Maar, middelste dochter van een domineesgezin op een klein dorp wordt met zachten aandrang door haar moeder er toe overgehaald om onderwijzeres te worden, nadat zij de lagere school heeft doorloopen.

Haar eigen wenschen tellen niet mee, want moeder oordeelt het veiliger wanneer haar dochter een zekere positie heeft. Na moeders dood komt zij de huishouding van vader doen. Broers en zusters zijn reeds lang het nest uitgevlogen, maar beschouwen Ton als de drijfkracht van het ouderlijk huis. Na den dood van haar vader blijft zij alleen over, ten prooi aan een pijnlijke ziekte, die haar weldra geheel aan haar stoel bindt.

Zeer in het kort is dit de inhoud van dit mooie boek, waarin de schrijfster met veel toewijding de prachtige, zichzelf steeds verloochenende figuur van Ton van der Maar met fijne trekjes geschilderd heeft, en dat wij met genoegen kunnen aanbevelen voor volwassenen.

CHRISTIE (Agatha) HET GEHEIM VAN DEN „TRAIN BLEU". (231) Vertaald door J. J. A. Hanhart. Leopold, Den Haag. f 1,90.

Hercule Poirot, de grootste detective van de Parijsche recherche krijgt in deze avonturen gelegenheid om zijn schitterende speurderstalenten te ontplooien. Er gebeurt een moord in den „train bleu" op een schatrijke jonge Amerikaansche vrouw, welke op het punt stond echtscheiding aan te vragen en niemand heeft den dader gezien.

De ontknooping is te verrassend dan dat wij haar hier zouden vertellen. Rijpere lezers kunnen wij dezen spannenden detective-roman aanraden.

BOWER (B. M.) DE DONDERVOGEL. (182) Vertaald door J. G. H. v. d. Bovenkamp. De Combinatie, Rotterdam. f 2,—.

Dit vervolg op „De Lucht-Ruiter" brengt ons Johnny Jewel met zijn luchtschip, terwijl hij bezig is de drieduizend pesos welke hij schuldig meent te zijn voor zijn nalatigheid tijdens een paardendiefstal op de Rolling R. Ranch, tracht terug te verdienen. Dit kost hem nogal eenige moeite en vooral veel ruzie met zijn aanstaande vrouw, Mary Selmer, maar tenslotte is hij in staat met zijn vliegmachine nuttig werk te doen en vindt hij Mary daarna bereid met hem te trouwen. Gezonde lectuur.

COURTHS-MALER (Hedwig) LEVENSSTORMEN. (247) Vertaald door A. Vuerhard-Berkhout. Swartsenburg, Zeist. f 1,50.

Een booze oom maakt aan een rijk nichtje haar erfdeel afhandig, maar krijgt er op zijn sterfbed berouw over, zoodat de duisternis voor haar in zonneschijn verkeert. Vriendelijk boek.

ROCHE (Mazo de la) JALNA. (243) Vertaald door Beatrice Willing. Leopold, Den Haag. f 2,90.

Adeline Whiteoak is in haar 99ste jaar en hoopt haar 100ste verjaardag te bereiken. Zij heeft zich als jonge vrouw in Amerika gevestigd en het landgoed werd genoemd naar de plaats, waar zij met haar man in Britsch-Indië gewoond had. Jaren geleden is haar man overleden en ook haar oudste zoon; de bezitting wordt nu geregeerd door haar oudsten kleinzoon, Renny. Er wonen nog twee eigen zoons en veel kleinkinderen in het groote huis, die allen gehoorzamen aan de despotische grillen der oude vrouw. Als op een filmbeeld zoo scherp teekent de schrijver de verschillende karakters van al deze menschen. Hier en daar fijn humoristisch of ironisch, zooals zij allen om de figuur der grootmoeder geschaard zijn. Een der kleinzoons, die zich verbeeldt een groot schrijver te zijn, is getrouwd met een meisje uit New-York en het jonge meisje heeft nauwelijks haar intrede in het huis gedaan of de oudste broer, Renny wordt ook verliefd op haar. Haar man troost zich intusschen met een jonge schoonzuster, in wie hij een meer verwante ziel meent te ontdekken. Dergelijke episoden maken dit boek ongeschikt voor jonge lezers, en zeer voorbehouden lectuur voor rijpere lezers.

KORCH (Morten) PALLE JARMER. (256) Vertaald door E. Koefoed-Pennings. Van Holkema en Warendorf, Amsterdam. f 3,15.

Er rust een vloek op den Ringmolen, die midden in het heuvel-

achtige Finsche landschap staat. Palle Jarmer heeft van kindsbeen af over dien vloek hooren spreken en hoort aan het sterfbed van zijn vader hoezeer het ongeluk zijn geslacht gevolgd heeft in den loop der tijden. Ook hij wordt gedoemd een deel van het leed te dragen doordat zijn vader hem met zijn stervende oogen dwingt een vrouw te trouwen van wie hij een afkeer heeft, terwijl het meisje dat hij liefheeft in zijn nabijheid woont. Zijn leven wordt een verschrikking tot de jaloerschheid zijner vrouw een tragische gebeurtenis in het leven roept, waardoor zij sterft. Dan roept Palle Jarmer het geluk in den Ringmolen binnen.

Ervaren lezers zullen van dit boek kunnen genieten. Voor jongeren is het ongeschikt.

GALSWORTHY (John) DE FORSYTE SAGE. (1117) Vertaald door Jhr. van Nahuys. Bruna en Zn., Utrecht. f 5,75.

In dit lijvig boek heeft de uitgever alle deelen van de Forsyte Sage vereenigd. De Forsyte Sage werd uitvoerig door onzen medewerker, den Heer P. W. Assmann, besproken in „Boekenschouw" 1927-1928, blz. 114 No 3.

Wij kunnen deze nieuwe uitgave vooral daarom toejuichen omdat hij de stijgende lijn, welke in dit meesterwerk van Galsworthy van het begin tot het einde voert tot de tragische liefde van den jongen Jolyon, den zoon van Irene en Fleur, de dochter van Soames, in deze keurige vertaling nog meer tot haar recht komt dan in de losse deelen. Volwassenen met onderscheidingsvermogen kunnen dit boek zeker genieten.

HET STILLE MEER IN DEN STERRENNACHT EN ANDERE KERSTSPROKEN VOOR OUDEREN. (334) Logon, Amersfoort. f 2,—.

Een viertal verhalen van verschillende auteurs, die ons zeker in den Kersttijd in de ware stemming zullen brengen door hun eenvoud en boeiend karakter. Geschikt.

RUSSEL (Gravin) ELISABETH'S EERSTE HUWELIJKSJAREN. (174) Vertaald door P. W. J. Jorissen. L. J. Veen, Amsterdam. f 2,40.

Het boek begint met een interview, gevoerd door Sir Philip Gibs met de schrijfster. Als jong meisje van 18 jaar nam haar vader haar mee naar Rome. Daar leerde zij Graaf von Armin kennen, den eenigen zoon van een Duitsch Gezant, met wien ze trouwt. Een beschrijving van dezen echtgenoot geeft zij in haar boek „De Man des Toorns". In haar „Elisabeth's Eerste Huwelijksjaren" vertelt ze ons op een aangename en kinderlijk eenvoudige wijze haar ondervindingen uit het begin van haar huwelijk. Zij brengen de eerste jaren door op een flat in de stad. Later gaan ze op een bekoorlijker plekje wonen, waar Elisabeth zich buiten haar gezinsplichten

om nog wijden kan aan de verzorging van haar geliefkoosde bloemen en planten. Geschikte lectuur voor iedereen.

MANN (Thomas) KINDERLEED. (87) Vertaald door C. J. E. Dinaux. Van Kampen en Zn., Amsterdam. f 1,25.

Wij maken hierin kennis met het drukke huisgezin van Professor Cornelius en zijn vele connecties in de studenten- en academiewereld. Het kinderleed van kleine Lorchen, zijn lievelingsdochtertje, dat een onweerstaanbare genegenheid gevoelt voor Max Hergesell, technisch student, dien zij in haar naieviteit tot broeder wenscht, is met bijzonderen stijl en goede karakterteekening beschreven.

KAISER (Elsa) HOE HANS NAAR DEN HEMEL GING. (127) „Boek en Periodiek", Den Haag. f 1,90.

Hans is vier en vijftig jaar als hij gaat sterven. Zijn leven is nu juist niet zonder rimpeling aan de oppervlakte geweest en er valt nog wel iets goed te maken, vóór hij bij Onzen Lieven Heer kan verschijnen.

Intusschen is er oorlog op de aarde uitgebroken en Hans moet nu Petrus helpen de voeten wasschen van de drommen verminkten, die boven aan komen.

Een naieve vertelling over de grootste en diepste dingen in een menschenleven.

KNIES (Richard) MOLLI-HOP-HOP-HOP. (93) Vertaald door Anna van der Hallen. Standaard, Antwerpen. f 0,90.

Milli-Hop-Hop-Hop, een goedhartige, arme bedelaar en straatgek wordt door de Zusters van Liefde barmhartig opgenomen in het armen- en oudmannenhuis. Alles wat orde en netheid is, is den oude zoo vreemd, dat hij er niet meer aan kan wennen en als een klein kind telkens vlucht.

Bij een laatste poging om te vluchten springt hij uit het vensterraam naar beneden, waardoor hij een ongeluk krijgt en spoedig daarop sterft.

Geschikte lectuur voor ouderen.

HOLT (William) EEN STRIJD OM HET LEVEN. (128) Ned. Boekhuis, Tilburg. f 0,65.

Er is een geheim document tusschen de Engelsche en Fransche regeering, uit het archief ontvreemd. Harold Bénoist, zooals hij zich laat noemen, de neef van Hertog Clairemanor, heeft het zaakje weer opgeknapt.

De Hertog is zijn neef echter ongunstig gestemd en wil van zijn goede hoedanigheden niet weten. Hij beschouwt het speuren als een hem onwaardig werk en weigert zijn toestemming voor een huwelijk van zijn neef met een Fransche actrice.

Een andere neef van den Hertog, Herbert Cheedle, neemt Harold verradelijk gevangen als zijn oom hem op een bepaalden tijd ontboden heeft. Hij weet echter te ontvluchten, den Hertog te ontmoeten en deze tot een ander inzicht te brengen, waardoor het leven voor hem een betere wending neemt.

Geschikte ontspanningslectuur voor iedereen.

L. E. ANNETTE VON DROSTE-HUELSHOFF. (83) Ruys U. M., Zeist. f 1,20.

Dit is weer een van de fijne historische schetsen, die den laatsten tijd van de hand van L. E. verschijnen. Annette von Droste Hülshoff, is, de hier ten lande weinig bekende, Duitsche Katholieke dichteres. Zij leefde in de eerste helft der 19de eeuw. Als kind reeds bezat zij een grenzenlooze verbeeldingskracht en een natuur vol wilde fantasie.

Geestig, levendig, en in het bezit van een fijne opmerkingsgave heeft haar leven toch veel donkere zijden gekend. Haar fijn gevoelig hart werd vaak diep gekrenkt, zij zocht echter haar geluk en heil in de liefde tot God, die als een stralend licht haar duisternis verlichtte. Fijn geschreven lectuur voor iedereen.

DEEPING (Warwick) OUDE PYBUS. (576) Vertaald door J. Wink-Nijbuis. Van Holkema en Warendorf, Amsterdam. f 2,90.

John Pybus is na veel moeilijkheden en teleurstellingen in zijn leven hotelknecht geworden in het eerste hotel van Castle Craven.

Hij leeft daar teruggetrokken als een wijsgeer, zich gevend aan zijn werk en in zijn vrijen tijd aan zijn studie. Hij heeft iets van een asceet, zit vol humanisme, wordt geëerd en geacht door iedereen die met hem in aanraking komt, maar gaat geheel zijn eigen weg.

Hij heeft twee zoons, Conrad en Probijn wie het zeer goed gegaan is in de wereld, (Probijn heeft het zelfs tot baronet gebracht,) maar die hij geheel en al uit zijn leven geschakeld heeft, omdat zij in den oorlog zijn thuis gebleven en zich verrijkt hebben ten koste van anderen, die voor hun land vochten. Sir Probijn heeft een zoon: Lance. In dit jongmensch schijnen meer de verborgen krachten en talenten van den grootvader aan het licht te komen, dan in zijn eigen zoons. Lance heeft het „feu sacré" van een begenadigd kunstenaar en wil schrijver worden, ondanks de conventioneele tegenstand van zijn vader, die hem een paar jaar met een kleine toelage zijn gang laat gaan en dan zegt hij dat hij op eigen beenen moet leeren staan. De zoons weten niet dat hun vader hotelknecht geworden is. Zij hebben elkander geheel uit het oog verloren. Het verhaal begint met de ontdekking van den vader door Conrad Pybus die met zijn auto aan het hotel te Castle Craven afstapt. Probijn komt nu ook op de hoogte en zij trachten samen den ouden man over

te halen om zijn betrekking op te geven en ergens rustig te gaan leven van een toelage, welke zij bereid zijn hem te schenken. Oude Pybus weigert. Lance hoort eenige woorden van het gesprek dat zijn vader met zijn oom over die weigering voeren en hij besluit zijn grootvader zelf te gaan opzoeken, kennis met hem te maken en eens te ontdekken wat voor een man hij is. Uit dit besluit van Lance komt een innige en hartelijke vriendschap voort van den ouden man voor den jongen. Lance werkt aan een boek „Roest".

Hij heeft onmiskenbaar groot talent en een bekende uitgever wil zijn boek, wanneer het af is, hebben. Maar de jongen komt in aanraking met een meisje en begaat een misstap. Het meisje is van de lichte soort dat tegelijk met zijn oom Conrad betrekkingen onderhoudt, terwijl zij den neef beweert lief te hebben. Zijn werk lijdt onder deze verkeerde liefde en hij maakt prulwerk. Tot hij de ontdekking doet van de minderwaardigheid van zijn vriendinnetje. Met veel moeite heeft hij „Roest" afgewerkt om voor den, door den uitgever bepaalden tijd klaar te zijn. Uit woede dat Lance zijn betrekkingen met haar afgebroken heeft sluipt het meisje op zijn kamer en verbrandt de copie en het klad van het boek. Geslagen komt Lance bij den ouden Pybus, die een kamertje voor hem inruimt en hem op zijn sympathieke manier aanzet om opnieuw te beginnen. Hij doet dit en er ontstaat een veel mooier en beter werk.

In dien tijd maakt hij kennis met een meisje, dat een zielig leven leidt met een blinden broer op een nabij gelegen landgoed. Die broer is een egoïstische zwakkeling die van zijn blindheid gebruik maakt om als een tyran over zijn zuster te heerschen. Hij wordt daarin gestijfd door een schoft van een kerel, welke tevergeefs bij Mary Marris heeft aangehouden om zijn vrouw te worden en uit wraak den blinden broer van drank voorziet. Lance krijgt de gelegenheid als haar ridder op te treden, vat liefde voor haar op en zij stemt toe om zijn vrouw te worden. Door een ongeluk komt de blinde om het leven. Oude Pybus verzoent zich in den tijd dat Lance bij hem werkt, met zijn zoon Probijn, en sterft kort daarna op zijn post, wanneer hij gezien heeft dat alles met zijn kleinzoon in orde is.

Dit is zeer in het kort het gegeven van dezen uiterst boeienden roman met scherp geteekende personen, waarover wij wegens gebrek aan plaatsruimte weinig meer kunnen zeggen. Voor ervaren lezers een belangwekkend boek.

COOPER (Lettice U.) „DAER SLAE GHELUCK TOE." (365) Van Holkema en Warendorf, Amsterdam. f 2,90.

In de eerste twintig jaren van den tachtigjarigen oorlog heeft de Graaf De Roël zich met zijn zoon aangesloten bij de Malcontenten en werkt dus mee met de Spanjaarden om zijn vaderland

nog dieper in het ongeluk te storten. Hij is tweemaal getrouwd geweest. Zijn eerste vrouw was Katholiek en de zoon uit dat huwelijk ook. Zijn tweede vrouw Protestant en de kinderen welke zij hem schonk, Anna, Gillis en Louise, zijn van haar geloof. De hand van Anna is toegezegd aan Don Ramon de Losada, een der eerste edelen van Spanje, welke op last van Alexander Farnese, door een huwelijk met een Hollandsche jonkvrouwe vasten voet in de Nederlanden hoopt te krijgen. Anna weigert dit huwelijk en vlucht met haar broer Gilles en haar jonger zusje Louise naar Hamburg, waar zij zich onder de bescherming stellen van de Cooplieden-Aventuriers. Spaansche invloed brengt een groote beroering in Hamburg te weeg en het Engelsche Gilde wordt genoodzaakt de stad te verlaten tegen den zin der burgerij, welke groote voordeelen door het Gilde der Engelsche Cooplieden heeft genoten. Gilles en Anna ontsnappen aan vele gevaren, terwijl het zusje Louise, een valsch creatuur, alles doet wat zij kan om hen te verraden. Het gelukt hen zonder kleerscheuren op het schip der Cooplieden-Aventuriers te ontkomen en naar Engeland te gaan, waar Anna in het huwelijk treedt met Christopher Wade en haar broer het Engelsche leger vergezelt, dat optrekt ter bevrijding van de Nederlanden.

Een boeiende, historische roman, waarin hier en daar even iets anti-Katholieks te voorschijn wipt als het bekende „duveltje."

Over het algemeen voor volwassenen spannende lectuur.

FREUCHEN (Peter) GROOT WILD. (309) Vertaald door A. en E. Huber. „Elsevier", Amsterdam. f 4,25.

Mala, de Eskimo leeft gelukkig met zijn vrouw, moeder en kinderen tot hij het op een goeden dag in zijn hoofd krijgt om met de vele huiden, welke hij gedurende den winter verzameld heeft naar de kust te trekken, waar de booten van de blanke mannen komen om het pelswerk te koopen. Dan begint zijn ongeluk. Zijn vrouw wordt eenvoudig genomen door den kapitein en verblijft eenige weken aan boord. Mala voelt dit als een onrechtvaardigheid, maar durft niets te zeggen, want ook van de andere Eskimos worden de vrouwen in bezit genomen door de blanke mannen gedurende den tijd dat de schepen aan wal liggen. Hij wordt aangezocht om mee te gaan ter walvischvangst. Door dit bedrijf voelt hij zijn kracht en mannelijkheid stijgen. Men heeft hem voorgespiegeld dat hij spoedig om zijn vlugheid en bekwaamheid aanvoerder van een walvischvaarder zal zijn. Op zekeren dag komt hij terug en verneemt de ontstellende tijding dat zijn vrouw door een van de vreemdelingen per ongeluk is doodgeschoten. Dan neemt de woede het hart van Mala geheel in. Hij pakt zijn slede op en gaat met zijn kinderen diep het land in. Er is moordlust in zijn hart waaraan hij op wreedaardige wijze toegeeft, wanneer hij later een vijand ontmoet.

Diens vrouw neemt hij tot zich, terwijl hij reeds een andere heeft, hetgeen bij de Eskimos meer schijnt voor te komen. Er komt een politiepost van blanke mannen op het eiland en de eerste zaak welke daar wordt aangegeven zijn de moorden bedreven door Mala. Dan wordt er een geweldige jacht op hem gemaakt waarbij de blanken het onderspit delven, terwijl Mala ziek en verzwakt in een verlaten hut op de onafzienbare sneeuw alleen sterft.

De schrijver heeft nauwkeurig de zeden en gebruiken der Eskimos in dit verhaal ingevlochten en de mentaliteit dier, over het algemeen zachtzinnige schepsels, scherp geteekend. De min of meer onsmakelijke gebruiken duiden op een groot gebrek aan beschaving, maar daar tegenover staat de scherpe aanklacht van de zedeloosheid der blanke mannen.

Voor ervaren lezers die weten te onderscheiden is dit boek bruikbaar.

MERGELEN (Hans van) HET TIENDE GEBOD. (199) Boissevain en Co., Haarlem. f 2,25.

Kees Verschuil, dokter in de medicijnen, heeft in zijn studietijd een liaison gehad met de dochter van zijn professor aan wiens laboratorium hij werkt. Dit heeft hem tot een beroepsmisdaad gebracht. Om voor deze misdaad te boeten, geeft hij vrijwillig alle aspiraties om het in zijn vak tot iets grootsch te brengen op en gaat stil leven thuis, bij zijn moeder en zuster. Hij meent, dat hij nooit in staat zal zijn om een vrouw echt lief te hebben en alleen de bevrediging zijner lagere begeerten zoekt. Er komt een vriend bij hen logeeren Leo Frankendaal, in den zelfden tijd dat Kitty Molenaar ook bij hen verblijft. Kees wordt verliefd op Kitty en bemerkt al spoedig dat het met Leo evenzoo gesteld is. Hij trekt zich terug en laat het aan zijn vriend over om Kitty het hof te maken en te huwen.

Om niet in de verleiding te komen te zondigen tegen het tiende gebod neemt Kees dienst als militair dokter bij het Fransche leger en maakt de onlusten in Marokko mee, terwijl Kitty als jonge vrouw van Leo zich gruwelijk verveelt en ernstig ziek wordt. Kees ontvangt de tijding van haar ziekte en komt juist op tijd over om haar te zien sterven. Dit boek, een eersteling naar wij vermoeden, van een beginnend schrijver, heeft vele goede kwaliteiten maar wij moeten het vooral om het précaire onderwerp en het uitvoerig verhaal van de misdaad van Kees Verschuil zeer voorbehouden verklaren.

Van diverse Pluimage

BERG (Bengt) MIJN VRIEND UIT LAPLAND, DE MORINELPLEVIER. Geautoriseerde bewerking van Rinke Tolman. (110) f 3,—. Leopold Den Haag.

Men beweert dat de Zweed Bengt Berg de beste vogelkenner is. De juistheid

daarvan kunnen wij, als leek, niet beoordeelen, ofschoon wij het, gezien wat wij reeds van hem lazen, zeer waarschijnlijk achten. Maar dat geen als hij zoo fijn, zoo interessant van zijn speurtochten en onderzoekingen kan vertellen, staat voor ons buiten twijfel. In dit boekje verhaalt hij van zijn excursie naar Lapland, ter bestudeering van Lahol, de morinelplevier, waarmee hij zoo vertrouwd wist te raken, dat het uiterst schuwe vogeltje uit zijn hand kwam eten. Zeldzaam mooie foto's versieren het boek. Natuurliefhebbers zij dit werk ten zeerste aanbevolen.

ALLAN (Dr. Mary Wood) ZEG UW KIND DE WAARHEID. Ingeleid door Dr. A. Dupont. (173) f 2,90. H.J. den Boer.

De recensent schrikt tegenwoordig, als er weer een boek of brochure over sexueele voorlichting en opvoeding op zijn bureau gedeponeerd wordt. De voorraad litteratuur op dit gebied is al zoo overstelpend en datgene wat in nieuwe uitgaven gebracht wordt meestal slechts een herhaling van wat anderen reeds voordien geschreven en beweerd hebben, dat er werkelijk moed toe vereischt wordt om weer een nieuwe uitgave te doorworstelen. Litteratuur op dit gebied, die gansch en al bevredigt, is er niet veel. De eene schrijver is te uitvoerig, de ander te onvolledig, een derde concentreert te veel zijn aandacht op den lichamelijken kant, een vierde te veel op weten, kennis omtrent geslachtelijke dingen. *Wie* moet er voorlichten, *wanneer* moet er voorgelicht worden en *hoe* dient die voorlichting gegeven te worden? Allemaal vragen, waaromtrent groote meeningsverschillen bestaan. Meeningsverschillen, die voor een groot deel te verklaren vallen uit de verschillende levensbeschouwingen, die door de auteurs gehuldigd worden. En waarin ook veelal de dwaze en verderfelijke theorieën, die op dit gebied heden ten dage worden uitgekraamd, hun verklaring vinden.

Na deze langademige inleiding nu tenslotte het bovenvermelde boekje. Het is lang niet volledig, er staan dingen in, waarmee wij het zeker niet eens zijn en toch kunnen wij ons voorstellen, dat menig ouder aan dit boekje iets kan hebben. In dit boekje verspreid vindt men een aantal paedagogische wenken, schijnbaar nietig en onbeduidend misschien, maar die de voorlichting voor volwassenen zeker zullen vergemakkelijken, en aan menigeen, die den moed niet heeft of er onnadenkend niet over denkt om voorlichting aan zijn kinderen te geven, daartoe de kracht zal schenken. Waartoe de fijne en hooggestemde behandeling van het onderwerp door de schrijfster het hare ongetwijfeld zal bijdragen.

Maar wie dit boek leest, leze ook Pater Duynstee's „De Leer der Kuischheid", benevens de artikelen over sexueele voorlichting van de hand van Pater Lamers S. J. eenigen tijd geleden in „Dux" verschenen. Deze auteurs kunnen, wanneer men als ouder voor het voorlichtingsprobleem staat, niet gemist worden.

Dr. L. BERGER.

WATERS (Miriam van) BOTSENDE JEUGD. Vert. van C. A. Dermount-Visser. Met een inleiding van Mr. H. de Bie. (285) f 2,50 Kruseman, Den Haag.

Dit boek van een vrouwelijke kinderrechter uit de Vereenigde Staten van N. Amerika mag als een tegenhanger gelden van Lindsey's Opstandige Jeugd. Niet vergoeilijkend, wat niet te vergoeilijken valt, zoekt schrijfster de oorzaken op te sporen van de botsingen tusschen kind en maatschappij. Hoe een bepaalde gebeurtenis of behandeling op het eene karakter heel anders werkt en werken moet dan op het andere en daardoor latere botsingen te verklaren vallen zonder onnoodig schermen met geleerde termen en bekende slagwoorden, weet schrijfster meer dan eens duidelijk te schilderen.

Om belangstelling te weken voor het verwaarloosde kind is dit boek zeer zeker geschikt. En die belangstelling beperkt zich nog steeds tot een veel te kleinen kring. Wie in de problemen op dit gebied thuis is, zal af en toe een gevoel, dat de schrijfster bij het zoeken naar oorzaken en het geven van oplossingen aan de oppervlakte is gebleven, niet kunnen onderdrukken. De waarde van een godsdienstige opvoeding schijnt zij niet hoog aan te slaan.

Dr. L. BERGER.

BERTRAND (Louis) SINT AUGUSTINUS. Uit het Fransch door Francis J. Wallen. Brusse, Rotterdam. f 4,90 en f 6,—.

Op den buitenomslag (niet op het binnenblad) volgt het onderschrift: Historische roman van zijn leven. Ik had liever gezien: Romantische historie van zijn leven. Een historische roman is dit boek niet en Bertrand heeft het zoo ook wel niet bedoeld. — Sint Augustinus is wellicht de modernste mensch der oudheid: er staan bladzijden in zijn werken, in de Belijdenissen vooral, die gisteren konden geschreven zijn. In zijn honger naar de waarheid, in zijn rustelooze zelfanalyse, in zijn jammerende zielsvermorzeling, in zijn hartstocht naar het zuiver geestelijke, naar God, blijft Augustinus een bekoring voor alle diepere geesten. Met groote aanschouwelijkheid en zielsverwante invoeling heeft Bertrand zijn leven verhaald; Augustinus' latere, theologische periode is eenigszins verwaarloosd, maar des te rijker wordt de jongere Augustinus geschilderd. Dit aangrijpende leven van een der bijzonderste menschen uit de wereldgeschiedenis, die het Goddelijke zoo intens en bewust ervaren mocht, zal ook niet-Katholieken een welkome gave zijn.

De Nederlandsche uitgave is voornaam van voorkomen en werd geïllustreerd met een tiental houtsneden door J. Franken.

VROUW EN MOEDER. Malmberg, Den Bosch. 1929. f 12,50.

Dit is een kostbaar boek, letterlijk en figuurlijk. Een aantal bekende persoonlijkheden hebben met hun bijdragen dit boek tot stand gebracht. Er staan hoofdstukken in over Huwelijksmoraal, Godsdienst, Moederschap, over Opvoeding, Schoonheid, Maatschappelijkheid enz. De Katholieke Moeder wordt er dus onder verschillende gezichtshoeken beschouwd. Voor dié vrouwen, voor wie dit boek geschreven werd, zou er wellicht nog een of ander aspect te behandelen zijn geweest. Maar we zijn dankbaar voor het gebodene! Voor elke Katholieke vrouw en moeder is dit luxueus uitgegeven boek een waardevol bezit.

„Dit boek," zegt de voorrede, „zouden we niet graag zien in de handen van één groot kind; maar wel op de tafels en in de bibliotheken van alle vrouwen en moeders, voor wie het geschreven werd."

GIELEN (Jos. J.) UIT HEDEN EN VERLEDEN. Deel I. Nederl. Boekhuis, Tilburg. f 3,25.

Een bloemlezing voor het middelbaar onderwijs, waarin de inspiratie van Dr. Moller speurbaar is, diens streng rationeele constructie en zuiver katholieke beginselstelling. Of zich de levende letterkunde zoo ongedwongen in een verstandelijk kader laat vangen, als 't hier geschiedt, zou wellicht te betwisten zijn. Toch is 't gelukkig, dat in deze bloemlezing de jonge lezer vanzelf tot nadenken en reflexie komt, juist door de beschouwende inleidingen. Ook zou ik wenschen, dat de samensteller meer grootheden van den dag had laten vallen en wijder in tijd en ruimte had uitgegrepen naar zijn modellen.

LUDWIG (Emil) JULI VEERTIEN. Vertaling van Titia Jelgersma. Van Loghum en Slaterus, Arnhem. 1929.

Emil Ludwig, de bekende schrijver van Napoleon en Bismarck, heeft in zijn „Juli Veertien" het ontstaan van den wereldoorlog op zijn pakkende, alles overziende, alwetende wijze behandeld. Het is wederom de echte Ludwig. Zijn litterair kunnen, zijn macht van voorstellen is onbegrensd. Zijn werken boeien als detective-romans. Met een helziende zekerheid ontleedt hij en demonstreert de verborgenste motieven en zienswijzen der machthebbers van Europa in 1914. Weenen en Petersburg zijn volgens hem de hoofdschuldigen, Parijs en Berlijn zijn 't in mindere mate. Er is talent noodig om uit zulk een elementenrijk gegeven een „einheitlich" boek samen te stellen, zoo overzichtelijk, zoo samenhangend, zoo brillant geschreven als dit. Of alles historichs juist is? Wie zal Ludwig, den alwetende, in de kaarten kijken? De firma van Loghum en Slaterus, die

haar gunstige reputatie weet hoog te houden, heeft wederom een werk van beteekenis uitgegeven.

URLUS (Jac.) MIJN LOOPBAAN. (250) Van Holkema en Warendorf, Amsterdam. f 3,90.

Onwillekeurig kwam ons de verzuchting op de lippen, bij lezing van dit uitvoerig levensverhaal: „Mémoires schrijven is toch niet ieders werk." Dit verhaal van den loopbaan van onzen meestgevierden en grootsten tenorzanger van den tegenwoordigen tijd is een tamelijk droog relaas geworden, ofschoon wij eerbied krijgen voor de werkzaamheid en de volharding van den man, die het zoover gebracht heeft door de gave, welke hij van God gekregen heeft zoo goed te gebruiken en zich zelf op te werken tot zulk een hoogte. Voor velen, die den loopbaan van Urlus van nabij hebben gadegeslagen tijdens hun leven, zal dit boek eenige aangename herinneringen brengen.

BRUGMANS (G.) ONDER DE LOUPE VAN HET BUITENLAND. (292) Hollandia, Baarn. f 2,90.

Hoe hebben de buitenlanders der verschillende tijden over den Nederlander als mensch geoordeeld?
Met deze vraag vangt de schrijver deze uitvoerige studie aan, waarin hij uit verschillende documenten en werken van belangrijke auteurs te samen heeft gevat, hoe een Hollander buiten eigen grenzen beschouwd wordt. Er wordt in dit boek veel gezegd tot lof over de vlijt, volharding, werkzaamheid en moed van ons volk. De zindelijkheid van pleinen, straten en in huizen schijnt buitengewoon de aandacht te hebben getrokken, maar van den anderen kant komen wij in beleefdheid veel te kort.
Het heeft zeker een humoristischen kant om eens te lezen, hoe er over ons gedacht en geschreven is in het buitenland en menigeen zal in dit boek over verschillende zaken uit den goeden ouden tijd lezen, waarvan hij nog nooit gehoord heeft.
Aanbevolen voor de liefhebbers.

SCHLEICH (C. L.) DE KLOKKEN LUIDEN. Uit het Duitsch bewerkt door Martien Beversluis. Kosmos, Amsterdam. f 4,90 en f 5,90.

„Fantazieën over den zin des levens" luidt de ondertitel van dit merkwaardige boek, dat geschreven werd door een Berlijnschen professor en over de zeventig oplagen beleefde. Het herinnert aan „De kleine Johannes", hoewel het niet diens frissche natuurlijkheid en ongedwongenheid bezit. Vreugdevinder of de stergeest Aldebaren is hier de Windekind, die Else begeleidt en inlicht over alle levensvragen, over God en ziel en bijbel enz. Helder is de doctrien in deze sprookjesornamentiek niet altijd. Onchristelijk lijkt ze ons echter niet, al doen de woordverbindingen en ideeëncombinaties soms pantheïstisch aan. Er schuilt een summa van geleerdheid in dit werk: allerlei ook zuiver wetenschappelijke quaesties worden er in verwerkt op zeer origineele wijze. De poëzie wordt er wel eens verdrongen of vergeten door Stiefmütterchen Weisheit. Het is een wonderlijk boek, dat geestdriftige vereerders, maar ook minachtende schouderophalers zal vinden.

LANGSDORFF (Dr. Ing. W. von) „LZ 127: GRAF ZEPPELIN. DAS LUFTSCHIFF DES DEUTSCHEN VOLKES." (80) 66 fig. H. Bechhold, Frankfurt am Main. 2 Mrk.

Een korte en duidelijke beschrijving van de constructie en de inrichting van dit beroemde luchtschip zal iedereen welkom zijn. De schrijver, die zich op luchtvaartgebied naam heeft verworven, richt zich tot het groote publiek, vooral tot de jeugd. Bij dergelijke populaire geschriften is het een eerste vereischte, dat

men duidelijk is zonder te vervelen. Hierin is de schrijver volkomen geslaagd. Men leest het boekje met belangstelling en door een nauwkeurige beschouwing van de uitstekende foto's, in verband met het gelezene, verkrijgt men een goed denkbeeld van het reusachtige luchtschip. Zeer aanbevolen.

KLEFFEL (W.) und SCHULZE (W.) DIE ZEPPELIN-FAHRT. IM LUFTSCHIFF NACH AMERIKA UND ZURUECK. (191) 15 fig. Ullstein, Berlin. 1 Mrk.

Walter Kleffel is sportredacteur van de Berliner Zeitung am Mittag, specialist op luchtvaartgebied, en Wilhelm Schulze is correspondent van den Ullsteindienst in New-York. De eerste beschrijft op geestige en amusante wijze de vaart naar de nieuwe wereld, die hij zelf meemaakt. De tweede vertelt van het verblijf in Amerika en den terugtocht; hij is een goed stylist en ontleder van impressies, die hij op die reis heeft ontvangen. Wie dit boekje wil lezen, zal goed doen zich eerst met de inrichting van het luchtschip vertrouwd te maken. De belangstelling in de geheele reis en de waardeering der verschillende avonturen zullen er beslist bij winnen. Het bovenstaande werkje van Langsdorff is daartoe aangewezen.

VORONOFF (Dr. Serge) OUD-JONG. Vertaald door F. J. A. Baden, Arts. Hollandia, Baarn. 1929.

In dit boekje vertelt Dr. Voronoff van zijn bekende vinding en van zijn ervaringen in de behandeling van meerdere patiënten. Het gaat om niets meer of minder dan om het vernieuwen der levenskracht door het inplanten van bepaalde klieren. Zal deze operatie toekomst hebben? Begrijpelijk is het, dat de meesten er nog sceptisch tegenover staan. Dit boek hoort niet in de huiskamer te liggen en niet in jeugdige handen te komen.

JAT-SEN (Soen) DE ZIEL VAN HET MODERNE CHINA. Beknopt vertaald door Thos T. H. Ferguson. Van Kampen en Zn., Amsterdam. (70)

Dit boekje bevat een verkorte vertaling der drie volksbeginselen, welke de eerste president der Chineesche Republiek in een aantal lezingen zijn volk heeft trachten te verklaren. Het algemeen doel was het scheppen van een gemeenschappelijk nationaal besef.

Een belangrijk werkje voor hen, die kennis willen nemen van wat Dr. Soen Jat-Sen het Chineesche volk heeft willen inprenten, toen zijn geschiedenis zich begon te wijzigen; van de grondslagen waarop een nieuwe staatsorde zou moeten opgetrokken worden.

TRANCE (K. H.) HEELAL, AARDE EN MENSCHHEID. Voor Nederland bewerkt door M. Neven onder toezicht van H. van Laar. (242) Andries Blitz, Amsterdam.

Dit boek — bedoeld als een populair-wetenschappelijke behandeling, in hoofdzaak van het ontstaan en de ontwikkeling der geheele schepping — is voor ons niet bruikbaar. De schrijver is aanhanger van het Lamarckisme; zijn boek is daarop gebaseerd; hij meent tenslotte o.a. te mogen constateeren: „De wonderbare ontwikkeling des levens uit eenvoudige kiemen tot de hoogste aller schepselen, nl. den mensch, wordt door niemand meer bestreden. Maar onverklaard tot nu toe is de vraag omtrent de herkomst zoowel van het leven in het algemeen als van den menschelijken geest in het bijzonder."

Uit Boeken en Bladen

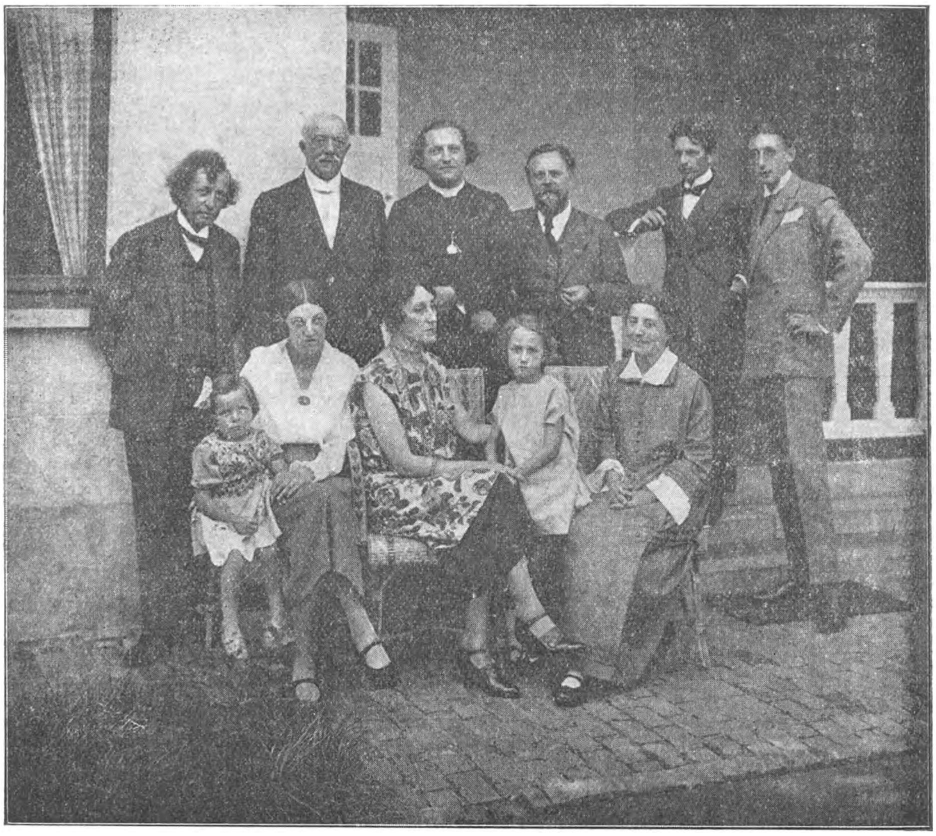

Een groep Vlaamsche schrijvers ten huize van Karel van de Woestijne te Zwijenaarde.

Staande v. l. n. r. : K. v. d. Woestijne, Cyriel Buysse, Joris Eeckhout, Emmanuel de Bom, Maurice Roelants, Paul v. d. Woestijne.

Zittende:

Mevr. Roelants, Mevr. v. d. Woestijne, Mevr. de Bom.

(met verlof der Red. overgenomen uit „Den Gulden Winckel".)

In de Nieuwe Eeuw van 24 Oct. bespreekt Jan Engelman, — zoo niet de eenige, dan toch de eerste onder de hedendaagsche Katholieke schrijvers, die dingen ziet en zegt, welke door anderen niet gezien worden — een bundel verzen van Victor van Vriesland.

Men zou het kunnen betreuren dat een talent als Engelman wekelijks een lange rubriek als „Kunst en Letteren" in de Nieuwe Eeuw heeft te vullen. Wat Engelman kenmerkt, is een bijkomstigs-verachtend zich concentreeren en verdiepen in zijn onderwerp; hij roert en raakt aan het worteldiepe der dingen en zijn onopgesmukte weergave van het geziene zal voor menig lezer, vooral lezeres, algebra blijven. Zijn bespreking van van Vrieslands bundel „Voorwaardelijk Uitzicht" lijkt ons van het beste, wat wij in De Nieuwe Eeuw van hem lazen: „Het is de straf op de beleediging der bovennatuur die den Europeaan ook de natuur vergiftigt. Het besef van de waarachtige eenheid van alle leven verdween en nadat de groote, vorstelijke menschen die de Renaissance voortbracht, nog lang nadat zij historisch begrensd scheen, in een heroïsche duizeling den bloei van 't natuurlijk leven hoog hadden opgevoerd en diep genoten, heeft het steil verstand een voor een alle vreugden gesloopt. Hartstocht verziekte, zonder adel. Wild en zonder reserve genieten, of stil en zinnend in alles wat de aarde schenkt een tintelenden afglans der eeuwige schoonheid zien, het leven, langer dan in de koorts der jeugd, blind en gelukkig ondergaan — waar kan men dit als geloof geen vaste ankers heeft uitgeworpen?

Wie van onze dichters leefde zoo vol en drinkend en onverzadigbaar in de aarde-pracht als Karel van de Woestijne, de gekwelde toch, die iederen avond wel wilde dat God zijn oogen na den slaap niet meer zou opendoen? Die breuk is niet te overbruggen, die breuk is verarming naar allen kant." . . . . „Aan dichters geeft (God) vaak 'n prachtige weerbaarheid, want zij bewaren menigmaal, in alle schuld en allen modder, een zeer eerlijk en kinderlijk hart, dat niet aarzelt waar een zuivere liefde wenkt."

De Nobelprijs

Als ernstige candidaten voor den Nobelprijs worden, volgens „De Litteraire Gids", in de internationale pers genoemd: Chesterton, Sinclair Lewis, Maxim Gorki, Henri Barbusse, Remarque, Guglielmo Ferrero, Arno Holz, Ricarda Huch, Hermann Stehr en Thomas Mann. De kans schijnt groot te zijn dat ditmaal een Duitscher bekroond zal worden, omdat, zooals de „Nya dagligt Allehanda" meedeelt, reeds zeventien jaar geleden de prijs voor het laatst in dat land terechtgekomen is (Gerard Hauptman). Tegen de

candidatuur van Remarque heeft de „Deutsche Offiziersbund" openlijk bezwaar gemaakt. Ricarda Huch wordt van nationale, Thomas Mann van democratische zijde geprotegeerd, terwijl de „Preussische Dichterakademie" en Knut Hamsun Hermann Stehr steunen.

Franciscus in het Woud.

. . . .
Schuw gluurde tusschen blaren,
terwijl Franciscus bad,
een kleine hinde trillende
als een espenblad.
Het rijzig edelhert
met hooggetakt gewei,
in lange, ranke sprongen gleed
het naderbij.
Een pauw ontplooide pralend
zijn fonkelenden pronk,
een gouddoorgloeiden waaier, die
weer statig zonk.
Uit bruine blaren hief
de slang zijn gladden kop,
met spitse, kronkelende tong
geruischloos op.
En andren, vossen waren er,
de haas, de wilde ezel,
een aap met witten bakkebaard,
eekhoorn en wezel.
En om dit helder zingen
had elk van hen, zijn aard
en eigenzin vergetend, zich
erbij geschaard.
Zoo teeder zong Franciscus
hun van het dierenlot,
zij stonden onbeweeglijk in
het witte licht van God.

(Uit: Kruistochten van Anthonie Donker, bekroond met de Domprijs voor Poëzie. De Gemeenschap, Utrecht. MCMXXIX.)

Karel van de Woestijne †

(1887- 1929)

door Lidwina Diepenbrock.

„Sterben werd' ich um zu leben".

Deze diepzinnige woorden, door de musicus Mahler aan 't slot zijner tweede Symphonie zo aangrijpend schoon in klanken vertolkt, zijn ook toepasselik op Vlaanderens grote dichter, in volgende wat gewijzigde betekenis: De hulde, hem tijdens zijn moeilik leven gebracht, was wellicht nooit zo weids en algemeen als die, welke rond zijn lijkbaar werd betoond.

Is dit helaas 't lot geweest der meeste genieën, hoe mocht van de Woestijne daar dan aan ontkomen? Toch was hij, gelijk Querido getuigt: „De grootste taalvirtuoos van Vlaanderen, na Gezelle".

Geboren de 10e Maart 1878 te Gent, zou hij spoedig mee opgroeien met de schokkende litteraire- en geestesprocessen, welke zich omstreeks '80, vooral in Noord-Nederland, voltrokken.

Zijn vader, hoewel een eenzelvig man en geheel in beslag genomen door een koperslagerij, bleek voor de jonge Karel dè grote steun zijner kinderjaren; méér dan moeder, die 't mogelik te volhandig had met haar andere zoontjes om zich dit hypersensitieve kind zeer speciaal aan te trekken. In van de Woestijne's dichtbundel „Het Vader-Huis" (1896-1903) vinden we prachtige reminiscenties aan die eenvoudige man. 't Eerste gedicht „Wijding aan mijn Vader" luidt als volgt:

> O Gij, die kommrend sterven moest, en Våder waart,
> en mij liet leven, en me teeder léerde leven
> met uw zacht spreken, en uw streelend hande-beven,
> en, toen ge stierft, wat late zon op uwen baard;
>
> — ik, die thans ben als een die in den avond waart,
> en moe de riemen rusten laat, alleen gedreven
> door zoele zomer-winden in de lage reven,
> en die soms avond-zoete water-bloemen gaêrt,
>
> en zingt soms, onverschillig; en zijn zangen glijden
> wijd-suizend over 't matte water, en de weiden
> zijn luistrend, als naar eigen adem, naar zijn lied....
>
> Zóó vaart mijn leve' in vrede en waan van dóód begeeren,
> tot, wijlend in de spiegel-rust van dieper meren,
> neigend, mijn aangezicht uw aangezichte ziet.

Karel's ouders hadden hem graag in de zaak gezien, als oudste zoon. Hij zelf hield zich druk bezig met wiskunde en mechanica en deed een aantal praktiese uitvindingen. Trots alles ging hij naar 't gymnasium om later in de letteren te studeeren. Al spoedig

zagen zijn leermeesters, dat dit een zeer begaafde jongen was en interesseerden zich bizonder voor zijn werk en ambities. Met ijver

KAREL VAN DE WOESTIJNE

vertaalde hij uit Griekse dichters, schreef inleidende studies bij meerdere van Virgilius' Eclogae, dichtte zelfs de vier Anacreontêia in de oorspronkelijke versmaat over!

In 1893 verscheen het algemeene tijdschrift der Vlamingen „Van Nu en Straks", dat destijds uiting gaf aan de verlangens der

jongeren; 't nieuwe orgaan stond op verschillend gebied modernere ideeën voor, en, ofschoon niet zo opstandig als „de Nieuwe Gids", werd 't toch van diverse zijden bestreden. Ook op van de Woestijne bleef die beweging niet zonder invloed. Bovengenoemd periodiek was echter geenszins principiëel. 't Kwam wel voor, dat in één aflevering het christendom als cultureele factor uitgescholden werd voor „schennis van den grooten heiligen levensrythmus" en anderzijds geprezen als de groote synthesis „die het leven zal zijn der toekomst." [1])

De overeenkomst echter tussen „Nieuwe Gids"- en „Van Nu en Straks" -aspiraties is vooral gelegen in beider streven naar „individualisme" in de kunst. En van dit evangelie is Karel van de Woestijne een trouwe discipel geweest. Hij heeft eens meegedeeld in een interview[2]):

„Het is niet het onmiddellijk reageeren op zintuigelijke indrukken, het is veel meer het opnemen van een algemeen wereldgevoel in de personaliteit. En dan zal poëzie worden de weerspiegeling van een algemeen wereldgevoel door het individu. Het is dus een tegenstelling van het zuivere impressionisme, het picturaal impressionisme, zooals van Deyssel en Gorter het hebben geleverd. Tegenover de zintuigelijke gezichtsmenschen stel ik mij als innerlijk gehoorsmensch, die meer in zich zelf hoort dan hij buiten zich ziet, als muzikaal vertolker van de wereld."

Individualist dus, maar toch maatschappelik aangelegd als uiter van dat „algemeen wereldgevoel."

Wij willen hier van de Woestijne hoofdzakelik beschouwen als *dichter*, ofschoon hij ook prachtig prozawerk geschreven heeft.

Joris Eeckhout vermeldt in een mooie studie over Karel van de Woestijne[3]), waaraan we hier meermalen feiten ontlenen:

„Wil men de psychologische beteekenis van deze poëzie achterhalen, zoo dient, eerst en vooral, rekening gehouden met de kronologische orde, waarin de gedichten ontstonden."

Uit zijn Werken nemen we 't eerste Deel „Lyriek I"[4]) en volgen, naar best vermogen, de moeizame zielegang van deze begaafde mens.

In 1896 ontstonden de eerste gedichten „Door het Zomeren" met die grandioze aanhef:

„Woud, macht van vuur, o majesteit van vuur."

Doch kort daarop 't ingekeerd-weemoedige over „De boomen"

„die de'avond hebben in stralen:
heel rechte staven gouds op elken bronzen stam,

[1]) Aldus Joris Eeckhout in „Karel van de Woestijne".
[2]) E. d'Oliveira „De jongere Generatie", Amsterdam '13, blz. 42 - 43.
[3]) Joris Eeckhout „Karel van de Woestijne" (Mannen van beteekenis II)
[4]) Uitgegeven te Bussum bij C. van Dishoeck in 't jaar 1928.

nu de zon in een glas van purper — bloed en vlam —
vér in het laaiend West van heete pracht gaat dalen."

met dat ontroerende slot:

„Avond; — en ik heb de'avond .... o Breed avond-zijgen,
o Zonne-schemering in uwe purpren zee:
ik voel mijn brein een brug naar uw oneind'gen vrêe
en 'k weet mijn ziel de deur van uw oneindig zwijgen."

Nog vóór '97 dichtte van de Woestijne de dramatiese fragmenten uit „Kronos".

Ofschoon hij aan de Gentse universiteit was ingeschreven voor studies in Germaanse philologie, de colleges trouw bezocht en zich een ernstig student betoonde, liet hij deze, na eenige tijd weer in de steek. Hij had een zwakke gezondheid en 't buitenleven trok hem aan. Zo verhuisde hij, in '98, naar St. Martens-Laethem, een dorpje aan de Leie, niet ver van Gent. Later bekende hij, er „de rijkste en pijnlijkste stonden van zijn gemoedsleven" te hebben doorgemaakt.

Van de Woestijne's poëzie draagt soms — maar làng niet altijd — een autobiografies karakter. We merkten 't reeds aan 't eerste gedicht van de cyclus „Het Vader-Huis." Terecht zegt Eeckhout dan ook: „Als kunstenaar is Karel van de Woestijne niets anders, dan hetgeen hij, aan lichaam en geest, is als individu."

Wanneer een dichter zijn roeping zó vervult, kan hij daarin zijn grootste weelde, maar ook zijn felste smart beleven. Immers, de sluizen der ziel, harer emoties en teerste sentimenten, worden dan onvoorwaardelik opengezet en 't bewogen, boordevolle kunstenaarsgemoed stroomt, ongelimiteerd, de maatschappij binnen. Aan háár is 't, dat hij zich dan weggeeft, zonder eenig voorbehoud. 't Schoonste, innigste van zijn wezen, maar ook wel eens — wanneer hij de zwakkere is in de strijd — 't corruptste, legt hij bloot. Een verkoop aan de massa, die hem, de artist, toch vreemd zal blijven. Zodat hij tenslotte menigmaal in eindeloze verlatenheid of miskenning, de wrange vruchten plukt zijner eerlike overgave.

Van de Woestijne heeft bovendien, met pijnlike openhartigheid zijn bruisend zinnenleven geopenbaard. Natuurlik werd hij daarom gesignaleerd als een gevaarlik schrijver en wij aarzelen niet, te waarschuwen voor zijn oeuvre, daar 't op velen 'n noodlottige invloed kan uitoefenen. Maar wat àltijd weer treft in zijn gedichten is: de oprechte bekentenis der bittere ontgocheling en onbevredigdheid, welke 't zingenot na zich sleept. En als zodanig is hij van een ontroerende eenvoud, van een ridderlikheid, die eerbied afdwingt. Hij spreekt zijn biecht zó oprecht en berouwvol, dat een absolutie voor de hand ligt en wij respect krijgen voor deze rechtvaardige, die zeven maal per dag valt.

„De Verzen eener Liefde" schijnen een getrouwe weergave van de folteringen en weifelingen welke zijn minnend hart doorstond.

Onwillekeurig roepen deze regels in 't geheugen 't eenigste sonnet, dat Lod. van Deyssel schreef:

„Ik ben in eenzaamheid niet meer alleen."

Maar steeds, steeds zweeft de *doodsgedachte* de dichter voor de geest, gelijk een rouwfloers rond al zijn versen:

„Gij zijt de goede vrouw ten drempel mijner dood, —
gij, die me uw oogen als een zomer-nacht ontsloot
vol wondre lichten en vol rust'ge duisterheden;
gij, die me uw leden als de rijkste herfsten bracht,
en, schooner dan een schemering, de zèekre kracht
van vredig leven en zich goed bemind te weten."

Zijn zwak gestel kweekte in hem de moedeloosheid en ook dit getuigt hij openlik:

„Ik die te trotsch ben om te leven
in stalen palen enklen tijd:
ik zal te moe zijn om te weven
het pal werk van een eeuwigheid."

Aandoenlik klinkt, in „Koorts-deun", de herinnering aan 't „vree-beeldje", „zijn grijs goed troost-moedertje".

Een der mooiste gedichten uit deze groep, getiteld „Verzen eener Ziekte", is stellig het lied:

„Gedichten mijner dood[1]), ik draag in mij
de klare blikken van uw teedre heerschappij" enz.

De tusschenzang „Venus en Adonis" vormt een dialoog die ook had kunnen luiden „Dood en Dichter". Men ziet, hoe de dood hem andermaal gevangen houdt. Alles is hier symbolies bedoeld. De uiting blijft echter min of meer afkeurenswaardig om haar sensualiteit.

Het gesprek tussen „De Moeder en de Zoon" daarentegen is een zuivere weergave van diepste innerlike gevoelens. Alleen aesthetíes schiet van de Woestijne o.i. eventjes te kort wanneer hij schrijft: „Uw zoen is op mijn mond gelijk mijn tranen: *zóut*". Merkwaardig. Kort te voren gebruikte hij ook de uitdrukking „*lam gezeur*", 'n dissonant in de klassiek-harmoniese vorm zijner verzen!

Na veel twijfel en strijd berust de dichter ten slotte in de liefde. „Dit berusten in de liefde tot de vrouw" — aldus Eeckhout — „is de vreugde-voorspellende finale van „Het Vader-Huis."

Uit een der onderdelen „Zeven Gebeden", treffen ons nog 't schone: „Zegen deez'avond, God", en „Goedheid, goedheid".

[1]) We maken hierbij de zakelike opmerking, dat de kwestie der *geslachten* onzinnig is. Vlaanderens grootste huidige dichter neemt hier immers „dood" *vrouwelik*!

In Eind-zang „Thanatos en de Vreemdeling" blijken we weer met de dood te doen te hebben, die schier een obsessie voor de dichter is geworden. Meesterlik heeft hij ons hier zijn donkere zwaarmoedigheid, bijwijlen zijn cynisme, geschilderd. Soms met de zwier der renaissancisten, maar dan blijft 't uiterlikheid, „litteratuur", tot langzamerhand, mèt de verstilde ontroering, de natuurlijke schone vorm weerkeert.

Het „Vader-Huis", meer uitvoerig behandeld, moest tans als voorbeeld dienen van Karel van de Woestijne's geniale dichterschap. Nog blijft er een mijn vol schoonheid onopgedolven, wanneer we de andere cyclussen laten rusten: „De Boomgaard der Vogelen en der Vruchten", geschreven in telkens wisselende toonaarden van hopende of vertwijfelende liefde; het zoeken naar vrede; bitterheid, eenzaamheid, berusting. Zelden hebben we een zo wrang en getourmenteerd gedicht gelezen als 't daarin voorkomende: „De jongste Sater". Menigmaal is van de Woestijne hier duister en gecompliceerd. Eeckhout noemt 't „een centraal gedicht: de opgang uit een steriel-bevonden individualisme naar een, aan diep-humane echo's rijker kunst." Na alle folteringen, wordt in „Liefde-zang" geuit, hoe hooghartig de dichter staat tegenover de Liefde, maar — o vat vol tegenstrijdigheden! — om dan te eindigen met:

— „Onze onverschilligheid zal dwalen langs de landen,
tot waar het zout van ongenaakbaar-schoone stranden,
bijtend, voor ons moede oog de liefde scheemren laat."

En eveneens luidt de finale der „Voor-spelling": „het eindelijk huis, dat 't vreemd geluk van lusteloos verwachten geeft, zal de Liefde zijn."

In „Hoogere Zangen" ligt 't culminatie-punt van dit thema: de volle overgave aan de liefde. Heerlik van klank, rhythme en beelden zijn hier de verzen, die vertolken hoe de dichter in háár zijn opperste troost vindt.

Helaas, als 'n dreigend fantoom keert de oude twijfel toch weer terug, vergezeld van smart en ironie. Zeer merkwaardig is, in dit verband, „De dubbele Nachtegaal" (de eerste vertegenwoordigt geluk en vrede in de liefde, de andere onrust en onvoldaanheid).

Alvorens deze mooie gedichtengroep te sluiten, willen we nog wijzen op de „vier idyllische Gedichten", waaronder 't bekende en beminde:

„Vlaanderen, o welig huis" en „Wanneer ik sterven zal" dat eindigt:

— „Lieve, o troost mijner ooge', en gij mijn Liefde, o Leië:
dan zal mijn hart voor 't laatst zich in uw-zijn vermeiën,
en zal ik groetend, dankbaar zijn wien, ongenood,
bij 't maal zijn plaatse neemt als bedelaar: den Dood."

In 1904 was Karel van de Woestijne in 't huwelik getreden. Vanuit zijn vriendelik huis aan de Leie, waar hij met zijn broeder Gustaaf, de bekende schilder woonde, verhuisde hij naar St. Amondsberg-bij-Gent. Later keerde hij echter weer terug, naar 't hem zo dierbaar geworden Laethem, om daar andermaal 't gezonde buitenleven te genieten.

Wanneer wij nu, uit het welige poëtiese oeuvre van de begaafde Vlaming nog wat willen plukken ter peiling van zijn geest, dan tasten we naar de bundel „De Gulden Schaduw", wederom zeer karakteristiek. De dialoog tussen Dichter en Gedachte, die er aan voorafgaat, is ook hier de typies-Woestijniaanse, met — nevens de statige majesteit van zijn gebeeldhouwd sonnet — les défauts de ses qualités: duisterheid soms en gezochtheid, welke een volkomen artistiek genot belemmeren. Maar voor de weelde van een gedicht als 't laatste dezer reeks, hebben we graag enige moeite en inspanning veil.

Prachtig is de aanhef van „Gulden Schaduw":

„Een vrome, koper-schoone woon,
en rozig als een vrouwe-koon
in schromig liefde-wachten,
is glanzig om me heen het woud
van trage vagen roodend goud
ten avond, naar den paarsen nachte."

Met dit slot:

„En gij, wien geen geliefde wacht,
maar in wiens ziel een liefde lacht
in broos en blozend beiden:
uw kruin is zwaar van zorge; maar,
van heel uw innigst wezen klaar,
zie gulden schaduw uw treên ontglijden. . . ."

De eindregel verklaart 't opschrift: het geluk, doch ook de zorgen en wederwaardigheden, onafscheidelik daaraan verbonden.

Evenals Gezelle en zovele andere dichters — we denken bijv. aan Hélène Swarth — geïnspireerd door de wisseling der seizoenen, symbolen van alles wat des sterfeliken mensen is, dichtte van de Woestijne zijn, „Rei der Maanden". Hoewel hier en daar wat fel realisties, vinden we toch ook in deze cyclus verzen van intense schoonheid, zo dat Meigedicht:

„Gij die ten wagen weegt van stampend-ijvre dansen"

Het picturale vermogen van de kunstenaar manifesteert zich daar sterker dan ooit; ook hij had kunnen getuigen: „anchio son pittor".

Zwaar van melancholie is zijn herfstzang, het prachtige:

„October, slooper van mijn streven en mijn hopen,
uw moker is van lood
die weegt ter loome leên me en houdt mijn nek gestopen,

October; en uw aêm, mijn lammer lijf beslopen,
October, maakt mijne oogen groot."

Even verder komen we tot de quintessens:

„En 'k zie — daar 'k moede en wrak in uw gedein verloren,
mijn eigen weze' ontvlie;
terwijl, van eigen dood gedoopt tot eigen gloren,
verstard, mijn breedere ooge' uw weelden zien geboren, —
O Leve', uw stervens-harmonie"....

Het tans volgende:„Het Huis van den Dichter" draagt weer een autobiografies karakter. Van de Woestijne beschrijft hier, in 't onvolprezen:„ De Terug-Keer", hoe hij van een zware ziekte geneest. Zeer subtiel en meesterlik qua taaluiting wordt dit weergegeven.

De hoogten en diepten van zijn poëties talent ontrollen zich voor ons oog als een berglandschap: steile toppen waar men, bevend van innerlike bewogenheid, de duizelingwekkende pracht der aarde overschouwt; of de effen bodem van eentonige, schier banale vlakten. Stijging en inzinking, eigen aan de mens, eigen aan de dichter. Want waar mens en dichter hier zo harmonies zijn vereênd, treden beider kracht, maar ook beider zwakheid bijwijlen aan 't licht.

De eenvoudige, rustige schoonheid van een vers als dit, doet 't de duistere paden zijner vaak zo gemartelde ziel vermoeden?:

„In zilvren droomen zoel gehuld,
half waak in luien morgen;....
-o roozge zon die rijzen zult
in nevelen bleek geborgen.

-'k En wille niet ontwaken gansch.
En, in mijn weigren verloren,
voel 'k over mijn gelaat een glans
van stijgende dag geboren.

En lengerhande, aldoor mijn droom,
dit beeld in gulzig begeeren:
door 't waaz'ge van een zilvren droom
een zware, bronzen pere.

Ontroerend is ook zijn zang tot de Vrede:

„-o Vrede, die gezeten zijt
in mij; gij, die me uw zegen breidt
als weide om lage klingen;
gij die me uw vreugde zoo verkondt
dat in mijn holle en wonn'gen mond
als duizend bijen zingen;

o vrede die, waar de avond daalt,
van bevend-streelend licht bemaalt
mijn schuchter-schoone glore;

die — te eind mijn eigen trots berooid —
uw purpren weelde toe me glooit
uit Leie, en land, en vore;"......

Het geloof aan onsterfelikheid verlaat de dichter niet; zeer duidelik blijkt dit waar hij schrijft:

„Want, wien in eêlder beeld Natuur weerspiegeld heeft,
laat hem de dood genake, o broos bestaan: hij leeft."

Na slechts korte tijd in Brussel te hebben gewoond terwille van zijn correspondentschap aan de „Nieuwe Rotterdamsche Courent", verhuisde van de Woestijne naar Boschvoorde, dichtbij 't prachtige oude Soniënbosch. Hij betrok er „Het Huis aan den Vijver, bij het Woud"; een nieuwe krans gedichten droeg dit opschrift. Meende hij aanvankelik hier vergetelheid en berusting te kunnen vinden, weldra ontvonkte weer „de gloeiende Asch". En even later zong hij, na dagen van hevige strijd:

„De rozen doomen en daauwen
ten avond, vredig-vroom;
er waart een paarsere schaâuwe
om den kastanje-boom.

De vijver blankt in dampen;
de troostelijke nacht begint.
-Ontsteek, ontsteek de lampe:
mijn angst ontwaakt, o kind".

Door zeldzame schoonheid treft ook het gedicht:„Ik lijd"....
In „Wijsheid" heerst een sfeer van stilte en ingekeerdheid, welke met eerbied en heilige schroom vervullen.

Wanneer van de Woestijne ons de majesteit der Zee schildert, in „Het Huis aan de Zee" blijkt weer overtuigend, hoezeer zijn kunst naar 't beeldende genre is georiënteerd, wij denken aan Israëls en Mesdag, aan de zachte weemoed, die er waast over hun oeuvre. Dichters als Gorter, Verwey, Kloos en de Vlaming Verschaeve wisten ook die wisseling van kracht en tederheden, de eindeloze schakeringen der zee, en haar symboliese betekenis, neer te leggen in hun lied. Van de Woestijne steekt ze naar de kroon; zijn talent bereikt hier 'n ongekende hoogte. En dankend stijgt zijn slotzang:

-„o Danke, God, die 't wonder dee:
na wat ik heb geleeën,
bewuste vree na zulke weeën......
Nog eenmaal de aard-omgrensde zee;
dan, grensloos, hemel-zeeën.-

Nu zet hij weer een andere reeks in, getiteld:„ Het Huis in de Stad", waar het lied der eenzaamheid weerklinkt; donker-schone tochten, festijnen van melancholie voor de dichter, die uit droeve

uren de goudene poësie zijner emotieve ziel vermag te puren. En, de finale ener elegie, schreit tenslotte zijn verlaten hart om de vergankelikheid der liefde:

„Dees heele liefde is heen gegaan
gelijk een veege morgen-maan;
gelijk na doode maan het meer,
is grauw dit hart en leeft niet meer".....

Wij hebben slechts een greep gedaan uit de dichterlike productie van Karel van de Woestijne en wel speciaal uit diens lyriek[1]). Zijn later werk, als bijvoorbeeld „De Modderen Man" (1920) ademt weer een eenigszins andere geest. Deze bundel vormt 't eerste gedeelte eener trilogie; „God aan Zee" (1926) luidt 't vervolg en de kroon daarop zet 't nog zeer recente „Het Bergmeer" (1929). De trilogie brengt ons naar een hoger plan dan het louter-autobiografiese. 't Is niet meer zozeer de individuéle dichter van de Woestijne, niet z'n bizonder-eigen karakter, dat zich hier uitspreekt, maar *de mens in 't algemeen,* door hèm verpersoonlikt. In „de Modderen Man" slaakt die mens een klacht over de onuitstaanbare last, veroorzaakt door 't gewicht zijner zinnen; een walging van zich-zelf. Hier hoort men niet meer de snikkende belijdenis van een bepaalde persoon; maar een kreet der *mensheid,* snakkende naar zelfbevrijding en het opstijgen tot de Godheid. Deze pelgrimstocht naar God, het opperste Heil, daar Hij de hoogste Liefde is, wordt vertegenwoordigd door een twede phase: „God aan Zee". Het spiegelvlak der zee is evenwel niet helder genoeg om er 't aangezicht Gods in te beschouwen. Donkere wolken vertroebelen 't. Daarom moet men de bergtoppen bestijgen, tot aan de steilste spits, waar zich het kristallijne meer uitstrekt; dan zal de mens, zich vooroverbuigende, Gods beeld aanschouwen („Het Bergmeer").

Aldus vormt 't gehele oeuvre van Karel van de Woestijne een verloren, maar ook een herwonnen Paradijs.

Deze dichter is vooral groot door zijn ontroerende *menselikheid.* Daarom ook onsterfelik. Niets van wat des mensen is, was hem vreemd. Of hij derhalve ooit populair zal worden? Wij geloven 't niet. Zijn fijn-geciseleerd, renaissancisties, aristocraties vers, zijn verfijnde ziel vooral, is niet voor de gemeenschap in al haar onderdeelen. En zijn ingewikkelde beeldspraak, de fantastiese bouw van zijn dicht, spreken niet gemakkelik aan, vereisen studie en concentratie.

Maar wij rangschikken de grandioze Vlaming zonder aarzelen onder de âllergrootsten. Wanneer hij bezeten werd door scheppingsdrift, die goddelike koorts, vloeiden er woorden uit zijn pen, welke om hun verblindende Schoonheid de eeuwen zullen trotseeren. Zijn

[1]) Karel van de Woestijne: Werken Lyriek I en II, uitgegeven te Bussum bij C. A. J. van Dishoeck in 't jaar 1928.

innerlik kende de verkeerdheid, de folteringen der liefde, maar ook de opperste extaze in 't geluk, na pijnen en twijfelingen, hoop en vrees. Hij was de kunstenaar, die wel met Marsyas kon getuigen: „Geniet ik veel, ik moet ook 't ergste lijden".

Na de oorlog woonde de dichter eenige jaren te Ostende. In Maart 1925 verhuisde hij naar Zwijnaerde bij Gent, waar de dood hem dit jaar heeft opgeeist.

Hij had nog geruime tijd aan de Gentse Universiteit Letteren gedoceerd.

't Is een vreugde, te kunnen wijzen op van de Woestijne's waarachtige godsdienstzin. Hij woonde vlak bij de kapel der Salesianen, en bijna dageliks woonde hij daar het H. Misoffer bij.

In zijn laatste ziekte voorzag hem Pastoor Joris Eeckhout, zijn vriend en geestelike leidsman, van de laatste H.H. Sacramenten, zonder daarvoor 't alleruiterste te hebben afgewacht. Met een stichtende vroomheid en algehele overgave aan Gods H. Wil ontving hij de H. Teerspijze.

O hij zal nu eindelik gevonden hebben de zoete vrede voor zijn arm, gemarteld hart!

„O glaube, mein Herz, o glaube,
Es geht dir nichts verloren!
Dein ist, ja dein was du gesehnt,
Was du geliebt, was du gestritten.
O glaube: Du warst nicht umsonst geboren!
Has nicht umsonst gelebt, gelitten!" [1])

[1]) Gustav Mahler, 2de Symphonie.

De jongste Russische Schrijvers

door J.v.H.

De Malik-Verlag te Berlijn heeft voor eenigen tijd een werk uitgegeven, dat ook in Nederland breeder bekend mocht worden, daar het velen gelegenheid biedt om kennis te maken met de nieuwste auteurs van Sovjet-Rusland. De ontoegankelijkheid der Russische taal veroordeelt Hollandsche lezers om tot vertalingen hun toevlucht te nemen en de litteraire vruchtbaarheid van het uitgestrekte rijk maakt het een gewoon mensch onmogelijk alle, zelfs de voornaamste schrijvers uit hun volledige werken te leeren kennen. „Dreissig neue Erzähler des neuen Rusland"[1]) heet de verzameling, die 620 bladzijden beslaat en volkomen aan haar titel beantwoordt. Alle bekende namen der laatste jaren ontmoeten we hier; veruit de meesten zijn geboren kort vòor 1900 en zijn eerst gaan schrijven na de

[1]) Dreissig neue Erzähler des neuen Rusland. Zweite veränderde Auflage. 1929. Malikverslag. Berlin (620) 5.50 en 8 M.

groote omwenteling van '17. Verschillende handen hebben de vertaling geleverd, die ofwel afzonderlijke novellen vormen of selecties zijn uit grootere werken. Of overal het beste gekozen is, durven wij niet beoordeelen: maar het opgejaagde hart van Rusland klopt in dit boek.

Déze schrijvers hebben een jeugd achter zich. Zij hebben de harde leerschool van het front doorloopen, zij hebben de Umwerting aller Werte beleefd met de October-revolutie, zij hebben den burgeroorlog gekend met het verraad en de partijschappen in eigen boezem, met het platbranden van heele dorpen en het verwoesten der velden, zij hebben de hongerjaren '20 en '21 als vampieren zien rondsluipen over het arme geteisterde Rusland, zij hebben een totaal nieuwe, volkomen materialistische ideologie zien groeien. De neerslag van dit alles, van deze verbrijzelde tradities, van deze stormgeboren vernieuwingen, van deze andere idealen vinden we in dit boek. In een tijdspanne van tien jaar werd een periode van tien eeuwen cultuur en religie eenvoudig uitgewischt, tot in zijn diepste verwortelingen uitgerukt.

Dit werk druipt van ongeweende tranen: het spreekt van menschenleed en ellende, gedragen met een resignatie, een bereidwilligheid, die in 't Westen onbekend schijnen. Michaël Sjolochow, die zelf in het Dongebied den burgeroorlog meemaakte, beschrijft een vader, die zijn twee tot het communisme toegetreden zoons moet ter dood brengen en tot die daad besluit om zijn zeven jongere kinderen niet aan den hongerdood prijs te geven. Alexander Newerow, die tijdens den hongersnood uit het Wolgagebied naar Tasjkent vluchtte, schrijft met bloedende hand de kroniek eener dorpsfamilie, die waanzinnig van honger het onbekende tegemoet trekt en haar kinderen prijs geeft om dezen verschrikkelijken dood te ontgaan.

Er is wreedheid in sommige novellen, een bijna goedige wreedheid — Ruslands Aziatische erfenis — zooals in Wladimir Lidins „Das Blaue Vlies" waarin een oude schaapherder om enkele roebels een jongen doodslaat, en in „Das Kind" van Wsewolod Iwanow, waarin Russische soldaten koelbloedig een Kirgiezenkind dooden om een vaderlandsch kind te redden. Ook ontbreekt niet de echt Russische humor, zoo bekend uit Gogol en Dostojefski, die bijna bloedige humor, die half lachend personen schildert, liefst ambtenaartjes, in al de verstootenheid en bekrompen ellende van hun bestaan. „De Mantel" van Gogol, „De Dubbelganger" en „Arme Menschen" van Dostojefski zijn er voorbeelden van. Hier gevoelt men nog het zuiverst de onverwoestbare verwantschap der jongeren met hun groote voorgangers. Deze schrijnende, pijndoende medelijdendheid met alle gekrenkten en vernederden is nergens een zoo tastbare trek der volksziel als in Rusland. In Zamjatiens „Mamaj" treedt zulk een verstootene op, een boekenliefhebber, die door een toeval al

zijn voor boekenkoop bijeengespaard geld verliest en doodongelukkig wordt. Aangrijpender nog beschrijft Zostsjenko een armen orkestspeler, die uit dwaze vrees voor de toekomst als een krankzinnige door de stad rent. In Anna Karawajewa's „Der Gast" komt een boer, die stadsarbeider wordt, maar in stompzinnigheid zich van allen afzondert, langzamerhand tot diefstal en daardoor in de ergste zielenood.

Het sociale element, de directe aansluiting bij de nooden des volks, was altijd sterk in de Russische litteratuur. Meer dan in de Latijnsch-Germaansche landen, waar sinds de Renaissance een zich

CONSTANTIN FEDIN

aldoor verbreedende kloof tusschen kunstenaar en volk is opengegaan, was zij een spiegel van den volksaard. De Russische realisten waren reëeler, van een dieper en andersoortig realisme dan de Westersche. Zoo kan 't verklaring vinden, dat hun half mystieke schrijvers tevens hun groote realisten waren, Gogol, Dostojefski, Leskow. Tot dit felle realisme, dat de menschheid schildert in al zijn innerlijke naaktheid, behooren ook werken als Gontsjarow's Oblomow, de energie- en lustelooze levensangstige, die niet uit zijn fauteuil te slaan is. In „Het Dorp Stepantsjikow" beschrijft Dosto-

jefski een huichelaar, die allen met zulk een web van halve en heele onoprechtheid omspint, dat hij meester der situatie blijft. Hoe bitter is het realisme van Saltykow's „De Familie Golowlow" waarin een beginselloos bedrieger met onbarmhartige scherpte geanalyzeerd wordt.

De beschrijving van gewetenlooze carrièremakers vormt vanaf Gogol's opkooper van doode zielen een heele litteratuur in Rusland. Met de revolutie zijn ze blijkbaar niet uitgestorven. In déze anthologie staat een meesterlijke novelle van Gladkow, „Der Polyp", waarin met bijzondere fijnheid een aalgladde streber zonder beginselen wordt geschilderd, een ware poliep, die zich overal weet vast te zuigen. Slechts enkele rauwere fragmenten verhinderen het werk om door al te jonge menschen gelezen te worden.

Wat de oudere en nieuwere Russische litteratuur haar bekoring geeft is, voor een goed deel de bekoring van het Russische leven zelf. Het zijn factoren die niet direct de kunst raken. Schrijft een Rus over een Moskouschen arbeider of over een boer uit Toela en een Duitscher met gelijkwaardig talent over een Berlijnschen Genosse, dan zal West-Europa nog steeds liever naar den Rus luisteren. Iedereen is een beetje avonturier, lijdt aan veroveringszucht en menschen, die gegroeid zijn in anderen bodem, die leven op grilliger achtergronden, die vandaag de grond kussen en morgen een revolver afschieten, zijn interessanter dan lieden uit naaste welbekende omgeving. Het is niet louter mode- of sensatiezucht, het is ontdekkersinstinct. Het leven in Rusland was en is van een wijder spanning, van een heftiger, onbeheerschter gepassioneerdheid, van een grooter innerlijke en uiterlijke wanordelijkheid, het slingert grilliger tusschen de uiterste polen van goed en kwaad, van God en duivel en al deze elementen bieden een rijker substraat voor de litteratuur. De „Russische ziel" moge een banale gemeenplaats zijn geworden, de Westersche mensch leeft en denkt nu eenmaal geordender, volgens vastere normen dan de Russische. En de revolutie heeft daarin geen verandering gebracht. Lenin moge strakkere lijnen hebben gespannen voor de economische verhoudingen en het officieele leven hebben verproletarizeerd, de Russische moezjik is dezelfde gebleven. Er is in de nieuwere schrijvers geen sprake meer van grootvorsten, generaals en tsjinovnieks, van popen en iconen, maar Wanjka en Wassili, Annoesjka en Awdotja zijn gebleven. Andere idealen zijn in plaats van de oude getreden, een zekere corpsgeest en partijnoblesse — de meeste schrijvers zijn sovjetgezind, zoo al geen vormelijke bolsjewisten — en het zou onnoozel zijn dit idealisme als louter satanswerk te beschouwen. Een heele schrijversbent kan onmogelijk op een valsch spoor leiden. Hoe diesseitig het Russische ideaal ook zij, zich beperkend tot materieel geordende verhoudingen en louter cosmische interessen, als idealisme staat het buiten verdenking. Ik wil

Lenin niet canonizeeren en geloof graag, dat het Bolsjewisme een onmenchelijke terreur beteekent; ik geloof alle gruwelen, die er van Sovjet-Rusland verteld worden en toch ben ik overtuigd, dat ook dit communisme zijn noblesse heeft, zijn Don Quijote zoowel als zijn Sancho Pansa. De lectuur dezer Russische selectie kan een evenwicht herstellen.

Een „Anthologie jüngster Lyrik" [1]

door G. van Woesik. S. J.

Er staat bitters en opstandigs in dezen bundel. Zoo in Ericl Kästners „Elegie mit Ei"

Wir wollen wieder mal die Tradition begraben.
Sie sasz am Fenster, Sie ward uns zu dick.
Wir wollen endlich unsre eigne Aussicht haben
Und Platz für unsern Blick.

Wir wollen endlich unsre eignen Fehler machen
Wir sind die Jugend, die an nichts mehr glaubt
Und trotzdem Mut zur Arbeit hat. Und Mut zum Lachen.
Kennt ihr das überhaupt?

Beginnt ein Anfang? Stehen wir am Ende?
Wir lachen hunderttausend Rätseln ins Gesicht.
Wir spucken — pfui, Herr Kästner — in die Hände
Und gehn an unsre Pflicht."

Acht strofen. Achtmaal diezelfde drie treiterend-lange reeksen droge korte tikken en onmiddellijk begrijpelijke woorden, afsluitend met een snauw. 't Ritme voor 'n „oudere" al even onmiddellijk te vatten als de woorden. De heele „Elegie" 'n „däär, nou begrepen, hè? "

Waarop men toch beter niet antwoordt:„och, jongen-lief, dat weten we nu wel". Want ik geloof nog altijd, dat we 't niet genoeg begrijpen. Al is 't dan bij ons niet een zóó diep ingevreten ressentiment, dat „die Alten" als klasse haat:

.. .. unsre Väter
Sie wollten Streit. Und uns gab man die Prügel.
Sie spielten gern mit Flinte, Stolz und Messer.
Wir säen Gras auf eure Feldherrnhügel.
Wir werden langsam. Doch wir werden besser!

Toch is dat „wir werden besser" ook bij onze Katholieke jongeren en jongsten een voortwoekerend heilig verlangen, dat al begint

[1]) Anthologie jüngster Lyrik. Hrsg. v. Willi Fehse und Klaus Mann. Neue Folge. Geleitwort v. Rudolf G. Binding. Hamburg: Gebr. Enoch. 1929 (170 S.) 4.50 M.

ook ouderen aan te grijpen. Goddank! En men moet dezen Duitschen jongeman die midden in den oorlog heeft gestaan, om de cynische verbetenheid waarmee *hij* wil beter worden, niet hard vallen, althans niet vergeten, dat wij voor 'n goed deel om onze oudvaderlandsche gezapigheid van dien Krieg zijn gespaard gebleven:

Wir haben der Welt in die Schnauze geguckt,
Anstatten mit Puppen zu spielen.
Wir haben der Welt auf die Weste gespuckt,
Soweit wir vor Ypern nicht fielen.

Man hat unsern Körper und hat unsern Geist
Ein wenig zu wenig gekräftigt.
Man hat uns zu lange, zu früh und zumeist
In der Weltgeschichte beschäftigt!"

Zeker, ook allemaal bekend, Herr Kästner. Maar de Herr is nu dertig jaar oud en er nòg niet overheen. En blijkens Remarque's Im Westen nichts Neues bijvoorbeeld was dat laatste zelfs in Duitschland een openbaring. Daarom denk ik: mutatis mutandis ook voor ons, wat bij ons aldus leeft. Zelfs ook bij onze jonge Katholieken is 'n goed deel van hun soms opstandig verlangen om „beter te worden" een kind van onze schuld.

Dan natuurlijk, staat in dit boek de zonde vaak genoeg onbedekt. Van grijnzenden opstand tegen God:

O traurig ist der Sterbend, und hart
Ist ihm, das Blaue aufzugeben und
Die sanfte Birne nahe seinem Mund
Und auch, den kleinen Schatz, den er verscharrt.

Doch Gott — der wartet schon; er braucht den Platz,
Er braucht die Leichen, denn sein Feld ist arm,
Sein Herz ist kalt und wird erst wieder warm,
Wenn dieses innehält, und ein Ersatz.

Sich willig bietet; Gott ist überaus
Geschikt, die Schmerzen zu begründen, die
Er einem schafft, doch es gelingt ihm nie,
Die Aermsten zu getrösten bis nach Haus.

Sie sagen es ihm alle ins Gesicht —
Da aber ist er tot und hört *sie* nicht....

Ook de zonde, die we zeker in haar *onmiddellijkheid* ook poëtisch niet mogen genieten, omdat hier practisch elk genieten onrein wordt en dus niet meer louter-poëtisch, vindt in deze bloemlezing verzen, waar een schouderophalende grijns doorheen breekt. Me lijkt, dat die grijns echter vaak genoeg woedende teleurstelling, *in zich* zielsgezonde veroordeeling dus, moet bedekken. Zoodat de houding dier jonge schrijvers geen *in zich* wufte of onreine was. Maar om tegen-

over hun uitingen volkomen objectief te blijven, moet men niet enkel rijp beoordelaar van het Kwaad-in-de-wereld, maar ook rijp lezer van 't geschreven woord, van 't vers zijn. Objectief blijven, niet om de houding van die jonge menschen in hun verzen dan altijd goed te keuren, maar om ze èn zonder stoornis èn in waarheid te verwerken. Weliswaar of, wat de anthologie hier en daar in dezen geeft, in zich zelf litterair gezien *die* moeite waard is, mag, dunkt me, voor de meeste lezers worden betwijfeld.

Dat ook de direkte poëtische genieting der werkelijk of symbolisch eigen zonde — hoewel slechts in sporen en verhuld, maar dan toch in haar onmiddellijkheid — in enkele dezer verzen even wordt uitgesproken, dat maakt het boekje voor rijpe lezers wel niet gevaarlijk, maar — in die hier en daar opduikende sporen dan — stuitend.

Evenwel moet men ook hier zelfs in zijn veroordeeling niet *minder absoluut*, maar wel *meer rechtvaardig* zijn, dan gewoonlijk bij ons gebeurt: onthouden namelijk, dat het jonge bloed ook in de zondige liefde meestal veel geestelijker is dan de oude zondaar, de bevrediging van zijn lust veel intenser nog bezielt door 't verlangen naar hartebevrediging, veel lichter en luchthartiger dus de kortheid van dien „Wahn" over 't hoofd ziet — uit idealizeerende onervarenheid dus, zich door 't brokje bastaard-liefde laat verblinden en aldus, zoowel in jonge hartstocht als in bittere ontgoocheling minder bruut-cynisch is en nader kan staan bij kuische poëzie, dan zelfs de mat-resigneerende, schoon misschien veel fatsoenlijker glimlach van den ouden roué.

Men zou om het tot hiertoe besprokene den bundel misschien willen wegwerpen. Voor wie zich evenwel in rijpe kennis interesseert voor Duitsche lyriek zou dat jammer zijn. O, geen gróót verlies, maar een verlies toch wel. Daarom meende ik goed te doen, er duidelijk over te spreken in 't begin al, maar tegelijk 'n paar normen aan te geven, om tegenover het ons geestelijk hinderende objectief te blijven. Dan zal men den bundel in de hand behouden, en er menig goed vers in lezen.

Wie dat doet — misschien zegt hij me na lezing, dat ik er wel wat erg zwaarwichtige woorden aan heb besteed. 't Zij zoo; 'n machtige prestatie is deze bloemlezing inderdaad niet. Maar liever deed ik toch aldus, dan een min of meer vaderlijke vermaning aan deze jongeren formuleeren, vol van dezelfde vaderlijkheid, waarmee Rudolf G. Binding deze Neue Folge (tweede bundel) wel niet vermanend, maar glimlachend inleidt. Dergelijke sierlijke vaderlijkheid — al vliegen jongeren ook bij ons, daar nog voortdurend op in — is al evenmin opbouwend als botte afwijzing, of spottende critiek, en bovendien in zich verraderlijk. Daarom wilde ik liever noch sierlijk, noch anderszins vaderlijk zijn, zóó kan zelfs de lezing van een niet wereldschokkend boekje als dit helpen, zijn houding te be-

palen tegenover wat is, en het au sérieux te nemen om wille van wat uit dat zijnde worden kan.

En nu: is hier *nieuwe* poëzie? „Neues, Junges, Ungeahntes” verklaart Binding, de inleider. Hier mag ik, geloof ik, gerust kort zijn: nieuw is er voor ons Hollanders niets. Om mooi te zijn, hebben deze verzen dat ook niet noodig. Voor de Duitschers brengen ze misschien dit nieuwe: de verachtende schreeuw „wij zullen 't beter doen”, en dan: de neerslag van alle schoonheidsresiduën uit allerlei, vooral in Duitschland zoo graag, eenzijdige kunstrichtingen en litteraire programs. Me dunkt, dat dáár juist het belangwekkende ligt van deze verzameling voor wie zich voor de Duitsche litteratuur interesseert.

Ik sluit met 'n paar proeven.

Knabe mit Vater.

Seinem ersten wirklichen Berg, plötzlich im Mittag
— Horn, Felsjoch und Wand, bitter durchgeschlagener Schlucht,
Des Himmels flammender Urbläue,
Dem schreckhaft weiszen, sich mehrenden Wolkenturm,

Steht er, auf eben noch
Geltender Sanftmut muldiger Weide
Gegenüber. Wie
Soll er bestehn, hier, er,
Leichtesten Lebens, unerlittenen
Herzens und mühloser Stirne?
Und nichts, was ringsum ist, hilft zum Gleichgewicht:
Tannen, schweigsame Vielzahl, stehen abgewendet,
Blumen duften zu zart, der Bach, hell redend,
Fällt aber seitab zur Tiefe, das Vieh grast fremd.

Nur der Vater ist da, der
Vater, der ruhigen Augs
Rastend emporblickt, im gerechten Widerpart
Seiner gewesenen Menschenjahre
Und der, vielleicht zu heimlichem Zeichen,
Die Hand hinbietet. Der Knabe
Ergreift sie traumhaft.

An meinen Sohn.

Von den Füszen bis zu den gelockten Haaren,
immer musz ich dich belächeln
und möchte mit der Sonne und dem Wind
mit Brot und Milch und Früchten
mitbaun an dir.

Möchte, dasz der Regen über dich komme
und deine Schulter breit mache,
dasz dein Weg weit sei
und deine Schritte ihn leicht bezwingen.

Wenn du fern bist:
gleich fühle ich mich wie die grosze Erde.
Wenn du auf dem Meer bist,
bin ich das Wasser,
ich lasse dich nie aus meinem Schosz fallen.

Der Bürger.

Der Bürger geht im Park; sein kleiner Hund
Springt ihm zur Seite; längst ist das vorbei
Dasz Kinder um ihn sind, eins oder zwei —
En wird nun alt und jung ist nur der Hund.

Der Bürger sitzt auf einer Bank; es fällt
Ein Tier auf seine Hand; er bläst es an
So fliegt's. Ach, dasz er aber fliegen kann....
Den Bürger trägt kein Flügel wenn er fällt.

Doch stützt ihn dasz er Bürger ist. Er geht
Nun zu den andern die beisammen sitzen,
Er schraubt sich fest auf seinen Stock, es blitzen
Die Zwingen wie von Silber wenn er geht.

Er geht um sich zu setzen. Auf den Bänken
Sitzt er — zahllos vereinsamt — in den Schänken.

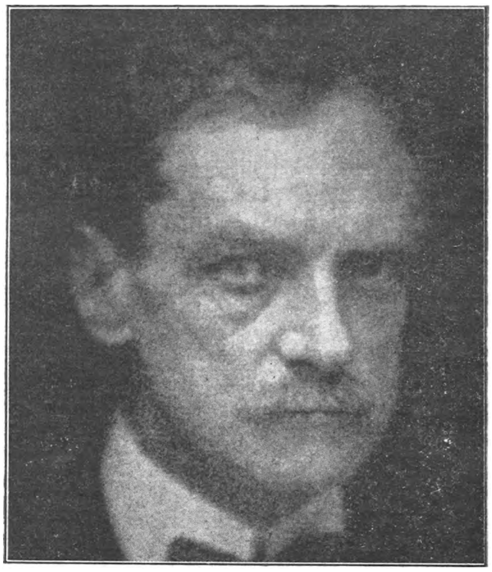

RUDOLF G. BINDING

Uit 7000 ingezonden gedichten zijn er voor dezen bundel honderd gekozen. „Sicher die besten", zegt de inleiding. Daar is natuurlijk zeer veel kans op. Toch is er nog meer kans op, dat onder het niet-ingezondene nog beters te vinden is: eerder de zwerm niet-dichters dan alle die 't wel zijn, doen aan zoo'n vergelijkend examen mee.

Wat aan „religieuze" poëzie is opgenomen, is meest vrij mat. Nu we voor onze armzalige godsdienstige innerlijkheid niet meer de

groote woorden willen, die enkel zoowat met de hoogheid der Waarheid in zich, niet met de hevigheidsgraad harer beleving in ons strookten, is 't moeilijk, het tegelijk armzalig-waarachtige en toch raaktreffende woord te vinden. Onze beeldende Kunst is daar al ver vóor!

Buitenlandsche Letteren

Fransch

BORDEAUX (HENRI). VALOMBRé. Roman. Plon. 1929. 12 fr.

Deze roman van Bordeaux is gegroeid uit een historisch geval, een rechtszaak, die de schrijver kende uit de berichten der nieuwsbladen. Het verhaal laat hij neerschrijven door een advocaat uit Grenoble, die er persoonlijk bij betrokken zou geweest zijn. Een ongehuwde moeder heeft haar één-jarig kind in de rivier geworpen. Kort na het bekend worden dezer misdaad komt mad. de Varce hem, den advokaat Véry, raadplegen. Haar man heeft haar alles bekend. Hij is de schuldige en heeft ook de dood van het kind op zijn geweten.

De moeder is gearresteerd en weigert iets omtrent den vader uit te laten: met een zeker fanatisme geeft zij zich uit als de moordenares. De ware schuldige is te laf om zich bekend te maken of ook maar iets te doen om de moeder te verlichten. Intusschen is de vader van mad. de Varce gearriveerd, een landheer met feodale principepen, die zijn dochter en schoonzoon alle actie verbiedt om de eer der familie te redden.

Het fanatisme der gearresteerde is tot verstandsverbijstering overgeslagen en de zaak wordt verdaagd. Mad. de Varce verfoeit haar man om zijn lafheid; haar vader meent gerechtigheid te moeten oefenen en eens op een jacht in Valombré schiet hij op zijn schoonzoon, doch zijn toeleg mislukt. De oude heer sterft, de schoonzoon bezwijkt bij het einde van den oorlog en mad. de Varce brengt in gezelschap van den advocaat Véry nog een laatste bezoek aan de ongelukkige moeder, die reeds lang in vrijheid gesteld is. Onbezweken heeft zij den eerloozen verleider bemind.

Valombré is een roman van voorbeeldige compositie, wel een der beste boeken van Bordeaux. Het werk heeft achtergrond doordat de schrijver er de lotgevallen der grande Charteuse in verwerkt heeft. Een boek voor volwassen lezers.

MARTET (Jean) DOLORES. Michel, Paris. 1929. 12 fr.

„Twintig schrijvers hebben dit manuscript gelezen en het een meesterwerk genoemd", staat er op de banderol om het boek. Een meesterwerk is het in geen enkel opzicht. Het is een avonturen-

roman, niet veel beter dan tien, twintig andere. Christobal del Aguilar — el Vengador — is verontwaardigd over de corruptie der rechtbanken (het verhaal speelt in 1808 in Zuid-Amerika) en over de slapheid der officieele persoonlijkheden: hij trekt erop uit om recht te oefenen en ruimt eenige personages uit den weg. Achtervolgd, vlucht hij in een villa, waar de dochter des huizes hem verbergt. Liefde, belofte van eeuwigen trouw etc. El Vengador wordt gevangen genomen, ontvlucht, ontvoert een novice uit een klooster....en verder romantische lotgevallen! Ten slotte bereikt hij het vaderlijk kasteel, trouwt met de ontvoerde novice en....zijn wraak is voltooid!

Het is een eigenaardig mengelmoes van zonderlijke avonturen en verwikkelingen. De Jezuieten zijn de diabolische bewegers der staatsmachine, menschen zwart als de hel! De Zuid-Amerikaansche dames in den roman zijn allen cowboy-achtige wezens, die revolvers afschieten en paardrijden of in een klooster verzoetelijken tot devotiepoppen. Het is geen kinderlectuur.

THéRIVE (ANDRé) LE CHARBON ARDENT. Roman. Grasset. 1929. 12 fr.

André Thérive is onlangs Paul Souday opgevolgd als litterair recensent van de „Temps". Zoo is op zijn gelijktijdig verschenen roman „Le Charbon Ardent" nog meer de aandacht gevallen.

Het is een zeer onromantische roman zooals er heden ten dage in Frankrijk meer geschreven worden. Het gegeven is verbijsterend nuchter en alledaagsch. Jean Soreau, een kind van onbekende afkomst, is soldaat geweest en heeft 't met protectie gebracht tot boekhoudertje aan een bank. Zijn bestaan is zoo alledaagsch als een kapstok. Hij is getrouwd met een vrouw, zoo koel dat ze geen rimpel op zijn zielevlak in beweging brengt. Ze vervreemdt van hem en gaat naar haar ouders terug. Na eenigen tijd maakt hij kennis met een jong meisje, dat gevoelens in hem wekt. Doch Jean is een Grübler, een ernstige jongen, die hoewel godsdienstloos, toch verantwoording voelt tegenover iets hoogers, iets onzichtbaars. Voor het altaar heeft hij trouw beloofd aan zijn vrouw. Hij breekt met het meisje, roept zijn vrouw terug en begint weer hetzelfde monotone bestaan van vroeger.

Vanwaar die gewetensnauwgezetheid bij dezen eenvoudige, die buiten allen godsdienst staat? Is het de nawerking zijner half religieuze opvoeding? Is het overerving? (De schrijver geeft te verstaan dat hij zijn ontstaan dankt aan een sacrilegie). Ons bevredigt de roman niet. Er is een groot talent noodig om het alledaagsche in de sfeer der kunst te heffen. Een boek voor elk volwassene.

Duitsch

SALBURG (EDITH GRäFIN). DAS ENKELKIND DER MAJESTäTEN. Max Seyfert. Dresden. 4 M. 1929.

Van dezen roman valt veel goeds te zeggen. Is hij ook zwak van compositie, hij is sterk van uitbeelding en bloedwarm van menschelijkheid. De schrijfster heeft cachet, heeft karakter en schildert haar figuren met meedoogenlooze scherpte. Zij kent het leven dat zij beschrijft, meer zelfs, zij heeft 't doorleefd. De toon van haar werk is van een moeilijk overwonnen bitterheid.

De heldin is de dochter van Aartshertog Rudolf, den eersten opvolger van Keizer Frans Jozef, die op zoo tragische wijze den dood vond. Het dagboek van dit kind, dat in wel wat wilde natuurlijkheid opgroeit, ver van alle hofetiquette, vormt het eerste gedeelte van den roman, litterair misschien het beste. Dan verlaat de schrijfster de dagboekvorm en gaat tot het onmiddellijk verhaal over, bijwijlen nog onderbroken door dagboekfragmenten. Deze schrijfwijze heeft zijn nadeelen: ze maakt den indruk van gezochtheid en heeft tegelijk iets tweeslachtigs.

Als de prinses haar intree doet in het hofleven, bezit zij nog al haar oorspronkelijke jongensachtigheid, haar natuurlijken kijk op menschen en toestanden. De auteur voert ons binnen in het Oostenrijksche hofleven en alle bekende persoonlijkheden uit dien kring passeeren de revue. Gräfin Salburg is niet zuinig met haar critiek. Het Weensche hof en de hooge adel is een corrupt gezelschap, dat rijp is voor den ondergang. Het Katholicisme komt er ook niet genadig af, tenminste het Katholicisme in de hoogere kringen en de hoogere geestelijkheid. In een paar simpele dorpspastoors weet zij het echter te rehabiliteeren. Zij heeft een onverholen sympathie voor Pruisen en Pruisische strafheid.

De waarde van het boek wordt niet verhoogd door deze actualiteiten, al zal het er meer lezers om vinden. Toch is het geen sensatie-roman. Hij heeft werkelijk kwaliteiten; de karakters hebben ruggemerg en zijn met vaste hand ontworpen. Wij rekenen het de schrijfster ook als verdienste aan, dat zij elke erotische scene vermijdt, een verdienste, die in Duitsche romans zeldzaam wordt. Een vervolg op dit eerste deel verschijnt het volgend jaar onder den titel: Liesels Söhne.

MILLER (ARTHUR MAXIMILIAN). JUNGFER JOSEPHE UND MEISTER BALTHASAR DEGENHART. Zwei Erzählungen (302). Herder. Freiburg. 1929. 4 en 5 M.

Deze beide vertellingen zijn in de romantiek van het verre verleden ingelijst, beide vertellingen leven ook van de kleur van het landschap. Dit is de charme van het boek.

Overigens zijn de verhalen niet onaardig. De schrijver weet te vertellen, hoewel er nog zwakke punten zijn. Voor den eenvoud van het gegeven lijken mij deze vertellingen tè reflex, tè modern-Duitsch.

Miller is niet genoeg in de mentaliteit zijner helden ingegroeid. Dat geldt vooral voor het tweede verhaal. 't Is allemaal nog te veel van buitenaf bekeken. Graag geven we toe, dat de motieven wel pakkend zijn en dat de schrijver zelf er wel van genoten heeft, maar de uitwerking is niet zoo, dat de verhalen ons door simpele eenvoud en onmiddellijkheid diep ontroeren. Intusschen, Miller is een aankomend auteur, naar wij meenen; moge hij zich in goede richting ontwikkelen en zijn nog tastend talent den zekeren greep veroveren. Geschikte lectuur.

FROWEIN (Eberhard) DAS MAEDEL UND DER DIAMANT. Cottasche Buchhandlung, Stuttgart-Berlin. M 5,50. 1929.

Een humoristische roman van het goede soort, hoewel niet van wereldschokkende beteekenis. Een bloemenmeisje komt bij toeval in den tuin van een rijklevend jonggezel terecht. Een bediende noodigt het meisje in huis. Den volgenden dag brengt de bediende haar een diamant met verzoek dezen eenigen tijd in bewaring te nemen. De diamant doet wonderen. Men houdt haar voor een verkapte Amerikaansche millionairsdochter. Uit de moeilijke situaties, waarin zij echter geraakt is, wordt zij gered door een eenvoudig handwerksgezel. Genegenheid, liefde, verloving. Eerst moet zij echter den diamant terugbezorgen. Zij gaat naar de bewuste villa terug en zie!. . . . de handwerksman is de rijke villabewoner. Asschepoester heeft haar prins gevonden.

Litteratuur biedt dit verhaal niet. Het is een niet onaardige persiflage van allerlei Amerikanismen, een sprookje in modern costuum.

BRONNEN (Arnolt) O. S. (410) 4 M. Ernst Rowohlt Verlag, Berlin.

In *Im Westen nichts Neues* en *Krieg* bezitten we een schildering, plastisch en ontstellend realistisch, van het vechtende Duitschland.

Het nieuwste werk van Arnolt Bronnen sluit er in zoover bij aan, dat hierin de stuiptrekkingen geregistreerd zijn van het Duitschland-na-den-oorlog. Het laat ten duidelijkste realiseeren dat daar meer is gebeurd dan een verandering van regeeringsvorm. Daar is een geheel rijk eenigen tijd als een schuddende krater geweest, waarin allerlei chaos-veroorzakende krachten dooreen gewoeld hebben, die een geheel volk gedreigd hebben te vernietigen. Zijn van groot kunnen getuigend proza, — plastisch, fel-bewogen, krijtend, lyrisch, — heeft deze periode voor goed vastgelegd.

Zijn onderwerp werd hem in de pen gegeven door den strijd om O. S. (Oberschlesiën); dat deel van het lamgeslagen rijk, dat men het trachtte te ontfutselen. Die strijd is beschreven vanuit het standpunt van overtuigde vaderlandsliefde. De auteur is een oprecht vaderlander, die in vervoering het ideaal vóór zich ziet van het oude Heilige Roomsche Rijk. Deze gedeelten behooren tot de beste van het boek. Juist daardoor vallen — bij een overigens meesterlijke constructie — enkele onbevredigde gedeelten te meer op.

Want dit boek is geen gids, die uit den chaos den juisten weg wijst naar een hecht en sterk Duitschland. Het legt daartoe te veel den nadruk op het middel dat „geweld" heet. Deze zienswijze steekt vreemd-contrasteerend af bij zijn idealisme. — De belangrijkheid van het boek is vooral hierin gelegen, dat het een tijdsbeeld heeft geschilderd: een tijdsbeeld van degeneratie en barensweeën.

Wegens de rauwe beschrijvingen van moreele uitwassen en van de onze afwijkende levensopvattingen, kan deze roman alleen geschikt zijn voor behoorlijk ontwikkelde en ervaren volwassenen.

Engelsch

LINCOLN (Joseph C. and Freeman) BLAIR'S ATTIC. (369) Coward-Mc. Cann. Inc., New-York. Najaar 1929. 2 dollar.

Joseph Crasby Lincoln is geen onbekende in de Amerikaansche romanlitteratuur. Tot zijn bekendste werken behooren *Rugged Water* (1924) en *The Aristocratie Miss Brewster* (1927); meest heeft het leven der zeelieden van Nieuw-Engeland hem stof geleverd.

Aan *Blair's Attic* heeft zijn zoon meegewerkt, die hiermee zijn debuut als romanschrijver maakte. De combinatie heeft een bijzonder goed geslaagd product opgeleverd. In de „States" wordt er momenteel op de bekende lawaaiërige wijze reclame voor gemaakt, maar erkend moet worden, dat dit boek de verwachtingen niet teleurstelt. — Het gegeven is een geheim, verbonden aan de rariteiten, verzameld in de kapiteinskajuit van de „Pride of the Fleet", en welke, na de stranding van het schip in de nabijheid van Captain Freeland Blair's huis, daarin opgeborgen worden. De stranding had plaats in 1883; het geheim liet zich het eerst kennen in dat jaar; bleef toen gedurende veertig jaren rusten, om in 1927 weer tot allerlei, ook tragische, gebeurtenissen, aanleiding te geven, en tevens opgelost te worden.

De roman is meer dan een sensatieverhaal. De teekening der verschillende personen is voortreffelijk, bijna op elke bladzijde knettert de typisch Amerikaansche droge humor, die nergens in grappigheid vervalt; ook de locale kleur — ongetwijfeld het werk van Joseph Lincoln — is goed getroffen. De realiteit wordt verhoogd,

daar ieder der hoofdpersonen een gedeelte schrijft, zoodat de lezer kennis neemt van ieders visie op het gebeurde.

Moreel valt er niets op aan te merken.

THOMPSON, SELECTED POEMS OF FRANCIS; with a biographic note by Wilfred Meynell. 5/ Jonathan Cape. London.

Daar was wel niemand zoo bevoegd een bloemlezing uit te geven van Thompson, dan een lid der familie Meynell, die een ware weldoenster is geweest, lichamelijk en geestelijk, van den genialen zwerver. Hij is er dankbaar voor geweest, en mee van zijn schoonste poëzie — Sister Songs — werd door de beide dochters van Meynell geïnspireerd. Dat de uitgave van een bloemlezing mogelijk bleek is een verheugend verschijnsel; het is een bewijs, dat Thompson, die nog lang niet voldoende bestudeering en waardeering heeft gevonden, „er in" begint te komen. Het lang uitblijven van waardeering is verklaarbaar. De verzen van Thompson zijn doorgaans in moeilijk verstaanbaar Engelsch geschreven, en rijk aan, meest zeer oorspronkelijke, beeldspraak. De schoonheid der dieppeilende, wijsgeerige gedachten openbaart zich niet zelden eerst na herhaalde lezing in haar vollen omvang. De versbouw is onregelmatig, en het rhythme voegt zich dikwijls wonderlijk schoon naar de stemming die wordt uitgedrukt. Door den aard dier stemming rollen veel zijner gedichten zwaar en dreunend, en verrassen toch door hun — zij het in symboliek verhuld — waarachtig gevoel. Maar hij heeft ook eenvoudige taalschoonheid gewrocht, als het mooie naïeve „*Little Jesus*" en „*Daisy*".

Where the thistle lifts a purple crown
Six foot out of the turf,
And the harebell shakes on the windy hill
O' the breath of the distant surf!
The hills look over on the south,
And soutward dreams the sea;
And with the sea-breeze hand in hand
Came innocence and she.

Den bundel „*The Selected Poems*" moet men koopen, om er in rustige oogenblikken uit te lezen, en geestelijk genot te smaken, door de hoogstijgende verbeelding van den dichter te volgen, en de gedachten, met die van hem, los van de stof en hoog daarboven, te laten uitwieken.

SIDGWICK, (Mrs. Alfred): SIX OF THEM. 7/6. Collins. London.

Het genre der „domestic novels" is in Engeland altijd op gelukkige wijze beoefend, en er zijn enkele vermaarde namen aan verbonden. Het zijn doorgaans aantrekkelijke romans, die dan ook altijd hun lezers hebben gevonden. Toch zijn „domestic novels" de

laatste decennia betrekkelijk schaars geproduceerd, verdrongen door de litteratuur van „sex-problems".

„Six of Them" is een knap en prettig geschreven roman van een schrijfster, die in dit genre een zekeren naam gemaakt heeft. Het bevat de historie der zes dochters van Mrs. Nicholas Brooks, te boek gesteld door de moeder. De atmosfeer van een druk en gelukkig huisgezin is uitnemend getroffen, de karakters der zes dochters zijn scherp onderscheiden. Het boek is inderdaad geschreven, zooals een moeder dat doen zou, met liefde, met onpartijdigheid, en zoodanig, dat de sympathie van den lezer gewekt wordt. Zes dochters en een aantal aanbidders hebben stof tot actie gegeven, waarvan de schrijfster een dankbaar gebruik gemaakt heeft.

Een prettig en onderhoudend boek.

Romans en Verhalen

BEDEL (Maurice) JEROME'S LIEFDE OP 60° N. BR. Blitz, Amsterdam.

Deze roman werd onlangs bekroond met den Goncourt-prijs. Het is een vlot en geestig geschreven werk, vol fijnen Franschen esprit van de eerste bladzij tot het einde. Jérôme heeft een tooneelstuk geschreven, dat in Oslo zal opgevoerd worden en hij reist daarvoor naar het hooge Noorden. Op de boot ziet hij een meisje, wordt verliefd en verovert haar na eenigen weerstand. Uni is een moderne Noorsche met vrije opvattingen en jongensachtige allures. Na hun verloving reizen zij naar Kopenhagen en daar wordt de verloving reeds verbroken. Noorsche en Fransche opvattingen botsen op elkaar in; Jérôme's liefde is na een paar dagen reeds bekoeld en lusteloos reist hij naar Frankrijk terug. Voilà tout!

Het is een geestige charge op Fransche verliefdheid en Scandinavische modernigheid. Uni Hansen (de wederpartij) bokst liever dan te dansen, doet aan Zweedsche gymnastiek, viert op eigen houtje verloving en vat de verlovingsrechten al te ruim op.

De geestigheid van Maurice Bedel speelt met dingen, waar wij liever niet mee spotten. Er komen situaties in het boek voor, die minder gewenschte lectuur vormen. Het wordt Fransche luchthartigheid van gevaarlijk allooi. Om al die redenen is het boek ernstig voorbehouden.

CRAWFORD (Mary) HAAR GEHEIM. (160) Vertaald door C. H. van Heeren. f 0,95. Romen en Zn., Roermond.

Op een klein ouderwetsch plaatsje in Engeland komt zich een jonge Lady vestigen met een allerliefst dochtertje. Zij leeft zeer teruggetrokken en brengt op een goeden dag de eerzame dorpsbewoners in de grootste opwinding, doordat zij ineens de heldin van

een drama wordt. Dit geeft de oplossing van het geheim, dat zij jarenlang zorgvuldig voor iedereen verborgen heeft.
Boeiende lectuur, voor iedereen geschikt.

BEHRNS (H.) TREESKE. (174) L. J. Veen, Amsterdam.

Treeske van Brugge heeft den grootsten misstap begaan, die een meisje doen kan. Zij staat op den rand van wanhoop en ellende, maar ziet bijtijds in, dat zij daarmee niets goed maakt en zij besluit in een eenvoudig leven, vol zelfopoffering, haar zonde uit te boeten. Haar kindje wordt geboren en zij wijdt zich geheel aan haar jongen.
Later krijgt zij de gelegenheid een goeden man te trouwen, waarna zij nog zeer gelukkig wordt in haar huwelijk.
Protestantsch getint, met een goede strekking voor volwassenen.

AYRES (Ruby M.) HET MANNETJE IN DE MAAN. (258) Vertaald door Guus Grillema. f 2,25. U. M. Holland, Amsterdam.

Om zijn ouders voor totalen ondergang te vrijwaren, stemt Philip Winterdick er in toe om de dochter te trouwen van een parvenu, die in de buurt is komen wonen en aan wien zijn vader veel geld schuldig is. Het meisje is reeds lang in stilte verliefd op hem, maar komt op den dag van haar huwelijk door de ruwheid van haar vader tot de ontdekking van de reden, waarom Philip haar getrouwd heeft. Dan volgt een duistere nacht vol verwarring en ontgoocheling, waarna de zon doorbreekt van het echtelijk geluk als zij elkanders liefde ontdekken. Echte ontspanningslectuur.

RICE BURROUGHS (Edgar) HET OPPERHOOFD. (213) Vertaald door Mr. Servaes. f 1,90. „De Combinatie", Rotterdam.

De ouders van een kleinen blanken jongen worden vermoord en de baby door de Indianen meegenomen en als Indiaansch krijgsman opgevoed. Hij wordt een groot krijger en zijn avonturen zijn in dit boek zeer boeiend verteld.
Voor degenen, die van deze lectuur houden, aanbevolen.

MANN (Heinrich) MOEDER MARIA. (209) Vertaald door Betsy Kater. f 2,75. Swartsenburg, Zeist.

De oorlog is er schuld van dat de generaal en zijn vrouw in zulke moeilijke omstandigheden leven en alles doen om eenigszins hun stand op te houden. De jongen, die voor hun zoon doorgaat, hebben zij in weelde opgevoed en hij heeft daar een gretig gebruik van gemaakt. Nu verkeert hij in de hoogste kringen, maakt veel schulden, die worden betaald door een rijke dame, die een onecht kind direct na zijn geboorte in vroegere jaren door een dienstmeisje bij de stadsfontein te vondeling heeft laten leggen. Het blijkt dat

Valentijn haar zoon is. Zij tracht den jongen door haar geld, door haar lichamelijke schoonheid en door allerlei andere middelen tot zich te trekken en verliefd op zich te maken, tot zij door omstandigheden gedwongen, op een dag aan een impuls gehoor geeft, een kerk inloopt en gaat biechten. Zij volgt den raad van den Biechtvader op om ergens een retraite te houden, zich daardoor te genezen van haar onzuivere liefde voor haar eigen kind en den jongen over te laten aan het arme prinsesje, dat reeds lang haar hartje aan hem verloren heeft.

Een zeer fantastisch boek waarin door vage aanduidingen op allerlei verkeerde neigingen en groote zonden wordt gezinspeeld, hetgeen een onbehagelijke sfeer schept. Mij dunkt alleen voor zeer ervaren oudere lezers.

HAMSUN (Knut) CON SORDINO. Vertaald door S. van Praag. f 4,25. Kruseman, Den Haag.

Dit boek is een vervolg van „Onder Herfststerren". Zonder eenige litteraire allure, maar met eenvoudige kunst verhaalt Hamsun de lotgevallen van een zwerver. Verwikkeling zit er niet veel in: het is de merkwaardige kijk op menschen en dingen, op natuur en omgeving, die het werk zijn waarde geeft. Jammer dat de atmosfeer weer vertroebeld wordt door minder onschuldige amoureuze verhoudingen, die voortdurend op de grens van het verbodene spelen, zoodat wij dit boek ernstig moeten voorbehouden.

HESZE (Hermann) SIDDHARTHA. Vertaald door B. H. den Boer-Breyer. f 3,25. Den Boer, Baarn.

„Een droombeeld uit het land der Brahmanen" luidt de ondertitel. Siddharta is een jonge Brahmaan, die vrede en wijsheid zoekt, beurtelings langs de wegen van zelfkastijding en zinnenlust, tot hij den vrede eindelijk vindt door de wijsheid van een eenvoudig visscher. Het boekje is geschreven in een eigenaardig deinend proza, dat beantwoordt aan den breeden contemplatieven geest der Indiërs.

Europeesche menschen zal dit werk maar matig bekoren. Hoewel een dosis Indische wijsheid ons goed zou doen, kunnen wij de doctrien in haar geheel niet accepteeren. Wegens die doctrien en de lascieve beschrijvingen blijft het boek voorbehouden voor rijpe oudere lezers.

DE VRIES (Maurits) HET WEB, 'N SCHILDERSLEVEN. f 2,50 en f 3,50. Brusse, Rotterdam. 1929.

Maurits de Vries is een hardnekkig voortzetter van het psychologisme. In deze novelle beschrijft hij het zielestadium van een nerveus schilder, die het nieuwe wil, maar geen succes heeft. Ten laat-

ste wordt hij krankzinnig. Bijzonder is dit werkje niet. Het verheugt ons, dat de schrijver ditmaal tenminste geen sexueele aberraties geanalyzeerd heeft. De kunst verliest er niets bij en de lezers winnen er mee.

Niet ongeschikt.

HILL (Headon) HET HUISJE IN HET RAVIJN. (222) Stella-Editie, Amsterdam. f 0,50.

Om zijn regeering het bewijs te leveren hoeveel schade de schatkist zou lijden bij het opheffen van de accijnzen, heeft een schatrijke Lord het baantje van dranksmokkelaar op zich genomen. Een journalist op zoek naar nieuwtjes komt er achter, wordt verliefd op de dochter van den Lord en speelt het spelletje mee net zoo lang tot de „pair" voldoende bewijzen in handen heeft.

Echte ontspanningslectuur.

WALLACE (Edgar) DE VLIEGENDE BRIGADE. (269) Vertaald door Jhr. R. H. G. Nahuys. Bruna en Zn., Utrecht. f 1,25.

In een donker krot in Londen houden zich eenige smokkelaars van cocaïne op, die er niet tegen op zien om een moord te doen wanneer zij vreezen voor ontdekking. Bradley, het hoofd van De Vliegende Brigade, brengt al hun misdaden één voor één aan het licht en rekent de bende met groote moeite in. Boeiende treinlectuur voor volwassenen.

DAM (Jules van) MIJN INDISCH AVONTUUR. (96) Stella-Editie, Amsterdam. f 0,25.

Hindoes, slangen, schijndooden en allerlei avonturen in het hartje van Indië, boeiend verteld.

ASKEW (A. & C.) WILDE SHEBA. (220) Stella-Editie, Amsterdam. f 0,50.

Om een algeheele ruïne te voorkomen heeft Mevrouw Rayne al haar hoop gevestigd op het winnen van een race met wilde Sheba.

Het paard is geen beestje om zonder handschoenen aan te pakken, want het gooit elken berijder finaal tegen den grond. Maar zij is zoo gelukkig den eenigen jockey, die in staat is den woesteling te temmen, in dienst te nemen en daardoor haar doel te bereiken. Een passage van een ouden vent die met een jong meisje wil trouwen, maakt het verhaal voorbehouden.

WOOD (Willy) IRISIS. (221) Stella-Editie, Amsterdam. f 0,50.

Edward Stone is schatrijk, van Europeesche afkomst, welke hij liefst verloochent om voor een Arabier door te gaan. Hij heeft een

vrouw liefgehad, wier overlijden hij nog steeds betreurt. Zijn trouwe raadsman, een oude Arabier, voorspelt hem dat er een tweede Irisis bestaat, die hem spoedig zal toebehooren en laat dan een der jongere employés van het kantoor naar Londen vertrekken om een Arabisch meisje, waarvan hij alleen het bestaan weet, op te sporen. Deze employé ondervindt ontzaggelijke moeilijkheden, want het meisje is in de handen van een oud wijf gevallen, dat haar brood verdient op onnoembare manier. De zaak komt echter tenslotte in orde, maar het boek is voorbehouden.

LUMMIS-SMITH (Harriet) POLLY-ANNA'S JUWEELEN. (202) Vertaald door Mevr. P. Kapteyn-Schröder. Swartsenburg, Zeist. f 2,25.

Deze juweelen zijn Polly-Anna's drie schatten van kinderen, waarvoor zij de grootst mogelijke zorg heeft, die zij opvoedt in de beoefening van haar heerlijk spelletje van blij-zijn. Zelf heeft zij het daarin ongeloofelijk ver gebracht en is nog steeds de zon voor geheel haar omgeving.

Jammer dat de serie van deze boeken met dit verhaal gesloten wordt, want wij nemen noode afscheid van zulk een gelukkige figuur als Polly-Anna.

Zeer aanbevolen.

ARNEFELD (F.) VERMIST. (211) Vertaald door Jac. van Emden. Stella-Editie, Amsterdam. f 0,50.

Op een dag verdwijnt een eerlijke banklooper met een grooten som gelds en hij wordt natuurlijk direct verdacht dat hij zich met het geld uit de voeten gemaakt heeft. Hoe de vork aan den steel zit, kan de liefhebber lezen in dit boeiend verteld verhaal.

AYRES (Ruby M.) HAAR KLEINE JONGEN. (186) Vertaald door L. van Leeuwen-Boomkamp-Belinfante. U. M. Holland, Amsterdam. f 1.50.

Robert Farthingdale is voogd over Larry, die verliefd is geworden op Josy, terwijl Robert het meisje zelf ook lief heeft. Hieruit komen vele verwikkelingen voor, die dit romannetje erg onaannemelijk maken. Voor volwassenen leesbaar.

COURTHS-MAHLER (H.) BRITTA RIEDBERG. (236) Vertaald door A. Vuerhard-Berkhout. Swartsenburg, Zeist. f 1,50.

Als een sloof werkt Britta Riedberg in het huis van haar oom en tante waar haar vader haar heeft achter gelaten, omdat hij zijn fortuin ging zoeken in Indië.

Onverwacht keert hij terug en neemt Britta mee naar zijn sprookjespaleis over zee, waar zij als een koninginnetje den scepter voeren mag en na eenige verwikkelingen tot een gelukkig huwelijk komt.

Niets op af te keuren.

DELL (Ethel M.) VERBODEN TOEGANG. (314) Vertaald door A. Vuerhard-Berkhout. Bruna en Zn., Utrecht. f 1,75.

Tante Bobby, zoo wordt zij door haar nichtje, Rose Mary, steeds genoemd, is een dapper vrouwtje, dat dag en nacht in de weer is om haar boerderij in orde te houden. Haar buurman Silas Hickory ziet dat met leede oogen aan, want hij wil het liefst haar van alle zorgen ontheffen en haar helpen zooveel hij kan. Tante Bobby is echter stijfhoofdig en weigert om afhankelijk te zijn van de hulp van wie dan ook, al is het dan nog zoo'n goeden buurman als Silas.

Rose Mary is een allerliefst jong meisje, dat naar vrijheid snakt, hoewel zij haar tante hartelijk lief heeft. Haar andere tante, Roberta, is een egoïstische vrouw, die alleen aan zich zelf denkt en o wee! als een vrouw dat doet, dan blijft er niets sympathieks aan haar over.

Tante Bobby heeft Rose Mary verboden naar een bal te gaan, het meisje is eigenzinnig en gaat toch. Zij laat zich schaken door den eersten-den-besten-vreemdeling dien zij ontmoet, welke vreemdeling de vroegere verloofde van tante Bobby blijkt te zijn. Hij neemt het meisje maanden lang mee op reis, maar behandelt haar als voogd.

Een jongeman, die haar oprecht lief heeft, achterhaalt haar en brengt haar naar haar tante terug, terwijl Roberta intusschen ernstig ziek wordt. De ontmoeting tusschen Bobby en haar vroegeren verloofde leidt tot geen ander resultaat dan dat zij inziet dat zij jarenlang een illusie gekoesterd heeft, die op een dwaling berustte, hetgeen in het voordeel uitvalt van Silas. Voor groote menschen.

FAIRLIE (Gerard) GENADE VOOR RECHT. (272) Vertaald door Jhr. R. H. G. Nahuijs. f 1,25. Bruna en Zn., Utrecht.

Op een avond brengt Bill Wilson de vrouw van een zijner vrienden na een souper naar huis, vindt haar man doodgeschoten in zijn kamer liggen, als hij weer buiten komt de vrouw verdwenen, terwijl hij zelf wordt neergeslagen en verdoofd. Dit is het begin van een reeks avontuurlijke gebeurtenissen, waarin de misdaad hoogtij viert, terwijl Bill en zijn vriend Vick Carryl alles doen om de boosdoeners te ontmaskeren en er tenslotte in slagen hen onschadelijk te maken.

FAIRLIE (Gerard) DE MAN MET DEN GROENEN RING. (272) Vertaald door Jhr. R. H. G. Nahuijs. Bruna en Zn., f 1,25. Utrecht.

In dit verhaal is de groote misdadiger, welke in het vorige zulk een beduidende rol speelde, weer komen opdagen en wordt hij weer achtervolgd door Carryl. Hij heeft nu de leiding van een groote misdadigersbende, waarmede hij in verstandhouding staat door allerlei geheime teekenen. Er worden eenige meisjes opgelicht, die alleen vóor een grooten losprijs zullen worden vrijgelaten en Carryl met zijn vrienden slagen er werkelijk in, bijna ten koste van hun eigen

leven, om ook nu weer te triomfeeren over de misdaad. Boeiende ontspanningslectuur voor volwassenen.

FABRICIUS (Johan) MARIO FERRARO'S IJDELE LIEFDE. (428) Leopold, f 3,90. Den Haag.

Novemberstormen, kletsnatte dagen, afgevallen bladeren en modder, duisternis midden op den dag en verdiept zijn in Mario Ferraro's ijdele liefde, waar de blauwe zee van Capri en de warme Italiaansche hemel je uit tegemoet komen. 'n Italiaansch temperamentje dat van Mario, jaloersch, opvliegend, onbewust dapper en bewust lafhartig. Hij steekt zoo maar een Tedesco overhoop, die zijn Giulietta naloopt, vlucht dan ver weg, komt op een boot terecht naar Paraguay, heeft onderweg het bofje om een blond klein meisje, dat in zee gevallen is, te redden, waarvoor hij van den vader een grooten som gelds ontvangt plus een gouden horloge en een geheele uitrusting van de overige passagiers. Dan koopt hij een ranch met koeien en al wat er bij hoort en laat Giulietta over komen. Tot dusver heeft hij in een roes geleefd, maar de hooghartige koele houding van zijn vrouw doet hem nadenken. Zij is een slechte vrouw, die reeds veel mannen heeft toebehoord en ze allen voor den gek houdt. Mario komt door haar toedoen in de gevangenis, neemt deel aan een oproer en wordt door een van zijn knechts, die wraak op hem wil nemen, overhoop geschoten. Giulietta heeft zich intusschen met den kapitein van het schip getroost. Weg blauwe hemel van Capri......de Novemberstormen gieren weer. Jammer! Hier en daar wat naturalistisch getint. Alleen voor rijpere lezers.

DELL (Ethel M.) DE WEDLOOP MET HINDERNISSEN. (328) Vertaald door Jhr. R. H. G. Nahuijs. f 1,25. Bruna en Zn., Utrecht.

Lady Joanna Farringmore heeft haar druk en wereldsch leven ontvlucht in de eenzaamheid van een klein plaatsje en hoopt daar onbekend eenigen tijd te kunnen doorbrengen om wat op adem te komen na het verbreken eener verloving, welke zij ondragelijk vond. Daar leert zij den onderwijzer van het dorp kennen als een diamant van het zuiverste karaat: hij heeft de zorg op zich genomen voor een gebrekkig broertje, dat in alles van hem afhankelijk is. Veel moeilijke hindernissen belemmeren Richard Green op zijn weg naar het hart van Lady Joanna, die hij alleen kent als een aantrekkelijk jong meisje, dat een betrekking als gezelschapsdame zoekt. Maar hij is een karakter, dat de moeilijkheden slechts kent om ze te overwinnen en krijgt ondanks alles zijn zin.
Het is voorbehouden lectuur om enkele précaire situaties.

NEUBACH (Ernst) IK HEB MIJN HART IN HEIDELBERG VERLOREN. f 1,60. (235). Vertaald door A. Vuerhard-Berkhout. Swartsenburg, f 1,60.

Een roman met een proloog! Daarin ontvlucht Evelyne Henderson het huis van haar schatrijken vader in New-York, die haar

wil laten trouwen met een anderen geldmagnaat, King, om zich naar haar vaders familie in Heidelberg te begeven. Zij wordt daar verliefd op een student, die in een duel om haar doodelijk gewond wordt, terwijl zij na eenigen tijd een kind krijgt. De nasporingen van haar vader hebben haar dan juist achterhaald en Henderson steekt zelf de zee over om zijn dochter terug te halen. Het kind, een jongen, wordt door hem eenvoudig bij arme boerenmenschen achtergelaten, zonder dat hij daarin zijn dochter kent. In New-York terug gekomen, trouwt Evelyne met King. Het verhaal: De jongen, die Frits Klaas genoemd wordt, is opgegroeid onder bescherming van een professor, die een rekenkundig genie in hem ontdekt heeft en hem in Heidelberg studeeren laat voor dokter. Hij wordt assistent van een beroemden chirurg en doet een schitterende operatie bij een hartverlamming. De oorlog breekt uit en hij werkt al die jaren achter het front. In New-York is Henderson overleden en staat King aan het hoofd der enorme zaken. Evelyne heeft een tweeden zoon gekregen, Bobby, welke zij onmogelijk regeeren kan. De jongen verspilt zijn beste krachten in allerlei uitspattingen en buitennissigheden. Zijn vader sterft en in plaats van zich aan het hoofd der zaak te stellen, laat hij de violen maar zorgen, tot de oorlog komt en hij als vrijwilliger dienst neemt, gedupeerd als hij is door een der New-Yorksche schoonen. Zijn moeder is wanhopig en stelt zich voor dat de beide broers tegenover elkaar zullen komen te staan. Bobby wordt ernstig gewond en gevonden door Frits Klaas, die hem door zijn kunde het leven redt. Gezond en wel keert Bobby naar huis terug en verzoekt zijn redder eens spoedig bij hem te komen. Na veel avonturen gelukt het Klaas zijn halfbroer te bereiken en hij komt juist op tijd om op zijn moeder de operatie toe te passen, waardoor hij beroemd is geworden en haar het leven te redden. Dan is hij in staat om eindelijk zijn meisje, dat in Heidelberg reeds jaren op hem wacht, te gaan halen. Zij is op het punt met een ander te trouwen, gedwongen door haar vader, maar hij haalt haar nog juist voor de kerkdeur in en kan de plaats van den bruigom innemen. Met de Christelijke moraal wordt in dit boek zeer eigenaardig omgesprongen. Een duel is een van zelf sprekend iets en de meisjes nemen het met de zedigheid zoo nauw niet. Zeer voorbehouden lectuur.

MARTET (Jean) MARION'S BEVRIJDING. (252) Vertaald door Mevr. C. E. Kwak-Stroman. Swartsenburg, Zeist.

Na dagen lang in een ijstemperatuür door Alaska gespoord te hebben om de goudvelden te bereiken, komen de menschen die in dezelfde coupee hebben gezeten, in het kleine plaatsje aan en gaan dan uit elkaar om ieder op zijn eigen manier de jacht naar goud te gaan beginnen. Een jong meisje, Marion, is er het slechts aan toe.

want de familie, waarheen zij gaat, laat haar in den steek en zij komt terecht in een werkhuis, waar zij een onmenschelijke behandeling ondergaat. De jongeman, die over haar gezeten heeft, kan haar niet vergeten en tracht haar, wanneer hij van haar treurig lot hoort, te bevrijden.

Een goed geschreven boek voor ervaren lezers, want er komen hier en daar eenige zonderlinge theorieën in voor, waarmede wij het niet altijd eens zijn.

RODION (MARKOVITS) NIEUWS VAN HET OOSTELIJK FRONT. (304) Vertaald door J. Nikolics. „De Combinatie", Rotterdam.

Na zijn vrouw en kinderen verlaten te hebben, komt een luitenant-vrijwilliger al spoedig in den vollen oorlog aan het Oostelijk front.

Omdat hij van beteren stand is, heeft hij eerst een postje gekregen bij de administratie, maar later komt hij bij een aanval in de gelederen en wordt al heel gauw gevangen genomen door de Russen. Heel zijn lijdensgeschiedenis wordt uitvoerig verteld en vooral in Siberië is zijn leven hard, ofschoon de man een tevreden natuur heeft.

Het boek geeft wel een trouw verslag van allerlei ondervindingen van een soldaat in den oorlog en lijkt ons voor ervaren lezers zeer interessant om ter hand te nemen.

FRANKEN (Arts Tjebbo) TUSSCHEN LEVEN EN DOOD. (182) Geïllustreerd door Wim Wouters. Blitz, Amsterdam.

In verschillende korte schetsen geeft hier een dokter zijn humoristische en ook minder prettige ervaringen uit zijn praktijk. Vooral kinderen schijnen het hart van dezen menschlievenden dokter gestolen te hebben en daarvan vertelt hij op zijn best. De aardige illustraties maken dit boek, dat voor een ontspanningsuurtje aan te bevelen is, nog aantrekkelijker.

De Negende Thermidor

door J. STRAELEN.

De geschiedenis van Stahl, een jongen Rus (of geen Rus) van twijfelachtige afkomst, is een vreemde geschiedenis en keizerin Catharina van Rusland was een vreemde keizerin. Nog vreemder moet het ons voorkomen, dat vroeger groote rijken geregeerd werden door dwingende kinderen en een stel leeghoofden, die een amourette minstens even belangrijk achtten als 's rijks financiën. Het laatste is weer niet vreemd, om de zeer eenvoudige reden, dat financiëele politiek boven hun bevattingsvermogen reikte en iedere on-

beduidendheid-met-een-mooi-gezicht immoreele avonturen kan beleven.

Stahl is zoo'n onbeduidendheid-met-een-mooi-gezicht. Omdat sommige Russische edelen van meening zijn, dat Catharina haar favoriet Zoebow te lang handhaaft, wordt Stahl naar het hof gedirigeerd met het uitgesproken doel, dat Catharina vuur en vlam voor hem zal worden. Dat plan had veel kans van slagen, want Catharina was een goed, oud mensch, die echter in haar liefdesaffaires van afwisseling hield, ook nog op den grootmoederlijken leeftijd, en niet bepaald het voorbeeld was van een heerscheres met bestuurs- en organisatietalent. Maar niet iedereen is ingenomen met Stahl als toekomstigen vlam van de keizerin (hetgeen impliceert, dat hij de regeerder van Rusland zal worden), natuurlijk ook Zoebow niet, die dan de liefde van „Moedertje" heeft. En dus wordt de jongeman naar het buitenland gestuurd, als diplomaat! Dat hij jong, onbeduidend en niet overmatig wereldwijs is, doet er niet toe. Zijn ietwat goedig-verwaande domheid blijkt o.a. uit zijn eigenaardig dagboek en uit het feit, dat hij uit een soort stands-plichtsgevoel een liaison zoekt (ieder jonge edelman deed het immers).

Immanuel Kant was een groot geleerde, een wijsgeer, die zich niet uitermate inspande, om op den voorgrond te treden. In het boek van Aldonov[1]) leert men hem echter kennen als een zelfgenoegzaam, praatgraag mannetje („Heusch, het zou voor de menschen geen kwaad kunnen te weten, wat de oude Immanuel Kant te Koningsbergen in de Prinzessinstrasse denkt."), dat een hem volslagen vreemden jongeman zijn medewerking aanbiedt om te studeeren en later professor te worden. Stahl ontmoet hem heel toevallig in een laantje te Koningsbergen; de ontmoeting zelf is wel zeer toevallig, niet het feit dat de ontmoeting dáár was, want het is bekend, dat Kant iederen dag hetzelfde laantje voor zijn wandeling koos.

Robespierre was een despoot, een genie misschien dat dicht bij waanzin stond, een geboren heerscher, een demagoog, een booswicht, wat men wil, maar hij was ook een idealist. De verwezenlijking van zijn ideaal vroeg het nu eenmaal, dat de bestrijders naar de guillotine werden gebracht; zuchtend maakte dus de „goede vriend" iederen dag een lijstje van verdachten op, praatte daarna minzaam over de deugd, weigerde een sinaasappel te eten, omdat het volk honger leed, en wandelde naar Ermenouville om zich te vereenigen met den geest van Rousseau. Wanneer hij, na zijn val in den nacht van 9 Thermidor, zelf zijn hoofd aan het mes moet geven, vreest hij de executie niet, omdat hij zeker weet 's avonds in dat andere

---

[1]) ALDONOV. DE NEGENDE THERMIDOR. Vertaald door B. Raptschinsky. (392) Thieme en Cie., Zutphen.

oord verwelkomd te zullen worden door den geest van Jean Jacques.

Waarom schrijven we dit? Omdat het een denkbeeld geeft van den historischen roman van M. Aldonov. Het is het eerste deel van de tetralogie *De Denker*, die het tijdvak 1793 - 1821 zal behandelen. Ook wie niet van geschiedenis een speciaal-studie of een hobby heeft gemaakt, zal de visie niet deelen, die Aldonov op sommige karakters en toestanden heeft. (géén Katholiek zal bijv. onderschrijven, dat Talleyrand in dezen roman zich niet door zijn atheïstische overtuiging bezwaard voelde, omdat „ook wel *kardinalen en pausen atheïst waren geweest.*) Toch hebben in belangrijke mate de personen in den roman-geschiedenis reeds voor vele lezers een eigen bekoring (ook tijdens de schooljaren houden de meesten van het vak geschiedenis), zeker moet dit wel het geval zijn met een boek, dat in een der hevigste tijdperken der geschiedenis speelt: de Fransche Revolutie, en waarin figuren optreden als Pitt, Kant, de Peterburgsche hofkliekjes, Priestley en Burke, Talleyrand, Danton, Robespierre, enz.

Uit het bovenstaande heeft men reeds begrepen, dat Aldonov tegenover de historische personen geen zuiver objectief standpunt inneemt, al zijn natuurlijk de feiten het fundament voor zijn roman en kiest hij geen nauw omschreven stelling; nu en dan laat hij aan den lezer de beslissing, of hij in ernst spreekt of in lichten spot. De tijd echter, dien hij gekozen heeft, zal veler belangstelling opwekken; het voordeel dat de stof hem bood, heeft hij gebruikt. De debatten over de revolutionaire gedachte tusschen Talleyrand, Priestley, Pitt e.a., hoewel soms wat lang en gewild tusschen de actie geschoven, maar vooral de passages over het particuliere leven van Robespierre, de terechtstelling (of moord) der Girondijnen, de dramatische vergadering der Conventie op 9 Thermidor en dergelijke, zijn interessant door het onderwerp en boeiend door beschrijving. Lezers met de gave des onderscheids wat betreft kerkelijke en wereldlijke geschiedenis dier dagen, zullen dezen roman met belangstelling lezen.

Een definitieve waardeering van Aldonov als schrijver van historische romans zal intusschen moeten worden uitgesteld, tot meer deelen van de tetralogie zullen zijn verschenen.

Twee Romans van Gerechtigheid

door J.v.H.

WERFEL (Franz) DE REUNIE. Vertaald door P. van Schilfgaarde. (268) f 2,75 en f 3,75.
WASSERMANN (Jacob) DE ZAAK MAURITIUS. Vertaald door J. Jac. Thomson. (560) f 4,25 en f 5,25. Beide Erven Bijleveld, Utrecht.

Het doet mij genoegen dat er een werk van Werfel in het Nederlandsch vertaald is. De Reünie (Der Abituriëntentag) is een der weinige boeken, die ik met groote voldoening gelezen heb. Er zit *ziel*

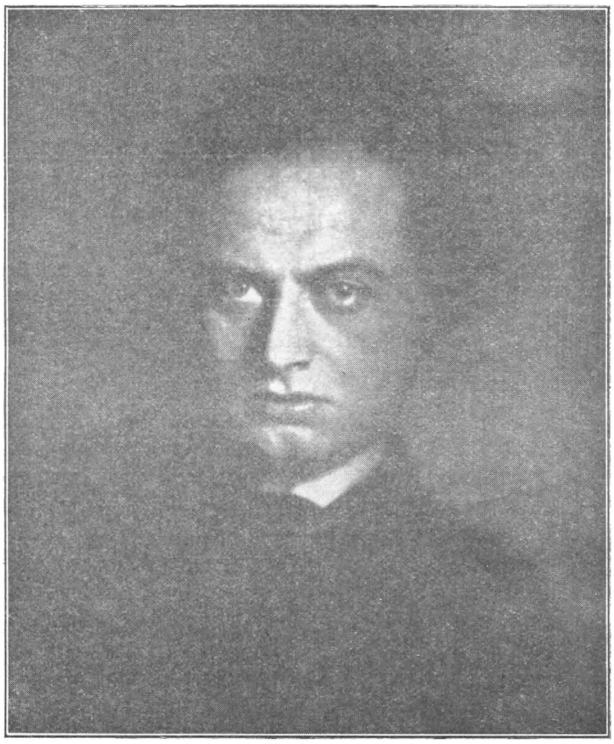

FRANZ WERFEL

in dit boek. Werfel is geboortig uit Praag en het is of de schrijvers, die geboren en getogen zijn in de schaduw van het Hradschin, iets bijzonders over zich hebben, een zieledistinctie, een fijne vergeestelijking, die vele Germanen missen. Men denke aan Rilke en Salus.

Werfel is een van de belangrijke persoonlijkheden der Duitsche litteratuur. Verhalend proza heeft hij weinig geschreven. Dezer dagen

verscheen zijn lijvigste roman: Barbara oder die Frömmigkeit, een boek van over de 800 bladzijden. Hij is een dier bijzonderen in het jonge Europa, van wie Maritain gezegd heeft: Dieu travaille les coeurs. Een religieuze kwelling is de voornaamste inspireerende kracht zijner kunst, zoowel in zijn lyriek als in zijn drama's. De Reünie werd geschreven in 1927. Het is in den strengen zin geen roman, maar iets alleenstaands in zijn soort, een schuldbekentenis, een moreel probleem, behandeld door een mensch, die wonderlijk rijk geoutilleerd is op het gebied der ziel, die zich thuis voelt in de binnenregionen van schuld- en gerechtigheidsgevoel, die met maagdelijke hand de emoties en impulsen des gemoeds weet te peilen. Zijn menschen zijn wezens met ziel, meer nog dan met karakter. Elke bladzijde, elke zin is geladen van menschelijkheid. De politieagent, die voorbijstapt, de concierge, die opendoet, 't zijn menschen met een innerlijk.

Als de rechter van onderzoek Sebastian aan de Reünie der oudleerlingen van het Nicolaas-gymnasium deelneemt, voelen we ons te midden van werkelijk levenden, van menschen met achtergronden.

Er huivert iets achter hun gelegenheidsgezichten. Sebastian vertelt van het geval dat hij jùist beleefd heeft. Hij komt zòo van zijn bureau, waar hij een aangeklaagde ondervraagd heeft, die Franz Adler heet en beschuldigd is van moord op een Dirne. . . . Franz Adler! Een der ontbrekende klasgenooten, cursus 1902, op deze reünie heette ook Franz Adler! Leéftijd en uitzien, alles klopt!

Sebastian gaat naar huis en thuisgekomen stroomt hem zijn bekentenis uit 't hart en uit de hand. Als gymnasiast heeft hij, Sebastian, het heerezoontje, den armen nobelvoelenden Adler den weg naar de Dirnen geleerd en daarna heeft hij een ploertenstreek aan hem gepleegd door een ernstig vergrijp, dat hij zelf beging, op Adler te schuiven en hem zoo onmogelijk te maken. En nu moet hij als rechter van onderzoek Adler een bekentenis zien te ontlokken. Wie heeft hier de meeste schuld, Adler of Sebastian? Het wordt hem te machtig; hij maakt zich bekend, doch Adler herkent hem niet of veinst hem niet te kennen.

Dit is het gegeven dat Werfel verwerkt tot een aangrijpend verhaal van schuld en boete. Want Sebastian heeft geboet voor zijn zonde door veel te weigeren van wat het leven hem aanbood. Het is geen boek voor onmondigen en onvolwassenen — er is sprake van heel verkeerde dingen — , maar voor rijpe menschen, die weten en begrijpen, is het een der verblijdendste vertalingen van den laatsten tijd.

De Zaak Mauritius: een andere roman van gerechtigheid! Ik ken weinig schrijvers, die zoo gaan vervelen, die in een lange periode van ondervinding zoo weinig geleerd hebben hun defecten af te leg-

gen als Jacob Wassermann. Waar blijft de bekoorlijke soberheid van Werfel? Een boek van 560 dichtgedrukte bladzijden om een juridisch geval te belichten! Wassermann is een schrijver van groote gaven, maar hij verdrinkt in zijn talent. Bovendien is de vertaling niet gelukkig. Eindeloos lange Wassermannsche zinnen! Eigenaardigheden als „omneer" in plaats van „omlaag", „onlosmakelijk" en vaak herhaalde germanistische wendingen verhoogen het leesgenot niet, ondanks den naam J. Jac. Thomson. Er staan onverteerbare hoofdstukken in dit lange, lange boek, dat beleefd wordt door meestal onsympathieke personages.

Dit werk is een aanklacht. Heel het hedendaagsche rechtssysteem wordt erin aangevallen. Wat is de zaak Mauritius? Baron von Andergast heeft achttien jaar geleden carrière gemaakt door Leonhart Mauritius, een bedenkelijk individu, veroordeeld te krijgen wegens moord op zijn vrouw. De omstandigheden en de beëedigde verklaringen der getuigen waren zoo, dat hij als de schuldige mòest beschouwd worden, hoewel hij aldoor zijn onschuld heeft staande gehouden. Andergast heeft een zestienjarigen jongen, die, schrander en met een scherp rechtsgevoel begaafd, wantrouwen krijgt in de zaak Mauritius. Hij vlucht naar Berlijn, waar de beëedigde getuige van achttien jaar terug woont, en ontwringt hem de bekentenis van zijn valschen eed. De moordenares was Anna Jahn, zuster van Leonharts vrouw. Baron von Andergast heeft intusschen gratie weten te verkrijgen voor Leonhart; deze keert terug in de wereld, maar wordt overal afgestooten, ook bij Anna Jahn, die in gebed en Godsvertrouwen den vrede hervonden heeft, maar hèm, Leonhart, de deur wijst, zoodat hij in wanhoop zelfmoord pleegt.

Dit gecompliceerde geval, waar men op 't eind van het boek nauwelijks uit wijs wordt en dat Wassermann voor zijn schrijftafel in elkaar heeft gerebusd, zou een aanval op de geldende rechtspraak zijn! Het is tè onnoozel!

Wassermann kladt zijn kleuren dik op! De Baron moet zoo zwart mogelijk optreden. Hij heeft zijn vrouw, die in zwakheid een misstap beging, van zich gescheiden (de letter der wet had hij natuurlijk op zijn hand!), hij is stijf en hard als graniet, heeft een liaison en tyranizeert iedereen. Leonhart Mauritius, de luchtig levende boemelaar van jaren her, wordt op den duur een verongelijkte engel. Zijn vriend Waremme, de valsche getuige, is een onbegrijpelijk inktvischachtig wezen, dat ieder vangt in zijn grijparmen. Een luguber gezelschap! De held is Etzel, de zestienjarige. die wel wat erg wonderlijke dingen tot stand brengt. In urenlange redeneeringen verwikkelen zich al deze menschen tot onoplosbare raadsels.

Toch ontkomt men niet aan Wassermanns talent. Er staan bladzijden in dit boek van grandioozen, misschien grotesken zwier

maar men hunkert naar het licht, naar bevrijding uit die woordcascade. Alle verschrikkingen der misdaad, alle fantomen der zeven hoofdzonden spoken door dit verhaal als de verdoemden door Dante's Inferno. Het moest een aanklacht worden tegen de heerschende ongerechtigheid, maar de schrijver zelf pleegt onrecht tegen menschen en verhoudingen. Het is een daad van eenvoudige onrechtvaardigheid!

Van diverse Pluimage

STEGENGA Azn. (Dr. P.) OUDE LANDEN EN STEDEN. (261) Meulenhoff, Amsterdam.

De schrijver heeft een reis gemaakt door de meeste landen rond „de oude wereldzee"; zijn verhaal dier reis werd met een drievoudig doel geschreven. Ten eerste heeft hij willen vertellen, eenvoudig en los, van zijn reisavonturen; als zoodanig is het boek buitengewoon goed geslaagd.

Dan heeft hij er eigen gedachten over belangrijke en diepe vragen, die al reizende bij hem rezen, in willen behandelen. Hier zullen Katholieke lezers op veel punten van opinie verschillen met den Protestantschen schrijver. Vooral de gedachten, die het verblijf in Jeruzalem, meer bepaald in de H. Grafkerk, bij hem opwekken, zijn typisch vrijzinnig Protestantsch.

Dan vertelt Dr. Stegenga nog een en ander, vooral in beschouwenden zin, over de kunst — antieke en meer moderne — der landen, die hij bereisde. Op dit gebied is hij leek, naar hij zelf verklaart, maar dan toch een kunstgevoelige leek, moeten wij er aan toevoegen. Het werk, dat schitterend geïllustreerd is, bevelen wij ontwikkelden zeer gaarne aan.

BOONSTRA (Mr. J.) HET JUISTE WOORD. (174) Waesberge en Zn., Rotterdam. f 1,90.

De ondertitel luidt: „Een moderne handleiding voor ieder, die het juiste woord op de juiste plaats wil spreken." In een rij korte hoofdstukken bespreekt de schrijver vooral alles, wat betrekking heeft op 't spreken in het openbaar, en geeft hij wenken en raadgevingen, waarvan verreweg de meesten zeer juist en praktisch zijn; bijzonder de meer algemeene beschouwingen geven blijk, dat de schrijver een menschenkenner is.

Het smakelijk geschreven boek zal o.i. wel veel gelezen en geraadpleegd worden.

STOPPELAAR (Ds. R. J. de) SPRAKE EN SPROKE VAN HET JAAR. (231) Schoonderbeek, Laren. f 4,50 en f 5,90.

Weiden en wateren worden beschreven, zooals zij zich, afwisselend, het geheele jaar voordoen. Maar hoe worden zij beschreven! Ds. de Stoppelaar is een natuurkenner, en daarbij in zekeren zin een artist; een prettig verteller vooral, met een liefde voor zijn onderwerp, alleen door een natuurminnaar naar waarde te waardeeren. Hoe leeft dat landschap, door hem uitgebeeld, hoe weet hij er de schoonheid, onder alle aspecten, van te laten uitkomen. Onze natuurminnaars zijn wel gelukkig een schrijver te bezitten als Ds. de Stoppelaar. Een bijzonder woord van lof komt ook den uitgever toe voor de prachtige uitvoering van het werk, dat verlucht werd met mooie illustraties.

Dit boek van het Friesche landschap zij ieder sterk aanbevolen.

GEWIN (EVERARD E.) MENSCHEN EN TIJDEN. (160) Ruys' U. M., Zeist. f 2,60.

Het boek bevat vier historische schetsen:

Lotgevallen van een Hagenaar uit de 17e eeuw;

Bilderdijk en zijn geliefde in Duitschland;

Een jong réveilprediker uit den Restauratietijd; en
Uit het Leven eener „Schöne Seele".

De studie over Bilderdijk lijkt ons het minst geslaagd, daar hierin de lezer meer uitsluitend in aanraking wordt gebracht met twee menschenlevens, terwijl het tijdsbeeld eenigszins werd verwaarloosd. In de overige opstellen wordt dit beter verzorgd en bestaat tusschen dit en de behandelde figuren een harmonisch verband. Vooral door de twee laatste studies is dit een waardevol boekje voor belangstellenden in het Réveille en de Romantiek. Een enkele opmerking wat de taal betreft: de uitdrukkingen „godsdienstige opwaking" (bladz. 95) en „niet-kerkistische orthodoxie" (bladz. 97) verhoogen niet bepaald, dunkt ons, de taalschoonheid.

HEYMANS (Dr. G.) INLEIDING TOT DE SPECIALE PSYCHOLOGIE. Deel I (242) deel II (260)

RUEMKE (Dr. H.) INLEIDING IN DE KARAKTERKUNDE. (248) Uitgaven van de Volksuniversiteitsbibliotheek 43, 44, 45. Erven Bohn. Haarlem. f 1,90 per deel.

De geschriften van deze beide auteurs laten zich gevoegelijk te zamen bespreken, daar zij over zeer na verwante gebieden handelen en ten deele elkander aanvullen. De eerste auteur, eenigen tijd geleden wegens het bereiken van den ouderdomsleeftijd als hoogleeraar te Groningen afgetreden, geeft hier een uiteenzetting van zijn vermaarde typenindeeling, gebaseerd op breedopgevatte onderzoekingen door hem gedaan. Gegevens omtrent verschillen tusschen de geslachten en tusschen de menschen van verschillende leeftijden, eveneens aan zijn enquête ontleend, vindt men in volgende hoofdstukken vermeld.

Bij den tweeden schrijver vindt men naast andere systemen en indeelingen ook Heymans' systeem terug, hier meer critisch bekeken. Wie na lezing van Heymans' boeken dan ook den indruk mocht hebben, een indeeling in typen te bezitten, die onaanvechtbaar is, zal deze meening na lezing van Rümke's boek wel moeten loslaten. Hem zal blijken, dat op het gebied der karakterologie wel reeds vele indeelingen en systemen voorhanden zijn (Jung, Kretschmer, Heymans, Spranger e.a.), die uitgaande van verschillende gezichtspunten, belangrijke zijden van het karakter belichten, maar dat daarnaast aan andere zijden van het karakter veel te weinig of nog geen aandacht is besteed. Zoo is de karakterologie een terrein, dat nog grootendeels moet ontgonnen worden.

Dr. L. BERGER

CHRISTALLER (Helene) HEILIGE LIEFDE. Een verhaal uit Assisi's verleden. Geaut. vertaling van Dr. Belle Jansen. Bijleveld, Utrecht. 1928. f 2,90.

In dit eerste gedeelte van dit werk, dat door eene protestante of althans eene niet-katholieke is geschreven, worden de roeping der H. Clara en haar eerste ontmoeting met den H. Franciscus verhaald. In het verder gedeelte lezen we de latere lotgevallen der beide heiligen tot aan hun dood. Alles is geschreven met oprecht gemeende vereering en bewondering voor de beide personen, die ook voor de niet-katholieke schrijfster ware „heiligen" zijn.

De katholiek moge voldoening erin vinden, dat de helden en heiligen die hij vereert en liefheeft, eerbied en hoogachting afdwingen ook bij anderen, die in geloofsovertuiging en in levensopvatting overigens zoo ver van hem afstaan, hij zij toch eenigszins voorzichtig met die voldoening, ja, althans wat dit boek betreft, zelfs het: „tevreden, maar niet voldaan" kan nog niet de stemming zijn, waarmee hij het sluit. Immers in de H. Franciscus en Clara, die de schr. hem voorhoudt, kent hij de trekken niet terug dier beide groote en heroïke figuren, zooals eerste levensbeschrijvers en de overlevering ze hem toonden. De H. Franciscus, die de protestanten ons teekenen, is niet die twaalfde-eeuwsche heilige, die Christus' Kerk en hare gezagvoerders liefhad en die in de gehoorzaamheid aan hun gezag zijn kracht en vreugde vond. Ook het lijden en de liefde en de mystiek, die den poverello van Assisi zoo groot en zoo beminnelijk maakten, vindt hij onvoldoende geteekend in den Francesco van Helene Christaller.

FUELOEP-MUELLER (René) MACHT UND GEHEIMNIS DER JESUITEN. Grethlein & Co., Leipzig. 1929.

Dit lijvige boek, dat met veel sympathie en met voor een niet-katholiek wonderlijk begrijpen geschreven is, behandelt vrijwel alles wat er over de Jezuieten te behandelen is. Veel ervan wordt slechts oppervlakkig besproken. Maar de meest essentiëele elementen van het Jezuietisme en zijn geschiedenis worden beschouwd vanuit een zeer waardeerend standpunt, zoo waardeerend dat de eindindruk zelfs te bewonderend is. Dit is trouwens noodzakelijk, wanneer men in vogelvlucht al het groote en bijzondere eener orde overziet en al het middelmatige en gewone daarbij vergeet.

Fülöp-Müller ziet de Jezuieten natuurlijk vanuit een te humanistisch, te wereldlijk standpunt: de innerlijke drijfkracht van het religieuze leven, de liefde Gods, ontgaat hem, niet geheel, maar toch grootendeels. De „uitbreiding der wereldmacht van Rome", die toch voor ieder Jezuiet en voor ieder geloovige, zuiver bovennatuurlijk georiënteerd is, is bij hem te imperialistisch. Dat de katholieke resp. de Jezuietenmoraal niet de eigenlijke katholieke ethiek, maar meer een barmhartigheidsstrategie ten behoeve van zondaars is, had duidelijker beklemtoond moeten worden. Bij de Pompadour-affaire wordt beweerd, dat de Jezuieten intransigent waren tegenover zonden des vleesches, maar tegemoetkomend voor andere, welke inconsequentie zich later zou gewroken hebben. Een katholiek lezer zal deze onjuistheid wel inzien. Ook worden de Jezuieten ongeveer voorgesteld als dé overdragers van Aristoteles en Sint Thomas: wederom te veel eer! *Franz* de Liguori vooral zou de Jezuietenmoraal tot volle zegepraal gevoerd hebben. Er zijn meerdere onjuistheden; maar ieder ontwikkelde zal met genoegen (en eenige correcties) dit boek lezen.

KNUVELDER (Gerard) ZWERVERS. Gianotten, Tilburg. 1929. (94) f 2,50.

Een bundel essays over bekende persoonlijkheden op litterair gebied. Knuvelder vereenigt een breede waardeering met een zuiver katholieke „Einstellung"; deze beschouwingen zijn zeer instructief en kunnen als model gelden van katholieke litteratuurbeoordeeling. Was het boekje drie, viermaal zoo volumineus als het nu is, dan zou het een werk van bijzondere beteekenis zijn. Wellicht heeft de Moller-hulde de uitgave bespoedigd en dus het werkje verdund.

HENSEN (Mgr. Dr. A. H. L.) NOVA ET VETERA. Met 20 illustraties. „Elsevier", Amsterdam.

Veel voelen wij niet voor bundelwerk, maar Mgr. Hensen mocht het doen en het is een belangwekkend geheel geworden, dit boek, waarin hij ons laat meeleven met het oude en hedendaagsche Rome. Door dit werk wordt men zich bewust van de noodzakelijkheid, dat er steeds Nederlandsche priesters in Rome blijven studeeren om zich daar aan de bron zelf te laven. De herinneringen aan Dr. Ariëns z.g. uit dien tijd zullen ieder goed doen. Voortdurend blijkt het, hetzij hij met veel humor spreekt over het dagelijksch leven te Rome, Tunis, Cairo, of te Jeruzalem, dat Dr. Hensen een geestig en onderhoudend verteller is, maar ook de ware priester, de goede herder verloochent zich niet bij de schildering dier twee sterfbedden. Elke priester of ontwikkeld leek, die dit boek leest, zal onder hoog geestelijk genot zijn kennis rijkelijk vermeerderen.

BRUYNE (Prof. Dr. E. de) KUNSTPHILOSOPHIE. Philosophische Bibliotheek. Voor Nederland N.V. Dekker, v.d.Vegt en van Leeuwen. Utrecht-Nijmegen.

In den aanvang van zijn boek zegt de schrijver, dat de titel eigenlijk moest luiden: „Grondbeginselen van de Aesthetica en van de Algemeene Kunstphilosophie." Wij vinden het jammer, dat een andere titel is genomen, die den inhoud van het boek minder juist karakteriseert.

De taak van de Bruyne was moeilijk. Hij heeft een stof gekozen waarover een

zeer uitgebreide litteratuur bestond, die vele complexe vraagstukken bevat, maar die te weinig van scholastiek standpunt uit is behandeld. Het verdient dan alle waardeering dat de Gentsche hoogleeraar onze gids wil zijn om den weg te wijzen door al de vraagstukken heen die op het gebied der aesthetica en kunstphilosophie worden opgeworpen.

Aan allen die zich van die vraagstukken op de hoogte willen stellen, zij het boek aanbevolen. De oplossing die de Bruyne geeft, zal hun tevens veel licht verschaffen. Waarmee niet is gezegd, dat zij het overal met hem eens behoeven te zijn. Zijn definities en argumentaties missen vaak te veel de klaarheid en doorzichtigheid, waarvan de H. Thomas het ideaal geeft. Ook steunen zijn meeningen onvoldoende op de speculatieve psychologie der scholastiek en in 't algemeen op hare metaphysiek; de argumenten die hij aanvoert, zijn weinig philosophische argumenten.

Niettegenstaande dit alles blijft het onze overtuiging dat velen uit dit boek veel kunnen leeren over aesthetica en kunstphilosophie.

CLEERDIN (Vincent) VINCENT VAN GOGH EN BRABANT. Zuid-Nederl. Drukkerij, Den Bosch. 1929. f 1,—.

In dit werkje van 34 bladzijden heeft Vincent Cleerdin, die veel van Brabant en van Vincent van Gogh houdt, de bijzondere sympathie van den schilder voor de bewoners van zijn geboortegrond aangetoond, vooral aan de hand van van Gogh's brieven.

DE JONG (Dr. J.) HANDBOEK DER KERKGESCHIEDENIS. Eerste deel: Oudheid en Middeleeuwen (tot 1304). Dekker, v.d. Vegt en van Leeuwen, Utrecht-Nijmegen. 1929. f 6,50 en f 7,75.

Het boek is bestemd als handleiding bij een hooger-onderwijscursus voor theologanten, doch om den lezerskring iets breeder te maken, is van de meeste Latijnsche en Grieksche citaten ook een Nederlandsche vertaling gegeven. Het streven is geweest een duidelijk overzicht te geven van de voornaamste gebeurtenissen en stroomingen, en haar onderlingen samenhang. — In dit streven is de schrijver uitstekend geslaagd.

COHAUSZ S.J. (Otto) IN JEZUS' GEVOLG. R. K. Jongensweeshuis, Tilburg.

Een kostbaar boekje voor onderwijzeressen. Wat het zoo aantrekkelijk maakt en wat het stempelt tot eerste klas ascese, is het rijke aanhalen van de Heilige Schrift. Te bejammeren zijn de vele slordigheden in de vertaling.

HEDIN (SVEN) DE GROOTE KARAVAAN. (332) Elsevier, Amsterdam.

Dat Tibet en aangrenzende streken geen volkomen onbekend gebied meer vormen, de wetenschappelijke verdienste daarvan komt voor het belangrijkste deel den Zweedschen ontdekkingsreiziger, Sven Hedin, toe. Hij is het ideaal van den modernen ontdekkingsreiziger: man van wetenschap, en tevens energiek leider, met zin voor avontuur. Zijn laatste expeditie was een ontdekkingsreis door de Gobi-woestijn; hij was de leider van een gecombineerd Zweedsch-Duitsch-Chineesch gezelschap van geleerden. Het doel was: de verkenning van tot dusver onbekende gebieden, gedeeltelijk per vliegtuig. Dit boek is het verslag van het eerste gedeelte der expeditie, de tocht naar het land der Torgoten.

Sven Hedin is een uitstekend verteller. Hij weet het wetenschappelijk deel behoorlijk binnen de aandacht te betrekken, zonder dor te worden; zijn zin voor humor maakt het verhaal smakelijk; hij laat de geweldige moeilijkheden uitkomen waarmee een dergelijke expeditie te kampen heeft — dit gedeelte wekt bewondering voor de energie en het optimisme van dezen man — en hij vergroot, op prettige wijze, de kennis van den lezer. Een groot aantal illustraties verlevendigen den tekst. „De Groote Karavaan" bevelen wij gaarne aan.

RAPTSCHINSKY (Dr. Boris) DE GESCHIEDENIS VAN HET RUSSISCHE VOLK: deel II. (452) W. J. Thieme & Cie. Zutphen.

In den voorafgaanden jaargang werd een eenigszins uitvoerige beschouwing gewijd aan het toen verschenen eerste deel van Dr. Raptschinsky's werk. Met dit 2de deel, dat tot den Grooten Oorlog loopt, werd zijn Russische Geschiedenis voltooid.

Aan het algemeen gedeelte der vroegere beschouwing behoeft weinig toegevoegd te worden. Zij gelden ook voor dit deel. De schrijver heeft terecht ingezien, dat het, voor het juist begrip door West-Europeanen van Rusland's dramatische geschiedenis, noodig was, zijn onderwerp vanuit cultuur-historisch gezichtspunt te bezien. Zoo vinden we dan, vooral in dit 2de deel, in de geschiedenis van het verleden, veel verklaringen voor de huidige toestanden.

Opmerkelijk is, dat de schrijver over de laatste czarina bijzonder slecht te spreken is; hij spreekt o.a. van een „hysterische keizerin".

Alles bijeengenomen, een monumentaal werk.

GEERKE (H.P.): JAN PIETERSZOON COEN. (253). W. de Haan. Utrecht.

In het herdenkingsjaar van Coen is reeds heel wat geschreven over dezen grooten baanbreker. Thans nog dit boek van Geerke. De groote beteekenis van den gouverneur-generaal voor Indië en Holland, wordt uitstekend beschreven.

Zijn goede, en ook zijn zwakke zijden, worden belicht. Maar het boek is meer dan een levensgeschiedenis van Coen; het is tevens een flink brok koloniale geschiedenis, niet altijd even vleiend voor de Hollanders. Het vertelt van hun menigmaal woest en drastisch optreden, — woest en drastisch, zelfs voor die tijden, — en de schandelijke praktijken der Oost-Indische Compagnie.

Het laat uitkomen hoe toen reeds de grondslagen gelegd werden voor toestanden en opvattingen, die eerst sedert betrekkelijk kort zijn verdwenen of begonnen te verdwijnen, en waarvan de funeste gevolgen zich zelfs nu nog laten gevoelen.

Een aanbevolen werk, echter niet voor de jeugd.

EIPPER (Paul) DIEREN KIJKEN ONS AAN. (157) Leopold, Den Haag. f 3,90.

Dit werk wijkt in zooverre af van de tallooze dierenboeken, dat het observatiegebied niet — meer of minder ver — in de natuur ligt, maar begrensd wordt door het hek van den dierentuin. Het bevat notities van waarnemingen door een dierenvriend, die jarenlang geregeld den dierentuin bezocht. Zijn prettig vertelde stukjes getuigen inderdaad van scherp waarnemingsvermogen, en van veel liefde voor het dier. Verscheidene beweringen echter zullen wij eenigszins bedenkelijk moeten lezen, o.a. waar hij de dieren beschouwt als wezens met een persoonlijk levensrecht, en hen wel iets te veel als onze broeders beschouwt. De opmerkingen over het liefdeleven der dieren maken het beslist ongeschikt als jeugdboek; de bewerker wijst daar in zijn voorwoord trouwens zelf op. De foto's zijn prachtig.

BALEN (Mr. J.W. van) HET LEVEN DER OUDE INCAS. Bewerkt naar het Spaansche origineel van den Inca: Garcilaso de la Vega. (279) Leopold, Den Haag. f 4,50.

Garcilaso, die in 1617 als kapitein in dienst van den Spaanschen koning stierf, was de zoon van een Inca-prinses en een Spaanschen Hidalgo. Hij heeft de geschiedenis te boek gesteld van het oude Inca-rijk in Zuid-Amerika, tot vlak vóór de komst der Spanjaarden. Wij kunnen het origineel niet beoordeelen, maar de bewerking van Mr. van Balen heeft er in elk geval een bijzonder interessant boek van gemaakt, dat een goed en overzichtelijk beeld geeft dier befaamde oude Inca-beschaving. En het is zoo ongekunsteld, zoo naief, zonder aan belangwekkendheid iets in te boeten, dat, dunkt ons, de geest van het oude Spaansche werk goed bewaard moet zijn gebleven.

De 20 groote foto's, tusschen den tekst verspreid, geven meest een idee van het landschap of bevatten afbeeldingen van oude bouwwerken.

Het leven der oude-Incas wenschen wij een ruime verspreiding toe.

HIKAJAT PELANDOEK DJINAKA. Een Maleisch dwergverhaal. Vertaald door C. A. Mees. (124) Mees, Santpoort. f 2,25.

Een vooral voor liefhebbers en studeerenden van taal- en volkenkunde, interessante bewerking van een Maleisch volksverhaal. De inleiding, door den bewerker, is een overzichtelijke studie.

PLUS S. J. (Raoul) CONSUMMATA. Uit het Fransch door J. Meusen, pr. Teulings, Den Bosch.

Het zal velen aantrekken, dat p. R. Plus S. J. hier zijn eigen opvatting omtrent ware heiligheid verwerkt in een concreet persoon nl. in Consummata Marie-Antoinette de Geuser, een Fransch edel meisje uit den deftigen stand, dat te zwak voor het klooster van haar dagelijksch leven een Karmel maakt.

GUENTHER (Hans) INS INNERE DES ATOMS. (206) 39 fig. 2 M. Reclm., Leizig.

De auteur biedt ons hier een vrije bewerking van „Within the Atom" van den Amerikaanschen schrijver John Mills, waarin veel van de eigenaardige oorspronkelijke schrijfwijze is behouden gebleven. Het origineelste is wel de voorstelling op blz. 49. Het bekende periodieke stelsel der chemische elementen in zijn tegenwoordige gedaante wordt hier afgebeeld in den vorm van een feestdiner met 92 gasten, dat zijn de 92 chemische elementen. Er zijn drie rijen tafels, ringvormig gerangschikt om den hoofddisch, waaraan slechts de waterstof en het helium hebben plaats genomen. Aan de eerste ringtafel zitten, aan den binnenkant, het lithium enz. tot en met het neon, 8 elementen; tegenover het lithium zit het natrium en zoo vervolgens tot het argon, tegenover het neon, ook 8 elementen. Aan de tweede ringtafel zitten 18 elementen aan den binnenkant.... Maar men moet het zelf lezen, het is alleraardigst.

Mij dunkt, dit boekje is door iedereen te verstaan. Met den inhoud kan ik mij echter niet overal vereenigen. Ik noem slechts dit. „Kracht is een volkomen subjectief begrip zonder objectieve werkelijkheid." (pag. 54) Dat is al heel ongelukkig uitgedrukt. Wat er volgt over de grondbegrippen van massa, traagheid, energie, is alles mis. „Tegenwoordig kennen wij heelemaal geen materie meer, alleen nog electriciteit." Dezelfde hopelooze verwarring, die men overal tegenkomt. Ook hierin geeft het boekje een goed beeld van de moderne wetenschap. De lezer houde zich maar aan de feiten. Daarover wordt hij voldoende goed ingelicht.

LUNS (Huib) 10 WANDELINGEN IN FLORENCE. (220) Brusse, Rotterdam. f 2,90.

Dit welkome boekje, verlucht met teekeningen van den schrijver en toegelicht met vele foto's, kan niet anders dan een dankbaar onthaal vinden, om de geschiedkundige en kunsthistorische bijzonderheden, die op zoo vlotte wijze worden medegedeeld.

LUNS (Huib) 10 WANDELINGEN IN VENETIë, RAVENNA EN PADUA. (220) Brusse, Rotterdam. f 2,90.

Huib Luns begint weer te wandelen en we loopen gaarne mede. Want hij weet onderhoudend te vertellen over de geschiedenis van Ravenna, Padua en Venetië; hij wijst ons op de vele kunstschatten in deze steden en maakt zijn tochten tot een leerzaam genoegen voor hen, die in een leunstoel naast de kachel meegenieten of voor de reizenden in het schoone Italië, die door dit handige boekje op veel attent gemaakt worden, wat ze anders ongemerkt voorbij zouden gaan.

Voor de Jeugd

GRAS (H.) TEUN DE WEESJONGEN. (160) f 0,75. Geillustreerd door Willem Hardenberg. Kluitman, Alkmaar.

Iedere jongen van 8 - 12 jaar zal zeker belangstellen in de lotgevallen van dezen weesjongen. Het gestichtsleven is goed weergegeven en de aantrekkelijke gebeurtenissen, die er in voorkomen, worden op een prettige en boeiende wijze verhaald.

KNUTTEL-FABIUS (E.) LENTESTORMEN. (127) f 1,65. Geillustreerd door Nans van Leeuwen. Van Goor Zn., Den Haag.

Een eenvoudige geschiedenis van twee weesjes, die bij hun grootvader komen inwonen, welke hun een liefdevolle verzorging geeft. In hun opvoeding mag echter de omgang met andere meisjes niet ontbreken. Zij worden daarom later naar kostschool gestuurd en wat zij daar beleven wordt in dit boek aardig verteld.

NANDA. MEISJESILLUSIE. (219) f 2,—. Geillustreerd door Henri Pieck. Kluitman. Alkmaar.

Rie met haar fijngevoelig karakter is voor René in moeilijke oogenblikken een steun en sterkt zijn zelfvertrouwen, zelfs als hij voor straf naar kostschool gestuurd wordt. René komt later als een flinke jonge dokter terug; hij vraagt haar ten huwelijk en dan wordt Rie's liefste wensch vervuld. Een mooi boek voor oudere meisjes.

BERGHUIS Jr. (Jac.) DE TELEVISIE-KELDER. (221) f 1,60. Geillustreerd door Jan Lutz. Kluitman, Alkmaar.

Een heel modern jongensboek, waarin de lotgevallen van drie padvinders, die proeven doen met televisie, boeiend beschreven worden. Voor jongens van 12 - 16 jaar een welkom geschenk.

KUIPER (A. C.) HET GEHEIMENKAMERTJE. (138) f 0,90. Geillustreerd door A. Ch. Bergman-Rolandus. Hollandia, Baarn.

Een logeerpartijtje en een poppengeschiedenis! De drie meisjes, die uit zijn, vinden in nicht Sophie een ideale gastvrouw, die menig pretje voor hen weet te bedenken. Het „geheimenkamertje" speelt voor de meisjes een aantrekkelijke en groote rol. Aanbevolen voor meisjes van 8 - 12 jaar.

JEHU (Felicie) JIP GEEFT ZICH GEWONNEN. (205) f 2,—. Geillustreerd door Henri Pieck. Kluitman, Alkmaar.

Jip is een der meisjes, die bij de weduwe Ruitema in pension zijn. Zij mist erg haar vrijheid en strooit praatjes rond, die niet waar zijn. Bij een ziekte verpleegt Mevrouw Ruitema haar als haar eigen moeder en Jip, daardoor gewonnen, probeert alles weer goed te maken. Geschikt voor meisjes van 14 - 16 jaar.

BELINFANTE-BELINFANTE (Emmy) HET LICHTEND VERSCHIET. (220) f 2,—. Geillustreerd door Henri Pieck. Kluitman, Alkmaar.

Na het overlijden van den vader wordt het voor de familie Gonders een zware financieele dobber. De dochtertjes van Mevrouw Gonder helpen hun Moeder echter op een prettige en opgewekte manier om er zich doorheen te slaan. Een boek waar bijna alle bakvischjes van zullen genieten.

ROGGEVEEN (Leonard) DE ELECTRISCHE MAN. (193) f 1,90. Geillustreerd door Hans Horrebach. Van Goor Zn., Den Haag.

Flip, de held van het verhaal, helpt den ouden uitvinder van den electrischen man, wanneer deze ziek is. Flip verbetert het mechaniek en op zijn voorstel geeft de school een uitvoering ten bate van den ouden man, waardoor diens

toekomst verzekerd is. Een spannend boek met aardige plaatjes, dat jongens van 14 - 16 jaar zeker graag zullen lezen.

SIRKS-JOUSTRA (A. A.) AAN TWEE KANTEN. (205) f 1,—. Geillustreerd door Netty Heiligers. Kluitman, Alkmaar.

Na den dood van Vader moeten de kinderen van de familie van Halten zich veel ontzeggen. Dit valt hen niet mee want zij zijn aan veel comfort gewend. Ze worden dan ook wel eens een oogenblikje opstandig, maar Moeder weet steeds met veel tact en beleid den storm te doen luwen. Geschikt voor jongens en meisjes van 10 - 14 jaar.

SCHROO (H.) DAPAT, DE MEESTER VAN DEN WONDERZWAAN. (230) f 1,75. Geillustreerd door Tjeerd Bottema. Van Holkema en Warendorf. Amsterdam.

Ieder die van sprookjes houdt zal dit boek lezen en herlezen. De kleine vondeling Dapat met zijn wonderzwaan maakt vele en verre reizen en de zwaan redt hem uit menig avontuur. Wanneer later het dochtertje van den man ernstig ziek wordt, voert de zwaan hen beiden naar het paradijseiland, waar het kind door het zachte klimaat en de zorgvolle verpleging van de apen volkomen herstelt. Een vriendelijk en gezellig boek.

KIEVIT (C. JO.) HET KAMP IN 'T SPOOKBOSCH. Blitz. Amsterdam.

Een spannend verhaal voor jongens van 12-15 jaar.

HEIJNEN(H.G.) RIJMPJES EN LIJMPJES. Malmberg. 's Hertogenbosch. f 1,20 en f 1,50. Een verzameling aardige gedichtjes voor kinderen.

VAN HAAG (B.A.) WIM ZIJN KABOUTERBOEK. Malmberg. 's-Hertogenbosch. f 0,90.

Een leuk kinderboek.

BRUYN (Cor) LANGS DEN WATERKANT. Kluytman. Alkmaar.

Voor jongens van 10-14 jaar een aardig boek.

DOMINIK (Hans) VAN HERDERSJONGEN TOT DIAMANTKONING. Kluitman, Alkmaar.

Een spannend en leerzaam boek voor jongens van 12-16 jaar.

STRANG (Herbert) SULTAN JIM. Kruseman. Den Haag. f 2,90.

Zeer mooi verhaal voor 14 - 17 jarigen.

DAM (W.U.) BERNARD DE VONDELING. (125) f 1,25. Geïllustreerd door Rob. Graafland.

DOUMEN (N.) 'N GEHEIMZINNIG LEVENSRAADSEL. (226) f 1,90 Geïllustreerd door Jan Wiegman.

HENDRICKX (J.H.) VAN VOGELS EN VIERVOETERS (117) f 0,95 VERTELLINGEN VAN DIEREN (118) f 0,95.

Geïllustreerd door den schrijver.

KRAFT (Hubertus) DE HELD VAN HEILIGERBERG (261) f 1,90 Vertaald door Christine Kamp. Geïllustreerd door Jan Wiegman.

WEEREN (Ina) VIOOLTJE (124) f 1,10. Geillustreerd door Aug. v.d. Linde. Allen uitgaven van de N.V.R.K. Boekcentrale Amsterdam.

Gezellige en vriendelijke boeken voor jongens en meisjes van 10-15 jaar, allen voorzien van het stempel van den Keurraad, verdere aanbeveling is dus overbodig.

BURGERS (J.V.) 'N PRETTIGE VACANTIE (90) Geïllustreerd door J. van Wyck. Malmberg. Den Bosch.

THOMAS MANN

Thomas Mann, die onlangs den Nobelprijs voor letterkunde verwierf, werd in 1875 te Lübeck, de oude Hanzestad, geboren. Hij is een broer van den schrijver Heinrich Mann. Een tijdlang was hij in een brandassurantie werkzaam, dan redacteur van „Simplicissimus", daarna vestigde hij zich als letterkundige te München. Bekend werd hij door zijn Lübeckschen familie-roman „Die Buddenbrooks". Naast dit zijn zijn voornaamste werken „Königliche Hoheit", „Tristan", „Tod in Venedig" en „Der Zauberberg". Thomas Mann kenmerkt zich door evenwichtigheid en klaarheid van vorm, door een zekere aristokratische koelheid en objectiviteit. Hij is geen veelschrijver en laat zich niet door tijdsstroomingen beheerschen. Ook hoort hij niet tot de meest gelezen schrijvers in Duitschland.

Franz Werfel

door J. v. H.

Een der begaafdste menschen, der merkwaardigste geesten van het hedendaagsch Europa is Franz Werfel. Hij is geboortig uit Praag (1890) en Jood van afkomst. Hij deelt in de rustelooze getourmenteerdheid, de heftige emoties van zijn stam. Als twintigjarige is hij gedichten gaan schrijven, die Duitschland bewonderend deden opzien, gedichten van een nieuwe intonatie, van een mystieke oriënteering, die hunkerend riepen om het Rijk Gods. Het Rijk Gods en het rijk der algemeene menschenliefde, dit waren de smachtend verbeide werkelijkheden van Werfel.

Komm, heilger Geist, du schöpferisch!
Den Marmor unsrer Form zerbrich!
Dass nicht mehr Mauer krank und hart
Den Brunnen dieser Welt umstarrt,
Dass wir gemeinsam und nach oben
Wie Flammen in einander toben.

Siehe, es fiebern so viele Kindlein
Jetzt im Abendbett,
Und Niobe ist Stein und kann nicht weinen.
Und dunkler Sünder starrt
In seines Himmels Ausgemessenheit.
Und jede Seele fällt zur Nacht
Vom Baum, ein Blatt im Herbst des Traumes.
Und alle drängen sich um um eine Wärme,
Weil Winter ist
Und warme Schmerzenszeit.

In onrustige rythmen, in troebele, plotseling doorlichte verbeeldingen bleef hij zingen van God en menschenliefde, van lijden en schuld en verlossing. Alle critiek verstomde voor het diep-ontroerde, het in-menschelijke van zijn vers. Van de lyriek kwam hij tot het drama: maar ook dit is een voortzetting van zijn eerste periode. Zijn stukken zijn gepoogde objectiveeringen van zijn innerlijke worsteling; het subjectieve gevoelselement overheerscht. Vooral „Paulus unter den Juden", zijn laatste stuk, is een fragment religieus gekleurde belijdenis van Werfels eigen levensinzichten.

Wat die inzichten zijn? Werfel zelf zou 't niet scherp kunnen formuleeren. Een religieus ethicisme, een vage gevoelsgeladen menschenliefde, kortom een „hedendaagsche ketterij".

Van lieverlee is Werfel romans gaan schrijven: ook hier kennen we den probleemgekwelde terug. Zijn helden zijn van een naakt eerlijke menschelijkheid, menschen zonder frase, zonder vernis, lou-

ter in hun oprecht mensch-zijn. Zijn beste prozawerk tot nu toe was „Der Abituriëntentag", dat onlangs als *„De Reunie"* in het Nederlandsch vertaald werd. In de laatste maanden van '29 is een nieuwe roman van hem verschenen, „Barbara oder die Frömmigkeit",[1]) een boek van twee jaar denken en werken, dat hij de bekentenis meegeeft: „Die ersten zwei Lebensfragmente dieses Buches wurden im Sommer 1928 vollendet, die beiden letzten im Winter 1929".

Vier levensfragmenten dus, zoodat we den naam roman in gewijzigden zin te verstaan hebben. Compositie, verwikkeling, eenheid van stof, al die begrippen zijn wel aanwezig, maar niet in straffen romanvorm. De uiterlijk losse eenheid wordt gevormd door Ferdinand zelf, wiens grillig bewogen leven ons in grootsche tafreelen voorbijtrekt. Niet Barbara, de titelheldin, is de hoofdpersoon, maar haar pleegkind Ferdinand, de spoedig ouderlooze officierszoon, over wien zij als een verre, overbezorgde Voorzienigheid blijft waken.

Dit lange werk van 800 bladzijden is een „zeitgeschichtliches" document van het eerste kwart der 20ste eeuw. Het oude en nieuwe Oostenrijk, en daar tusschen de oorlogstijd met zijn omwentelende krachten, worden hier beschreven, niet in een statistisch kader van vaste gegevens, maar als levende wisselende werkelijkheid, meer door een kunner dan door een kenner, door een ziener van diepe verborgenheden. Een ziener is Werfel in al zijn werken; hij heeft het zintuig om de ziel der menschen en de ziel der dingen te schouwen. Zijn personen ademen en leven hun eigen innerlijk; in één zin treft hij het individueele, het eigene van den mensch, niet zoo zeer een uiterlijke bijzonderheid op zich zelf als wel die bijzonderheid, die het innerlijke openbaart, die uiting is der individueele ziel. Bij Werfel denkt men aan helderziendheid, aan dat divinatorisch vermogen dat in het binnenste, het verborgene schouwt langs onverklaarde wegen der ziel. „Eerbied voor de ziel", is een van Werfels persoonlijkste eigenschappen. Uit die eerbied ook vloeit wel de schuwe huivering voort, die men uit zijn werken aanvoelt, voor het grof animalische in het leven. Al staat er in dit boek ook een enkele scène die het werk ongeschikt maakt voor onrijpe lezers, Werfel — een uitzondering in dezen tijd van Freudiaansch ondermijnen van het onderbewuste! — heeft een voorliefde voor het reine, het ongeschondene. Ferdinand vereenigt in zich alle voorliefdes van zijn auteur: hij is een jonge man van rijke innerlijkheid, een eenigszins passieve natuur, die liever onrecht lijdt dan aandoet, die in begenadigde oogenblikken tot het heroïeke in staat blijkt, een mensch van weinig woorden, maar van exquiese gevoeligheid. Hij is rein gebleven onder onreine kameraden. Zijn aangeboren distinctie geeft hem over-

---

[1]) *Franz Werfel.* Barbara oder die Frömmigkeit. 1929. Zsolnay-Verlag, Berlin-Wien-Leipzig. (808) Geb. 12 M.

al een bijzondere plaats en hoe onklaar en onzeker hij ook staat in het leven, zijn oordeel wordt aanhoord en geschat. Hij is een deemoedig mensch.

Wonderlijk is de band tusschen hem en Barbara. Deze Babi is een Boheemsche vrouw van het land met het hart op de rechte plaats. Zij is godsdienstig meer in daden dan in woorden, een vrouw

FRANZ WERFEL.

van beperkt uitzicht, maar met hoogen en zuiveren levenszin. Dit is ongeveer Werfels Frömmigkeit: „de juiste levenszin te bezitten". In een vroeger werk heeft hij eens de „Frömmigkeit" „Existenzbewustsein" genoemd, daarmee bedoelend, wat in Babi belichaamd is, de harmonische levensverhouding ten opzichte van God en menschen en zich zelf. Ferdinand had een mondaine moeder, die al vroeg met een minnaar naar het buitenland vluchtte, zoodat Babi hem tot moeder werd. Zijn vader was een officier van hoog plichtsbesef, maar gebroken door de ontrouw van zijn veel jongere vrouw, laat hij bij zijn plotselingen dood het kind ouderloos achter. Nu be-

gint Ferdinands hongerbestaan. Hij doorloopt eenige scholen op staatskosten en leert Engländer kennen, een christelijk jood en verwoed messianist. Als de oorlog uitbreekt, is Ferdinand 22 en het krijgsleven is voor hem een verlossing uit veel ellende. Nieuwe vrienden, nieuwe toestanden! Als hij in de laatste oorlogsjaren als luitenant eenige onschuldig veroordeelde Tsjechen moet laten fusilleeren, laat hij dezen op het laatste moment ontvluchten. Na veel wederwaardigheden deserteert hij en sluit zich aan bij revolutionaire elementen te Weenen, waar hij verwikkeld wordt in de bolsjewistische troebelen bij den grooten Umsturz. Maar hij bezit geen revolutionair bloed: er is voor zijn fijnzinnige natuur te veel holle bravour, te veel onechts, te belachelijk pathos in een revolutie. De toestanden regelen zich en Ferdinand slaat zich door veel moeilijkheden heen en wordt medicus. In jaren heeft hij Babi niet gezien en hij weet, hij voelt: ze leeft nog! Bij een bezoek aan haar op het land, hebben zij elkaar niet veel te zeggen, maar hun liefde is zoo groot, hun onderling verstaan zoo volledig, dat er geen woorden noodig zijn.

Babi heeft zich altijd van hem teruggetrokken en hij heeft haar schijnbaar jaren uit het oog verloren, doch beiden hebben altijd geweten dat Babis aandenken als een goede geest zijn vleugelen over hem gespreid hield. Ook nu gaat hij heen zonder afscheid: hij vindt een plaats als scheepsarts op een Triëster lijn in de Levant. Hij is een stille mensch gebleven, een nadenkend en goed mensch zonder eerzucht, zonder berekening in de verwikkelde openheid van zijn hart. Hij beleeft soms oogenblikken van mysterieuze verrukking waarin er gevoelens in hem losbreken van deze inspiratie: „Mein Gott, nun bin ich schon sechsunddreissig Jahre alt und immer gehe ich noch als ahnungsloser unter diesen Ausgepichten, Neunmalgewitzten, Schlauäugigen, Beutegierigen.

Sie verdienen, sie tanzen, sie huren, sie spielen Bridge, sie sind tätig, sie bringen es weit und lassen sich, mein Gott, von Deinem Atem und Deiner Allgewalt nicht imponieren.

Sie lieben allein den Zweck und hassen nur das Zwecklose. Deinen erwürgenden Griff an der Kehle zu spüren, es gälte ihnen als Schwachsinn und Schande.

Nun werde ich bald schon vierzig sein und noch immer schleiche ich mich hinaus und kann kaum den Anstand wahren, kaum das Aufheulen zurückhalten, das Dich, o mein Gott, in Deiner zerschmetterenden Unverständlichkeit grüssen will.

Im Salon spielt die Kapelle, in anderen Räumen das Grammaphon den ganzen Tag und die halbe Nacht. Sie kommen ohne Lärm nicht aus, weil sie Dich überlärmen müssen........"

Zoo staat Ferdinand in den nacht op de boot: hij bezit een zakje met goudstukken, dat Barbara hem gaf, maar het zou schennis wezen die te behouden en zoo werpt hij het in zee.

„Woher? Wohin?" heeten het eerste en het laatste hoofdstuk: de innerlijk rustige Ferdinand staat noch ongewis voor het groote vraagteeken. Een antwoord geeft dit boek niet, hoogstens aanzetsels tot een antwoord. Toch is dit het werk van een nobelen geest, van een hooggestemde, die onderscheid ziet tusschen de hemel en de aarde, die de genade speurt als een Zuidenwind in de lente. Hij beseft dat het menscheninnerlijke braakligt na langen hartstocht en wacht

F. WERFEL. Teekening van L. Meidner.

op de inwerking Gods. Wij zijn ver van alle naturalisme en in de voorhallen van het supernaturalisme. Niet slechts de geest is heroverd, maar iets oneindig kostbaarders, de ziel. De geest kan nog heidensch en volkomen diesseitig zijn, de ziel is dit niet. De ziel is dat teere, vergetene, begravene, dat een paar eeuwen lang geen naam droeg, maar het arcanum bleef van het levende Christendom. De geest kan hoogmoedig zijn, de ziel is louter ootmoed. De geest wordt door intellectueelen aanbeden, de ziel door de heiligen. Er is een oneindige afstand tusschen den geest en de ziel. Lucifer is geest, doch Benoit Labre is ziel. France en Gide zijn geest, maar Werfel verlaat

den geest om te naderen tot de ziel. De zuiverste scheidingslijn tusschen begaafde menschen is misschien de scheidingslijn tusschen geest en ziel.

Barbara oder die Frömmigkeit is een merkwaardig boek. Ongetwijfeld is het te gerekt; het mist de hooge deugd der soberheid. Doch het is een machtige openbaring, al was het slechts de openbaring van een machtig kunnen. Er staan juweelen van hoofdstukken in, zoo bijv. het vijftiende Kapitel van het tweede levensfragment, waar Ferdinand in het ziekenhuis ligt. Oorlog en revolutionaire woelingen worden er zoo beschreven dat we 't leege en onbenullige van een dozijn oorlogsromans te sterker gaan voelen. In zijn rijke verscheidenheid van figuren is dit boek een weerschijn van het oude volkenrijke Donauland. Barbara is een Boheemsche en Werfel is niet ongevoelig voor zijn geboortegrond. „O Land der Mitte, Zweivölkerland, Dreivölkerland, Böhmerland! O Land des Blutes, das sich dreifach durchdringt und das dreifach vergossen wird in unaufhörlichen Opferungen seit tausend Jahren! Dieser Stämme Zahl, Deutsche, Slawen, Hebräer, umarmt einander in inbrünstiger Feindschaft. Vielleicht sieht Gott nur die Umarmung und nicht die Feindschaft. Land der unendlich ruhenden Saatfelder, Land der gierigen Industrien, Land grobschlächtiger Leiber, Land der entschwebenden Geister! Viele deiner Kinder sendest du aus, damit sie dein vergessen. Dann aber schickst du ihnnen eifersüchtig über die fremden Meere Träume nach, die ihre Glieder in mystischer Lähmung erstarren lassen!"

„Deutsche, Slawen en Hebräer" omarmen zich ook in vriend- en vijandschap in Werfels roman. Alle problemen van een sterk bewogen tijd komen er aan het woord. Het is een chaotisch door-elkaar van oud en nieuw, van godsdienst en kras atheisme, van reinheid en perversiteit, van luxe en ellende, van gewetenloosheid en goedheid, van idealisme en platte berekening. Heel de tijdstroom is er in opgevangen als in eèn groot bekken, van Engländers messianische razernij, die een wereldverbond wil sluiten tusschen tusschen Israel en Paus, tot Gebharts manie over de ontketening aller instincten, die vrije liefde eischt zonder eenige conditie. „Aufruhr in Gott" is de naam van een tijdschrift, dat Katholicisme en communisme vereenigen wil. De barre ellende van een dichterleven, van een, die onafhankelijk in rauwe eerlijkheid zijn weg gaat, maar een verschopte blijft zelfs in zijn Bohémienskring, schildert Werfel in Krasny, den misvormde van lichaam en ziel; zijn dood, die van een tragische naaktheid is, vereenigt nog een laatste maal de kring van revolutionairen om zijn graf. Als de menschelijkste en evenwichtigste onder al die extremisten der maatschappij verschijnt de kelner van de „Säulensaal" Fritz, de ingewijde en trouwe bewaarder aller geheimen. De achterstallige schuld van Krasny wordt door hèm betaald

en hij beschouwt dit als een soort religieuze daad, waarop hij recht heeft vóór alle anderen.

Aan de spanning van het verhaal komt deze frontverbreeding, dit opvoeren van tallooze deelnemers aan de handeling niet ten goede. Overal daar waar zich de actie op weinigen concentreert, verinnigt zich de schrijver en stijgt de temperatuur. Werfels opzet om de ontwikkeling van zijn held uit te beelden en daarnaast een heele periode in ontelbare representanten te schilderen wreekt zich onvermijdelijk.

Er is wellicht geen enkel schrijver in het hedendaagsche Duitschland, die over zulke stijlmogelijkheden, over zoo rijke macht van uitdrukking, van uitbeelding beschikt als Werfel. Het onzegbaarste en onstoffelijkste, het dichtst bij de ziel gelegene, dat wat in gezegende oogenblikken vaag gevoeld of vermoed wordt, vindt zijn natuurlijkste woord- en beeldwording bij hem. Zijn zienersgave wordt vruchtbaar in het woord. De vaders van het Trentsche concilie hebben wel niet vermoed, dat over drie, vier eeuwen hun scherpe dogmatische formuleeringen door een romanschrijver ook litterair zouden gewaardeerd worden.

„Ist nicht ein einziger Satz der Dogmatik, irgend eine Definition des Lateranense oder Tridentinums nicht nur an Welttiefe sondern auch an wissenschaftlichen Verstand hundertmal gewaltiger als diese ganze freidenkerische Geistesverfassung!"

Und er (Engländer) deklamierte auswendig und mit Pomp:

„Gratia actualis est internum auxilium supernaturale, quod Deus propter Christi merita homini lapso largitur per modum motionis transeuntis ad operandum in ordine ad ejus sanctificationem."

Er genoss den knappen Hammerklang dieses Satzes, dem er selbstberauscht nachblickte, als wäre er von jener vorübergehenden Gnadenregung nicht ausgeschlossen, deren Wesen in solch hartes und grossartiges Latein gepresst ist". Werfel heeft zich georiënteerd, voor hij zich tot schrijven zette. Deze Engländer is een der markantste figuren van zijn boek, een verrader van veel geheimen uit Werfels eigen binnenste. Hij is in voortdurenden opstand tegen het intellect, die „kanker van het moderne Europa". Hij heeft zelfs een litanie samengesteld van al het kwaad, dat uit die intellectsvergoding geboren is:

„Heiliges Kapital, erbarme dich unser!

Heilige Verzinsung, ... erbarme dich unser!

Heiliger Profitgeist der Intelligenz, ... erbarme dich unser!

Ihr hochheiligen Chöre und seligen Geister des Petroleums, der Baumwolle, der Kohle, des Leders, der Gummi-erzeugung, der Maschinenbestandteile, bittet fur uns!

Alle heiligen Apostel en Evangelisten des Geldmarktes und der zu ihm gehörigen modernen Wirtschaft, bittet für uns!

Alle hochheiligen Mönche und Einsiedler der Trusts und Actiengesellschaften in Landhäusern mit fliessendem Wasser, Zentralheizung und Rembrandtbildern, bittet fur uns!"

Er wordt rijkelijk getheologizeerd en geschrifturizeerd en de auteur staat er niet volkomen belangeloos tegenover, al laat hij Engländer ook in waanzin eindigen. Maar Engländer, de vloeker van het intellect, vergeet dat hij zelf den godsdienst overwegend het intellect benadert en zoo moet hij stranden op zijn eigen theorie. De ware godsdienstige volgens Werfel is Barbara: „Babara's Seele ruhte ahnungslos in der Religion, wie ein Tier des Waldes, ein Vogel der Luft ahnungslos in seinem Element lebt. Wie diese Wesen in einer den Menschen unfassbaren Weise naturnah sind, so war Barbara Gottnahe". Ik geloof niet dat het Tridentinum deze meening zou onderschrijven, zooals heel het boek moeilijk een kerkelijk imprimatur zou krijgen. En toch beteekent dit boek, afgezien van zijn litteraire verdiensten, een ideëele poging om bevrijd te worden uit alle naar-de-aarde-gekeerdheid, uit verstoffelijking en mechanizeering, om den vrijen vleugelslag der ziel te herwinnen.

In de *Nouvelles Litteraires* van 16 November haalt André Levinson een bericht aan uit *L'Intransigeant*: „Franz Werfel a abjuré le Judaïsme et a été reçu dans le sein de l' Eglise catholique". Verwonderen kan dit niet, na hetgeen wij van Werfel reeds wisten uit zijn werken.

Marcel Proust (1873-1922)

door D. F. RIGEN.

> *„Un homme qui dort tient en cercle autour de lui le fil des heures, l'ordre des années, et des mondes."* Proust: Du côté de chez Swann, p. 14.

't Leven van deze merkwaardige Franse schrijver is duidelik onderscheiden in twee perioden: de periode toen hij schitterde in de Parijse salons en op jacht naar genoegens en nieuwe connecties het terrein ontgon, waar hij later zijn grootste successen oogstte, en de periode toen hij van zijn vroegere wereld afgezonderd zijn herinneringen opdiepte en tot een cyclus vormde met hoofdpersonen waar menigeen zich zelf of anderen in herkende, en geërgerd zijn verontwaardiging over uitte.

Maar men was eensgezind van oordeel: Proust was 'n groot schrijver.

Zijn cyclus: „A la recherche du temps perdu", wil men wel eens vergelijken met „Jean Christophe" van Romain Rolland, maar die

gelijking is zeer uiterlik: beide zijn vervolgromans. Het werk van Proust is énig wat stijl en visie betreft.

Men heeft hem naast de Goncourts willen zetten: de grote realisten, wier werk 'n documentatie is geworden voor de tijd waarin ze leefden, en die met pijnlijke nauwgezetheid alle details observeerden, om geen enkele uiterlikheid te missen.

MARCEL PROUST

Ook Proust is nauwgezet en ook zijn werk is 'n salonbeschrijving — maar op zuiver-psychologiese basis.

Hij is de Montaigne van de laatste jaren genoemd, omdat hij evenals de grote essayist de mens als studieobject neemt. —

Men maakte en maakt nog vergelijkingen tussen hem en Balzac en zijn grote vereerders verkiezen hem boven Balzac.

Het werk van Marcel Proust is compact van stijl zodat het lezen

'n schrijver die detail op detail stapelt, in zinnen aaneengeregen met een inspanning wordt; voor 'n oppervlakkige beschouwer is hij haast geen verband, met onlogiese bijvoegingen midden in 'n zin — hinderlik in 't eerst — maar als eenmaal de doornige haag van de taal gepasseerd is. . . . geniet men van zijn fijne observatie, en moet men erkennen dat zijn ineengedrongen stijl 'n goede omlijsting is van de beschrijvingen die zuiver psychologies zijn. En de psychologie van Proust is opgebouwd uit Bergson, Einstein en Freud: het intuïtieve van Bergson, de relativiteit van Einstein, het onderbewuste van Freud.

Al deze theorieën waren zijn geestelik bezit; en al de personen die hij in zijn herinnering zag, werden van uit dezelfde hoek belicht.

Die personen bestonden en vormden de roman, de roman van herinneringen die plots bij hem boven kwamen, zoals hij zelf zegt: „een gedeelte van m'n leven dat ik vergeten was, maar dat plotseling boven kwam, terwijl ik mijn koekje at in de thee gedoopt. . . . 'n ander gedeelte ontstaat in de minuten van ontwaken als men niet weet, waar men is, en dat men zich jaren te voren waant in 'n ander land. . . ."

Dan bestaat er voor Proust geen tijd, hij ontdoet de tijd van zijn relativiteit en maakt van 't psychologies gebeuren 'n vertraagde beweging, waarbij hem geen gebaar hoe gering ook ontgaat, want elk gebaar heeft betekenis.

Hij analyseert, maar even goed kan men spreken van „dissocieren".

Als jongen analyseerde hij reeds alle gevoelens, zonder poesie, zoals hij zelf zegt: „la recherche des sensations les plus obscures afin de les placer sous l'écrin de l'intelligence". Dat is het juist waaraan hij zich de laatste jaren geeft, en in 't weten dat zijn jaren geteld zijn werkt hij met 'n energie die te zwaar is voor zijn ziekelik lichaam, zodat hij tragies schrijft aan een van zijn vrienden: „cher ami, écrire est pour moi une véritable douleur". 't Was 'n lichamelike pijniging, maar 'n geestelike ontlading; 'n ontlading op bezondere manier. . . . want 't is voornamelik zijn geheugen dat het grote aandeel heeft in 't werk en wel „la mémoire involontaire", zoals hij zich uitdrukt, en hij voegt er bij „dat volgens mij 't ware geheugen is, ofschoon Bergson dit onderscheid niet maakt". „La mémoire volontaire, la mémoire de l'intelligence et des yeux" geven ons slechts onnauwkeurige fac-similés evenals slechte schilders geen schilderingen geven van de lente die op lente gelijken. — In deze opvattingen is grotendeels de verklaring te vinden waarom Proust aan de half-wakende en dromende toestand groot gewicht hecht. —

Deze passages vormen 'n aantal pagina's in zijn werk. 'n Grote uitgever, die 't manuscript „Du côté de chez Swann", geweigerd had, gaf als antwoord o.a.: „Ik kan niet begrijpen hoe iemand

dertig pagina's nodig heeft om te beschrijven hoe hij zich draait en wendt alvorens de slaap te vinden".

In dergelike pagina's zit de psychologie van Proust-zelf verscholen:

„.....ou bien en dormant j'avais réjoint sans effort un âge à jamais révolu de ma vie primitive". Dan volgt er 'n kleine gebeurtenis.....„j'avais oublié cet événement pendant mon sommeil, j'en retrouvais le souvenir aussitôt que j'avais réussi à m'éveiller..."

Op deze manier werkt hij aan de grote cyclus: „A la recherche du temps perdu", die uit 13 delen bestaat, door de éditions de la nouvelle revue française is uitgegeven, en waarvan „Du côté de chez Swann" 't begin is, en „Albertine disparue" het einde. Het tussenliggende „Sodome et Gomorrhe" heeft heel wat stof opgewaaid door toestanden en milieus te beschrijven, waaruit 't duidelik wordt hoevelen er in Frankrijk zijn die maatschappelik onbruikbaar worden, en ook 't andere: „A l'ombre des jeunes filles en fleurs" is oorzaak van veel geschrijf geweest, omdat het in 1919 bekroond werd door de Académie Goncourt, verkozen boven 't werk van Roland Dorgelès: „Les Croix en Bois", dat 'n oorlogswerk was....en dan: Proust was niet eens gemobiliseerd geweest! Het was 't begin van z'n grote roem die zonder deze reclame ook zou gekomen zijn, maar in meer bescheiden mate en na langer tijd.

Toen in 't begin van 't jaar 1922 zijn „Sodome et Gomorrhe" verscheen, voelde hij wel, dat z'n dood niet ver af zou zijn, hetgeen hij z'n vrienden ook meedeelde met de bijvoeging „ce sera alors réellement le *temps retrouvé*".

Hoe deze woorden uit te leggen?

Leopold Levaux[1]) in z'n pas verschenen werk zegt van hem: „die hevige en geconcentreerde passie om de dingen in hun essentie te leren kennen.... wijst dit er bij M. Proust niet op dat hij „une faim métaphysique peu commune" bezit, „une tragique besoin d'éternité"?

Het is moeilik te veronderstellen dat de filosoof-Proust over het vraagstuk der eeuwigheid niet veel en voortdurend zou hebben gedacht, maar dat neemt niet weg dat zijn scepticisme op godsdienstig gebied duidelik te erkennen valt. Ook daarin is hij 'n kind van zijn treurige tijd evenals in de onbeschaamde manier, waarop hij *alle* gevoelens ontleedt zonder één enkele uitzondering, zodat zijn werken zeer gevaarlijke lectuur zijn.

Men wil hem verheerliken als moralist, door hem te vergelijken met Pascal, die na de bekende nacht zich terugtrekt in ascese en van die dag af onderricht geeft. Maar Proust onderricht niet. Bernard Fay getuigt van hem: „Proust n'est ni un moraliste, car l'absolu,

---

[1]) *L. Levaux*: Romanciers, p.116.

la perfection de Dieu, le touchent moins que l'intensité de l'impression physique, ni un courageux immoraliste car il se trouble peu que l'on méprise, raille ou salisse; il est prisonnier de sa volupté."[1])

Het is mogelik dat B. Fay zich vergist wat de „volupté" van Proust betreft.

De term hyper-sensibiliteit zou beter passen — alle zintuigen werken samen om de psychologie van de mens te doorgronden en wanneer in 't werk van Proust aldoor én vorm én geur, én klank én kleur 'n geweldige rol spelen dan is dit niet om zelf 't genot te hebben maar om te trachten door de indrukken 'n juister beeld te geven. Vandaar zijn aparte stijl. — Stijl betekent voor hem volgens zijn eigen getuigenis: „une qualité de la vision".

Het spreekt vanzelf dat 'n artikel over Proust niet af is, wanneer er twee dingen verzwegen worden namelik 't idee van Proust over de liefde: wat als 'n essay in z'n roman verwerkt ligt en z'n opvatting over de Tijd, maar 't was niet de bedoeling in details te treden, doch 'n algemene beschouwing te wijden aan dit intro-spectieve werk dat veel Franse jongeren tot voorbeeld dient.

Edgar Allan Poe

door P. W. ASSMANN.

„The straying genius from no-man's land."

Het nageslacht heeft vastgesteld, wat de tijdgenooten niet inzagen — niet konden inzien misschien — het heeft *Edgar Allan Poe* erkend als de „greatest American man of letters" der eerste helft van de 19de eeuw. Hij bezat de gaven, waaruit het genie gemodelleerd wordt; dat dit niet volledig is gevormd en in volkomenheid heeft geschitterd, kan voor een klein deel geweten worden aan zijn vroegtijdigen dood, voor het grootste deel zeker aan het wezen zijner persoonlijkheid zelf, waarin te ongelijksoortige, elkander belemmerende eigenschappen vereenigd waren, om een zuiver harmonische ontwikkeling mogelijk te maken. Het oogenschijnlijk wonderlijke samengaan van poëtische droomerij en een buitengewoon scherpzinnig, helder redeneervermogen, is tenslotte niet zoo ongewoon — de erkende genieën, Dante, Shakespeare, Goethe, bezaten en openbaarden dit ook — maar *Poe* ontbrak, wat hen kenmerkt: de beheersching — zelfbeheersching, meen ik, — der kunstinstincten, zoodat bij hem op vele momenten van overspannen fantasie moet gesproken worden. Hij overdreef; hij gaf juist het iets te veel. Hij is tenslotte een rampzalig mensch geweest, wiens lichame-

[1]) *Bernard Fay*: Panorama de la Litterature française, p. 168.

lijke toestand en geestkracht te zwak waren, om de deelen zijner persoonlijkheid tot een harmonisch geheel te voegen. Maar de grenzen van het genie is hij dicht genaderd; uit het, in den grond beklagenswaardig, samenstel, dat *Poe* was, flitste meer dan eens het geniale op, wonderlijker nog, daar het lichtte in zoo'n tijd en zoo'n omgeving: het Amerika der eerste helft van de negentiende eeuw. Een mysterie, dat de auteur van *Marie Roget* zelf niet be-

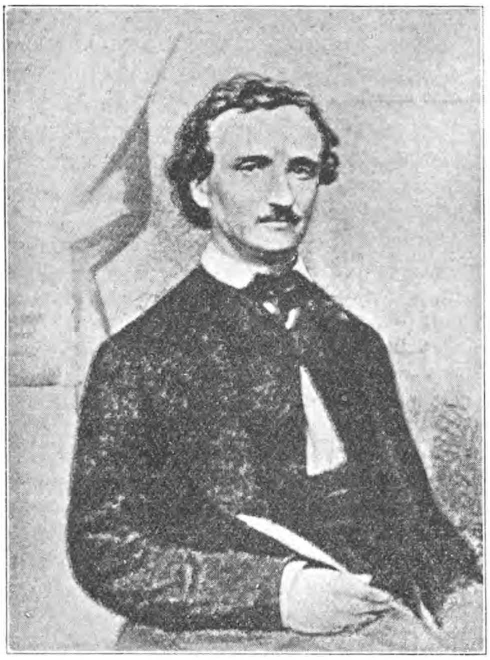

EDGAR ALLAN POE

vredigend zou kunnen oplossen. Zijn groot talent is vastgelegd in alle drie genres, door *Poe* beoefend: zijn critieken, zijn proza, zijn poezie. Het is in zijn proza, dat de schrille tegenstellingen het meest treffen: de blik in de, keer op keer daarin geopenbaarde, overspannen fantasie, is huiveringwekkend; tusschen de uitingen daarvan loopen, — hier vreemd, en onverklaarbaar — de draden van een uiterst helder redeneervermogen en zuivere logica. Het is, dunkt mij, wel het beurtelings overheerschen van bepaalde geesteseigenschappen, waarbij en waardoor een deel van zijn gecompliceerd „ik" wegviel, — dat hij in zijn proza details van „physical horror" schilderde — onnoodig, en daardoor te meer afstootend — en poëzie

heeft geschreven, als *The Bells,* die uitdrukking van gevoelens door klank en geluid, een poëtische extase in klanken van een alleruiterste subtiliteit.

Edgar Allan Poe behoort tot de unieke figuren in de wereldlitteratuur; aan zijn persoonlijkheid, — als mensch en als kunstenaar — was bijna alles vreemd en ten deele onverklaarbaar. Zijn leven was min of meer een tragedie, en zou het onderwerp van een zijner eigen verhalen kunnen vormen; de mensch: een zwakkeling, vrijwel zonder eenig weerstandsvermogen, energieloos; de kunstenaar: van groote wilskracht, die, eenmaal zich tot scheppen gezet hebbend, bedaard en uiterst nauwkeurig zich daaraan gaf, zijn talent volledig op zijn werk concentreerde, en door geen dreigend gebrek, tot haast of slordigheid zich liet verleiden. Zijn stijl heeft hij eenigszins gevormd naar die van Defoe en De Quincey, maar zijn kunst zelf is oorspronkelijk, voor zoover, in 't algemeen, van oorspronkelijkheid gesproken kan worden. Zijn persoonlijkheid zelf is daartoe een waarborg; zijn kunst is voortgekomen uit het diepste wezen van dezen raadselachtigen mensch. Zij mag dan aansluiten bij de „tales of terror" der vertellers van de laat-achttiende-eeuwsche romantiek, zij heeft er toch niet aan ontleend. Of *Poe* het werk van den Duitschen fantast, Ernst Hoffmann (1776-1822), heeft gekend, heb ik niet kunnen achterhalen. Het proza van Nathaniel Hawthorne (1804-1864), — gedeeltelijk zijn tijdgenoot, — vertoont, oppervlakkig gezien, overeenkomst met dat van *Poe,* maar wezen en vooral opvatting van beider kunst toonen groote verschillen, en bovendien, werd Hawthorne's belangrijkst werk geschreven na *Poe's* dood.

Geen andere Amerikaansche litterator, tenslotte, heeft zulk een invloed geoefend op de Europeesche litteratuur. Baudelaire heeft *Poe,* wiens ideeën, zooals hij beweerde, in zijn eigen geest bestonden, doch daarin nimmer vorm hadden aangenomen, schitterend vertaald in 't Fransch. Door hem, — ook door de vertalingen van Mallarmé — is hij vrijwel een deel gaan uitmaken der Fransche litteratuur. Het is opvallend dat vooral in Frankrijk, den laatsten tijd die belangstelling voor *Poe* nog gegroeid is. Behalve de beide voorgenoemden, heeft Emile Hennequin, door zijn critische studien over den Amerikaan, beduidend tot zijn bekendheid in de Fransche letteren bijgedragen.

Poe's ouders waren reizende tooneelspelers; tijdens hun toevallig verblijf te Boston, werd hij daar op 19 Januari 1809 geboren. Op drie-jarigen leeftijd was hij wees, maar werd kort daarop geadopteerd door een vermogend koopman uit Virginia, Mr. John Allan. Zijn opvoeding was goed, maar, door eigen toedoen, stormachtig. Wegens speelschulden moest hij verdwijnen van de univer-

siteit van Virginia. Korten tijd heeft hij toen nog gestudeerd aan de West Point Military Academy, waar hem de militaire tucht natuurlijk allerminst schikte. Hij werd verwijderd, „the contriver of his own dishonour". In dezen zelfden tijd valt ook de definitieve breuk met zijn „fosterfather", dien hij in een brief zwaar beleedigd schijnt te hebben. De volgende twee jaren heeft hij waarschijnlijk te Baltimore doorgebracht, bij zijn tante, Mrs. Clemm. In 1836 huwde hij zijn veertien-jarige nicht, Virginia Clemm. In tegenstelling met wat verwacht mocht worden, is het huwelijk gelukkig geweest. Na zijn verwijdering van de militaire academie, heeft *Poe* zich uitsluitend aan de litteratuur gewijd, die hem wereldroem zou bezorgen — na zijn dood. Achtereenvolgens aan verschillende „magazines" verbonden, deed zich aan alle hetzelfde verschijnsel voor: zijn medewerking vergrootte den lezerskring met duizenden, zelf werd hij slecht betaald. Het is trouwens als een noodlot van dezen kunstenaar geweest, dat hij zijn geheele leven slecht betaald is geworden voor zijn werk. Dit moet hem diep gegriefd hebben, want *Poe* was zich de waarde van zijn werk bewust ofschoon juist de overtuiging, dat enkele van zijn scheppingen onsterfelijk waren, hem, naar eigen verklaring, ook weer een troost was tegenover de finantiëele miskenning. Voor ons is het jammer, dat zijn journalistieke werkzaamheid op zooveel van zijn beste krachten beslag heeft gelegd. Het gedwongen werk heeft hem vroeg verouderd en verbitterd; de definitieve ondergang, lichamelijk en geestelijk, werd tenslotte hoofdzakelijk bewerkt door zijn drankzucht. Een geregeld drinker kan *Poe* niet genoemd worden; hij bezat zijn perioden van soberheid, en het is een feit, dat hij meermalen een heldhaftigen, maar tragischen strijd tegen zijn hartstocht gevoerd heeft. Vooral na het begin der ziekte van zijn vrouw, in 1842, werden de perioden van depressie, wanhoop en die van dronkenschap langduriger, ofschoon na dit jaar nog van zijn beste werk geschreven werd (*The Raven*, 1845). Bij het drankgebruik voegde zich later dat van opium; op enkele bladzijden is de invloed er van merkbaar in „ethereal fancy"; wanneer de gloed van zijn overspannen fantasie echter gebluscht was, waren de lichamelijke en geestelijke gevolgen afschuwelijk. Uitdrukkelijk kan hier tevens nog eens vastgesteld worden, dat geruchten over andere ondeugden absoluut zonder grond zijn; zelfs zijn meest koortsachtig verhitte fantasie was nooit zinnelijk. De laatste levensjaren waren een snelle aftakeling, vooral nadat hij aan den drank opium was gaan toevoegen. Het einde van den genialen fantast was een tragische, maar ook natuurlijke afsluiting van zijn bestaan. Nadat in 1847 zijn jonge vrouw gestorven was — hij heeft haar steeeds hartstochtelijk liefgehad — raakte hij meer en meer aan lager wal, tot hij in 1849 in een ziekenhuis te Baltimore overleed, aan een aanval van delirium tremens.

„His life had much that was highly significant, and much damnable iteration."

De wisselvalligheden van zijn „posthumous career" sloten aan bij die van zijn leven. Eenigen tijd werden zijn gedichten het hoogst gesteld, later zijn „tales". Tijdens zijn leven maakten zijn critieken, tot de beste van zijn tijd behoorend, het meest opgang. *Poe's* critisch proza heeft natuurlijk het grootste deel van zijn waarde verloren, daar de behandelde werken thans vrijwel vergeten zijn; het bezit hoofdzakelijk nog beteekenis voor den litteratuurhistoricus, die er het beste beeld in vindt der Amerikaansche litteratuur van vóór 1850. Een zekere eenzijdigheid kan zijn critieken niet ontzegd worden. *Poe* beschouwde zijn eigen kunnen als criterium, — en een lang gedicht kon *Poe* niet schrijven, evenmin als een grooten roman. In zijn *The Philosophy of Composition* geeft *Poe* een nadere uiteenzetting van zijn ideeën over dichtkunst, en in *The Poetic Principle* schrijft hij o.a.: „I maintain that the phrase 'a long poem' is simply a contradiction in terms." Hij stond dan ook altijd alleen met zijn, voor zich, vastgestelde waarden, waaraan hij een kunstwerk toetste.

Het staat thans wel vast, dat *Poe's* dichtwerk hem artistiek den hoogsten roem zal blijven waarborgen; de meeste bekendheid zal hij wel blijven behouden door zijn proza, zijn „short stories". Feitelijk is *Poe's* prozaterrein vrij eng begrensd, maar binnen die grenzen heeft hij alles, wat hij behandelde, bijna tot volkomenheid gebracht. Zijn „stories" behandelen geheimzinnige situaties, en de nog geheimzinniger invloeden van deze situaties op den menschelijken geest. Overheerschend is het element van „horror"; zijn talent heeft, ten spijt van wat de „Gothic romancers" reeds gegeven hadden, voor het eerst in volheid laten uitkomen, welke mogelijkheden in de behandeling van het „physically horrible" waren gelegen. Zijn enorm compositie-talent is hem daarbij van dienst geweest, in dien zin, dat elk detail uiterst nauwkeurig verzorgd, en er op berekend was het geheele verloop, in volkomen harmonie met het onderwerp, onafwendbaar, — plechtig zou ik er aan willen toevoegen — naar het tragisch einde te voeren. Zijn meesterwerk van structuur, in dit opzicht, is *The Fall of the House of Usher*, waarvan ik de lezing adviseer aan ieder, die *Poe's* uitzonderlijk talent wil leeren kennen. Zijn groote belangstelling ging uit naar, wat wij thans zouden noemen, het psychologische; vooral de werking van het wrekend geweten heeft hij doorvoeld; het beste specimen daarvan is *William Wilson*. Nerveus aangelegde menschen doen wijzer *Poe's* producten ongelezen te laten: het werkelijk intens ontzettende, door een dergelijk talent, via zijn bizarre fantasie opgeroepen en uitgebeeld, kan niet anders dan nadeelig werken. Juist het meest eigene van *Poe's* luguber proza

kenmerkt van zijn talenten de disharmonie, welke verhinderd heeft het geniale te bereiken; zijn smaak stond, meer nog dan bij Hawthorne, ver beneden zijn verbeeldingskracht. Voorts is zijn proza eigen, wat ik reeds in de inleiding vermeldde: afwisseling van ongebreidelde fantasie met een helder redeneervermogen. Keer op keer staat men daar weer vreemd en verbijsterd tegenover. Het laatste kan vooral bewonderd worden in het genre, door *Poe* feitelijk geschapen en meteen tot hooge ontwikkeling gebracht: de moderne detective-roman. Maar ook hier weer de afwijking: de beteekenis der „detective story" lag voor hem niet zoozeer daarin, dat de misdadiger werd gestraft, maar hoe daarin de logica kon aangewend worden, hoe zij zich verhield ten opzichte van bepaalde feiten. Dat hij voor deze feiten geheimzinnige koos, de geest van den auteur zelf, die van nature voorliefde bezat voor het mysterieuze, is daar verantwoordelijk voor. Het meest bekende verhaal is *The murders in the Rue Morgue*; de scherpzinnige geest daarin, Dupin, heeft ontwijfeld Conan Doyle veel geleerd bij zijn schepping van Sherlock Holmes. Maar het meest merkwaardige is zeker wel *The Mystery of Marie Roget*; de „story" getuigt inderdaad van zijn enorme scherpzinnigheid. Het onderwerp daarvan werd der werkelijkheid ontleend, en toen *Poe* zijn verhaal schreef, was de misdaad nog niet opgehelderd.

Omstreeks 1840 werd in de nabijheid van New-York een meisje, Mary Cecilia Rogers, vermoord gevonden; ofschoon deze moord een buitengewone opwinding veroorzaakte, en een langdurig, nauwkeurig onderzoek werd ingesteld, slaagde de politie er niet in het geheim op te lossen.

Poe leefde in dien tijd ver van New-York; de geheimzinnigheid van het geval trof hem en in de couranten volgde hij nauwkeurig alles wat over den moord en de nasporingen werd vermeld. Uitsluitend op deze gegevens — de plek waar de misdaad werd bedreven en de omgeving bezocht hij nimmer — schreef he *The Mystery of Marie Roget*, dat hij in Parijs liet spelen, maar waarin hij overigens tot in details het New-Yorksche geval volgde, zoodat alle argumentatie absoluut op werkelijkheid gegrond was. Door verrassend schrandere, logische redeneeringen kwam hij daarin tot een bepaalde oplossing en wees de schuldigen aan. Iedereen in dien tijd wist natuurlijk wie identiek waren met de in het verhaal genoemde personen; de politie maakte gebruik van deze onverwachte en zonderlinge hulp, en — de schuldigen werden inderdaad gevonden. Het bleek dat *Poe* tot in details het geheele ingewikkelde geval ontward had!

De kunstvorm van de „short story", zooals die thans beoefend wordt, heeft in *Edgar Allan Poe* een van zijn scheppers gevonden; zijn visie op dien vorm was zelfs van dien aard, dat de door hem daaraan ontleende en voor het eerst omschreven eischen, waaraan de

„short story" moet voldoen, thans nog als de eenig juiste beschouwd worden: „A skilful literrary artist .... having concieved with deliberate care, a certain unique or single effect to be wrought out, then invents such incidents — then combines such events — as may best aid him in establishing this preconceived effect. If his very initial sentence, tend not to the outbringing of this effect, then he has failed in his first step. In the whole composition there should be no word written of which the tendency, direct or indirect, is not to the one pre-established design. And by such means, with such care and skill, a picture is at length painted, which leaves in the mind of him who contemplates it with a kindred art, a sense of the fullest satisfaction. The idea of the tale has been presented unblemished, because undisturbed; and this is an end unattainable by the novel."

Het terrein, door den vreemdste der Amerikaansche litteratoren met zijn proza bestreken, moet beperkt genoemd worden; dat zijner poëzie verdient deze qualificatie nog meer. Met heel enkele uitzonderingen behandelt zij het thema, dat *Poe*, blijkens zijn *The Philosophy of Composition*, als het hoogste onderwerp der dichtkunst beschouwde: de dood van een schoone en beminde vrouw. Ook zijn dichterlijke nalatenschap is maar klein: hoogstens een twaalftal bezitten de ondefinieerbare, mysterieuze schoonheid, die het edelste kenmerk is der echte poëzie. Geen enkele waarlijk opgewekte, levensblije toon klinkt er uit op; de somberste en droefste vibreeringen der ziel van dezen ellendig-melancholieken mensch, werden in klanken van „mystery and horror" vastgelegd; in klanken van vreemde schoonheid. In klanken. Want „he sacrificed sense to sound", in klanken en geluid drukte *Poe* zijn gevoelens uit. Vergelijkt U daartoe eens het eerste gedeelte van *The Bells*, met het laatste:

I

Hear the sledges with the bells —
Silver bells!
What a world of merriment their melody foretell!
How they tinkle, tinkle, tinkle,
In the icy air of night!
While the stars, that oversprinkle
All the heavens, seem to twinkle
With a crystalline delight;
Keeping time, time, time,
In a sort of Runic rhyme,
To the tintinnabulation that so musically wells
From the bells, bells, bells,
Bells, bells, bells —
From the jingling and the thinkling of the bells.

IV.

Hear the tolling of the bells —
Iron bells!

What a world of solemn thought their monody compels!
In the silence of the night,
How we shiver with affright
At the melancholy menace of their tone!
For every sound that floats
From the rust within their throats
Is a groan
And the people — ah, the people —
They that dwell up in the steeple,
All alone,
And who tolling, tolling, tolling,
In that muffed monotone,
Feel a glory in so rolling
On the human heart a stone —

Uit *The Philosophy of Composition* — men leze dit uiterst merkwaardig essay — weten we, dat *Poe* zijn gedichten niet spontaan neerschreef, maar ze eerst na zeer langdurige bewerkingen en revisies als af beschouwde. Ofschoon het den nauwkeurigen bestudeerder wel als zeker voorkomt, dat de muzikaliteit van zijn verzen eerst na vele veranderingen en verbeteringen tot stand kwam, is het toch haast niet te gelooven dat *The Raven* — hij bespreekt in zijn essay dit gedicht — op de door hem aangeduide wijze tot stand kwam. *The Raven* is overbekend; daarom citeer ik daaruit hier niet; liever wijs ik — in enkele strofen — op de schoonheid van het gedicht, door hem reeds in zijn jeugd geschreven, in vorm en bewoordingen zoo volmaakt, dat het later weinig of geen wijziging meer vergde: *Israfel.*

In Heaven a spirit doth dwell
Whose heart-strings are a lute;
None sing so wildly well
As the angel Israfel,
And the giddy stars (so legends tell)
Ceasing their hymns, attend the spell
Of his voice all mute.

Yes, Heaven is thine; but this
Is a world of sweets and sours;
Our flowers are merely flowers,
And the shadow of thy perfect bliss
Is the sunshine of ours.

If I could dwell
Where Israfel
Hath dwelt, and he where I,
He might not sing so wildly well
A mortal melody,
While a bolder note than this might swell
From my lyre within the sky.

Buitenlandsche Letteren

Fransch

GIONO (Jean) UN DE BAUMUGNES. Grasset, Paris. 1929. 12 frs.

Met „Un de Baumugnes" heeft Jean Giono een boek geschreven, gespierd van constructie en gespierd van taal. Het is sober van opzet, sober van ensceneering en uitdrukking, een landelijke roman van strakke lijnen. De auteur laat zijn verhaal vertellen door Amédé, een daglooner die zich voor korter of langer tijd verhuurt bij de boeren in den omtrek. Amédé is bevriend met Albin, een jongen uit Baumugnes, die hem vertelt van een meisje dat hij lief heeft, maar dat verleid is door een ander. Het meisje hoorde thuis op een boerderij, op eenigen afstand gelegen. „la Douloire" en Amédé spreekt met zijn vriend af, zich op die boerderij te gaan verhuren om het meisje op te sporen. Het gelukt hem daar werk te vinden en spoedig weet hij de sympathie te winnen van Mère Philomène. Er hangt een geheimzinnig noodlot over de bewoners: de vader is een verbitterd menschenhater geworden, de zoon Saturnin is een halve idioot. Amédé achterhaalt het geheim; er is een dochter, die zorgvuldig achter slot en grendel wordt gehouden, omdat zij schande heeft gebracht over de familie. Amédé ontdekt haar bij toeval en ziet dat zij een kind heeft. Albin wordt gewaarschuwd en nu begint het complot om de jonge vrouw te verlossen. Alles slaagt naar wensch en Albin ontvoert bij nacht zijn geliefde met het kind.

Giono heeft dit verhaal opgebouwd in den strengen markanten stijl der boeren, die er de dragers van zijn. Wijd is de horizon niet, maar de gebeurtelijkheden zijn van een diep-tragische kracht. Giono is meer naturalist dan idealist: zijn boeren zijn sterk aan de aarde en aan het vleesch gebonden, zonder eenig uitzicht naar boven. Zijn liefde is zeer vleeschelijk van structuur. Dit maakt zijn werk tot uitsluitende lectuur voor oudere lezers.

LACRETELLE (Jacques de) AMOUR NUPTIAL. Gallimard, Paris. 1929. 13 fr. 50.

Dit is door en door de roman van een „homme de lettres". Niet alleen is de verteller, wien Lacretelle het verhaal in de pen geeft, schrijver van zijn vak, maar het geval zelf, de verwikkeling is de overfijne analyse van een huwelijksliefde, zooals ze slechts bij sterk cerebrale menschen mogelijk is. „Chacun de nous a de la haine pour ce qu'il aime", dit motto zendt de schrijver zijn boek vooruit. De naamlooze verteller heeft het geluk een ideaal meisje te leeren kennen, dat geheel in zijn richting denkt en voelt en na korten tijd zijn vrouw wordt. Aanvankelijk is de verhouding voorbeeldig, maar het gevoel of de inbeelding, dat bij zijn vrouw in al haar doen en denken een moreele strekking voorzit, dat zij al te bewust nobele gevoelens

cultiveert, wordt hem een obsessie. Hij verlaat haar tijdelijk en leeft zich elders uit. Maar hij keert terug en hervindt de ideale liefde tot haar. Dit belet hem niet daartusschendoor haar aldoor ontrouw te zijn.

De roman is verdienstelijk om zijn fijne observatie en nauwkeurige ontleding van zielenverhoudingen. Maar moreel beschouwd is het een bedorven vrucht; de doctrien komt ongeveer hierop neer: alle deugd en elke nobele handeling wortelt evenzeer in kwade als in goede instincten en motieven. De hoofdheld is een ziekelijk genotsmensch, die practisch goed en kwaad dooreen haspelt en luchthartig over de ergste moreele overtredingen heenglipt. Het is een boek dat wij ernstig moeten ontraden.

SAUVAGE (Marcel) LE PREMIER HOMME QUE J'AI TUé. Renaissance du Livre, Paris. 12 frs.

Dit boek bevat een zestiental „contes et portraits" van zeer ongelijke lengte en waarde. Marcel Sauvage is een eigenaardig schrijver, die in enkele korte markante trekken een persoon, een situatie, een gebeurtenis weet te vatten als een snelteekenaar. P'tit Louis bijvoorbeeld: „Petit-Louis est un enfant de treize ans, aux os menus. Il a une figure transparente. Il vient d'entrer en apprentissage. Son père veut qu'il soit serrurier. P'tit-Louis n'aime pas la mécanique, ni les ateliers, ni l'odeur des ouvriers, ni la ville. Il a été élevé par des cousins, à la campagne, dans une ferme, dans le pays qui n'a d'autres montagnes que ses meules de blé, la Beauce." P'tit-Louis voelt zich ontworteld in Parijs; later, op een avond, is er drukte in de huurkazerne, waar P'tit-Louis met zijn ouders woont.

Qu'y a-t-il?

Il y a que P'tit-Louis a attendu que sa mère soit partie pour livrer un paquet de chemises. Il en a profité. Il s'est pendu." Dit voorbeeld geeft eenigszins de stemming aan, waarin deze „contes" geschreven zijn. In Frankrijk heerscht er een ware bekroningsrage; haast geen roman ontkomt aan een prijsbekroning. Ook deze bundel heeft de „prix-Gringoire" verworven, een bewijs dat de eischen voor zulk een bekroning niet hoog zijn. Het boekje is voor ieder Franschlezende geschikt.

Duitsch

BARTSCH (Rudolf Hans) DER GROSZE ALTE KATER. EINE SCHOPENHAUERGESCHICHTE. Staackmann, Leipzig. 1929. (343) 5 en 7,50 M.

Wederom een „biographie romancée", zooals ze de laatste jaren gewild zijn. Rudolf H. Bartsch, die vroeger met zijn „Schwammerl" het leven van Schubert reeds geromantiseerd heeft, heeft in dit boek

den singulieren menschenhater Arthur Schopenhauer aangedurfd om hem den lezer menschelijk nader te brengen. Sympathiek is de bizarre filosoof van het pessimisme niet geworden. Hij leed en deed aan te veel hoofdzonden dan dat wij met respect naar hem kunnen opzien: hij lastert en spot te graag met dingen. die ons heilig zijn, dan dat wij genegenheid voor hem kunnen voelen. Zijn erotische ervaringen, die in dit boek breed worden uitgemeten, worden te zeer als van zelf sprekend, als bij een gezond mensch hoorend, voorgesteld, dan dat ieder naar dit boek zou kunnen grijpen. Wel is het met talent geschreven. Bartsch kent den ouden kater van binnen en van buiten en schrijft zijn roman in het gevoelsrythme van zijn held. Schopenhauer, die het ongeluk had het kind te zijn van een moeder, die hij niet beminnen of achten kon, is een ongelukkig mensch geweest, een gefolterde, die verteerd werd door haat tegen God en de menschen. Zijn pessimisme is van een eindelooze troosteloosheid, het is een machtelooze opstandigheid tegen een noodlot dat den mensch in alles vijandig is. Een God erkent hij niet, evenmin als christelijke verzoening of berusting. Het leed der wereld heeft volstrekt geen zin: het is de gril van een boozen genius. Toch grijpt 't hem aan, wanneer zooals Bartsch in dit boek met talent beschrijft, Emanuel Daut, een oprecht katholiek, een zeer christelijken dood sterft. Het Katholicisme met zijn wonderlijke innerlijke kracht, met zijn mystiek en zijn schoonheidscultus heeft hem levenslang geintrigeerd.

Het is den schrijver gelukt dezen grimmigen verachter van al het bestaande den lezer begrijpelijk, verstaanbaar te maken, al moeten we hem onze genegenheid weigeren. Het boek is brillant van taal en voorstelling. De schrijver is een dichter, die in zijn held een der afgoden zijner jeugd vereert en hem behandelt met den liefdevollen humor van een grootgeworden discipel. Schopenhauer is er een voorbeeld van, waartoe een geniaal mensch kan uitgroeien, wanneer hij verstoken blijft van de vormende inwerking der liefdevolle machten, die ieder menschenkind niet straffeloos ontberen kan. Een boek dat hoogstens voor oudere ontwikkelde menschen geschikt is.

RENKER (Gustav) DIE STADT DER JUGEND. Staackmann, Leipzig. 1929. (249) M. 4,50.

In dezen roman uit het studentenleven beschrijft Gustav Renker de woelige academiejeugd van Leoben in Stiermarken. In een kleine stad heeft het studentenbestaan meer kleur, draagt het een origineeler cachet dan in een moderne grootstad, waar het een onderdeel der groote machine vormt. Het is de grootste verdienste van den schrijver: deze kleinsteedsche studentenatmosfeer uitstekend getroffen te hebben. Het is in 1918 - 19, kort na den oorlog, welks naweeën zich nog doen voelen. Oostenrijk is gekortwiekt en de Duitsch-voelende academici zijn erg gevoelig in den politieken zenuw. Als de Joego-

slaven het Karintisch gebied bedreigen, loopt heel de universiteitsjeugd te wapen om den vaderlandschen grond te verdedigen.

Er gaat een frissche stroom van gezonde Heimatsliefde door het boek, van krachtig jeugdidealisme ook, van studententrouw en corpsgeest. De moraal van den schrijver is wat erg studentikoos in den kwaden zin: hij is bijzonder ingenomen met „Mensuren", duels op sabel of degen, die noodlottige dwaasheid der Duitsche universiteiten. Ook op ander gebied zijn de Leobener studenten al te zeer kinderen van Adam. Voor ieder volwassene is het boek echter geschikt.

SUESKIND (W. E.) JUGEND. Roman. Deutsche Verlags-Anstalt, Stuttgart-Berlin-Leipzig. 1930. (415) M. 7,50.

W. E. SUESKIND

Dit is een roman der jeugd en tevens een tijdsroman. De jonge schrijver Sueskind, die zelf niet ver van de jeugd afstaat, beschrijft ons de jeugd van onmiddellijk na den oorlog. Hij voert ons binnen in een gymnasiumklas, die voor haar eindexamen staat. Deze jonge menschen worden gekweld door hemel-en-aarde schokkende problemen en waar het probleem is opgelost, hebben zij radicale opinies die voor niets terugdeinzen. Dit eerste gedeelte van het boek, de gymnasiumtijd dezer jeugd, lijkt mij het best geslaagd. Het onervaren idealisme, het vertrouwvolle in de toekomst zien, het wel en wee

dezer achttienjarigen is met talent geschilderd. De atmosfeer is juist van druk en temperatuur. 't Is het begin eener zeer gedifferentieerde wereld: artiesten, zakenmenschen, aestheten en athleten voeren er strijd om hun kleine belangen en inzichten.

In het tweede gedeelte staan de oud-gymnasiasten in een nieuwe periode. Sommigen studeeren, anderen zijn hun idealen vergeten en zoeken slechts geld te verdienen. Het is de tijd der inflatie, een tijd van waanzinnig speculeeren. De beste koppen laten zich meesleepen door den roes der genotzucht. Wie anti-kapitalist was in zijn gymnasiumtijd, tracht nu langs den kortstmogelijken weg geld te verdienen en nachtpret te maken. Het is een tijd van contrasten. Na wilde bacchanaliën staat 's morgens de bediende aan de deur met het bericht, dat er een Krach heeft plaats gehad. Dit alles beschrijft Sueskind met zekere hand in de lotgevallen van Fleming, den dichter, van Ralf Meyer, den practicus, van Frank, den teekenaar. Het is geen boek van verpletterende kracht, maar van evenwichtige, kalme verhaalkunst. Het heeft dit voordeel — zeldzaam in een hedendaagsch Duitsch boek over de jeugd — dat alle erotisch realisme vermeden wordt.

Engelsch

GRIBBLE (Leonard R.) THE GILLESPIE SUICIDE MYSTERY. (312) Harrap en Co., London. 3/6.

De goed bezette rijen der Britsche schrijvers van „detective stories" zijn, in den persoon van Mr. Gribble, met een auteur vermeerderd: „The Gillespie Suicide Mystery" is een eersteling. Een eersteling, die zijn schepper meteen een goede plaats in die rangen heeft bezorgd. Want al kan hier en daar — en dan nog slechts op punten van ondergeschikt belang — geconstateerd worden, dat de schrijver zijn stof daar eenigszins onvast hanteert, over 't geheel genomen moet erkend worden, dat deze „detective novel" goed is, „af", en aan de voornaamste eischen, daaraan te stellen, beantwoordt: vlot verteld, terwijl de spanning tot ongeveer de laatste bladzijde gehandhaafd blijft. Een nieuwe methode van behandeling heeft Gribble niet gebracht: de geijkte, bekwame speurder van Scotland Yard lost het geheim op. Opmerkelijk is wel, dat de auteur zijn kaarten vrijwel alle op tafel legt; den lezer worden achtereenvolgens alle gegevens geopenbaard, zooals Slade, de speurder, die te weten komt — slechts vindt de lezer — naar ik met vrij groote zekerheid meen te mogen vermoeden — de oplossing niet en Slade wel. Bovendien loopen hier feitelijk twee intrigues door den roman — die van den moord — of zelfmoord — van Sir Gillespie, en die van de bende der gemaskerde dame — welke op handige wijze met elkander zijn verwikkeld.

Aanbevolen voor liefhebbers van detective-lectuur.

HALLACK (Cecily) THE SWORD BLADE OF MICHAEL. (273) Sands. 6/.

Father Michael is een priester-kloosterling, die tijdelijk belast wordt met de zorg voor de parochie in het dorp, waar hij zijn jeugd doorgebracht heeft. Daarom is hij voor vele dorpsbewoners nog „Wops", onder welken naam hij als schooljongen bij hen bekend stond. Maar ondanks deze „handicap" weet de bekwame en beminnelijke priester zijn parochianen en oud-mededorpelingen met gezag, op de juiste wijze te leiden. Zijn tijdelijk verblijf is een zegen voor het geloof van het dorp, waar zijn verstandig beleid verschillende kwesties tot de juiste oplossing weet te brengen.

Op dit boek kan wellicht aangemerkt worden, dat de realiteit der gebeurtenissen twijfelachtig, zoo niet onmogelijk is; daar staat dan tegenover, dat die heel bijzondere landelijk-intieme sfeer van het Engelsche dorpsleven zeer goed gesuggereerd wordt en volkomen aansluit bij de verhaalde gebeurtenissen en dat de domineerende sympathieke figuur van Father Michael doordacht en menschkundig begrepen is en als zoodanig ook geteekend.

Een boek, zonder bepaalde litteraire beteekenis, maar prettige lectuur.

JOHNSON (W. Branch) FOLK TALES OF NORMANDY. With illustrations. Chapman and Hall. 7/6.

De schrijver is een der beste kenners der folklore van Normandië, van de geschiedenis, zeden en gewoonten van het Normandische visschersvolk; het is daarom hoofdzakelijk dat wij dit Engelsche werk over een niet-Engelsch onderwerp aankondigen. Zijn stof is uitgebreid, want visschers zijn wel de bijgeloovigste menschen ter wereld en legio zijn dus de volksverhalen, welke onder de Normandische visschersbevolking leven. Of beter gezegd: geleefd hebben. Hier, gelijk overal elders, gaan, nu o.a. de afgeslotenheid der streken opgeheven is, de oude verhalen verloren, of zijn reeds grootendeels uit het volksgeheugen verdwenen. Johnson komt de eer toe, de oude legenden verzameld te hebben; hij vertelt ze zoodanig dat de eigen sfeer — en daar gaat het hoofdzakelijk om — niet verloren gegaan is. Hij heeft zijn boek verlucht met eigen teekeningen, getuigend van talent, en harmonisch aansluitend bij den geest van het verhaalde.

Romans en Verhalen

ZWEIG (Arnold) DE STRIJD OM SERGEANT GRISCHA. (510) Vertaald door M. J. Molanus-Stamperius. Koloniale Boek-Centrale, Amsterdam.

De smaak van het lezerspubliek is ingesteld op oorlogsromans, en, gestimuleerd door het succes van Remarque, is een bent van schrijvers naarstig doende, dit genre te vergrooten. Clichéwerk meerendeels, waarvan de waarde zelfs niet eens twijfelachtig meer is. De roman van Arnold Zweig is daarop een uitzondering. Een stuk proza, waarin veelzijdig leven besloten ligt: beschouwend, beheerscht, sarcastisch, verbitterd, oplaaiend in razernij; en dat dan ook meer geeft dan een enkel aspect van den oorlog; door enkele der figuren opent het een visie op de mentaliteit van het laat-oorlogsche Duitschland.

Het is geen front-roman; geen enkele bladzijde voert ons tot in de loopgraven; de gebeurtenissen spelen zich af einde 1917, tientallen mijlen achter het Oostelijk front, waar de niet in het vuur zijnde troepen en de hoofdkwartieren gelegerd zijn.

Tegen den achtergrond van het aftakelend Duitschland en het nog accuraat werkend militair mechanisme, beweegt zich de tragische figuur van den Russischen krijgsgevangene, sergeant Grischa. Het lot van den eenvoudigen Rus — die ten onder gaat door de grofste verkrachting van het recht — is hier zoo belangrijk, omdat zijn figuur door dien ondergang tot een symbool werd gemaakt.

„Het gaat bij ons om Duitschland," zegt een dergenen, die in spanning wachten op het eventueele bericht der redding van Grischa, „dat in het land, welks uniform wij dragen, en voor welks zaak wij bereid zijn te crepeeren, waarachtig en rechtvaardig recht gesproken wordt, dat de weegschaal der rechtvaardigheid zuiver zal wegen. Dat dit geliefde land niet ten onder gaat, terwijl het meent te stijgen; dat ons dierbare Duitschland niet aan de verkeerde zijde belandt. Want wie het recht verwaarloost en verguist, met dien is het gedaan."

De auteur is er uitstekend in geslaagd de belangrijkheid, hier, van Grischa's persoonlijkheid te handhaven; nergens gaat deze verloren door de uiteraard zooveel grooter activiteit der overige figuren.

In Grischa heeft de schrijver geweldige tragiek gewrocht, die in den laatsten gang van den Rus haar hoogtepunt bereikt. De laatste bladzijden sluiten het boek op waardige wijze af: de naderende catastrophe van 1918 laat er zich in onderkennen.

De roman is vanzelfsprekend tevens een felle aanklacht tegen het Duitsche militairisme. In de vertaling zijn de kwaliteiten van het origineel ten volle bewaard gebleven, ook die welke de ruwzinnelijke gedeelten betreffen. Deze roman van beteekenis moet dan ook tevens als voorbehouden gekarakteriseerd worden.

SINCLAIR (F. de) DE BRIDGECLUB VAN OOM SORRY. (368) Bruna en Zn., Utrecht. f 2,50.

Om den pot te verteren hebben de leden van de Bridgeclub met hun familie een schitterend programma opgemaakt. Eerst een vliegtocht van Schiphol, daarna een kostelijk diner in een fijn restaurant, uitgezocht door Oom George, in de wandeling Oom Sorry geheeten, omdat dit woord hem voortdurend op de lippen ligt. Welgemoed gaan ze op den vastgestelden dag er op uit. Het vliegtuig wordt bestuurd door een Italiaanschen piloot, welke toevallig in de buurt is en zij treffen bij uitzondering een machine, welke voor een langen tocht was klaar gemaakt. Na de eerste oogenblikken komen zij tot de ontstellende ontdekking, dat de piloot niet daalt op den afgesproken tijd, maar doorvliegt, doof voor al hun protesten. Na een ontzettend angstigen dag en nacht daalt het vliegtuig en zij komen terecht op een stuk van de wereld, dat zij geen van allen ooit gezien hebben.

Dan worden de lotgevallen van de leden der Bridgeclub uitvoerig en met kostelijken humor beschreven. Een gezellig boek, waarvan volwassenen werkelijk zullen smullen.

BOURGET (Paul) ONZE DADEN VOLGEN ONS. 2 deelen. (221, 232) Luxe Stella-Editie, Amsterdam. f 1,50 per deel.

Als veel Fransche schrijvers is Bourget er een, wiens oeuvre men met omzichtigheid moet naderen. Het beschrijven van allerlei afwijkingen, met de bedoeling af te schrikken, kan het tegenovergestelde resultaat bereiken. Daar zijn bovendien enkele werken, dateerend uit zijn ongeloovigen tijd.

Gelukkig heeft men thans uit zijn vele romans één ter vertaling gekozen — Nos Actes nous suivent — die aanbevolen kan worden.

Den zoon van een in Amerika overleden groot-industriëel blijkt na den dood van zijn vader, dat deze aan de Parijsche Commune had deelgenomen, waar hij het gepeupel geholpen had bij den moord op een man, die men voor zijn persoon had gehouden. De zoon gaat naar Parijs, om de familie die daad van zijn vader te vergelden. Daar vat hij liefde op voor een onwettige dochter uit dat gezin. Maar ook zij had zich schuldig gemaakt aan een misdaad: de moord op een afgevaardigde. Tenslotte huwen zij niet, om zich geheel aan hun medemenschen te wijden. Een zielkundig verhaal, dat diep ontroert, al is ook dit een roman à thèse.

BRASSER (J. C.) SOLDATENLEVEN IN DE INDISCHE WILDERNIS. (217) Thieme en Cie., Zütphen.

Deze schetsen spelen in het tijdvak onmiddellijk na den grooten Gajoetocht in Atjeh van 1903 - 1904, toen de eigenlijke guerilla was aangebroken. De schrijver is aanvoerder geweest in tallooze

patrouille-tochten; hij is deskundig en het blijkt uit zijn schetsen. Zij zijn veelzijdig: het leven, onder enorme gevaren, in de wildernis wordt beschreven, de patrouille-tochten, de overvallen, komische en tragische momenten in het soldatenleven, de aard van den Atjeher. Afgezien van de zaak waar het om ging, zelf moet men door het lezen van deze kunstloos maar animeerend geschreven schetsen, zeker respect krijgen voor de energie en het uithoudingsvermogen der soldaten en officieren. Wij zouden de lezing van het boek willen aanraden, om eens een idee te krijgen — gegeven door een „insider" — van het moeilijke en gevaarlijke werk, dat onze militairen in Atjeh hebben verricht — en nog verrichten.

Echter geen jeugdboek.

RUSSELL (Gravin) DE MOOIE MEVROUW LUKE. (208) Veen, Amsterdam. f 2,90.

De hoofdeigenschap van Gravin Russell's kunst komt in deze vertaling van *Introduction to Sally* goed tot uiting: humor, wel eens verloopend in een tikje sarcasme. Een beetje overdreven is het hier en daar wel: bv. daar waar we moeten gelooven, dat een nieuw stuk absoluut valt, omdat publiek zoowel als spelers hun blik niet kunnen afhouden van de mooie mevrouw Luke. Die bovendien hopeloos dom is. Maar het is toch een prettig vermakelijk boek, volwassen lezers aanbevolen.

VISSCHER (J. A.) WRAKHOUT. (223) Koning's Uitg., Baarn. f 3,25.

De Schuwe, de Aristocraat, Gekke Eimer, de Parasiet, Hein de Luis en anderen: zij zijn de wrakhouten der maatschappij, typen van verongelukte landloopers, misdadigers, die, waar ze ook heen gestuwd worden, tenslotte definitief gestrand blijven in de kolonie of de gevangenis. Ds. Visscher heeft er, door zijn jarenlange werkzaamheid bij de reclasseering, van allerlei slag leeren kennen; de markantste typen heeft hij er uit gepikt en hen, met hun levensverhaal — levenstragedie veelal — in dit boek bijeen gebracht. Het is geen litteratuur geworden, geen diepe analyse, of realisme omwille van het realisme, maar een galerij van menschelijke ellende, gezien en beschreven door een begrijpend man met menschenliefde.

Een mooi boek, dat een donkere zijde van het leven belicht met een schijnsel, dat er maar zelden op geworpen wordt.

De teekeningen — van den schrijver — verdienen om haar suggestieve expressie, een afzonderlijk woord van lof.

Aanbevolen.

PAULA. DE OPGANG. (Naar een Duitsch verhaal.) (156) Bosch, Amsterdam. f 2,25.

Het verhaal van een jong predikant uit Oost-Pruisen, die in

zijn geboortedorp, waar hij als dominé was beroepen, een harden tijd doormaakt, in verband met een fabrieks-schandaal, waarin zijn vader onwetend betrokken was.

Een Protestantsch getinte novelle, waarin vooral Godsvertrouwen sterk tot uiting komt. Geschikt voor allen.

VALKHOFF (Rein) HANS BOOGAARD. (179) Valkhoff en Co., Amersfoort. f 2,—.

Vanuit Christelijk standpunt, vlot en goed geschreven boek voor jonge menschen. Uiteraard meest geschikt voor Protestanten.

REIN-VIS (Wilhelmina) OM DE DINGEN DIE VERGAAN. (140) Voorhoeve, Den Haag. f 1,—.

Geschikt verhaal uit het goudzoekers- en Indianenleven. Eenigszins Protestantsch getint.

HURST (Fannie) DE ROMAN VAN EEN AMERIKAANSCH MEISJE. (383) Vertaald door Jeanne van Schaik-Willing. Leopold, Den Haag. f 2,90.

Deze nieuwe groote roman van Fannie Hurst is in drie deelen geschreven. Het eerste deel „De Rank": daarin beschrijft zij met buitengewone scherpzinnigheid en groote vaardigheid de jeugd en den psychischen toestand van een jong meisje, Lilly Becker, dat als eenigst kind door een paar burgerlijke ouders wordt opgevoed en met een kritischen geest behept maar weinig plezier in haar jeugd heeft. Op huwbaren leeftijd gekomen vraagt een eenige jaren oudere man uit hetzelfde milieu, haar ten huwelijk en zonder van hem te houden, maar door de macht der omstandigheden en den invloed harer ouders gedwongen, huwt zij hem. Na eenige maanden ziet zij haar vergissing in, pakt haar koffer en gaat weg van hem.

In het tweede gedeelte „De Druif" volgen wij de pogingen van Lilly om een betrekking te krijgen in een of ander theater, want zij heeft een aardige stem. Veel ontgoochelingen zijn haar deel en als een groote ramp komt de ontdekking over haar, dat zij moeder moet worden. Na bittere armoede te hebben geleden komt haar kindje ter wereld in een kliniek. Uit de kliniek gekomen, valt zij weer ten prooi aan groote ellende. Dit brengt haar in de verleiding om een man, welke haar reeds lang met zijn immoreele voorslagen volgt, tevreden te stellen, om daardoor het geld te verkrijgen, dat zij voor haar dochtertje noodig heeft om het onder te brengen in een der beste kindertehuizen. Zij begrijpt de groote taak welke haar is opgelegd: de opvoeding van haar kind, hoewel zij niet tot haar man terugkeert. Zij besluit in haar meisje zooveel mogelijk de illusies te verwerkelijken, welke zij voor zichzelf in haar jeugd gekoesterd heeft. Het kind groeit voorspoedig op en belooft een zangster te worden van den eersten rang. Na dien eenen keer dat Lilly

zich verkocht heeft, leeft zij teruggetrokken, alleen voor haar kind en werkt met al haar groote gaven in een goede betrekking, welke zij veroverd heeft. De stem van haar dochter wordt gekeurd door een van de eerste specialiteiten op dit gebied en wanneer zij alles voor haar kind gedaan heeft, komen haar ouders, die haar jaren lang tevergeefs gezocht hebben en haar man over naar New-York, waar zij woont en Lilly besluit met hen terug te keeren. Van haar echtgenoot heeft zij nog steeds denzelfden afkeer, die zij als jong meisje had en, gelukkig voor haar, sterft hij, wanneer zij naar huis zullen gaan. Dit alles staat in het derde deel „De Wijn" geheeten, omdat dit gedeelte de vervulling van de belofte is, welke Lilly zich zelf gedaan had.

Uit het bovenstaande blijkt genoeg dat dit, hoewel een zeer knap geschreven boek, ook een zeer voorbehouden boek is, alleen geschikt voor rijpere lezers met groote ervaring.

COOLEN (Antoon) HET DONKERE LICHT. Nijgh en van Ditmar, Rotterdam. 1929.

„Het Donkere Licht" is de groot-industrie, de lampenfabriek, die de eenvoudige peelbewoners en bewoonsters naar de stad en dikwijls naar den ondergang lokt. Zij zijn ontwortelden, niet opgewassen tegen de gevaren van het steedsche fabrieksleven. Met tact en discretie heeft Coolen een delicaat gegeven uitgewerkt: Simon Wijnands en zijn „wijf" zijn arme menschen van het land, vergroeid met den schralen bodem, goedig en tevreden, een leven lijdend zooals God dit voor het meerendeel der menschen beschikt heeft. Het gezin groeit en de armoede wordt hard. Het oudste „durske" Marie komt op de fabriek in Eindhoven, leert een jongen kennen, die haar ongelukkig maakt. Wat nu? De stadsche vrienden weten raad: ver weg in de groote stad zal een vrouw haar helpen. Halfdood van vermoeienis en ellende, van pijn en bloedverlies komt Marieke na een paar dagen in haar dorp terug en wordt gevonden door Jan Olie, een vriend van haar vader, die de ongelukkige in huis opneemt.

In „Het Donkere Licht" missen we het kleurige dorpsleven van „Kinderen van ons Volk". Dit verhaal concentreert zich streng om drie, vier menschen. Het is somberder, tragischer, maar van niet mindere kracht dan zijn voorganger. Coolen is een schrijver van ras, die zich niet op valsche zijwegen laat lokken. Misschien denkt hij al schrijvend nog te veel aan zijn lezers, plaatst hij zich zelf nog te veel tusschen lezer en held. Zoo zegt hij b.v. graag, wat zijn eenvoudige menschen, in tegenstelling met verniste cultuurmenschen, *niet* doen in oogenblikken van ontroering. Of die reis naar de groote stad voor het meisje in die omstandigheden waarschijnlijk is, betwijfel ik.

„Het Dondere Licht" is weer een boek, dat boven tientallen uit-

steekt, een boek met ruggegraat. Het dient natuurlijk niet in handen van onvolwassenen te komen.

KOENEN (Marie) STORMENLAND. De Gemeenschap, Utrecht. (494) f 4,90.

Het lang verwachte werk van Marie Koenen is eindelijk verschenen, uitgegeven door De Gemeenschap, of het een verbroedering tusschen twee generaties had te symboliseeren. Voor beide partijen hadden wij een gelukkiger symbool gewenscht.

Stormenland blijft beneden het beste, wat Marie Koenen geschreven heeft. Wij zien haar liever schrijven over het Frankenland der twintigste, dan dat der achtste eeuw. De inhoud vormen leven en lotgevallen van den H. Willibrord, met Pepijn van Herstal en zijn hof, met den Friezenkoning Radboud en zijn kinderen als bijfiguren. De schrijfster geeft een goed beeld van toestand en zeden der achtste eeuw, van het denken en voelen en willen der menschen uit dien tijd. Voor duizenden, hopen we, zal Stormenland een kostbare lectuur zijn, een avontuurreis door tijden en gewesten, die ons dierbaar zijn.

Niet ieder heeft de kracht om ons Angelsaksische monniken, Frankische en Friesche koningen voor te voeren in den harteklop hunner ziel, in de trillende ontroering van hun gemoed. Het blijven hiëratische figuren, bisschoppelijk en koninklijk gedrapeerd, met té conventioneel gebaar en woord. Als er triomfzuilen uit dien tijd bestonden, waarop deze helden stonden afgebeeld, zouden ze er zóó hebben uitgezien. Willibrord is te zeer gestyleerde geloofsijver van een onmenschelijke vlekkeloosheid om ons diep in het hart te grijpen: Radboud is te veel tooneelwoestaard als bij een kostschool-opvoering om ons het diepste sentiment der Friezen te verraden. In Theudezinde en vooral Plectrudis stroomt meer menschenbloed. Hoe graag hadden wij Stormenland met Christin-Lavransdochter vergeleken, al was het ook van verre! Het is een boek voor jong en oud.

BOUDIER-BAKKER (Ina) TOOVERLANTAARN. v. Kampen en Zn., Amsterdam.

Dit bundeltje korte verhalen van de schrijfster van „Armoede" en „Twee Voeten" zal haar roem niet vermeerderen. Het staat niet op de hoogte van haar beste werk. Het verschil tusschen de oudste generatie en de jonge garde valt op, wanneer men deze bundel vergelijkt met b.v. „De Bries" van Albert Kuyle.

Ina Boudier-Bakker is ook hier weer in haar kracht, als ze kinderleed beschrijft. „De Verandering" is het beste uit den bundel. Geschikt voor iedereen.

RENN (Ludwig) OORLOG. (326) Vertaling van Arthur Müller-Lehning. Bijleveld, Utrecht. f 2,90.

Wanneer het voorwoord ons niet inlichtte, dat Ludwig Renn

geen schrijver van professie is, zou het boek zelf ons daarover zekerheid verschaffen.

Geen spoor van eenige compositie of schrijfkunst, maar een nuchter, eenvoudig, onopgesmukt verslag van het inferno-beleven, vier en een half jaar lang, van een frontsoldaat. Maar juist deze eigenschappen geven het boek zijn waarde; hier is eenvoudig de soldaat aan het woord, goed vaderlander, die, onbeholpen bijna, zijn ervaringen schrijft; die, men voelt het overtuigend, de *waarheid* schrijft. Het succes van het boek wordt gehandicapt door den, met grooter dramatischer talent en daardoor wellicht aangrijpender, geschreven roman van Remarque, maar Renn's boek lijkt mij zuiverder uitbeelding van grauwe waarheid-zonder-meer.

In elk geval een waardevol oorlogsdocument. De lectuur van dit goed vertaalde boek is alleen voor volwassenen.

MANDERS (Jo) DE BANDELOOZEN. (275) Meulenhoff, Amsterdam. f 3,50.

Het heeft werkelijk groote moeite gekost om 275 bladzijden lang in gezelschap van de decadente personen in dit boek door te brengen. Met een kort grondig „bah" leggen we het ter zijde. In welke sombere, alles neerhalende stemming heeft de auteur dit werk geschreven, wat voor nut heeft het een groep menschen zooveel verdorvenheid op te dringen? Vergeefs hebben we in deze verwordings- en verwilderingsgeschiedenis (het boek is een aaneenschakeling van fuiven en pret maken door jongelui) één goed mensch gezocht, machteloos keken we uit naar iemand met karakter, of naar een persoon die tenminste één keertje eens niet slecht of slap was. Maar helaas!

Alle medespelenden in dit stuk wuft leven zijn decadent, vulgair om een walg van te krijgen. Zelfs een stel grootouders, waarvan nog gepoogd is, ze iets uit te laten steken boven het verderf rondom hen, zijn slappe, ruggegraatlooze figuren, die om een bedreiging of uit valsche schaamte de uitspattingen van de kleinkinderen betalen en zich daarbij nog in de ruwste taal laten toespreken en uitschelden. Afgekeurd!

HASEK (Jaroslav) DE AVONTUREN VAN DEN BRAVEN SOLDAAT SCHWEJK GEDURENDE DEN WERELDOORLOG. Vertaald door S. van Praag. Meulenhoff, Amsterdam.

De Duitsche recensies, die in dit boek met den langen titel zijn afgedrukt, praten over fijne humor, raak, gevoeld, geniaal zelfs.

Eén criticus voorspelt het boek een zegetocht door de wereld en stelt den schrijver op één lijn met Rabelais en Cervantes. Wat den eerste betreft: een zichzelf respecteerend mensch zal het nu niet bepaald op prijs stellen met Rabelais vergeleken te worden, zelfs niet als hij zijn geest had; en de laatste betreffende: als ik Cervantes was, zou ik Hasek om die beleediging uitdagen.

Hasek heeft humoristisch talent; er is sterke vis comica in de bandjir-achtige welspraaktheid van den hoofdpersoon Schwejk. Hij is vergeleken met Uilenspiegel, het boek met een rake satyre. Maar een satyre is het niet; daartoe overdrijft Hasek tot in het onmogelijke, daartoe zoekt hij te veel zijn kracht in schund, is hij te grof, te ruw, te ordinair. Belachelijk zijn b.v. de hekelingen der systemen van politie en militaire rechtspraak gedurende den oorlog. Hij riskeert het een uitvoerig hoofdstuk lang, dat men het boek uit verveling sluit, alleen om zijn haat tegen priesters lucht te geven. Ongeveer de helft van den roman wordt ingenomen door een aalmoezenier, welke figuur op zoo'n minne manier is behandeld, dat men zich afvraagt, hoe haat en giftige nijd een schrijver tot zoo iets kunnen brengen. Natuurlijk leest men in het Voorwoord het versleten praatje; dat het ruwe en harde slechts de uiting is van een man, die zijn droefheid over veel slechts, inwendig schreiend, alleen zóó kan uitspreken.

Het is onbegrijpelijk, dat een auteur den tijd van '14 tot '18, die één gruwzame ellende was, kan misbruiken voor een dergelijk misselijk product.

't Is hetzelfde, of men een schipbreuk, waarbij de bemanning en de reddende helden van onze kust omkomen, kiest tot onderwerp van een humoristischen roman.

BRUSSE-VAN HUIZEN (Jos) HUWELIJK. 1929. Brusse, Rotterdam.

Mevrouw Brusse-van Huizen draagt dezen roman op aan haar man en heeft een boek willen schrijven, waarin de ideëele huwelijksopvatting wordt belichaamd. Maar het euvel is, dat zij een sacrament opbouwt buiten alle Godsverband. Zoodoende worden haar moreele en ethische normen voor ons onhoudbaar. Voor ons is de vraag: wat wil God en wat wijst de door God gestelde natuur aan? Voor haar (en voor alle humanistisch denkende menschen) is de vraag: wat eischt het individueele geluk van elk mensch? Zoo moeten wij veel theorieën in dit boek afkeuren en kunnen het slechts aan oudere ontwikkelde menschen ter lezing geven. Voor jonge menschen deugt het niet, ook wegens het al te intieme, dat er behandeld wordt.

Mevrouw Brusse heeft een natuurlijk-ideëelen kijk op de menschen, een beminnelijke maar gevaarlijke eigenschap, die veel oordeelen vertroebelt, of liever door al te goedkoop optimisme onbetrouwbaar maakt. Zij schrijft niet kwaad en weet haar roman binnen de perken van aannemenlijke conversatie en actieviteit te houden: een veeleischend lezer weet zij matig te boeien. Zij ontrolt in haar boek de geschiedenis van meerdere huwelijken, een heèl gelukkig, een half gelukkig, een ongelukkig, alles tot leer en vermaak van den lezer.

„Huwelijk" is het boek van een schrijfster met zeker talent,

met hoog ethische opvattingen, maar met een verschwindend minimum Christendom.

VERGOUW (Lida) HET VERRE PARADIJS. V. Kampen en Zn., Amsterdam. f 3,50 en f 4,50.

Dit is naar ik meen, het tweede boek van Lida Vergouw. De titel beteekent wel: het vruchtelooze streven der menschen naar het geluk. Hier wordt dit uitgebeeld in het gezin van Roemer, een min of meer eerzaam slager, met zijn drie zoons en twee dochters, wier huwelijks- en andere lotgevallen ons beschreven worden. Een sterk talent is Lida Vergouw niet, nòg niet. Misschien wordt ze het.

Diepe geheimen, levens- of zieleraadsels heeft de schrijfster niet te onthullen. In vrij zwakke, niet bijster persoonlijke lijnen en kleuren staan haar figuren voor ons. Ze schrijft een leesbaar romannetje, maar het treffende, het reveleerende woord heeft ze niet. Geen harer personages brengt het verder dan goed confectiewerk. 't Is alles nog te gewoon, te voordehand liggend, te veel in de oppervlakkige romanlijn, te schematisch. Henk is overal en altijd goedige, zinnelijke lobbes. Just is altijd de bijzondere, artistiek-begaafde: nergens glanst het mysterieuze, oneindig-geschakeerde kleurenspel der ziel.

Minder schrijfkunst en sterkere concentreering en verdieping!

Wij vinden het minder gelukkig, dat Lida Vergouw de vrijgeesten de mooie rol toekent en de streng orthodoxen als huichelaars schildert. Dit is oneerlijke eenzijdigheid. De indruk is: dat strenggeloovigheid een leerschool is voor Tartufferie. Zoo achterlijk is Lida Vergouw toch niet, dat ze dit werkelijk meent. Het boek is voor volwassenen.

MARTENS, (C.): ONDER HET KRUIS. Herinneringen uit het oude en nieuwe Rusland. (163) f 2,40 Bosch en Keuning, Baarn.

Een bundel Protestantsche schetsen en verhalen over de Evangelie-prediking in het oude en nieuwe Rusland. De schrijver is een Evangelist; behoort tot de Duitsche kolonisten, waarop onlangs, naar aanleiding van hun massa-vertrek uit Rusland, de wereld-aandacht gevestigd werd.

De toon der verhalen is, naar onze opvattingen, ietwat zalvend; maar het geheel getuigt zeker van bewonderenswaardigen moed en groot Godsvertrouwen.

Uiteraard is dit meer lectuur voor Protestanten.

MELVILLE, (Herman): MOBY DICK OF DE WITTE WALVISCH. Vertaald door J. W. F. Werumeus Buning. (499) f 4,75 en f 5,50. Querido, Amsterdam.

De figuur en beteekenis van Herman Melville hopen wij, in den

loop van dezen jaargang, in een afzonderlijk artikel nader toe te lichten.

Voor het oogenblik volstaan wij, ontwikkelden volwassenen lezers aan te bevelen Meville's, in 1851 geschreven meesterwerk, — het epos der walvischvaart, — door Werumeus Buning uitstekend vertaald.

SEABROOK, (W. B.) : AVONTUREN IN ARABIë (358) f 3,90. Servire, den Haag.

Arabië schijnt de laatste jaren het moderne land der romantiek te zijn geworden, te oordeelen naar verscheidene werken, in dien tijd uitgekomen, en bijna alle ontstaan uit zucht naar avontuur, welke de schrijvers daar heen dreef. De auteur van dit boek, de Amerikaan Seabrook, heeft, in elk geval, avonturen genoeg beleefd. In alle richtingen heeft hij Arabië doorkruist, heeft er kennis gemaakt met talrijke stamhoofden en veel geleerd van godsdienst, zeden en gewoonten der bewoners. Bijzonder wat hij mededeelt over de Drusen is zeer interessant. Zijn wijze van vertellen is aangenaam en onderhoudend; zal volwassenen zeker boeien. Uitdrukkelijk willen wij hier nog vaststellen, dat *Avonturen in Arabië* beslist geen jeugdboek is.

DINE (S. S. van) HET BISSCHOP MYSTERIE (332) f 1,90. Vertaling van Jhr. R. H. G. Nahuys. N. V. Boekerij „De Voortganck".

Van Dine is een knap schrijver van detective-romans, die alle op zeer bijzondere, wellicht iets te zuiver-zakelijke wijze uitgewerkt worden. Dit geldt ook voor *Het Bisschop-Mysterie,* waarin zelfs, in verband met onderwerp en ontknooping, veel wiskunde verwerkt werd.

Aanmerking moeten we maken op de beschouwingen over zelfmoord, gehouden in het laatste gedeelte van het boek.

Boeiende lectuur voor volwassenen.

GUERIN (Eddie). VIJFTIG JAREN GEVANGENIS. MIJN LEVEN ALS MISDADIGER. Bewerkt door C. F. v.d. Horst. De Haan, Utrecht. 1929.

Leve de sensatie! Een internationaal misdadiger, die zoowat alle groote gevangenissen kent, gaat zijn „Mémoires" schrijven. In het dagelijksch leven zou men zoo'n sujet de deur wijzen, maar zijn misdaden zijn interessant! Dit boek wil zelfs een moraal dienen. „Een kreet om meer menschelijkheid, een aanklacht tegen de maatschappij!" staat er om den omslag. Een man, die moordt en inbreekt voor zijn kost, vraagt om vriendelijker behandeling en klaagt over de onwelwillende houding der politie! Waarom worden toch dergelijke wansmakelijke boeken vertaald? Hoe kan een uitgever zijn goeden naam leenen aan dit minderwaardig bedrijf? Het is ten

slotte de verheerlijking van misdaad en misdadiger, waarop een dergelijk verhaal uitloopt. Wie brengt er graag eenige uren door in het gezelschap van oplichters en bedriegers-in-groot-formaat? Trouwens de geloofwaardigheid van dergelijke personages is gewoonlijk niet zoo groot, dat ze op hun woord te gelooven zijn. Een voordeel is tenminste, dat Guerin geen misdaden op erotisch gebied beschrijft.

Eenige waarde in welke richting ook, kunnen wij in dit onzinnige boek niet ontdekken.

MARKOW (Sergey von) HOE IK CZARINA WILDE BEVRIJDEN (302) f 4,50. Vertaald door J. L. J. F. Ezerman Uitg. J. Philip Kruseman Den Haag.

Bij het uitbreken van de revolutie in Rusland behoort Von Markow, de schrijver, tot het Garde-Regiment van de Keizerin. Met eenige dappere militairen neemt hij het besluit om te trachten de Czarina te redden. Bijna onoverkomenlijk zijn de moeilijkheden welke dit plan in den weg staan en na tallooze geweldige pogingen om door te dringen in het door de Duitschers bezette gebied komen de dappere samenzweerders toch nog te laat. De schrijver van deze belangwekkende historische gebeurtenissen is conducteur van de Waggons-Lits om in zijn onderhoud te voorzien. Aanbevolen.

SKJOLDBORG (Johan) SARA. DE GESCHIEDENIS VAN EEN LIEFDE (207) f 3,25. J. Philip Kruseman. Den Haag.

Deze geschiedenis van liefde wordt zoo doodeenvoudig verteld dat men bijna zou gelooven dat het een sprookje is, wanneer het einde niet zoo tragisch was. Sara is de jongste van een groot gezin, waarvan de kinderen allen hun best doen om de opvoeding, hen door hun vader en moeder gegeven, eer aan te doen Zij is jong en aantrekkelijk en werkt op een groote hoeve als tweede meisje. De zoon des huizes voelt zich tot haar aangetrokken en de twee jonge menschen gaan op in hun groote liefde zonder aan de gevolgen en aan het verkeerde van hun daad te denken. Na eenigen tijd bemerkt Sara, dat zij moeder is geworden en verbergt haar toestand zoo goed mogelijk voor haar omgeving. De zoon wordt door zijn ouders naar het buitenland gezonden. Sara loopt van de boerderij weg naar huis toe, als het kind onderweg ter wereld komt en zij het in een afgrond werpt om het om het leven te brengen. Thuis gekomen ontvangt haar vader haar met groote liefde, maar staat meteen op om zijn dochter bij het gerecht aan te geven. Zoo als van zelf spreekt geen lectuur voor jonge menschen.

Modern Vlaams Toneel

door N. H.

Sijfers. Tempo.

In de tijd dat anderen ondergedompeld waren in het oorlogsleed of terugkeerden met woorden van broederschap en liefde en verscheurd-zijn, hebben wij geleerd marken, francs en broodbonnen te versjacheren. Wij zijn zeer nuchter. Zakelik. Koel. Het is het verschil tussen het nieuwe geslacht en het nieuwste, frases zijn te tijdroovend voor ons, wij glimlachen skepties over ieder humanitair gevoel. Wij weten ons staande tussen het gedaver van jagende motoren en de jachtige koorts van beursspekulatie en arbeidtempo. Wereldsteden. Snelverkeer. Avondilluminatie. Betonbouw. Ontroeringen zijn ons vreemd. Wij berekenen alles. *Sijfers. Tempo.*

Er zijn in Vlaanderen dramaturgen geweest, die hun oren te luisteren hebben gelegd naar de polsslag van deze tijd. Maar hem niet hoorden. Die de psieche van de moderne mens te doorgronden hebben getracht. Maar dit niet vermochten. Indien men zich de vraag stelt of de Vlamingen kunnen bogen op een modern toneel, een toneel dat een weerspiegeling brengt van het leven, zoals dat geleefd wordt door duizenden en honderdduizenden die wij niet kennen, die leven met hun leed en die vechten met hun leed en die doodgaan aan hun leed, een toneel dat de geest en de strevingen van deze tijd veruiterlikt met aanwending van al de techniese middelen waarover de regie heden ten dage beschikt, dan moet het antwoord daarop in hoofdzaak ontkennend zijn. Vlaanderen heeft zich in het moderne vergist. Het heeft zich blind gestaard op de vorm.

Het modern-zijn is in hoofdzaak gezocht in de enscenering naar de ekspressionistiese metodes. Men heeft de moderne regie verward met het moderne toneel, dat de uitdrukking van de tijdgeest is.

In de vijfjaren dat het „Vlaamsche Volkstooneel" eksperiementeerde onder leiding van Johan de Meester jr. en Renaat Verheyen, heeft men in Vlaanderen ingevoerd een nieuwe speelwijze, die geheel berustte op de uiterlikheid, heeft men in Vlaanderen ingevoerd het Duitse ekspressionisme, heeft men gedweept met de teoriejen die de Franse dramaturgen Jean Jacques Bernard en Lenormand verkondigden over de stilte op het toneel en de Shakespeariaanse formule, heeft men zich vergaapt aan de sceniese konstruksies van Russiese regie-ingenieurs, die op het toneel een sisteem plaatsten van bruggen en ladders, waartussen zich dan de lenig gemaakte auteurs vrijelik en akrobaties konden bewegen in de diepte, de hoogte en de breedte en uit welke konstruksies nieuwe toneelwetten werden afgeleid. In die vijf jaren van eksperiementen heeft men in Vlaanderen het geprobeerd met het ekspressionisties toneel, het vaste toneel, het ruimtelik toneel, het skulpturale toneel en het konstruktievistiese, men heeft meegejuicht met Meyerhold en Gaston Baty, die het algehele

schrappen van de lieteratuur proklameerden, men bezon zich op wat men noemde: het zuivere toneel „le théâtre pur", men zette beschouwingen op rond de realiesaties van de filmtechniek, van de revue en de variété, men betrok het masker, de marionetten, de commedia dell' arte, de volksdans en kunstdans in het toneel, met schijnwerpers, eksotiese kostuums en brutale reklameplaten heeft men het publiek overrompeld en geboeid, het Vlaamse publiek heeft gejuicht, de schrijvers bazeerden hun techniek op de biezarste vondsten en men heette dit: het moderne toneel.

Maar men vergat hierbij zich zelf te zijn.

Deze zogenaamde toneelvernieuwing is in Vlaanderen geimporteerd en langs intellektuele wegen ingevoerd uit Rusland, uit Duitsland, uit Frankrijk. Zij is geenszins gegroeid uit het nationale leven zelf. De essentie van deze vernieuwing strookt niet met de essentie van de Vlaamse volksaard, die vóór alles realisties is, welk realisme dan ook langs vele sluipwegen telkens weer in hun stukken binnen glijdt. Zelfs bij de meest geavanseerde vernieuwers als Teirlinck en van de Velde. Doordat zich deze vernieuwing hoofdzakelik bepaalde tot het uiterlike, is het moderne Vlaamse toneel eerder Europees dan Vlaams. In hun toneelwerk overheerst de koele gedachte, de verbeelding uit zich hoofdzakelijk in abstraksies en simbolen. Deze verstandelike overheersing krijgt bij wijlen een eigen Vlaams aspekt, dat ontleend wordt aan de Vlaamse met zinnebeelden bevolkte Middeleeuwen. Middeleeuwse motieven werden veelvuldig voor het toneel bewerkt, zo bijvoorbeeld Reinaert de Vos door Paul de Mont, Beatrijs door Teirlinck, Halewijn door van de Velde, Van twee Conincskinderen door Putman, Maskaroen door Walschap, de klucht van Patelin door Constant Lindemans.

Van zeer grote invloed op de schrijvers is Herman Teirlinck geweest, die een nieuwe toneel-techniek bracht het „drieluikstuk", een ontlening aan de schilderkunst, met name het triptiek. Dat is: een toneelspel in drie bedrijven, waarvan het middenbedrijf een kleurig, sentraal luik is, vol simbolen, vol uiterlik en innerlik vertoon, de uitbeelding van een inwendig konflikt. Het eerste en derde bedrijf spelen in de realieteit, met motieven ontleend aan het werkelike leven, in het middenluik worden de gevoelens en gedachten der hoofdpersonen gepersoniefieceerd. Op deze techniek schreef Herman Teirlinck „De vertraagde Film". „Ik dien" „De man zonder lijf" „Ave".

Met dit laatste stuk was hij tevens overgegaan tot het siemultaan toneel. Navolgers waren onder anderen Paul de Mont in „Nuancen".

Willem Putman in „Looping The Loop" en Anton van de Velde tot op zekere hoogte in „Tyl". Door de simbolieseering van deze abstrakte denkbeelden, verwaarloosde men de psiechologiese ontleding, van het détail ging men over tot het direkte, het tieperende, tot de sintese.

De Vlaamse dramaturgen staan buiten het leven, hun stukken dringen niet door tot in al de lagen van het volksleven, al te zeer houden zij zich bezig met problemen die onder de intellectuelen opgang doen, maar die aan de praktijk van het leven ten enemale ontgaan.

De gemeenschapskunst die zij zouden brengen, hebben zij niet gebracht, de sintese en de eenheid die zij zouden brengen en die de nieuwe sintese en de eenheid van deze tijd zou zijn, hebben zij niet bereikt. Hun gebrek is niet dat zij een dramaties-techniese bedrevenheid missen, hun gebrek is, dat zij missen een sterke, algemene kultuur en een open oog voor de noden von onze tijd.

Sijfers. Tempo. Wij worden nuchter. Wij berekenen alles.

De vergissing die zij begingen door alleenlik te staren op de vorm heeft zich gewroken. Er is een periode van stilstand ingetreden, stilstand in het aantal en gehalte der stukken, stilstand in de reeks van eksperimenten en pogingen en er is rust. Nieuwe, werkelik talentvolle schrijvers hebben zich bij de representatieve na-oorlogse groep: Teirlinck, Martens, Putman, Walschap, de Mont en van de Velde niet meer aangesloten. Lode Monteyne spreekt van een kriesis , het is misschien meer een periode van overgang, van bezinning op de vorm, van bezinning op de inhoud.

Bommen zoals „Tijl" indertijd en „De Vertraagde Film" worden niet meer geworpen, briellante vondsten van opvoeringsmogelikheden worden niet meer gedaan, nieuwe eksperiementen en nieuwe pogingen worden niet meer gesteld. Er is rust over alle lienies. Dr. J. Oscar de Gruyter is in de loop van dit jaar overleden, Johan de Meester jr. is naar Nederland terug gekeerd. De schrijver van de Velde volgde Johan de Meester op als regiesseur, onder zijn leiding opende het „Vlaamsche Volkstooneel" het seizoen op een kalme wijze met de vertoning van van de Velde's „Halewijn", waarin alle uiterlikheid verstild werd tot een pure, dienende omlijsting van de tekst.

„Halewijn" omspeelt de Middeleeuwse ballade, waarop de dichter een eigen en merkwaardige herziening had, waardoor het gegeven voor onze tijd meer aktueel werd. De opvoering van het Noord-Nederlandse toneelstuk „Astrid" van madeleine Böthlingh onder regie van van de Velde ging in deze ingeslagen richting verder, er werd een speelwijze gehuldigd waarbij de akrobasie van geen tel was, een speelwijze, die zich voornamelik uitte in de trillingen van het woord, in een sobere en innerlike miemiek. De spelers, die door de Meester geschoold zijn, konden zich aan deze rustige vertoningswijze maar kwalik passen. De vertoning deed aan als een paradoks op de reeks voorstellingen van het „Vlaamsche Volkstooneel", het publiek heeft maar matig gejuicht en deze paradoks gevoeld. De speelwijze die van de Velde huldigde sluit zich nauwer aan bij de richting die de Gruyter volgde en propageerde, het is ten dele een teruggang, ten dele een vooruitgang: verder gaan in de lijn die de Meester

aangaf betekende voor deze Vlaamse troep: zich welbewust de levensmogelikheden afsnijden.

Het Vlaamsche avant-garde-théater heeft zich zelf overleefd.

Nieuwe stukken verschenen bij de opening van dit seizoen maar weinige. Van de Velde bracht Halewijn, Paul de Mont publieseert in „Roeping" „Het Jacht Yo-Sassa", Walschap begon in „Dietsche Warande en Belfort" met de publiekatie van „Maskaroen". Bij de uitgever Jos. Vermaut, Kortrijk, verscheen van Constant Lindemans „De Klucht van meester Patelin" in Vlaamse volkse rijmkes bewerkt op de oude Franse tekst. Uit het voorwoord lichten wij: „Ik heb zo dicht mogelijk de oudere tekst gevolgd: de „farce" van de advokaat, de koopman en de boer. Dat ik me daarbij veroorloofde, de toestanden zowel als de valuta te „perekwateren" zal 't moderne publiek me wel niet ten kwade duiden. In die zin zorge de regisseur nu verder om deze klucht te behandelen als een „Commedia dell'arte", de ijlkoorts van Patelin geeft hem gelegenheid te over om aktueel te blijven en „ad captum" van zijn publiek: mag ik slechts de heren „Regisseurs" vriendelik verzoeken de zeer nederige dienaar „auteur" te eerbiedigen." Dit volstaat. De klucht is in een frisse en nergens stotende toon gehouden, wat voor een klucht reeds reden te over is om gespeeld te worden. De speelmogelikheden leveren aardige en pakkende perspektieven.

Bij Jos. Vermaut verscheen tevens een zangspel in drie bedrijven „Het Hongaarsche Meisje" door O. Gomart en Lode Loos. Het aantal oorspronkelike muziekdramas is in Vlaanderen sedert 1918 slechts met enkele werken vermeerderd; er is een periode van inzinking te bespeuren. Wagner, Mozart, Gluck, Beethoven, Strauss, Rimsky, Korsakoff werden regelmatig op het programma geplaatst, terwijl de schaarse Vlaamse stukken op vertolking lagen te wachten. Het is 'n sappig Vlaams stuk, waarin de oeroude Vlaamse sentiementen opgang doen, foor, bruiloft, smulpartijen! De vereniging, die zich aan de vertolking hiervan zet, heeft behalve op sukses op 'n kompleetstevige maaltijd voor de spelers te rekenen! Iets moderns, een gedachte of tragiese tweespalt zoekt men in deze Vlaamse humor te vergeefs. En gelukkig, wellicht!

Van Menschen en Dingen

MIEN PROOST. „Komt laat ons casimieren!" heeft Mien Proost onlangs aangeheven en van veel kanten is er met haar ingestemd. Het boekje met den „verrückten" titel „Ons Middelbaar Onderwijs en Andere Gedichten" is een reactie, ten deele een gezonde reactie tegen den stortvloed van kunstmatig „gepedagoochel", die Nederland aan 't overstroomen is. We verdrinken in de opvoederij, in school-

meesterlijk gereglementeer en de simpele Christelijke levensnormen, die zooveel eeuwen lang ongecommentariëerd dienst deden, moeten in ontelbare pedagogische ateliers gevijld en gevormd worden, eer ze te hanteeren zijn. Mien Proost komt op voor de rechten van het eenvoudig Christelijk sentiment!

Maar het bleef daar niet bij. Mien Proost heeft het gewone gevaar van hekeldichten niet bezworen: van mét het ridicule ook het niet-ridicule, het zeer respectabele zelfs te bespotten. Het wijste was wellicht haar (ik wil het incognito eerbiedigen) spot niet zoo ernstig te nemen, maar velen in den lande, zoowel bewonderaars als bestrijders doen dit wel. Het vers „Opstandige Jeugd" met het motto „Zaterdags na de laatste les begeven de leerlingen zich naar de kapel tot het bijwonen der Congregatie" en met het refrein „Als ik weg ben val ik af" is een grappigheid van zeer bedenkelijk allooi. Ik vrees dat Anton van Duinkerken's scherp gespannen katholieke snaar niet zuiver gestaan heeft, toen zij met dit valsche geluid meetrilde.

Mien Proost gooit helaas! haar eigen ruiten in. Als er iets vijandig staat tegenover het honingzoete, humanistische gepedagoochel van dezen tijd, dat alles uit eigen binnenste van den discipel als bij natuurkracht wil laten opbloeien, dan is het de Christelijke tucht, die dat eigen binnenste niet vertrouwt en ons Goddank! dwingt om Zondags naar de kerk te gaan (zie: Hedendaagsche Ketterijen, het interessante boek van Anton van Duinkerken!), die ook katholieke leerlingen .... wel niet dwingt, maar toch stimuleert om Zaterdags ter congregatie te gaan.

„Ieder huichelt of is laf
En daarom valt er niemand af."

Neen! Mien Proost, hier is uw verontwaardiging valsch en onecht: hier raakt ge aan dingen, die u zelf te heilig zijn om uw spot te handhaven. Ik wil hier niet met groote evangeliewoorden als „ergernis" en dergelijke schermen, maar vast staat dat sommige uwer verzen (ook het laatste in De Gemeenschap) geen steenen aanbrengen tot opbouw van het Rijk Gods, tot uitbreiding van de Gemeenschap der Heiligen. Wee de geestigheid die haar slachtoffers zoekt onder de waarheid!

ERNEST MICHEL. Ernest Michel heeft een bundel allerzonderlingste „Zwarte Verzen" uitgegeven (Uitgeverij: De Christophore. Jan Luykenstraat, Amsterdam.) Henri Bruning schrijft hierover in het Bijblad van De Tijd (21 Dec.):

„Bij Michel brandt, de oogenblikken dat hij zijn verwerpelijke literatuur opzij smijt en, soms, nog door dit alles héén, een heftige en onbeheerschte liefde, een „religieus temperament", en als de keerzij

hiervan en woedende haat tegen de horde der lauwen en verraders, der vage droomers en „lauwe praters". Het zijn geen geweldige explosies, geen groote stormen van haat en liefde — het knettert en vlamt nog slechts, maar venijnig en vinnig en vurig — en ruksgewijs, kort (maar hevig) zijn de (voor)teekenen van de storm, die zich diep in hem ontketend heeft. Hij uit zich nog slechts zeer fragmentarisch, in enkele regels en zelden langeren tijd organisch — maar deze regels bewijzen onmiskenbaar, door hun accent, door hun sentiment, dat, achter al de brouhaha die hij tusschen zichzelf en zijn hart, tusschen zichzelf en de anderen zoo gaarne onketent, deze liefde diep en oprecht, en met een groote, manlijke trouwhartigheid geleefd werd. Zij vindt accenten, die men zonder dit onmogelijk zou kunnen vinden.

Bedolven onder veel literatuur brandt hier, waarachtig, het hart van een soldaat van Christus' legerbenden, van een donkere verdommeling — die geen andere hoop heeft dan Christus' Liefde wanneer eenmaal „het hooge spel begint"......"

I PROMMESSI SPOSI. De N.R.Crt., zoo lezen wij in „De Litteraire Gids" van 20 December, heeft een medewerkster (Mevrouw S. Lugten-Reys) veroorloofd in een beoordeeling te vertellen, dat het opschrift van Manzoni's overbekenden roman: „I promessi Sposi" (De Verloofden) beteekent: „Ik beloof te trouwen."

SIGRID UNDSET. Sigrid Undset heeft een nieuwen roman geschreven „Gymnadenia". De verwachting staat gespannen bij een nieuw werk der schrijfster van Christin Lavransdochter en Olav Audunszoon. De roman speelt vóór den oorlog van 1914 en behandelt de geestesvragen van het moderne Noorwegen. Men voelt weer de zekere, bijna onfeilbare hand der groote schrijfster, ofschoon Christin en Olav ons toch liever zijn dan Paul Selmer. De moderne geestesverdwalingen als: vrijzinnig Christendom, vrije liefde, geloof in den vooruitgang etc. worden er fijntjes gehekeld. Paul Selmer is de drager der handeling, een beschaafd weldenkend jongmensch, die, opgevoed zonder godsdienst en niet tevreden met alle halfslachtige antwoorden op zijn zielekwellingen, langzaam, langzaam langs rationeelen en mystieken weg tot het Katholicisme gevoerd wordt.

Het is geen bekeeringsroman: dit zieleproces komt slechts enkele malen ter sprake en toch beheerscht het de heele roman. Pauls liefdeervaringen met Lucy en later met Björg Berge vormen den hoofdinhoud: deze zijn van zoo intiemen aard dat het boek geen lectuur is voor niet volkomen rijpe menschen. Pauls verhouding tot het teere bloemenmeisje Lucy en tot het bourgeois-kind Björg Berge is beschreven met de meesterhand van Sigrid Undset. Maar de grootepische vaart, de geweldige tragiek van Christin en Olav vinden wij hier niet terug. De voelbare Katholieke tendens, die men in historische

romans gemakkelijker vergeeft, zal dit boek aan de overzijde niet ten goede komen.

SIGRID UNDSED (1915)

Van diverse Pluimage

NIEUWENKAMP (W. O. J.) HEILIGE STEDEN. ENGELSCH INDIë. Leopold, Den Haag. f 4,75.

In dit interessante boek verhaalt de heer Nieuwenkamp van zijn reis door Engelsch Indië. Wij hebben reeds eerder kennis gemaakt met de fraaie schetsen, die deze kunstenaar in onze eigen koloniën maakte: ook hier in Voor-Indië heeft zijn teekenstift het vele schoons, dat aanschouwd werd, vastgelegd. Naast de vele schetsen naar tempels, beeldhouwwerken en landschappen vinden we den onderhoudenden tekst, die dit fraaie boek, dat de firma Leopold keurig verzorgde, zeer aantrekkelijk maakt.

NIEUWENKAMP (W. O. J.) INLANDSCHE KUNST IN NEDERL. O. I. Beeldhouwkunst van Bali. Leopold, Den Haag. f 3,75.

De heer Nieuwenkamp heeft met dit tweede deel over de kunst der Baliërs ons nog nader gebracht tot de mystiek in bouw en beeldhouwwerk van dit interessante Soenda-eiland. Zijn schetsboek heeft mooie aanteekeningen gemaakt van alles wat hij van de oude Hindoekunst op Zuid- en Midden-Bali zag en ontdekte. Talrijke reliefs, die na de aardbeving van 1917 bedolven waren, heeft Nieuwenkamp weer te voorschijn laten halen; vele tempels werden door hem als eerste Europeaan betreden. En het teekenkrijt heeft dit alles vastgelegd in gedetailleerde schetsen, die samengevat in een boek, met het reeds verschenen werk „Bouwkunst op Bali" een mooi geheel vormen.

HET STEENEN GEBED. De Gemeenschap (in opdracht van het St. Bernulphus-huis). 1929. f 2,00.

Dit werkje, dat een kleine zeventig reproducties bevat van Nederlandsche en buitenlandsche moderne beeldhouwers en plastici en keurig wordt ingeleid door Willem Nieuwenhuis, is in zijn genre iets kostbaars. *Vooreerst* om de treffende waarheden die gezegd worden in de inleiding. „Er is in de ontwikkeling onzer Katholieke cultuur niets wat wij zoo zeer vreezen, als een snobisme, waarin het volk de schoonheid door aestheten zou worden aangepraat." — „De uiterste zorg, waarmede de Kerk haar eeredienst regelt, pijnlijk nauwkeurig in allerlei bijzonderheden van kleur en gebaar, leert ons dat de Moeder der Menschheid in haar ervaring van eeuwen en duizendtallen, wel iets weet van de zeer subtiele stroomingen en onderstroomingen van het schoonheidsgevoel in hart en geest, die tenslotte heel den mensch in zijn verhouding tot God beinvloeden". — „. . . . De komende plastiek (zal) 't meest stemmingen der barok opnemen in haar ontwikkeling."

Vervolgens om de reproducties der werken, waarvan die der nieuwe Duitsche meesters ons het volkomenst bevredigen.

VAN DUINKERKEN (Anton). HEDENDAAGSCHE KETTERIJEN. Brand. Hilversum. 1929. f 2,90.

Wanneer auteurs met origineelen kijk op menschen en dingen over het Katholicisme gaan schrijven, ontstaan er onbetaalbare boeken als Chesterton's Orthodoxie en van Duinkerken's Hedendaagsche Ketterijen. Al reikt van Duinkerken's boek niet aan dat van den Engelschen bekeerling, het mag toch in één adem daarmee genoemd worden. Voor ieder, die de ideologieën van zijn tijd wil kennen en het Katholieke standpunt daartegenover, is dit een kostbaar werk. Het is geschreven in de prikkelend-paradoxale trant, die we kennen van van Duinkerken en die (n'en déplaise Jan Engelman) bij voortduring spanning wekt. Men hoeft niet elke bewering te onderschrijven, maar het geheel getuigt van frissche geestdrift en mannelijke liefde voor de Katholieke Kerk. Enkele van schrijvers vindingen zijn bijzonder diepzinnig en vruchtbaar, zoo bijv. het idee van *intensiteit* naast *finaliteit* des levens.

Het is geen boek voor onvolwassenen.

LAAR KRAFT (A. M. van de): RIDDER EN HEILIGE. Het leven van St. Franciscus van Assisië (171) f 1,75 - f 2,50. N. V. Hollandia Drukkerij. Baarn.

Een verblijdend teeken, dat de H. Franciscus ook door anderen dan Katholieken gerekend wordt tot personen van beteekenis. De figuur van Franciscus wordt in dit boek vooral geschetst als de strijdende ridder Gods, grotesk in zijn daden en levensuitingen.

Deze beschrijving, die zich makkelijk en vlot laat lezen, wekt bij ons als vanzelf het vermoeden op, dat het haast niet doenlijk is, Franciscus' figuur en beteekenis in zulk een boekje ten volle te laten uitkomen, en de jeugd, waarvoor het bedoeld is, er dichter bij te brengen. Indien het tenminste iets meer wil zijn dan een handleiding.

Eenige passages, o.a. op pag. 113, 114 en 170, wettigen de veronderstelling dat de belangstelling voor Franciscus, in dit boekje vastgelegd, voor een deel gedragen wordt door de meening: dat de Assisiër in belangrijke punten eigenlijk Evangelisch-(Protestansch) voelend was. Alsof hij blijvend geprotesteerd zou hebben tegen de wettige maatregelen der Katholieke Kerk.

De schrijver, die toch tenslotte de nagedachtenis van den Heilige wil eeren, toont dit al heel weinig te doen, wanneer hij meent te moeten zeggen, dat slechts weinig ware Franciscus-volgelingen onder de vele Franciscanen te vinden zijn. Is deze uitlating wellicht een gevolg van een te eng begrip van St. Franciscus' zending in de wereld?

Dit is een, vanuit een bepaalde visie, eerlijk geschreven boek; maar onze jeugd moet dit Franciscus-leven niet lezen; en evenmin is dit lectuur voor onontwikkelden volwassenen.

RAPTSCHINSKY (Dr. B.) DE GESCHIEDENIS VAN DE RUSSISCHE REVOLUTIE 1917-1929. Thieme en Cie., Zutphen. 1930.

Raptschinsky is voor de meeste tijdschriftlezers geen onbekende meer: onvermoeid strooit hij zijn russische bijdragen links en rechts rond, zonder aanzien van partijen. *De Geschiedenis van de Russische Revolutie* — een omvangrijk werk van tegen de 400 bladzijden — geeft een tot in kleine bizonderheden afdalende breedvoerige uiteenzetting van de wijze, waarop in 1917 de eerste omwenteling plaats greep. Dat deze zich tegen den wassenden vloed der bolsjewiki niet staande kon houden, verklaart de schrijver niet alleen door de halfslachtigheid van leiders als Kerenski, maar ook uit het verlangen van de rechtsche bourgeoisie, die overtuigd was, dat na een spoedige mislukking van het sowjet-regime, de beurt weer aan haar zou komen!

Die val is tot nog toe uitgebleven en het bolsjewisme wortelt steeds dieper in den russischen bodem, niet het minst door het feit, dat steeds meer menschen indirect belang hebben bij de handhaving van den bestaanden toestand. Er is een eigenaardige symbiose ontstaan, wier gevolgen niet te onderschatten zijn. Deze en andere merkwaardige opmerkingen, die tot nadenken stemmen, werkt de schrijver, die vele russische bronnen heeft kunnen verwerken en daardoor boven de westersche schrijvers bevoorrecht is, in den breede uit.

De compositie van deze Geschiedenis kunnen we niet prijzen. Ruim drievierde van het boek brengt ons niet verder dan tot het jaar 1920, van de overige negen jaar komt niet veel meer terecht dan eenige algemeene beschouwingen, waarvan die over de godsdienstvervolging, welgeteld veertien regels, al een heel pover figuur slaat. Het zou niet verwonderlijk zijn, of Raptschinsky is van plan aan deze periode een afzonderlijk boek te wijden. Moge hij daarbij enkele russicismen, zooals o.a. bldz. 46 er een geeft, trachten te vermijden.

ROLLAND (Romain) HET LEVEN VAN RAMAKRISHNA. Vert. door J. Dutrie. v. Loghum Slaterus. Arnhem 1929. f 4,50 - f 5,90.

Voor een Franschman schijnt 't gevaarlijk zijn exclusief patriotisme te verlie-

zen. Barbusse heeft 't verloren evenals Romain Rolland. Om Europa uit zijn Christelijken droom wakker te schudden heeft de laatste „Het Leven van Ramakrishna" geschreven. Ramakrishna is een Indische wijze geweest in de vorige eeuw, een ervarer van het Goddelijke, het Absolute, een hoogere incarnatie, een van die zielesterke en evenwichtige menschen, die aan de boorden van den Ganges blijkbaar bij dozijnen geboren worden. „Ik voor mij, zegt Rolland, geloof niet in één persoonlijken God.... maar ik geloof, dat slechts God mag heeten, wat in den mensch en in de menschheid en in het heelal een voortdurende geboorte is".

Dit boek is antidogmatisch en antichristelijk, waarmee het reeds veroordeeld is. Het is brillant geschreven! Rolland wil Oosten en Westen verzoenen, Ramakrishna en Christus.

Wij hebben niet het rechte vertrouwen in Rolland's inzichten. Hij heeft twee jaar aan dit werk besteed: maar in een paar jaren werkt men zich niet in in het weelderige pantheisme, in de vorm- en parabeloverwoekerde wijsheid der Indiërs. Rolland's „ooggetuigen zijn geen naieve visschers uit het Evangelie", schrijft hij eenigszins smalend. Er zijn geen menschen, wien ik liever geloof dan naieve visschers; zelfs Romain Rolland niet. In Frankrijk had de schrijver een nog diepere wijsheid kunnen vinden dan in Indië.

DE AENEIS VAN P. VERGILIUS MARO. Vertaald door Dr. J. J. Terwen. Verlucht door Nico Baakt. Swets en Zeitlinger. Amsterdam. 1929.

Dit is de eerste maal, naar ik meen, dat Vergilius' Aeneis in klassieke hexameters vertaald is. Het is een posthuum werk van Dr. J. J. Terwen, dat reeds jaren drukklaar lag en thans door zijn zoon met piëteit is uitgegeven. De vertaler heeft 't zich niet gemakkelijk gemaakt; in een inleiding geeft hij verantwoording van zijn strengen versbouw. Hij heeft naar gespierdheid gestreefd en ze in 't algemeen ook bereikt. Dat zich hier en daar stroeve of gewrongen wendingen voordoen, is bij zulk een opgave onvermijdelijk. Dat hij bijv., om bij een dialoog het woord aan een ander te geven, liever „gene erop" dan „gene daarop" gebruikt, wat beter zou voldoen, berust op zijn conscientieusheid om „daar" lang te houden.

Het is een werk niet slechts voor vakmenschen, maar ook voor allen die de klassieken niet in 't oorspronkelijke genieten kunnen.

COOL (Anicetus) O. F. M. ONS BIEKE OF Zr. MARGARETHA MARIA VAN HET H. HART. Mechelen. St. Franciscus Drukkerij. f 1,00.

In dit pretentielooze boekje, welks omslagteekening mij smakeloos voorkomt, vertelt Pater Anicetus Cool op eenvoudige, onderhoudende wijze van „Ons Bieke", een zus van hem, die Claris werd en langs moeilijke wegen O.L. Heer zocht. Zij leed veel en stierf jong. Bijzondere verdiensten heeft 't boekje niet; maar het verkondigt zeer gezonde ascese en niemand zal er spijt van hebben het gelezen te hebben.

MUSSCHE (Achilles). CYRIEL BUYSSE. Een studie. v. Rijsselberghe & Robaut, Gent. Servire, Den Haag. 1929.

Naar aanleiding van Buysse's 70sten geboortedag heeft Achilles Mussche een diepgaand essay over hem geschreven, dat tevens een requisitoir over Vlaanderens litteratuur geworden is.

„Buysse", zoo luidt de slot-conclusie, „voert ons met zijn werk niet op naar de verhevenheden, waar een mensch de eeuwige problemen van 't leven als 't ware van aangezicht tot aangezicht ziet, en hij legt ook geen afgronden bloot. Zijn werk is niet subliem van vervoering noch door ziel getormenteerd, maar er ligt een verrukkelijke fonkeling over, als van zon op kabbelend water." Mussche, die geen partijstrijd uitvecht, spreekt niet over de godsdienstige quaestie; maar voor ons blijft een ernstig defect in Buysse's werk zijn vijandige houding tegenover het geloof van Vlaanderen. Wie zoo het volk van te lande beschrijft als Buysse, staat

niet straffeloos onbegrijpend en afwerend tegenover den godsdienst dier menschen. Zijn naturalisme is te zeer dat der verouderde Fransche school.

GIELEN (Jos. J.) UIT HEDEN EN VERLEDEN. Deel II. Boekhuis, Tilburg.

Dit is het tweede deel der Bloemlezing, waarvan wij het eerste in ons vorig nummer aankondigden. Wederom wordt dezelfde methode gevolgd: een uiteenzetting van het litteraire verschijnsel gaat vooraf en een rijke keus van voorbeelden volgen. Deze Anthologie is onvervalscht katholiek, niet in den zin, dat uitsluitend katholieken aan het woord komen, maar dat het litteraire inzicht zuiver katholiek georiënteerd is.

FOERSTERLING (Dr. K.) LEHRBUCH DER OPTIK. (610) 193 fig. R.M. 38,—. Hirzel, Leipzig. 1928.

Dit lijvige leerboek der optica is geschreven ter vervanging van het wereldberoemde leerboek van Drude, dat na den dood des schrijvers niet meer herdrukt werd. Nu de leer van het licht zulk een ingrijpende verandering heeft ondergaan, was het voor anderen dan Drude zelf wel niet meer mogelijk dit boek nog opnieuw te bewerken en heeft Prof. F. het dan ook terecht noodig geoordeeld een geheel nieuw boek te schrijven. Terwijl Drude uitging van de geometrische optica en daarna successievelijk de golftheorie en de electromagnetische theorie voor de verklaring van verschillende lichtverschijnselen gebruikte, beschouwt F. van den beginne af het licht als een electromagnetisch verschijnsel en leidt uit de vergelijkingen van Maxwell de theorie der verstrooiing, breking, terugkaatsing, buiging en die der invloeden van magnetische velden af. Hierbij sluiten aan: het beginsel van Doppler, de meesleeping van het licht in zich bewegende media, de proef van Michelson en het relativiteitsprinciep. Daarna komt de interessante theorie der lichtuitzending en eindelijk een uitstekend overzicht van de theorie der optische instrumenten.

Alles te samen genomen: een goed geslaagd, modern leerboek van de theorie van het licht, misschien wel het eenige van dien omvang, dat thans bestaat. Toch weer niet zoo modern (of moet ik het noemen ultra-modern) als sommigen het zouden wenschen, zooals uit de reeds verschenen kritieken blijkt. En dit dunkt ons van paedagogisch standpunt juist gezien. Dit boek is een „leerboek". Het is geschreven vóor studenten, het wil doceeren, hetgeen heel iets anders is dan verzamelen al wat er over een onderwerp in de tijdschriften verschenen is.

M. BALLINGS S.J. REINHEID. Bode van het Heilig Hart, Aken (België). (170) 1929.

„Voor jeugdigen boven 15 jaar" deelt de schrijver in de voorrede mede. Is het nog noodig omtrent dit boekje veel goeds te zeggen? Wie Pater Ballings' „Wilskracht" en „Excelsior" gelezen heeft, kent zijn stijl, zijn wijze van voordracht en behandeling der stof. Hij gaat er niet van uit dat hij tot braven en tot volmaakten spreekt, maar veel meer tot onvolmaakte, zwakke, vaak oppervlakkige en onnadenkende jonge menschen. Hij kent de tegenwerpingen, die zij zullen opwerpen; de dingen waarvan zij zullen vinden, dat hij overdrijft en hij gaat op die tegenwerpingen in; toont aan, waarom hij zich niet aan overdrijving schuldig maakt. Hij houdt geen saai betoog, maar in een levendige stijl, met voorbeelden en vertelsels doorvlochten, tracht hij de behandelde stof voor jeugdige gemoederen aantrekkelijk te maken.

Zou P. Ballings hierop niet kunnen laten aansluiten een geschriftje, waarin de taak van de opvoeding op dit gebied wordt uiteengezet? Gebruik van den vrijen tijd, ontspanning, ontwikkeling; waarop een opvoeder op dit gebied moet letten; hoe hij er tegenover moet staan, etc. etc. Naar onze meening zou hij daardoor in een dringende behoefte voorzien.

Dr. L. BERGER.

MIRIAM VAN WATERS. OUDERS EN BOTSENDE JEUGD. Uit het Engelsch vertaald door A. Dermont-Visser. Uitg. Kruseman, den Haag. f 3,50. 319 p.

Eenigen tijd geleden recenseerden wij een ander boek van deze schrijfster: Botsende jeugd, dat de schokken tusschen verwaarloosde jeugd en maatschappij in z'n oorzaken en verschijnselen trachtte te schetsen. Dit boek geeft — evenals het vorige aan de hand van tallooze voorbeelden uit schrijfsters praktijk — weer, hoe de ouders — de natuurlijke en eerste opvoeders van het kind — door nalaten, toestaan, slap zijn, overdrijven, etc. vaak een kind in verkeerde richting drijven of maken, dat de kinderen verwilderen en ze voor galg en rad opgroeien. De schetsing van de invloed die bepaalde opvattingen, denkwijzen en handelingen der opvoeders op de karaktervorming der kinderen kunnen hebben, maakt dit boek niet alleen voor sociale werkers, maar voor alle ouders en opvoeders tot een belangrijk geschrift. Ons bezwaar tegen het vorige boek van de schrijfster, nl. dat zij godsdienstige invloeden bij de opvoeding van het kind niet hoog schijnt aan te slaan, alsook dat zij soms wel een oppervlakkigen indruk maakt bij het naspeuren der oorzaken, die aan de door haar geschetste toestanden ten grondslag liggen, moeten wij ook voor dit boek handhaven.

Dr. L. BERGER.

LAVEILLE (Mgr.) MARGARETHA SINCLAIR. Vertaald door E. I. M. van Voorst tot Voorst S. J. 's-Hertogenbosch. Malmberg. f 2,00.

Dit is, naar ik meen, het uitgebreidste der levens van het Edinburgsche fabrieksmeisje, die in ons land het licht zagen. Het bevat Goddank! een bevredigenden toon van realiteit, van realisme zelfs; op de eerste bladzijde verheugt, mij althans, reeds de mededeeling dat haar vader s t r a a t v e g e r was, iets wat ik uit een vroeger leven van Margaretha Sinclair niet vernomen had. Van alle idealisme der hagiografen, niet der Heiligen zelf, verlos ons Heer!

BRIEVEN VAN ABELARD EN HELOÏZE. Uit het Latijn overgebracht door O. Noordenbas en T. Noordenbas-de Klerk. 1929. Brusse. Rotterdam.

De bedenkelijke romantiek dezer twee minnenden, die eerst de verboden minne genieten, daarna trouwen en later, gescheiden, gaan boeten voor hun zonden, waarop zij nogmaals met elkaar in correspondentie treden, heeft de vertaler aangelokt deze briefwisseling nog eens de Hollandsche lezers aan te bieden. Een Inleiding, een Naschrift en Verklarende Aanteekeningen zorgen voor de historische omlijsting.

KORFF, Dr. F. W. A. : LEVENSPROBLEMEN BIJ SHAKESPEARE. (227) f 1,90. Erven Bohn, Haarlem.

In de behandeling van vier drama's, *King Lear, Hamlet, Julius Caesar* en *Macbeth,* stelt Dr. Korff een onderzoek in naar de wereldbeschouwing van Shakespeare.

Bij zijn verklaring van de *King Lear* had de schrijver, behalve de aanduiding op pag. 62, wellicht iets meer en uitgebreider de liefde kunnen beschouwen in verhouding tot de Goddelijke Liefde, welke wij dan nader zijn gekomen, en waarin zich onze aardsche liefde moet oplossen. Zoo wordt dan tenslotte alle levensbeweeg gezien ten opzichte van het uiteindelijk doel van het aardsche leven; als een opstijging daartoe. Ook zoodanig kan de *King Lear* beschouwd worden, en voldoet deze tragedie. Als geheel genomen: een doorwrochte Shakespeare-studie, die wel iets dieper gaat dan de serie, waarin het verschijnt, — de Volksuniversiteitsbibliotheek, — zou laten vermoeden, en die daarom Shakespeare lezers zij aanbevolen.

Kantteekeningen

door J. v. H.

„De wind waait waar hij wil" luidt een bekend woord uit het Joannesevangelie, waar het de werking van de Geest Gods verduidelijkt. Het geldt ook van de menschengeest en in Nederland is dit de laatste jaren op treffende wijze gebleken.

Herinnert U de stichting der Nijmeegsche Universiteit, nog geen tien jaar terug, die hoogburcht van geestesactiviteit, waar het Katholicisme een academisch cachet ging krijgen, waar een brandpunt van katholieke wetenschap en cultuur zou geschapen worden. De Keizer-Karel-Universiteit staat er en doet haar staatsielijke plicht van officieele ijkster aller geestesvalutas; en al mag een Rector-Magnificus al eens klagen over de te geringe cultureele invloed, die er van zoo „hoher Warte" uitgaat, het Academisme gaat zijn gang met zijn colleges, zijn examens, zijn inauguralia, met heel zijn statige tradities en practijken.

Doch zie! gelijktijdig bijna met de Nijmeegsche Universiteit staat er een groep jongeren op, „kwajongens" tòen nog, zonder eenige reverentie voor wetenschap en traditie, voor toog en baret, voor allerlei academisch ritualisme, maar in wie — dit is gebleken! — de vlam van het heilige vuur brandde, en wier in verwoesting aanstormend idealisme geen ritualia noodig had om tot overwinning te geraken. En het merkwaardige is: dat geen enkele dier stormloopers „universitair besmet" was, academische vorming had genoten, ja zelfs dat slechts heel enkelen onder hen klassiek geschoold waren. Toch zijn zij een macht geworden in den lande, een macht in de katholieke cultuur, een macht zelfs naar buiten.

De katholieke gedachte in Nederland stroomt vandaag voor drie-kwart door de denkbedding van hen, die nog altijd de jongeren heeten. De gedachte van een volk of van een compact volksdeel voedt zich minder aan zuivere wetenschap dan aan heel dat complex van artistieke inzichten, van tijdstendensen die de massa door boek en blad dagelijks toevloeien.

Zoo hebben wij het eigenaardig verschijnsel te constateeren, dat terwijl heel het katholieke volksdeel samenwerkt om een cultuurcentrum van domineerende invloed te scheppen, een groep talentvolle franc-tireurs zich aaneensluit en bijna de hegemonie bemachtigt op het gebied van onmiddellijke geestesbeinvloeding. Oudere lezers zullen ongeloovig glimlachen en mij hopeloos overdreven vinden. Maar gelieve te bedenken dat de letteren- en kunstredactie onzer groote couranten en van andere veel gelezen bladen in handen van jongere menschen is, die hun inzichten geschoold hebben aan Roeping en De Gemeenschap. De stem der jongeren is overal hoorbaar; waar zij niet luid mag klinken, wordt er gefluisterd.

Wij dwepen niet met alle practijken, wel met veel idealen de-

zer hedendaagsche katholieke schrijvers, die, wat men hun ook verwijten moge, het consequente beginsel overal aan de p r a c t ij k willen getoetst zien. En dit is van evangelische zuiverheid. Het valt wellicht te betwijfelen, of de hoofdverdienste dezer jongeren op exclusief litterair terrein ligt; bij menigeen schijnt de inspiratieve kracht voor letterkundig werk reeds verzwakt. Anderen missen de geestesrust en de ruimte van tijd om te luisteren naar de stem in hun binnenste. Maar hun invloed groeit op velerlei gebied, misschien zelfs in het allemans-land der politiek.

Ook in andere landen, in Frankrijk en Duitschland, is het verschijnsel waar te nemen dat de leiding der geesten niet uitsluitend, wellicht zelfs niet hoofdzakelijk van de Universiteiten uitgaat. Voor het Katholicisme, dat in het universitaire leven in 't algemeen een zwak geluid heeft, kan dit slechts voordeel zijn. In de Middeleeuwen was dit mogelijk anders. Toen werd alle wetenschap en alle streven beheerscht en geleid door het geloof en de Theologie was de meesteres aller faculteiten. De wind waaide slechts in de omgeving van Universiteitsgebouwen. Een middeleeuwsch geleerde of een middeleeuwsch nieuwlichter is haast ondenkbaar buiten een hoogeschool. Hoe anders is dit nu! Buiten de zuiver wetenschappelijke stroomingen gaan alle vitale vernieuwingen om de Academie heen: er wordt langzamerhand — en dit is een nadeel — een soort vijandschap gevoeld tusschen de Academie en de geest als tusschen de verstarring en het leven. Dit alles is wel een gevolg van de na-middeleeuwsche scheiding tusschen geloof en wetenschap, een scheiding die zich thans wreekt op de wetenschap zelf.

Men verdenke mij, bij alle Heiligen des hemels! niet van geringschatting der universitaire, vooral katholiek-universitaire wijsheid. Ik heb slechts feiten aan te wijzen die voor ieder zichtbaar liggen. Ik twijfel geen oogenblik aan het hoog cultureel belang eener eigen Universiteit, maar het blijft een merkwaardige speling der natuur, of der Voorzienigheid, of van de menschengeest, dat een groepje absoluut onacademisch georiënteerden in een schoolmeestersland als het onze, al was het dan ook niet door de kracht zijner bescheidenheid, tot zulk een hegemonie steeg.

Deze kantteekeningen zijn ontstaan naar aanleiding van het Gemeenschapslustrum. Albert Kuyle schrijft in het December-nummer van dit tijdschrift een terugblikkende beschouwing, die aandoet als een regenboog na de storm. De gevaarlijkste klippen zijn gepasseerd en met zekere blik zeilt hij de toekomst in. Kuyle is de Danton van het Gemeenschapsbewind geweest: „de l'audace, de l'audace et encore de l'audace!" En tevens de „jester"! Maar hier legt de „jester" zijn narrekap terzij en wil eens gemoedelijk praten met zijn lezers: „En nu, op deze doodgewone avond, een van de laatste van de vijf eerste Gemeenschapsjaren, wil ik met U spreken, als waart

gij allen bij mij, als zag ik uwe gezichten rond mij. . . . Gij kent ons zoo maar van ver af. Wij zijn jongens, jongelui, jonge menschen. Wij zijn kunstenaars. Wij zijn dwarsdrijvers en scherpslijpers. Wij houden van een lolletje. Zoo schrijft men het signalement van ons maatschappelijk paspoort".

„De tijden zijn moeilijk geweest. Tien duizend exemplaren van het prospectus werden uitgezonden en het resultaat was: 87 abonnés! Het eerste jaar was blijkbaar tumultueus. Men herademde echter, ook na het tempeest van het tweede jaar en de groei bleef aanhouden. Tegelijk begon De Gemeenschap boekwerken uit te geven: het eerste was de verzenbundel „Het Huis" van Marnix Gijsen. De dankbaarste uitgaaf bleef Zuid-Zuid-West van Helman, dat de vijfduizend haalde. Het grootste aantal Gemeenschapsboeken wordt gekocht en gelezen door niet-Katholieken."

„In den loop der jaren was de belangstelling voor de Kroniek. . . . . . voortdurend gestegen en ik mag hier wel de veelvuldige gevallen herdenken waarin deze kroniek zijn hardhandig en hardvochtig werk met veel succes deed. Lichamen, welker fouten zelfs onaantastbaar bleken, wijzigden hun manieren, hun toon, en een enkele keer zelfs hun meening nadat er in deze rubriek voor hen aan de bel was getrokken. Ten spijt van allen die deze rubriek aanvielen met opmerkingen als „liefdeloos", „onchristelijk", „kwajongensachtig" enz. is deze vrije tribune voor aanklacht en critiek gebleken zeer waardevol te zijn. In een van zijn kronieken wees Helman er eens zeer terecht op, dat een groote liefde altijd het recht van spreken geeft. En dat de diepere grond van veel „gekanker" een groote liefde was, daarvan ben ik overtuigd."

Ik deel die overtuiging onvoorwaardelijk, maar die diepere-grond-liefde nam vaker satyr- dan engelengedaante aan. Een groote Christelijke liefde is altijd zegenrijk, zelfs als ze slaat of schijnbaar „hagelt". Het vlammend zwaard van de paradijsengel dwingt nog eerbied af. De Liefde, déze liefde, is zoo lichtend van de glans van Gods mantel, dat alle wrok of verbittering om de slag uit de oogen zwijmt. Laat mijn groote liefde voor De Gemeenschap, die Albert Kuyle, hoop ik, gelooven zal en die mij „recht van spreken geeft", hem deze waarheid herhalen: wat hij ook moge bereikt hebben met zijn scherppersoonlijke en vaak zeer grievende signalementen (het resultaat heeft nooit het middel geheiligd!), „Sint Paulus en zijn Engelbewaarder hebben zijn pen daarbij niet bestierd". Er staan prijselijke kronieken in De Gemeenschap (de twee laatste nummers van '29 bijv.), maar heel de zegepralende kerk zal applaudisseeren, als ik beweer dat het tijdschrift in deze rubriek dikwijls noch Paulinisch noch Joannëisch noch Petrinisch, maar tastbaar Dionysisch geweest is. Het is niet louter een quaestie van convenances of beleefdheid: het gaat over het eerste en voornaamste van Gods

geboden (ressorteert trouwens de beleefdheid niet onder het liefde-voorschrift?) en geen lawines van spot of artistiek dédain kunnen daarover hinwegtäuschen.

Ik wraak niet het geestig, zelfs scherpgewapend optreden tegen werkelijke wantoestanden (al zou het eigen schip getorpedeerd moeten worden!), maar het noodeloos maltraiteeren, het sarrend ridiculiseeren van personen buiten die wantoestanden om. Ik ken geen andere levenswet dan mijn catechismus, dezelfde die Albert Kuyle volgt, en deze zegt mij dat een beleediging een zonde is. Men zal glimlachen om mijn onverwoestbare naïveteit, een sermoen te houden tot de leiders der Gemeenschap en nog wel over iets zoo verouderds en schaapachtigs als de evangelische liefde. Soit! Het is vandaag oneindig meer noodig de lijdzaamheid als het Christelijk beginsel te poneeren dan de strijdvaardigheid. Waar staat er ook weer geschreven: Leert van mij dat ik. . . . krijgshaftig van harte ben? Ik verdedig slechts de schoonste bladzij proza die er ooit geschreven is, Paulus' liefde-hymne aan de Corinthiërs, en die gevloeid is uit het hart van de patroon aller prozaschrijvers. De g e h a r n a s t e l i e f d e is een hedendaagsch ketterijtje, dat Anton van Duinkerken in zijn scherpzinnig boek te signaleeren vergat. Het is een zwak nabloeiertje van het Macchiavellisme, een te sterk nadruk leggen op de levens-i n t e n s i t e i t ten koste van de levens-f i n a l i t e i t, een misplaatst aanwenden van het evangelische „zwaard".

O schamele acht-zaligheden! die met knikkende knieën staat te huiveren voor de o! zoo martiaal geworden liefde!

Albert Kuyle zal het niet met mij eens zijn dat zijn strijdwijze een in wezen zoo ideëel tijdschrift als De Gemeenschap onwaardig is. Mij is in binnen- of buitenland geen tijdschrift bekend, Turksch of Paapsch, waarin zoo op zijn Dajaksch (hoe geestig dan ook!) koppen gesneld worden als in de Kroniek der Gemeenschap. Hier wordt een éclatant record geslagen! Wellicht zal ook dit eerlijke woord, dat door oprechte sympathie voor De Gemeenschap is ingegeven, iemand het hoofd kosten. Welnu! mijn roeping verplicht mij tot heldhaftigheid, niet waar, Anton van Duinkerken?

Ik bewonder in De Gemeenschap vóór alles het onverbiddelijk idealisme, het hartstochtelijk streven naar ongetroebleerde zuiverheid in denken en doen, het cultiveeren van de consequente rechte lijn. Alle idealisme is een zegen in Holland, waar de grond zoo zuigend en de hemel zoo gesloten is. Dit alles legt meer nadruk op het ethische dan op het litteraire: maar de ondertitel die De Gemeenschap aanvankelijk droeg „Maandschrift voor Katholieke Reconstructie" wijst er op dat de litteratuur niet haar uitsluitende zorg is.

„Het kaperschip dat in vijf jaar tijds niet lek sloeg, ligt gonzend van vlijt te wachten op ruimer zee."

„Jerome K. Jerome"

door KEES VAN HOEK.

Indien er ooit in Nederland een referendum uitgeschreven kon worden over de door ons volk meest gelezen buitenlandsche schrijvers, dan was er in het geheel geen profetische gave noodig om te voorspellen dat Jerome K. Jerome, de onsterfelijke auteur van „Three Men in a Boat", in elk geval tot de verkozenen zou behooren. Hoevelen heeft hij niet — om maar eens een enkel argument voor deze stelling te noemen — bij die eerste moeilijke schreden in het meester worden der Engelsche taal, het werk tot een plezier gemaakt toen het gold in de schooluren zijn nooit eindige fontein van humor en intellect te ontdekken? Schrijver dezes herinnert zich de Engelsche klas waarin „Three Men in a Boat" tot zelfs den luisten leerling met plotselinge ijver en belangstelling sloeg, nog maar al te levendig, om de verschijning van een nieuwe biographie over Jerome niet aan te grijpen tot uitgangspunt van een korte beschouwing.

Jerome zelf heeft, ongeweten tegen het einde van zijn levensavond, in een voortreffelijke autobiographie „My Life and Times", alles geboekstaafd wat met zijn tumultueuzen opgang tot schrijverspopulariteit en het voorrecht eener langdurige gezeten beroemdheid verband hield. Het was niettemin een practische gedachte welke onlangs dreef tot de samenstelling van een veel kortere biographie, terzelfdertijd een overzichtelijke beoordeeling gevend van zijn veel en gevarieerd werk. Het boek van Alfred Moss „Jerome K. Jerome, his life and work" (Selwyn & Blount Ltd. 1929 7/6) is nu niet bepaald het gelukkigste prototype van de doorsnee-Engelsche biographie — een onderdeel der schoone letteren waarin vele Engelsche penvoerders ware hoogtepunten van meesterschap bereikt hebben — doch niettemin mag het er zijn (ondanks den geest van zwaarwichtigheid welke het geheel ademt, ondanks de ouderwetsche wijdloopigheid ook, waarmede het soms het air van een theekransje aanneemt), om den goeden kijk welke het geeft op de veelzijdigheid van Jerome's talenten, alle even zoo vele uitingen van een waarlijk gaaf mensch met een gouden hart; van een schrijver die — het klinkt misschien vreemd — even groote godsdienstzin had als hij humor bezat. Hetgeen in dit onderhavige geval heel wat zegt!

Jerome Klapka Jerome dankt de excentriciteit van zijn tweeden voornaam aan den befaamden Hongaarschen Generaal Klapka, die na het verlies van den Hongaarschen onafhankelijkheidsoorlog als banneling naar Engeland gekomen, in het gastvrije huis van Jerome's vader zijn „Mémoires" schreef. Deze simpele vermelding pretendeert uiteraard welgesteldheid. Doch heel spoedig na Jerome's geboorte — in 1859, — nadat een vloed de schachten van hun mijnbedrijf geïnundeerd had, begon een nimmer meer eindigende reeks van tegen-

slagen, een stille armoede welke het huisgezin nooit meer uit zijn ellende zou loslaten. De familie verhuisde van Walsall naar Stour-

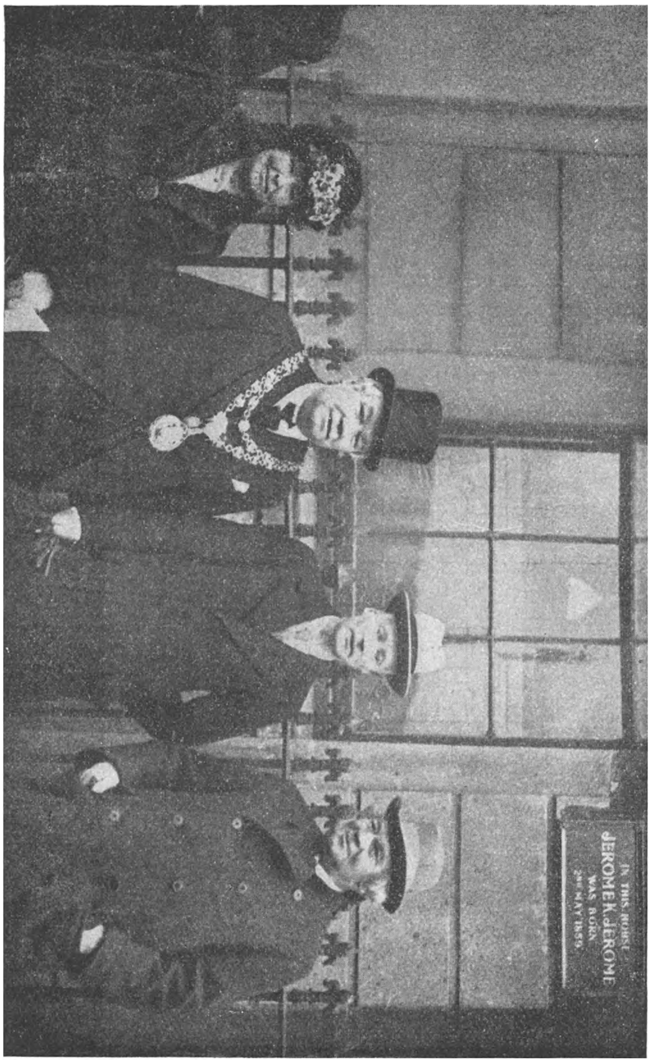

Mrs. JEROME K. JEROME Councillor LECKIE W. W. JACOBS JEROME K. JEROME

bridge, van daar naar Poplar, een der armste voorsteden van Londen, waar de desolaatheid der bewoners weerspiegeld wordt in vuile straten en schunnig armoedige huisjes.

Op een recent congres heeft een buitenlandsch geleerde van

naam ons verzekerd dat de gemiddelde Londensche jongen het wakkerste kereltje is dat eenige stad opleveren kan. Als Jerome later in „Paul Kelver" zich den tijd herinnert dat hij op Barring Bridge het voorbijvlieden van de Theems gadesloeg, analyseert hij veel wat als bewijs voor 's professor's hierboven geciteerd compliment zou kunnen dienen. Al het onderwijs dat hij ooit op de volksschool genoot, eindigde toen hij nauwelijks veertien jaar oud een baantje als klerk op een spoorwegstation ad zes en twintig gulden per maand vond. Een jaar later stierf zijn moeder; vader en broer waren haar reeds voorgegaan en de jonge vent stond alleen in het harde leven, piepjong nog doch reeds met meer dan een volwassen man's aandeel van ellende.

Toen begon het leven in kleine kosthuizen, een bestaan, dat vooral voor hen die slechts weinig kunnen uitleggen, niet veel pleziérigs inhoudt. Hij had een zolderkamertje bij een rentenierend burgerman; evenwel zooals hij het toen reeds uitdrukte, „apt in moments of exitement to be a retired engine-driver first and a Strict Baptist afterwards".

Spoedig na den dood zijner moeder durfde hij het wagen het wisselvallige leven bij een comediantentroep aan te gaan, doch na drie jaren van heen en weer trekken kwam hij in Londen terug met geen anderen rijkdom dan beleen-briefjes. Hij leerde stenographie en begon de reportage van branden en diefstallen, 's Zondags van preeken. Daarna kwam hij op een advocaten-kantoor en hier had hij gelegenheid in zijn vrije avonden uit de rijke verscheidenheid van zijn vele avonturen de stof samen te lezen welke hem zoo spoedig tot bekendheid brengen zou.

Een akelig grimmige politieagent was zijn toetssteen. Indien hij dezen Bobby aan 't lachen kon brengen door z'n verhalen, was hij over z'n werk tevreden. Zijn eerste verhaal werd geplaatst in een periodiek „The Lamp", welke spoedig daarna den geest gaf. Zijn comediantenverhaal „On the stage and off" werd als feuilleton voor „The Play" geaccepteerd en bracht hem in totaal 5 pond op, een bedrag dat hij later per regel zou gaan verdienen!

Swinburne was een der eersten die hem ontdekte en aan geregeld journalistiek werk van een hem waardiger soort hielp.

Sindsdien begon het succes, dat hem even trouw zou blijven als de tegenslag het zijn vader geweest was. In 1888 huwde hij; z'n eerste boek kwam uit en er liepen niet minder dan drie tooneelstukken van zijn hand in Londensche theaters. George Wingrave — de befaamde „George" van zijn latere verhalen, — heeft na zijn dood een ontroerend getuigenis afgelegd uit den tijd voor zijn huwelijk, toen hij met Jerome samenwoonde: „Nimmer ging hij slapen zonder zijn avondgebed gebeden te hebben, nooit hoorde ik hem een vuil woord gebruiken of aan een minderwaardige gedachte uiting geven".

In 1892 werd hij mede-hoofdredacteur van „The Idler" waaraan figuren als John Oxenham, W. W. Jacobs, Arthur Conan-Doyle, Eden Phillpotts, Israel Zangwill en Mark Twain verbonden waren. Uit dien tijd dateert ook zijn vriendschap met Ramsay MacDonald, „die altijd met zijn hoed in de eene en den deurknop in de andere hand stond, zich aldus het laatste woord in elke discussie verzekerend". Kort daarop begon hij ook een eigen geillustreerd weekblad „To-Day" en al won hij een belangrijk proces over een aanval in zijn bladen, de gerechtskosten die tot bijna een ton waren opgeloopen, dwongen hem zich terug te trekken. Later zou hij getuigen: „journalistiek was de vreugde van mijn leven", doch behalve die arbeidsblijheid had het hem het onbetaalbare voordeel gebracht zijn initialen „J. K. J." beroemd geworden te zien.

Deze korte opsomming is in al zijn onvolledigheid toch reeds voldoende, de lijnen te doen zien langs welke Jerome's schrijftalent zich uit ging stippelen. Van armoedig comediant werkte hij zich op tot gevierd tooneelschrijver. Hij richtte reeds vroeg de „Old Vagabond Club" op, later in de „Playgoer" en tenslotte in de „Old Playgoer Club" herdoopt. Terwijl de eerste discussie's over litteratuur en theater in de zitkamer van een behoeftigen blinden dichter gevoerd werden, namen in latere jaren figuren als de Prins van Wales en Sir Henry Irving deel aan de samenkomsten en banketten in het Cecil Hotel.

Zijn eerste spel „Barbara" werd in 1886 opgevoerd; „Sunset" (gebaseerd op een gedicht van Tennyson) beleefde in 1888 honderd opvoeringen voor uitverkochte zalen; „Fennel" volgde even succesvol alsmede „New Lamps for Old" terwijl in 1891 zijn „Woodbarrow Farm", een kapitale vinding waarin het publiek 't eene moment tot tranen bewogen wordt om in 't volgende weer te schudden van 't lachen, zijn roem als gevierd tooneelschrijver voor goed verzekerde, en hem het verzoek tot medewerking van beroemdheden als Eden Phillpotts en Justin Mc. Carthy bezorgde. Het heeft geen zin door te gaan met een litanie van titel-opgaven, waar wij de behandeling van zijn mooiste werk voor een latere paragraaf bewaren.

Zij het alleen vermeld dat zijn laatste tooneelwerk „The Soul of Nicholas Snijders" vooral in Amerika als Kerstspel groote opgang maakte.

Van zijn tooneelwerk kan hetzelfde getuigd worden als van zijn humor: het is altijd nobel en zuiver gebleven, vol van dien warmen gloed van gave menschelijkheid, wars van de vergiftiging van sexeappeal op de brutaliteit der misdaad waarmede de theaterproductie van latere jaren zoo onherstelbaar diep naar beneden gehaald is. Ook in dit deel zijner veelzijdige muze bleef Jerome's werk de afspiegeling van den man Jerome.

Niemand minder dan een connaisseur als Israel Zangwill heeft

van humor eens gezegd dat het de zeldzaamste aller litteraire gaven is. Misschien ligt hierin de ietwat paradoxale verklaring dat Jerome in den aanvang van zijn schrijverscarrière over zijn „nieuwen humor" heel wat pijnlijke stekeligheden heeft moeten verdragen. Het groote publiek beapplaudisseerde echter onmiddellijk zijn frischheid in oude recepten van amusements-litteratuur. Jerome heeft in totaal een twintigtal boeken geschreven, doch het zou moeilijk zijn om die te verdeelen in humoristische en ernstige, wijl er zoo veel serieusiteit is in zijn meest humoristische boeken en zooveel humor in zijn ernstigste werken.

„Idle Thoughts of an Idle Fellow", zijn eerste in de nu wereldbekende serie, is daarvan het beste bewijs. Hier is een dikwijls voortreffelijke samensmelting van anecdoten en philosophie. Het boek was een onmiddellijk succes en bereikte binnen het jaar drie en twintig herdrukken. Dit succes deed hem besluiten te trouwen en in het eerste kleine huisje dat hij met z'n jonge vrouw in Chelsea bewonen ging, begon hij aan „Three Men in a Boat". Het was bedoeld als het verhaal van de rivier de Theems, doch onder het schrijven werd zijn humoristische zin hem te machtig en wat terecht genoemd is „het lolligste boek ter wereld" vloeide in plaats van den origineelen opzet uit zijn pen. De „drie mannen" waren: hij zelf, George (Wingreve, een bankbediende die met hem op kamers gewoond had) en Carl Henschel („Harris") een organisator van uitstapjes op de rivier. Het werk is een aaneenrijging van werkelijke gebeurtelijkheden en alleen hier en daar is de plagerij fictief. Wie herinnert zich bijv. niet de kostelijke passage, daar waar Jerome herinnert aan de gewoonte van Koningin Elisabeth, „Good Queen Bess", om herbergen te frequenteeren:

„There's scarcely a pub of any attractions within ten miles of London that she does not seem to have looked in at, or stopped at, or slept at, some time or other. I wonder now, supposing Harris, say, turned over a new leaf, and became a great and good man, and got to be Prime Minister, and died, if they would put up signs over the public-houses he patronized.

„Harris had a glass of bitter in this house"; „Harris had two of Scotch cold here in the summer of '88"; „Harris was chucked out of here in December, 1886".

No, there would be too many of them! It would be the houses that he never entered that would become famous. „Only house in South London that Harris never had a drink in!" The people would flock to it to see what could have been the matter with it."

De mop, waarom heel Londen lachtte, was dat juist Harris de eenigste afschaffer onder de geheele vriendenclub was, „Saint Montmorency" den fox-terrier dan niet mede gerekend!

„Three Men in a Boat" is de grootste Schlager der Engelsche

boekenmarkt geworden. Nog kort geleden zeide de uitgever, Arrowsmith, in een interview dat sinds 1889 elk jaar nog steeds belangrijke sommen aan royalties uitbesteed worden en voegdé er aan toe: „Wat er met die millioenen exemplaren gebeurt kan ik me onmogelijk voorstellen, het publiek schijnt ze te eten"!

Addison, die groote essayist der 18de eeuw heeft eens gezegd dat de zwaarste proef voor humor is, omzetting in een andere taal te kunnen verdragen. Dit examen heeft Jerome wel „summa cum laude" doorstaan, want zijn boeken zijn in alle talen omgezet en hebben overal gelijke furore gemaakt.

In 1890 ging Jerome naar Oberammergau om het Passiespel te zien; de reisbeschrijving naar en door Duitschland groeide uit tot „The Diary of a Pilgrimage", zooals „Three Men on a Bummel" het verslag werd van een vacantietocht met de oude bootmaten van de Theems door het Zwarte Woud ondernomen.

„Idle Ideas", „They and I", „Second Thoughts of an idle Fellow" zijn alle gemengde verzamelingen van geschiedenissen, essays en andere beschouwingen, alles in den onovertroffen heerlijk badineerenden en toch stof-voor-den-geest gevenden Jerome-stijl. „Told after Supper" is een collectie haren-ten-berge-rijzende geestgeschiedenissen, verteld na een Kerstdiner toen iedereen onder de gevolgen laboreerde van „warme vleeschpasteitjes, kreeften en kaaskoekjes naar beneden gespoeld met oud bier en whiskey-punch"......

Dat Jerome's talenten verre van alleen tot het humoristische beperkt waren is hierboven reeds met enkele voorbeelden duidelijk gemaakt. De ruimte gedoogt niet aan de sterke verleiding tot veelvuldig citeeren toe te geven. Doch als pendant van zijn humor moge een enkel voorbeeld van zijn innigen ernst gegeven worden, enkele regels over den nacht, zooals die in „Three Men in a Boat" voorkomen:

„Then night, like some great loving mother, gently lays her hand upon our fevered head, and turns our little tear-stained face up to hers, and smiles, and though she does not speak, we know what she would say, and lay our hot, flushed cheek against her bosom, and the pain is gone.

Sometimes our pain is very deep and real, and we stand before her very silent, because there is no language for our pain, only a moan. Night's heart is full of pity for us; she cannot ease our aching; she takes our hand in hers, and the little world grows very small and very far away beneath us, and, borne on her dark wings, we pass for a moment into a mightier Presence than her own, and in the wondrous light of that great Presence all human life lies like a book before us, and we know that Pain and Sorrow are but the angels of God."

„Paul Kelver" was de eigen favoriet-keuze van den schrijver;

het is autobiografisch want in Paul heeft Jerome zich zelf geschilderd, de dagen van zijn kindsheid in de Londensche sloppen, zijn titanische strijd tegen al de moeilijkheden om zijn eerste ambities te kunnen verwerkelijken.

Tot dezelfde klasse behoorde ook „Tea Table Talk” (1903) discussies over tal van onderwerpen van den dag, waarvan het meerendeel door 's schrijvers alles overheerschende „Common Sense” thans nog actueel is. „The angel and the author and others” volgde in 1908 waarin ook weer tal van vraagstukken met humor en satire, doch met een begrijpenden geest en in groote originaliteit besproken worden. „All Roads Lead To Calvary” gaf in 1920 een uitstorting van al zijn gedachten en ideeën. Het boek werd na den wereld-oorlog, waarin Jerome als vrijwilliger-ambulancier aan Fransche zijde medegeholpen had, geschreven en het behandelt, in een voortreffelijke aankleeding als fictie, sociale, politieke en religieuze problemen welke de vier gebeurtenisvolle oorlogsjaren aan de door elkaar geschudde wereld als legaat nagelaten hebben.

Speciale vermelding verdient ten slotte nog zijn grootste tooneelstuk „The Passing of The Third Floor Back” dat sinds 1908 voortdurend in alle Engelsch sprekende landen is opgevoerd, van de grootste theaters der wereldsteden tot in kerkgebouwen en zelfs tot in gevangenissen toe. De bewoners van een morbied „boarding house” in Blooms Bury worden bezocht door een „Vreemdeling”, het betere ik van ieder hunner. Jerome heeft altijd te verstaan gegeven dat hij met den persoon van den vreemdeling Christus bedoelde, doch dat hij te groote vereering had voor Jezus van Nazareth om Hem woorden in den mond te durven leggen. Dus liet hij zijn bedoeling het publiek te raden over.

De „Vreemdeling” bewoont een achterkamer op de derde verdieping. Onder de bewoners van het huis is een oplichter en een bruut, een prostituée en een lafaard, 'n landlooper enz. In die poel van sensualiteit en zelfzucht brengt de „Vreemdeling” een atmosfeer van vriendelijkheid en verdraagzaamheid, van eerlijkheid en moed, van reinheid en liefde. En als door Zijn zending al de bewoners als herboren zijn, verdwijnt de „Vreemdeling” even mysterieus als Hij kwam. Sir John Forbes-Robertson creëerde de hoofdrol van den „Vreemdeling”, de opvoering ervan werd een epoche in de geschiedenis van het Engelsche theater en van terzelfdertijd het grootste religieuze apostolaat ooit door middel van het drama uitgevoerd.

Schrijver dezes was in New-York toen daar verleden najaar een reprise ging in het Davenport Theater. Een der leidende New-Yorksche ochtendbladen schreef toen letterlijk: „Als een stem uit het land der dooden en toch met glorieuse frischheid is Jerome K. Jerome's klassiek tooneelwerk „The Passing of The Third Floor Back” gisteren weer voor een nieuwe reeks voor het voetlicht ge-

bracht. Het is een grootsch verhaal, een grootsch stuk, een schoone symboliek van de alles overwinnende macht van het geestelijke" . . . .

Op dien avond in het New-Yorksche theater heb ik pas voor 't eerst gepeild hoe de grootheid van Jerome's ernstige litteratuur zijn ontspanningsboeken dikwijls in waarde en draagwijdte verre overtreft. Aan het meerendeel mijner landgenooten is Jerome alleen bekend als humorist. Hen die werkelijke inhoudsrijke en fijn gehouden humor zoeken moge dit artikel den daarin onovertroffen meester opnieuw in gedachten brengen; hen die alleen zijn humor bekend was moge hiermede de weg naar ware goudmijnen van edel geestesvoedsel gewezen zijn.

Carl Hentschel (Harris) *George Wingrave* (George) *Jerome K. Jerome* („J.")

In Juni 1927 is Jerome op een vacantiereis in Devonshire plotseling overleden. Den winter te voren had ik den acht-en-zestigjarige voor de eerste maal in zijn gezellig oud huis in Hampstead mogen bezoeken. Het bleek ook de laatste maal te moeten zijn. Jerome was toen reeds ouwelijk en lichtelijk gebogen. Het deed hem zichtbaar goed, toen ik hem vertelde hoe ik „Three Men in a Boat" voor 't eerst op school in Holland gelezen had. Zijn tong kwam er

door los en hij vertelde lang over zijn leven en zijn tijd, met innigen weemoed soms over zijn moeder, met overtuiging over zijn godsdienstige levensbeschouwing en met een twinkel in zijn oogen over „The Great Fun of Life". Dat eene onderhoud was voldoende de elegie te begrijpen hem aan zijn graf naar Menander's klassieke phrase toegestuurd: „De werker die grooter nog was dan zijn werk!"....

Buitenlandsche Letteren

Fransch

DUHAMEL (Georges) LE CLUB DES LYONNAIS. 12 fr. Mercure de France, Paris. 1929.

GEORGES DUHAMEL

In „Le Club des Lyonnais" vervolgt Duhamel zijn geschiedenis van Salavin. Wie is Salavin? Salavin is een type, de representant van een bepaald soort menschen, een bepaald soort mentaliteit. In het dagelijksch leven zou hij „een zeurkous" heeten: hij streeft naar zelfvolmaking, naar heiligheid is daarom altijd met zich zelf bezig. Hij is een uiterst bedachtzaam burgertje in wien al het spontane, al het impulsieve gedood is, die in eeuwige zelfreflexie en zelfbespiegeling alle fut en initiatief verloren heeft.

In dezen roman raakt hij in kennis met een groep communisten, die bijeenkomen bij een schoenmaker in de rue des Lyonnais.

Op een avond, als Salavin de communistenclub verlaat, wordt hij door de politie overvallen en als verdacht van revolutionaire plannen meegevoerd. Doch zijn onschuld is al te duidelijk en hij wordt weer vrijgelaten. Zijn moeder echter is van zijn nachtelijk uitblijven zoo geschrokken, dat ze er onder bezwijkt. Duhamel heeft een eigenaardige schrijfwijze. Hij windt U niet op door hartstochtelijke beschrijvingen; hij heeft iets kalm-indringends, iets van

de gezapige, reflectieve bespiegeling van Salavin zelf. Buitengewoon belangrijk is dit boek niet. Naast Salavin treden er allerlei persoonlijkheden op, die met scherpe juistheid geteekend zijn; maar het geheel is slap, zielloos.

Het boek is enkel voor rijpere lezers.

ISTRATI (Panaït) VERS L'AUTRE FLAMME. I. La Russie nue. II. Après seize mois dans l'U. R. S. S. III. Soviets 1929. Resp. 15 frs., 12 frs, 12 frs. Rieder, Paris.

Panaït Istrati, de Fransch-Roemeensche schrijver, heeft als belangstellend vriend een reis naar en door Rusland gemaakt en na een verblijf van zestien maanden aldaar zijn bevindingen gepubliceerd. Vol enthousiasme kwam hij er aan bij gelegenheid der eerste decenniumviering in Oct. '27; hij heeft geschreid van ontroering bij de feestelijke demonstraties in Moskou: hier begon het „nieuwe leven", de nieuwe maatschappij. Maar langzamerhand zijn hem de oogen opengegaan en ging hij inzien, dat de sierlijke façade veel corruptie moest bedekken. In drie boeken heeft hij zijn ervaringen vastgelegd.

La Russie nue is een statistiek, een vrij dorre statistiek van de wantoestanden, veel erger dan ergens ter wereld, in het Sovietrijk.

De titels der hoofdstukken spreken voor zich zelf: „La vie tragique des Travailleurs", „La puissance des Ténèbres", „La Dictature du Prolétariat."

Het tweede deel bevat het verhaal zijner reizen door het uitgestrekte land. Litterair is dit het eenige dat meetelt. Panaït Istrati is een groot schrijver, ook al had hij niets geschreven dan de „Confession pour Vaincus", die dit tweede deel inleidt. Dit is het „gepassioneerde praten" van Multatuli. In hevig gemouvementeerde zinnen, zwaar van verbolgenheid en opstandige drift, zegt hij zijn hartstocht uit, zijn geestdrift en zijn ontgoocheling: hier is een geweldig mensch aan het woord, een opstandsfanaticus, wiens verwrongen idealisme door de Russische mislukking niet is stukgeslagen. „Vaincus sont tous les hommes qui se trouvent au déclin de leur vie en désaccord sentimental avec les meilleurs de leurs semblables. Je suis un de ces vaincus." „Quoiqu'il advienne, après cette dispute que j'engage sévèrement avec ma classe (de bolsjewieken), un fait demeurera certain: *je tirerai sans cesse dans la poitrine ou dans le dos de ceux qui affament les hommes, puis les mitraillent. . . . . . Si je m'écarte de cette ligne de vie, que les miens m'abattent dans la rue, sans me juger."* . . . . . .

„Quand une civilisation construit des bordels d'une valeur de quatre millions, pendant que ses paysans, épouvantés par la misère, massacrent leurs enfants à coup de hache, cette civilisation-là n'a

plus droit à l'existance, alors même que ses écrivains se convertissent au catholicisme et que ses avocats deviennent evêques, après sept ans de pénitence. Une telle civilisation, s'il lui reste un peu de pudeur, doit enterrer ses bibliothèques, démonter et garer ses plus nobles monuments, puis, faire sonner le bourdon de Notre-Dame par son plus magnifique evêque-avocat. Sinon......

Sinon, *tous les moyens* sont permis, pour la détruire."

Het is frémissant communisme. „En dépit de tout, l'U. R. S. S. doit rester, pour le prolétariat mondial, ce qu'elle est en réalité: la forteresse inexpugnable contre laquelle le capitalisme devra s'écraser un jour...... Mais cela affirmé, catégoriquement, une fois pour toutes, j'ai le droit de me tourner vers la tourb bureaucratique et de lui crier: *racaille*!

Racaille qui — hier moderée, aujourd'hui fanatique; hier barbotant dans du „marxisme", aujourd'hui dans du „léninisme" — nous montres le même visage stupide, t'avères tout aussi intraitable, enfonces tout aussi profondément tes griffes dans la nuque de la masse bâillonée et sabotes ainsi la plus belle oeuvre de justice sociale.

Bien mieux — horreur que les amales des luttes socialistes n'ont jamais connue — aujourd'hui tu assassines. Par la faim, par la prison et parfois même par la trique, tu assassines l'ouvrier (l'ouvrier!) qui se refuse à faire le beau, devant la tyrannique puissance."

„Le Russe et aussi l'Ukranien, le Géorgien, le Tatare, l'Arménien, qui ne s'embarassent pas de doctrines, sont des hommes pleins de coeur, pleins de tendresse, riches d'amour et de mélancholie. Ils aiment éperdument leur langue, leur terre, leur ciel......Comment diable voulez-vous donc faire sortir ces peuples de leurs isbas et les noyer, du jour au lendemain, dans les gratte-ciel américains, au-dessus desquels le rossignol ne chante pas, où l'homme est une brute mécanique et où l'existence n'est qu'une manière de tuer la vie?"

„Depuis mon départ de Russie et jusqu' à la publication de ces lignes, neuf mois auront passé...... Je gardais quelques expoirs, et surtout celui d'entendre tonner la grande voix de Maxime Gorki......il n'a pas voulu parler."

Deze citaten geven ongeveer de hoofdindruk van Istrati's reis. Wat hij het huidige boljewisme verwijt, is zijn bureaucratie, zijn vastgeschroefdheid op doctrinaire punten, zijn verstarring, waardoor het land in een toestand verkeert van onmenschelijke terreur. Er heerscht geen recht in het land, maar tyranieke willekeur en onrecht. Getuige de zaak Koetepoff. Op alle gebied heeft het bolsjewisme schipbreuk geleden, op onderwijs- en rechtsgebied, op economisch en wetenschappelijk terrein. De dictatuur van het proletariaat is in een kliekgeest ontaard, die teert op eigen onfeilbaarheid.

Het derde deel biedt een overzicht over den toestand der raden-

republiek in 1929, waarin ook de schrijvers besproken worden. De schrijvers van beteekenis staan bijna allen afzijdig van het bolsjewisme.

Dit boek met zijn gepassioneerde bekentenissen in het tweede deel is een geweldige aanklacht tegen het Russische bolsjewisme.

Duitsch

HAEBLER (Hans von) DIE AUSSAAT. Roman. Mrk. 4,50, 6,— en 12,—. Verlag von Theodor Weicher, Leipzig.

Dat het boek van Remarque tegenspraak zou uitlokken, was te voorzien. Al is het ook in al zijn onderdeelen en in zijn geheel waar: d.i. feitelijk gebeurd, dan nog moet de indruk, die het wekt, èn omtrent den grooten oorlog èn vooral omtrent den oorlog-„an-sich" zeker valsch zijn of slechts ten halve waar. Halve waarheden nu meent men meestal het best te kunnen weerleggen door even eenzijdig de andere helft der waarheid er tegenover te stellen: pacifisme wordt bestreden met staalhelm en „Aussaat", de defaitist in Remarque met oud-strijders, die „de herinnering niet zouden willen missen." Veel weten echter de tegenstanders van Remarque in dezen roman er ook niet van te maken: de oorlog van '14 was nu eenmaal veel te „economisch" om nog groot te kunnen zijn in menschelijke waarde. En vooral moet niemand probeeren tegen Remarque op te treden, die niet in staat is een kunstwerk te schrijven: „die Aussaat" is dat zeker niet. 't Zit vol cliché's en vol onwerkelijk en onzakelijk idealisme. De oude verarmde edelman komt er in voor, die niets van zijn prestige wil prijsgeven, en om zijn familie te helpen, zelf toch een heele week geen vleesch eet; de buitengewoon nobele dochter, die om wat geld te verdienen, portretten schildert; de kleinkinderen, die in den grond den ouden adeltrots nog bezitten, maar het toch niet beneden zich achten, landbouw-kantoor- of fabriekswerk te verrichten; de geile jood, die van de situatie profiteert om de kleindochter te overvallen, de O-W. enz. enz.

Ook de manier, waarop de werving voor de „Aussaat"-vereeniging succes heeft, is absoluut onwaarschijnlijk. In één woord: als tendens- en als kunstwerk is deze roman een mislukking. Als verhaal, geloof ik, dat het bij een groot deel der roman-lezers in den smaak zal vallen. 't Is een zeer geschikt werk voor de rubriek: volwassenen, onzer leesbibliotheken.

EGGENBRECHT (Axel) LEBEN EINER PRINZESSIN. AMOR VACUI. Roman. Paul List, Leipzig.

Is het mogelijk, de zinneloosheid van het leven zoo te beschrijven, dat ze dit totaal beheerscht en toch mooi blijft? Tragisch is 't niet, want tragiek veronderstelt waarden, die vernietigd worden

en schuld, tenminste natuurlijke schuld, die boeten moet: fatum is 't evenmin, want 't eigenlijk fatale pakt ons eerst, als we vrij buiten ons zelven treden: de stroom des levens heeft alleen beteekenis, als we er tegen op roeien of tegen in zwemmen: een lawine ondergaat geen noodlot. Maar als iemand dan het leven toch leeft als een lawine: niet doet dan vallen in een oneindige ruimte? Zelfs de gedachte er aan weerspreekt zich zelf: amor vacui is de volheid der leegte. De auteur is dan ook niet in staat zijn heldin absoluut van alle objekten der liefde te berooven: een zekere machtswellust schuilt nauw verborgen achter al haar daden; de daemon der bedrijvigheid, — bedrijvigheid om niets anders dan om haar zelve, — of nog erger: de liefde der lawine voor haar eigen vallen in het niets, deze modernste van alle zonden, heeft haar te pakken. En zoo realiseert de auteur nog zooveel als mogelijk is van zijn program, gaat tot aan de uiterste grenzen der menschelijke dwaasheid, zonder onmenschelijk te worden. Of is 't toch niet het toppunt van onmenschelijkheid? De uiterlijke inkleeding maakt het geheel tot een zeer leesbaar verhaal: de innerlijk bedoelde volmaakte doelloosheid van het leven — alweer een tegenspraak — wekt werkelijk een gevoel van vacuum, waarvan men zich met walg afkeert. Voor volwassenen.

BREITNER (Burghard) DIE FLUCHT, DER ROMAN EINER ARMEE. Hofmann und Co., Darmstadt und Leipzig.

Het is een film, scènes achter elkaar, in veel te groote haast. Ze zijn er en ze zijn weer weg. Als men het boek uit heeft, wrijft men z'n oogen uit: wat heb ik nu eigenlijk gezien? Er wordt stemming gewekt; nog dagen daarna komen telkens weer beelden op uit die chaotische verwarring, die den ondergang van het tsarenrijk visueelsterk voorstelde, maar er ontbreekt rust — ik bedoel niet de uiterlijke van het gebeuren, maar de innerlijke rust, die het geheel omspant, de klassieke rust der oude tragedie.

Dit is vrij erg, want Breitner wil niet alleen ensceneeren met een groot poeha van veel requisieten, hij wil vorm geven aan een geweldige ervaring, hij wil ons neerstorten in de totale zinloosheid van het leven, want dat beteekent voor al die vluchtenden de ondergang van het tsarenrijk. Ineens zijn die menschen met hun oogen vlak voor het grijnzende „waarom?" gezet; hun doen en laten van vroeger wordt nu plots tot hun schrik gezien als een oplossing van een eeuwige vraag, waar ze vroeger vrede mee konden nemen, maar wat nu onmogelijk is. Nu zijn ze alles kwijt en ze zoeken met wanhoop in het hart nog orde, nog zin, nog een beetje beteekenis in die krankzinnige chaos: Wat is het leven? Is het plicht, is het liefde, is het moed, is het wraak? Neen: „Leben, nur Leben, das ist der Sinn"

(bldz. 148). Maar ook dit is niet waar, immers: „Das Leben ist im Grunde nichts" (bldz. 179) en de laatste bladzijde laat dat laatste en wanhopigste inzicht proeven, zoo bitter als het maar kan en die bittere smaak blijft.

Had Breitner nu meer rust gekend, dan had hij meer klassificatie der levenseischen gevonden, meer licht gezien, meer harmonie ontdekt, die toch aan de schrijnende realiteit geen afbreuk doet. Nu doet het alléén pijn, zoowel door de totale vertwijfeling, als door de al te lugubere beschrijving — haast noodzakelijk gevolg van zijn gebrek aan zielerust — niet het minst der sexueele hartstochten, die door velen als dè oplossing van het levensraadsel aanvaard worden.

Engelsch

HICHENS (Robert) ON THE SCREEN. (285) 7/6. Cassell and Co. Ltd., London.

Jack Richborough, een doorsnee-Brit uit de „middle class", brengt zijn zomervacantie door in Fontainebleau, waar hij kennis maakt met eenige leden van de daar gevestigde artistenkolonie. Eenigen tijd daarvóór had hij een ongelukkige liefde beleefd, waardoor zijn geloof in de „vrouw" totaal verwoest was. Tot hij, in een bioscooptheater, op de film, een actrice zag, die hem door gelaatsuitdrukking, gebaren en spel het ideaal leek der onzelfzuchtige vrouw. Tijdens zijn verblijf te Fontainebleau maakt hij ook met haar kennis. Ofschoon zij hem zelf de verzekering van het tegendeel geeft, tracht hij toch het motief en de nobelheid van haar spel in haar werkelijke persoonlijkheid terug te vinden. Hetgeen natuurlijk op een bittere ontgoocheling uitloopt.

Het is een typeerende trek der meeste Engelsche auteurs, dat in hun werken bijna altijd een meer of minder behoorlijk kwantum sentiment verwerkt wordt. Hun romans zijn er kenmerkend Engelsch door. De ouderwetsche overgevoeligheid is verdwenen, de plaats daarvan werd thans, bij Hichens, ingenomen door een wel zeer moderne, een filmsentimentaliteit. De uiterlijke omstandigheden zijn veranderd, het verschijnsel is gebleven. Het doet ons eenigszins onwaarschijnlijk aan, dat een nuchter Engelsch zakenman zich zoo laat beïnvloeden door een filmbeeld.

De auteur heeft zijn gegeven echter beheerscht uitgewerkt; het zonderlinge contact dat ontstaat tusschen den kalmen, conventioneelen Brit en de spontaan levende Bohémiens van Barbizon, is zeer goed beschreven. De auteur heeft de sfeer van Fontainebleau aangevoeld; opmerkelijk is het dat hij nergens in erotiek vervallen is, ofschoon verscheidene situaties daar ruimschoots gelegenheid toe boden.

Een roman, zonder bepaalde artistieke waarde, maar toch iets hooger staand dan gewone amusementslectuur. — Volwassenen.

WALLACE (Edgar) THE GREEN RIBBON. (288) 7/6. Hutchinson, London.

De meest productieve boekenmaker van Engeland — hoogstwaarschijnlijk wel van de heele wereld — heeft, met zijn „The Green Ribbon", het aantal door hem geschreven romans, reeds op ongeveer 160 gebracht. Het zou ons niet verwonderen, indien al weer niet een volgende op punt van verschijnen staat. Drukker en binder kunnen het haast niet bijhouden; in — gemiddeld — drie dagen schrijft Mr. Wallace een roman. Wat zijn boeken overigens moge ontbreken, het zijn van a tot z „thrillers". Zoo ook „The Green Ribbon", waarvoor het onderwerp ditmaal aan de „racecourses" ontleend werd. Het gebruikelijke stelletje bandieten, de nobele heldin en de scherpzinnige inspecteur ontbreken natuurlijk niet; zij spinnen te zamen een warnet van intrigues, dat tot verrassende en onverwachte oplossingen voert.

Echter lijdt ook deze roman aan het euvel, dat de meeste Wallace-romans kenmerkt, en dat, gezien de overmatige productie, heel verklaarbaar is: hij is ietwat slordig geschreven en in de details niet zorgvuldig afgewerkt.

Wie van „thrillers" houdt, leze „The Green Ribbon".

LENANTON (C.) MISS BARRETT'S ELOPEMENT. 7/6. Hodder and Stoughton, London.

Het heeft ons verwonderd, dat het tot heden geduurd heeft, vóór het romantisch begin van het huwelijksleven der Browning's in romanvorm verwerkt werd. Die eerste geschiedenis *was* romantisch: Miss Barrett, die invalide was en nooit haar kamer verliet; door het lezen van Browning's „Bells and Pomegranates" bewondering voor den dichter voelde; in 1845 voor het eerst, in haar, altijd schemerig gehouden, kamer met hem kennis maakte. Dan: de wederzijds, dadelijk gevoelde liefde, de angst van de invalide Miss Barrett; de overreding van Robert Browning, dat dit nieuwe gevoel van haar „not death — but love" was; de weigering van Miss Barrett's vader en tenslotte het in stilte gesloten huwelijk, gevolgd door de heimelijke vlucht uit het vaderlijk huis. Het huwelijk is zeer gelukkig geweest: het gaf haar de gezondheid terug, verdiepte en inspireerde haar dichterlijk vermogen; beiden hebben het in volkomen harmonie en gelukkig geleefd.

De idylle van het huwelijk der Brownings kenden we reeds uit de liefelijke schoonheid van haar „Sonnets from the Portuguese", waarin de fijne en hooge geest van de dichteres haar geluk uitsprak. Thans heeft Mrs. Lenanton den eersten, bewogen tijd in romanvorm verwerkt. Dit boek is geslaagd. Door de beide dichterfiguren te

plaatsen in het dagelijksch leven van dien tijd — omstreeks 1845 — komen zij, die wij reeds als dichters kenden, ons ook als menschen nader. Terwijl de lezing van dit boek weer een juister begrip schenkt van hun dichtwerk, en nieuwe belangstelling er voor wekt.

„L'Ordre" van Marcel Arland

door V. S.J.

MARCEL ARLAND

Frankrijk blijft het land van het onverwoestbaar, het altijd zegevierend classicisme. Ondanks zijn revoluties op politiek en litterair gebied, ondanks zijn chronische convulsies bezit het, wat ik noemen wil, het instinct des geestes: altijd overwint de ingeboren drang naar geestesevenwicht. Het blijft het vaderland der klare gedachte, der zuivere verhoudingen: uit alle worsteling treedt de ordenende geest zegevierend te voorschijn.

Nergens heeft de romantiek, de maneschijn- en bouwvallenromantiek, zoo'n verwoeden slag te leveren gehad als in het land van het Roelandslied: nergens heeft zij tot nu toe zooveel vijanden gehad als daar. Hoeveel tegenstand en verontwaardiging heeft niet de these der „Poésie pure" van Henri Bremond in '26 gewekt, een these die reeds lang Europeesch gemeengoed was behalve in het land der logique-à-outrance.

Het is niet enkel de titel van Arland's roman, die deze gedachten wakker riep, maar meer nog het heele werk. „L'ordre"[1]) bezit de klassiek-Fransche eigenschappen, die in 't woord zelf besloten liggen, in hooge mate. Deze roman is zeldzaam evenwichtig van constructie, weinig gecompliceerd in zijn verwikkeling; hij heeft den effen logischen gang eener Grieksche tragedie. Boeiend blijft hij van de

---

[1]) Marcel Arland. L'ordre. N. R. F. III volumes. 39 frs. Nu ook 1 volume 18 frs. 1929. Bekroond met den Goncourt-prijs. Paris. Gallimard.

eerste bladzij tot de laatste. De schrijver heeft geleerd sinds zijn vorig werk. Zijn vroegere romans hadden iets gewrongens: hun opgezweepte pathetiek deed niet zuiver aan, de situaties waren vaak te kunstmatig opgeschroefd om echt te zijn. In „L'Ordre" is het klassieke evenwicht bereikt. Marcel Arland, die nog geen dertig jaar is, is met dit boek in de rij der beste schrijvers van zijn land getreden. Oogenschijnlijk zou het beter „Le Désordre" dan „L'Ordre" kunnen heeten, want wat erin beschreven wordt is: het ordeloos leven van een begaafd mislukkeling, Gilbert Villars. Op een der laatste bladzijden wordt de orde, de helaas! slechts *natuurlijke* orde, weer eenigszins hersteld door het verzoende afsterven van Gilbert, wat zijn broer Justin Villars, de woorden ontlokt: „Comme si tout ne devait pas fatalement rentrer dans l'ordre!" Dit woord onthult wel Arlands eigenlijke bedoeling: alle zegen ligt tenslotte in de orde, het is het wanordelijke dat onheil brengt. Hoe sympathiek men den schrijver ook gestemd voelt jegens den opstandigen Gilbert, hoe verstard in een ordelijke levensrichting de oudere Justin aanvankelijk ook beschreven wordt, op den duur wint de laatste de achting van schrijver en lezer. Er zit trouwens natuurlijke groei, ontwikkeling in alle figuren; noch Gilbert, noch Justin, noch Renée, Justin's vrouw, zijn volkomen dezelfde menschen als die in den beginne optraden. Het leven met zijn wisselingen heeft hen vervormd. Er is niets mysterieuzer dan de werking die de harde lotgevallen op een menschelijk wezen uitoefenen, de inkerving, die zij achterlaten: het behoort tot de kunst van een schrijver deze reacties aannemelijk en natuurlijk voor te stellen en daarin is Arland geslaagd.

Gilbert Villars is een zeer begaafd jongmensch, met hooge aspiraties, maar zich isoleerend in trotsche verachting voor het gewone en alledaagsche. Als hij van het lyceum thuiskomt bij zijn voogd en zijn oudere broer hem voorstelt een richting te kiezen, wil hij zijn vrijheid behouden: in jeugdigen opstand breekt hij met allen en vlucht naar Parijs. Daar wordt hij opgenomen — het is na den oorlog! — in een kring van ontevredenen, jonge menschen met communistische sympathieën. Zij stichten een blad, waarin Gilbert de oproerigste artikels schrijft, zoo oproerig dat hij in aanraking komt met de politie. Een ernstige ziekte verhindert zijn gevangenneming. Zijn broer Justin, die als conservatief politicus een gunstige reputatie verworven heeft, is op hem verbitterd en heeft zelfs op zijn gevangenneming aangedrongen. Dit laatste is beslissend voor Renée, de dochter van hun beider voogd en gehuwd met Justin. Reeds vroeger hebben Gilbert en Renée elkaar bemind; in Parijs hebben ze elkaar teruggevonden. Doch Justin's daad wekt zulk een afkeer in Renée, dat zij haar man verlaat en met Gilbert gaat samenwonen. Een paar jaar genieten zij van hun alles vergetende liefde. Maar deze désordre draagt zijn vloek in zich zelf. De rustelooze, generveerde

Gilbert, die reeds in zijn jeugd tot de conclusie gekomen was, dat het burgerlijk en alledaagsch was „het geluk" te zoeken en daarvoor liever streeft naar „la satisfaction", komt zich verachtelijk voor in zijn bourgeoise bezadigdheid. Zijn prikkelbaarheid en trots vervreemdt hem altijd meer van Renée. Hij valt nog dieper, zoodat hij oogenblikken heeft van walging van zich zelf. Een vroegere maîtresse pleegt een aanslag op Renée. Niets blijft hem over dan het vaderland te verlaten.

Acht jaar later vinden we Renée weer terug bij haar man. Gilbert heeft Indo-China bezocht en ongeveer als cowboy geleefd in Brazilië. Aangetast door een ongeneeslijke kwaal komt hij in Frankrijk sterven. Hij betrekt het huis van zijn vader in de nabijheid van het dorp, waar Justin en Renée wonen. Renée is tot het geloof teruggekeerd en op raad van haar pastoor gaat zij den zieke opzoeken. — „Renée, douceur du monde!" zijn een zijner laatste woorden: hij sterft in vrede met Justin en Renée.

Dit boek is van een bittere realiteit, van een bijna heidensche bitterheid. Het eenige, wat die bitterheid, die reëel en levensecht is en voor een goed deel de waarde van den roman uitmaakt, kon verzachten, kon verzoeten zelfs, ontbreekt zoo goed als geheel: de hoogere uitkijk. Deze waarheid heeft de onverbiddelijk reëele litteratuur der latere jaren, die van geen romantisch idealisme meer weten wil, duidelijk gedemonstreerd: dat alle louter „diesseitige" werkelijkheid hopeloos droevig is. De hedendaagsche litteratuur is van zulk een pessimisme, dat men terug moet naar de stemmingswereld der antieken om haar gelijke te vinden. De „neue Sachlichkeit" is niet veel anders dan vertwijfeld realisme geworden. Men moet naar het werk van een geloovig mensch als Sigrid Undset grijpen om iets te vinden, waarin een lichtend en stralend realisme heerscht. Hoe ver staan we reeds af van het meeste van bijv. Goethe's werken. Als zijn oeuvre in 1929 verschenen was, zou 't voor een groot deel aandoen als onwezenlijk geïdealiseer. Zelfs een romantisch boek als Gösta Berling, dat vóór een twintigtal jaren Europa veroverde, is geschreven vanuit een geheel andere mentaliteit dan de tegenwoordige en heeft de menschen van vandaag niet veel meer te zeggen. Mét het uitsterven van het „romantisch verlangen" en de wending tot de werkelijkheid is een trieste lichtlooze levensstemming ingeslopen, waarvan „Der Untergang des Abendlandes" en „Im Westen nichts neues" de kenmerkende exponenten zijn. Wie durft er nog een happy-end-roman schrijven? Logisch is dit in hooge mate. De uitzichtlooze, de kosmisch begrensde, in zich afgesloten werkelijkheid is nu eenmaal troosteloos bitter. Slechts een oppervlakkige kan daarover heenglippen. Een opgestuwde levensdrang en levensintensiteit kan dit pessimisme tijdelijk verdringen; te sterker zal het echter terugkeeren. Het eenige, wat met de realiteit verzoenen kan, wat het pessimisme

blijvend in zijn tegendeel doet omslaan, is de vlucht uit de kosmos, de avontuurlijke tocht (is hij avontuurlijk?) in het transcendente.

Ook „L'Ordre" is een getuigenis des tijds. Gilbert heeft al vroeg zijn God verloren en de onstuimige tendenties van zijn rusteloozen geest moeten schipbreuk lijden bij gebrek aan veiligen koers. Marcel Arland heeft juist gezien; maar hij ziet niet ver genoeg. *Zijn* „ordre" is: het natuurlijk kader van verplichtingen, van levenswetten en landsgebruiken, waaruit zich niemand straffeloos kan loswringen. Dit is een waarheid, maar het is een gedeeltelijke waarheid. De werkelijke orde, zooals Arland ze had moeten zien om een harmonisch en ten volle bevredigend kunstwerk te kunnen schrijven, is het kader Gods, dat niet naar uiterlijke normen geregeld wordt of beoordeeld, maar naar eeuwige wetten der ziel. Gilbert's trots is nú een conflict met omgeving en medemenschen, Renée's echtbreuk een schending der landswetten en der maatschappelijke gebruiken, terwijl in hoogere werkelijkheid deze overtredingen een inbreuk zijn op het goddelijk recht, een verbreking van de essentieele verhoudingen der ziel.

Het Katholicisme heeft in Marcel Arland's roman hier en daar wel iets te zeggen. Er komen zelfs twee pastoors in voor, de eerste slechts vluchtig en als bij toeval, de tweede grijpt een oogenblik in de handeling in. Hij is een rauwe klant, een „ours", maar hij is bezield van den Geest. Hij toont zelfs een scherpen kijk op de menschenziel te bezitten en bij Gilbert oogenblikkelijk het zwakke punt te ontdekken: „de l'orgueil sans doute? beaucoup d'orgueil, c'est cela." — „Allez donc mes petits jeunes gens, pourriture du siècle vaniteuse, égoïstes, lâches. Ah! ah! on veut trouver Dieu ailleurs qu'en Dieu! Dieu, c'est vieux, c'est démodé. Et puis ça demande des sacrifices." Als Renée huivert om naar den stervenden Gilbert te gaan uit vrees voor „des insultes", wijst hij op het kruisbeeld: „Celui-ci n'en a jamais reçu, des insultes, ah! non jamais, allons donc!" Het geloof van dezen harigen herder is zuiver, maar overigens heeft het Christendom geen invloed op het leven der romanfiguren. Arland is al te bang voor bigotterie. Noch Gilbert, noch Justin, noch Renée, ook al herleeft er een zekere godsvrucht in de laatste, staan in hun zieleleven onder godsdienstige beïnvloeding. Bij de familie Guillaume, moeder en zoon, die terloops in den roman optreden, verloopt het geloof in twijfel en onbevredigdheid. Een Katholieke roman is „L'Ordre" dus volstrekt niet.

Voor het overige lijkt mij dit werk een der allerbesten van den laatsten tijd. Het heeft ruggegraat en op elke bladzij voelt men dat er een schrijver van beteekenis aan 't woord is. Elke zin is doordacht, elke situatie bouwt mede aan het geheel. Gilbert is van het rasechte menschengenus, half engel, half duivel, een mysterievol kind van Adam. Het onberekenbare, het grillige van het menschenleven heeft Arland met groot talent uitgebeeld. Wie ik dit boek ter lezing zou

geven? Enkel rijpere, bestudeerde menschen, menschen die *meer* dan volwassen zijn, lang niet elk volwassen bibliotheekbezoeker!

Erts en Letterkundige Almanak voor Vlaanderen

door J. v. H.

Bij Strengholt te Amsterdam is weer het Letterkundig Jaarboek Erts [1]) 1930 verschenen, samengesteld door Binnendijk, Menno ter Braak, C. J. Kelk, Lou Lichtveld en Henrik Scholte. Het is geen klapper op onze litteratuur, verklaart de redactie; het is slechts een greep.

Lou Lichtveld opent met een algemeene beschouwing: Naar een Nederlandsch-Europeesche Litteratuur. Voor de afdeeling „Verzen" schrijft Binnendijk een korte inleiding, Scholte voor het „Proza", Kelk voor het „Drama" en Menno ter Braak voor het „Esay".

Bijzonder optimistisch zijn de inleidingen niet. Vooral Henrik Scholte is in de depressie: „Over iets, dat er niet is, kan men kort zijn. Ik weet niet wat velen bewogen heeft, over de vernieuwing van ons proza te schrijven. Hetzelfde beeld, armzaliger nog in zijn herhaling, van wat zich een tiental jaren geleden in onze poëzie voordeed, keert thans terug. Een horde van gekantelde evenwichtszoekers heeft op het politiefluitje van Marsman haar gevechtsterrein verplaatst en schrijft thans proza. Dit heeft alleen tot gevolg, dat er thans meer papier verspild wordt dan vroeger."

En verder op: „Het proza, vrij van rythmische preoccupatie, onmerkbaar in het woord, maar kalm en koel levend in de gedachte, is een ideaal, waar onze schrijvers nog maar nauwelijks aan geraakt hebben." Henrik Scholte moet Sint Thomas gaan lezen; daar vindt hij zijn ideaal verwezenlijkt.

„Wilt gij proza vinden, zoek het in het onhandigste werk van beginnelingen. Als er kansen zijn, schuilen zij daar." Kuyle en Helman vindt hij voorloopig de eenigen, die „den dichter in zich overwonnen hebben en tot den eigen staat van het Proza zijn geraakt."

Dergelijke zeer persoonlijke beschouwingen kunnen interessant zijn in een tijdschrift, maar zijn misplaatst als inleiding in een letterkundig jaarboek.

Binnendijk heeft een ander idee van proza: „Er leeft in goed

[1]) Letterkundig Jaarboek Erts 1930. Strengholt. Amsterdam 1930. f 2,50. gecart. f 2,90. geb. f 3,50.

proza, en dat is feitelijk alleen proza te noemen, ongetwijfeld rythme; elke bezielde uiting fundeert, als uiting, haar levende kracht op eenig rythme." Het doet vreemd aan twee inleiders het tegenovergestelde te hooren beweren, al zijn dan hun beweringen bij nadere beschouwing misschien eenigszins te verzoenen. Binnendijk is optimistischer dan Scholte en komt (tegenover Dirk Coster!) nog eens uitdrukkelijk verklaren dat de poëzie in Holland niet dood is. Zijn houding is overigens voor een Jaarboek-samensteller acceptabeler dan die van Henrik Scholte.

Als specimen citeeren wij het allereerste gedicht, van Willem ten Berge, die in '29 betere geschreven heeft dan dit onwezenlijk romantisch „Vizioen in de Maan", dat tien, twintig jaar vroeger kon geschreven zijn:

Ik zie de schoone, ik zie de blonde maan
boven het rijzig bosch ten zuivren hemel staan,
ik zie de klaarte van haar licht gezicht
weerspiegeld in het donker water,
dat aan mijn voeten diep en rustig ligt;
zoo diep en rustig als mijn eigen bloed,
dat luistert naar het rijzen en het dalen
van den vervoerden zang der nachtegalen.
Ik weet niet meer vanwaar ik ben gekomen,
ik lig, gesneuveld, onder hooge boomen,
en blind mijn oogen in het vochtig mos,
en zie rondom een ander, hemelsch bosch,
een andre maan schiet uit een krans van licht,
waarin verschijnt een engelschoon en lieflijk aangezicht
en nachtegalen slaan weer de zuivre wijs
van 't schoonste lied uit 't oude Paradijs.

Daar de „Hollandsche Almanakken, wegens de onvoldoende aandacht, die ze aan de Vlaamsche litteratuur wijdden, zich ontoereikend betoonden", hebben de Vlamingen de hoofden bijeen gestoken en zijn een eigen litterair Jaarboek [1]) uit gaan geven. Urbain van de Voorde, Marnix Gijsen, Achilles Mussche, August van Cauwelaert en Firmin van Hecke, bekende namen uit het Vlaamsche kamp van links en rechts, zijn de samenstellers.

Wat de uitrusting van het boek betreft, wint Vlaanderen het van Holland. Een aantal goede houtsneden siert de uitgaaf en een groote hoeveelheid portretten brengt nadere kennismaking met de schrijvers. Het verschil tusschen beide is het verschil tusschen Noord en Zuid. In Erts voelt men bij voortduring het overbewuste, het

---

[1]) Letterkundige Almanak voor Vlaanderen 1930. Het Kompas-Mechelen. De Spieghel - Amsterdam. f 3,50. geb. f 4,50.

cosmopolitisch georiënteerde, het kunstwillende, verfijnd-sensitieve der Hollandsche schrijvers (behoudens een enkele uitzondering); in het Vlaamsche Jaarboek is men dichter bij de natuur en bij het volk. Men ademt er vrijer, alles is er losser, ongecontroleerder: er is meer leven en minder litteratuur. Veel vlaamsche stukken zouden in Erts geweigerd zijn: in het Zuiden stelt men minder gestyleerde eischen dan in 't Noorden. De critiek is er import; zij kan niet op tegen den weelderigen bloei overal.

Marnix Gysen

Toch zagen wij liever de jaarvruchten van Noord en Zuid in één boek vereenigd en vermengd. Dan zou er veel Zuidelijks en heel wat Noordelijks moeten wegvallen, wat geen verlies zou zijn. Vlaanderen bezit latente krachten, die Holland mist. Een wederzijdsche doordringing komt beiden ten goede.

Romans en Verhalen

ZANE GREY. HET RAS DAT VERDWIJNT. (304) f 1,50. Vertaald door Hera. „De Combinatie". Rotterdam.

Een klein Indiaantje wordt door rijke Amerikanen als kind aangenomen en volgens de Westersche beschaving opgevoed. Als jonge man voelt hij in zich den roep naar zijn eigen volk en keert tot de Indianen terug. Een meisje, dat hem zeer lief heeft gekregen, volgt hem na eenigen tijd en wordt onderwijzeres op de school in de nederzetting. Nophaie rekent het zich tot een plicht om den verderfelijken invloed der blanken zooveel mogelijk tegen te gaan en het goede dat zijn volk van de overheerschers geleerd heeft, te vervolmaken. Hij ontmoet veel tegenkanting en gaat, wanneer de oorlog uitbreekt met een schaar volgelingen zich als vrijwilliger opgeven in het groote leger.

Een zeer mooi boek voor volwassenen.

SCOTT (Leroy) WASHINGTON SQUARE No. 13. (299) f 1,90. Het Ned. Boekhuis. Tilburg.

Mevrouw De Peyster is de toonaangeefster in de hoogere kringen van New-York, en tracht zich ten koste van alles, in deze positie te handhaven. Een tijdelijk tekort in haar financiën dwingt haar om haar reis naar Europa op te geven en zich schuil te houden in haar woning, terwijl de wereld denkt, dat zij geniet van een heerlijke vacantiereis. Dit onschuldig bedrog brengt haar in de grootste moeilijkheden. Zij komt, om een Hollandsch spreekwoord te gebruiken, „van den wal in de sloot". Als verstandige vrouw leert zij echter haar les en zet haar trots en hoogmoed op zij, waardoor het verhaal een gelukkig einde neemt.

Een aardig boek, voor iedereen geschikt.

WALLACE (Edgar) DE WEDREN. (227) f 1,20. Vertaald door C. C. Bender. Seyffardt. Amsterdam.

Monte-Carlo, duizelingwekkende sommen, wedrennen met de snelste harddravers en daar tusschendoor een zoekgeraakt meisje, een moord en eenige bedriegelijke schurken, dit alles maakt dit boek van Edgar Wallace tot spannende lectuur. Voor volwassenen.

BRUCE (Charles) TROPENLIEFDE (421) f 2,25. Het Ned. Boekhuis, Tilburg.

Dit boek beschrijft ons het leven van een paar jonge Engelschen in de binnenlanden van Borneo. De een, Mr. Temple is planter en leidt daar een tamelijk rustig leven, doch de ander, Desmond Carruthers, District-Officier, heeft het lang niet gemakkelijk, daar de inlanders zich slechts met de grootste moeite aan de Engelsche wet-

ten onderwerpen. Steeds weer breekt er oproer uit of vervallen zij weer in hun oude gewoonten, het gevreesde koppensnellen.

Mr. Temple krijgt op een keer bezoek van zijn moeder en zuster, die het leven in de wildernis ook wel eens willen leeren kennen.

Carruthers raakt verliefd op Miss Temple en als deze, tijdens een oproer door de opstandelingen wordt ontvoerd en gevangen gehouden, gelukt het Carruthers, trots vele groote moeilijkheden en groote gevaren voor eigen leven, het geliefde meisje te redden, daarbij trouw gesteund door zijn manschappen, maar vooral ook door een vroeger stamhoofd en diens dochter. Deze laatste bemint sinds lang Carruthers, en, alhoewel, wetende dat deze liefde niet beantwoord wordt, offert zij haar eigen leven om het zijne te redden.

Een zeer mooi, boeiend boek dat door velen graag zal gelezen worden.

WREN (P.C.) DE HELDEN VAN HET VREEMDELINGENLEGIOEN. (183) f 2,90. Bewerkt door Minny Musaph Blijdenstein. Allert de Lange. Amsterdam.

De verschillende kameraden van de drie gebroeders Geste hebben in het vreemdelingenlegioen ieder hun eigen avonturen gehad, toen zij nog in het gewone leven waren. Deze verschillende, meest tragische verhalen, zijn in dit boek bijeen gebracht en de edele gebroeders Geste helpen hun kameraden zooveel zij kunnen wanneer zij onder de gevolgen van de droevige ondervindingen in hun leven gebukt gaan. Hier en daar een avontuur, waarin eenige minder gewenschte situaties voorkomen, maar soldaten in het vreemdelingenlegioen zijn nu eenmaal geen papkinderen, zoodat rijpere lezers dit boek wel ter hand kunnen nemen.

DORNAU (C. von) D'R LOOPT EEN STREEP DOOR! (187) f 2.40. Vertaald door Christine Kamp. L. J. Veen. Amsterdam.

Een familie in Duitschland heeft den naam, dat zij geen van allen, zooals wij in zuiver Hollandsch zouden zeggen, „recht snik" zijn, om de humoristische invallen, die zij gewoonlijk hebben.

Voor een verloren uurtje een buitengewoon aardig boek, dat in een uitstekende vertaling aangeboden wordt.

STOKE (Melis) ZOUTWATERLIEFDE. (250) f 2,90. H. P. Leopold. Den Haag.

Op zeer eigenaardige wijze geeft Melis Stoke zijn indrukken op een Indische mailboot weer. Hij laat elk der personen, die hij daar ontmoet, in zijn eigen taal zijn meeningen en gedachten weergeven over het gezelschap, dat met hem de reis maakt en hij doet dit met een vaardigheid alsof hij zich geheel en al in deze menschen heeft ingeleefd. Voor volwassenen een merkwaardig boek.

IVANS. HET LANDHUIS VAN MEVROUW KORTLAND. (271) f 1,25 A. W. Bruna en Zn. Utrecht.

Een kordate oude dame van ongeveer zeventig jaren bezit een landhuis aan den Rijn nabij Rolandseck. Zij is van plan dit geheel en al in orde te laten brengen en er te gaan wonen. Alvorens zij dit doet, ontvangt zij van verschillende zijden aanbiedingen om het huis te koopen, welke zoo groot zijn, dat zij driemaal den prijs bedragen, welke zij er voor betaald heeft. Dit lijkt haar zoo zonderling, dat zij Mr. Hendricks, den vriend van G. G. in den arm neemt en deze gelegenheid krijgt om samen met den knappen detective het eigenaardige geheim op te lossen, dat aan het huis aan den Rijn verbonden is.

Een geslaagde detective-roman.

HULSMANS (Anny) DROOMLEVENTJE (205) f 2,25. Het Ned. Boekhuis. Tilburg.

De moeder van kleine Bartje sterft bij zijn geboorte en de oude grootmoeder belooft het kind bij zich te nemen en tot een goed mensch op te voeden. Ernstig en liefdevol neemt zij haar zware taak op en weet in het ontvankelijke kinderhartje een heel groote plaats in te ruimen voor de moeder, die Bartje nooit gekend heeft. Het kind wordt het zonnetje in Grootmoeders leven en de oude vrouw neemt na enkele jaren, als de vader het kind komt terughalen, met veel droefheid afscheid van Bartje. Maar ook kleine Bartje mist Grootmoeder en als hij op een avond in stilte zijn kinderleed uitschreit, komt vader en brengt Bartje weer naar Grootmoeder terug. De groote vreugde hierom duurt maar kort; Bartje blijft niet lang want moeder kom hem halen voor den hemel.

Grootmoeder en Bartje zijn goed geteekend in dit boek. Hier en daar is het wat sentimenteel en Bartje doet wel eens te wijs voor zijn leeftijd, maar .... het was ook een „droomleventje”.

PHILLIPS OPPENHEIM (E.) GEHEIMZINNIGHEDEN IN DE RIVIERA (227) f 1,20. Vertaald door E. A. Seyffardt. Amsterdam.

Een oude koloniaal van het Britsche leger en een vroolijke Amerikaan ontmoeten elkaar in Monte-Carlo en worden bijna iedere week in een of andere geheimzinnige zaak verwikkeld, welke zij samen met broederlijke eensgezindheid trachten op te lossen. Het schijnt, dat in Monte-Carlo menschen verdwijnen alsof het zoo niets is, maar zij worden gelukkig door het tweetal steeds opgespoord. De jonge Amerikaan vindt tot belooning van zijn goede daad zijn geluk door een lieftallig jong meisje, dat hij uit ontzaggelijke moeilijkheden heeft gered. Volwassenen.

FOOTNER (Hulbert) TWEE MENSCHEN OP DEN WEG. (208) f 1,40 Geïllustreerd door G. J. van Overbeek. Het Ned. Boekhuis. Tilburg.

Een jong meisje heeft de dwaasheid begaan in haar prille jeugd met een deugniet te trouwen. Kort na het huwelijk gaat de man er van door, want hij is een eerste avonturier en zij gaat hem na eenige jaren zoeken om te zien, wat er van hem geworden is. Op de reis naar zijn verblijfplaats in de wildernis, waar hij met een Indiaansche vrouw huist, maakt zij kennis met een ridderlijken jongeman, die haar in den nood bijstaat en het kan niet anders of het verlaten vrouwtje krijgt den jongeman weldra lief, hoewel zij den afstand bewaren. Na veel avonturen volgt de dood van haar echtgenoot en kan zij de ingeving van haar hart volgen.

Erg precies wordt het met de huwelijkstrouw in het verhaal nu juist niet genomen, daarom zouden wij zeggen voorbehouden lectuur.

FAIRLIE (Gerard) DE MAN DIE LACHT. (272) f 1,25. Vertaald door Jhr. R. H. G. Nahuys. A. W. Bruna en Zn. Utrecht.

Alweer wordt Vic. Caryll gewikkeld in een strijd tegen een geheimzinnigen misdadiger op groote schaal. Maar hij is volkomen tegen deze taak opgewassen, hoewel alle uitvindingen van den modernen tijd den schurk beschermen tegen den knappen speurder en den man van Scotland Yard. Een avonturenroman, om in één haal uit te lezen.

PHILLIPS OPPENHEIM (E.) DE VROUWENHATER. (223) f 1,20. Vertaald door C. C. Bender. Seyffardt. Amsterdam.

Twee broers wonen in de eenzaamheid van Cumberland in een mooi, oud huis en leven van het boerenbedrijf. De oudste is een vrouwenhater en zou niet gerust kunnen slapen wanneer hij niet 's avonds bij zijn glas port zijn gebruikelijken toost had uitgesproken „naar den duivel met de vrouwen".

De jongste, John, is door een erfenis schatrijk geworden. Hij is veel jonger dan zijn broer en heeft zich nog geen vast oordeel gevormd en staat als een eerlijk, rein man tegenover het leven. Hij komt in aanraking met een beroemde actrice en wordt verliefd op haar. Hij ontvlucht zijn kalme boerenleven en stort zich in het bruisende leven in Londen, waar de vrouw, die hij uit de verte bemint, een der toonaangeefsters is. Hij biedt weerstand aan de vele verleidingen welke op hem aanstormen en komt ongerept uit de woelende draaikolk van hartstochten te voorschijn, waarna hij nog onverwacht den prijs krijgt nl. de hand van de vrouw welke hij liefheeft.

De vele minder goede situaties en flirtscènes maken dit boek voorbehouden lectuur voor rijpere lezers.

GAIL (Otto) DE STEEN VAN ATLANTIS (257) f 1,90. Vertaald door C. C. Bender. Seyffardt. Amsterdam.

Een beroemde Engelsche oudheidkundige, Burns, maakt bij zijn opgravingen in Zuid-Amerika kennis met een vreemdsoortig jong meisje, dat hem toeschijnt een afstammelinge te zijn van de allereerste bewoners van die streek. Zij reist met hem op de zelfde boot, wanneer er op zee een geweldige explosie plaats heeft en het meisje toevallig! op een raketvliegtuig terecht komt dat naar de maan reist.

Burns rust dan niet voordat hij van Korf, den uitvinder der raketvliegtuigen, de toestemming verkregen heeft om met hem een reis te maken om het meisje terug te vinden.

Uiterst fantastisch, maar leesbaar. Voor volwassenen.

BERKEL (Heleen van) LIESBETH VAN DEYL (142) f 1,90. Het Ned. Boekhuis. Tilburg.

Na vroeg haar ouders verloren te hebben wordt Liesbeth van Deyl bij haar grootvader, een predikant op een eenvoudig dorp, opgevoed. Na de kostschool te hebben doorloopen komt zij thuis, wil haar tijd nuttig besteden en neemt de zorg op zich voor een jong meisje waarvan de ouders voor langen tijd in het buitenland vertoeven. Daar leert zij een jongeman kennen, die haar na kennismaking lief krijgt en na eenigen tijd met toestemming der grootouders haar verloofde wordt.

Een eenvoudige vertelling.

WALLACE (Edgar) DE DIAMANTRIVIER. (231) f 1,20. Vertaald door C. C. Bender. Seyffardt. Amsterdam.

De vader van Frank en Mary Sutton heeft een diamantrivier ontdekt in het hartje van Afrika. Hij zelf is blijkbaar bij de expeditie om het leven gekomen en de kaart waarop hij heeft aangegeven waar de rivier zich bevindt, berust bij zijn kinderen. Twee schurken, die met hem op de expeditie zijn geweest en er heelhuids van af zijn gekomen, doen alle mogelijke moeite om de kaart in handen te krijgen, en Amber, een zeer geheimzinnige figuur, neemt het meisje en den onervaren jongen in zijn hoede.

Het wordt een gevecht op leven en dood, tegen recht en onrecht, hetgeen een zeer spannend verhaal vormt. Voor volwassenen.

BENSON (Robert Hugh.) DE GOD DER WERELD. (388) Ingen. f 6,25. Geb. f 8,75. Vertaald door Henriette van der Waarden. Het Ned. Boekhuis. Tilburg.

Van dit bekende boek van den diepbetreurden Father Benson is bij bovenstaanden uitgever een nieuwe druk verschenen welke er zijn mag. Het boek in groot formaat met duidelijken druk en prachtigen

band geeft het volledige fantastische verhaal over den ondergang der wereld dat Benson indertijd met haast vizionairen blik geschreven heeft. Julian Felsenburg, de anti-Christ, welke zegevierend door de wereld trekt en de Katholieke Kerk vernietigt tot er maar twaalf getrouwen overblijven, is meesterlijk geteekend.

Een uitgave, die wij met nadruk kunnen aanbevelen.

AYRES (Ruby M.) LANGS EEN OMWEG. (256) f 2,25. Vertaald door Hera. „De Combinatie". Rotterdam.

Sheila Rorley is in Amerika door haar vader als een vrije vogel opgevoed en kan na zijn dood zich moeilijk schikken in de sfeer van conventie van de Londensche Upper-ten. Zij loopt dan weg uit het huis van haar grootvader en maakt als jong onervaren meisje een ellendigen tijd door in het groote onbarmhartige Londen. Er is een jongeman, die haar hardnekkig achtervolgt en een ander, die haar in bescherming neemt. Het duurt dan ook niet lang of haar nood wordt zoo groot, dat zij weer rustig naar haar grootvader terug gaat, door wien zij met open armen ontvangen wordt.

Er volgt een verloving vol vergissingen, welke bij den dood van haar grootvader verbroken wordt, omdat zij door den verstandigen ouden man schijnbaar zonder middelen wordt achter gelaten, waardoor zij haar geluk vindt bij haar beschermer.

Geschikt voor volwassenen.

DEKOBRA (Maurice) DE STRIJD OM EEN MAN. Vert. door J. Feitsma. f 2,25 en f 2,90. Strengholt, Amsterdam.

Ging 't alleen om een spannende verwikkeling, om geestige vlotte schrijftrant, dan zouden we dit boek hoog moeten prijzen. Maar er zijn andere waarden te ijken. De letterkunde wint of verliest niets aan dit boek. Dekobra is een meester in de internationale sensatie, een schrijver zonder moraal of liever van zuiver anti-christelijke moraal. Haar hoofdwetten zijn: de liefde permitteert alles; zonde bestaat niet; de groote deugden zijn moed en zeker eergevoel.

Dit gepeperde boek is fatale lectuur voor ieder Christenmensch. Ibrahim Bey, een schatrijk Egyptenaar, wordt plotseling uit de gevangenis te Stamboel verlost; maar hij moet beloven over een jaar zich te zullen zelfmoorden. Zijn redder is de man, wiens vrouw hij verleid heeft. Dit is de wraak. Ibrahim amuseert zich een jaar met een ander juffertje. Op 't einde redt hem zijn vroegere geliefde, de vrouw van den redder, dien zij voor 't laatst bedriegt om met Ibrahim er van door te gaan. Het verhaal krioelt van onmogelijkheden.

Wij moeten iedereen dit boek ontraden.

MALTZAHN (E. von) VANWAAR ZIJT GIJ? Roman uit het moderne leven. Geautoriseerde Nederl. Uitgave. f 3,— en f 3,90. La Rivière en Voorhoeve, Zwolle.

Dit is een uitstekend boek voor Katholieke bibliotheken en voor alle ontspanningslezers. Het is een tendensroman, in dien zin, dat de schrijfster te velde tegen alle vage en zoetelijke religieuze stroomingen van dezen tijd, tegen alle nieuwigheidsapostelen, die voortdurend het woord liefde op de lippen hebben, die de natuur vergoddelijken en den hartstocht sanctioneeren. De auteur laat haar held en haar heldin bijna ten gronde gaan aan deze nieuwe theorieën, tot dezen op 't laatst de oogen open gaan en zij tot een eenvoudig Christendom terugkeeren. De schrijfster is protestant, doch dit protestantisme treedt niet zóó op den voorgrond, dat het eenig Katholiek van de lectuur van dit boek hoeft af te houden. Aan lezers met litteraire eischen heeft dit boek niet heel veel te bieden, ofschoon het overigens goed geschreven en geconstrueerd is.

Geen kinderboek, maar overigens voor iedereen geschikt.

BOELGAKOW (M.) DE NOODLOTTIGE EIEREN. Vert. door Wl. Zatskay. Met inleiding van Prof. N. van Wijk. (151) Ploegsma, Zeist. 1929.

Boelgakow is een der nieuwste Russische schrijvers, zoo vertelt de inleiding, een der velen die zich bij het bolsjewisme hebben neergelegd. „De Noodlottige Eieren" is een satyre op de nieuwere, althans vele nieuwere toestanden in Rusland. Als humoristische novelle is zij in veel opzichten geslaagd. Professor Persikow ontdekt een lichtstraal die de kracht heeft op bijna wonderbare wijze leven te ontwikkelen. Een der opgekomen Sovjet-mannen gaat de uitvinding toepassen op een groot aantal uit het buitenland gekomen eieren, naar hij meent kippeneieren, in werkelijkheid slangen- en struisvogeleieren, met het gevolg dat het land door slangen en struisvogels bedreigd wordt. De charge is wat erg onwaarschijnlijk, maar de personen zijn met humoristisch talent geteekend. Vertaling en uitgave zijn keurig verzorgd. Voor ieder volwassene.

SCHNITZLER (Arthur) THERESE. Kroniek van een vrouwenleven. Vert. door Alice van Nahuys. Querido, Amsterdam. 1929.

Therese Fabiani, de heldin van het boek, is een erfelijk belaste, kind van een krankzinnig geworden vader en van een minder stichtelijk levende moeder. Beurtelings is zij gouvernante, huishoudster en leerares. Ze heeft de eene liaison na de andere en is de slavin van haar stemmingen en van het toeval. Een door het lot geslingerde. Een zeker eergevoel en haar trots behoeden haar nog voor dieperen ondergang. Ten slotte wordt zij gedood door haar eigen zoon, de vrucht eener vroegere verbintenis.

Hoewel de situaties in dit boek niet worden uitgebuit voor erotische excessen, moeten wij het ontraden wegens de volstrekte beginselloosheid van schrijver en heldin op heel het levensterrein. Bijzondere beteekenis heeft de uitwerking van dit abnormale geval niet en Alice van Nahuys had beter gedaan met gezonder werk te vertalen. Op bladz. 254 heeft Therese zich „losgezaagd" van Alfred. Is dit slagersrealisme van Schnitzler of van de vertaalster? „Losgesagt" of „losgesägt"?

QUERIDO (Israel) SIMSON. ONTREDDERING. f 4,25 en f 5,50. Scheltens en Giltay, Amsterdam. 1929.

Dit is inderdaad een werk van machtige epiek, een grandiooze verbeelding vol onstuimige levensdrift. Simson, Mirjam, Abimelech herleven na zooveel eeuwen onder den heet-bezielenden adem van Querido's kunst. Te eerbiedigen ook valt Querido's objectiviteit, die zijn helden niet al te zeer uit hun primitief-Hebreeuwsche sfeer rukt. Mirjam is misschien wat geavanceerd voor een Joodsch meisje uit den tijd der Rechters. In Abimelech komt Querido's theosofisch pantheïsme soms even aan het woord. Maar Simsons alles domineerend zondebesef is zuiver van inslag en verleent het boek een aangrijpende tragiek.

Querido is van een Oostersche weelderigheid in het beschrijven van de vleeschelijke hartstocht. Daarom dient dit werk te worden voorbehouden voor *oudere, rijpere* lezers, die van de hedendaagsche litteratuur op de hoogte zijn.

DEN DOOLAARD (A.) DE LAATSTE RONDE. ROMAN VAN LIEFDE EN ANDERE NOODLOTTIGHEDEN. f 2,90 en f 3,90. Strengholt, A'dam.

Een roman, die sportief is in alles, in opzet, in stijl, in dialoog, in heel zijn gang. Robert Day wil zelfmoord plegen na een teleurgestelde liefde. Halling Aarhuus redt hem en nu komen beiden overeen, dat hij over drie maanden uit een vliegmachine zal springen, maar gedurende deze termijn op kosten van den schatrijken Aarhuus van het leven mag genieten. Robert gaat reizen en geniet wat geoorloofd en niet geoorloofd is. Na drie maanden vervult hij zijn belofte.

Dit is een boek dat duizelig maakt. Alles suist voorbij als een kogel. Ontelbaar blijven de onbeantwoorde vragen. Het is een droom, een nachtmerrie, een dolle sledevaart in den nacht. Het is drie-dubbel Americanisme. Daarbij een boek van heidensche ontgoocheling en pessimisme. Dit lijkt mij de diepere tendens van „De Laatste Ronde": hoe intenser de levensdrang, het levensinstinct wordt opgevoerd, des te onbevredigender, des te wanhoopvoller is het einde.

..Hij glimlachte droevig. Was het, omdat hij in zijn handen

een klein portret hield, of omdat hij de ruimte instortte met een hart eeuwig onverzaad van zon?", zoo luidt de laatste zin. Een eigenaardig boek van halve Uebermenschen en fantastische lotgevallen. Venus is er dikwijls aan het woord, zelfs Venus vulgivaga, waarom wij het voor de groote gemeente *totaal ongeschikt* achten.

DREISER (Theodore) JENNIE GERHARDT. (398) f 3,90. Vertaald door Jan Vogelaar. Leopold, Den Haag.

Welk een eigenaardige sfeer heerscht er in dit boek, waarin zulk een diep medelijden wordt gekoesterd met de arme Jennie Gerhardt, een gevallen meisje, en verloren vrouw. Uit de bladzijden van dit lijvig boekdeel komt zij tot ons als de belichaming van vrouwelijke liefde en medelijden, van toewijding en onwankelbare trouw.

Voortgekomen uit een eerlijk maar doodarm gezin helpt zij haar moeder al heel vroeg strijd voeren tegen den honger, welke het gezin als een roofdier besluipt. Bij het zoeken naar werk komt zij in de gelegenheid de wasch te doen voor een deftig heer, die telkens eenigen tijd in het groote hotel van die plaats verblijft. Dit wordt de aanleiding tot een latere verhouding met hem. Nog een langen, langen weg van zonde en leed zal Jennie afleggen, eer zij 't einde zal bereiken.

Het verhaal eindigt met de verlaten in het zwart gehulde figuur van Jennie bij de begrafenis van Lester Kane, met wien zij een tijdlang geleefd heeft.

Uit 't bovenstaande blijkt voldoende dat dit boek lang niet geschikt is voor iedereen, maar oudere *lezers met levenservaring* zullen genieten van de rake karakterteekening en de scherp geteekende situaties, terwijl de mistoestanden welke er in voorkomen nadrukkelijk worden afgekeurd.

BAUM (Vicki) HELENE WILLFUEER, CHEMISCH STUDENTE. (232) f 1,50. Vertaling van Lien ter Laan van Lokhorst. De Haan, Utrecht.

De draad, door dezen roman loopend, waarmee alle deelen verbonden zijn, is het leven van de studente Helene Willfüer. Als duizenden andere Duitsche studenten, — haar figuur is in dit opzicht reprensentatief — moet zij onder moeilijke finantieele omstandigheden studeeren. Zij ondervindt het gevolg eener liefdesverhouding met den student Rainer; deze, die het leven haat, overreedt haar, tezamen zelfmoord te plegen, welk voornemen hij ten slotte slechts alleen ten uitvoer brengt. Helene moet de Heidelbergsche universiteit verlaten en zet haar studie te München voort; promoveert; wordt eindelijk technisch leidster eener groote fabriek en huwt met de groote bewondering van haar studententijd, professor Ambrosius.

Helene Willfüer is een met buitengewoon talent geschreven boek.

Constructief bijzonder gaaf; alle uitingen van het studentenleven worden behandeld, evenwichtig tot in details. Wat dat leven omvat aan zoets en wrangs, aan hard werken en ontspanning, aan studie, aan illusies, en aan bewust wordende levensverwachtingen, aan dolle uitgelatenheid en vroegrijpen ernst, aan zelfbeheersching en erotiek, alles wordt er in uitgesproken in woorden, die den lezer onmiddellijk en fascineerend grijpen.

Hetzelfde talent dat de nobelste zielsemoties beschrijft, beschrijft ook de driften der erotiek. Daar komen diep treffende passages in voor; bv. waar we lezen van den rondgang, door Helene gemaakt langs allerlei min of meer obscure adressen om van haar schande verlost te worden, of waar Rainer zijn afschuw voor het leven uitspreekt. Het is ook een roman waarin het probleem verwerkt wordt der ongehuwde moeder.

Wat de moreele waardeering betreft, wij gelooven dat de schrijfster slechts gedreven werd door het verlangen de voor haar onderwerp vereischte realiteit vol en diep uit te beelden. Uiteraard is *Helene Willfüer* daardoor echter een sterk voorbehouden boek, alleen geschikt voor oudere lezers. Daar de roman waarschijnlijk in studentenkringen veel gelezen zal worden, willen wij er nog uitdrukkelijk aan toevoegen: geschikt voor oudere studenten.

MOERKERKEN (P. H. van) JAN VAN DEN DOM. (50) f 1,25. Van Kampen en Zn., Amsterdam.

De eerste bouwmeester van den Domtoren van Utrecht stelde roem en trots boven eenvoudig huiselijk geluk; daarom liet hij zijn geliefde in Doornik achter, om alleen naar Utrecht te trekken, en daar aan den toren te werken, vijf en dertig jaren lang. Toen het werk de voltooiing naderde, bereikte hem het bericht van Agnes' dood; de ijdelheid van zijn leven werd hem duidelijk, en de oude bouwmeester trok zich in een klooster terug, om nog slechts eens, nadat de toren door een ander voltooid was, als eenvoudig pelgrim naar Utrecht te trekken.

Een roerend Middeleeuwsch verhaal, eenvoudig en klaar verteld als een legende.

FOENHUS (Mikkjel) DE WILDERNIS BRUIST. Uit het Noorsch bewerkt door Rinke Tolman. Geïllustreerd door Göstaaf Geyerstam. (192) f 2,90. Ploegsma, Zeist.

De schoonste en zuiverste visie op de primitieve, geweldige Noorsche natuur, waarmee wij tot dusver mochten kennis maken, is in dit boek als kunst vastgelegd. De stroefheid, de melancholie, de tragiek, verbonden aan dat land, en ons reeds bekend uit de romanlitteratuur, worden hier als natuur-impressies weergegeven,

en sluiten harmonisch aan bij die litteratuur-van-menschen, als om het verband te suggeeren, dat tusschen natuur en cultuur bestaat.

De meest gelukkige combinatie van natuurminnaar en artist is werkzaam geweest bij deze beschrijvingen der wildernissen, waarin menschen en dieren leven. Fönhus heeft dat leven intens zuiver gevoeld en uitgebeeld, Göstaaf Geyerstam heeft het illustratief aanschouwelijk gemaakt, en de kunstenaar Rinke Tolman heeft alle Hollandsche natuurvrienden aan zich verplicht door zijn schitterende vertaling.

Zeer aanbevolen.

GALSWORTHY (John) ZWANENZANG. (410) f 3,75. De Voortganck, Amsterdam.

Over Galsworthy en zijn oeuvre werd reeds herhaalde malen in *Boekenschouw* geschreven. Zijn werken zijn uitsluitend geschikt voor ontwikkelde volwassenen; waarop dus ook dit laatste deel der Forsyte Saga geen uitzondering maakt.

De vertaling is uitstekend.

SCAPINI (Georges) NADAT HET LICHT ME ONTVIEL...... De roman van een oorlogsblinde. Uit het Fransch vertaald door Jhr. R. H. G. Nahuys. (195) f 2,25. Scheltens en Giltay, Amsterdam.

Een man met een onverwoestbaar levensoptimisme en een geweldige energie, deze Scapini, die, na aan het Westelijk front beide oogen te hebben verloren, de studie voor advocaat begon en beëindigde, en thans tevens kamerlid voor Parijs is.

In dit boek vertelt hij — kort — van zijn jeugd; van de maanden aan het front — wij kennen het ellende-relaas uit zooveel andere oorlogsboeken — en dan van zijn terugkeer in de maatschappij, waar hij, gelijk duizenden andere verminkten, onder ongunstige omstandigheden, zich een bestaan moest veroveren.

Wat in dezen roman onmiddellijk en blijvend treft, zijn de levensblijheid en de levensmoed — slechts even verstoord, wanneer het begrip der ontzettende verminking voor het eerst volledig hem bewust wordt — die hem in staat stellen in het leven te blijven volharden. Aan het einde getuigt Scapini zelfs, in woorden, aandoenlijk door de waarheid die er uit spreekt, van het geluk, door hem weer in het leven gevonden.

Eenigszins eigenaardig doet het slechts aan, dat hij, betrekkelijk kort na zijn terugkeer als invalide, van het front, smaak had in amoureuze avonturen. Zij worden evenwel slechts terloops vermeld.

Volwassenen.

CORDENS (F. J. A. L.) NACHTVORST. (292) f 3,25. Het Nederl. Boekhuis, Tilburg.

Dit is een roman, dien ik met veel belangstelling gelezen heb,

al is hij dan als roman — strict genomen — niet heelemaal gelukt.

Daartoe is hij te veel sociologische verhandeling. Het onderwerp is hoofdzakelijk een groote werkstaking, waarbij de auteur in zijn beschouwingen over allerlei sociale verschijnselen, bewijzen geeft, in deze materie, uitstekend thuis te zijn. Maar een Galsworthy, die het resultaat van zijn critisch-sociale visie harmonisch wist op te lossen in het epos, is deze schrijver niet.

Wanneer wij dit dan toch een opmerkelijk boek noemen, dat wij een ruime verspreiding toewenschen, geschiedt dit niet het minst om de bedoeling, die bij den schrijver voorzat en welke hij kort aan geeft in zijn naschrift: „Voor den critischen lezer, die dit boek ten einde gelezen heeft, staat onaangevochten het woord van het Nederlandsch Episcopaat over de Katholieke organisatie.

Hoe dit levend woord voor velen toch nog een doode letter blijft, heb ik getracht weer te geven in de voorafgaande bladzijden."

De lezing van *Nachtvorst* kan er inderdaad toe bijdragen een doode letter leven in te blazen. En dat is een groote verdienste.

Een enkele opmerking nog: het is o.i. niet goed van den schrijver, kinderen hun ouders met „jij" en „jou" te laten aanspreken. Laten we in dit opzicht — want met het gebruik dezer woorden hangt immers meer samen — maar liever degelijk-ouderwetsch blijven.

ERSKINE (John) HET INTIEME LEVEN VAN HELENE VAN TROJE. Vert. door J. Wagenaar. (308) f 3,50. Ruys' Uitg. Mij., Zeist.

„Een hypermoderne roman op een oer-oud thema" schrijft de vertaler in zijn voorwoord. Inderdaad. Van het oude legendarische verhaal van koning Menelaus en Helena heeft Erskine een modernen roman gemaakt; de mythische Grieksche figuren zijn tot 20-eeuwsche menschen geworden. De roman vangt aan met het tijdstip na den terugkeer uit Troje. Het doet ietwat eigenaardig aan die Grieksche heldinnen en helden als moderne, denkende en sprekende, menschen te aanschouwen, maar, de vreemdheid van het onderwerp daargelaten, moet erkend worden dat een uitstekende combinatie is ontstaan van klassieke kalmte en modernen, heerlijken humor. En de deurwachter Eleoneus, met zijn droog-humoristischen opmerkingen — de heele roman bestaat trouwens uitsluitend uit dialogen — is een kostelijke figuur.

Maar dat de geschiedenis van Helena dezen schrijver tot zijn werk gedwongen heeft, zooals zij eens de oude dichters heeft geïnspireerd, geloof ik toch niet. Ik beschouw dit boek meer als een buitengewoon goed geslaagde aardigheid van een klassiek-wetenschappelijk man, die tevens met volle bewustzijn en helderen blik in het hedendaagsche leven staat, en dat leven, wat zijn zedelijken voor-

uitgang(!) betreft, heeft willen hekelen, door zijn oer-oude figuren met dezelfde deugden, gebreken en hebbelijkheden te bezielen als de moderne tijdgenooten. Dan mag dit zeker een uitstekend geslaagd werk genoemd worden, dat wij ontwikkelden lezers gaarne aanbevelen.

HAMSUN (Knut) DE LAATSTE VREUGDE. Vert. door S. van Praag. f 3,25 en f 4,25. Kruseman, Den Haag.

„De Laatste Vreugde" lijkt een vervolg op „Onder Herfssterren" en „Con Sordino." Naar inhoud en vorm sluit het er in ieder geval bij aan. Het verhaalt soortgelijke zwerverslotgevallen als de genoemde boeken. Dezelfde humor, dezelfde levenswijsheid, dezelfde simpele, maar talentvolle verhaaltrant. Boeken voor het Katholieke gezin zijn dit helaas! niet. Hamsun speelt te graag met bedenkelijke situaties en maakt te veel aanstootelijke grapjes. Hij weet dit zelf.

„Als ik U goed ken, zegt hij tot den lezer op bldz. 277, zult gij U over mijn brutaliteit vermaken; vooral bij een nachtelijke scène zult U in uw handen wrijven." Hamsun is een vereerder van het oerinstinctieve in den mensch. Men voelt het moreele conflict in zijn wezen: hoe dezen cultus te rijmen met de toch noodzakelijke zedelijke normen en grenzen? Deze boeken, vooral „De Laatste Vreugde", dienen slechts in handen te komen van *rijpe* en *oudere* lezers.

Van diverse Pluimage

UNDSET (Sigrid) PAAPSCHE STOUTIGHEDEN. Essays en novellen verzameld en vert. door Anton van Duinkerken. f 3,90 en f 4,75. Brand, Hilversum. 1929.

De titel teekent den kruisvaarder van Duinkerken. Hij moet zich getrokken gevoeld hebben tot de mannelijk strijdbare essays der Noorsche schrijfster, die een leeuw als Nathan Söderblom durft aanvallen. Hoe ver zijn we hier van alle zoetig stemmingskatholicisme! „Ik ben Katholiek geworden, omdat ik werkelijk geloof, dat de Kerk ons de objectieve waarheid leert op dezelfde wijze, als mijn rekenleerares mij objectieve, maar minder gewichtige, waarheid leerde, toen ze mij de tafels van vermenigvuldiging aan het verstand bracht." Voor ieder denkend Katholiek is het spannend te lezen, hoe een Noorsche schrijfster van wereldreputatie over de Roomsche Kerk oordeelt, tot welke zij toetrad. Naast de apologetische essays staan de zeer mooie novellen. Hier hooren we een anderen klank dan in „Katholieke propaganda". In „Drie Zusters" belicht de schrijfster het leven der Engelsche gezusters Bronte uit de eerste helft der vorige eeuw. Met vrouwelijk fijne intuïtie dringt zij door in het intiemste heiligdom der ziel. De drie Heiligenschetsen „De Zanger van Sint Olav", „Sint Halvard" en „Sinte Sunniva en de mannen van Selva" zijn geweldig van opzet en kunnen als voorbeeld dienen, hoe een heiligenleven in de moderne litteratuur behandeld wordt. Alles is stoere kracht. Van eenzelfden geest is „Margaret Clitherow" doordrongen. Een moeder, strijdend voor het geloof in de dagen der vervolging in Engeland, tenslotte gemarteld en gedood.

Het mannelijke proza van Sigrid Undset verslapt niet in de pen van Anton van Duinkerken. Een boek dat geen aanbeveling behoeft.

NöRREGAARD (Jens) AUGUSTINUS' WEG TOT HET CHRISTENDOM. Uit het Deensch vert. door Henriette M. H. Ledeboer. f 2,90 en f 3,60. Ruys' U. M., Zeist.

Deze kerkhistorische studie van den Deenschen hoogleeraar Jens Nörregaard is een boeiend critisch verhaal van Augustinus' jeugd en terugkeer tot de Kerk. De toestanden der vierde eeuw worden er door een kenner beschreven. Toch is dit boek voor gewone lezers niet aan te bevelen. De schrijver staat op eenigszins vrijzinnig Christelijk standpunt, zoodat er beweringen in voorkomen, die onjuist en misleidend zijn. Augustinus nam het Christendom aan „in zijn Nicaëischen vorm". „De Heiligen worden aanbeden." „De Heiligenvereering is een schadeloosstelling voor het vroegere polytheïsme." Etc. etc. Voor bestudeerde menschen, die critisch weten te lezen, is het een belangrijk boek. Men vindt er uitgebreider uiteenzettingen in over het Manicheisme en het Neo-Platonisme dan in de bekende Augustinus-biografieën. De geloofwaardigheid van Augustinus' Belijdenissen, die van vrijzinnige zijde nog al eens werd aangevallen, vindt in Nörregaard een zaakkundig verdediger.

KLUIJVER (Dr. A.) VERSPREIDE OPSTELLEN. (403) Wolters, Groningen-Den Haag.

Niet zelden wordt gebundeld, wat, door het verspreid in tijdschriften te laten staan, beter een spoedige — of spoediger — vergetelheid kon worden prijsgegeven. Maar dat geldt niet voor deze „Verspreide Opstellen" van den afgetreden Groningschen hoogleeraar Dr. Kluijver. Op verzoek van een aantal leerlingen en vrienden heeft hij een keuze gedaan uit zijn publicaties en die tot een bundel vereenigd. De studies — philologische zoowel als meer litteraire, nevens eenige levensberichten — dateeren uit de jaren 1893 tot 1927.

Van enkele dezer — als „Over het denkbeeld van een kunstmatige internationale taal", die op het tijdstip der eerste publicatie actueel waren — is de blijvende waarde gering; de meeste zijn van belang voor litteratuur- en taalstudenten.

ALSCHER (Otto) DIER EN MENSCH. (143) f 2,25. Kluwer, Deventer.

Boeken. het natuur- en dierenleven behandelend, zooals er de laatste jaren zooveel uitkomen, staan over 't algemeen op hoog peil, daar de schrijvers natuurvrienden zijn, wien de liefde voor hun onderwerp meest een vlotte en bekwame pen schijnt te verschaffen.

Dit geldt ook voor dezen bundel schetsen van Otto Alscher, uit het leven van jagers en dieren. Hij is een goed observeerder en schrijft gevoelig.

Slechts worden den dieren wat te veel menschelijke eigenschappen toegeschreven; en wat het hoofdstuk „Vermenschelijking" betreft, zal de ontwikkelde lezer hiervan wel de juiste waarde weten vast te stellen.

ASHTON WOLFE (H.) DE ONDERWERELD. Vert. door J. L. J. F. Ezerman. (320) Kruseman, Den Haag.

Feitelijk was de schrijver slechts tolk bij verschillende crimineele en civiele rechtbanken, maar in de praktijk is hij menigmaal opgetreden als speurder bij groote en sensationeele misdaden. Zijn voornaamste ondervindingen in de laatste kwaliteit vertelt hij in dit boek. Daar zijn er bij, welke menigeen zich nog levendig zal herinneren, als b.v. de misdaden van Bonnot en de autobandieten.

Het is eigenlijk in-droevige lectuur, deze verhalen van uiterste menschelijke degeneratie en zonde, van uitleving, — soms — der meest dierlijke instincten. Zij zijn spannend geschreven; de lezing moet uiteraard voorbehouden blijven voor volwassenen.

JOHANN (A. E.) MET TWINTIG DOLLAR IN HET WILDE WESTEN. Vert. door Mr. Wilhelm Loeb. (224) f 3,90. Strengholt, Amsterdam.

Een ontelbaar aantal ambachten uitoefenend — zooals dat alleen in het Wilde Westen mogelijk schijnt — heeft de schrijver een groot deel van Canada bereisd. Het leven daar, een zonderling samenstel van primitiviteit en hyper-moderne verschijnselen, heeft hij uitstekend geobserveerd en zoo origineel beschreven, dat dit reisboek in zijn soort een zeer aparte plaats inneemt. Het is vrijmoedig, levendig, pittig. Echter ook eenigszins cynisch, vooral waar het situaties van meer zinnelijken aard betreft, en daar de vrijmoedigheid van den auteur zich ook hier niet beperkt, moet dit overigens voortreffelijk en frisch geschreven boek bij de voor volwassenen voorbehouden lectuur ingedeeld worden.

VEGA (Lope de) DE KASTIJDING ZONDER WRAAK. Uit het Spaansch vertaald door Dr. G. C. van 't Hoog. (135) Tjeenk Willink en Zn., Haarlem.

In de voorrede tot zijn tooneelstukken verzuimt Cervantes in zijn verslag over den toestand van het tooneel, verschillende belangrijke figuren te vermelden, omdat hij te vol bewondering is voor Felix Lope de Vega Carpio, „het wonder der natuur, die zich tot alleenheerscher van den schouwburg verhief."

Dat het Spaansche drama in de 17de eeuw zulk een enorme hoogte bereikte, dankt het voor een groot deel aan de werkzaamheid van Lope de Vega. Niet alleen aan zijn ongelooflijke productiviteit — dit phenomeen heeft meer dan 1500 tooneelwerken geschreven — ook aan den inhoud en het nationaal karakter zijner werken. Hij is de eigenlijke stichter van het Spaansche nationale drama. Een pionier zoo goed als Shakespeare, heeft hij niet diens blijvenden roem mogen behouden; wellicht daar de handeling door hem gesteld werd boven de ontwikkeling der karakters. Maar wat het Spaansche leven van zijn tijd kenmerkte, heeft hij meesterlijk uitgebeeld. Hij is o.a. de schepper van den „Gracioso", den innemenden deugniet. Voor de stof van „De Kastijding zonder Wraak" heeft Lope waarschijnlijk geput uit een novelle van Bandello; het motief is hetzelfde als van de Middeleeuwsche sage „Tristan en Isolde".

Nu de studie van Lope de Vega de laatste jaren zeer toeneemt, heeft Dr. van 't Hoog een verdienstelijk werk verricht een der spelen in Hollandsche verzen — vijfvoetige jambische verzen — over te zetten.

TEICHMANN (Constance) GESPREKKEN MET DEN BRUIDEGOM. Saamgelezen door Aug. van Cauwelaert. f 1,35. Brand, Hilversum.

In Holland is de herinnering aan Constance Teichmann langzamerhand uitgestorven. Zij was een wonder van naastenliefde en weldadigheid in het Antwerpen der vorige eeuw. De gevoelens haars harten, die zij neerschreef in de intimiteit met den Goddelijken Bruidegom, heeft Aug. van Cauwelaert vertaald en verzameld en zoo is dit kleine boekje geworden tot de uitgeuring eener heilige uitverkoren ziel. Het bezit het voorrecht der onmiddellijkheid, het voorrecht van het ongewilde en ongecontroleerde: een zuivere begenadigde ziel spreekt er onbeluisterd tot den Meester.

TAZELAAR (Dr. C.) A. M. DE JONGS MERIJNTJE-GIJZEN-CYCLUS. (73) f 1,25. Holland, Amsterdam.

Dr. Tazelaar heeft vanuit Christelijk standpunt een weloverwogen beschouwing geschreven over het beruchte Merijntje. Litterair waardeert hij vooral het eerste deel. Zijn conclusie luidt: „dat (dit boek) de geestelijke verwarring van dezen tijd nog grooter maakt." Het is „tendentieus en gevaarlijk." Het is „verwerpelijk voor ieder die uit Christelijke overtuiging leeft." Wij gaan er volkomen mee accoord.

ANNUARIUM DER R. K. STUDENTEN IN NEDERLAND. 1930. De Leidsche Courant, Leiden.

Behalve de Verslagen, de Personalia en het Mengelwerk bevat dit Studentenjaarboek een belangrijk artikel van Willem Nieuwenhuis: „Pleidooi voor verjongde Politiek", dat ook buiten de Studentenkringen diende gelezen te worden mét het artikel van Kriton „Thomisme en Democratie". Over „Het individualiteitsprobleem in de Biologie" schrijft J. B. Stolte een ook voor niet-studenten lezenswaardige bijdrage.

DAEL (Dr. Jac. van) GESCHIEDENIS DER EMPIRISCHE PSYCHOLOGIE. (185) Ploegsma, Zeist.

Terwijl er in het buitenland bijna geen dag voorbijgaat, of er verschijnen boeken en geschriften over bepaalde onderdeelen van het zoo uitgestrekte veld, dat door de moderne psychologie bestreken wordt, zijn wij in ons land met litteratuur op dit gebied nog maar schaarsch bedeeld. Toch trekken ook hier te lande hoe langer hoe meer de resultaten van psychologisch onderzoek en studie de aandacht en wordt buitenlandsche litteratuur op dit gebied hier te lande steeds meer gevraagd.

Wie zich met psychologie bezig houdt en daar iets dieper op wenscht in te gaan, maakt allereerst kennis met de methoden, die deze wetenschap bij haar onderzoek gebruikt. En daarmede dan tevens met de aan de verschillende psychologische stelsels ten grondslag liggende principen. In den doolhof van deze laatste biedt Dr. van Dael's boek zich aan als een veilige gids, die naar wij vertrouwen, menigeen de studie op dit terrein zal vergemakkelijken. De eenige grief, die men tegen dit boek zou kunnen doen gelden is, dat de schrijver in zijn verlangen om voor iedereen begrijpelijk te blijven, zich hier en daar in de behandeling van zijn stof misschien wel wat al te zeer beperkt heeft. Maar wij erkennen, dat hier een keuze tusschen te veel en te weinig soms wel eens moeilijkheden moet opgeleverd hebben.

Dr. L. Berger.

VERBEETEN (J. J.) en VINCENT (A.) OPVOEDING EN ONDERWIJS. Leerboek der paedagogiek. Deel I. 7e druk. ing. f 5,20 geb. f 5,90 (466) Uitg. Malmberg, Den Bosch 1929.

De 7de druk van dit forsche handboek, dat daarmee het aantal uitgegeven exemplaren er van op 30.000 brengt, toont aan, dat het werk in een bestaande behoefte voorziet. Moge een volgende herdruk gelegenheid geven eenige minder duidelijk omschreven begrippen (o.a. p. 67 de fantasie), alsook eenige onvolledigheden, die verwarringstichtend kunnen werken (o.a. p. 81 de opgegeven methoden worden èn onvolledig aangegeven èn onjuist voorgesteld) te corrigeeren.

Dr. L. BERGER.

VAN OORSCHOT O. P. (A.) BEGINSELEN DER CHRISTELIJKE ZEDELEER. Uitg. Kath. Schoolblad. Noordwijk. f 3.—.

Deze „handleiding bij uitgebreid godsdienstonderwijs op middelbare scholen en kweekscholen" is geen roman en geen detective-lectuur. Ge vindt haar niet in een kiosk! Het boek zou daar liggen als een schreeuwende aanklacht tegen de wereld. Daarop wijst de voorrede: „Men doet niet enkel verkeerd, maar men *denkt* ook verkeerd. De moraal, die het praktische leven moet regelen, is onder den invloed van een onzedelijke praktijk zelve ontwricht en vervalscht." Daarom is dit boek zoo nuttig en kan het warm worden aanbevolen. De zedelijk goede

mensch, het ideaal in de zichtbare schepping, wordt er van den grond af opgebouwd in zijn denken en kunnen, in woord èn daad langs de lijnen van natuur en bovennatuur. Inhoud en vorm getuigen van wetenschappelijke gedegenheid, wat het boek maakt tot een hecht uitgangspunt en veilige gids in het labyrinth van moderne problemen en theorieën op ethisch-religieus gebied.

SIEBERTZ (Paul) „WUNDER IM WELTALL." 3e Folge: Ein Buch über Kultur und Technik. (386) 462 fig. R.M. 12.—. Kösel & Pustet. München.

Ziehier een 60-tal goed geschreven artikelen over de meest verschillende onderwerpen bijeen, die alle min of meer verband houden met de ontwikkeling der menschheid en der techniek. Zij zijn bestemd voor een zeer breeden kring van lezers en door vakkundigen, ieder op zijn gebied, samengesteld.

In 't algemeen kunnen wij dit boek zeer aanbevelen. Menig artikel geeft inderdaad een dieperen blik in de kultuurhistorische ontwikkeling van het menschdom. Onder deze kunnen met name gerekend worden: „Wie eine Zeitung wird", hetgeen een goed inzicht geeft in het grootbedrijf der moderne journalistiek. Vooral ook het artikel over de resultaten der moderne chemie, dat ons wel het best geslaagde lijkt.

Interessant zijn ook: „Die Uranfänge der Technik", „Werkzeuge und Waffen der Urzeit", „Vom Faden zur Kleidung", „Ziegeltafel, Papyrus und Kunstdruckpapier."

Het artikel: „Die Elektrizitätslehre in ihrer geschichtlichen Entwicklung" geeft in 10 blz. een uiterst beknopt maar zeer leerrijk overzicht.

Op één fout meen ik te moeten wijzen. Dat de proeven van Symmer het uitgangspunt zouden geweest zijn van de dualistische theorie is niet juist. Symmer publiceerde in „Philosophical Transactions" van 1759, terwijl de dualistische theorie reeds door Du Fay in 1734 in datzelfde tijdschrift was verdedigd. Een schat van figuren versiert dit prachtige boek.

A. J. M. MULDER S. J.

EHRENPREIS (M.) SPAANSCHE VISIOENEN EN DROOMEN. (218). W. J. Thieme & Cie., Zutphen.

De schrijver is Opper-Rabbijn in Zweden en wanneer hij 'n reis door Spanje maakt is het verklaarbaar, dat hij dit land vooral beziet vanuit Israëlitische visie. En daar hij bovendien een kunstzinnig man is en historicus, is het begrijpelijk, dat de Joodsche visie een nauw verband wist te vinden tusschen het verleden en het heden van dit oude kultuurland, en dat het heden vooral beteekenis voor hem verkreeg door den band, die het verbindt met 't verleden. Dit geeft ons aanleiding tot een enkele kritische opmerking.

In eenige beschouwingen over dat verleden (geloofsstrijd, Jodenvervolgingen, Marano's enz.) gaat de auteur uit van de principiëele fout (nawerking van opvoeding wellicht?) dat de instelling van de Spaansche Inquisitie, en wat daarmee samenhangt, door zuiver godsdienstige motieven werd ingegeven, terwijl het daarentegen godsdienstig-maatschappelijke waren. De Katholieke lezer zal hier verschillende fouten makkelijk kunnen constateeren.

Overigens is dit een merkwaardig reisboek, waarin de schrijver menige origineele gedachte geeft over het Spaansche beschavingsleven.

ASSARSON (Mgr. B. Z.) DE KERK VAN ZWEDEN. 144 (f 0,90) Uitg. „Foreholte", Voorhout.

Niemand kon het beter verstaan een overzicht, zij 't een beknopt, te geven van Scandinavië's Kerkelijke Geschiedenis, dan Mgr. Assarson, Zweed van geboorte en als student tot de Kath. Kerk overgegaan.

Daartoe overgegaan, behalve door God's genade juist door zijn grondige kennis van een „duidelijke taal sprekend" verleden.

In warme en gloedvolle bewoordingen, waaruit liefde voor zijn land spreekt, schetst hij het heilzame werk dat de Kerk gedurende eeuwen in het Noorden tot stand bracht, en waaraan het zijn cultuur te danken heeft.

Met opmerkelijk optimisme vertelt de schrijver van het groote verlangen, bij velen aanwezig, naar eenheid van Kerk en Godsdienst, logisch vooral in deze landen, waar het Protestantisme de godsdienstige eenheid aan brokken heeft geslagen, daarin gerugsteund door hebzuchtige regeerders.

Dit boekje zal er zeker toe bijdragen dat onze belangstelling meer nog zal uitgaan naar de landen van St. Brigitta en St. Olaf.

Het is getiteld *De Kerk van Zweden*, omdat in Zweden meestal het centrum van het Kerkelijk leven moet gezocht worden.

TUYLL VAN SEROOSKERKEN (Brsse M. van) DE KLEINE SCHOLEN VAN PORT-ROYAL. (448) f 3,90. H. D. Tjeenk Willink & Zn, Haarlem.

Deze uitgebreide studie leidt ons binnen in de schoolwereld van het Frankrijk uit de 17de eeuw, toen onder leiding van Monsieur de Saint-Cyran, een geheele omwenteling in de opvoeding op de scholen werd te weeg gebracht door het voorbeeld der scholen te Port-Royal.

Een belangwekkend, lijvig boekdeel waarin wij kennismaken met verschillende personen uit dien tijd en het leven van een der voornaamste leeraren, Pierre Thomas du Fossé, uitvoerig wordt beschreven. Eenige mooie foto's versieren den tekst van deze interessante studie, welke wij den liefhebbers gaarne aanbevelen.

TEYSSEN (M.R.) UIT VROEGER TIJDEN. Deel I (181) f 1,25, Deel II (203) f 1,25. N. V. Boekdrukkerij, Helmond.

In de voorrede staat dat het de bedoeling van dit boek is om den lezer een kijkje te geven op het godsdienstig, huiselijk en burgerlijk leven van onze voorouders. Wij kunnen niet anders zeggen dan dat de bewerkers ervan, daarin volledig geslaagd zijn. Een populair handboekje waarin veel oude gebeurtenissen, gebruiken en toestanden op duidelijke en aangename wijze worden behandeld.

NOLET (W.) en GORRIS S. J. (Dr. G. C.) DE ALKMAARSCHE MARTELAREN. (63) Uitg. Paul Brand, Hilversum.

In verband met het proces van Zaligverklaring der zes Alkmaarsche Martelaren, hebben de schrijvers van deze wetenschappelijke studie de vragen beantwoord: zijn inderdaad de bedoelde zes Minderbroeders een gewelddadigen dood gestorven, en, zoo ja, hebben ze dien dood ondergaan om een reden, die hen stempelt tot Martelaren? Op grond van talrijke getuigenissen en historische bronnen worden deze vragen beantwoord. Aanbevolen.

HUIZINGA (J.) CULTUUR-HISTORISCHE VERKENNINGEN. (191) f 4,25. Tjeenk Willink & Zoon, Haarlem.

Een bundel wetenschappelijke studies van den auteur van „Herfsttij der Middeleeuwen" waarvan de kennisname iederen ontwikkelden lezer ten zeerste zij aanbevolen.

Van Menschen en Dingen

Het Populisme. In de Fransche litteraire bladen wordt er den laatsten tijd veel gesproken over het „Populisme." Léon Lemonnier en André Thérive zijn de peter en meter van dezen nieuweling.

(„Le Populisme") désigne d'une part toute oeuvre traitant du peuple, dans quelque esprit que ce soit, et d'autre part tout livre qui paraît, à certains égards, continuer la tradition réaliste. . . . Toute oeuvre qui reprendra une tradition populaire, fût-ce celle des vieilles superstitions démoniaques, ou celle des chansons et rondes, sera une oeuvre populiste." Aldus Léon Lemonnier in de Nouvelles Littéraires van 18 Januari. Scherp omlijnend zijn deze beschrijvingen niet.

In *Den Gulden Winckel* van December lezen we het volgende. (De Redactie had een interview aangevraagd met Mien Proost.)

„Wij ontvingen ten antwoord, dat de heer Kuyle niet dan na veel moeite er in geslaagd was Mej. Proost tot dit onderhoud te bewegen en dat zij daartoe alleen zou overgaan, indien zij gemaskerd onzen vertegenwoordiger zou mogen ontmoeten. Het heette dat „het haar in ieder geval onmogelijk zou zijn haar identiteit prijs te geven, om redenen, die u zich gemakkelijk kunt voorstellen".

Bekoord door het paradoxale van een onbekende die zich maskert (men denke zich even in: een van Deyssel met een masker voor om niet Alberdingk Thijm te zijn!) of wellicht door de romantiek van een dergelijk incognito in het nuchtere Utrecht, hebben wij een onzer medewerkers uitgezonden om zich van deze avontuurlijke taak te kwijten.

Om in de sfeer te blijven was onze medewerker heel iemand anders dan hij is, zij het ook dat hij zich ongemaskerd vertoonde. Hij vond echter in de ontmoeting geen aanleiding tot het schrijven van een uitvoerig relaas, doch machtigde ons het volgende te publiceeren:

„Mijn slotindruk, na al den onzin van dezen avond, is, dat ik te doen heb gehad met een misschien niet ongeslaagde studentengrap. Zoo ooit een sphinx géén geheim bezat, dan was het wel deze. Wat de inderdaad gemaskerde persoon, die men mij onder den naam Proost voorvoerde, wist mede te deelen, is, dunkt mij, de vermelding in uw kolommen niet waard. Waartoe stil te staan bij de bekentenissen, dat „Mien Proost" een schuilnaam is, dat deze auteur ouder is dan zeventien jaar? Ik heb de overtuiging, dat Mien Proost niet alleen geen schoolmeisje is, maar zelfs geen vrouw — de indruk, die ik reeds bij lezing der gedichten kreeg, werd in mij versterkt:

„M i e n P r o o s t i s e e n m a n."

Moest ik voor onze lezers niettemin een karakteristiek van dezen heer formuleeren, dan beproefde ik het als volgt:

Ongeveer dertig jaar. Mislukt kunstenaar. Leeraar, of leeraar geweest (wellicht ook als zoodanig decepties). Katholiek. Afgewezen minnaar. Zwak gestel. Tobber; wraakzuchtig. Reminiscenties aan puberteitsgevoelens. Schaamt zich hierover maar zoekt langs omwegen genoegdoening. Talent: vaag-strevend naar het Licht. Verkapte ambities. Oprechte melancholie."

Tine Kipra's Echtscheiding. François Pauwels heeft een roman geschreven, uitgegeven door Querido te Amsterdam, die den titel draagt: „Tine Kipra's Echtscheiding."

Het is een opstandig boek, waarin heftig wordt uitgevaren tegen God en Christendom en maatschappij. Daarbij is het weerzinwekkend van platheid en grove erotiek. „Eerlijkheid" heet dat tegenwoordig. Eerlijkheid is de grootste deugd van een hedendaagsch artiest, eerlijkheid d.w.z. dat men den moed heeft alles wat er opborrelt uit de troebele cloaak van het instinctenleven ongegeneerd neer te schrijven. Het is de eerlijkheid van urinoiropschriften. Ieder die deze eerlijkheid mist, is een „huichelaar."

„Honderd procent der mannen en vijftig procent der vrouwen", zoo ongeveer laat de schrijver een zijner personages spreken, gaat zich te buiten aan sexueele excessen. Al dit slijk laten zich de goedmoedige koopers en lezers — het boek ligt of hangt hier met ostentatieve reclame, in èèn boekwinkel zelfs mèt een aanprijzende recensie van den Jeanne-d'Arc-smaler A. M. de Jong erbij, overal te koop! — al dit slijk laten zich de lezers in het gezicht gooien. Het boek wemelt natuurlijk van „edele gevoelens", van menschlievendheid. François Pauwels spuwt zijn gal uit tegen Mr. Nicodemus, een ijverig lid van Christelijke weldadigheidsvereenigingen, maar een perfied zaakjes-advokaat, die o zoo wettelijk! scheidingsgrage dames uit den brand weet te helpen. Of dit boek litteraire waarde heeft, weet ik niet — misschien was de kus van Judas, dramatisch beschouwd, ook kunst — maar voor Christenmenschen is het de lakeienkaakslag voor den Hoogepriester.

Jeugdboeken

BERG (W. v. d.) CIRCUSKEESJE (167) f 1,35.
HOEK (Joh. v. d.) DE CLUB VAN ZES TOT VEERTIEN. (175) f 1,35.
TOEBOSCH (J.) FERNANDO (147) f 1,35.
WEEREN (Ina) MEISJESLEVEN (150) f 1,35.
Allen met het stempel van den Keurraad. „De Spaarnestad", Haarlem.

Wat zullen onze kinderen genieten van deze buitengewoon aardige vertellingen, op stille winteravonden.

ABELEVEN (Elly) KLEUTERS (22) f 1,75. Geïllustreerd door Han Krug. R. J. Goddard. Den Haag.

ABRAMSZ (S.) ONZE KINDERVERSJES VAN VROEGER EN NU. Rijmpjes en versjes uit de oude doos. (109) Geillustreerd door Jan Sluyters. Meulenhoff, Amsterdam.

BAUER (Cl. M. H.) TWEE ADRI'S (87) f 0,95. Geïllustreerd door Sijtje Aafjes.

BAUER (Cl. M. H.) DE GROOTSTE DEUGNIET VAN DE KLAS (132) f 1,50. Geïllustreerd door Tjeerd Bottema en O. Verhagen.

BLOEMINK (F. H. N.) TEDDY (80) f 0,95.

BOONE-SWARTWOLT (I. C.) VAN DRIE KLEINE JONGENS. (106)

UPKE DUPKE (101) Geïllustreerd door Ella Riemersma. J. M. Meulenhoff. Amsterdam.

BREEBAART (K.) EN BAUER (Cl.) HET KLEINE MEERTJE OP DE HEIDE (79) f 0,95. Geillustreerd door Nans van Leeuwen. Van Goor, en Zn., Den Haag.

DOMMELEN (Caroline van) NAAR BABBERTJESLAND. Geïllustreerd door Freddie Langeler.

DOMMELEN (Caroline van) TEDDY. BOELIE EN KARDOES. HET KATHE KRUSE SPORTBOEK. Gebrs. Kluitman, Alkmaar.

HARST (Bep v.d.) 'T KASTEELKE (116) f 2,65. Geïllustreerd door J. W. M. Wins.

HARST (Bep. v.d.) HOE EEN KLEINE POES DE GROOTE WERELD IN GING (29) f 1,65. R. J. Goddard. Den Haag.

HELLINGA-ZWART (T.) ROB EN BOB IN DE AUTO f 0,65. VAN TWEE BROERTJES EN EEN ZUS f 0,65. ALLERLEI SPELLETJES f 0,65. Geïllustreerd door Beatrice Mallet.

HET POPPNHUIS. KNIPPEN, KLEUREN, OPZETTEN f 0,90. G. B. van Goor en Zn., Den Haag.

HOVE (Christine ten) EEN NESTJE VAN ZEVEN (114) Uitg. Mij. „Logon", Amersfoort.

KNUTTEL-FABIUS (Elise) HET BOEK VAN HANS (56) f 2,25. Geïllustreerd door Lida Von Wedell. Boek en Periodiek. Den Haag.

LANGELER (Freddie) VAN MUIZEN EN KONIJNTJES (143) f 2,90. Geïllustreerd door de schrijfster. Gebrs. Kluitman. Alkmaar.

LUGTEN (Jeannette) en AAFJES (Sijtje) MOEDER, IK VERVEEL ME ZOO (80) f 0,60. Geïllustreerd door Sijtje Aafjes e.a.

POUTSMA (Riek) VAN HET WONDERLIJKE DIERENBOEK (95) f 1,50. Geïllustreerd door O. Verhagen.

REITSMA (Elly) en RIEMERSMA (Ella) VAN VIER VROOLIJKE KLANTJES IN HET ZOUTELAND. (28) f 2,75. Geïllustreerd door Ella Riemersma.

ROGGEVEEN (Leonard) HET PRINSESJE EN DE ROODE TOOVENAAR (78) f 0,95. Geïllustreerd door den schrijver.

SCHILTHUIS-BRUGSMA (M.) OOM HEINTJE (78) f 0,95. Geïllustreerd door Sijtje Aafjes. Van Goor en Zn., Den Haag.

TERESA (Zr. Ma.) WAT OUDE TRUI VERTELDE (30) f 0,50. Geïllustreerd door E. M. ten Harmsen van der Beek. Malmberg. Den Bosch.

WIJCK (Sarah van) VIER REIZENDE MUZIKANTJES (36) f 2,65 Muziek van Anna Wins. Geïllustreerd door J. W. M. Wins. Boek en Periodiek. Den Haag.

Een reeks van allerliefste prentenboeken en keurige verhaaltjes, waaruit ouders zeker een goede keus kunnen doen om hun jongste lievelingen iets moois te geven.

BAILLY (Albert) OP DE GOLVEN VAN DE AETHER. (193). Bewerkt door Albert en Magda Kuijle. Koloniale Boekcentrale, Amsterdam.

Een reis naar de maan in het genre Jules Verne en als zoodanig bekroond met den prix Jules Verne.

Wij kunnen niet zeggen dat de schrijver zijn grooten voorganger geheel en al evenaart, maar toch hebben wij met genoegen dit fantastisch verhaal gelezen en kunnen wij het aanbevelen voor grootere jongens.

ABCOUDE (Chr. van) PIETJE BELL IN AMERIKA. (278) f 2,90. Geïllustreerd door D. A. Bueno de Mesquita. Gebrs. Kluitman, Alkmaar.

Pietje Bell gaat als journalist naar Amerika en beleeft daar allerlei avonturen en een detective-geschiedenis speelt hierbij een groote rol. Pietje Bell helpt dapper mee een paar daders op te sporen, vindt ze en krijgt een Amerikaansche belooning. Tenslotte komt Pietje als hij een goede betrekking kan krijgen met gezwinden spoed naar Holland terug. In tegenstelling met het andere „Pietje Bell" kunnen wij dit een heel leuk boek voor jongens van 10-15 jaar noemen.

HöLSCHER (To) TOEN MOEDER ZIEK WAS. (287) f 2,75. G. B. van Goor & Zn., Den Haag.

Moeder is ziek en Agnes de oudste zal trachten het huishouden waar te nemen. Het Moedertje spelen valt haar niet mee en Vader besluit zijn kinderen aan andere zorgen toe te vertrouwen, zoodat hij met het stille Greetje alleen thuis blijft. Na langen tijd komt Moeder weer geheel hersteld terug en is er groot feest in het gezin.

Een heel vlot geschreven en goed Roomsch boek voor onze jeugd.

MEIJER (J. D.) WOUDLOOPERS. (198) f 1,60. Geïllustreerd door T. Leesser. Valkhoff & Co., Amersfoort.

Een verhaal van vier jongens die een tijdje kampeeren en veel aardige spelen en wedstrijden weten te bedenken. Een geschikt boek voor jongens, die van kampeeren houden.

ANTONSEN (H.) ZIJN PLICHT GEDAAN. (177) f 1,90. Geïllustreerd door Jan Wiegman. Met het stempel van den Keurraad. R. K. Boekcentrale, Amsterdam.

Heel goed boek, geschikt voor jongens van 12-16 jaar.

L'Heure d'allumer les Lampes [1]

door J. v. H.

Men zou kunnen droomen over dezen titel! L'Heure d'allumer les Lampes! Het schemert achter de glimmende vensters: de menschen sluipen door den opkomenden mist en men hoort deuren dichtslaan achter binnenrennende kinderen. De avond valt over het uitgestorven dorp en nestelt zich in de menschenleege straat. Het wordt grauwer en grauwer! Een lichtje pinkt op achter een raam, een tweede, een derde, hièr, dàar en ginds, in grillige regelmaat. Gordijnen gaan dicht en sluiten de intimiteit van het gezinsleven van de buitenwereld af, van buren en van duisternis. Het mysterie van den avond!

L'Heure d'allumer les Lampes! Zoo heeft Léo Gaubert zijn roman genoemd en bovenstaand tafreel een figuurlijken zin willen geven. Gaubert is doctor in Bordeaux, de stad van den katholieken Mauriac, en tot voor vier, vijf maanden had hij hoogstens eenige beroemdheid in de provincie. *Heloïse Bion* en *Sainte Pauline*, zijn eerste romans, bleven vrijwel onopgemerkt, tot *Filets bleus*, in den loop van '29, de breedere aandacht op hem vestigde. Het is een liefderoman in het gewone soort: de held weifelt tusschen twee vrouwen, van welke de eene zijn zinnelijke, de andere zijn geestelijke natuur sterk aantrekt. De eerste overwint tijdelijk, maar ten slotte trouwt hij de andere, na wier spoedigen dood hij tot zijn vroegere liefde wil terugkeeren. De vrouw heeft echter het land verlaten. Dit banale gegeven heeft Gaubert met de indringende analyse, de scherpe subtiliteit, aan het Fransche genie eigen, verwerkt. Het motief was niet bijzonder belangrijk.

In zijn nieuwste boek heeft hij naar een delicater en oorspronkelijker onderwerp gegrepen. *L'Heures d'allumer les Lampes* behandelt het in Frankrijk niet zoo heel zeldzame mystieke geval. Marie Desmarais, een eenvoudig volkskind, heeft verschijningen gehad. In haar jeugd kwamen Jesus en Maria met haar spelen en de Moeder Gods gaf haar spoedig een opdracht aan de menschen. Het gevolg was dat Selsélis een genade-oord werd met een wonderdadige bron: nieuwsgierigen en vereerders kwamen en processies togen er heen met wapperende vanen om te bidden in de kapel en te drinken van het water. De oorlog brak uit en de toeloop verminderde. Na den oorlog kreeg Selsélis een militanten pastoor, die niets dan onheil verwachtte van wonder-oorden en visionnaire zielen. Marie Desmarais en de wonderdadige bron werden weer vergeten; slechts het zustersklooster, waarin zij als dienstmeisje inwoonde, en een kleine groep ingewijden bleef in haar gelooven.

Dit is het moment dat het kerkelijk gezag gaat ingrijpen en

---

[1] Léo Gaubert, L'Heure d'allumer les Lampes. Roman La Renaissance du Livre. Paris. 12 frs.

Gaubert begint zijn roman met de aankomst van Pater Giraud S. J., oud-theologie-professor, die een onderzoek naar de mystieke gebeurtenissen heeft in te stellen. „La chose humaine" dreigt intusschen „la chose chrétienne" te verstikken. Een geleerd ingenieur heeft ontdekt dat de bodem in de omgeving der bron sterk radiumhoudend is en hij is reeds begonnen het terrein te exploiteeren. Hij vindt machtige medehelpers in den militanten pastoor en in Christophe, een der voornaamste bewoners van Selsélis, eertijds leerling van pater Giraud zelf en aanhanger van een meer actief dan mystiek Katholicisme. De zaak wordt hoe langer hoe verwikkelder. Bertille, Christophe's jonge vrouw, is een fanatieke vereerster van Marie Desmarais en vreest met heilige vrees, maar ook met vrouwelijke jalouzie, dat Jardel, de ingenieur, klooster en bron zal aankoopen voor zijn radium-exploitatie en dat alle mystiek zal vervluchtigen in radio-activiteit. Met vrouwelijke jalouzie: Jardel heeft een lieftallige nicht bij hem inwonen en de zwakkeling Christophe is niet ongevoelig voor haar. De grijze theoloog moet helderheid brengen in deze troebele atmosfeer. Hoe langer hoe meer is hij geneigd in de oprechtheid der zienster te gelooven en het wonderdadige als authentiek te aanvaarden. Zijn verslag valt gunstig uit: maar Rome is ook van andere zijde beinvloed — de pastoor staat in het land zeer hoog aangeschreven! — en er volgt. . . . . .een veroordeeling! De mystieke partij onderwerpt zich onmiddellijk, ook de visionnaire zelf, en de radiumonderneming maakt van Selsélis een reusachtige „usine." „La chose humaine" heeft het gewonnen van „la chose chrétienne", althans schijnbaar, maar wordt de „chose chrétienne" niet dikwijls *schijnbaar* overwonnen?

LÉO GAUBERT

Deze teere historie heeft Léo Gaubert met tact en objectiviteit, vooral met merkwaardig talent behandeld. Hij weet een conflict te scheppen en een oorspronkelijk zuiver staand geval door men-

schenhartstocht zoo te compliceeren dat het van aangrijpende tragiek wordt. Hij bezielt het schoolsche kader der ongewone feiten met warmbloedig leven. In 't volle licht staat de arme Giraud, de vrome, overconscientieuze priester, die na een kamer- en katheder-leven ineens midden in de branding der botsende menschenbelangen staat en aanvankelijk al dieper en dieper in 't duister tast. Blij over Christophe's onverwachte ontmoeting — het is zijn beste leerling van vroeger — moet hij al spoedig bevinden dat deze energielooze om minder edele motieven op de hand van Jardel is. Marie Desmarais is hem voorloopig een raadsel en de pastoor Laplacette vertegenwoordigt zulk een martiaal Katholicisme dat hij zijn voelhoorns intrekt. Giraud lijdt ware zielsfoltering: het is niet de geringste verdienste van den schrijver de innerlijke troebelen van dezen gewetensfijnen priester zoo subtiel ontleed te hebben. Bertille sticht nog meer verwarring. Zij is een vrouw met een scandaleus verleden, maar in Christophe's liefde heeft zij zich opgericht en nu tracht haar jaloersche angst den pater tot een gunstige beslissing te dringen. Meesterlijk is de sobere toets van Gaubert: hij duidt, in 't voorbijgaan slechts zijn figuren aan, maar met het juiste woord en het juiste gebaar, zoodat hij levensechte menschen oproept. Een kwijnende, latente hartstochtelijkheid geeft aan Bertille het scherpe relief: zij is een der best geteekende personen uit den roman. Tijdens haar ziekte komt Felicia Jardel haar oppassen en hoewel haar lippen zwijgen, voelt men hoe een knagende naijver haar krachten opteert.

Het geheele bestek van dit boek is van een uiterste soberheid. Weinig personen, weinig tafreelen en situaties: de schrijver effleureert slechts het hoog noodige en suggereert in korte trekken het geheele drama, vast van hand, met scherpe intuïtie. Marie Desmarais treedt slechts heel zelden vanuit haar albeheerschenden achtergrond te voorschijn: toch staat zij zeer menschelijk voor ons in de lijnen van boerschen eenvoud, van natuurlijken ootmoed en schouwende godsvrucht.

Gaubert heeft een kunstigen samenloop gevonden van mystieke en natuurlijke verschijnselen. Als een der kinderen van Christophe en Bertille doodziek wordt en er genezing volgt, dankt zij die genezing aan de voorbede der zienster, hij echter aan Jardel's radiumbewerking. Het geval spitst zich toe tot het uiterste. Marie Desmarais is een hysterische voor de doctoren, voor de kloosterzusters een begenadigde. De militante Katholieken gelooven niets van haar verschijningen, de mystiek-vromen zweren erbij.

Verwonderlijk is de geslaagde onpartijdigheid van den schrijver: uit geen woord, geen zin valt zijn persoonlijke partijkeuze af te leiden. Maar wat uit zijn woorden niet is op te maken, wordt meer dan duidelijk uit heel de situatie, uit de ondertonen van het werk, nog afgezien van de „préface" en de „prologue". Gaubert is een katholiek schrijver, die zich ongetwijfeld schaart of scharen zou

aan de zijde der mystieken. Het is het uur om het licht aan te steken, „l'heure d'allumer les lampes". Het groote, het essentieele probleem der menschheid is het probleem der wijze en dwaze maagden: waar is in den duisteren nacht de bruidegom te vinden, waar is Jesus Christus?

Of het raadzaam is dergelijke quaesties „terriblement délicates" in een roman te behandelen, willen wij niet beslissen. Zeker is dat Léo Gaubert daarvoor het talent bezit: hij is een fijne, straffe, ernstige geest, die wijd openstaat voor de vondsten van het menschelijk intellect, maar het ingrijpen Gods in den loop der dingen niet uitschakelt. Op het oogenblik werkt hij aan een roman over Lourdes „Le Roman Marial", waarin hij de conclusies schijnt te trekken uit de onloochenbare feiten, die zich daar hebben voorgedaan.

In de niet overduidelijke „préface" tot de geschiedenis van Marie Desmarais schrijft hij over de „allure paradoxale dans les pages qu'on va lire, dont se choqueront sans doute quelques lecteurs".

Een dergelijke „allure paradoxale" is misschien het verbod van Rome ondanks de bevindingen van Père Giraud. Nu ja! het is ook een roman en geen kerkgeschiedenis.

François Mauriac

door J. M. J. HEIJENEN.

Van François Mauriac had ik een viertal romans gelezen nml. *La Chair et le Sang, Préséances, Le Fleuve de feu* en *Le Désert de l'amour* — alle vier van Katholieke zijde zoo niet bepaald afgekeurd, dan toch als zeer gevaarlijke lectuur gebrandmerkt — toen ik zijn verhandeling *Le Roman* in handen kreeg, een uiteenzetting van de tegenwoordige crisis in de romanlitteratuur en tegelijkertijd, misschien wel hoofdzakelijk, een verdediging van zijn eigen opvatting van de romankunst.

Had ik bij het lezen van genoemde romans meermalen de verzuchting geslaakt: „Hoe komt een Katholiek er toe om zulke boeken te schrijven?", de lezing van *„Le Roman"* gaf mij nog meer stof tot verbazing en teleurstelling. Het werkje bevat heel interessante beschouwingen en zeer juiste opmerkingen over den modernen roman, maar ook verbluffende paradoxen en sophismen. En Mauriac's verdediging tegenover degenen, die van Katholiek standpunt zijn romans hadden gewogen en te licht bevonden, komt in het kort hierop neer: Met mijn romans dien ik de Katholieke zaak beter dan menig ander, die zoogenaamde stichtelijke boeken schrijft.

Een oogenblik heb ik me afgevraagd, of Mauriac soms een loopje wilde nemen met zijn aanvallers en bestrijders, doch bij nader inzien kwam ik tot de overtuiging dat dit niet zoo is, dat zijn ver-

dediging ernstig, zeer ernstig gemeend is. Onzedelijke boeken als bv. *Le Désert de l'amour* en *Le Fleuve de feu* in dienst van de goede zaak!? Mauriac hanteert hier om zich te verdedigen een zonderling wapen: maar het is, dunkt mij, nog brozer, nog ondeugdelijker dan het oude en verroeste *l'art pour l'art*. Of heeft hij dit maar een beetje opgepoetst en er een nieuw gevest aangesmeed? vroeg ik me zelf.

Om er meer van te weten, om een beter inzicht te krijgen in Mauriac's mentaliteit, heb ik zijn werk wat nader bestudeerd en mij daarbij niet uitsluitend bepaald tot zijn romantische werken. Deze studie heeft mij doen begrijpen, dat hij de afkeuring en bestrijding, welke hij van Katholieke zijde ondervindt, ten volle verdient, maar dat men hem moeilijk van kwade trouw kan beschuldigen. Hij is wel een groot kunstenaar, doch slechts een middelmatig denker, die zich niet weet los te maken van den geest der wereld en zijn Katholieke overtuiging ondergeschikt maakt aan zijn liefde voor de Kunst.

FRANÇOIS MAURIAC

François Mauriac is in 1885 gesproten uit een voorname Katholieke burgerfamilie van Bordeaux en heeft zoowel in huis als in school een goede Katholieke opvoeding genoten. Daarvan getuigen zijn eerste werken op ondubbelzinnige wijze. Evenals de meeste moderne romanschrijvers is hij zijn letterkundige loopbaan begonnen met gedichten. Zijn eerste dichtbundel *Les Mains Jointes* verscheen in 1910 en werd in 1911 gevolgd door een tweeden: *l'Adieu à l'Adolescence*. Deze verzen verraden geen buitengewone dichterlijke gaven, al zijn ze zeer lezenswaardig, maar wel een zeer dichterlijke ziel, een eigenschap, die hem als romancier uitstekend te pas komt. Het zijn weemoedige herinneringen aan zijn voorbije kinder- en jongelingsjaren en droefgeestige ontboezemingen van zijn vroegere geestelijke kwellingen, onrustige verlangens, zinnelijke gewaarwordingen, mystieke opwellingen enz. Zij geven ons reeds een goed beeld van de eigenaardige persoonlijkheid, die Mauriac is. Later in 1925 heeft hij nog een derden bundel het licht doen zien *l'Orage*. Ook deze gedichten zijn stemmingsverzen, die het onrustige gemoedsleven van den schrijver openbaren, maar die evenmin als zijn eerste bundels zijn naam aan de vergetelheid zullen ontrukken, wat zijn romantische werken ongetwijfeld wel zullen doen.

Zijn eerste roman *L'Enfant chargé de Chaînes* werd uitgegeven in 1913, zijn tweede *La Robe prètexte* het daarop volgende jaar.

Beide behooren tot de zoogenaamde „romans de l'adolescence", die kort vóór den wereldoorlog in zwang kwamen.

De opzet van den schrijver in deze eerstelingen is het weergeven

van hetgeen een jonge knaap, een jonge man met een schrander hoofd en een gevoelig hart denkt en voelt in de verschillende levensomstandigheden, waarin hij komt te verkeeren. En al vertoonen de beide romans ook de zwakheden en de aarzelingen van den beginneling. Mauriac slaagt hierin op zeer verdienstelijke wijze. Zoowel in *L'Enfant chargé de Chaînes* als in *La Robe prètexte* zijn de held van het verhaal en ook de hem omringende figuren, personen uit de voorname katholieke families van Bordeaux, die de schrijver zoo goed kent. En, al is er geen sprake van autobiographieën, men begrijpt terstond, dat de hoofdpersoon veelal de gedachten en gevoelens vertolkt van den schrijver zelf, toen hij de kinderschoenen nog niet of ternauwernood ontgroeid was en dat de nevenpersonen geschetst zijn naar eigen vrienden en kennissen en familieleden.

Deze beide boeken ademen een beslist Katholieken geest, maar zij bemoedigen ons toch niet. Vooreerst is het Katholicisme hier meer een zaak van gevoel en gewoonte, dan van verstand en overtuiging: het heeft weinig diepte en kracht. Vervolgens maakt het weergeven — hoe verdienstelijk ook — van l'éveil du coeur et de la chair bij deze jeugdige personen en het luchthartig bespreken van zondige genoegens het lezen van deze boeken niet zonder gevaar. En eindelijk schijnt de schrijver, die van nature zeer critisch en pessimistisch is aangelegd, er een soort van genoegen in te scheppen, Katholieke personen en zaken te hekelen of althans min of meer onsympathiek te maken.

Tijdens den oorlog, dien hij in Saloniki meemaakte, is er geen roman van Mauriac verschenen. Eerst in 1920 gaf hij het licht aan zijn derden roman *La Chair et le Sang*. Deze is van een geheel ander karakter dan de beide vorige. Wel wordt ook hier, evenals in den volgenden nog, de hoofdrol toebedeeld aan een „Adolescent", maar naast dezen vinden we verschillende meer volwassen personen, die een belangrijke rol vervullen. Het werk is breeder van opzet en ook dieper van beteekenis; het drama speelt in een andere omgeving en de schrijver is meer objectief.

Zijn talent is rijper geworden, zijn psychologisch inzicht scherper, maar in zijn geheel vind ik dezen roman niet zoo bijzonder geslaagd.

De held van het verhaal is een jonge boerenzoon, die, geen roeping meer voelend voor het priesterschap, van het seminarie naar zijn dorp terugkeert. Daar wordt hij verliefd op de dochter van den Protestantschen kasteelheer, met wie hij voortdurend in aanraking komt. Hij bekeert haar tot het Katholieke geloof, maar zij trouwt niet met hem. Het zieleleven van den jongen man, l'éveil de la chair en l'éveil du coeur zijn weer buitengewoon verdienstelijk uitgebeeld. Ook de andere personen — de meesten zijn slecht en geen enkel is sympathiek — zijn goed geteekend. Maar de bekeering van het jonge meisje maakt niet den minsten indruk: ik sta er zelfs

vrij sceptisch tegenover. En wat een zonden tegen het vleesch worden in dezen roman bedreven of ter sprake gebracht! En dat, alsof het de onschuldigste zaak ter wereld betreft!

Heeft Mauriac begrepen, dat hij met *La Chair et le Sang* zijn vleugels wat te ver heeft uitgeslagen? Met *Préséances* (1921) keert hij weer terug tot een meer eenvoudige compositie en tot de voorname kringen te Bordeaux. Ook dit boek is nog geen meesterwerk, maar het bewijst opnieuw, dat Mauriac een geboren romanschrijver is. Deze keer is de held un jeune Collégien d'origine louche, un esprit supérieur, die echter verward zit in de materie en het slachtoffer wordt van een meisje van stand, dat ons afkeer inboezemt door haar zedeloos gedrag. En weer brengt de lezer eenige uren door met slechte en onsympathieke menschen, wier gemoedsleven met groot talent wordt gepeild. Hun Katholiciteit speelt hier geen rol.

In *Le Baiser au lépreux* (1922) — wat weet Mauriac expressieve titels voor zijn werken te vinden! — is het talent van den schrijver tot rijpheid gekomen en met dezen roman schijnt hij zijn weg te hebben gevonden. Uiterst eenvoudig van opzet, is dit werk, voor zoover dit bij een schrijver als Mauriac mogelijk is, geheel objectief: met den „Adolescent" is ook *le moi* verdwenen. Op meesterlijke wijze ontleedt Mauriac het zieleleven van den held en de heldin, die dezen keer niet slecht zijn of verdorven, maar door een onberaden stap diep ongelukkig worden.

Een aardig jong meisje trouwt, alléén om een goede partij te doen, met een meer dan leelijken man, waarvan zij niet houdt. Hij daarentegen, die zich van zijn terugstootend uiterlijk bewust is, heeft haar lief. Doch, als hij op de huwelijksreis bemerkt, dat zij eigenlijk van hem walgt, ziet hij, om haar te sparen, van allen intiemen omgang met haar af. Welk een marteling voor hem! Maar ook voor haar! Want als Christelijke vrouw begrijpt zij, dat zij haar plicht moet doen en is daartoe ook bereid, maar. . . . . . „Elle luttait en désesperée contre son dégoût. Plusieurs fois elle appelait son mari la nuit, afin qu'il vînt près d'elle, et comme il faisait semblant de dormir, elle se levait, lui donnait des baisers, ces baisers qu'autrefois des lèvres de saintes donnaient aux lépreux." Het boek is een meesterwerk, maar wat een onverkwikkelijke lectuur, wat een weerzinwekkend onderwerp!

In een recensie las ik over dezen roman: „Ici l'auteur ne prêche plus le catholicisme, mais il le montre." Het is mij een raadsel, hoe iemand kan beweren, dat Mauriac in zijn eersten roman ***het Katholicisme predikt,*** en al evenmin begrijp ik, dat men zegt, dat hij in *Le Baiser au lépreux,* ***het Katholicisme*** laat zien. Zeker, in de eerste romans voert de schrijver bijna uitsluitend Katholieken ten tooneele; hij laat zelfs propagandisch optreden; en de ex-seminarist van *La Chair et le Sang* bekeert, zooals gezegd, een Protestantsch meisje

tot het Katholieke geloof. Ook geef ik volmondig toe, dat Jean Peloneyre en zijn vrouw van *Le Baiser au lépreux* in den grond brave Katholieken zijn. Maar, ik lees nergens iets over het bovennatuurlijke leven van al die menschen; zonder strijd vallen zij in zware zonden; zonder wroeging leven zij er in voort; in de moeilijkste en pijnlijkste levensomstandigheden verheffen zij hun hart niet tot God; in lijden en verdriet zoeken zij geen troost en kracht in het gebed. Is dat het Katholicisme prediken of het laten zien? Neen, het verhevene en het verheffende, het troost-schenkende en het krachtgevende van het Katholieke geloof vind ik nergens in Mauriac, noch in zijn eerste noch in zijn laatste romans. Hij is romanschrijver en hij is Katholiek — omdat hij niet anders kan, zegt hij in *Dieu et Mammon* — maar hij is geen Katholiek romanschrijver.

Het zou mij te ver voeren ook de overige romans van Mauriac elk afzonderlijk te bespreken. Het zijn, behalve de reeds genoemde *Le Fleuve de feu* (1923) en *Le Désert de l'amour* (1925): *Génitrix* (1924) *Thérèse Desqueyroux* (1927) en *D'estins* (1928).

Laat ik volstaan met te zeggen, dat alle vijf romans als kunstproducten buitengewone verdiensten hebben, maar dat ze ergerlijke en weerzinwekkende onderwerpen behandelen. (In een voorwoord van *Thérèse Desqueyroux,* zijn voorlaatsten roman, zegt de schrijver zelf: „Beaucoup s'étonneront que j'aie pu imaginer une créature plus *odiéuse* encore que tous mes autres héros!")

Nagenoeg alle in deze romans ten tooneele gevoerde hoofdpersonen zijn ontaarde of verdorven wezens, wellustelingen of zwakkelingen. De betere naturen, die hij laat optreden, beeldt hij zoodanig uit, dat we eigenlijk niemand sympathiek vinden. Bovendien spelen de zonden tegen het zesde en negende gebod zulk een groote rol ook in deze romans en wordt er zoo vaak over de vleeschelijke neigingen van den mensch gesproken, dat de lezer telkens en telkens weer gebracht wordt in een zwoele, troebele, ongezonde atmospheer, die maar weinigen zonder schade kunnen verdragen, al wordt ze nu en dan afgewisseld met de lucht van waskaarsen en den geur van wierook.

Ik voeg er echter onmiddellijk aan toe, dat Mauriac niet platrealistisch is bij het bespreken van al dat slechte, van al dat kwaad, dat hij meestal zelfs een zekere kieschheid er bij in acht neemt; maar het stuit mij tegen de borst, dat hij dat allemaal vermeldt en bespreekt als een onschuldige zaak. Zou hij aan zijn kunst te kort gedaan hebben, als hij een woord van afkeuring had ingelascht?

Jammer, zielsjammer is het dat deze bijzonder begaafde romanschrijver zijn groote talenten aldus gebruikt. Want, nog eens, een kunstenaar is Mauriac zeer zeker.

Hij schrijft in forsche, gespierde, doorgaans heldere, klare taal, al is hij niet altijd even correct. Zijn woordschikking maakt ze soms minder vloeiend en welluidend, maar hier en daar bereikt hij er een

eigenaardig effect mee. Hij gebruikt frissche, vaak nieuwe en verrassende beelden en weet in enkele woorden een zeer juisten indruk te geven van het uiterlijk van een persoon, van een landschap, een tafreel, een situatie. De kunst om een zekere stemming te verwekken, om een of andere atmospheer te scheppen verstaat hij uitstekend. Zijn grondige kennis van de streek en haar bewoners (Bordeaux en omstreken), zijn bijzondere opmerkingsgave en zijn dichterlijke visie werken daarbij uitstekend samen.

Een paar voorbeelden van zijn schrijftrant:

Ils pénétraient dans la nef glacée et noire — une chose longue, sous un drap noir, reposait sur deux tréteaux; et tout contre elle une forme enveloppée de crêpe, la mère, si courbée que son front touchait presque ses genoux. Pierre, prosterné, s'étonne de ce qu'Elisabeth demeurait debout, les deux mains serrant le dossier d'une chaise, la mâchoire inférieure pendant un peu. Et soudain, il entendit un long râle: il la vit des pieds à la tête frémir, les épaules secouées, hoquetant, perdant le souffle, jusqu'à ce que sur une chaise, s'écroulât enfin ce corps comme sous les coups redoublés d'une cognée. Elle avait l'air d'une vieille bête blessée, couchée sur le flanc et qui souffle. (Destins)

Un immense fils d'une maigreur d'affamé et qui agitait sur un long cou où la pomme d'Adam semblait une maladie, son osseux figure masquée de boutons (Le Fleuve de feu).

Ses bras étaient nus, abîmés d'anciens coups de soleil — un peu trop forts. A travers la robe de piqué il croyait entendre vivre ce corps, comme à travers les feuilles on entend l'eau vive sourdre. Il avait souvent regardé en face le soleil et la mort — mais jamais un visage bien-aimé. Les yeux de la mort sont fuyants. Ceux qui regardent en face n'aiment pas. Les beaux bras se relevèrent pour qu'elle pût rattacher sur la nuque une mèche, comme si elle éteignait une flamme courte: ses deux bras se relevèrent, et le garçon, à cause de ce qu'il vit, ferma les yeux. (Le Fleuve de feu).

Aucun bruit que d'une faucheuse et, à une grande altitude, un égonillement d'alouette. Comme par le soleil cette alouette, Daniël par le village de Gisèle était attiré. (Le Fleuve de feu.)

Daniël subissait même l'attrait de ses yeux, flaque d'eau, flaque de ciel. Cette face flétrie avait du, à dix-huit ans, resplendir. Mais alors, il devait être, son corps, de ceux que les pires débauchés n'imaginent pas sans voiles. „Ne me touchez pas" ce n'est pas assez. „Ne pensez pas à moi bassement" voilà quel devait être son ordre.

A ce carrefour de Paris, sous ce soleil léger, dans ce vent un peu trop frais qui sentait le tabac d'outre-mer et agitait les stores jaunes et rouges, Thérèse trouvait étrange d'évoquer l'après-midi accablant, le ciel gorgé de fumée, le fuligineux azur, cette pénétrante odeur de torche qu'épandent les pignadas cousumées, — et son prop-

re coeur ensommeillé où prenait forme lentement le crime. (Thérèse Desqueyroux).

Wat zijn compositie betreft, die heeft evenals zijn stijl iets heel persoonlijks en wijkt geheel af van den klassieken vorm, als ik daaronder mag verstaan de manier, waarop het eigenlijke verhaal in de vroegere romans gegeven wordt. Bij Mauriac geen aaneengeschakeld verhaal, geen geleidelijke opeenvolging van gebeurtenissen. In stukken en brokken, uit evocaties, herinneringen en overpeinzingen van de diverse hoofdpersonen, vernemen wij hun levensomstandigheden, hun familieaangelegenheden, een gedeelte van de eigenlijke geschiedenis. Dit maakt het lezen van de romans van Mauriac niet altijd even gemakkelijk, maar de schrijver vindt er in een gereede aanleiding om ons het zieleleven van de verschillende personen beter te doen kennen. En dàt toch is het hoofddoel van Mauriac. Hij is psycholoog en zooals hij zelf verklaart in *Le Roman*: „Il veut toujours mieux faire connaître l'homme." In hoeverre hij daarin geslaagd is, met zijn pessimistischen kijk op menschen en dingen, hebben wij bij de bespreking zijner romans reeds gezien. Met buitengewone scherpzinnigheid weet hij het slechte, het lage, het gemeene uit de menschelijke ziel op te diepen; maar voor het overige is zijn psychologisch inzicht beslist onvoldoende. Het goede, het mooie, het edele, dat er in de menschenziel te vinden is, ook bij den verst afgedwaalde, ontgaat hem, zoo niet geheel, dan toch grootendeels. Een en ander verklaart natuurlijk zijn voorliefde voor het uitbeelden van bedorven en abnormale wezens.

In de reeds genoemde voorrede van *Thérèse Desqueyroux* erkent hij trouwens zelf zijn tekort aan psychologisch inzicht. En als ik de betreffende passage hier aanhaal, dan is dit niet alleen om die erkenning, maar ook om te laten zien, hoe smalend hij zich uitlaat over deugdzame menschen en hoe uit zijn eigen woorden blijkt, hoe gebrekkig zijn kijk er op is. Hij zegt daar: „Saurais-je jamais rien dire des êtres ruisselants de vertu et qui ont le coeur sur la main? Les „Coeurs-sur-la main" n'ont pas d'histoire: mais je connais celle des coeurs enfouis et tout mêlés à un corps de boue."

Verraadt deze passage niet een mentaliteit, die hem ongeschikt maakt voor Katholiek romanschrijver?

Doch wie hem verdenkt van kwade trouw, leze slechts één van Mauriac's opstellen, waarin niet de romanschrijver maar de Katholiek aan het woord is, b. v. *Souffrances du Chrétien* of *Bonheur du Chrétien* en hij zal wel spoedig tot andere gedachten komen. Men doet echter nog beter, als men de werken leest, die hij tot zijn verdediging heeft geschreven, en waarin zich zijn Katholiek denken, als het ware, geheel en al openbaart, nml. *Le Roman* en *Dieu et Mammon*. Uit deze werken, vooral uit het laatste, blijkt m.i. duidelijk, dat, als Mauriac, zooals ik in de inleiding van dit artikel reeds heb gezegd, zijn Katholieke overtuiging ondergeschikt maakt aan zijn liefde voor

de kunst, hij er niet toe komt zonder inwendigen strijd en dat hij bij slot van rekening zich zelven suggereert dat hij het doen kan en mag.

De Hemel geve, dat hij spoedig tot een beter inzicht komt, anders vrees ik, dat hij tenslotte met zijn schijn- en drogredenen zijn Katholiek geweten heelemaal in slaap sust. Of is er geen reden tot ongerustheid, als hij in *Dieu et Mammon* o.m. schrijft: „Pour réduire au silence un écrivain dans sa période féconde, il n'existe aucune force humaine, il y faudrait une puissance surnaturelle. Encore ignorons nous si la Grâce a pu triompher une seule fois d'un écrivain en mal d'écrire. Nous attendons encore ce miracle d'un écrivain que Dieu réduise au silence"!!!

Essays van Alfred Noyes

door P. W. ASSMANN.

De meest opmerkelijke godsdienstig- en algemeen-cultureele gebeurtenis in het negentiende-eeuwsche rationalistische Engeland — de Oxford Movement — werkt nog steeds na. O. m. in dien zin, dat de rij van convertieten, beginnend met de reuzengestalte van Newman, nog steeds niet afgesloten is. Integendeel, juist de laatste jaren verbreedt die rij zich; het getal intellectueelen en kunstenaars, terugkeerend naar de Katholieke Kerk, is bijzonder groot. Benjamin Disraëli schreef indertijd in de voorrede van zijn roman Lothair: „ Het heengaan van Dr. Newman heeft de Engelsche Kerk een slag toegebracht, waarvan ze nu nog schudt en wankelt." Dat nog steeds vóórtdurend overgaan, vooral van het geestelijk en artistiek intellect, heeft nog een ander resultaat, dat in Disraëli's tijd nog niet geconstateerd kon worden, omdat het zich pas het laatste decennium merkbaar laat gevoelen.

De „Victorian Age", als geheel, had afgedaan, toen de twintigste eeuw begon, maar wat haar het meest inhaerent was, haar van het christendom afgekeerde levensbeschouwing, liet zij de nieuwe eeuw als erfenis na. Kunst en levensbeschouwing namen nieuwe bestanddeelen op, maar in haar meest algemeene uitingen en verschijningen bleven zij anti-christelijk en minachtend ten opzichte van het geloovig standpunt. Het is wel frappant, dat die andere nalatenschap, de nawerking van de „Oxford Movement", thans doende is, de eerste te vernietigen, althans zeer beduidend te wijzigen. De talrijke, tot het Katholicisme overgegane romanschrijvers en essayisten zijn thans bezig — langzaam, maar onafwendbaar zeker, — de algemeene geestelijke houding een ander standpunt te doen innemen, door wetenschappelijk en artistiek een niet te weigeren plaats op te eischen voor hun inzichten.

Tot hen behoort, en niet op de laagste rang, de in 1927 be-

keerde dichter, romanschrijver en essayist Alfred Noyes (geb. 1880).

Hij heeft het eerst naam gemaakt als dichter — *The Loom of Years* (1902); *The Flower of Old Japan* (1903); *Drake* (1908) — waarin hij over 't algemeen niet boven de middelmaat uitkomt. Behalve in *The Flower of Old Japan* is zijn dichtwerk meest eenigszins rhetorisch. Belangrijker is zijn, in de „Men of Letters"-serie verschenen biografie van William Morris.

ALFRED NOYES

De meeste beteekenis hebben de essays, die zijn bijzonder talent als criticus openbaren: hij bezit een breede en oorspronkelijke visie, die hem gesteund door groote eruditie, in staat stelt, immer tot de fundamenteele werkelijkheid door te dringen.

Voor het eerst na zijn overgang is een nieuwe bundel essays uitgekomen — waarvan enkele reeds in tijdschriften gepubliceerd waren — onder den titel *The Opalescent Parrot*[1]).

De bekende veelkleurige vogel speelt een rol in een deel der beschouwingen: de schrijver laat het beestje, dat nooit iets anders

---

[1]) Alfred Noyes: The Opalescent Parrot. (245) 7/6. Sheed & Ward. London.

deed dan de menschen napraten, thans zelfstandig zijn meeningen ten beste geven over leven en litteratuur, waardoor een frissche, humoristische, bijwijlen satirische toon in het ernstige geheel wordt gebracht. De originaliteit, zonder dit reeds aanwezig, wordt er door verhoogd.

Het voornaamste doel van den schrijver der essays is geweest, wat men zou kunnen noemen, het omverwerpen van heilige-huisjes. In een reeks van 18 hoofdstukken onderwerpt hij lang gevestigde meeningen — meest over groote figuren uit de Engelsche en Amerikaansche litteratuur — aan een critische herziening, waarbij zijn conclusies doorgaans beduidend afwijken van de lang en algemeen aangenomen.

Noyes' groote liefde, Chaucer, verder Bunyan, Carlyle, Poe, Milton, Bacon, Meredith, Shelley, Walt Whitman e.a. passeeren de revue, en keer op keer verrast de schrijver door de gegrondheid van zijn geheel onverwachte opmerkingen, en dwingt hij nadenken af.

Van zijn beschouwingen is de meest opmerkelijke, die, welke de herziening van Bunyan tracht te bewerkstelligen. Ik zeg opzettelijk „tracht", wijl Noyes blijk geeft van een afkeer tegen deze figuur, in scherper toon gesteld, dan elders in het boek valt waar te nemen, en welken hij, eveneens zeldzaam in den bundel, niet geheel overtuigend maakt.

Ik citeer hier het einde van het betrokken hoofdstuk, waar Noyes als resultaat van zijn beschouwingen tot deze conclusies komt:

1. It is admitted by Bunyan's best exponent in the symposium that his God is almost a God of hate.

2. It is admitted that he had an undeveloped mind, and his biographers offer conclusive evidence (from which I have quoted here) that it was warped by congenital defects.

3. His story of *The Pilgrim's Progress* does not come into the great aesthetic category to which *Paradise Lost* belongs. Its characters are false to their names, and its ideas (upon which the conduct of the story depends) will not bear examination.

4. Bunyan's work is of immense interest as a „human document", a pathetic exposure of the man himself, almost as complete in its own sphere as the diary of Pepys in a very different sphere. It will live for that reason; not because it ranks with the masterpieces of art, through their art and its symbolic values, transcend their own age.

Het belangrijkste hoofdstuk is ontegenzeggelijk *The Unrecognised Air*, waarin, als het ware, het extract werd vastgelegd van den geest die het heele boek bezielt, en waarin Noyes zich een oorspronkelijk denker toont.

Na zijn beschouwingen geopend te hebben met de opmerking dat één bepaalde invloed in de moderne litteratuur — ook de Europeesche — aanwezig is, waarbij met moderne litteratuur die bedoeld wordt, welke geschreven werd na de middeleeuwen, verklaart hij zijn bedoeling nader.

„If we include Dante as the supreme figure of mediaeval literature, the singer in whom, at once, the Middle Ages culminated and the modern period began; and if we survey those works of litterature, from his day to our own, which seem to possess qualities of permanent value, it is impossible to dissociate them from certain elements that have been contributed to human thought and emotion by the christian religion, even though these elements may be seized and transmuted as the oxygen of the atmosphere is transmuted by those who breathe it. It is not carrying the analogy too far to say that in many cases the distinctly anti-christian literature in many respects corresponds only to what is breathed out again after the breather has extracted — consciously or unconciously — what he needed for his own life; and that Voltaire himself was able to breathe out a destructive atmosphere only because he had unconsciously drawn in, and made use of, its more vital constituents. For the influence of Christianity is not limited to those who acknowledge it, or are aware of it." N o y e s beschouwt in dit verband dan de figuur van Voltaire — to strike at once the very centre of the enemy's shield — en zegt: „In other words, it was impossible for Voltaire to think as the pagan Lucretius. Confronted by the Lisbon earthquake, he could feel none of the pagan satisfaction of the man who from a secure shore watches the death-agonies of another; and the higher attributes which he insists are necessary to his own Supreme Being are precisely those upon which the spirit of Christianity, transcending all the theologies, had taught him to insist."

N o y e s' meeningen worden bepaald door zijn Katholieke overtuiging, zonder dat daarmee — het helder inzicht vertroebelende — vooroordeelen gepaard gaan. Men leze daartoe o.a. zijn prijzende bijdragen over de Quaker dichter Whittier en over Milton, waardoor meteen het vermoeden gelogenstraft wordt, eventueel gewekt door zijn beschouwing over Bunyan, dat hij bevooroordeeld staat tegenover het Puritanisme. Uit zijn essays spreekt strenge wetenschappelijkheid, harmonieus samengaand met een zuiver kunstgevoel. Daar zijn geloof deze combinatie op de juiste wijze beheerscht, waarbij alle opdringerigheid verre blijft, en hij daardoor den algemeenen Britschen geest op de bij dezen het best aanpassende wijze aanspreekt, zal hij, met dergelijke essays, op den duur vruchtbaarder bijdragen tot het kenteren van bepaalde meeningen, die, als erfenis der „Victorian Age", thans nog een taai leven leiden, dan b.v. Chesterton en Belloc, die te paradoxaal, te heftig of te ironisch zijn om diep overtuigend te kunnen werken. Waarbij ik uitdrukkelijk

even wil vastleggen, absoluut geen afbreuk te willen doen aan de beteekenis dezer twee figuren.

Het is opmerkelijk, ofschoon verklaarbaar, dat Noyes, juist sedert hij tot het Katholicisme is overgegaan, zijn visie heeft verbreed en verdiept. Via zijn Katholicisme is hij tot een cosmopolitisch en oorspronkelijk inzicht gekomen van de groote onderstroomingen, die den loop van het leven aan de oppervlakte beheerschen.

De stijl van Alfred Noyes, die altijd voortreffelijk is geweest, heeft in dezen bundel nog gewonnen aan beheerschte kracht en uitdrukkingsvermogen. Waar het onderwerp er aanleiding toe geeft, als in het essay over Chaucer, wordt hij lyrisch, zonder afbreuk te doen aan een sober artistiek-wetenschappelijk proza.

„The Opalescent Parrot" is een boek, waarvan het verschijnen een belangrijke gebeurtenis beteekent in het Engelsche litteraire — meer nog — in het cultureele leven.

Buitenlandsche Letteren

Fransch

HAURIGOT (Paul) CAVALIER SEUL. Emile - Paul Frères. Paris. 1929. 12 frs.

Het eert de Fransche dames, die den Prix-Femina te bepalen hadden, dat zij Bernanos' „La Joie" boven „Cavalier Seul" van Paul Haurigot verkozen hebben. Deze boeken zijn twee uitersten.

Bernanos is de beschrijver van transcendente vreugde en transcendente kracht. Zijn heldin, Chantal de Clergerie, is in haar eenvoud opgewasschen tegen aarde en hel. De „Cavalier Seul", Pierre Sinçay is een amoureuze zwakkeling, die heel even soms de metaphysieke foltering ondergaat, de kwelling van het eeuwige „waarom?", maar die doorgaans te luchthartig de dagen doorglijdt om zich met hoogere problemen te occupeeren. Hij maakt een congres mede te Cuba en is op reis verliefd geraakt op de vrouw van zijn vriend. Deze vindt zijn hulde wel interessant, maar staat hem niet toe wat hij wenscht. Een ondragelijke foltering! Intusschen leert hij een Mexicaansche kennen, die met dezelfde boot als het Fransche gezelschap naar Europa reist en Pierre staat spoedig in brand. De Mexicaansche is nu eens toenaderend, dan weer gereserveerd, tot nieuwe kwelling van den cavalier seul. Zij is verloofd met een Peruaan en als Pierre ten slotte eenige dagen na aankomst in Frankrijk voor goed haar hand wil vragen, verschijnt op 't zelfde oogenblik de Peruaan en Pierre ziet zijn hoop weer verijdeld. De slingering tusschen hoop en vrees maakt het wezen uit van dezen roman. Het onderwerp is niet bijster nieuw en niet bijster belangrijk. De houvastlooze cavalier is een slappe Lebemann, zonder richting, zon-

der beginsel of zedelijken norm. Het is een futlooze liefderoman, die geen vergezicht opent, geen diepere vragen beantwoordt, maar die zijn lezers in een sfeer van mondaine genotzucht voert. Wij raden ieder de lezing van dit weinig beteekenende boek af.

VALDAGNE (Pierre) MA MèRE ......QUE J'ACCUSAIS. Roman. Albin Michel. Paris, 1929. 12 frs.

Een boulevardromannetje zonder ruggegraat en van losse moraal. Fanny Ducellier is getrouwd met een goedigen droogstoppel en daar zij veel tijd en geen serieuze dingen te doen heeft, maakt zij als vanzelf kennis met „le grand amour". Jacques Rançon is een talentvolle schrijver; hij kruist haar weg, ontvoering, toenadering, smachtende liefde, tortelzoet liefdegekir! — Françoise is Fanny's dochter, een serieus, streng, te streng meisje (volgens Valdagne). Zij keurt haar moeders gedrag af. In den oorlog heeft zij als verpleegster kennis gemaakt met een romantisch verliefd jongmensch, maar ze heeft hem afgewezen. Later trouwt zij met een droog zakenman en leeft kalmpjes langs hem heen. De romantische jongeling, nu bekend schilder, komt terug: de oude liefde herleeft. Ook zij heeft de „grand amour" leeren kennen. Nu begrijpt ze haar moeder en vergeeft haar alles. Dit romannetje in zijn zoetelijke quasi-onschuld, is een geparfumeerd pleidooi voor de echtbreuk. Het is slap en vervelend en waardeloos en onder moreel opzicht natuurlijk *anti-christelijk.*

BREMOND (Henri) DIVERTISSEMENTS DEVANT L'ARCHE. Paris. Grasset. 1930. 15 frs.

„Divertissements devant l'Arche", heeft Bremond een bundel studiën en critieken genoemd, die grootendeels reeds in tijdschriften verschenen waren. Bremond is altijd interessant, of hij schrijft over de „Pères du désert", over „La Vie spirituelle au Moyen-Age", over den patroon der humoristen Sint Philippus Nerius, over Madame de Maintenon of over de „Poésie Catholique". Zijn fijne speurzin ontdekt en opent telkens nieuwe gezichtspunten: zijn groote belezenheid en eruditie werpen een nieuw licht over al wat hij aanraakt. Zijn spot is soms wat gedurfd voor een soutane-drager, maar de vivaciteit van zijn geest maakt elk zijner geschriften tot een prikkelende lectuur. Het minst belangrijk in dezen bundel zijn de stukken, die geschreven werden naar aanleiding van pas verschenen werken. Merkwaardige dingen weet hij te zeggen over de „Pères du désert"; een volledige karakterschets wordt zijn studie over „Madame de Maintenon et ses Directeurs". Toch lijkt ons den titel, gezien het studieuze en serieuze van den inhoud, minder gelukkig, misleidend zelfs. „Divertissements" voor de ark zijn het niet.

Duitsch

FRENNSEN (Gustav) DUMMHANS, G. Grote, Berlin. 1929.

Men voelt 't oogenblikkelijk, het is dezelfde man, die „Jörn Uhl" en „Peter Moors Fahrt nach Südwest" geschreven heeft. Zeker, Frennsen heeft — als ik mij niet vergis — bij zijn oorspronkelijke conceptie een heel nieuwe gedachte willen verwerken, maar in vele opzichten is hij toch weer in z'n oude spoor terechtgekomen. De roman heeft zonder twijfel bijzondere eigenschappen. Het is Frennsen gelukt zijn hoofdpersoon overtuigend in eenheid uit te beelden; hij heeft werkelijk het kuikentje uit het ei laten breken door de harde schaal van zijn beperktheid en domheid heen; Dummhans is van groene onverstandigheid tot volle rijpheid gegroeid en ten koste van bovenmenschelijke inspanning heeft hij zijn menschelijk levensdoel bereikt.

Er is spanning in het boek, er zijn momenten van fijne dramatische kracht, en vooral, er is één groote gedachte aanwezig, die het geheel draagt en boven het niveau van het gewone opheft. dat is het geloof aan de macht van een wil, waarvoor hoop en idealisme de richtlijnen teekenen.

Maar er moet ook gezegd worden, dat Frennsen toch geen werkelijk groot dichter is. Zijn verstandelijk inzicht is sterker dan zijn passie en daarom is juist zijn vormende kracht niet sterk genoeg. Telkens weer hort er iets, telkens weer voelt men, dat hij 't juiste woord niet kan vinden en praat hij maar een beetje om de zaak heen. Telkens hoopt men weer, dat hij eindelijk eens zal uitbarsten en door zal zetten om ons mee te sleepen. Maar 't gebeurt niet! Hij remt, zet weer aan, rijdt even door en daar staat ie weer midden op den weg te kijken.

Zoo komt 't, dat men nooit ontroerd wordt, men leest 't boek graag, met spanning zelfs, maar de diepe toon, die het hart raakt, ontbreekt. Hij had dat mooie idee van Dummhans' wachten op het „wonder", op dat geheimzinnige, op dat iets, wat eindelijk komen moest, veel ontroerender moeten geven.

Opgemerkt moet worden dat de roman alleen voor volwassen menschen geschikt is, eigenlijk alleen om een paar passages (p. 366 bijv.), waar de al te realistische beschrijving van het sexueele gevaarlijk werken kan. De held overwint daarbij wel, maar de schrijver is toch al te bereidwillig aan het feit zelf blijven hangen.

FEDERER (Heinrich) VON HEILIGEN, RäUBERN UND VON DER GERECHTIGKEIT. Herder. Freiburg. 1929. 3.60 en 4.60 M.

Een keurige Herder-uitgave van den bekenden schrijver Heinrich Federer, die in '26 overleed. In dit boekje van zonnige levensblijheid, dat doorstraald staat van Italiaansche zon, vinden we den geheelen Federer terug, den dichterlijken verteller, den vromen chris-

ten, den vroolijken zwerver, heel den Franciscaanschen Federer. Over den heiligen Poverello van Assisi gaat het grootste gedeelte van het werkje, zoo frisch, zoo origineel, zoo betooverend, dat 't woord der Schrift mij invalt: „Een blijde tijding is als een dronk zoeten wijns." Dit boekje is als een dronk zoeten wijns, maar edele, sterke, fonkelende wijn. Wie over Heiligen, roovers en gerechtigheid wil schrijven, moet natuurlijk over Italië schrijven en Federer kent het „Land der Sehnsucht" in het merg. Heel de wonderlijke bekoring van het land van Sint-Franciscus ligt over dit boekje uitgespreid. Federer heeft grooter en belangrijker werken geschreven. „Menschen und Berge", „Jungfer Therese", maar de glans der poezie ligt het innigst, het warmst over zijn kleinere werken en dit is een zijner beste. Een fijne, speelsche, blijde en toch diepschouwende geest heeft dit boekje geschreven, dat werkelijk een kostbare gave is voor ieder, die uit het labyrinth der romanschrijverij tredend, eens dalen wil in het gebied der ware, reëele, ik schreef haast, der nuchtere romantiek. Een tiental zeer mooie „Bilder im Tiefdruck" illustreeren het werk.

WASSERMANN (Jacob) CHRISTOPH COLUMBUS. DER DONQUIJOTE DES OZEANS. Fischer. Berlin. 1929.

De romanschrijver Wassermann heeft zijn krachten beproefd aan de levensbeschrijving van een buitengewoon mensch, den ontdekker van Amerika. In het weergeven der feiten en het volgen van het geschiedverloop is hij streng historisch: hij verlaat de historie, waar hij de psychologie van Columbus schrijft. De ondertitel geeft reeds zijn bedoeling aan. Hij maakt van Columbus een Don Quijote, een fanaticus, die meer langs mystieken dan beredeneerden weg er toe komt zich een bijzondere roeping toe te kennen, een voorbeschikt werktuig in de hand der Voorzienigheid. Hij beweert zelfs niets meer of minder, dan dat Columbus mogelijk wel hèt voorbeeld geweest is voor Cervantes' beroemden ridderroman. Te bewijzen is zoo iets moeilijk.

Een meesterwerk is het boek niet. Het is noch visch, noch vleesch, geen roman en geen geschiedenis. Het zal Wassermann's roem moeilijk vergrooten. De schrijver is geen vriend van het Katholicisme, noch van de laat-middeleeuwsche ontdekkers, noch van Columbus zelf. Zijn sympathie is aan de zijde der Indianen. Voortdurend gevoelt men Wassermann's onbillijke partijdigheid tegenover de mentaliteit der Katholieke middeleeuwers en der kerkelijke waardigheidsbekleeders. Het is een boek voor ontwikkelde volwassenen.

LEHMANN (Fr.) WIR VON DER INFANTERIE. Lehmann's Verlag. (194) 3 en 4.50 M. München. 1929.

„Tagebuchblätter eines Infanteristen", heet de ondertitel. De schrijver van dit boek, die vijf jaar aan het front of in het lazaret

lag, bedoelt deze uitgave als een protest tegen de oorlogsboeken à la Remarque. Zijn boek zal helaas! niet zooveel opgang maken als „Im Westen nichts neues", vooreerst omdat het niet met zooveel talent geschreven en vervolgens omdat de schrijver een „Anständiger Kerl" is, wat van Remarque moeilijk is vol te houden. Het „mustergültige" soldatenleven is voor veel lezers lang niet zoo interessant als het opstandige. In dit boek dat, alles wel beschouwd, veel reëeler is dan bijv. „Die Pflasterkästen" en „Im Westen nichts neues" (ook al zwijgt de schrijver over bepaalde realia) komen eindelijk eens werkelijkheden voor, die ook meetellen. Herhaaldelijk komt het religieuze moment ter sprake, hoewel de schrijver geen Godsgeloovige is. Is deze realiteit niet ruim zoo belangrijk en ingrijpend als de vegatieve en aanverwante aangelegenheden van Remarque?

Litterair heeft dit boek niet veel te beteekenen, maar er zijn onlitteraire dingen, die ten opzichte der hoogste levensgoederen en middellijk ook der kunst toch van waarde zijn. De schrijver heeft het ergste meegemaakt, wat er te beleven viel en is zwaargewond in het lazaret gekomen. Wie een voor ieder leesbaar Duitsch oorlogsboek zoekt, waarin een goed soldaat vertelt van zijn werkelijk beleefde lotgevallen, bestelle dit werk.

ANTONSEN (Herman) DAS HöCHSTE GEBOT. Veen, Amersfoort. 4 en 5.50 M. 1929.

Dit boek is de vertaling van den Hollandschen roman „Levenskracht", eveneens bij Veen te Amersfoort verschenen. De Duitsche recensies, die wij ervan lazen, waren zeer welwillend; de vertaling van J. de Kruyff werd geprezen als „tadellos". Hollandsche lezers zullen liever naar het oorspronkelijke grijpen. De idee en de tendenz zijn zuiver Katholiek. Voor doorsnee-lezers (volwassenen!) is het een uitstekend boek.

Engelsch

KAYE-SMITH (Sheila) SHEPHERDS IN SACKCLOTH. (317) 7/6. Cassell and Company, Ltd. London.

't Is te vleiend voor het talent van Kaye-Smith, het te vergelijken met dat van Thomas Hardy, maar toch bevat het werk dezer schrijfster van regionalistische romans een element, dat, zij het dan veel grootscher en genialer, een belangrijk deel uitmaakt der romans van den schepper en heerscher van Wessex. Bij de lezing van beider werk valt mij dat steeds weer op. 't Is het element der tragiek, subtiel door de romans getrokken. Bij Hardy, ten nauwste verwant aan het geweldig, alles beheerschend noodlot, bij Kaye-Smith in meer christelijken zin opgevat. Maar niettemin onafwendbaar. Om mij thans uitsluitend tot laatstgenoemde te bepalen, zij is een knap vertelster, — waardoor een eenvoudige intrige wel eens belangrijker

schijnt dan zij inderdaad is — haar milieuschildering is treffend-juist en plastisch, de hoofdpersonen worden overtuigend gekarakteriseerd. Toch ontbreekt haar romans dat geheel apart persoonlijke — artistiek talent in de tweede macht — waardoor een roman een meesterwerk wordt. De schrijfster behoort tot de goede talenten, wier boeken steeds weer hoop wekken op nog iets beters.

„Shepherds in Sackcloth" is, als verhaal, heel eenvoudig. Het speelt op de grenzen van Kent en Sussex — een streek, die het litterair eigendom der schrijfster is geworden — en vertelt grootendeels van de priesterlijke werkzaamheid van Mr. Bennet, den Rector van Delmonden. Hij leidt daar het geloofsleven der vele flauwe en der weinige vurige geloovigen. Ten nauwste daarmee verbonden loopt de geschiedenis der tragische liefde van Theresa en George Heasman. De uitbeelding van den ouden Rector vooral is uitstekend, hetgeen van belang is in verband met de tendenz, welke in dezen roman ligt besloten. Deze tendenz geeft het boek ook grootendeels zijn waarde.

Sheila Kaye-Smith, die eenigen tijd geleden overging tot de Katholieke Kerk, na de Anglikaansche Kerk als „insider" te hebben gekend, heeft in dit boek iets verteld van de verdeeldheid, die de Engelsche Kerk teistert, van het verschil in geloofsopvattingen harer priesters, waarvan de goede een hopeloozen strijd moeten voeren voor het zieleheil hunner onderhoorigen, terwijl bij veel der priesters, als gevolg dezer verdeeldheid en van economischen nood, de geloofsijver zakt en de religieuze levensopvattingen verflauwen: „Shepherds in Sackcloth".

In dezen roman demonstreeren die strijd en de verdeeldheid zich vooral in het twistgeding tusschen den Anglo-Katholieken Mr. Bennet en zijn Evangelischen bisschop. Juist daardoor is de karakteriseering van den nobelen Mr. Bennet zoo levensecht en overtuigend geworden.

De laatste bladzijden zijn van diep-aangrijpende tragiek; wanneer de oude Rector — na het vertrek van zijn bisschop, met wien het tot een volledige breuk is gekomen — de rekening van zijn leven opmaakt, niet wetend dat hij reeds stervend is, en hij meent God niets te kunnen aanbieden dan wat oude schapen, daar hij zijn invloed op de jonge verloren denkt te hebben.

„Shepherds in Sackcloth" moge een ruime verspreiding vinden, met dit kleine voorbehoud, dat de roman, wegens de liefdesgeschiedenis, liever niet door jonge menschen gelezen moet worden.

SULLIVAN (Alan) A LITTLE WAY AHEAD. (316) 7/6. John Murray. London.

Een makelaarsbediende uit de Londensche city wordt het op mysterieuze wijze vergund een weinig vooruit te zien in de toekomst, wat betreft finantieele gebeurtenissen. Wijl hij op deze wijze in staat is vast te stellen welke effecten binnenkort zullen stijgen,

kan hij steeds winstgevende papieren koopen, zoodat hij zich binnen korten tijd enorme rijkdommen vergaart, en een der leidinggevende geldmagnaten der city wordt. Wanneer hij zich zijn machtspositie veroverd heeft, blijkt echter, dat hij geestelijk zeer eenzijdig ontwikkeld is, zoodat hij, ten eerste, het gecompliceerde vrouwenwezen niet begrijpt, en, vervolgens niet in staat is zijn merkwaardige eigenschap te beheerschen. Zijn eigen macht overrompelt hem, zoodat hij ten slotte ondergaat.

Romans van sterk fantastischen- of avontuurlijken inhoud behooren, van kunstzinnig standpunt beschouwd, wegens het ontbreken van een psychologische verklaring, doorgaans tot een min of meer inferieur soort. In dezen fantastischen roman ontbreekt een zeker psychologisch element niet. Al is het gegeven, op zich, reëel onbestaanbaar, de levensontwikkeling van den hoofdpersoon wordt zielkundig niet onknap verantwoord. Daardoor steekt „*A little Way ahead*” gunstig af bij andere romans van dit genre.

Een boeiende roman; aanbevolen.

De Antichrist

door J. HENKTON.

Er is niets zoo fantastisch, zoo absurd en zoo onberekenbaar als een mensch, die vrij zijn gedachten laat gaan, bijv. wanneer hij in den trein uit het raampje kijkt, of afdwaalt bij een vervelende redevoering. Dan verliest men zich in de toekomst, verzamelt een waar leger van argumenten in een klinkende speech om opslag te krijgen, of men denkt aan malle dingen, bijv. of de minister-president lang weifelt als hij een nieuw overhemd koopt, of prinses Marie José vroeger erge standjes van haar moeder kreeg, of de vrouw van president Hoover moppert, wanneer haar ega bij het ontbijt zijn ochtendblad leest.

Dit laatste is een soort gevoel van romantiek, dat velen van ons, ondanks alle richtingen, strevingen en scholen, hebben behouden; men heeft altijd nog belangstelling voor de grooten dezer aarde, speciaal voor het „gewone” leven van koningen en machtigen, zooals een achttienjarige het voor een evenement houdt, wanneer hij bij den artistenuitgang van den schouwburg een beroemd acteur in statu quotidiano ziet.

Misschien dat hierdoor gedeeltelijk verklaard kan worden, waarom een historische roman voor velen een speciale bekoring heeft. Figuren, die als staatsman, kunstenaar, koning, veldheer, hervormer in de geschiedenisles altijd verre van ons zijn gebleven, komen ons nu nader. Wij verkeeren met hen als mensch en als geschiedkundige figuur, hun karakter wordt verklaard (al of niet juist geïnterpreteerd), wij leeren hen kennen in hun omgeving, als

kind, beheerscher van hun tijd, verliefd en zwak, zooals iedere mensch verliefd en zwak kan zijn. Natuurlijk: hoe bekender de figuur, hoe belangwekkender hun historie. Reeds hierom kunnen de onderwerpen van Dmitri Merejkowski's historische trilogie[1]) een gelukkige keuze genoemd worden: in zijn romans treden op Czaar Peter de Groote en tijdgenooten, Leonardo da Vinci, Savonarola, Michelangelo, Juliaan de Afvallige, de Medici's, Macchiavelli! De keuze is echter niet alleen gelukkig. Het teekent een schrijver, dat hij hoog heeft gegrepen, en drie machtige episodes van de geschiedenis heeft willen uitbeelden, tijdperken, waarin een figuur door waarlijk hervormende hervormingen de aandacht naar zich trok, en door den tijdgeest als Antichrist werd uitgekreten. Merejkowski bouwt zijn romans op de geschiedenis van Julianus Apostata, Leonardo da Vinci en Czaar Peter de Groote, die in hun tijd als de Antichrist werden beschouwd. De laatste, wegens maatregelen en gedragingen welke niet Czaar-lijk, zelfs niet Russisch waren; da Vinci vooral om zijn studie der natuurwetenschappen, en keizer Julianus om zijn werk ten gunste van het Helleensche godendom.

MEREJKOWSKI

Deze romans over, in ieder geval, schokkende en machtige tijden, zouden machtige boeken kunnen geworden zijn, felle boeken over felle tijden. Maar zij zijn het niet geworden; konden het niet worden. Het schijnt wel of Merejkowski zich aangetrokken voelde door de groote karakters, welke hij koos, maar zich minstens even sterk liet leiden door het verlangen, om historische argumenten voor zijn levensbeschouwing te verzamelen. Want de auteur is individualist, die minachtend neerziet op de massa en het dagelijksch leven. Zijn helden zijn geen menschen, schrijft Vladimir Pozner (Littérature Russe Contemporaine), maar ideeën, de ideeën welke zij huldigen en verpersoonlijken. Zij steken groot en ongenaakbaar boven

[1]) MEREJKOWSKI (Dmitri) JULIANUS APOSTATA, ECCE DEUS, ECCE HOMO, en DE ANTICHRIST. Uitgave W. de Haan, Utrecht.

de gewone, banale menigte uit. Leonardo da Vinci blijft waardig, rustig, evenwichtig in de vele beroeringen des levens, is altijd zeker van zijn houding, waar anderen weifelen. Julianus wordt verliefd op Arsinoë, doch het is niet de banale verliefdheid, maar hij bemint de antieke Helleensche mentaliteit, die Arsinoë voor hem verpersoonlijkt. Zijn helden blijven altijd superieure geesten: hun kus is koud en zonder hartstocht, hun dood vreezen zij niet. De idee, hun leer is immers niet sterfelijk? Zijn helden zijn tenslotte dan ook ideeën, geen menschen, want menschen zijn altijd onvolmaakt. — Wel duidelijk voelt men hier den minachtenden individualist, die gezegd heeft: „Je suis étranger aux hommes."

Hij heeft ook gezegd, dat er tusschen goed en kwaad geen onderscheid is, dat goed en kwaad twee wegen zijn, die naar eenzelfde doel leiden. Hij beschouwt ze alleen uit aesthetisch oogpunt.

Wie op deze stelling zijn levensbeschouwing grondt, moet in zijn werk geheel zonder levensbeschouwing schijnen. Dit behoeft geen verklarend betoog. Hij hinkt op twee gedachten, streeft wellicht in eerlijkheid naar objectiviteit, en ziet waarschijnlijk zelf niet in, dat hij moet doodloopen in het zand van vaagheid en een eigen mystiekerig geloofje. Vooral in Julianus Apostata voelt men dit.

In dit deel van de trilogie herkent men ook zeer duidelijk den zich superieur voelenden Merejkowski in Anatolius, die walgt van het gepeupel, de monniken, den keizer, van alles, — een hooge en hoogmoedige geest tuschen de domme massa. Hij is verheven boven Christendom en heidendom.

Merejkowski staat met zijn werken niet op het eerste plan, en de vaagheid, het gemis van een vaste lijn, die tenslotte voert tot een oplossing der gestelde problemen — zij het een eigen oplossing — vermindert nog meer de waarde van de trilogie. Hier en daar is hij abrupt in zijn handeling, soms ook in zijn zegging, hetgeen niet verbeterd wordt door de vertaling (leesteekens!). Hij beschrijft minutieus, nauwkeurig, waardoor hij den lezer een juist beeld geeft, maar geen plastisch effect bereikt.

Men zal reeds begrepen hebben dat de lezing beperkt moet blijven tot geestelijk volwassenen. De beschrijvingen van personen en toestanden in het Italië van de Renaissance, met de overdreven vereering der Oudheid, zijn waarlijk paganistisch. Ondanks het feit dat hij vanaf zijn hoog individualistisch standpunt over stroomingen en figuren der historie superieure beschouwingen wil geven (intellectueel, vooral dus niet bevoordeeld) blijkt wel degelijk op enkele plaatsen zijn anti-Katholiciteit. Lezers met de gave des onderscheids zullen de prikjes en steekjes voelen, b. v. in de riskante en lastige passage over Savonarola, Paus Alexander VI, de Borgia's, de eigenaardige mentaliteit in den tijd van Julianus, toen heidendom en christendom met elkaar en door elkaar verward werden, de tendentieuze beschrijvingen van concilies, enz.

Intusschen maken deze romans wel duidelijk, waarom de hoofdpersonen voor den Antichrist werden gehouden. Men voelt de tragiek in het leven dezer menschen, die, met eerlijke of slechte bedoelingen, een andere richting aan hun tijd wilden geven. In dit opzicht is vooral geslaagd *Ecce Deus, Ecce Homo*, de roman van Leonardo da Vinci, kunstenaar en geleerde, die zijn leven door het „alles beginnen, niets voltooien" beheerscht voelde.

De Regenboog boven Walden.

Gedachten bij den 70sten verjaardag van Fr. van Eeden.

door F. A. BRUNKLAUS.

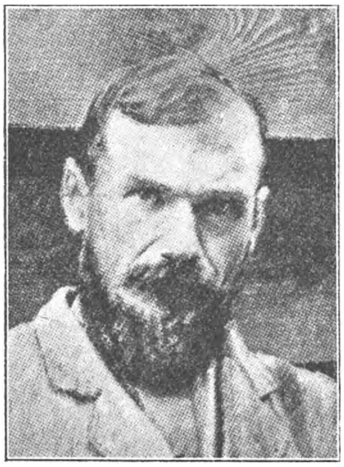

F. VAN EEDEN

Nu ik ga schrijven over Frederik van Eeden, is 't of ik spreek over een ouden vriend, dien ik reeds lang ken. En zoo zal het zijn voor iedereen, die met genegen aandacht zijn werken las. Immers, van Eeden heeft, wat hij schreef, geleefd en geleden. Zijn boeken: 't zijn geen bonte fantasieën, opgeroepen uit 't niet; geen composities, door een vernuftig, maar koel brein geconstrueerd.

Zelfs in zijn zakelijkste essays, waarin hij spreekt over zijn kennis, zijne ervaringen op medisch, of economisch gebied, is naast den geneesheer, naast den econoom, de m e n s c h van Eeden aan 't woord.

Over z'n vroeg-gestorven vriend Perk schreef Kloos eens: „Jacques Perk had geleden wat hij zong, en er lacht door de M a t h i l d e een idylle uit het leven, zooals er van achter I r i s de tragedie van een menschenhart wenkt."

Dit kon ook gelden voor van Eeden, die in de breede elegie, welke zijn „Ellen" is, aangrijpend zijn diepe smart heeft uitgezongen; die in 't begin van „de Kleine Johannes" de idylle zijner jeugd verhaalde. En wat waren zijne drama's anders, als de tragedies van zijn eigen, door velerlei twijfels omtrent 's menschen trouw, 's levens zekerheid en God's rechtvaardigheid gekwelde menschenhart?

Men heeft van Eeden, als dichter, soms rethoriek verweten; als dramaturg en romancier, werd hij nu en dan van gebrek aan objectiviteit beticht; en hier en daar was er een, die aan de logica van zijn critisch werk twijfelde.

Het kan allemaal waar zijn. We mogen zelfs aannemen, dat 't zoo is, inderdaad. Maar noem me 'n oeuvre van den omvang en de verscheidenheid van dat van van Eeden, waarin geen zwakkere plekken aan te wijzen zijn? Schreef zelfs Vondel niet soms verzen, van Deyssel niet soms Proza, waarvoor een beginnend dichtertje of prosateurke uit onze dagen zich een tikje schamen zou?

Maar dit nog daar gelaten. — Zelfs, al zou er na ons een geslacht opstaan, dat al van Eeden's werk op grond van artistieke overwegingen verwierp, — hoewel dit ons onmogelijk en eer 't tegendeel waarschijnlijk lijkt, — dan zal toch de m e n s c h van Eeden nog blijven leven; dan nog zal men z'n werk, — zij 't dan ten deele, — lezen, om 't tragisch-schoone, schrijnend-ware epos, dat er in vervat ligt.

Tragisch: — om 't leed waardoor 't werd geteisterd.

Schoon: — om den vrede, waartoe 't leidde; den vrede, die, als de verzoenende regenboog van 't Oude Verbond, zich uitspant boven Walden, waar zoovele schoone verwachtingen door zoo felle stormen werden uiteengeslagen.

Nu koepelt boven Walden de regenboog, waarin al de kleuren van van Eeden's zoo rijk geschakeerde leven in schoone orde zijn tesaam gebracht.

En dit is voor ons Katholieken de beteekenis van dit leven, zoowel als van 't werk, waarin dit leven werd verbeeld; — dat daaruit blijkt en dat we daaruit lezen: langs welke doornachtige paden God zijn schaapkens nog ter veilige schaapstal leidt; hoe zich ook over 't stormachtigste leven eens de regenboog der genade spant.

Albertine Steenhoff-Smulders

door PHEMIA MOLKENBOER.

Het is tien, neen al twaalf jaar geleden.

Op een klein station, ergens in ons land, ontmoetten drie menschen elkaar. Albertine Steenhoff-Smulders, Marie Koenen en een derde: drie vrouwen die vol illusie optrokken naar een bijeenkomst in een provinciestadje.

Het stationsplein, een paar straten, en daar stonden ze voor een groot gebouw met een stoep lijk een stadhuis en een toegangspoort als een kerkportaal.

De piccolo aan de deur gaf het drietal door aan den grooten portier, die op zijn beurt de bezoeksters afstond aan den liftjongen. Op

de zooveelste verdieping (heet zoo'n inrichting niet een bedrijf?) gidste weer een ander, totdat ten slotte het vertrek bereikt was waar een vergadering plaats zou hebben.

De besprekingen liepen op niets uit.

Het contract dat werd voorgelegd, zou al te veel van de eene partij eischen. Het was vooral mevrouw Steenhoff, die, met haar helder doorzicht, dat dadelijk begreep. Er volgde dan ook een terugtocht, zonder dat de vergaderden het eens waren geworden.

Eenige maanden later is er toch een tijdschrift opgericht voor de oudere Katholieke jeugd, ook al werd de redactie, door gewijzigde

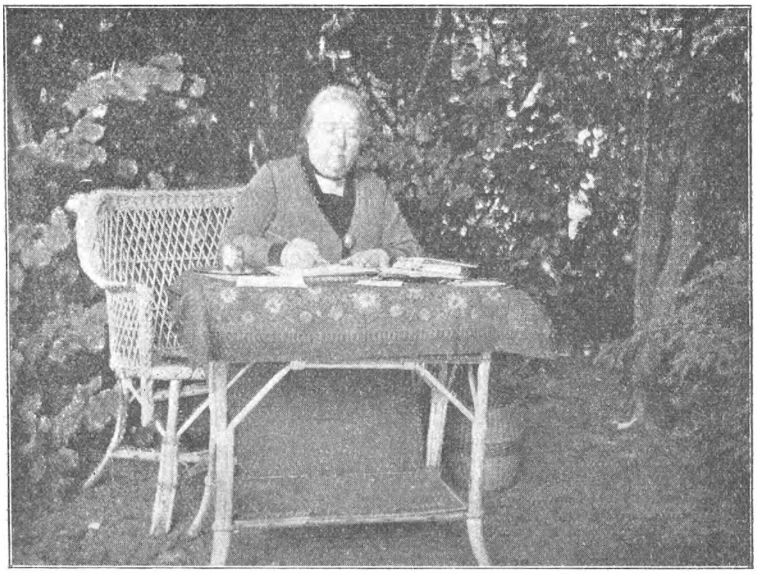

MEVR. ALB. STEENHOFF-SMULDERS

omstandigheden, toen anders gevormd als die drie vrouwen zich oorspronkelijk hadden voorgesteld. Er kwamen zelfs twee nieuwe tijdschriften.

Mevrouw A. Steenhoff werd redactrice van Mei en Marie Koenen vormde met twee anderen de redactie van Jong Leven.

Over beide periodieken kunnen we thans het In Memoriam uitspreken. Eerst viel Jong Leven, toen Mei, en onze opgroeiende Roomsche jongens en meisjes moeten toezien, dat de kinderen van andersdenkenden frissche, ontwikkelende tijdschriften bezitten, die door den steun van ouders en opvoeders in het leven kunnen blijven, terwijl in ons kamp de jeugd in dat opzicht met leege handen staat.

Mevrouw Albertine Steenhoff-Smulders, die uit haar eigen kinderjaren wist, welk een rol goede lectuur bij de opvoeding speelt, heeft de jeugd van heden belangstelling bij willen brengen voor Kunst en Wetenschap en ze heeft door het geven van degelijke ontspanningslectuur haar toehoorders willen opvoeden tot menschen, die weten te genieten van litteratuur en waarvan het bevattingsvermogen meer kan opnemen dan de anecdotes of moord- en doodslagverhaaltjes uit het een of ander volksweekblaadje.

Kinderen die graag lezen, kinderen die hebben geleerd zich met een goed boek bezig te houden, hebben voor later zoo heel veel voor. Ze zijn wakker geschud en wonnen daardoor belangstelling, wat toch zeker de basis is van alle cultuur.

„Ik maakte al versjes toen ik drie of vier jaar oud was," vertelde mevrouw Steenhoff ons, toen we in haar aardig huis in Baarn een bezoek brachten. „Ik weet hier zelf niets meer van, maar mijn moeder heeft het mij meermalen verteld. Die gedichtjes golden meestal onze visite en het heeft vaak groote ontsteltenis teweeg gebracht als ik plotseling, wanneer een bezoeker mij niet aanstond, een paar-regelig spotdichtje lanceerde. Ik kon natuurlijk nog niet lezen of schrijven: mijn poezie werd gemaakt en op hetzelfde moment voorgedragen.

Mijn vader zal dit gevoel voor rijm wel in mij wakker hebben geroepen. Hij toch kende vele Fransche verzen uit het hoofd en declameerde die graag. De Hollandsche gedichten van zijn tijd had hij verbijsterend goed in het geheugen, vanaf de in onze ooren prachtig klinkende overwintering op Nova-Zembla van Tollens, tot de soms wat ziekelijk-weemoedige rijmelarij van Jan van Beers.

Mijn vader droeg mooi voor — en al begreep ik niet alles, het maakte op mij een diepen indruk.

Ik voelde voor poezie, voor ik wist wat het eigenlijk was. Toen ik acht jaar was begon ik met de gedichtjes die ik maakte, op te schrijven.

Ik was heel jong naar school gestuurd. Eerst in Roozendaal, daarna in Rotterdam en toen mijn ouders in Kralingen gingen wonen, bezocht ik de dorpsschool van de Zusters Franciscanessen uit Heythuizen. Dat ging daar heel gemoedelijk toe. Klassen waren er niet, maar wel één lokaal vol kinderen, van allerlei leeftijd, die onderwezen moesten worden. Daar stond één zuster voor, en dat werd natuurlijk misère.

Het leeren viel mij niet moeilijk. Ik had met gemak de eerste kunnen zijn, maar ik liet dat gelaten aan een ander over. Ik geloof dat het onderwijs op het dorpsschooltje mijn belangstelling niet had. Dat zal wel aan de primitieve methode hebben gelegen. Ik had te veel ontwikkeling van huis meegebracht om geduldig te wachten totdat de andere kinderen ontplooid waren voor hetgeen geleerd werd en zoo verveelde ik me en.... verzon kattekwaad!

Heden ten dage worden zulke kinderen beter begrepen, vroeger werden ze als „lastig" beschouwd.

Buiten de school wist ik mij wèl bezig te houden. Ik had mijn tuin met de vele bloemen en planten, en dan de vogels, de vlinders, de bijen! En wanneer het geen-buiten-zijn-weer was, dan stonden daar mijn boeken, dan lag De Wachter (later De Katholiek) voor mij klaar. Ik had vroeg smaak in ernstige lectuur, zoo herinner ik me heel goed dat ik op twaalfjarigen leeftijd Vondel's Maria Stuart las en ervan genoot.

Later leerde ik Schaepman's verzen kennen en ik had groote bewondering voor de Genestet.

Een uitgebreide collectie boeken kreeg ik niet in handen. De Katholieke opvoeders waren voorzichtig en zeker ten opzichte van ons, meisjes. In de school werd niet over letterkunde gesproken, later op kostschool was de litteratuurles maar heel matig.

Mijn vader was wonderlijk goed onderlegd in geschiedenis en hij had er pleizier in, zijn kinderen veel daarvan te vertellen. In de dorpsschool werd dit vak tamelijk goed onderwezen, al was men ook van meening dat er na Napoleon niets meer gebeurd was. Toen er eens een Schoolopziener kwam, vroeg hij over den oorlog van 1870 en hoe de landkaart na den vrede er uitzag. Daar was in de klas nooit over gesproken. Maar bij mij thuis wel. En zoo wist ik vlot op alle vragen te antwoorden, tot vermaak van den hoogen bezoeker, die met een hartelijken handdruk afscheid van me nam. „Ik hoop u het volgend jaar weer te ontmoeten, juffrouw!" zei hij, — maar toen zat ik op het pensionaat der Zusters v. O. L. Vrouw van Amersfoort. Op kostschool was het onderwijs eenigszins oppervlakkig. Alleen Engelsch werd uitstekend onderwezen. De dochter van Dr. Nuyens, den historicus, wist hare leerlingen de schoonheid van de Engelsche gedichten te doen aanvoelen. Ik dweepte met de Engelsche litteratuur en maakte een grondige studie van Longfellow, Tennyson en later van Shakespeare. Deze drie hebben meer tot mijn vorming bijgedragen, dan welke Nederlandsche schrijver ook.

Na de kostschooljaren kwam ik thuis en werd aangezet om het huishouden te leeren. Dat was zoo de gang van zaken in die dagen. En daarom — ik dichtte en schilde aardappelen, ik wijdde mij aan proza en spreidde bedden! Rechts mijn vader, die zijn liefde voor poezie in mij voelde herleven, links mijn moeder, die een goede huisvrouw als het hoogste achtte. Ik begon te vertalen. *Dream of Gerontius*, van Newman, was het eerste wat ik omzette in het Hollandsch. Door deze vertaling kwam ik in aanraking met pater Ermann S. J., die al gauw mijn verzen voor plaatsing in De Katholiek opvroeg.

In 1900 werd Vàn Onzen Tijd opgericht. Theo Molkenboer, Alb. v. d. Kallen, Maria Viola en ik vormden de redactie. De verschijning van het eerste nummer heeft wat stof doen opwaaien!

„Wat was dat voor een rare plaat in het nieuwe tijdschrift, hoe durfde Theo Molkenboer die Madonna laten reproduceeren?"[1])

En wat beweerde datzelfde redactielid op de eerste bladzijde? Dat ze *modern* wilden zijn? Modern? Was dat niet kettersch, verstokt ongeloovig, pantheïstisch?

„Bij mij komt dat gevaarlijke ding niet verder dan de voordeurmat," beweerde een angstvallige dorpspastoor en met Z.E.W. hadden velen groote antipathie tegen dat nieuwe. „Iets dat meedeed met de tachtigers en dat daarom wel niet in den haak zou zijn!"

De redactie, gesteund door den noodigen humor, bleef volhouden en.... overwon."

Mevrouw Steenhoff's litteraire loopbaan was ingezet.

Wanneer we nagaan wat deze vrouw ons in de laatste dertig jaar heeft gebracht, dan komen we vele vingers te kort om de groote rij van werken op te tellen, die haar vlotte pen ons geschonken heeft. Na haar eerste verzen in De Katholiek werkte ze mee aan De Katholieke Illustratie, waarin verschenen de historische romans: *Jan van Arkel* (1905), *Jacoba van Beieren* (1907) en *Een Abdisse van Thorn* (1908). In Van Onzen Tijd publiceerde Mevr. Steenhoff: *Uit het Biënboec*, eene verzameling van middeleeuwsche sproken en legenden. Ze schreef verder *Sprookjes v. d. Schemering*, *Jan Erskine Stuart* en een groot artikel in De Katholiek over *De Opvoeding van de Katholieke Vrouw* (1913). Eenigen tijd tevoren had mevr. S. voor de R. K. studenten over dit onderwerp gelezen; met weglating van eenige (toen nog) gevaarlijke zinnen over vrouwenkiesrecht werd deze voordracht in De Katholiek opgenomen.

Intusschen werden tal van vertalingen gedrukt. Van Benson: *Hoe een Koning overwon*, *De tragedie eener Koningin* en *Met welk recht*. Van Oddfish Harland: *De Snuifdoos van den Kardinaal*, *Mijn vriend Prospero* en *Suzanna*. Van Mgr. Spalding zette mevr. S. *De Vrouw en het Hooger Onderwijs* in het Nederlandsch om en tevens vertaalde ze verschillende kinderboeken, zooals: *Laat de kleinen tot Mij komen*, *Het uur der kinderen*, *Het Scheepje van Petrus*, *Biechtboekje voor Kinderen*, *Vertellingen van allerlei dieren*.

Oorspronkelijke boeken zijn: *Een huis vol kinderen* en *Een kind van* 1813, en tenslotte twee verzenbundels: *Verzen* (1904) en *Holland* (1917.)

Een mooie lijst!

En daarnaast heeft mevrouw S. jarenlang tijd gevonden om Redactrice te zijn van V. O. T., om de vrouwenrubriek in het Centrum te verzorgen, en om de belangen van het jeugdblad Mei te behartigen.

Thans werkt deze hoogbegaafde vrouw nog met al haar krach-

[1]) De plaat stelde voor een Madonna die het Kind de borst geeft. Het oorspronkelijke hangt in het Bisschoppelijk Museum te Utrecht.

ten aan De Katholieke Vrouw, het orgaan van den Katholieken Vrouwenbond. De wekelijksche pagina *Wat er alzoo gezegd wordt*, is steeds van haar hand. Mevrouw Steenhoff's arbeid is als een ruiker van bonte, geurende bloemen: vol kleur en geur zijn haar vele talenten, waarvan zij anderen zoo ruimschoots laat genieten.

Mevrouw Steenhoff wordt zelfs over de grenzen gewaardeerd. Heeft Dr. Jules Perseyn niet meermalen enthousiast over haar geschreven, haar scharend onder het half dozijn meest begaafde vrouwen in Nederland?

Een Vlaamsch nonnetje promoveerde in 1927 op: *Mevrouw A. Steenhoff-Smulders, de dichteres en kunst-proza-schrijfster*, en in dit uiterst verzorgde promotieschrift zien we duidelijk hoe hoog mevrouw S. in Vlaanderen staat aangeschreven.

In een tijd van Katholiek Réveil, toen de jonge krachten zich aaneensloten en zich van hun cultureele roeping gingen bewust worden, heeft ook mevr. S. naast misschien sterkere talenten, het hare bijgedragen tot grondlegging eener Katholieke kunst en litteratuur en als zoodanig blijft zij onze belangstelling verdienen.

Romans en Verhalen

BRANDENBURG (R. J.) DE VROUW ZONDER HART. (207) f 1,75. Drukkerij Hollandia, Baarn.

Een oorspronkelijke Hollandsche detective-roman, die zich ook in Holland afspeelt, — gedeeltelijk in het circusleven —; goed geschreven, en welken wij, als ontspanningslectuur voor volwassenen, aanbevelen.

UNDSET (Sigrid) JENNY. (340). Geautoriseerde vertaling uit het Noorsch door W. Smeding. J. M. Meulenhoff, Amsterdam.

In dezen roman, geschreven lang voor haar bekeering tot het Katholicisme, geeft Sigrid Undset, het leven van een meisje, Jenny Winge, zonder geloof, zonder houvast. Jenny is leerares geweest; door een erfenis in staat haar talent voor schilderen verder te ontwikkelen, gaat zij in Rome studeeren. Daar leert zij Helge Gram kennen, met wien zij zich, na korte kennismaking, verlooft, waaraan de invloed van den Italiaanschen blauwen hemel in de lente niet vreemd is. Helge vertelt haar van zijn ouderlijk huis, waar zijn vader en moeder elkander haten en zijn moeder door haar achterdocht en jalouzie hen het leven tot een hel maakt. Teruggekeerd in Oslo sterft de teere plant harer liefde, in de broeikas van Italië moeizaam opgekweekt, spoedig in de benauwende sfeer van de tot geheimzinnigheid dwingende jalouzie van Helge's moeder. Zijn vader, Gert Gram, heeft vriendschap gesloten met Jenny, heeft haar de ellende van zijn

leven toevertrouwd en na het verbreken van haar verloving met Helge, geeft zij zich uit medelijden aan zijn vader. Het komt tot een scheiding tusschen de echtgenooten Gram. Jenny wordt moeder, maar haar kindje sterft na eenige weken. Zij breekt met den ouden Gram, gaat naar Italië terug, ontmoet daar weer oude vrienden, ook Helge weer, die een nacht bij haar doorbrengt, waarna zij zichzelf van het leven berooft, door zich de polsader door te snijden. Haar vriend Gunnar Heggen komt dan pas tot besef van zijn liefde voor haar, en betreurt en verheerlijkt haar als een mooie droom. Met de nog niet tot volkomen rijpheid gekomen kracht van haar groot talent, heeft Sigrid Undset dit onevenwichtige, zoekende, naar liefde hunkerende vrouwenhart beschreven, des te meer jammer is het dat het gegeven van dien aard is, zooals uit bovenstaande genoegzaam blijkt, dat wij het boek onder de rubriek *zeer streng voorbehouden* moeten rangschikken, en het voor jongeren en onervarenen absoluut *ongeschikt* moeten verklaren.

JOURNAEL OFTE GEDENCKWAARDIGE BESCHRIJVINGHE VAN DE OOST-INDISCHE REYSE VAN WILLEM YSBRANTSZ. BONTEKOE. Uitgegeven door Dr. W. H. Staverman. J. H. Meulenhoff, Amsterdam. 1930.

Hoeveel Hollanders, die misschien wel Stevenson's *Treasure-Island* gelezen hebben, en honderden onbeduidender verhalen, hebben nooit gehoord van dit merkwaardige reisverhaal van den Hoornschen schipper Bontekoe. En toch het is het lezen waard om honderd en één redenen. Waarom deelt men dit spannende boek niet uit aan alle schooljongens in Nederland? Was ik minister van onderwijs, dan schreef ik dit vandaag nog voor. Er waait een sterkende, zilte zeelucht uit op, een lucht die doortrokken is van oude zeemansdeugd, van moed en taaiheid en kracht tot ontbering. Bontekoe's godsvrucht, hoe echt ook, doet een beetje Catsiaansch aan. Dit lijkt mij het eenige nadeel. Ieder Nederlander moest Bontekoe gelezen hebben, alvorens te worden toegelaten tot de stembus.

Voor iedereen geschikt.

DEMAISON (André). DIEREN DIE MEN „WILD" NOEMT. Vert. door A. de Graaff. De Vooruitganck, Amsterdam. f 2.25 en f 2.90.

De lezing van dit spannende boek heeft iets verrassends. Er spreekt een groote liefde uit voor het dier, vooral voor de wilde dieren uit de binnenlanden van Afrika. De schrijver volgt een zekere „psychologische" ontleding, maar voert dit niet verder door dan het instinct van het dier toelaat. De verhalen boeien van het begin tot het einde. Er is hier een goed schrijver aan het woord in een uitstekende vertaling. Misschien legt hij wat te sterken nadruk op de natuurlijke „rechten" der dieren. De dieren zijn er nu eenmaal — een waarheid, die wel eens mag herhaald worden in dezen tijd van

theosofie en zielsverhuizing! — ter wille en ten dienste van den mensch. De schrijver heeft een scherp oog voor de instinctieve krachten en gevoelens, die er wakker worden in het dier, wanneer de natuur het tot paren lokt. Het is aanbevelenswaardige lectuur voor *volwassenen*. Onvolwassenen geve men dit boek niet in handen.

JANSEN (Miek). LEVEN. Parijsche Roman. Querido, Amsterdam. 1929. (268) f 4.75 en f 5.75.

Een roman is dit niet: het zijn scènes van Parijsch leven, zonder veel compositie aaneengerijd. Miek Jansen schrijft heel dragelijk, maar nooit komt zij boven het dragelijke uit. Er staat niet één treffende, ontroerende bladzijde in „Leven". Geen enkele figuur is van dieper gehalte dan het gewone roman-cliché. Ik vind het een vervelend boek, hoewel het druk schijnt gekocht te worden. Alles draait om de liefde, de grrroote, grrroote liefde! Voor deze Parijsche heeren en dames bestaat er niets dan de liefde en wel de liefde als hartstocht. De liefde is hun God, hun adem, hun voedsel, hun alles. Men wordt er wee van. Misschien zijn de menschen in Parijs zoo: maar ik houd niet van hun gezelschap. Dergelijke decadente genieters zullen de wereld niet vernieuwen. Ter grootere variatie treden er ook enkele perverse wezens in op, abnormale tegennatuurlijkheden, die het boek nog onsmakelijker maken. Het geheel is overgoten met een Katholiek sausje, dat wat vreemd en gewild aandoet. Miek Jansen kan het niet laten, zich en haar helden interessant te drapeeren. Als de held en de heldin op het einde 'n ziekenhuis gaan stichten in de Sahara (wat een nobele geste! — een ziekenhuis bouwen in de Sahara!), staat Germaine (de heldin!) op het perron „stralend in haar japon van gele chineesche zijde, de doorzichtige, goudkleurige capeline op het rosblonde haar, den langen, gouden sluier wuivend om haar heen." Het geheele boek is een fraai gecostumeerde, languissante pose van Godsverlangen. Het echte Godsverlangen is er niet. Wij kunnen dit nuttelooze, ongezonde artiestengekwijn niemand aanbevelen.

D'OLIVEIRA (E.) GRENZEN. Strengholt. Amsterdam.

„Hilversum 1913—Amsterdam 1920", staat er op de laatste bladzijde van dezen eigenaardigen roman. Hij is blijkbaar geschreven in een tijdsverloop van zes jaar en dit kan verklaren, dat er weinig gang in het verhaal zit. Men vraagt zich af: waar wil de schrijver heen? Het wemelt van personages en scènes, die aan de kern van het boek niets afdoen en evengoed konden gemist worden. Maar d'Oliveira is een schrijver van talent, die alleen te antipathiek staat tegenover zijn eigen creaties om voortdurend te boeien. Heel het wereldje, dat in *Grenzen* beschreven wordt, bestaat uit verachtelijke individuen, waarvan de meesten corrupt zijn tot in het merg van

hun ziel. Het boek heeft iets pervers: Leo de Kemp, de hoofdfiguur, is een decadent genieter, een bandelooze, die vegeteert aan de periferie der maatschappij, een geënerveerd intellectueel. De kring van berooide artisten, waarin hij verkeert, is niet veel beter: de „bohémiens" verschijnen hier niet in het gunstigste licht. Dat heel dit bonte gezelschap in *„Molendrecht"* thuishoort, klinkt ietwat onwaarschijnlijk. Daarnaast voert ons d'Oliveira in het inburgerlijk gezin van Willem Ebbenhorst, man, vrouw en kind, wederom een weinig aantrekkelijk gezelschap. Op het einde rukt Leo de Kemp zich los uit deze bedorven maatschappij en geraakt tot een theosophisch aandoende levensherziening en ziele-inkeer.

Wegens de perverse atmosfeer, die door heel het boek heen blijft hangen, kunnen wij het niet aanbevelen.

MARSMAN (H.) DE VIJF VINGERS. De Wingerd no. II. De Gemeenschap, Utrecht. 1929. f 2.50 en f 3.50.

In letterkundige kringen wordt er veel gesproken over het *nieuwe proza,* waarbij gewoonlijk Helman en Kuyle als de exemplarische beoefenaars daarvan genoemd worden. Intusschen is deze bundel van Marsman, no. II van de Wingerd-Serie, wellicht een nog éclatanter voorbeeld van modern proza dan de werken der eerstgenoemden. Dit proza is koel en hard, het is snijdend en flikkerend als een zwaard in den slag, het brandt van een verstandelijke passie. Het dichtst bij den doorsnee-lezer staat het reisrelaas (maar het is meer dan een relaas, het is een avontuurdicht!) „Provence"; „confession de midi", luidt de ondertitel. Het proza van Marsman is een electrische ontlading. De woorden zijn niet de dragers van ideeën of gevoelens, zij zijn het idee, het gevoel zelf. Is het een experiment? Of zal het vruchtbaar blijken ook voor werken van breeder compositie en omvang?

Marsman staat dikwijls op den rand der intellectualistische mystificatie; ook in dit boekje. Hoeveel lezers zullen bevredigd zijn na lezing van „Tenthesileia", „Cleanshaven", „De Matroos en de Maan"? Het zijn geen novellen, geen schetsen of short-stories, die hier geboden worden, het zijn levensvizies bij Blitzlicht.

CANNEGIETER (H. G.) ACHTER DEN AFSLUITDIJK. Met teekeningen van Mark F. H. Severin. (70) f 1,25. P. N. v. Kampen & Zn., Amsterdam.

Dit is een der werkjes uit de serie „Zilveren Verpoozingen", dat het verhaal bevat van een toekomststaat, door de fantasie van den schrijver geplaatst in het gebied van de drooggelegde Zuiderzee. Deze toekomststaat onderscheidt zich in wezen niet veel van de talrijke, in andere romans reeds geschapen toekomstmaatschappijen: een absolute mechaniseering van het leven, tot stand gebracht door een tot volmaaktheid opgevoerde techniek. In dergelijke verhalen wordt

met de levensnormen, welke buiten het arbeidsveld der techniek vallen, als het godsdienstig leven, doorgaans ietwat zonderling omgesprongen. Ook *Achter den Afsluitdijk* maakt hierop geen uitzondering; het Christendom heeft natuurlijk absoluut afgedaan. De geponeerde theorieën zijn overigens zoo ongerijmd, dat ze daardoor ongevaarlijk worden; gelijk trouwens het geheele werkje vrij onbeduidend is. Dit schakeltje in de zilveren keten is een ietsje dof; we hebben er van hooger gehalte en glinsterender geproduceerd gezien.

WOLFFENBUTTEL-VAN ROOYEN (H.) KIEZEN OF DEELEN. (176) f 2,50. Paul Brand, Hilversum.

Wies, een knappe flinke onderwijzeres aan een Katholieke school heeft kennis gemaakt met een jongmensch dat aan den overkant van haar huis woont, haar aantrekt door zijn prachtig vioolspel, maar niet katholiek is. Al spoedig is het tot een intieme vriendschap tusschen hen geworden, welke op een verloving uitloopt. De degelijk-Katholieke ouders van Wies kanten zich ten strengste tegen dezen omgang van hun dochter met een niet-katholiek en de vader wijst Wim, als hij om de hand van zijn dochter komt vragen kort en bondig de deur. Wies verlaat haar ouderlijk huis, begeeft zich naar het huis van de ouders van Wim, om daar haar bruidstijd door te brengen. Zij leeft, als was haar geloof niets voor haar, en al haar geluk alleen in Wim te vinden. Haar schoonmoeder raadt haar, haar ouders in kennis te stellen van den datum van haar huwelijk, zij hoort echter niets van hen en ontvangt haar brieven terug. In haar huwelijk is zij zeer gelukkig met Wim, er wordt hen een zoontje geboren en dan lijkt alles volmaakt te zijn. Maar het verlangen naar haar ouders grijpt Wies soms aan en zij denkt meer dan haar lief is aan het geloof dat zij verlaten heeft. Wim kan dat niet begrijpen. Hij voelt daar niets voor en kan er zich ook niet indenken. Haar jongen heeft zij gedoopt op een oogenblik dat zij dacht dat het kind sterven ging. Zij is tegenwoordig bij het sterfbed harer Moeder en later bij dat van haar schoonmoeder, die ook Katholiek blijkt te zijn en in haar laatste oogenblikken om een priester roept, welke te laat komt. Dit schudt Wies geheel wakker, zij gaat met een priester spreken, die haar wijst, welken weg zij gaan moet, en overtuigd dat zij haar man niet zal kunnen bekeeren, maakt zij aan de ongeoorloofde verhouding een eind door eenvoudig weg te gaan. Deze echt Katholieke roman geeft wel een zeer goeden kijk op den „zieken" toestand van het gemengde huwelijk, is met talent geschreven, en kan door ons warm worden aanbevolen.

VIRRES (George) DE GLOEIENDE HEIDE. Vertaald door Marie van den Bosch. (156) f 0,95. J. J. Romen & Zonen, Roermond.

Tusschen de bewoners van Roek, een dorp in het Kempenland en die van Botsem, bestaat reeds een jarenlange vijandschap. Botsem,

dat onder het bestuur van Roek staat, tracht zich aan die heerschappij te onttrekken. De burgemeesterszoon van Roek, Manus Vliebers, heeft een doodelijken haat opgevat voor Derbat, een landbouwingenieur uit Botsem, Manus is verloofd met een godsdienstig meisje, dat hij zeer lief heeft. Door samenloop van omstandigheden ontmoet Manus, de zuster van Derbat, Julie, op wie hij na eenigen tijd verliefd wordt. Hij verbreekt zijn belofte tegenover zijn eerste meisje, dat hieronder erg lijdt. Op een keer hoort zij dat Derbat moordplannen koestert tenopzichte van Manus. Zij waarschuwt Manus, die haar niet gelooven wil en zich des avonds toch naar de plaats begeeft waar Derbat hem opwacht. Tenslotte wordt het meisje getroffen en offert haar leven voor het zijne. Door haar dood betert Manus zich en worden Roek en Botsem weer vereenigd.

SOER (Elise) 'T HOOGE HUIS. (182) Veen, Amsterdam.

Het ging er toch wel raar toe op die oude burchten in den nooit genoeg geprezen „goeden" ouden tijd! Het Hooge Huis te Beesd heeft ook menige romantische geschiedenis tusschen zijn dikke muren zien afspelen, de meest boeiendste heeft de schrijfster in dit verhaal tot een spannend geheel verwerkt: de gevangenneming van den eenen broeder door den anderen, en de strijd tot zijn bevrijding in den tijd van Hertog Karel van Egmond. Een mooie historische roman voor oudere lezers; want het leven van die ruwe tijden is niet geschikt om door jonge menschen gelezen te worden.

LANGE (Fritz) JOHANN STRAUSS DE WALSKONING. (274) f 3,90. Geautoriseerde bewerking van J. L. J. F. Ezerman. J. Philip Kruseman, Den Haag.

Nog pas kort geleden werd in Amsterdam een modelopvoering van „Die Fledermaus" gegeven en bleek ten volle hoezeer de meesleepende muziek van den Weenschen Componist in staat is de harten der toehoorders te beroeren. Kan het wel anders dan dat zijn levensbeschrijving een aaneenschakeling van de grootste successen is, toen hij eenmaal ondanks de tegenwerking van zijn vader den dirigeerstok zwaaide? Jammer dat zijn leven niet zoo vlekkeloos is dat men dit boek iedereen in handen kan geven, maar rijpere lezers, die belangstellen in het leven van zulk een toovenaar in het rijk der muziek, als Johann Strauss was, zullen er zeker van genieten.

HERGESHEIMER (Joseph) TAMPICO. (224) f 2,—. Allert de Lange, Amsterdam.

Govett Bradier is in de petroleumwereld van Mexico een krachtpatser geweest, hetgeen heel wat zeggen wil tusschen de ruwe mannen die daar hun brood verdienen; totdat hij door de

gele koorts gedwongen werd, weg te gaan om zich te laten verplegen. Tijdens zijn afwezigheid is Presby Corew als directeur van de onderneming: Tampico, opgetreden, heeft met ontzaggelijke moeilijkheden te kampen gehad, terwijl zijn vrouw glimlachend toekijkt. Die vrouw, Vida, is een van die raadselachtige wezens die meer op een panter gelijken dan op een engel waaraan haar uiterlijke schoonheid herinnert. Govett komt na zijn ziekte op Tampico terug, vervuld van verlangen naar Vida. Hij is van plan haar mee te nemen, en haar man de zaak eenvoudig uiteen te zetten, opdat hij zich van haar zal laten scheiden, en haar dan een leven als een prinses te bezorgen. Dit prachtige besluit volvoert hij ten deele, maar de ridderlijke figuur van Presby Corew doet iets in hem ontwaken, dat hij nog nooit gekend heeft, dat hij eerst als zwakheid, veroorzaakt door de malaria van zich af wil zetten, maar dat hem toch niet loslaat: zijn Beter IK. De vrouw speelt in samenwerking met den hoofd-directeur Lentz een allerverraderlijkste rol waarvan Corew en Bradier beiden slachtoffers worden, ieder op een andere wijze. Een boek waarin heel veel voorkomt dat wij beslist moeten afkeuren, de vrouwen zelf en de manier waarop de mannen met haar omspringen zijn ergerlijk, maar er komen ook mooie en krachtig geschreven bladzijden in voor, waarom wij het willen voorbehouden alleen voor rijpere lezers die met onderscheiding weten te lezen. Voor anderen moeten wij het ongeschikt verklaren.

HARBOU (Thea von) DE SPION (210). Geautoriseerde vertaling van Piet van Veen. Ned. Uitg. Mij., Amsterdam.

Berlijn wordt onveilig gemaakt door een der geslepenste schurken welke ooit op Gods aardbodem bestaan hebben, een waren duivel in menschengedaante. De geheime dienst heeft tevergeefs haar beste krachten op hem afgestuurd en velen zijn het slachtoffer van hun plicht geworden. Jason, de chef is de wanhoop nabij en belast nu zijn knapsten speurder Net 326 met het ontmaskeren van den schurk. Maar net op het kantje brengt hij er het leven af met de vrouw die hij in de hitte van het gevecht heeft liefgekregen, terwijl hij zijn doel bereikt. De misdadiger wordt ontmaskerd, die zich echter door zelfmoord aan zijn gerechte straf onttrekt. Boeiend en geschikt voor oudere lezers.

FRANK (Alex) VERLOREN GELUK (228) A. J. G. Strengholt, Amsterdam.

Het begin is onschuldig genoeg: Een jong vrouwtje maakt kennis met een vriend van een vriend, die een echte charmeur is, maar overigens een nietsnut. Na eenigen tijd gaat zij zich hoe langer hoe ontevredener voelen en dan beginnen de voetangels en klemmen het boek voor den lezer onmogelijk te maken en ontaardt

het in je reinste pornografie. Het lijkt ons beter om van dergelijke vuiligheid verder te zwijgen; jammer, dat de schrijver zijn talent tot uitbeelden van situaties, dat hij ongetwijfeld bezit, zoo misbruikt.

ELVESTAD (Sven) DE MAN DIE EEN STAD PLUNDERDE (240) f 1,40. Vertaald door P. J. Aerssens. Illustratie van G. J. Overbeek.

In den waren zin van het woord is er in Oslo een plunderaar bezig, die zich alles toeeigent, wat van zijn gading is, terwijl de politie met den knapsten Noorschen speurder A. Krag niet in staat is de hand op hem te leggen, hetgeen den lachlust van de burgerij in hooge mate opwekt. Een zeer onverwachte ontknooping geeft de oplossing van de vele raadsels welke in dit verhaal de aandacht van den lezer gespannen houden. Aanbevolen.

CORDENS (F. J. A. L.) DE SLAPENDE BOEDHA (382) f 3,90. Het Nederlandsch Boekhuis, Tilburg.

Uit een nagelaten manuscript van den heer Ben Rollo heeft de schrijver dit boeiend, avontuurlijk verhaal opgediept, zooals hij in het begin van het boek ons wil doen gelooven. Voor zaken is Rollo met den zoon van zijn Directeur naar Engelsch-Indië gereisd, heeft aan boord aan een rijk Indisch koopman een dienst bewezen, en daarvoor een soort onderscheidingsteeken ontvangen in den vorm van een stukje groen lint.

Zij maken in Indië gebruik van een militairen trein om verder te reizen, worden plotseling in een gevecht gewikkeld, en het groene lint dat Rollo goed zichtbaar heeft opgespeld, redt hun leven. Zij worden ontvoerd en gebracht naar een ongenaakbare plaats, te midden van het hooggebergte, waar een jonge vorstin regeert, die hen vriendelijk bejegent. De beide mannen kunnen niet berusten in hun gedwongen verblijf daar, al is men nog zoo voorkomend voor hen. Zij zoeken overal een uitweg uit dat zonderlinge land, en treffen, op een hunner tochten den kluizenaar van den berg stervende aan. Zij verzorgen den man zoo goed zij kunnen en vernemen van hem het geheim van den tempel. Daardoor komen zij in vele moeilijkheden, Rollo komt in het bezit van een gouden beeldje van den slapenden Boeddha, dat de reden wordt waarom eerst zijn jonge reismakker een ontijdigen dood sterft, en hijzelf later als hij zich veilig waant op zijn kamers in Hamburg, vermoord wordt. Goede avonturenroman voor ieder volwassene, die van dit genre houdt.

CONNER (Sabra) DE PELSJAGERS VAN DEN ZOETWATER-PAS (195) f 2,90. Uit het Amerikaansch vertaald door Jhr. R. H. G. Nahuys. J. T. Swartsenburg, Zeist.

Aangetrokken door het avontuurlijk leven dat zijn Oom, een woudlooper, in zijn brieven beschrijft, verlaat Stent Darter met

toestemming van zijn vader zijn ouderlijk huis, om met zijn onafscheidelijken vriend Freeman Clinton naar het verre Westen te trekken. Op de boot maken zij reeds kennis met een halfbloed, die hun onverzoenlijke vijand wordt en kort daarna met een beroemd woudlooper, van wien zij vernemen, dat de oom van Stent reeds lang gestorven is, vermoord door een Cheyenne. Deze woudlooper en pelsjager, Kit Carson geheeten, neemt de jongens onder zijn leiding en belooft hen tot echte getrainde vallenzetters te zullen vormen. Dan begint voor de beide jongens een leven, dat hen spoedig tot flinke mannen maakt, waarvoor de woestijn geen geheimen heeft, gehard door weer en wind, in vele gevechten met wreede Indianen vaak op het kantje af aan den dood ontsnapt, een leven, waarin hun vijand, de halfbloed, hen niet met rust laat. Een mooi boek, hier en daar een enkele passage, waarin het wat ruw toegaat, maar over het algemeen voor iedereen geschikt.

BUCHANAN (Robert) EEN WINTERNACHT. Bewerkt door Hermannus. (160) f 0,95. Romen en Zonen, Roermond.

In een rustig Fransch dorp woont een edelman met zijn dochter, Blanche. De Fransch-Duitsche oorlog breekt uit en ook Ridder de Gavrolles trekt naar het front. Blanche blijft met eenige bedienden op het kasteel achter. Bij een gevecht van een paar Duitschers, die het dorp op een nacht binnentrekken, wordt een hunner zwaar gewond en Blanche gelast haar bedienden hem naar het kasteel te brengen en verpleegt hem zelf. Op het punt van sterven vertelt hij aan Blanche, in den oorlog een Franschman gedood te hebben, die hem een medaillon gegeven heeft. Hij laat haar dit zien en Blanche herkent dit als dat van haar vader. Zij heeft hierover veel verdriet en wordt zwaar ziek. Dan komt de doodgewaande plotseling terug. Blanche geneest weer en ook de Duitscher herstelt. Alles keert zich ten goede en de verloving van Blanche met dèn Duitscher is het gelukkig einde.

Boeiende ontspanningslectuur voor iedereen.

BEEDING (Francis). DE ZES. (394). f 1.25. Jacob van Campen, Amsterdam.

Geoffrey Carroll reist voor zijn plezier in Italië, hij heeft het liefste meisje van de wereld ontmoet en vermeit zich terwijl hij terugkeert van een tochtje naar het Nemi-meer, in het heerlijke vooruitzicht de aangebedene zijns harten weldra te zullen weerzien. Hij wordt dan plotseling in een reeks gevaarlijke avonturen gewikkeld, die de moeite waard zijn om te lezen. Een echt spannende geschiedenis voor volwassenen geschikt.

BOWER (B. M.) DE LACHENDE COWBOY. (204) f 1,20. Bewerkt door C. C. Bender. Seyffardt, Amsterdam.

Lijkverbranding, krijgsrumoer, Indianenkampen. cowboys, whis-

ky, brand, en daar midden in een jonge dame die naar een Oom komt zoeken, het zwarte schaap der familie, maar na den dood van haar moeder haar eenige bloedverwant. Alles bij elkaar wel een zeer boeiend geheel, zooals Bower dat schrijven kan. Voor de liefhebbers.

BUFFALO CHILD LONG LANCE (Opperhoofd). ZWARTVOET. Vertaald door Dr. Joh. W. de Stoppelaar. (301). f 2.90. Scheltens en Giltay, Amsterdam.

Het jonge opperhoofd Buffalo Child Long Lance verhaalt ons zelf hierin van zijn jeugd, de meestal Spartaansche opvoeding, het zware en vermoeiende reizen en trekken, de nijpende koude in hun wigwams en de voor ons vreemde levensgewoonten van zijn stam. In kleurige tafreelen schetst hij den krijgsdans, en de gevechten met de stammen der Sioux, de Cree's en de Craws. Ook het overgaan tot het beschaafde leven van den blanke, de strijd die de geboren Indiaan voeren moet, vooral om het zwerven, waarvan hij zoo houdt, op te geven, worden ons hier sympathiek geschilderd.

Een bijzonder interessant boek, met verschillende mooie platen naar foto's. Geschikt voor volwassen lezers.

ALMA DE MEA. MAN EN VROUW. (390) Allert de Lange, Amsterdam.

Een vorig boek van Alma de Mea (Levensdrang) is geprezen als knap werk van een geboren vertelster, een zuivere psychologische analyse, spannende, onderhoudende lectuur. Dit oordeel kan niet worden overgenomen voor haar nieuwen roman. Ook hier analyseert zij, vooral haar twee hoofdpersonen, en volgt daarbij een vaste lijn, maar nu worden analyse en beschouwing gesteld boven de handeling. Haar menschen redeneeren, dikwijls en zwaar, over het verschil in geaardheid van man en vrouw, over de Nederlandsche huwelijkswetgeving, over passie in de liefde, enz.; elke gebeurtenis wordt voorafgegaan en gevolgd door beschouwende bladzijden, en wel zoo, dat niet allereerst van boeiende lectuur kan worden gesproken. Bovendien maakt de schrijfster den indruk, dat zij overal woordkunst wil geven, hetgeen tot resultaat heeft, dat de lezer expressieve passages ontmoet, maar ook soms wrevelig wordt: wanneer iemand, zelfs de held van het boek, een lucifer aanstrijkt of een heel eenvoudig zinnetje zegt, kan dat ook in heel gewone woorden gezegd worden, zonder plastische litterairiteit. Van Deysel heeft ons op dit gebied meer dan voldoende gegeven.

Daar staat tegenover dat de roman niet zoo hopeloos onbelangrijk is als veel tegenwoordige productie. Alma de Mea maakt ook den indruk eerlijk te willen zijn. Zij houdt vast aan haar karakters, tot een goeden afloop, die gelukkig niet het traditioneele en banale happy end is, een afloop zonder concessies of compromis. Afzonderlijk mag wel genoemd worden de krachtige figuur van den priester.

Deze moderne roman van het huwelijk, van sterke menschen en zwakkelingen, bevat veel dat voorbehoud oplegt tot geestelijk en verstandelijk volwassenen.

GOGOL (Nicolas). TARASS BOULBA. DE KOZAKKENHOOFDMAN. (132). Geb. f 1.25. N. V. v. Munster's Uitg. Mij., A'dam.

Gogol is de grondlegger van het Russische realisme, dat de wereldlitteratuur met meesterwerken heeft verrijkt. Al mogen de volgende auteurs van hem zijn afgeweken, — oorspronkelijke figuren kunnen bezwaarlijk gelijke wegen bewandelen — hij is toch, meer dan Poeschkin, de eerste geweest, die voor de romantiek het werkelijke leven stelde.

Gogol was ook humorist, al valt zijn humor den Westerling ook menigmaal wat vreemd. Uit *Tarass Boulba* spreekt echter, meer dan humor, zijn dramatisch talent. In het boekje worden de woeste bedrijven verhaald van den Kozakkenhoofdman en de zijnen, ten tijde der Poolsche overheersching. Zelf afkomstig uit het Zuiden, het gebied der Kozakken, heeft hij de Kozakkenmentaliteit, met haar primitieve aandoeningen en spontaan zich uitlevende hartstochten, kunnen aanvoelen, en die vastgelegd in *Tarass Boulba.*

De eigenschap, welke Gogol typeerde, die van analyseeren, valt ook in dit werk te onderkennen. Op de schildering van een grootsch tafereel, wordt daardoor soms een penseelstreekje aangebracht — weergave van een kleine bijzonderheid — waardoor de harmonie der compositie verbroken wordt.

Het was een goede gedachte van de uitgeefster, dit werk in haar serie Opgang-Bibliotheek op te nemen. Volwassenen.

MADELING (Aage) HET LANDGOED OP DE MAAN. Een Robinsonade. Uit het Deensch vertaald door Dr. Annie Posthumus. (295). N. V. Nijgh & van Ditmar's Uitg. Mij., Rotterdam.

Veel Deensche romans zijn van een opvallend sterken psychologischen inslag. Zij trachten zich den zin van het leven en van de ziel te realiseeren, door bespiegelingen, door zich in hun diepste wezen te dringen, door de fijnste trillingen te registreeren, of door de reacties van de heftigste botsingen vast te leggen.

In *Het Landgoed op de Maan* — welk landgoed niet op de maan ligt, maar in een afgelegen deel van Zweden — is het Hendrik Ungau, die het zielsproces, het levensproces doorloopt en beleeft. Hij is een, na den oorlog afgedankt vliegerofficier, die een vervallen landgoed in Zweden erft en daar vrijwel alleen gaat wonen. Er is weinig actie in het boek. Filosophische beschouwingen wisselen af met de beschrijvingen van gewone dagelijksche bezigheden, die, door de harmonische afwisseling met het beschouwend gedeelte en door de visionaire dichterlijke taal, waarin ze verteld worden, alle banale

burgerlijkheid missen, maar als het ware op een hooger plan komen. De natuurbeschrijvingen zijn innig-mooi en oorspronkelijk.

Daar de wijsgeerige overwegingen echter verre van parallel loopen met de Christelijke opvattingen, moet dit boek voorbehouden blijven voor flink onderlegde volwassenen.

HOOG NOOIJ (A. de). „CARLA". (246). J. Mulder, Gouda.

Carla Steenwijk, het jonge meisje, dat wij uit den roman van deze schrijfster „Eva's tweede jeugd" reeds kennen, speelt in dit boek de belangwekkendste rol. Zij woont in het gezin van haar zuster Lucie, die te zwak is om haar huishouden waar te nemen, en vervult daar zoo goed mogelijk de huishoudelijke plichten, maar tegelijk kan zij haar mondain leventje niet geheel en al opgeven en gaat zoo nu en dan naar dancings in Amsterdam met haar vriendin, Kitty, een mannequin. Op een dier avonden leert Carla Dolf kennen, met wien zij zich ten slotte verlooft en trouwen gaat. Zij heeft Dolf van harte lief, maar laat het niet te veel blijken en spreekt met hem af, dat zij in hun huwelijk elkander geheel vrij zullen laten. Elk voor zich gaan zij uit, wanneer het hun invalt, zonder zich aan elkander te storen en voelen zich beiden zeer ongelukkig onder deze afspraak. Op een avond ziet Dolf zijn vrouw in een uitgelaten troepje dames en heeren in een der dancings en hoort van een zijner kennissen eenige minder vleiende opmerkingen aan het adres van dit wufte vrouwtje. Dit voorval wordt de aanleiding tot een verklaring tusschen hen beiden, waarna zij hun modern huwelijk veranderen in een degelijk, ouderwetsch, waarin man en vrouw één zijn. Het boek geeft de huidige toestanden van het flirtgedoe en mondaine leven der jonge meisjes goed weer en heeft veel verdiensten, maar wij moeten het toch voorbehouden voor ouderen.

LöNS (Hermann). DE HUIZEN VAN DEN OLDENHOF (178). f 1.25. Schoonderbeek, Laren, N.-H.

Op zijn bekende, men zou kunnen zeggen haast mediteerende wijze, vertelt Löns in dit boek over het wel en wee op de oude boerderij en men komt spoedig onder de bekoring van de rustige manier, waarop hij zijn menschen voor ons laat leven. Een boek om aan te bevelen voor volwassenen.

PRIEM (G. H.) HET GOUD VAN DEN PHARAO. (140). Ned. Uitgevers-Mij., Amsterdam.

Professor Heinrich Kugel reist met zijn pupil, Prins Peter August von Lippe, in Egypte en doet de merkwaardige ontdekking van een papyrus, waarin een aanwijzing wordt gegeven naar de bergplaats van een schat der Pharao's. Hun gids is een zonderling individu, die zoo nu en dan in trance raakt en vreemde verhalen doet uit

den tijd der dynastieën. Hij ziet de kans schoon, laat zijn gezelschap in den steek, vindt den schat, verstopt deze op een onvindbare plaats, gaat zelf in het graf van den Pharao liggen, omdat hij zijn stervensuur gekomen acht, waar hij door een slang gebeten wordt en sterft. De professor en zijn prins hebben aangenaam gezelschap gevonden in een Amerikaansche jongedame, op zoek naar een mummie voor haar salon. Zij volgen den gids, vinden hem en ook den schat, terwijl een verloving van den prins met de ondernemende Miss de beste vondst van alles blijkt te zijn. In orde.

EECKEL (Herwin). T'ONZENT IN 'T WESTLAND. Standaardboekhandel, Brussel. 35 frs en 50 fr. 1930.

Als Herwin Eeckel den moed had dit 425 bladzijden lange boek tot 200 in te korten en meedoogenloos alles te schrappen wat er overbodigs in staat, dan kregen we een boek met sappige vertellingen van te lande. Want vertellen kan Herwin Eeckel, vertellen zonder kommernis om litteratuur of fraaidoenerij, vertellen enkel om te vertellen, leutig en droevig, met zin voor de kleurige expressie, voor het typische van 't geval. „'t Onzent in 't Westland" is een encyclopedie van het Vlaamsche dorpsleven. Juist wegens zijn naïeve bedoelingloosheid is het een Katholiek boek in hooge mate. Maar het is geen boek voor kinderen: men geve het slechts (zie bijv. : quasi una fantasia, bldz. 266) volwassenen in handen.

Van diverse Pluimage

WENTSCHER (Dr. Max). „METAPHYSIK". (155). 2 fig. R.M. 1.50. W. de Gruyter & Co., Berlin. 1928. (Sammlung Göschen No. 1005).

Het doel van de „Sammlung Göschen" is, „in Einzeldarstellungen eine klare, leichtverständliche und übersichtliche Einführung in sämtliche Gebiete der Wissenschaft und Technik zu geben." Maar nu vraag ik mij toch af, hoe kan dit boekje, waarin een reeks zwevende en onzekere beschouwingen worden ten beste gegeven over het „Substanz-Problem" en het „Kausal-Problem", aanspraak maken ook maar in de verte aan dat doel te beantwoorden voor die wetenschap, die den naam draagt van „Metaphysik"?

Niets over het „zijnde" als zoodanig — niets over het wezen en het bestaan — niets over het mogelijke — niets over de transcendentale attributen van het zijnde, noch over het accident, de quantiteit of de relatie! Bijna niets dus over hetgeen men de kern zou kunnen noemen van de algemeene metaphysica. En in het weinigje, waarover de schrijver lang uitweidt, vindt men geen significa, geen distinctie, geen methode, geen scherpe conclusies! Als de leek in philosophicis nu hieruit moet halen wat metaphysica is! Neen, dan heeft de „Samm-

lung Göschen" gelukkig heel wat betere nummers gehad. Dit boekje doet haar geen eer aan.

COMMISSARIS, (Aug. C. J.). VAN TOEN WIJ VRIJ WERDEN. Deel II. (274). f 2.50 J. B. Wolters' U. M., Groningen, Den Haag.

Met dit 2e deel werd het werk voltooid, waarin eenige hoofdstukken werden behandeld uit de geschiedenis der Katholieke Kerk in Nederland sedert 1795. Het 2e deel bestrijkt meer bepaald het tijdvak 1853—1903. Uiteraard wint dit boek het in belangrijkheid van het 1e deel, daar hierin een brok historie wordt verwerkt, waarvan wij thans den onmiddellijken invloed ondergaan, en waarvan wij de directe voortzetting beleven.

Ook onder de intellectueele Katholieken valt nog vrij dikwijls een opmerkelijk tekort te constateeren aan kennis van den ontwikkelingsgang van het Katholieke volksdeel in de 2e helft der 19e eeuw. Terwijl de kennis dier geweldige evolutie toch onontbeerlijk is voor het juist verstaan van het heden en voor het zich oriënteeren op de verdere ontwikkeling in de toekomst.

Naast meer algemeene overzichten, worden de leidende figuren behandeld, als Mgr. Zwijsen, Smits, Cramer, Dr. Nuyens, Thym en Mgr. Schaepman. Al werd het boek hoofdzakelijk voor het middelbaar onderwijs geschreven, toch wenschen we het een ruime verspreiding toe onder alle ontwikkelde Katholieken. Vooral ook wegens de litteratuur-opgaven, die tot breeder studie den weg kunnen wijzen.

CONWAY (Fr.) C. S. P. VAN DE DUISTERNIS NAAR HET LICHT. Uit het Engelsch vert. dor P. B. d'Hooge, O. F. M. Geloofsverdediging, Ploegstraat 23, Antwerpen. 1929. f 2.25.

Dit boek van den Z. E. P. Conway, Paulist, werd door Amerika verspreid in oplagen, die thans het getal 2213000 bereikten. Het geeft antwoord op alle mogelijke moeilijkheden, die tegen het geloof gemaakt worden. Het is in populairen toon geschreven en uitgegeven. Het telt 428 bladzijden en bevat een waar arsenaal voor ieder, die zich apologetisch scholen wil.

KNUTTEL (Dr. Jan) WERKEN VAN G. A. BREDERO. IIIde deel. Liederen, Gedichten en Proza. (584) f 17,50 en f 20,—. Sijthoff, Leiden, 1929.

Een magistrale uitgave met een lange oriënteerende inleiding en voetnoten ter verklaring van den tekst. Een prachtwerk voor vakmenschen en bibliotheken, voor alle beminners der vaderlandsche letteren. Men herinnere zich dat Bredero geen lectuur voor allen is.

BYNEN (Lambert) DE LITURGIE IN HAAR WEZEN EN BETEEKENIS. f 0,90. Malmberg, 's-Hertogenbosch.

Een handleiding voor Middelbare Scholen, die velen welkom zijn zal.

VERBEETEN (J. J.) NAAR LOURDES. Een reisverhaal. f 1,40. Malmberg, 's-Hertogenbosch.

Verbeeten beschrijft hier op onderhoudende wijze zijn reis naar het genade-oord. Het boekje bevat een aantal illustraties.

HOLWERDA (Dr. J. H.) DORESTAD EN ONZE VROEGSTE MIDDELEEUWEN. (153) f 3,75. Sijthoff, Leiden.

Dr. Holwerda schrijft hier de geschiedenis van een der oudste steden van Nederland, Dorestad, het tegenwoordige Wijk-bij-Duurstede.

STRACKE (Dr.) S. J. BEATRIJS IN DE WERELDLETTERKUNDE. Standaard-Boekhandel, Brussel. 1930. 2.50 fr.

Deze brochure bevat een lezing van Pater Stracke over Beatrys. Pater Stracke is een man van temperament, die veel van Vlaanderen houdt, en daar hij lang in 't buitenland gewoond heeft, ziet hij scherp de deugden en gebreken van Vlaanderen. Behalve over de Beatrys-sproke zegt hij ook behartenswaardige dingen over zijn geliefd Vlaanderland.

SEUBRING (G.). VAN NOORD NAAR ZUID. (310). Geb. f 5.90. N. V. Swets & Zeitlinga, A'dam.

Van Noord naar Zuid, d.w.z. dat de schrijver geheel Afrika, van het noorden tot het zuiden, doorreisd heeft, met kameelen, ezels en ossen; een reis, die meer dan zes jaar geduurd heeft. „Het doel van mijn reis door Afrika", schrijft de reiziger, „was in de eerste plaats om gegevens te verzamelen omtrent de geschiedenis en de kultuur der primitieve stammen, doch omdat dit werk slechts bedoeld is als een reisverhaal, achtte ik het niet op zijn plaats de verschillende gegevens van wetenschappelijken aard hier te behandelen."

Het mag dan zijn, dat zijn eigenlijk wetenschappelijk materiaal niet in dit boek verwerkt is, toch geeft de schrijver nog tal van bijzonderheden, daaraan nauw verwant, zoodat het boek alleen daardoor reeds ver boven het gros der talrijke bestaande reisboeken komt te staan.

Maar er is meer. Vlot, prettig, eenvoudig, vertelt de schrijver van zijn jarenlange, moeilijke reis door Afrika, waarbij hij menigmaal in levensgevaar verkeerde. De verhalen van avonturen, van zeden en gewoonten der talrijke volkeren waarmede hij kennis maakte, de opmerkingen over kultuurvormen, het voegt zich alles tezamen tot een langen, spannenden roman die men ademloos uitleest. Wij meenden verzadigd te zijn van reisboeken-lectuur; we hebben ons vergist, want we hadden toen nog niet met „Van Noord naar Zuid" kennis gemaakt. Dit werk, geheel apart staand van alle andere wer-

ken in het genre, bevelen wij ieder, zonder voorbehoud, ten zeerste aan.

De, eveneens geheel bijzondere, illustraties zijn achter in het boek bijeengevoegd.

VAN HOUTE (I. C.) en VOS (G. J.) MOEILIJKE KINDEREN. Kemink & Zoon, Over den Dom, Utrecht. f 2.75. (186).

Een boek, dat wij met genoegen gelezen hebben en gaarne aan ouders en opvoeders, ook van niet-moeilijke kinderen, aanbevelen. Vele kinderen worden moeilijk door de opvoeding die ze ontvangen. Dit boek nu wijst er op, waarvoor men zich als opvoeder zoo al te hoeden heeft en geeft menigen kostelijken raadslag.

Achtereenvolgens worden behandeld: zuigelingenleeftijd, kleuterleeftijd, schoolleeftijd, rijpingsjaren en de neuropathische constitutie, dit alles ingeleid door een algemeen gedeelte.

Een Katholiek auteur zou zich in sommige gedeelten anders uitgedrukt hebben, over sommige onderwerpen andere appreciaties tot uiting gebracht hebben. De lezer, die dit boek ook critisch kan lezen, zal echter ongetwijfeld van den inhoud met veel vrucht kennisnemen.

AUER (Ludwig). NIEUWE WEGEN NAAR 'T OUDE DOEL. Vertaald door Fr. S. Rombouts. (229) Jongensweeshuis, Tilburg.

Frater Rombouts brengt ons, de, ook in Ons Eigen Blad verschenen, vertaling van een der werkjes van den in 1914 overleden Beierschen paedagoog, Ludwig Auer. Inleiding en naschrift orienteeren ons over zijn tijd, zijn beteekenis en zijn andere geschriften.

Dit boek is niet zoozeer, wat misschien de titel zou doen verwachten, een theoretische aanwijzing van nieuwe onderwijs- en opvoedings-methoden, het is meer het levendige, soms wat wijdloopige, verhaal van Auer's eigen leven en arbeid, zijn streven: de school en al zijn krachten daarbuiten dienstbaar te maken aan de vorming van het ware Katholieke leven. Met een groot Godsvertrouwen pakt hij zijn taak aan, komt van de eene onderneming geleidelijk tot de andere en wordt de stichter van het Cassianeum, een modelinrichting voor paedagogische studie en practisch opvoedkundig werk.

Wat Auer beschrijft is niet alleen als kijkje in het verleden merkwaardig, het is eveneens van veel belang voor onzen tijd en geeft genoeg ter overdenking voor onze onderwijzers, internatenleiders, en ...... niet te vergeten voor onze Catechismusdocenten.

CLEERDIN (Vincent). SAGEN VAN BRABANT. Met houtsneden van J. Franken Pzn. (90). W. L. en J. Brusse, Rotterdam.

'n Zevental sagen den boeren van het Brabantsche land afgeluisterd en naverteld. Sagen uit alle eeuwen, tot uit de vorige zelfs, waar-

onder een enkele bekende, zooals het Wiel van Heusden. Elke sage wordt ingeleid door een houtsnede van J. Franken.

Voor liefhebbers een weerklank van volksgeest en vaak ook van volksgeweten. Al missen we den warmen toon, aan vele sagevertellers eigen, toch heeft deze verzameling als zoodanig haar eigen verdienste. Geschikt voor iedereen.

DE HAAN's PRACTISCH JAARBOEKJE VOOR 1930. (320). f 1.—. W. de Haan, Utrecht.

Werkelijk een handboekje dat er zijn mag! Wij hebben bij verschillende gelegenheden de proef genomen en deze vraagbaak heeft ons niet teleurgesteld, zoodat wij het van harte kunnen aanbevelen.

WALISZEWSKI (K.) KATHARINA DE GROOTE. (333). Nederl. bewerking door C. F. van der Horst. W. de Haan, Utrecht.

Een uitgebreide biografie der „Semiramis van het Noorden", waarvan de lezing, wegens het zedeloos leven dezer vorstin, voorbehouden moet blijven tot ervaren volwassenen.

VAN DE VELDE (Th. H.) ANANKè. TOONEELSPEL IN DRIE BEDRIJVEN. f 1,90 en f 2,75. Leidsche Uitgevers Mij., Leiden. 1929.

Omdat Th. H. van de Velde de schrijver is van het bekende boek „Het Volmaakte Huwelijk" en zijn meening meer dan, zeggen we „tooneelwaarde" heeft, bespreken we hier zijn tooneelstuk „Anankè".

Anankè zit vol- overvolgepropt met huwelijks- en moederschapsproblemen: het is meer een kunstig opgebouwd kaartenhuis dan een drama. Al is het geen tendenzstuk en lost het de problemen niet op, de wijze, waarop het die ter sprake brengt, druischt rechtstreeks in tegen de Christelijke zedewet. Dr. Hansen, dit is de korte inhoud, die uit conservatisme, niet uit geloofsgeest, tot nu toe vasthield aan de traditioneele opvattingen omtrent huwelijk en moederschap, ziet zich onder den druk der omstandigheden gedwongen deze opvattingen prijs te geven en de nieuwere meeningen en practijken te aanvaarden. Practisch is het stuk een pleidooi voor de absoluut antichristelijke ziens- en handelwijzen der moderne ongeloovigen, zoodat het stuk ten strengste is af te keuren.

BOZZANO (E.) PSYCHISCHE VERSCHIJNSELEN IN HET STERVENSUUR. Nederl. bewerking van A. Sparenburg. f 2.90. Hollandia-Drukkerij, Baarn, 1929.

Het boekje bevat een groot aantal gevallen van eigenaardige verschijnselen en verschijningen aan stervenden. Schrijver en bewerker halen hoog op over de zoogenaamde nieuwe wetenschap der „Metapsychica", die handelt over de krachten, de relaties en verschijnse-

len der zielen buiten het natuurlijke, op gewone wijze waarneembare om. Deze verschijnselen trachten schrijver en bewerker te verklaren in spiritistischen zin. De Katholieke Kerk veroordeelt het spiritisme als een dwaling, zoodat dit overigens onbeduidende boekje geen lectuur vóor Katholieken is.

VERGILIUS MARO (P.) DE GEORGICA EN BUCOLICA. In de oorspronkelijke versmaat vert. door Mr. H. J. Scheuer. f 2.50. Sijthoff, Leiden.

Mr. H. J. Scheuer heeft van zijn vertaaltalent blijk gegeven door de Metamorfosen van Ovidius in de oorspronkelijke maat over te zetten. Thans biedt hij den belangstellenden lezer een vertaling van Vergilius' Georgica en van drie zijner herderszangen. Hoe ver staan wij reeds van de Renaissance, dat zulk een werk door velen als een excentrieke liefhebberij gevoeld wordt. Een romannetje van Mej. X of IJ wordt gretig vertaald en gelezen en. . . . gij, o onsterfelijke zwaan van Mantua! . . . . . . „Ite, meae, felix quondam pecus, ite, capellae!"

WOLTHUIS (G. W.) HET DRAMA IN DE MIDDELEEUWEN. J. M. Meulenhoff, Amsterdam. 1930.

Een korte verhandeling over het ontstaan en de vertooning van het middeleeuwsche drama, mèt een korte bespreking der tot ons gekomen stukken vormt de eerste (kleinere) helft van het boekje. In de tweede helft geeft Wolthuis een bloemlezing uit het tevoren besprokene. Een aantal illustraties versieren het boekje. Voor belangstellenden biedt het een goed overzicht over de middeleeuwsche dramatiek in de Nederlanden.

DE JONGE (L.) S.J. DE ORDE DER JEZUIETEN. IIde deel. STRIJD EN ONDERGANG 1661 — 1773. (322) f 2.25 en f 2.75. Dieben, Wassenaar.

Pater Dr. L. de Jonge S.J. heeft het plan opgezet en voor tweederde reeds uitgevoerd om in drie deelen de geschiedenis der Sociëteit van Jesus te „schetsen" (zoo staat er op het titelblad). Historici van naam hebben het werk als deugdelijk en objectief geprezen. Voor Katholieken (niet-Katholieken zullen zich in dezen niet zoo licht door een lid der orde zelf laten voorlichten) die belangstellen in de geschiedenis der orde en der Kerk, is het een waardevol boek. In dit tweede deel vindt de lezer den eigenaardigen strijd in de missielanden van Oost en West beschreven, alsmede de tegenkanting der Bourbonsche hoven tegen de orde en eindelijk de opheffing. Een boek dat wij gaarne aanbevelen.

Varia

VIGILE. Bij Grasset te Parijs gaat een nieuw Katholiek driemaandelijksch tijdschrift verschijnen, *Vigile,* waarvan François Mauriac de leiding zal hebben. De Katholieke schrijvers, waaronder ook Paul Claudel, die geen vrede meer nemen met de hegemonie van André Gide in de *Nouvelle Revue Française* en willen breken met den uitgever Gallimard, zullen zich rond dit tijdschrift scharen. De Katholiek Henri Massis heeft onlangs den strijd tegen Gide geopend door een fellen aanval op hem in de *Revue Universelle.* De nieuwste uitgaaf van Gide is „Robert", een vervolg op zijn laatste boek „L'école des femmes". Dit was het dagboek van Evelyne; „Robert" is het dagboek van haar man, een echt Gideaansche fictie, die 't hem mogelijk maakt alles door de mannelijke bril te laten zien. Het is een fijn gecamoufleerde aanklacht tegen het Katholicisme.

GABRIELE D'ANNUNZIO is een kerk aan 't bouwen, waarvoor hij ijverig gelden inzamelt. Hij woont tegenwoordig aan het Garda-meer en ontvangt zijn bezoekers gekleed in een Franciscanenpij. Ook zijn bedienden dragen monnikskleeding, de keukenmeid heet zuster Philomena. In zijn eetkamer staat een groote doodkist, waarin hij eenmaal wil begraven worden. Zondaarsinkeer of een dichtergril?

DR. P. C. BOUTENS. Op 20 Februari is Boutens 60 jaar geworden. Naar aanleiding daarvan schreef A. Reichling in „De Maasbode" (Woensdag 19 Febr.):

„Boutens heeft een levensopvatting die, in de eeuwen geworteld, toch ook alle eeuwen buiten elk leven gestaan heeft dat trachtte zichzelf volkomen te ontplooien. Zijn Liefde-in-schoonheid, zijn Platonisme, zijn zich zelf-zijn ook hierin, (omdat zijn intellect te scherp is om niet de mogelijkheid der vervolledingig van een traditioneel gegeven te zien) het is een onderpand van zijn onverganklijkheid, het is ook de oorzaak van de stilte die rond hem heen ontstaat. Zijn vrienden zullen hem vieren, men zal al de schoonheden van zijn taal herdenken.

Maar, hij heeft de jeugd niet, hij zal haar ook niet hebben en mag haar niet hebben. Het „onbeschaafbaar volk" waarboven hij zichzelf stelde, wreekt zich. Uit zijn midden groeit het geslacht dat ook eigen banen kiest en dat Boutens' hooge wegen „onvruchtbaar" of „onmenschelijk" doemt. En, het heeft gelijk, omdat de Liefde-in-Schoonheid één der wegen is van de menschelijke trots die geen schuld en lijden aanvaardt. De liefde breidt wijder armen dan dat daarin alleen de Schoonheid rusten zou.

Het dogma der autonome schoonheid is hard als een juweel. Het kan niet vrij doen spreken „cupio dissolvi", het dwingt tot het motto dat boven deze regelen staat. Het doet een leven immer eindigen in gemis, omdat het noodzakelijk uitgaat van het zichtbare, van datgene wat vergaat of achterblijft."

Gott in Frankreich?

door J. v. H.

De eigenaardige vraagtitel van dit boek prikkelt tot kennismaking. Sfinxachtig prijkt hij op den omslag met het bescheiden bijschrijft: Ein Versuch[1]). Friedrich Sieburg (wie is Friedrich Sieburg? — een onbekende, die 't niet blijven zal!) heeft een poging gewaagd, een stoutmoedige, voor een Duitscher bijna roekelooze poging om Frankrijk „als Verführer. als geistige Welt, als Lebensform, als Widerstand in der europäischen Politik" te beschrijven. Een „Auseinandersetzung mit dem Phänomen Frankreich."

Het is een brillant, met begrijpende sympathie geschreven Essay (ein Versuch!) over Franschen geest en Fransche cultuur. Frankrijk blijft het wonderkind van Europa, het land van het eeuwige classicisme en van de wonderlijkste vernieuwingen, van traditie en revolutie, van soberheid en verkwisting, het land van klare geestelijkheid en van troebelen hartstocht, het land van Pascal en van Rousseau. Frankrijk is een compendium van Europa en wie de Europeesche geschiedenis in overzicht te schrijven kreeg, zou volstaan met de lotgevallen van Frankrijk naar binnen en naar buiten te beschrijven.

Het phenomeen Frankrijk heeft Sieburg gegrepen: hij heeft ermee geworsteld en het niet losgelaten, tot het hem gezegend heeft, zooals Jacob niet afliet van den engel. Het beste in dit boek, het begrijpend indringen in Frankrijks wezen, is een vrucht van Fransche cultuur, de zegen van den engel. Sieburg is geen geloovig Christen en dit bepaalt, maar ook vertroebelt zijn standpunt. De genius der Fransche geschiedenis is zoo doortrokken van Katholicisme, zoo vochtig van doopwater en van de Koningszalving te Reims, dat hij zonder verwante instelling moeilijk begrepen wordt.

Merkwaardig is Sieburgs verantwoording: warum ich über Frankreich schreibe? Weil es, zoo luidt 't daar o. a., ein Land in der Welt geben muss, das einen kompakten Widerstand, ein solides Bollwerk gegen die Vervollkommung der Menschheit bildet, dergestalt, dass die private Glückseligkeit auf Schritt und Tritt über die der Allgemeinheit triumphiert......

Weil ich nicht zu entscheiden wage, was besser ist; ein vollkommenes System der socialen Fürsorge oder ein unerschöpflicher Vorrat an Weissbrot und Rotwein......

Weil in Frankrijk zwar alle Statistiken falsch, aber alle Masse richtig sind........

Weil die Maschine zur Beschaffung von freier Zeit für Menschen dienen sollte, anstatt eine göttliche Verehrung zu geniesen.

Na deze paradoxale bekentenissen zou men een enthousiaste eed van trouw aan het Fransche vaandel verwachten als bergend in

---

[1]) *Friedrich Sieburg.* Gott in Frankreich. Ein Versuch. Societätsdruckerei. Frankfurt a. M. (337) 1929. 7 M. en 10 M.

zijn plooien het heil der komende menschheid. Maar Sieburg weet zich te bedenken waar dit noodig is en de „camelot" du roi wordt een nuchter realist.

„Elke weg die tot de kern van Frankrijks wezen voert, moet uitgaan van Jeanne d'Arc." Dit is een zijner axioma's. Meer dan Mozes was voor Israël, is zij geweest voor haar land, haar volk. Zij heeft Frankrijk gered in de vijftiende en in de twintigste eeuw. Haar „Stemmen" zijn de „Stemmen" van heel Frankrijk geworden. „Das irdische Frankreich, das im Triumph seiner Vernunft nicht müde werden kann goldene Seile in den Himmel zu werfen, um an ihnen seine Bestimmung zu verankern, feiert dieses Mädchen heute inbrünstiger denn je." Jeanne bezat het krijgs- en staatkundig genie in hooge mate. Haar krijgsdaden waren even doordacht als die van Napoleon of Moltke. Aldoor meer heeft de geschiedenis haar gelijk gegeven en haar initiatief bewonderd. Door de zalving van Karel VII, de vernietiging van het verdrag van Troyes en het terugdringen der Engelschen bereidde zij de vereeniging van Frankrijk voor, zooals Richelieu die later voltooide en de revolutie ze vereeuwigde. Zij gaf aan de Fransche geschiedenis die zinrijke rechtlijnigheid terug, die Frankrijk tot op vandaag als een wonder van aaneengeslotenheid en innerlijke logica doet gelden. „Die Jungfrau hat Frankreich zu dem prachtvollen und unausstehlichen Land gemacht, das es heute ist, und ihm für alle Zeiten die Gewohnheit eingeflöszt, sich auf alle groszen Ideen, Gefühle, Gestalten, Regungen und Ereignisse zu stürzen und sie dann sogleich als französisch dem Wesen und Ursprung nach zu bezeichnen." De Pucelle is volgens Sieburg de schepper geweest van de grootste aller haeresieën, het religieuze nationalisme. Zij heeft het Gallicanisme veroorzaakt en heeft 't eerst de belangen Gods met de belangen van Frankrijk geïdentificeerd.

Wij willen niet alle Franschen vrij pleiten van een al te sterke neiging om hun „douce patrie" tot dè civitas Dei te verklaren — de geschiedenis van Jeanne d'Arc maakt die neiging overigens begrijpelijk! —, maar Jeanne zelf is aan die ketterijen volmaakt onschuldig. Zij heeft slechts haar bijzonder geval te verdedigen en Katholieken weten, dat zij God aan haar zijde had. God en de Kerk veroorloven mij een inbreker hardhandig aan de deur te zetten, zelfs zonder hemelsche „Stemmen".

Voor een Duitscher, vooral als hij buiten het Katholicisme staat, is het moeilijk de praerogatieven van het zusterland te eerbiedigen. Sieburg echter heeft te lang in Frankrijk geleefd, van te nabij zijn polsslag gevoeld om niet de Gallische bekoring te ondergaan. Het land der geboren kruisvaarders is vaak de toevlucht der Christenheid geweest en het heeft de zachte vlam der beschaving bewaard. Eeuwenlang vormde het de rijkste en geslotenste cultuurgemeenschap, die sinds Rome's val op aarde gebloeid heeft en waarschijn-

lijk is het dit nog. Het voelt zich de Christelijke voortzetting van het Latijnsche wereldrijk, maar het staat voor een crisis. Het leeft thans in een toestand van motiveering. „Het tracht zich rekenschap van zich zelf te geven, het bewondert zich, beschouwt zich, ja het betwijfelt zich! het confronteert zich, zijn onmetelijke cultureele rijkdom overziende, zijn onuitputtelijke historische krachten metend, met het heden, het ziet de branding eener nieuwe wereld rondom stijgen en in plaats van een golf in die zee te worden, wil het liever een Ark wezen, wil het deuren en vensters sluiten om dan op de rots der eeuwigheid te stranden." De Kruisvaardersnatie heeft de handen vol om de woorden „Gesta Dei per Francos" blijvend waar te maken. Het Katholicisme moest niet slechts een levensbeginsel, het moest een maatschappelijk, politiek, ja zelfs een staatkundig begrip zijn om door Frankrijk als het ware Katholicisme erkend te worden. In dit licht is het ook nu nog een Katholiek land. De eenige, die Frankrijk hierin had kunnen weerstaan, was Pascal. Hij was wellicht de eenige Fransche geest, die niet enkel Franschman was. Hij was Christen.

Geen enkele dezer geestrijke charges is onvoorwaardelijk te onderteekenen en toch!....ze hebben hun bekoring! Verrassende dingen weet Sieburg over het karakter van den Franschman te zeggen.

Franschman zijn bestaat niet in stamverwantschap, in gelijkheid van haarkleur of schedelbouw, maar in een bepaalde opvatting van den geest der natie, in het zich voelen als erfgenaam, als voortzetter en voltooier van het oude Rome en de Latijnsche wereld. Komt daar nog de liefde bij tot dit land, dat overvloeit van melk en honing, welks landschap het meest architectonische, welks architectuur de meest landschappelijke, welks natuur de meest menschelijke is, welks menschen de natuurlijkste der wereld zijn — dan wordt in één generatie de heterogeenste immigrant een volbloed-Franschman. Daar de Fransche natie zich niet door het bloed, maar door den geest vereenigd voelt, zijn ook de kleurlingen zoo volkomen daarin opgenomen, dat ze niet meer als exotische elementen gevoeld worden. De Franschman is als enkeling een individualist tot anarchie toe, maar als lid der gemeenschap is hij een eenig kloppend hart. Hij is de tegenpool van den Protestant: zijn betrekkingen tot het leven zijn individueel, zijn betrekkingen tot den geest zijn georganizeerd.

Frankrijk bewaart het evenwicht der zinnen; het rangschikt het genot in de hiërarchie der deugden, welker wezen maat en orde is. Het ontneemt aan de hartstochten het verwoestende vuur en behoudt er het stralende van. Aan den humor ontneemt het de grimas en behoudt de glimlach. Het ontdoet den arbeid van allen dwang en laat hem bestaan als voorbereiding tot de vreedzame beschouwing, het onttroont de plicht en heiligt het verstand. Het

noodlot vervangt het door vrijheid. Het is het land van het goede geweten. Niet Pascal is zijn heraut, maar Jeanne, het boerenmeisje uit Domrémy.

Voor Frankrijk bestaat er geen verleden, heden en toekomst: het kent slechts den stroom der continuïteit. Elk volgend geslacht heeft deze continuïteit voort te zetten. Voor dit land van het ordenend verstand is cultuur het zich ontworstelen aan de blinde machten der natuur en van het noodlot. Het kent niet de sociale gevaren van den alcohol of andere giften, noch die van sectegeest of algemeene uitspatting. Men heeft het gebrek aan liefde voor de natuur verweten: doch het bezit meer dan natuurliefde, het bezit klaar en

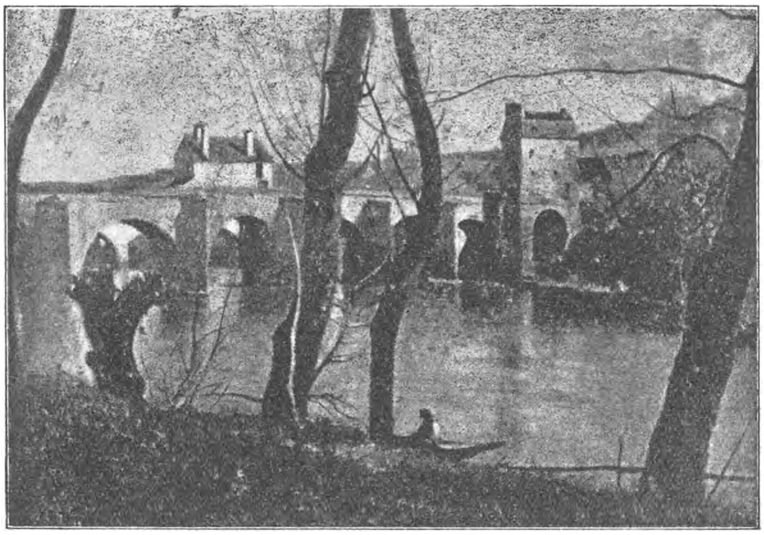

COROT: BRUG VAN MANTES

zelfbewust levensgevoel. Een bosch hoeft niet door kabouters bewoond te worden om schoon te zijn. De nieuwere Fransche schilderkunst van Courbet tot Segonzac beteekent een zoo ongekend indringen in de natuur, dat men zeggen kan dat de zichtbare wereld door deze penseelen schooner is geworden. De Franschman wil de natuur als een stuk van hem zelf begrijpen, niet zich zelf als een stuk van de natuur voelen. Niet de heide of de zee of het bosch trekt hem aan, maar het veld en de tuin, waar de natuur in zijn dienst treedt. De groote park- en tuinkunst moest met Le Nôtre in Frankrijk ontstaan.

Landschap en architectuur vormen in Frankrijk een onverbreekbare eenheid. De steden en dorpen voegen en vleien zich met onbeschrijfelijke harmonie in de natuur. Hun gedempte kleuren, hun

bouwvormen leiden ongemerkt over in de lijn van dalen en wegen en verten. De rivier vormt een eenheid met de oude gewelfde brug, waar zij onder doorstroomt; de bergglooiïng smelt met de grauwe hoeve in een neerhellende beweging samen. Op het land zijn de bouwwerken meestal oud, zelfs aan 't vervallen en zoo werkt hun opgaan in de natuur nog intiemer. De natuur kent er geen extremen als in Noorwegen of Spanje: het is een natuur die voor de menschen gemaakt is. Het is begrijpelijk dat de Franschen niet de reis- en treklust van andere volken kennen.

Parijs is een verstandige stad: de wetten, volgens welke het gegroeid is, zijn verstandig, maar ook de wetten, volgens welke er geleefd wordt, zijn verstandig. Het lijkt op een organisme, een geheimzinnig levend wezen. De Seine is de slagader, het Ile de Cité met zijn Notre- Dame is het hart, de longen zijn het Bois de Boulogne en het Bois de Vincennes, die binnenboulevards zijn de zenuwstrengen.

Parijs is grauw, maar van een grauw dat kleurig is en een nieuwe grondkleur vormt. Op den duur ontvouwt zich dit grauw in duizend schakeeringen. De schilders trekken naar Parijs, niet slechts wijl de meesters lokken, maar het element dat de meesters vormde.

De Parijzenaar is individualist en zoo weinig een nummer der menigte, dat hij een pas gekochte krant openvouwt en leest waar hij staat. Elke Franschman heeft een instinctieve afkeer lid der massa te worden. Hij verzet zich tegen alle organisatie. Parijs is een provincie, geen straffe grootstad en elke bewoner een provinciaal in dien zin, dat hij weigert in het tempo der grootstad op te gaan. Dit is zijn persoonlijk geluk, maar zijn universeel ongeluk. Hij deugt niet om Europeaan te worden.

De kleinere steden in Frankrijk, de talrijke provinciestadjes, zijn verblijven van burgerlijke roerloosheid, waar strenge familiezin heerscht en zelden iemand uit den band springt. Het leven is er idyllisch: de meerderheid bestaat uit renteniers en matig gefortuneerden, die het stadje zijn rustig cachet geven. Men leeft er sober en tracht het familiebezit ongeschonden te bewaren voor het komende geslacht. Deze bezorgdheid voor den familiewelstand is een der groote oorzaken van de beruchte kinderbeperking in Frankrijk. Met die zorg hangt ook samen dat het kapitalisme er anders uitziet dan in groote industrielanden. Het is meer ingesteld op duur en behoud dan op vermeerdering. Frankrijk is een welgesteld land met een groote landbouwbevolking en weinig industrie: geld is voor zijn bewoners geen middel, maar doel. Ook tegenover den arbeid staat de Franschman anders dan de Duitscher bijv. Arbeid adelt hem niet: hij is reeds adellijk door zijn menschzijn. Hij is gelukkiger dan de Duitscher en leeft in een harmonie, die de grootste bekoring van zijn land uitmaakt en voor ieder de mogelijkheid schept als persoonlijkheid op te treden.

Van groote beteekenis voor den Franschen geest is de wijn, het voornaamste en edelste product van Frankrijks bodem. Zijn invloed op cultuur en geestesgeaardheid is moeilijk te bewijzen en te berekenen, maar het is wel geen toeval dat juist de wijnstreken in Duitschland iets van de zonnige blijheid der Zuidelijke landen bezitten. Misbruik van die goede gave komt niet voor: men eet en drinkt er trouwens niet om een gerecht te verslinden en zich daaraan te verzadigen, maar om van de verschillende spijzen te proeven. Maat houden is ook hier de wet. Tactvol en beleefd is de Franschman meer dan iemand ter wereld, maar aimabel is hij slechts zoolang zijn vrijheid niet bedreigd wordt. Een wonde plek zal hij nooit aanraken, maar hij denkt er ook niet aan ze te genezen. Ook heeft hij smaak d. i. gevoel voor evenwicht en verhoudingen. Zijn verstandelijke zin voor juiste maat en grenzen is zoo ontwikkeld, dat hij vijandig staat tegenover het elementaire, het natuurspontane, tegenover alles, waarin de geest de materie niet bedwongen heeft.

Het voornaamste instrument der Fransche cultuur is het woord, de taal. Om de taal concentreert zich heel de opvoeding: de Franschman spreekt niet van „moedertaal"; in dit woord ligt te veel natuur, te veel verbondenheid met de aarde. Voor hem is zijn taal de exacte en bewuste functie der beschaving. Taal is een wapen tegen de natuur, niet haar geschenk. Met die cultus der taal hangt samen zijn gevoel voor slagwoorden. Daarvoor heeft hij een mystieke vereering en, wijl zijn fantasie beperkt is, laat hij er zich zoo gemakkelijk door meesleepen. Het academisch geacheveerde der Fransche taal is de redding voor den leeghoofd, maar een knellende band voor den schrijver. Hij zal nooit het gevoel hebben te scheppen, maar steeds slechts te ordenen. De Fransche litteratuur is in menig opzicht de volmaaktste der wereld, onafscheidelijk verbonden met de Fransche cultuur. De eerste plaats onder de intellectueelen neemt er niet de geleerde, maar de schrijver in. Duitschland kent het genie als geval, Frankrijk de litteratuur als inrichting. Duitschland heeft de hymne, Frankrijk den roman. Het Fransche litteraire woord stamt uit de conversatie, niet uit de tooverformuul. Baudelaire is de eenige, die uit andere bronnen dan uit de traditioneele cultuur put, en het woord een scheppende wijding verleent.

Hoe staat dit wonderlijke land op het oogenblik tegenover de rest der menschheid? Het ziet zich geplaatst voor een pijnlijke beslissing. Het moet vaarwel zeggen aan een prachtige ideologie, die zijn roem en zijn grootheid geschapen heeft, die haar duizendvoudige waarden over de wereld heeft uitgezonden. De volken beginnen de noodzakelijkheid van samenhoorigheid in te zien. Overal groeit er verzet tegen de cultuurhegemonie van een enkel land. Frankrijk roept ten strijde tegen alles, wat zich verzet tegen zijn suprematie, ten strijde tegen Protestantisme, Bolsjewisme, industriäliseering, organisatie en Fascisme. Maar de eisch om aan de spits der menschheid op te

mogen trekken, een eisch die door de Fransche revolutie reeds geschokt was, is door den wereldoorlog voor goed vernietigd. Frank-

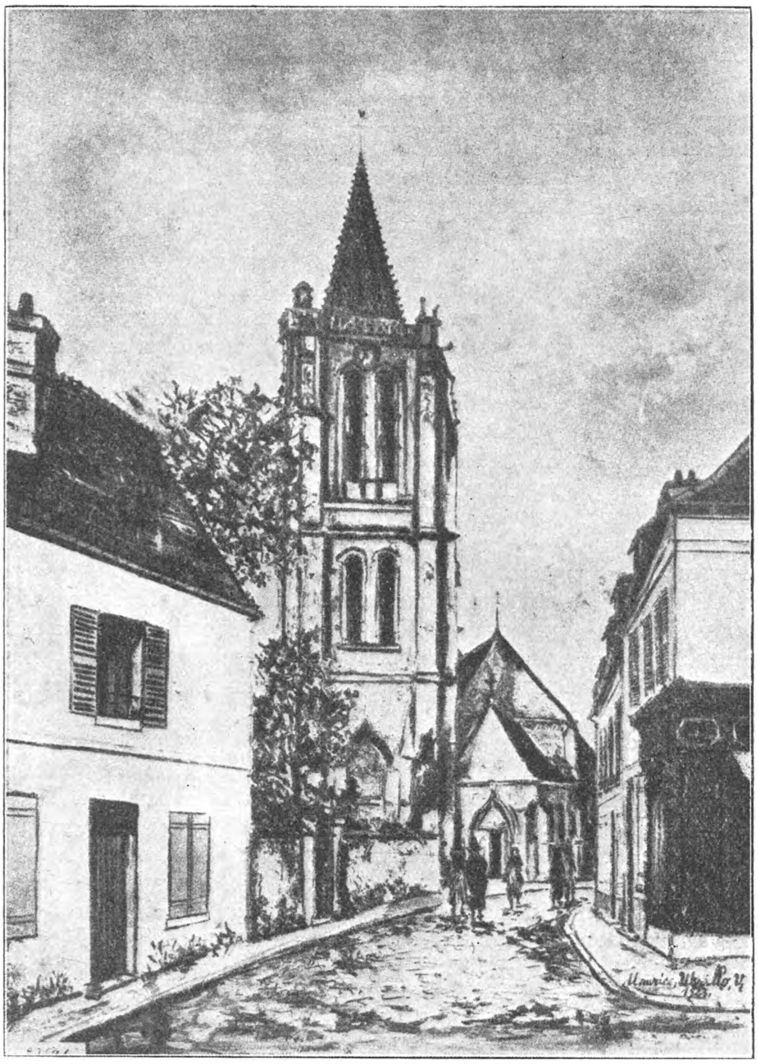

MAURIGE UTRILLO: KERK VAN CREIL

rijk verstaat de teekenen des tijds niet. Het teert nog altijd op zijn historischen voorrang, op de belofte zijner „Stemmen". Het begrijpt

niet dat de essentieele voorwaarde voor zijn bloei is een zich harmonisch voegen in de cultureele strevingen der andere volken.

Ziehier in groote lijn Sieburgs gedachtengang. Zijn observatie is begrijpend en welwillend, maar ook juist en treffend. Toch zal een nadenkend lezer hier en daar het hoofd schudden. Er zijn zooveel lieve en onlieve dingen, die in dit lange boek van òver drie honderd bladzijden, dit boek dat over Fransche cultuur en Franschen geest handelt, niet vermeld worden! Saint Louis ontbreekt er, en Descartes en Rabelais. Had er maar even de hoorn van Roeland geschald of een oude domklok geluid om te herinneren dat Frankrijk er reeds was vòòr St. Jeanne d'Arc. Met andere woorden in zijn historischen kijk op Frankrijk is Sieburg eenzijdig; waar hij groote verbindingslijnen trekt, lijdt hij aan systeemdwang, aan den drang om alles in een vooropgezet kader te sluiten. Zijn détailkarakteristieken mogen scherp en raak zijn, zijn oordeelen over het Katholicisme bijv., niet alleen het Fransche, zijn scheef. De Fransche revolutie is toch wel een sterkere inbreuk geweest op Frankrijks cultuur en traditie dan de schrijver dit voorstelt: diè bewuste continuïteit der beschaving is de laatste anderhalve eeuw toch vaker gestremd geworden dan dit boek zou doen vermoeden. De identificeering van Katholicisme en Fransche cultuur heeft voor een groot gedeelte der leidende persoonlijkheden geen zin meer: de Action française laat een groot deel des volks onberoerd.

Het zwakst is Sieburg op het einde van zijn boek, waar hij „Frankreich als Widerstand" behandelt. Waarom juist met den wereldoorlog de cultuursuprematie van Frankrijk eindigen moet, maakt hij niet duidelijk. Hij geeft slechts eenige algemeenheden en zet onverwachts zijn Duitsche bril op. De Germaan, die een paar honderd bladzijden lang geslapen had, ontwaakt plotseling. Was Frankrijks positie, wat zijn geesteshegemonie betreft, in 1871 niet veel hachelijker dan in 1919? Door heel het boek, maar vooral in het laatste gedeelte, voelt men iets tweeslachtigs in Sieburgs houding. Hij bewondert en houdt van Frankrijk en zou 't graag onvoorwaardelijk bewonderen. Die bewondering is een zaak des harten en „le coeur a ses raisons que la raison ne connaît pas," of misschien een zaak van intuïtie, van artistieke of mystieke aanvoeling. Maar het Duitsche Stiefmütterchen Weisheit dreigt met haar vinger en welke Germaan kan daaraan weerstand bieden? Er schijnen dingen te zijn, waarover men niet straffeloos schrijven kan tenzij met kinderlijke overgave. Een ster mag men niet critiseeren of een zonsopgang of een regenboog. Of Frankrijk zoo iets is weet ik niet, maar Jeanne d'Arc zeker wel. Alle aanranders der Pucelle hebben 't ondervonden, Voltaire en Anatole France en Bernard Shaw; zelfs Schiller heeft zijn vingers gebrand.

Het verschijnen der Maagd van Domrémy is — in de orde

der natuur — het allerschoonste avontuur van den menschengeest en zoolang die geest zich te ontwringen tracht aan de brute overrompeling der stof, zal hij sidderen van dankbaarheid dat zulk een schoone droom werkelijkheid is mogen worden.

De erfzonde van Sieburgs boek is zijn critiek op deze ster, dezen zonsopgang, dezen regenboog, op Sinte Jeanne d'Arc.

De blinde Ziener

door N. PERQUIN S.J.

STUCKEN (Eduard) IM SCHATTEN SHAKESPEARE'S. Ein Roman. Horen-Verlag, Berlin-Gruenewald. 1929 (570) 7,50 en 11,— M.

„Im Sommer 1927 berichteten die Zeitungen, dasz der berühmte Essexring von seinem letzten Besitzer dem Staate England geschenkt worden sei."

Dat is de inzet van den roman, het heel simpele en haast nuchtere begin. Waarschijnlijk heeft dat bericht hem, den kenner der geschiedenis, ineens geëlectrizeerd, ineens is door zijn ziel de schok gevaren, die onverwacht Shakespeare's tijd in het volle levende licht zette, zoodat hij zag. Daaruit is dan tenslotte, na veel ontwikkelingen, de roman gegroeid.

Maar niet daarom heb ik dien eersten zin aangehaald, ik wilde alleen even laten zien, dat Stucken durft te vertellen. Eindelijk weer iemand! Er is absoluut geen hocuspocus noodig, men luistert van 't begin tot 't einde. En zonder dat je 't weet, begint 't buiten donker te worden, de schemerlamp brandt en nog altijd luister je, vergeet alles, wat er buiten is, je luistert met spanning. Want, 't is of hij zelf langzaam gegrepen wordt door zijn eigen verhaal. Hij heeft de stervende Renaissance in haar laatste wanhopige stuiptrekkingen gezien en ineens staat heel de decadentie van een uitgeleefde beschaving, heel de tragiek van een levensopvatting, die haar eigen doodslied zingt, uitgebeeld in één groote synthese voor je.

Na 't slotaccoord, voel je je zelf als een tweede Shakespeare, voel je, dat je — als hij — „das Antlitz der Zeit" gezien hebt en zelf ontdekt. Ik kan 't beeld niet van me afzetten, dat door heel 't boek Shakespeare's oogen me aangekeken hebben, die melancholieke oogen met die satirische wellust en dat onstuimige verlangen naar feest en lach.

In het middelpunt van de geschiedenis staat Jacob I, een „melancholischer Orang-Utan" en de „gelehrteste Narr Europas", de feestvierende lijkbidder, die 't vroolijke Engeland begraaft met dans en spel.

Stucken trekt ons mee in de opwindende verdwazing van kleur en licht, in den glans van barokke schittering, in dien fanatischen kultus van 't plezier, waarbij doodgelachen en doodgezwegen moet

worden, wat 't volk lijdt, wat de gevangenissen uitschreeuwen, wat de angst en onzekerheid in eigen hart aldoor klaagt. 't Is alsof Jacob en heel zijn omgeving den duivelschen eed gezworen hebben, dat 't reine en 't goede sterven moet; alsof de zonde zich bewust en lachend haar eigen graf graaft.

Midden in die verwording leven een paar edele menschen, 't zijn Prins Hal (Henry), Jacob's bastaardzoon, de hoop van 't Engelsche volk, Arbella Stuart, die de koning uit vrees, dat ze naar de kroon zal dingen, lang gevangen houdt en tenslotte tevergeefs tot

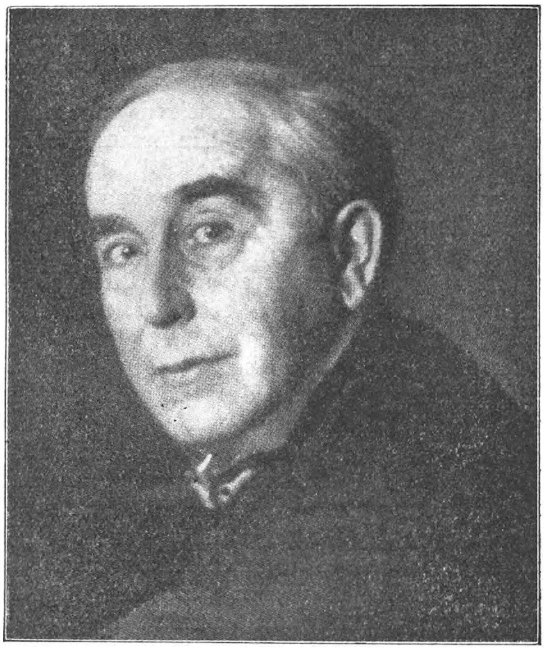

EDUARD STUCKEN

zijn maîtresse wil maken. Het zijn Lord Moray en zijn vrouw, Overburg en Oriana en misschien nog een paar.

Die edele zielen moeten vernietigd worden, dat spreekt vanzelf! 't Is maar een kwestie van tijd! Ze moeten ten gronde gaan, want anders was er hoop en die is er niet, die kan niet bestaan, want de duivel regeert en die is wanhoop.

Vijf honderd twee en zestig bladzijden heeft de verteller ons in spanning gehouden, tot dan eindelijk een van de vele mogelijkheden, waaraan 't goede in zoo een wereld sterven kan, werkelijkheid wordt. Eén mogelijkheid, — maar 't aangrijpende is, dat niet dàt de doodsteek toebrengt, wat door heel de geschiedenis, door

iedereen, als 't definitieve gevoeld en gevreesd wordt: 't bekend worden, dat Prins Hal een onwettig kind is — neen! Dat bericht kon tenslotte noch Hal noch Arbella vernietigen, — het laatste is: als Arbella ontvoerd en geschonden waanzinnig terugkeert, dan neemt Hal 't giftfleschje en drinkt.

Daarmee is 't uit! En als consequentie wordt in den epiloog even verteld, hoe 't natuurlijk met de andere personen is afgeloopen. Dat komt er allemaal maar weinig op aan, nu Hal dood is. De mystische vogel zegt 't in den epiloog.

„O Hal, du schönes Wesen, du echtes götterkind, ich liebe dich, weil deine Seele wie ein Kristallkelch *an einem kleinen Sprung* zugrunde ging" (p. 573 en 574).

Als men het eene boek na het andere, dat men lezen moet, teleurgesteld uit de handen legt, omdat het, hoe aardig het misschien ook was, toch het hart niet heeft kunnen openen, dan komt de vrees wel eens op, dat door 't vele lezen de vatbaarheid voor sterke indrukken afgestompt is. In zoo'n stemming is een boek van Stucken een bevrijding!

G. Keckeis heeft in den *Literarischen Handweiser*, Kritische Monatschrift, Dez. 1929, p. 223 - 226, de verklaring heel prägnant gegeven, toen Richard Friedenthal tien jaar na Stucken's *Die Weiszen Götter* de treurige vermetelheid gehad had, om over 't zelfde onderwerp een roman te schrijven:

„Friedenthal hätte seinen Roman nicht schreiben sollen. Er bleibt eine unbedeutende, wenn auch wohl manchem gefällige Kopie. Kommt Friedenthal in diesem Vergleich schlecht weg, so ist er daran selber schuld. *Warum tritt der Schriftsteller in die Arena mit einem Dichter?*"

't Is zoo heerlijk, dat men weer eens echt en volop bewonderen kan, dat er eindelijk weer één je ziel veroverd heeft en je opdrijft en opjaagt tot den uitersten top, om dan los te laten in een bevrijding, die alleen een werkelijke schouwing, een stuk leven in eenheid, geven kan.

Als het een kunstwerk is, om iets na te laten voelen van de weemoed, die in den klank van een gebarsten klok scheurt, wat een kracht, wat een haast bovenmenschelijke verziendheid, moeten dan niet de oogen hebben van een man, die in het krankzinnige bacchantengegil, in de onverstaanbare rijmelarij van een Renaissancedichter, in de al te weeke liefdewoorden, waarin de vorm het wint van den ernst, dè éene, grootè en laatste zang ziet, die een verloren beschaving zingt.

Dat is het werk van een man van 64 jaar! Het is geen jongere, geen lid van de bent, het is een eenzame, die zijn eigen weg ging. Een, die al grijze haren had, toen zijn „Gawân" voor 't eerst op 't theater kwam, één, die 50 jaar oud was, toen hij zijn eersten

roman schreef. Vijf en twintig jaar lang heeft hij op zijn eerste succes moeten wachten en toch: „In dieser Zeit verlor ich ein einziges Mal den Mut: Als in den neunziger Jahren der Naturalismus auf den deutschen Bühnen gesiegt hatte, warf ich mich der Wissenschaft in die Arme und studierte Assyrisch und Aegyptisch. . . . Eine Episode, die blosz zwei Jahre gedauert hat."

Hij is in Rusland geboren, maar een Fries is hij toch in zijn diepste wezen: langzaam en heel laat, maar gestaag zich ontwikkelend en doorgroeiend, onbewust steeds doorstrevend naar zijn doel: zijn vader begon, toen hij 54 jaar oud was te beeldhouwen!

Wezenlijk is in hem ook de door geen christelijk geloof gelouterde zwaarmoedigheid van zijn ras. In al zijn openhartig praten, ook in zijn kleine autobiographie (*Die schöne Literatur*, Februari 1930) is er iets in hem, dat zwijgt. Daardoor komt er — vooral in zijn autobiographie — iets spottends-luchthartigs, iets cynisch door zijn humor heen spelen.

Het is het zwijgen van het heidendom! Want Stucken is een heiden, misschien wel een van de allerbeste resultaten van een in zich opgesloten menschelijke levensopvatting. Hij is gereserveerd met een zekere ethische waardeering: Prins Hal bijv. in het besproken boek is ondanks z'n zwakte toch met z'n berouw en z'n goeden wil een edel kind. Hij is zelfs in het scabreuze nog fatsoenlijk, al aarzelt men soms, al komt er soms een gevoel op, dat er geboeld wordt met de zonde, waardoor ook iets aan de kuischheid van den roman ontbreekt. Hij wendt zich verontwaardigd af van de huichelarij en schijnheilige wreedheid, maar tegen andere zonden knipoogt hij toch even.

Zijn opvatting van de zonde is zeker niet volkomen gelouterd door een totale overgave aan het goede, hij is niet absoluut rein. Daarom kan zijn boek ook gevaarlijk zijn.

Maar er is meer: bij al de bewondering mengt zich in nadere reflexie een inzicht van onvoldaanheid. Men gaat gelooven, dat men 't hoogste van een heidensche levensopvatting gezien heeft en men ziet tegelijk de leege woestijn, die daar achter ligt. Kort gezegd: Stucken's dichteroogen reiken niet zoo ver, dat hij 't transcendent heldhaftige in den mensch gezien en vereerd heeft. Hem is totaal ontgaan, wat voor een levenskracht oprilde uit 't wonderbare élan der Engelsche martelaren en ik zou wel eens willen weten, of in zijn ziel de heldhaftigheid van een Margaret Clitherom weerklank gevonden had, die blootsvoets naar de folterplaats ging, omdat haar kousen en schoenen bestemd waren voor haar jongste dochtertje, opdat dat pakje d'r kind altijd zou doen denken, welke moeders laatste tocht geweest was.

't Is dus niet alleen om 't feit, dat zijn oogen soms erotisch vertroebeld waren, dat ik eenigszins terughoudend ben, 't is meer nog om zijn kortzichtigheid in het transcendente. En men moet nu niet denken, dat hij 't katholicisme aanvalt, dat komt er van alle gods-

diensten het beste af en aesthetisch lokt hem er wel iets in, al zal hij ook meenen, dat de liefde-godin Freyja door de Maria-vereering verdrongen is. Het onaffe, het armoedige komt pas tot uiting, wanneer hij staat tegenover de laatste levensvragen, tegenover het vóór of tegen van zonde en deugd.

Het is begrijpelijk, dat ook daar z'n zwakte te vinden is. Bij de dood van de edele Oriana wordt hij zelfs sentimenteel, als daar van die bloemenfeeën als figuranten optreden om ze ergens naar een.... ja, waarheen — naar een soort „selige Gefilde" te brengen. —

Zoo is in mijn herinnering en in mijn dankbaarheid voor deze mooie gave iets zeer droefs achtergebleven: het besef, dat zoo'n groot dichter toch blind kan zijn, blind voor de kleuren van het heilige en hemelsche en — dat die blindheid wel ongeneeslijk zal blijven.

Een nieuwe Amerikaansche Schrijver[1])

door P. W. ASSMANN.

Een beschouwing der Noord-Amerikaansche litteratuur wekt, na een gevoel van bewondering, onder meer, een zekere verbijstering. Bewondering en verbijstering dan vooral, wegens haar schitterende en snelle ontwikkeling: nauwelijks een goede eeuw geleden begonnen met de goedmoedige ironie en humor van Washington Irving, heeft zij zich bijna onmiddellijk vol ontplooid, heeft, sindsdien, alle stemmingsnuancen van den tijd doorloopen, — in werken van wereldreputatie — en is thans toe aan de grimmig-menschelijke kunst van Theodore Dreiser. Feitelijk reeds nog verder — maar hier krijgt verbijstering de overhand — wanneer men het experimenteerend werk beschouwt van een auteur als bv. Waldo Frank.

Wanneer van een bloeiende Amerikaansche litteratuur wordt gesproken, moet in 't oog worden gehouden dat een zekere afhankelijkheid van Europa bestond en bestaat. Belangrijke groote stroomingen — ik spreek meer bepaaldelijk van het proza en laat poëzie, als Whitman's *Leaves of Grass* buiten beschouwing — hebben nog niet hun eerste ontstaan in Amerika gevonden. Slechts Poe en Hawthorne hebben in mindere mate in dit opzicht eenige beteekenis. Bloeiend is zij, wijl in korten tijd talentvolle geslachten van auteurs zijn opgetreden, die, uit Europa geïmporteerde motieven zijn gaan hanteeren, en daaruit een eigen kunst hebben gecreëerd. Waarvan de voorname uitingen in artisticiteit niet onderdoen voor de Europeesche scheppingen.

---

[1]) Edwin Granberry: Strangers and Lovers. (320) 7/6 Constable & Co., Ltd. London.

Maar ook het feuilletongenre tiert welig in de States; kunstloozer, grover en onsmakelijker nog dan in Europa. Geen week passeert dat niet — met de bekende Amerikaansche bluf — een nieuw „meesterwerk" wordt aangekondigd, en bijna geen maand dat niet een nieuwe talentvolle auteur wordt gëintroduceerd. Waarmee de kennismaking bitter tegenvalt. Een graankorrel onder het overvloedig kaf is vrij zeldzaam, de vondst is dus dubbel verheugend. Een dergelijke vondst is thans geconstateerd. En wel in de Zuidelijke Staten. Deze hebben de laatste vijf jaren reeds meerdere auteurs van talent zien optreden, als Julia Peterkin, Du Bose Heyward, James Boyd. Bij hen heeft zich thans gevoegd — en onmiddellijk op een voorname plaats — Edwin Granberry met zijn eersteling *Strangers and Lovers.*

De leidende Amerikaansche critici hebben unaniem erkend dat een oorspronkelijk talent zich heeft uitgesproken, en zij voorspellen hem een schitterende toekomst als romancier. Nathaniel Hawthorne heeft eens beweerd dat „America was not an inspiring country for a writer of romance, because there is no shadow, no antiquity, no mystery, no picturesque and gloomy wrong." Zijn eigen werken hebben zijn bewering geloochend, maar zelfs indien deze veel waarheid bevatte, zou zij toch niet van toepassing zijn op Florida. Deze zuidelijke staat met zijn sub-tropisch klimaat, zijn eigenaardige vermenging van primitief en modern leven, zijn gedeeltelijk gekleurde bevolking is een vruchtbaar terrein ter bewerking voor een romantisch-realistisch auteur. Mr. Granberry heeft het geluk geboortig te zijn van Florida; hij kent deze merkwaardige staat door en door, en hij heeft hem dan ook stof geleverd voor zijn *Strangers and Lovers.*

Vrij talrijk verspreid in de Zuidelijke Staten leven nog de „Poor Whites", de na afschaffing der slavernij verarmde blanken, die, als erfenis van het vroeger leven, nog slechts hun sterken afkeer van het negerras bezitten. Tot wier maatschappelijk peil zij feitelijk zijn afgezakt. Uit hen heeft de schrijver zijn hoofdpersoon gekozen. Millie Carver. Zij leeft, met haar totaal gedegenereerden vader in een hut, gelegen in een eenzame streek, waar haar leven een voortdurende strijd is tegen blanken zoowel als negers, die in het meisje een makkelijk te veroveren prooi zien. Die strijd van het, tenslotte geheel verlaten meisje, — haar eenige ware vriend, Alec, moet vluchten — is ontroerend tragisch, en grijpt den lezer diep aan.

De compositie van den roman is bijzonder gaaf. Er is zoodanige actie dat de spanning van den lezer nergens zakt; de handeling speelt zich af tegen den achtergrond der sub-tropische natuur van Florida, waarvan de auteur sober-plastische beschrijvingen geeft:

„The wind that had come up at twilight suddenly went down; the sounds in the pines and the cabbage palms and the sawgrass on

the marshes beyond grew silent. The gray moss hanging from the cypress trees threw still shadows across the water. On the farther shore, where a sandbar lay in the shallows, a pair of herons had stopped in front of the moon. A complete stillness was on the night, except where the frosty purple water hyacinths moved past the bosom of the river. The air was warm and stagnant with the fragance of the orange groves."

De schrijver heeft de natuur van dit land begrepen, en hij heeft het karakter van zijn heldin gepeild; beide zijn in de juiste harmonie tot elkaar gebracht, waarbij hij er in slaagt een sterke impressie te geven van het gevoel van verlorenheid en eenzaamheid, dat Millie beheerscht.

„Millie looked up into the sky and saw that is was blue and without clouds. The day would be fair, and perhaps all the days that Abner and the Logans were away. She looked up into the sky and across the piney woods and the fields, and the solitary beauty of the desolate land dissolved her with humbleness and her heart ached dumbly with a devotion for things beyond her understanding. Striving inwardly, she tried to remember the church-word Hamish her mother used to tell her when danger was near. „Are not two sparrows sold for a farthing? and one of them shall not fall on the ground without your Father. But the very hairs of your head are all numbered." A glow began rising up through her body; something inside her was beating to get out. She leaned her ear to the trunk of a pine and a sound like that of far-off rushing waters filled the silent forest. Yet there was no wind in the sky now. Snake-doctors hung on gaugy wings as if suspended in the air, and the murmuring was gone from the pine tops.

„It means even the buzzards", Millie whispered, „and me and all the beasts of the field and the fowls of the air......and the cows dyïn' off in the woods where nobody sees 'em......"

Granberry's verhaaltrant is eenvoudig, nergens slaat zijn proza wild uit, toch geeft het alle gewenschte stemmingen weer, en weet het een sfeer te scheppen van poëzie en tragiek, wonderwel passend in Florida's natuur, gedeeltelijk nog tropisch wild, gedeeltelijk modern gecultiveerd. Ook humor, een zekere pathetische humor, ontbreekt niet geheel in dit boek.

Tenslotte nog deze opmerking: de romantisch-realistische roman van Granberry is uitsluitend geschikt voor gerijpte volwassenen.

De Boer

door H. A.

Een schrijver heeft rechten tegenover den lezer, o.a. recht op dankbaarheid als onstoffelijk honorarium, wanneer hij ons een uur van geestelijk genieten of zelfs maar van spanning of amusement geeft. Maar de lezer mag ook tegenover schrijver en vertaler eischen stellen bv. dat hij de techniek van zijn taal kent en beseft, dat de leesteekens een materiaal vormen, dat niet mag verwaarloosd worden. Het is verwonderlijk, ergerlijk, hoe veel schrijvenden tegenwoordig de leesteekens verkeerd gebruiken of verwaarloozen, de waarde van nieuwe alinea, scheidingsteeken e.d. niet kennen. Een voorbeeld uit *Jens Vorup*[1]) diene ter illustratie (een beschrijving en karakteranalyse van Marie, de boerin, gaat vooraf) „......als men dan tegen haar sprak, was het of haar geest terugkeerde als van een vlucht in den hooge en langzaam neerdaalde. Maar eenmaal beneden, als ze de vleugels, als het ware, had saamgevouwen, was ze „bij" genoeg en de boer van Vaeldegaard vond met recht, dat hij een flinke, practische vrouw had en hij was trotsch op haar, ditmaal keerde zij op aarde terug als een duif, die over den kop buitelt. In de keuken vielen een paar borden ratelend (borden ratelen niet! H. A.) op den grond en Marie Vorup ontwaakte met een gil. Toen begon ze te lachen", enz. (pag. 9)

Men lette op de malle komma bij „ditmaal keerde zij", de overbodige dito bij „als het ware", het herhaalde gebruik van *als*, de abrupte terugkeer tot de handeling van het verhaal bij „In de keuken", waar een nieuwe alinea of beter nog een regel wit de heusch niet moeilijke oplossing is. Dergelijke bewijzen van onkunde ziet men herhaaldelijk in vertalingen; ik spreek dan nog niet van zinswendingen en idiomen, die woordelijk uit het Fransch, Italiaansch, Deensch, enz. worden vertaald.

Als ik schrijver was, zou ik protesteeren tegen zoo'n vertaling, die een verminking is. Vertalen is geen „übersetzen" — het is opnieuw schrijven. En wanneer men dat niet kan, moet men het niet doen.

Het verschijnsel, dat onze literatuur geen belangstelling vindt in het buitenland wordt dikwijls hierdoor verklaard, dat onze schrijvers te nationaal zijn in hun werk; hun onderwerpen en problemen zouden specifiek-Nederlandsch zijn, beperkt, ingedijkt, zooals hun land ingedijkt is. Indien deze verklaring de juiste is, veroordeelt zij tegelijk veel vertalingen, welke in ons land verschijnen. Wij doelen daarbij niet op onbelangrijke schrijfsels als van Oppenheim, Courts-Mahler, Zane Grey of Edgar Wallace, maar op de boeken,

---

[1]) *Jens Vorup*. Uit het Deensch van Martin Andersen Nexö. (338) Ingen. 3,50, geb. f 4,50. Van Holkema en Warendorf's Uitg. Mij., Amsterdam.

welke meer pretentie hebben. Zelden is het iets waarlijk nieuws, een onderwerp waarvoor algemeene belangstelling gevraagd mag worden. Een boek als *Jens Vorup* (waarom bepaalt men zich zoo vaak tot den naam van den held en zoekt men geen titel, die meer uitdrukt en toch ook den inhoud weergeeft?) is typeerend in dit opzicht. Typeerend ook hierin, dat zeer veel schrijvenden hooger grijpen dan zij reiken kunnen, een leven willen weergeven, een mensch willen uitbeelden, terwijl zij voor de psychologische zijde van hun taak niet berekend zijn, een karakter niet kunnen scheppen, nog minder volhouden of uit de daden van een mensch laten spreken.

Het is reeds een cliché geworden: een man of een vrouw, die „een vreemde onrust in haar of zijn ziel voelt", die zich wil verheffen boven de banaliteit van leven en menschen rondom hen, die door den schrijver wordt verheven boven hun omgeving, en die ten slotte een zeer eenvoudig en „gewoon" lid is van de massa — althans zooals de schrijver hen voorstelt. Meestal staat in het recept ook een hartstochtelijke uitval, een of ander dwaas idee over kunst, vrije liefde of iets dergelijks, gepeins over de „raadsels van het leven" en aan het einde de erkenning, dat men „een hersenschim heeft nagejaagd en vernederd moest worden om de ware waarde van het leven te leeren kennen." Het wordt op den duur ietwat vervelend, terwijl men het boek gevoegelijk als verhaal zou kunnen genieten, wanneer het met minder psychologische pretenties werd aangeboden. Dan zou men ook glimlachend heenglijden over gewichtigen onzin als deze: „Ik geloof dat het leven voor ons allen een bedoeling heeft", zei hij bijna onhoorbaar, maar Marie begreep uit het plechtige in zijn stem, dat hij God bedoelde." (pag. 250).

Martin Andersen Nexö kan schrijven. Dat bewijst het hoofdstuk over den ouden knecht Lören en diens reis naar de hoofdstad, de beschrijving van de algemeene onrust en jachtende activiteit, welke de oorlog in Denemarken bracht, en andere passages. Maar zoodra zijn (zelf gekozen!) onderwerp meer eischt, schiet hij te kort, waardoor karakters, die hem prachtige mogelijkheden boden, verloren gaan in alledaagschheid of in diepzinnig gepraat, dat onzin is. Het is slechts een kwestie van zelfkennis; deze zou den schrijver behoed hebben voor onjuistheden in de behandeling van zijn Pastor Vroa, voor het raadsel dat Jens Vorup, de held, zich op zoo ongelooflijk domme en naïeve manier liet oplichten, voor de redevoering van Ojvind Steen, welke hij als zeer indrukwekkend, iets buitengewoons voorstelt, hetgeen wij graag hadden aangenomen, wanneer hij niet een uitvoerig resumé van deze rede had gegeven.

Jens Vorup was een flinke boer, maar niet zoo flink als hij tenslotte zelf geloofde. Zoo is ook het boek. Een stevige roman, wanneer de schrijver juister kon oordeelen over zijn eigen capaciteiten. Nu stooten wij op inconsequenties en onvolledigheid. Martin

Nexö wilde „interessante" menschen in zijn boek brengen, en ze zouden werkelijk belangwekkend zijn geworden, wanneer hij het talent had, ze te laten leven, écht te maken. De boer en vooral zijn vrouw Marie blijven nu gedeeltelijk raadsels.

Aldus is dit boek van Nexö, dat nu aan den Nederlandschen lezer wordt aangeboden, niet „algemeen menschelijk". Wanneer Herman de Man of Ina Boudier Bakker te nationaal schrijven om vertaald te worden, bestaat er ook geen enkele reden om een roman als deze van Kopenhagen naar Amsterdam te brengen. Ongetwijfeld hebben in de landen, die buiten den wereldoorlog bleven, velen zich met Jens Vorup door de eigenaardige mentaliteit laten meesleepen tot allerlei abnormale en ongemotiveerde daden, maar hij is 'n boer, niet dé boer, niet dé mensch van de ongedurige jaren tusschen '14 en '18, niet hét type van boeren of zakenlui, die niet bestand waren tegen den invloed der bijzondere economische omstandigheden. Hij is slechts een der velen, die meenden dat de oorlogstijd een ruimere moraal rechtvaardigde en een soort verplichting gaf, van de economische verwarring zooveel mogelijk gebruik te maken, zooals ook deze roman „een uit velen" is.

Sommige passages vragen gave des onderscheids, waarom het boek tot lezing door volwassenen beperkt moet blijven.

Resumé: op de honderden kraampjes der boekenmarkt heeft deze roman niet minder kwaliteiten dan vele andere — maar Nederlanders schrijven er even goede (die niet vertaald worden!); ook voor schrijvers geldt: *Nosce te ipsum*, en iedereen die een vreemde taal kent, kan daarom nog niet vertalen. Om hierop te wijzen, gaven wij van *Jens Vorup* een meer uitvoerige bespreking.

Buitenlandsche Letteren

Fransch

NéMIROVSKY (Irène) DAVID GOLDER. Grasset. 1929. 12 frs.

Deze roman van de verfranschte Russin Irène Némirovsky heeft opgang gemaakt. „36e Edition" staat er op mijn exemplaar, terwijl het boek in 1929 verschenen is. Het is de roman van een geldmagnaat, van een rabbiaat Geschäftsman, die rücksichtslos over alles heenstapt, over goddelijke en menschelijke wetten, als hij maar zaken kan doen. Zijn compagnon laat hij zelfmoord plegen, liever dan hem uit den brand te helpen; voor hem bestaat er èèn genot, èèn wellust, èèn verrukking: millioenen verdienen.

Hij heeft een vrouw, die hij veracht en door wie hij veracht wordt, en een dochter die hij aanbidt. Maar ook zijn dochter eert hem slechts om zijn geld: liefde is iets onbekends in dit kunstmatig bijeengehouden gezin. Moeder en dochter zijn even gewetenlooze ge-

nieters als hij een gewetenloos money-maker is. Ten slotte volgt een catastroof, waaruit hij zich weer weet te redden. Een machtig boek is het ongetwijfeld, een boek van afgrijselijken haat. Alle ondeugden en alle zonden tieren in deze moraallooze omgeving, alle goed verstikt in geld- en genotzucht. Men heeft het boek vergeleken met de groote romans van Balzac: het is een werk van grootepischen stijl, maar van een onzegbaar triest realisme. De zonde wordt er beschreven met rossen gloed. Aan *alle doorsnee-lezers* moeten wij dit boek ontraden. Alle demonen drijven hier hun onwezen, zonder dat er één engel zijn lichte vleugels spreidt.

MORAND (Paul) NEW-YORK. Flammarion. 1930. 12 frs.

Een stad is een fantoom, meer dan dat, een figuur, een levend wezen, een stad heeft een ziel. De ziel van New-York is heel iets anders dan de ziel der Europeesche steden, van Parijs of Londen. De indruk, dien New-York op een Fransch intellectueel, een Parijzenaar, maakt, vinden we vastgelegd in dit boek. Een herhaald verblijf in Amerika heeft Paul Morand vertrouwd gemaakt met de reusachtige geldstad in het Westen, met haar verleden en heden, en heeft zijn aspect op New-York gevestigd en bestendigd. De Sfinx is gaan spreken en heeft hem haar raadsels onthuld. De wolkenkrabbers hebben hem in het oor gefluisterd en de Avenues hebben zich in hun lengte en breedte voor hem open gelegd. „Les gratte-ciel! Il y en a qui sont des femmes et d'autres des hommes, les autres rappellent la pyramide aztèque de la Lune. . . . Ces in-folios donnent à New-York sa grandeur, sa force, son aspect de demain. . . . . . Ancrés dans la chair vive du roc, descendant sous terre de quatre ou cinq étages, portant au plus profond d'eux-mêmes leurs organes essentiels. . . . ils s'élèvent; la rage des tempêtes atlantiques en tord souvent le cadre d'acier, mais. . . . . . par leur maigreur ascétique ils résistent." —

„Rien ne peut détruire Paris, nef insubmersible! . . . . Mais je ne suis pas toujours sûr de ce merveilleux cadeau qu'est New-York. Si ce n'était qu'un rêve, qu'un essai prodigieux, qu'un avatar, qu'une renaissance éphémère, qu'un purgatoire magnifique?"

DENTAN (Michel) DEVANT LES CIMES BLANCHES. Rédier - 11, Rue de Sèvres - Paris 6e. 1929. - 12 frs.

Een roman, die zich in de voorrede bescheiden aankondigt als „une très humble romance qui à plusieurs semblera désuètee, dépourvue d'intéret ou de relief et bien inférieure aux romances modernes dont les acteurs nouent et dénouent de brillantes ou tragiques intrigues." Litteraire pretentie heeft het boekje niet: het is een eenvoudig natuurlijk verhaal van „montagnards" die leven in de bergen van Savooije, trouw aan het oude geloof, aan de oude traditie. Er zit ras in de heldin, Honorine, een eenvoudig boerenmeisje, dat in den

vreemde gaat dienen om haar ouders en familie te steunen. Als haar verloofde sterft, sterft er ook iets in haar hart; maar met den tijd heelt de wonde en een ander neemt de plaats van den gestorvene in. De idylle herleeft in de gelukkige vereeniging van Honorine met haar uitverkorene.

Alle stads- en cultuurgeluid zwijgt in dit boek: vast en onwrikbaar als de „cîmes blanches" staan de overtuigingen en levensgewoonten der bergbewoners, dragers van eenvoudige, maar waardevolle idealen. Het is goed, dat men nog eens er aan herinnerd wordt dat niet alle Fransche vrouwen en meisjes met de liefde spelen. Goede onderhoudingslectuur voor elk volwassene.

Duitsch

HERWIG (Franz) HOFFNUNG AUF LICHT. Kösel & Pustet. München. (373) 8 M.

Franz Herwig is een der beste schrijvers onder de Duitsche Katholieken. Zijn vroegere romans hebben reeds zijn naam gevestigd. „Hoffnung auf Licht" speelt in het hedendaagsche Berlijn. In de familie Hobohm schildert ons Herwig de mentaliteit der beste kringen; daarnaast voert hij rijkelijk representanten op van de allerlaagste volksklassen. Het is waarachtig geen idylle, deze roman: de zonde, de perverse zonde zelfs werpt haar schaduw over vele bladzijden. Maar niemand kan Herwig verwijten, dat hij niet discreet en terughoudend het kwaad behandeld heeft; de zonde is bij hem werkelijk vuilnis. In Paul heeft hij een religieuze mensch geschapen van de zuiverste bezieling, een kind Gods en een kind der kerk, deemoedig en sterk, een mensch van zuivere vreugde en onbaatzuchtige liefde. Ook de familie Hobohm is katholiek, maar hun katholicisme is meer een erfelijk vernis dan transcendente beleving. Zelfs een pater, de ondernemende pater Bernard, speelt er een belangrijke rol, zoodat de sfeer door en door katholiek is.

Herwig schrikt niet terug voor conflicten en tragische situaties: twee zelfmoorden en een ontvoering met den tragischen afloop van drievoudige doodslag vormen de groote catastrofen van den roman. Doch al deze verschrikkingen veroorzaken wel gemouvementeerdheid, maar brengen geen verdieping. Nergens opent Herwig inzicht in de diepste schachten der menschelijke ziel: zijn kunst is goed, maar beperkt. Zijn figuren zijn aannemelijk, maar ook niet meer dan dat: ze stralen niet van bovenaardsche menschelijkheid als de figuren van Dostojefski. Een raadselachtig wezen als Dokter Hahnemann blijft raadselachtig, „nur" raadselachtig; een schrijver van het hoogste kunnen had hem overtuigend geschilderd juist in zijn raadselachtigheid. Uit het gezegde blijkt voldoende dat dit een boek is voor *oudere*, meer dan gewoon *volwassen* lezers.

FORBES-MOSSE (Irene) KATHINKA PLüSCH. Roman. In Leinen geb. M. 6.50. Deutsche Verlags-Anstalt. Stuttgart. 1930.

Irene Forbes-Mosse is een schrijfster met zeer eigen geluid. Den gewonen ontspanningslezer zal zij niet bevredigen, des te meer den lezer van fijner smaak. Elk harer zinnen bergt een zekere cultuur in zich: haar humor is van het beste allooi. Het geraamte van haar romans is vrij armoedig: maar zij maakt er boeken van die het lezen waard zijn. Kathinka Plüsch is een kat in letterlijken zin, Kätchen Pelzer is een poes in figuurlijken. De levens dezer twee wezens verloopen in paralelle richting; Kathinka Plüsch is een einschmeichelnd huisdier met een zwerversnatuur, Kätchen Pelzer, de vondelinge, het latere dienstmeisje, eveneens. Bürschel, haar speelkameraad in kinderjaren, heeft haar tijdens zijn studiejaren uit het oog verloren. Later, dokter geworden, tracht hij haar weer op te sporen. In een bioscoop herkent hij haar als speelster in een reclamefilm en dit brengt hem op het goede spoor. Als hij haar in zijn woning neemt om haar gezondheid weer op krachten te brengen, ontglipt zij hem nogmaals; de zwerversnatuur sterft niet in haar.

Dit is het sobere gegeven van dezen fijngesponnen roman, die niet meesleept door onstuimige hartstocht of wonderlijke lotgevallen, maar die bekoort door zijn menschkundige fijnheid, zijn levenswijsheid en originaliteit. Het is toch iets anders dan het doodgewone romanschema. De schrijfster heeft in Kätchen Pelzer een nieuwe figuur geschapen, een bijzonder menschenkind, dat ontroert om zijn schamelheid. Het is werkelijk een „Dichtung" en het zou jammer zijn, als dit bescheiden boek door het reclame-geknetter van tientallen minderwaardige overstemd werd. Voor ieder volwassene, die waardeeren kan, is dit boek aangename lectuur.

FINCKH (Ludwig) URLAUB VON GOTT. Deutsche Verlagsanstalt. Stuttgart. 1930. (240) geb. M. 5.50.

„Urlaub von Gott" heeft ieder mensch om op aarde zijn bestemming te vervullen. Dit is ongeveer de zin van den merkwaardigen titel. Het verhaal speelt voor, tijdens en na den oorlog en tracht frissche levenskracht te wekken na de weeën van krijg en inflatietijd. De tweelingbroeders Scheuchvogel zijn de hoofdfiguren: beiden hebben zich onder veel moeilijkheden door het leven te slaan, de een om als dokter een weldadige practijk uit te oefenen, de ander om als boer en ontginner een niet minder noodzakelijke werkzaamheid te verrichten. Alle fantasterij is uit den booze; werkelijkheidszin en frissche onderneming zijn de reddende machten. Dit is de leer van Finckh's roman. Het boek is goed geschreven, met humor en natuurzin, met die liefde voor landschap en landleven, die Zuid-Duitschers kenmerkt. Een goed deel van het verhaal wordt ingenomen door de beschrijving der geëxalteerde excessen, waaraan de Duitsche jeugd zich na den oorlog overgaf. Jonge menschen trekken vol romantische natuur- en menschenliefde rond om een evangelie

van levensvereenvoudiging, van onmiddellijke natuurbeleving, van verlossing-van-de-cultuur te prediken. De God van Ludwig Finckh is niet heelemaal de Christelijke God; hij gaat te veel op in de natuur, in het Al. Finckh's religieuze lijnen zijn buitengewoon vaag. Overigens een goed boek van frissche, gezonde levenskracht.

Engelsch

FISHER (A. E.) TO THE SUN. A Romance of Sheakespeare. (352) 7/6. John Murray. London.

Een roman, met William Shakespeare als hoofdpersoon! De schrijver heeft grondige studie gemaakt van Shakespeare's leven en werken — noodzakelijk vereischte in dit geval — van Shakespeare's tijd. Het is ongetwijfeld een waagstuk een roman rond dit genie te durven bouwen, maar erkend moet worden dat — voorop gesteld dat een volkomen slagen eenvoudig niet mogelijk is — de auteur er toch in geslaagd is ons het leven van den dichter — via studie en fictie — nader te brengen. De fictie werkt slechts bescheiden aanvullend; kwesties welke inderdaad onbekend zijn — zooals bv. de redenen waarom Shakespeare het eerste jaar na zijn huwelijk zijn familie te Stratford verliet om zich te Londen te vestigen — worden ook hier niet door verdichting opgelost.

Uitstekend geslaagd is de beschrijving der rumoerige en onzekere tijden waarin de dichter leefde; verschillende tijdgenooten, als Marlowe, Ben Jonson, Essex, koningin Elisabeth treden op, en inderdaad „is revealed something of the darkness and brightness of the heart and mind of the man Shakespeare."

Dezen roman, die in de niet meer te beheerschen massa Shakespeare-litteratuur een eigen plaatsje inneemt, bevelen wij Shakespeareminnaars gaarne aan.

DEEPING (Warwick) EXILES. 1930. (347) 7/6. Cassel & Company Ltd, London.

Het is zeker waar dat Warwick Deeping zijn tekortkomingen heeft, welke verhinderen dat zijn werk tot de eigenlijke litteratuur kan behooren. Zoo lijkt zijn karakterbeschrijving belangrijker dan zij is: de personen zijn te eenzijdig geconcipiëerd; één enkele karaktertrek is meestal zoo aangedikt, dat de waarschijnlijke realiteit eenigszins verloren gaat; zij zijn soms te veel marionetten van een vooropgestelde bedoeling. En zijn filosofie, voor zoover aanwezig, is oppervlakkig. Voor ons is daarbij bovendien nog van belang, dat zij anti-christelijk is. Den ontwikkelden volwassene behoeft dit echter geen bezwaar te zijn, dit boek te lezen: hij zal de fouten makkelijk kunnen corrigeeren.

Maar *Warwick Deeping* bezit die groote gave, noodzakelijk voor den romanschrijver: hij is een knap en boeiend verteller. Dit blijkt ook weer uit zijn nieuwsten roman: *Exiles*.

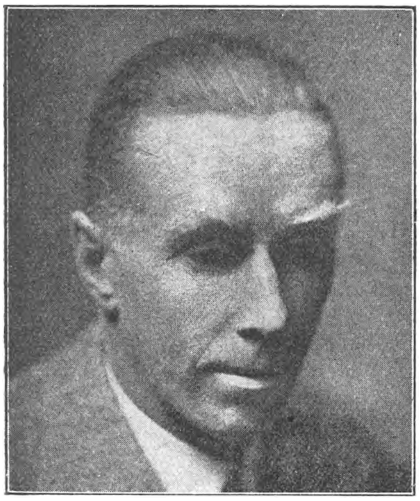

WARWICK DEEPING

Als tooneel heeft hij zich ditmaal gekozen: Tindaro, een klein Zuid-Italiaansch stadje, waar behalve de vlottende Engelsche hotelbevolking, een kleine kolonie Angel-Saksers woont. De laatsten zijn bijna allen maatschappelijke mislukkelingen, wegens finantieele of andere redenen niet in staat naar „Old-England" terug te keeren: Exiles. Zij gaan langzaam ten onder aan hun kwade karaktertrekken, versterkt door de, voor hen fatale, zuidelijke atmosfeer. Gedeeltelijk met hun bestaan verbonden, gedeeltelijk daar tegenover, leven en werken in Tindaro, Billy Brown, Julia Lord, Oscar Slade, Tom Frevick, Tom Isherwood. Billy Brown is feitelijk de hoofdpersoon, rond welke de auteur een interessanten roman gesponnen heeft: de kennismaking, eerst met Oscar Slade, daarna met Tom Isherwood en de veranderingen welke zich daardoor in Billy's innerlijke persoonlijkheid voltrekken. Als omlijsting: het levendige, licht-rumoerige en zonnige leven van een Zuid-Italiaansch stadje.

Aanbevolen roman voor ontwikkelde volwassenen.

WILDER (Thornton) THE WOMAN OF ANDROS. (Maart 1930) (105) 6/. Longmans, Green and Co., London.

Men kan dit laatste werk van den auteur van „The Bridge of San Luis Rey" beschouwen, wat het eerste deel betreft, als een bewerking der comedie van Terentius: dan wijkt het hiervan zóó ver af dat de eenheid verbroken wordt, want *Wilder* maakt voor zijn doel gebruik van twee vrouwen, Chrysis en Glycerium, terwijl bij Terentius, Shrysis bij den aanvang reeds overleden is.

Men kan het beschouwen als roman, en dan moet bewondering geuit worden voor de wijze, waarop hij een eenvoudig gegeven als verhaal heeft weten te vertellen zonder in bombast te vervallen — waartoe hier een gevaarlijke gelegenheid bestond, — maar men kan toch beduidende constructiefouten signaleeren: zoo is bv.

de verhouding tusschen inleiding en vertelling te ongelijk, en komen we niet te weten waarom Chrysis van Alexandrië naar het eilandje Brynos gekomen is. Maar *The Woman of Andros* kan ook beschouwd worden — en dit is de bedoeling van den auteur — als een poging om uit te drukken, hoe het laat-Grieksche cultuurleven begon te kenteren, hoe het, zichzelf daarvan nog onbewust, ging zoeken naar dieper, hooger, meer de ziel bevredigende levensopvattingen, en daardoor toekwam aan de Christelijke opvatting der liefde.

En dan moet dit boekje een klein meesterwerk genoemd worden.

De nieuwe, nog vage levensbeschouwingen, werden vooral belichaamd in Chrysis, de hetaere van Alexandrië, die rond zich een kleine kring van jongelieden verzamelde, wien zij haar nieuwe opvattingen trachtte mede te deelen en te laten beleven. Onder hen bevindt zich Pamphilus, die haar het best begrijpt, zooals blijkt uit zijn optreden tegenover Glycerium, de zuster van Chrysis. Zelfs blijkt hij zijn gewijzigde inzichten van den levenszin op zijn familie overgebracht te hebben.

Van dit werk kan door gerijpte volwassenen genoten worden.

CHAMBERS (Prof R. W.) BELLOC (Hilaire) CHESTERTON (G. K.) BLUNT (R.) e.a. THE FANE OF BLESSED THOMAS MORE. (132) 2/6. Sheed & Ward, London.

Dit boekje bevat de redevoeringen, uitgesproken door verschillende vertegenwoordigers van het litteraire en cultureele leven van Engeland, op de „More Memorial Exhibition" te Chelsea in Juli 1929. Professor Chambers schreef er een inleiding bij.

Men heeft de waarde der positie, door Thomas Morus in de Engelsche litteratuur ingenomen, ongetwijfeld overschat — heeft men hem niet de „vader van het Engelsche proza" genoemd? — maar onbetwist is zijn hooge plaats in de historie, in het religieuze en cultureele leven. Zijn figuur spreekt allen aan: „indeed, the love of Sir Thomas More is one which joins together many and diverse spirits, as does the love of the mountains, or of St. Francis of Assissi. Who but St. Francis could have united in devoted love of himself such different men as Benito Mussolini and Mr. Laurence Housman, and Ernest Renan.......

Except during the last years of his life and at the time of his execution, Englishmen have not sinned *consciously* against the memory of More."

Het nadeel van dit door allen accepteeren van Morus' figuur is, dat vooral niet-Katholieke kringen zich van hem een naar eigen ideeën vervormd en verwrongen beeld gevormd hebben.

De groote verdienste van deze gebundelde redevoeringen is, dat de deskundige sprekers de juiste beteekenis van Morus' persoonlijkheid, bezien vanuit verschillende oogpunten, vastgesteld hebben.

Romans en Verhalen

ZEGGELEN (Marie C. van). DE PLAETSE AAN DE VECHT. (275). f 4.90. Met illustraties van Lizzy Ansingh. Scheltema en Holkema, Amsterdam.

Als een gelukkig jong meisje kwam Margaretha Poppe van een logeerpartij in Den Haag thuis op „de Plaetse aan de Vecht", afgehaald door haar vader met de koets, waarin ook mijnheer Pastoor op weg naar een zieke, een plaatsje gevonden had. Margaretha is verlangend haar moeder en zusje weer te zien, het was zeker heel gezellig in Den Haag geweest bij haar Moei, zij heeft daar met haar nichtje veel genoten en zelfs een ondeugend stukje uitgehaald, waaraan zij in stilte glimlachend terugdenkt, maar weer thuis te zijn, is ook prettig. Nog nooit is zij 's winters buiten geweest, maar nu het huis in de stad verbouwd wordt, blijft de familie Poppe den winter over op haar buitenplaats aan de Vecht. Een gelukkig meisje.... totdat zij opnieuw Franciscus De With ontmoet, waarmede zij reeds in Den Haag bij een zeer bijzondere gelegenheid kennis maakte, en hem met heel haar onbedorven, rein hartje liefkrijgt. Haar ouders kanten zich om allerlei redenen, die niets met den godsdienst te maken hebben, maar wel met de koppigheid van den ouden heer Poppe, tegen deze verbintenis. Margaretha blijft haar geliefde trouw. Zij is voor geen kleintje vervaard en ontvlucht haar ouderlijk huis, waarna een der merkwaardigste processen begint der zeventiende eeuw, want vader Poppe beschuldigt Franciscus een minderjarige ontvoerd te hebben. Uit de oude perkamenten van dit proces heeft de schrijfster deze aantrekkelijke romantische geschiedenis te voorschijn gehaald en wij mogen er haar ten zeerste dankbaar voor zijn. Hoe heeft zij de sfeer van dien tijd zuiver getroffen en verplaatst zij ons geheel en al in de omgeving van de heldin van dit verhaal. De fijne illustraties werken er ook aan mede om dit boek tot een juweeltje te maken, dat wij in handen van velen wenschen.

WALLACE (Edgar). ROODE AZEN. (260). f 1. Uit het Engelsch door Jhr. R. H. G. Nahuys. A. W. Bruna & Zoon, Utrecht.

„Roode Azen zijnde drie heldenfeiten van Mr. Reeder", staat op het schutblad van dit boek en wij hebben ons overtuigd dat het werkelijk heldenfeiten zijn, welke door dat schuchtere kleine mannetje bij de opsporing van eenige groote misdadigers, die voor niets terugdeinzen, zijn verricht. Boeiend voor volwassenen, die van dit genre houden.

AYRES (RUBY M.) BEDORVEN MUZIEK. (227). f 1.50. Vertaling van Henriette Rappard. „De Combinatie", Rotterdam.

Speculeert Ruby M. Ayres met het schrijven van dit soort onbeduidende romannetjes op de bedorven smaak van het huidige publiek? Waar is de frissche, humoristische schrijftrant van haar eersten tijd

gebleven? Deze vragen hielden ons bezig, toen wij dit boek, na het doorworsteld te hebben, ter zijde legden... Het bestaat uit: verboden liefde voor een gehuwden man, ontrouw aan de wettige echtgenoote, op wier dood met ongeduld gewacht wordt, om te kunnen trouwen met het andere meisje.... kortom: het is niets dan spelen met den eerbied voor het huwelijk en schenden van de huwelijkstrouw. De vertaling is uitstekend, maar het boek onbeduidend en daarbij voor jongeren *ongeschikt*.

EWERS (Hans Heinz). VAMPIER. Vert. door Ralph Springer. Nederl. Uitgeversmaatschappij, Amsterdam.

EWERS (Hans Heinz). DE DUIVELSJAGERS. Nederl. Uitgeversmaatschappij, Amsterdam.

Wij zouden de Nederlandsche Uitgevers Maatschappij willen vragen, wat haar kan bewogen hebben om deze delirium-erupties in het Nederlandsch uit te geven. Hans Heinz Ewers heeft zijn schrijversgaven, maar met kunst hebben deze voluptueuze, vaak sadistische gedrochtelijkheden toch niet veel te maken. Ewers is een schrijver, die speculeert op de donkerste instincten der massa, een charlatan, die zwelgt in perverse bloeddorstigheid, die het allerheiligste bezoedelt met satanisch genot. Liefde, geluk, godsdienst, alles verwringt deze infernale geest tot een demonische fratse. Zulk een schrijver is een nationale ramp en nu worden de riolen van zijn corrupte fantasie ook nog over Holland uitgestort. Alle goddelijke en natuurlijke wetten maken deze boeken tot *streng verboden* lectuur.

EIGENHUIS (J.) DE KUNSTENAAR EN DE DUIVEL. De Kleine Librije, Edam. f 0.70 en f 1.20.

Een klein verhaal met goede passages, maar dat als geheel niet bevredigt. Een beeldhouwer, in zware armoede, is met zijn gezin overgeleverd als het ware aan een meedoogenloozen buurman. Hij ziet in dit alles den duivel, die zijn ziel tracht te wurgen, welk gegeven hij wil realiseeren in een groot kunstwerk. De schrijver is zijn stof niet meester geworden. Voor volwassenen.

MARE (Eline). DE WITTE VOS. De Kleine Librije, Edam. f 0.60 en f 1.10.

Een kleine Vlaamsche schets. De rijkgeworden Adèle Deelman voelt een groote innerlijke leegte en verlangt terug naar haar jeugdliefde, daar haar man haar om alles uitlacht. Als zij haar vroegeren geliefde ontmoet, volgt er ontnuchtering en begint ze met haar man een nieuw leven. Volwassenen.

WANING (Dr. H.) DE DOODSBLOEM. (239). f 1.25. A. W. Bruna & Zoon, Utrecht.

In een huis in Wassenaar gebeuren zonderlinge dingen. Het veer-

tienjarig zoontje verdwijnt plotseling, de beide zusjes worden ernstig ziek en geen dokter weet raad. Mevrouw wordt slaapwandelaarster en haar man wanhopig onder zooveel verdriet. Dichtbij woont een mooi meisje uit Brazilië, dat veel bij de familie Offermans aan huis komt. Dokter Waning ontmoet Offermans, een oud vriend uit zijn studententijd, in de Haagsche tram; hij is getroffen door de ongelukken waardoor zijn vriend achtervolgd wordt en voelt zich gedrongen hem te helpen. In den oorlog heeft hij kennis gemaakt met Stroedel, een aartsleelijke geleerde, hij roept diens hulp in en zij slagen er samen in aan de beproefde familie het geluk terug te geven: het zoontje wordt gevonden, de zusjes worden beter en mevrouw verliest haar zonderlinge gewoonte. Een paar minder gewenschte en ook volstrekt niet noodzakelijke passages maken dit overigens wel boeiend verhaal voorbehouden voor volwassenen.

HOLLAND BROWN (Katharina). DE VADER. (334). f 2.90. Geautoriseerde vertaling door Jhr. R. H. G. Nahuys. C. G. Campagne, Enschedé.

De Vader, Mr. Stafford, voelt zich geroepen om te kampen tegen de menschonteerende slavernij, hij heeft vele tegenstanders, want zelfs de meest menschlievende Amerikanen konden in dien tijd niet inzien, wat er verkeerds in stak, als zij slaven kochten en verkochten en als hun eigendom in dienst hielden. Zijn broer is zijn grootste zorgenkind en noodzaakt hem, om zijn schulden te kunnen betalen, met geheel zijn gezin op te breken en de woestijn in te trekken naar een ranch op den rand van een moeras. Daar maken zij kennis met Abraham Lincoln, een jong rechtsgeleerde, die hen in alle moeilijkheden helpt en spoedig de groote vriend van Vader wordt en van heel het gezin. Hij kan in het eerst de overtuiging van Mr. Stafford niet deelen, maar helt er hoe langer hoe meer toe over, en hij verdedigt zijn idealistischen vriend bij alle aanslagen, welke diens tegenstanders op hem richten. Het gezin van Vader wordt levendig beschreven: Moeder is overleden, Tantetje en Mercy voeren er de scepter over de ondeugende jongens en de lieflijke romance van Mercy geeft een heerlijk romantisch tintje aan dit boek, dat wij van harte voor volwassenen met eenige ontwikkeling kunnen aanbevelen.

FOOTNER (Hulbert). DE KONINGIN VAN DE NACHTCLUB. (334). f 1.25. Weekblad „Het Leven", Amsterdam.

Een millionairsdochter, vroeg wees geworden, overgelaten aan de zorgen van een rechtskundigen raadsman, die haar door een gezelschapsdame met de uiterste zorgen heeft doen bewaken, springt in eens uit den band, op den dag van haar meerderjarigheids-verklaring. Zij ontslaat haar personeel, haar duenna inclusis, maakt ruzie met haar voogd, en gaat de straat op, waar zij den eerste den besten man dien zij ontmoet, in haar vertrouwen neemt en in handen van een

schurk valt, die haar om haar geld, naar den mond praat, en haar op allerlei wijzen een beetje armer tracht te maken, terwijl hij zorgt, dat zij pleizier voor haar geld heeft. Gelukkig komt ten slotte de degelijke ondergrond bij Carola Goadby boven en wordt zij door een tragisch voorval waardoor de man dien zij in stilte liefheeft, gevaar loopt, wakker geschud uit haar roes. Voorbehouden voor rijpere lezers.

LINGE (J. van der). YVONNE DULCEA, HET MYSTERIE VAN AMSTERDAM. (324). F. Andries Blitz, Amsterdam.

Een Italiaansche zangeres met een wereldvermaardheid, welke zij verworven heeft door haar excentriciteit zoowel als door haar schoonheid en prachtige stem, komt in Amsterdam zingen en verdwijnt plotseling. Daarna gebeuren er nog meer tragische voorvallen en de Amsterdamsche recherche, plus een journalist Van 't Hoff, gaan zich beijveren om de raadsels op te lossen. Nu zult u denken: een onschuldig detective-verhaal dus.... O neen! dan slaat U de plank ver mis!.. Deze verdwenen Yvonne Dulcea is een soort „Garçonne" .... een vrouw, die de mannen in haar netten verstrikt en ze tot wanhoop brengt, waarna zij „met een hoonende schaterlach met haar slanke vingers een sigaret in een gouden pijpje naar haar keurig geverfd pruimenmondje brengt en zich behagelijk op haar divan nedervleit" ...... enz. enz. Afblijven maar!

GREGORY (Jackson). WOESTIJNKIND. (338). f 2.25. Vert. door Teo de Witte, J. Ph. Kruseman, Den Haag.

Als stiefkind van een slecht en aan den drank geraakt echtpaar, heeft Camilla Darrel haar geheele jeugd in de woestijn doorgebracht. Groot geworden komt zij tot de ontdekking, dat die menschen haar ouders niet zijn en trekt zij naar de stad. Daar valt zij in handen van Papa Pom, een ploert, met een onschuldig uiterlijk, die er dancings en bordeelen op nahoudt. Zij wordt nog juist op tijd gered door Lasalle, een man die onder verdenking staat van een moord en door iedereen geschuwd wordt. Zij wordt later het werktuig, waardoor zijn onschuld aan het licht komt. Een zeer spannende Wild-West roman, maar *voorbehouden.*

SPIT. DE ERKERKAMER. (288). f 1.25. A. W. Bruna & Zn., Utrecht.

In den tijd der mobilisatie zijn eenige gewichtige stukken gestolen uit het bureau van den commandant in een der garnizoensplaatsen. Een luitenant wordt onschuldig van deze misdaad verdacht. Hij is zoo gelukkig, een lid der Amsterdamsche recherche tot vriend te krijgen, die zijn onschuld en ook de bewuste stukken met den schuldige volkomen aan het licht brengt.

Boeiend verhaal voor een verloren uurtje. Geschikt.

GREY (Zane). DE VERBORGEN STAD. (320). f 1.25. A. W. Bruna & Zn., Utrecht.

Mijnheer Endicott is in zijn hart wanhopig over het gedrag van zijn moderne dochter Judy. Hij begrijpt niets van de jonge meisjes van tegenwoordig, die flirten, dansen, drinken en schijnbaar nooit aan ernstiger zaken denken. Hij is bang, dat zij zelfs niet meer een ongerept jong meisje is, waarin hij zich vergist. Om haar tot beter inzicht te brengen, brengt hij haar naar zijn onderneming in de woestijn, waar hij haar in aanraking brengt met Phil Randolph, met wien hij een complot gesmeed heeft om Judy quasi te schaken en haar aan ontbering en allerlei moeilijkheden bloot te stellen. Judy hoort dit aardig plannetje bespreken en zij geeft schijnbaar toe, want zij besluit haar vader en Randolph er flink in te laten loopen. Het eind is echter, dat zij samen een gelukkig echtpaar worden.

Sommige situaties in het boek zijn ietwat ongegeneerd, daarom *voorbehouden* voor rijpere lezers.

OTERDAHL (J.). EEN UIT VELEN. (261). Uit het Zweedsch vertaald door N. Basena-Goemans. J. M. Meulenhoff, Amsterdam.

Eva Colbjornson is ernstig ziek geweest en herstellende. In de lange uren van rust komt heel haar verleden haar voor den geest en doorleeft zij opnieuw de jaren van haar zonlooze jeugd, van haar leven zonder liefde. Een kind uit een vondelingenhuis, opgenomen door deftige menschen, die haar alles gaven, behalve moederlijke liefde, haar schooltijd, haar hoogere studie, toen de man dien zij liefkreeg, aan haar voorbij ging en de echtgenoot van een ander werd.. dit alles trekt aan haar geest voorbij met de herinnering aan den grooten strijd, welke zij gevoerd heeft om geen wrok te blijven koesteren tegen haar onbekende ouders, die haar zoo harteloos aan vreemden overgelaten hebben, zooals zij langen tijd gedacht heeft. Maar tot offeren bereid, is zij uit dien strijd te voorschijn gekomen en zij maakt van haar leven van ongetrouwde juffrouw een mooi leven van voortdurend geven op het altaar der naastenliefde. Een zeldzaam mooi boek voor volwassenen.

BAILLIE REIJNOLDS (Mrs.) HET VERLATEN KASTEEL. Vert. door C. A. Dermout-Visser. (341). f 2.25. Wed. P. v. Waesberge en Zn., Rotterdam.

Camiola France is meerderjarig geworden en maakt van haar vrijheid gebruik om geheel met haar oude leven te breken en een reis om de wereld te gaan maken. Op het punt dit te gaan doen, krijgt haar Hongaarsche vriendin, die met haar mee zou gaan, bericht, dat haar moeder ernstig ziek is. Dit brengt verandering in de plannen van de meisjes en Camiola besluit naar Hongarije te gaan, waar zij, aangetrokken door een romantisch oud kasteel, daar haar intrek neemt. Er gaan wonderlijke sagen over dit kasteel rond. Er huist een „draak".

De ontdekking van die „draak" en nog eenige andere min of meer belangwekkende voorvallen, maken den inhoud uit van dit boek, dat wij *voor volwassenen geschikt* verklaren.

WELLS (Carolyn). DE MISDAAD IN DEN GRAFKELDER. (262). f 2.15. Vertaald door J. G. H. v. d. Bovenkamp Jr. J. Philip Kruseman, Den Haag.

In een ouden grafkelder van een Kathedraal in Engeland, wordt een lijk gevonden van een modern gekleed man, die door een revolverschot gedood is. Na vele nasporingen, waaronder nog twee moorden gebeuren, wordt de misdadiger ontdekt, welke de oplettende lezer reeds na den eersten moord heeft kunnen aanwijzen, door een knappen detective, Lewis Stone. Voor tijdpasseering aan te bevelen voor volwassenen. Jammer dat de vertaling slordig is.

BAILLIE REIJNOLDS (Mrs.). HET DUBBELE LEVEN VAN AVRIL EDEN. (251). f 2.25. Bewerkt door Th. J. J. B. Wed. P. van Waesberge & Zoon, Rotterdam.

In een zeer burgerlijk, laag-bij-de-grondsch milieu groeit de jongste dochter, Avril, geheel in zichzelf gekeerd op. De groote broers zijn dol op het jongste zusje en zij staat altijd klaar om hen in hun huishoudelijke nooden te helpen. Haar vader alleen komt er dikwijls tegen op, dat zijn overige kinderen te veel vergen van Avril, maar hij is te zwak van karakter om haar vertrouwen te winnen. Er wordt in dien tijd veel gesproken over een schrijfster, die onder het pseudoniem van Jane Smith, eenige belangrijke romans de wereld heeft ingezonden. Haar identiteit is zoo goed verborgen gebleven, dat slechts één persoon weet, wie zich onder dien schuilnaam verbergt. Lang nadat Avril gelukkig getrouwd is, in een tijd van groote moeilijkheden, wordt het geheim opgelost, tot verbazing van velen, die Avril reeds lang gekend hebben, echter niet van haar echtgenoot, die haar reeds lang doorzien had. Goed boek voor volwassenen.

GREGORY (Jackson). TOCH OVERWINNAAR. (295). f 2.15. Vert. door H. Rappard. J. Ph. Kruseman. Den Haag.

Een modern jongmensch, Griek Conniston, zoon van een millionair, wordt door zijn vader met een klein sommetje de wereld in gestuurd, omdat het den ouden heer verveelt dat zijn zoon en erfgenaam niets uitvoert, dan geld opmaken en er niet aan denkt nuttig werk te verrichten. Zonder een cent op zak komt hij op de ranch van Crawford, waar hij een baantje als cowboy aanneemt, omdat hij de dochter van den eigenaar liefheeft. Conniston is bezig om een dor en onvruchtbaar stuk woestijn te ontginnen en daar water te brengen. Dit is een ontzaggelijk werk, waarbij het op snelheid aankomt, omdat hij door de spoorwegdirecties bij contract gedwongen is, op een bepaalden datum klaar te zijn. Daar wordt Griek Conniston een man,

in den geweldigen strijd met de stugge elementen en met sluwe tegenstanders, die voor geen ploertenstreek terugdeinzen om dit groote werk te doen mislukken. Maar hij slaagt en overwint en zijn oude vader is trotsch op hem. Een mooi boek.

DAVIS (Rich. H.) HET AVONTUUR IN DEN MIST. (92). f 0.25. Stella-Editie, Amsterdam.

Om een minister terug te houden van een parlementszitting, waarin hij een regeeringsvoorstel voor de uitbreiding van de vloot zal bepleiten, spannen eenige clubleden samen, om hem door het verhalen van eenige boeiende detectiveverhalen een paar uur vast te houden. Zij slagen daarin ten deele, maar het boekje is er niet minder boeiend om.

SAVI (E. W.) WIJ ALLEN ZIJN ZONDAARS. Vert. door W. H. C. Boellaard (328). f 2.15. J. Ph. Kruseman. Den Haag.

De oude heer Bradford voelt zijn einde naderen en kan nu niet langer het geheim bewaren, dat zijn heele leven als een looden last op hem gedrukt heeft en vertelt zijn zoon de misdaad, die hij vroeger begaan heeft, om een groot vermogen te bemachtigen. Hij heeft zijn stiefdochtertje, Margaret, in Engeland bij een paar oude dames in den kost gedaan en haar in Indië als overleden doen doorgaan. Nu legt hij Leigh op, het meisje te gaan zoeken en aan haar alles goed te maken wat hij misdeed. Dit brengt den jongeman in groote moeilijkheden. Hij krijgt het meisje lief, huwt haar en probeert daardoor, zonder haar de misdaad van zijn vader te vertellen, de schuld te boeten, maar zelf komt hij door intriges in zooveel pijnlijke omstandigheden dat hij tenslotte gedwongen wordt, ronduit tot zijn vrouw te spreken, waarna zijn huwelijksgeluk tot vollen bloei komt. Voor rijpere lezers een mooi boek.

AYRES (Ruby M.) DE ROMAN VAN EEN LEELIJKE MAN. Vert. door Henr. van Rappard. (194). „De Combinatie", Rotterdam.

Een man zoo leelijk als de nacht, een jong meisje dat voor haar brood moet werken, een jeugdige schurk, die geheel en al leeft van de giften welke hij van den leelijken man krijgt, die het jonge meisje in het geheim getrouwd heeft, waarvan zij zelf een afschuw heeft. Op het juiste moment schiet de jonge schurk zichzelf een kogel door zijn kop en worden de leelijke man en het mooie meisje het samen eens. Voorbehouden.

BEDFORT-JONES (H.) D'ARTAGNAN. Vert. door Jhr. R. H. G. Nahuys. (182). f 2.25. J. T. Swartsenburg, Zeist.

Dit nieuwe vervolg op „De drie Musketiers" van Alexander Dumas, naar onlangs ontdekte documenten geeft de ontsluiering van

het geheim van de geboorte van den jongen graaf De Bragelonne, den held van het latere vervolg op „De drie Musketiers".

Er wordt heel wat gevochten en er worden veel intriges gespannen om het document, waarin deze geboorte is opgeteekend, uit bepaalde handen te houden. In dienst van de koningin doen de drie musketiers het onmogelijke om haar bevelen op te volgen en het kind wordt door Athos als zijn eigen zoon aangenomen. Zeer boeiend verhaal, maar ook *zeer voorbehouden.*

BRAND (Max). DAN BARRY. Vert. door J. G. H. v. d. Bovenkamp. (232). „De Combinatie", Rotterdam.

„Fluitende Dan" is een geheimzinnige persoonlijkheid, die in de woestijn rondzwerft. In dit boek heeft een geheele bende, onder aanvoering van een der grootste schurken uit de woestijn, het er op gezet hem in handen te krijgen. Er is ook een lief meisje in het spel, dat Dan van harte lief heeft en het geheel vormt een dier woestijnverhalen, vol aantrekkelijke geheimzinnigheden, waarop men tegenwoordig zoo verzot is.

WELLS (Carolyn). WAAR IS EMILY? (290). f 2.15. Vertaald door J. G. H. v. d. Bovenkamp Jr. J. Philip Kruseman, 's-Gravenhage.

Emily Duane is het meest grillige, onafhankelijke meisje onder de zon; daarover zijn haar vrienden het allen eens, maar dat zij nu toch op den dag van de repetitie voor haar huwelijksfeest verdwijnen zou en maar niet terugkomen, dat vinden zij allemaal een beetje te erg. Zij worden ten slotte ongerust, gaan zoeken, vinden het lichaam van de vriendin waarmede Emily uitgegaan was in een ravijn liggen en het blijkt, dat het jonge vrouwtje vermoord is. De knappe detective Fleming Stone wordt ten slotte te hulp geroepen en slaagt er in om Emily te ontdekken, of beter gezegd: zij ontdekt zichzelf door opeens weer te voorschijn te komen, en Stone vertelt dan hoe de geschiedenis in elkaar zit. Voor volwassenen boeiende lectuur.

ROBERTS-RINEHART (Mary). HET WONDERE LEVEN. (288). f 2.25. Uit het Amerikaansch vertaald door A. Vuerhard-Berkhout. J. T. Swartsenburg, Zeist.

Een kind was Missie Golfax, toen de dames haar hoogste aantrekkelijkheid zochten in wespentailles en Fedora-kapsels. Haar moeder, een ietwat wuft vrouwtje, lijdt zoozeer onder de verwaarloozing van haar man, dat zij zich van kant maakt. Missie komt daarna in huis bij haar grootmoeder die met haar dochter, een zonderlinge vrouw, samenwoont in het oude familie-huis. Zij huwt met een man, die den materieelen kant van het leven boven alles stelt. Missie is onwetend in vele dingen die het huwelijk betreffen, niemand heeft haar ingelicht en haar echtgenoot vindt haar preutsch. Zij wordt moeder

van een jongen en haar liefde voor Eddie neemt een groot deel van haar eenzaam hart in beslag, het andere deel heeft zij gegeven aan een vriend, tot wien zij vlucht na een hevige scène met haar man. Zij ziet echter spoedig in, wat zij op het punt staat te doen en gaat weer naar Wesley terug, bij wien zij verder als een toegewijde vrouw blijft tot aan zijn dood toe. Eddie groeit op, gaat in den oorlog, trouwt en zijn moeder gaat zich overbodig voelen.... Het boek eindigt met een poging tot zelfmoord van Missie die mislukt. Voor *ervaren oudere lezers* een interessant boek, waarin ook de geweldige veranderingen en vooruitgang op allerlei gebied scherp en raak geteekend worden. Voor jongeren *ongeschikt.*

STOKVIS (Mr. Benno J.) DE ROOIE. Roman uit het misdadigersleven. 2de druk. (150) f 2,25. Nederl. Uitg. Mij., A'dam.

Uit het leger der misdadigers heeft Mr. Stokvis er een naar voren gehaald, om zijn leven te belichten tegen den achtergrond van zijn omgeving. De Rooie, kind van een straatmeid en een schilder, door zijn geboorte feitelijk reeds aangewezen op een leven, doorgebracht op straat, bij een bordeelhoudster in huis, in de kroeg en in de gevangenis. De tragiek van dit leven heeft de auteur ontegenzeggelijk met talent uitgebeeld, en het, psychologisch, knap verantwoord.

Het is een aangrijpend boek dat echter, wegens het behandelde onderwerp, sterk voorbehouden is.

In geen geval lectuur voor jeugdige personen.

NOEL (L.) HET EILAND DER ONSCHULD. (278) f 1,75. Uit het Engelsch door Jhr. R. H. G. Nahuys. N.V. A. W. Bruna & Zn's, U. Mij., Utrecht.

De stille afgelegen eilanden in de Stille Zuidzee, ver van het groote wereldverkeer, schijnen de laatste plekjes te zijn waar de ouderwetsche, avontuurlijke romantiek, elders in de wereld onbestaanbaar, zich schijnt te hebben terug getrokken. Mogelijk ten gerieve, speciaal van Engelsche schrijvers van amusementsromans. Zij maken er tenminste verwonderlijk druk gebruik van. *Noel* heeft zich ditmaal een dergelijk eilandje gekozen om het tot jarenlang-verblijf te laten dienen van een vrijwillig banneling — redenen van bedrogen liefde natuurlijk — der Europeesche beschaving. Na zijn dood blijft zijn, als klein kind meegenomen, dochter alleen daar achter, om er tot een half barbaarsche wilde op te groeien. Tot zij gevonden en verlost wordt door Clive Davenham.

De intrige is knap; de filosofische, quasi filosofische-beschouwingen van den ouden John Landor zijn een tikje zonderling: de oude heer gaat zelfs zoo ver de Waarheid van het Leven in deze uithoekjes te willen zoeken; enkele passages in het boek zijn nogal zwoel.

En daarom kunnen wij dezen roman niet aanbevelen.

SIMONS (Jozef) DE LAATSTE FLESCH. Standaardboekhandel. Brussel. 9 frs.

Hier is een verteller aan het woord, die het vak verstaat. Dit viertal novellen, waarvan „De Laatste Flesch" de eerste is, laten zich lezen ook door meer-eischenden dan trein-lectuur. Als Jozef Simons een jonge man is, valt er wat van hem te verwachten. Bij nog strengere zelfzucht, bij verdieping van zijn onderwerp kan hij onder de besten van Vlaanderen treden. „De Bestedeling en de Ekster" bevalt mij het best ondanks het wel wat onwaarschijnlijke slot. Een voor ieder geschikt boekje.

SABATINI (Rafael). EEN SPEELBAL DER FORTUIN. (235). f 2.15. J. Philip Kruseman, Den Haag.

Randal Holles en Nancy Silvester zijn het samen eens geworden, vóór dat hij als jonge man dienst neemt in het Engelsche leger. Hij zal de wereld voor haar veroveren; komt na eenige jaren als kolonel terug en vindt Nancy niet meer. Zij is spoorloos verdwenen. Hij neemt dan dienst in het Hollandsche leger, maar keert naar Engeland terug, wanneer de oorlog tusschen beide landen uitbreekt. Een goede positie in Indië, hem door een vriend beloofd, ontgaat hem en hij raakt geheel aan lager wal. In een gevecht is hij vroeger eens in de gelegenheid geweest om Lord Buckingham het leven te redden. Nu wil deze hem in dienst nemen om een minderwaardig plan ten uitvoer te brengen. De hertog is verliefd op een mooie tooneelspeelster Silvia Farquharson, en wil deze, om aan zijn lage hartstochten te voldoen, oplichten en in een hem toebehoorend huis brengen. Holles leent er zich toe dit plan ten uitvoer te brengen, maar walgt van zich zelf. Nauwelijks is het meisje in het huis of hij herkent haar en zij hem, want zij is niemand anders dan zijn geliefde Nancy. Meteen besluit hij zijn daad ongedaan te maken, maar de hertog belet hem dit. Er volgt een gevecht op leven en dood, waarna de afschuwelijke pest, welke in Londen heerscht, tusschen beiden komt en Nancy beschermt voor de snoode plannen van Buckingham. Holles heeft dan gelegenheid om zijn misdaad goed te maken en boete te doen. Hij verpleegt Nancy met gevaar voor eigen leven. Meesterlijk heeft Sabatini de vreeselijke toestanden geschetst, waarin de pestepidemie Londen gebracht heeft.

Weer een geschiedkundige roman, die wij met graagte gelezen hebben en van harte aanbevelen voor ontwikkelde lezers.

SABATINI (Rafael). BELLARION. (399). f 2.15. Geautoriseerde vertaling van J. G. H. v. d. Bovenkamp. J. Philip Kruseman, Den Haag.

Bij een vijandelijken overval in zijn woonplaats wordt een jeugdige knaap door den hoofdofficier meegenomen, in een klooster ge-

bracht, waar hij door de monniken wordt onderwezen in alle vakken van wetenschap, welke in de middeleeuwen alleen in de abdijen beoefend werden. Alleen Grieksch ontbreekt nog aan zijn veelomvattende kennis, daarom zendt de eerw. Abt zijn pupil met een goedgevulde beurs naar Pavia, om daar deze leemte aan te vullen, terwijl hij zich verheugt dat Bellarion, zooals de jongen door hem genoemd is, uit het klooster vertrekt, want hij acht zijn vooruitstrevende denkbeelden en haast kettersche ideeën een gevaar voor de overige monniken.

Bellarion wordt op zijn weg naar Pavia beroofd en achtervolgd, vlucht in een tuin, waar Prinses Valeria zijn leven redt. Zij is gewikkeld in vele intriges, want de oom en voogd van haar en haar minderjarig broertje doet alles wat hij kan, om zich onrechtmatig in het bezit te stellen van hun bezittingen. Aan Bellarion vertrouwt zij een zending toe, en krijgt volgens haar meening, redenen en bewijzen te over om hem voor het vervolg van haar leven te wantrouwen. Maar Bellarion met zijn scherp verstand en wiskundig ontwikkelden geest, heeft zich geheel en al toegewijd aan de belangen van de Prinses, voor wie zijn hart in vlammen staat. En ondanks haar wantrouwen en minachting, welke zij hem openlijk doet blijken, ondanks haar tegenwerking, doordat zij de fijne zetten van Bellarion niet begrijpt, zet hij door en slaagt er in, niet alleen om de grootste veldheer van zijn tijd en vorst van Valsassina te worden, maar ook om het hart van de Prinses te veroveren. Romantisch verhaal met eenige minder juiste beschouwingen over het kloosterleven; voor Bellarion is zijn liefde voor Valeria het hoogste wat hij in het leven verlangt, waarvoor hij zijn liefde tot God op zij zet. Daarom is het een boek alleen voor rijpere lezers met een goed onderscheidingsvermogen. De vertaling laat veel te wenschen over en er zijn vele drukfouten aan het speurend oog van den corrector ontsnapt, hetgeen storend is.

Van diverse Pluimage

HET WERK VAN FRANS MASEREEL. Met een inleiding van Just Havelaar. 60 reproducties. f 3.90 en f 4.90. Servire, Den Haag. 1930.

Just Havelaar is een groot bewonderaar van den Vlaamschen kunstenaar Frans Masereel en schrijft een hooggestemde inleiding bij dit zestigtal reproducties. Het grootste aantal zijn houtsneden; eerst de laatste jaren is Masereel weer gaan schilderen en teruggekeerd uit het grootstadsconflict tot de rust van zeegezichten en visscherstafreelen. „Geen kunstvorm is zoo kenmerkend voor onzen tijd als de houtsnede. Zij schept de mogelijkheid van een werkelijk populaire, een democratische kunst. Zij is kernachtig en bondig en zelfs bij duizendvoudige reproductie behoudt zij haar kracht. . . . . . . Zij spreekt een directe en expressieve taal, die meer op waarheidszin is ingesteld dan op schoonheid en stemming. Haar stijl. . . . stemt overeen met onzen zaakrijken, concreten, electrischen tijd." Het grootste gedeelte dezer reproducties vormen één gillende aanklacht tegen de mas-

sanood, de hardheid, de donkere passies der grootstad. Wegens het rauwe realisme, waarmee Masereel alle menschenhartstocht uitbeeldt, is dit werk geen prentenboek voor het huisgezin. Men stelle het *niet voor iedereen* toegankelijk.

MOLENAAR (M.) M. S. C. EEN ZELDZAAM MENSCH. Charles de Foucauld. Uitg. „Oisterwijk", Oisterwijk.

Pater Molenaar heeft het boekje van René Bazin over Charles de Foucauld bewerkt en aantrekkelijker gemaakt door voor Nederlanders minder belangrijke bijzonderheden weg te laten, maar vooral door er een *inleiding* en een *nabeschouwing* bij te voegen, die werkelijk tot juister begrip van dezen bewonderenswaardigen mensch bijdragen. Het lezen van dit heldhaftige leven brengt iets van de heilige stilte, de grandiooze eenzaamheid der woestijn over u: de aarde is voller van God dan te voren. Dat er zulk een mensch geleefd heeft, wat tijd en plaats betreft, niet zoo heel ver van ons af, is een troostend weten in het effen alledagsleven.
Voor ieder is de lectuur van dit werkje een innerlijke verrijking.

SCHILLINGS (Dr. André) GUIDO GEZELLE. DE MENSCH EN DE DICHTER. (148) Visser & Co., Weltevreden.

Guido Gezelle is langzamerhand zulk een cultuurgoed geworden in Nederland, dat er niets nieuws meer over hem kan gezegd worden. Anderzijds vertegenwoordigt hij zulk een schoonheidsrijkdom, dat alles van en over hem belangrijk blijft. Men hoort of leest graag over dierbare menschen. André Schillings verhaalt van zijn leven, zijn dichten en doen en in dit relaas worden zijn voornaamste gedichten ingelijst. Er blijven nog altijd raadsels om Gezelle zweven, raadsels die zijn persoon betreffen en die wel nooit kunnen opgelost worden. Dit boekje is met piëteit en bewondering geschreven, en tevens met kennis en begrip. De druk laat nog al te wenschen over: het wemelt van hinderlijke drukfouten. Ook blijkt niet altijd waar Schillings, waar een geciteerde autoriteit aan het woord is.

VAN DE VELDE (Dr Th. H.) DE VRUCHTBAARHEID VAN HET HUWELIJK. (433) Leidsche Uitg. Mij., Leiden. 1930. f 10,— en f 12,50.

In dit breed opgezette wetenschappelijke werk behandelt Dr. v. d. Velde alle essentieele questies, die onder bovenstaanden titel ter sprake kunnen komen. Wetenschappelijk heeft hij zich van alle meeningen en gegevens op de hoogte gesteld, zelfs van de opvattingen der Katholieke moraaltheologen. Zijn standpunt is humaan en verzoenend. Wij hebben eerbied voor zijn groote werkkracht en voor vele van zijn overtuigingen. Maar in een werk als dit, waar zooveel dingen besproken worden, die godsdienst- en zedeleer raken, wreekt zich voor Katholieken zijn, laat ik 't noemen, homocentrische zienswijze, Voor geloovige Christenen kan Dr. v.d. Velde niet de leidsman zijn, wijl zijn opvattingen dikwijls rechtstreeks indruischen tegen het eeuwige Christendom. Daarom moeten wij dit boek ontraden.

BLEI (Franz) HET BOEK VAN LIEFDE EN HUWELIJK. Vert. door Matty Vigelius. Querido, Amsterdam. 1929.

Franz Blei heeft al zijn talent, zijn geestigheid en scherpzinnigheid, zijn fantasie en stijlkunst op hoogspanning gevoerd om dit fatale boek te schrijven. Het handelt over wat tegenwoordig liefde en huwelijk heet, ofschoon het dikwijls noch liefde noch huwelijk is. Het is een frivool, een onchristelijk boek, een boek dat een beleediging is voor God, voor engelen en menschen. Wanneer een schrijver de liefde als het groote amusement beschouwt en hij heeft geest en talent, dan weet hij wel een paar honderd bladzijden pikante dingen daarover te zeggen. „Tractatus erotico-politicus" noemt de schrijver zijn werk. Eenige lijn of beginsel heb ik er niet in kunnen ontdekken. Maar ik heb het slechts half uitgelezen, daar mij de moed

ontbrak dit vieze moeras verder door te waden. Dit boek is ongetwijfeld een *verboden* boek.

SALVANESCHI (Nino) BREVIER VAN HET GELUK. Vert. uit het Italiaansch door Mary Robbers en Emma Beer-Longo. Elsevier, Amsterdam. 1929.

Nino Salvaneschi is een fijnzinnig schrijver, die het ongeluk — of moeten we zeggen: het geluk? — had op volwassen leeftijd blind te worden. Voor hem was het geen ongeluk, want in zijn blindheid is hem de innerlijke blik opgegaan. Dit Brevier van het Geluk bevat „pensées", aforismen, levenswijsheden, die ontstaan zijn in een beschouwende, innerlijk rijk levende ziel, voor wie de schijn geen waarde heeft, maar voor wie het wezen zich heeft ontsluierd.
Toch moeten wij er een waarschuwing bijvoegen. Het religieuze sentiment van Salvaneschi wortelt in niet zuiver Christelijken bodem. In zijn omvattende menschenliefde spreekt hij herhaaldelijk pantheïstische en theosofische gedachten uit; hij gelooft aan reïncarnatie enz. Daarom raden wij onze lezers aan liever naar „de Navolging van Christus" te grijpen dan naar dit Brevier van het Geluk.

CHENG TCHENG. MIJN MOEDER. Vert. uit het Fransch door Henri Borel. Servire, Den Haag. 1929. f 2.90 en f 3.90.

Cheng Tcheng is een verfranscht Chinees, die reeds eenige jaren in Frankrijk woont en de bewoners van zijn nieuw vaderland over China wil inlichten. Niemand minder dan Paul Valéry, dichter en academielid, schrijft de voorrede voor dit boekje en niemand minder dan Henri Borel heeft het vertaald. Beide feiten hebben ons verbaasd. Bijzondere beteekenis heeft dit boekje nauwelijks. Cheng Tcheng vertelt ons van zijn moeder en weeft veel bijzonderheden uit de Chineesche geschiedenis en het Chineesche familieleven in zijn verhaal in. Maar blijkbaar is het er wel eens naast en Borel, die China goed kent, moet hem in voetnoten nog al eens op de vingers tikken. Het begin en het einde, de inleiding van Valéry en de „Vertellingen uit het Oude China", lijken ons het waardevolste wat dit zorgvuldig uitgegeven boekje te bieden heeft. Volwassenen!

KRIJGSMAN (Annie) ITALIANI CELEBRI. Libro di Lettura. II Deelen. Thieme, Zutphen. 1930.

De samenstelster van dit boekje, zegt het voorwoord, heeft een tweeledig doel voor oogen gehad. Het eerste was meergevorderde leerlingen lectuur te verschaffen, waarin de grammaire in het kort herhaald wordt . . . . , het tweede doel is de leerlingen eenigermate op de hoogte te brengen van de voorname cultuur van dit schoone land. Zij is hier ongetwijfeld in geslaagd. Een aantal mooie illustraties sieren het werk.

PLUS S.J. (Raoul) DE DWAASHEID DES KRUISES. Uit het Fransch vert. door J. A. R. Munnecom. 2de druk. Teulings, Den Bosch. f 2,— en f 2,60.

De werken van Pater Plus hebben alle een frisschen eigen toon en prediken een ascese, die een jeugdig accent heeft. Dit is wel de reden dat ze zooveel gelezen worden. Ook „De Dwaasheid des Kruises" heeft dit. Voor allen die het héél hooge aandurven, is dit boekje.

ROMBOUTS (Fr. S.) KULTUURVERKANKERING. Nr. 52 Opvoedkundige Brochurenreeks. R. K. Jongensweeshuis, Tilburg. f 1,25.

In dit werkje worden allerlei uitwassen en wanpraktijken der moderne cultuur aan de kaak gesteld. Het is, zooals de inleiding zegt, geen boek voor kinderen en jonge menschen, maar een ernstig vermaan aan ouders en opvoeders.

VAN BERGAMO (P. Cajetanus Maria) HET LIJDEN VAN CHRISTUS. Naar het Italiaansch door P. Dr. Silverius van Veghel O. M. C. Romen, Roermond. (629) f 4,50 en f 5,25.

De lijdensoverwegingen van Pater Cajetanus van Bergamo hebben reeds twee eeuwen de christelijke vroomheid gevoed: dit is hun beste aanbeveling. Voor wie biddend het lijden van Christus wil overdenken naar katholiek gebruik is dit een welkom boek.

KOHLBRUGGE (Prof. J. H. F.) PRACTISCHE SOCIOLOGIE. Deel VI. Sociale Nooden II. Sexueele en geestelijke problemen. Wolters, Groningen, Den Haag. 1929. (255)

Kohlbrugge's boeken leest men, eenmaal daaraan begonnen, meestal aan een stuk door uit. Omdat ze steeds nieuwe gezichtspunten openen, verbijsterend werken door de groote belezenheid van hun schrijver, tot tegenspraak en critiek vaak uitlokken, dit laatste én door des schrijvers boute beweringen én door zijn soms wel eens oppervlakkig aandoende beschouwingen. Van dit laatste getuigen beweringen als: psychopathie is aangeboren en ontstaat niet in en door het leven (p. 161); vrouwenhandel bestaat in ons land niet meer (p. 134) etc., welke beweringen wij niet gaarne voor onze rekening zouden nemen. Zijn beschouwingen over sexueele problemen maken dit boek niet tot kost voor iedereen. Aan ontwikkelde en critisch denkende lezers bevelen wij het echter gaarne aan.
De inhoudsopgave geeft aan: het bevolkingsvraagstuk; sociale vragen uit het sexueele leven; de nood der geestelijk invaliden.

HOVRE (Dr. F. de) 'T KATHOLICISME, ZIJN PAEDAGOGEN, ZIJN PAEDAGOGIEK. Malmberg's paedagogische bibliotheek. Deel XVII. Malmberg, Den Bosch. 1930. (448) f 3,90.

Dit handboek, van alle zwaarwichtigheid gespeend, kan men slechts een ruime verspreiding toewenschen. Als katholieke paedagogen van onzen tijd worden hier achtereenvolgens behandeld: de Amerikaan Mgr. Spalding, de Franschman Mgr. Dupanloup, de Engelsche Kardinaal Newman, de Belgische Kardinaal Mercier en de Duitscher Willman. Tegenover de eenzijdigheid der moderne richtingen stelt de schrijver de alzijdigheid der katholieke opvoeding. Een boek, dat wij gaarne een grooten lezerskring toewenschen.

ROMBOUTS (Fr. S.) DON BOSCO ALS OPVOEDER. Opvoedkundige Brochurenreeks No. 51. R. K. Jongensweeshuis, Tilburg. 1930. (94) f 1,20.

Dit werkje sluit aan bij de reeds eerder verschenen brochure in deze reeks: „Don Bosco, zijn leven en daden", maar stelt zich meer uitsluitend ten doel Don Bosco als paedagoog te beschrijven. De belangstelling voor Don Bosco's werk is ook hier te lande voortdurend stijgende en als dusdanig kunnen wij het verschijnen van deze brochure slechts met vreugde begroeten. Dat „de toename der kriminaliteit in onze dagen in hoofdzaak te wijten zou zijn aan de verwijfde moderne opvoeding" (p. 52) zouden wij zoo sterk uitgedrukt niet gaarne voor onze rekening nemen.

KRAUSS (Fr. Dipl.-Ing) PUMPEN-ANLAGEN. Aufgaben aus der Praxis mit Lösungen. (124) 53 fig. R.M. 1,50. Gruyter en Co., Berlin. 1928. Sammlung Göschen No. 996.

De tweede titel van dit boekje had gerust de eerste kunnen zijn, want het bevat niets anders dan vraagstukken over pomp-installaties. Deze zijn uitstekend! Met behulp van dit boekje kan iedereen een goede waterleiding aanleggen. Zeer geschikt dus ook voor bewoners van alleenstaande villa's, die hun eigen installatie willen maken of de deugdelijkheid van een reeds bestaande willen controleeren.

BRICOURT (Pierre) ONDES ET ELECTRONS. (215) 57 fig. frs. 9,—. Colin, Paris. 1929. Collection Armand Colin No. 113.

De schrijver behandelt op zeer bevattelijke wijze de moderne theorieën over de eigenschappen der stof en der electriciteit. Inderdaad is op het oogenblik de belangstelling in deze fundamenteele kwesties der natuurkunde ook bij het niet specialistisch onderlegde publiek zeer groot en wij kunnen den schrijver gelukwenschen men zijn welgeslaagde poging om aan die belangstelling in zoo ruimen kring te voldoen. Hij behandelt achtereenvolgens het electron in rust en in beweging, de electromagnetische golven en de bijzondere relativiteitstheorie en eindelijk het arbeidsvermogen van golven en electronen. De figuren, hoewel klein met het oog op het kleine formaat, zijn zeer scherp en goed doordacht.

Wie niet zwijgen konden

door F. A. BRUNKLAUS.

Schrijven over woordkunst is moeilijk; — vraag het onze critici, die zich na gedane lectuur met rimpels-doorploegd voorhoofd aan 't beoordeelen van 't door hen gelezen boek zetten!

Schrijven over schilderkunst is moeilijk; — vraag het onze kunstrechters, die na hun wandeling door de een of andere tentoonstelling zich de hersens afpijnigen om de juiste formuleering van een indruk, die zich misschien alleen in een heel subtielen versregel zuiver genoeg laat verwoorden; vraag het onze kunstrechters, die moeitevol hun woordenschat na-snuffelen om eens een origineeler term te zoeken voor „goed in den verf", „forsch gedaan" of „nobel van peinture".

Het moeilijkst van alle critische ambachten evenwel, — het woordkunstig waardeeren van wijn-soorten, waarin de Vlamingen Felix Timmermans en Ernest Claes zulke meesters zijn, buiten beschouwing gelaten, — het moeilijkst dunkt ons het schrijven over *muziek*.

Er is geen ondankbaarder, onbevredigender werk, dan het trachten: iets na te zeggen in woorden van datgene, waarvoor de toonkunstenaar slechts klanken vond.

Maar de mensch kan nu eenmaal zijn mond niet houden en na 't mooiste concert zal hij zich nog tot zijn buurman wenden om dien te vertellen, wat hij van 't uitgevoerde denkt. En er is geen courant, die zich niet aan muziek-verslaggeverij schuldig maakt.

Schrijven-over-muziek is een kwaal, zooals het applaudisseeren een kwaal is. Beiden zijn echter noodzakelijke kwalen, in zooverre de componisten en uitvoerenden recht hebben op waardeering en we over geen andere middelen beschikken om hun die waardeering kenbaar te maken.

Maar om nog een andere reden is schrijven over muziek noodzakelijk. Naast iedere kunst leeft een kunde, een wetenschap, die beoogt én den beoefenaars én den bewonderaars eenig houvast te bieden bij kunst-scheppen en 't kunst-waardeeren.

Zoo leeft naast de muziek de musicologie, de wetenschap, die de

componisten en hun luisterend publiek moet voorlichten, die aandacht moet vragen voor de muzikale schoonheid in vroeger tijden, de schoonheid moet ontdekken in de muziek-van-heden, en mee moet helpen den weg te bereiden voor de muziek-van-de-toekomst.

Het is dus onvermijdelijk en zelfs wenschelijk, dat de stilte, die den idealen achtergrond vormt voor alle muziek, verbroken wordt door verklarende, bewonderende of afkeurende stemmen.

Onder die stemmen zijn er evenwel, die beter zwegen; maar gelukkig zijn er ook onder, die zoodanig 't inzicht verhelderen, 't begrip verhoogen, de aandacht verscherpen, dat 't luisteren-naar-hen 't luisteren-naar-muziek tot een fijner, edeler genot maakt niet alleen, maar een genot is op zich zelf.

In onze taal kunnen we een aantal schrijvers-over-muziek aanwijzen, waarop 't bovenstaande van toepassing is: muziek-gevoelige, maar tevens taal-gevoelige schrijvers, die in hun critieken en essays iets weten uit te drukken van hun liefde voor de muziek; iets weten te doen *klinken* van de ontroering, door muziek in hen gewekt.

De grootsten onder hen is wel Alphons Diepenbrock, wiens proza-bundel „Omme-gangen[1])" hem, den bijzonderen toonkunstenaar, ook recht gaf op een vooraanstaande plaats in onze letterkunde.

Hij is 't geweest, die, — vooral in zijn bezonken, kalm-klaar en literair schoon essay „Melodie en Gedachte", — heeft nagegaan in hoeverre de muziek deel heeft aan den ontwikkelingsgang der beschaving; hoe de groote gedachten en gevoelens, de groote passies en idealen ook in de muziek hun weerklank vonden.

Diepenbrock heeft voor de muziek de plaats aangeduid, welke zij inneemt in 't Europeesch beschavingsleven. —

Doch er zijn nog andere schrijvers-over-muziek, die een plaats verdienen in de aandacht ook van hen, die voor muziek geen „speciaal-interesse" hebben.

Daar is Matthijs Vermeulen, die onversaagd de muziek heeft verdedigd tegen de muziek-praktijken van onmuzikale zakenlieden en de waanwijsheid van onmuzikale intellectueelen; — Matthijs Vermeulen, die in z'n onlangs verschenen opstellen-bundeltje „Het Klankbord",[2]) heeft bewezen een scherp-formuleerend, recht-op-'t doel-afgaand proza te kunnen schrijven, maar tevens een fijnen, lyrischen toon van bewondering te kunnen aanslaan, zooals in z'n stukjes over den vereerden meester Diepenbrock; zooals in z'n magistraal essay over Beethoven, waarin z'n bewondering tot een felle, vlammende geestdrift uitgroeit.

---

[1]) Verschenen bij Van Munster's Uitg. Mij. te Amsterdam.

[2]) Uitgave „de Spieghel", Amsterdam-Mechelen.

En dan is er nog Willem Pijper, die ook onlangs zijn muziekcritisch werk bundelde, en wel in „de Quinten-cirkel".[3])

Pijper is de humorist onder de muziek-critici, die zijn verontwaardiging achter een geestig lachje verbijt en ook met zijn bewondering niet te koop loopt, wel wetend hoe spoedig door niet-begrijpenden daarvan misbruik gemaakt zou worden.

Wie zich Hildebrand's concert-verslag uit „de Familie Kegge" herinnert, zal me begrijpen, als ik Pijper de muzikale Hildebrand wil noemen.

Evenals Hildebrand, maar scherper, gedocumenteerder, neemt Pijper een loopje met de serieus-doenerij van den Hollander in de concertzaal.

Evenals Hildebrandt in zijn „Camera Obscura" de dufheid en sufheid van 't toenmalig burger-leven, teekent Pijper ons in z'n essays de domheid en domperigheid van 't huidige muziekleven, en spreidt daarbij een zoo vlotte, rake geestigheid ten toon en een zoo grooten rijkdom aan juiste beelden, dat zelfs de meest onmuzikale literator genoegen in dit muziek-proza krijgen zal!

Maar er zijn er nog meer; nog meer schrijvers-over-muziek van beteekenis......

Zou Albert Helman er Lou Lichtveld niet eens toe kunnen brengen z'n opstellen over muziek te bundelen......!

Naar aanleiding eener Hamsun-Biografie

door J. v. H.

In het keurig aangelegde park der Europeesche litteratuur is de laatste tien, twintig jaar Knut Hamsun komen binnenvallen als een soort berggeest, een Noorsche „troll", die weinig eerbied toonde voor de vast getrokken wegen en paden, de verbodsopschriften op de hoeken der grasperken, maar graag buitelingen maakte op verboden terrein. Hij heeft een groot aantal romans en romantische verhalen geschreven, waarvan de meeste buiten het traditioneele kader treden en welker tendensen een schrijver van zeer eigen inzichten verraden. Hoe weinig achting hij heeft voor „De Litteratuur", voor het officieel gekweekte cultuurgoed dat dien naam draagt, blijkt uit èèn zijner laatst vertaalde werken, „De Laatste Vreugde" geloof ik, waarin hij die minachting o. a. motiveert met de opmerking dat het om zijn schilders en zijn zeventiende-eeuwsche heldendaden beroemde Holland geen litteratuur heeft. In zijn oog is dit een aanbeveling.

Nu hoeft deze uiting niet au sérieux genomen te worden; zeker

[3]) N.V. Em. Querido's Uitg. Mij., Amsterdam.

is dat Hamsun een wild natuurvereerder en een fel vijand van al het gekweekte, het schools gecultiveerde is. Er hangt een prikkelende, gezonde boschlucht om hem heen, zijn stem is een natuurgeluid, als het onverwachte roepen van een specht in de stilte, als het gonzen van insecten in de middagwarmte. Dit nieuwe, frissche in Hamsuns werken, dit onpapierene van zijn menschen en ideëen is wel mede-oorzaak van zijn groote verspreiding. In Duitschland is hij ongeveer genaturaliseerd, is hij even populair als in Noorwegen, zijn vaderland. In Engeland en Frankrijk, ook in Holland wordt hij gelezen. In Rusland zijn zijn werken verspreid bij honderdduizendtallen.

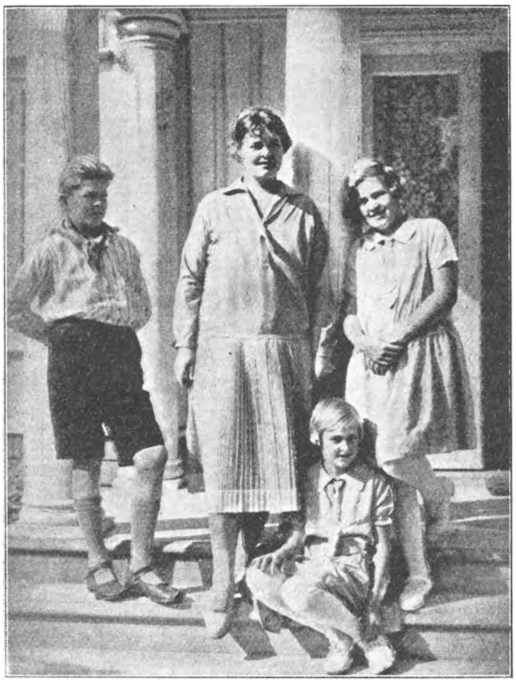

MEVR. HAMSUN EN KINDEREN

Hamsuns schrijf- en zienswijze is van een klassieken eenvoud. Hij haat de fraze, de holle onnatuur met al zijn haat van machtig schrijver. Hij schrijft zoo natuurlijk, zoo voor-de-hand-liggend mogelijk, op het simpele af, maar die uiterste eenvoud is kunst geworden, verbergt en ontveinst bijna een hoog artistieke vizie en observatie.

Het is de kunst van het onmiddellijk juiste, het direct rake en treffende. Hoe ouder hij werd, hoe meer hij alle „litteratuur" aflegde, hoe zuiverder hij natuur en menschen in zijn werk weerspiegelt.

Het Noorsche landschap, bosch en berg, fjord en stroom, dorp en hoeve, alles staat in korte, telkens wisselende trekken in zijn boeken uitgebeeld, met zijn flora en fauna: de liefde van een groot natuurvereerder — aanbidder bijna, heeft ze waargenomen en tot bezielende krachten van zijn werk aangewend. Dier en plant in hun rijkste verscheidenheid doet hij ademen en bloeien met het losse koninklijke gebaar van een geboren kunstenaar. En zooals het is met de elementaire natuurkrachten en met al wat bosch en veld bezielt en

bewoont, zoo is het met zijn menschen. Het zijn aardvaste wezens, gegroeid uit den bodem en daarmee verwant, wezens in wie een blinde aardkracht leeft, die hen drijft en dringt en hen den juisten weg doet gaan. Door die blinde aardkracht blijven zij in 't spoor en winnen het van opgekweekte cultuurmenschen. Gedeeltelijk in èèn zijner beste romans „Het Laatste Hoofdstuk", uitsluitend in zijn beste werk „Zegen der Aarde" („Hoe 't groeide" in Nederlandsche vertaling) is dit de eigenlijke strekking, het hoofdidee.

Izaak (in „Hoe 't groeide") is een stoere aardebewerker en aardebedwinger, die in taaie vasthoudendheid een stuk rauwe natuur aan zich dienstbaar maakt en een koning wordt op zijn terrein. Het is een hymne op de ontginning, de landbouw. Dit doodgewone gegeven heeft Hamsun met meesterhand in de sfeer der kunst geheven: hij heeft een wondere harmonie gelegd tusschen het gemoedsleven van den zwijgenden Izaak en het weerbarstige land om hem heen. Beurtelings is er verslagenheid en jubel in de ongecultiveerde ziel van dezen zwoeger, naar gelang bodem en seizoen hem gunstig of ongunstig zijn.

Niet enkel taaie aardmenschen beschrijft Hamsun, ook stedelingen en „gecultureerden", vooral in zijn vroegere werken. Hij kent de menschennatuur in al zijn geledingen. Heeft het eerste soort zijn voorliefde, tegenover de laatsten staat hij eenigszins spottend-wantrouwend. Daar hij alle tourisme verafschuwt uit den grond van zijn hart, moeten allerlei Sommerfrischler en vacantie-doorbrengers het nog al eens ontgelden. Het is hem een schennis, een ontwijding van de heilige, heerlijke natuur, dat er zooveel hotels en pensions, sanatoria en vacantieverblijven gebouwd worden. Het ware leven naar het hart van Hamsun is het zwerversbestaan, zooals hij dat schildert o.a. in „Onder Herfssterren", in „Con Sordino" en „De Laatste Vreugde". Het is het vrije zorgelooze bestaan zonder gebondenheid aan menschen of plaatsen, dat hier verheerlijkt wordt. Men wint het levensnoodzakelijke en leeft verder als een vogel in de lucht, vertrouwend — niet op de Voorzienigheid, die aanvaardt Hamsun helaas niet! —, maar op de gunst van het lot. Rondom speelt zich het blije of droeve leven der menschen af met hun dwaasheden en hartstochten en hij, de zwerver, de ongebondene, observeert en overdenkt alles; maar hij behoudt zijn levensvreugde en verplaatst zijn tenten, als 't hem goeddunkt.

In minder persoonlijken vorm heeft hij dit avonturenleven beschreven in „Zwervers", een zijner laatste werken (1927), dat ons echter de diepste structuur van Hamsuns eigen ziel blootlegt. Hij zelf is en blijft een avontuurlievend zwerver naar de ziel, die levenslang gedreven werd door een heimwee naar vreemde horizonnen. In vele van Knut Hamsuns werken, in de boven genoemde zwerversboeken, ook in „Het Laatste Hoofdstuk", in „Benoni" en „Rosa", minder in „Zegen der Aarde", ligt een welwillende humor

als een fijn netwerk over de personen gespreid. De schrijver observeert zijn wereld vanuit een zekeren afstand; het zijn voorbije levensfasen die hij beschrijft ofwel hij voelt het ijdele, nuttelooze van het doen en drijven dezer menschen. In zijn rijkste en schoonste werk „Hoe 't groeide" („Zegen der Aarde") is die humor geweken: hier heeft Hamsun met zijn bloed geschreven, de figuren zijn hem zoo uit het hart gegroeid.

De levensbeschouwing van Knut Hamsun is een levensbeschouwing, die wij niet aanvaarden kunnen en zijn werken dragen er het stempel van. „Hamsun, zegt Gerard Knuvelder[1]), is een kapitein-eerste-klas; hij is stroef en strak, zonder omhaal van noodelooze woorden, beheerscht en schijnbaar eentonig. Ge kunt U echter niet zonder meer aan hem toevertrouwen, wijl het meer zijn instinkt is dan zijn weloverwogen inzicht en weten, dat hem doet koers zetten naar de veilige haven......die hij niet kent. Voor Hamsun is het leven een pelgrimage over deze harde aarde, een dooltocht, waarbij de reiziger op zoek is naar het verloren geluksparadijs, dat hem even legendaries is als het Walhalla." Meer *instinct* dan *weloverwogen inzicht*! Dit lijkt mij juist gezien. De schrijver staat buiten het Christendom en daarmee heeft hij den zin des levens verloren. In het romantisch tooneelspel „Koningin Tamara" spreekt hij zelfs zijn voorkeur voor het Mohamedanisme boven het Christendom uit. De natuur is zijn cultus geworden en alle natuur-instincten, die werken en wringen in den mensch, zijn verschijnselen, even gerechtigd als de natuur zelf. Men voelt in zijn boeken dat hij voor een probleem staat. Hij is te intelligent om alle natuurinstinct te sanctioneeren en volle vrijheid te geven: maar hij weet niet waaraan plicht en banden vast te knoopen. Zoo heeft zijn moreele vizie op de menschheid iets dubbelzinnigs, halfslachtigs. Goed en kwaad hebben geen redelijken zin, doch ze zijn niet uit de wereld te krijgen. En zoo neemt hij tegenover wat de eeuwige mensch, the everlasting man, nu eenmaal zonde noemt, vooral tegenover de zonde des vleesches graag een eenigszins frivole houding aan, minder in zijn beste dan in zijn tweederangswerken. Het is te betreuren dat Hamsuns boeken, die zooveel gezonde natuurlijkheid bezitten, die zoo weinig „litterair" en „artistiek" (in den kwaden zin) zijn, om hun aardgebondenheid, om het pikante spelen met wat heilig en hoog te houden is, niet slechts geen huiskamerboeken mogen worden, maar zelfs den doorsneelezer te ontraden zijn. In Katholieke leesbibliotheken dienen boeken als „Benoni", „Rosa" „Onder Herfststerren", „Con Sordinio", „De Laatste Vreugde" lang niet voor iedereen toegankelijk te worden gesteld. Voor „Het Laatste Hoofdstuk", voor „Zwervers", en „Hoe 't groeide" zou ik iets toegeeflijker zijn, niet, omdat er minder krasse toestanden in beschreven worden, integendeel! maar wijl de grondtoon ernstiger is. De frivole glimlach ontbreekt.

[1]) *Gerard Knuvelder.* Zwervers. Gianotten. Tilburg. 1929. (bl. 21, 22)

Walter A. Berendsohn heeft onlangs een boek over Knut Hamsun[1]) uitgegeven, dat hij als ondertitel „Das unbändige Ich und die menschliche Gemeinschaft" meegeeft. Met Duitsche ijver en accuratesse heeft deze professor aan de universiteit te Hamburg niet slechts al het wetenswaardige omtrent schrijver en werk bijeengegaard, maar hij geeft ook een goede studie over wezen en karakter van Hamsuns oeuvre, die wij echter niet geheel onderschrijven kunnen. Hamsun is geboortig uit Lom in het Gudbrandsdal, welbekend uit de romans van Sigrid Undset. Zijn vader, Peder Skultbakken, een arme kleermaker die de hofsteden rondtrok, verhuisde, toen Knut vier jaar oud was naar Hamaröy, hoog in het Noorden bij de Lofodden.

Hier moet hij het vee hoeden, tot hij nog zeer jong bij zijn oom komt in te wonen, waar hij hard werk te doen krijgt. Dan begint zijn zwerversleven: hij is beurtelings winkelbediende, marskramer, kantoorklerk, schoenmaker en onderwijzer. Hij leest veel en leidt naast zijn practisch bestaan van alledag een fantastisch boekenleven. Hij schrijft reeds gedichten en verhalen, die hij bij uitgevers onderbrengt of zelf uitgeeft. Maar hij blijft een „gesjochten jongen" en om gemakkelijker vooruit te komen reist hij naar Amerika.

In de Vereenigde Staten is hij weer de man van twaalf ambachten, moet terugkeeren om zijn gezondheid te herstellen, gaat nog eens naar Amerika, vanwaar hij na twee jaar voor goed terugkomt. In 1888, negen en twintig jaar oud, is hij weer in Noorwegen.

In hetzelfde jaar plaatst hij een fragment van een boek dat in '90 verschijnen zou, „Honger" in een tijdschrift en plotseling is hij beroemd. In de komende jaren is hij gemengd in alle politieke, litteraire en sociale quaesties van zijn land. In alle vragen neemt hij een uitgesproken standpunt in; hij ageert vooral tegen wat hij kerkelijke enghartigheid noemt en staat altijd aan de zijde der uiterste links-liberalen. Van nu af aan is zijn naam gevestigd en de armoede voorbij. Geregeld verschijnen er nieuwe werken van zijn hand: in het Nederlandsch zijn die eerste boeken niet vertaald. In 1898 huwt hij met Bergjlot Bech, die haar man verlaat om Hamsun te volgen. Het huwelijk is niet gelukkig en acht jaar later volgt de scheiding. In 1909 huwt hij Marie Andersen, een gelukkiger vereeniging, waaruit drie kinderen geboren worden. Na de eerste jaren van zijn roem is Hamsun langzaam vijandig tegenover de gemeenschap komen te staan: hij begint zich terug te trekken uit het publieke leven en gaat, evenals Izaak in zijn hoofdwerk „Hoe 't groeide", ontginner worden, eerst in Hamaröy, het land zijner kindsheid aan de zeebaai Hamsund (vandaar zijn schrijversnaam!), vervolgens te Larvik en op het goed Nörholmen, waar hij nog woont. In 1917 verscheen zijn meesterwerk „Hoe 't groeide" („Zegen der Aarde")

[1]) Knut Hamsun. Das unbändige Ich und die menschliche Gemeinschaft von Walter A. Berendsohn, mit 18 Bildbeigaben. Albert Langen. München. 1929. (179) 6 M.

en in '20 ontvangt hij den Nobelprijs. „Het Laatste Hoofdstuk", ook een zijner beste werken, verschijnt in 1923. De zwerversboeken waren reeds jaren vroeger geschreven en uitgegeven.

Uiteraard is Hamsun in het buitenland vooral bekend door zijn romans. Hij heeft echter ook tooneelstukken geschreven o. a. het

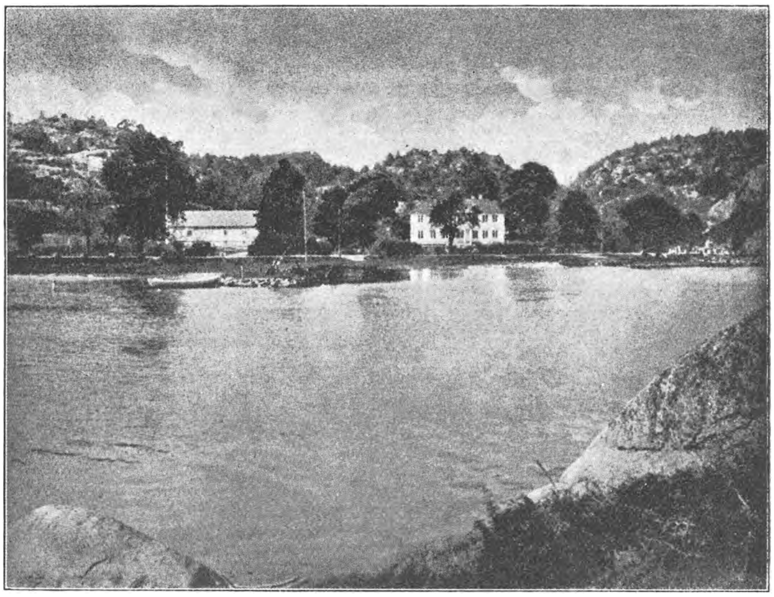

NöRHOLMEN

romantische spel „Koningin Tamara", „Aan de poorten des Rijks" en „Spel des Levens". Een eigenaardig werk is het versdrama „Munken Vendt", een lang dichtstuk, waaraan hij twee jaar gewerkt heeft. Hamsuns wilde natuur heeft zich ongebreideld hierin uitgeleefd en uitgesproken: hij keert zich met fellen haat tegen het Christendom, het Noorsch-protestantsche Christendom, en schrikt niet terug voor barre Godslasteringen. Dit stuk dateert van 1902. In later tijd heeft hij het willen omwerken en de Godslasteringen willen schrappen. Maar hij is er niet toe gekomen.

Met de jaren is Hamsun hoe langer hoe onconventioneeler en zonderlinger geworden. Journalisten en interviewers wil hij niet ontvangen. Als ernstig ontginner verricht hij persoonlijk allerlei landwerk. Zijn talent is tot op hoogen leeftijd blijven groeien; het beste heeft hij gegeven kort vòòr en na de zestig.

Jeugdboeken

HESSELING (Joh. J.) PIET EN ZIJN MOEDER. (217) f 2,90. Bosch, Amsterdam.

Een gezellig jongensboek voor den leeftijd van 9 tot 12 jaar.

FEITH (Jan) HET INDISCHE MONSTER. (419) „Boek en Periodiek", Den Haag.

Een zeer fantastisch verhaal vol avonturen van een klein menschenkind met 'n voorwereldlijk monster. Aardig boek voor jongens van de drie eerste klassen van Gym. en H.B.S., terwijl ouderen er ook nog wel van zullen genieten.

LANGERHORST (Tine) DE AVONTUURLIJKE JAREN VAN KEES MELDERS. (146) f 1,50, f 0,90.

Een kwajongensstreek, tamelijk onschuldig is oorzaak dat Kees uit zijn betrekking ontslagen wordt. Hij komt dan van het eene avontuur in het andere, met een goede positie tot slot. Leesbaar voor jongens van een jaar of 14.

LANGERHORST (Tine) GRAVINNETJE. (149) f 0,90, f 1,50. Waesberge, Rotterdam.

Voor meisjes van 13, 14 jaar en ouder een zeer aardig verhaal.

BRINKGREVE (Suze) ANNIE EN DOORTJE. Geillustreerd door Rie Reinderhoff. (156) f 1,20. Kluitman, Alkmaar.

Het gewone, alledaagsche leventje van twee kleine vriendinnetjes, aangenaam beschreven. Geschikt voor meisjes van 8-12 jaar.

VLETTER (A. C. C. de) GROOTE BROER. (192) f 2.25. Veen, A'dam.

De „Groote Broer" van Wiesje leeft er onder invloed van slechte vrienden een beetje luchtig op los en begaat zelfs een diefstal om zijn schulden te kunnen betalen. Dit trekt Wies zich zoo aan, dat haar gezondheid er onder lijdt. Ietwat sentimenteel. Overigens geschikt voor jongens en meisjes van 14-15 jaar.

KONING (Marie de) DOORTJE BIKKEL OP BERKENSTEIN. (170) f 0,90. Waesberge, Rotterdam.

Het verloop eener vacantie, tamelijk eentonig, geschikt voor meisjes van 10-12 jaar.

SIEBE (Josephine) HARLEKIJNTJE IN DE STAD. (210) f 1,75. Holkema en Warendorf, Amsterdam.

We kenden het guitige Harlekijntje alzooals hij was op Kasteel Hemelhoog en op reis. Hier maken we hem mee in de stad. De prettige en grappige avonturen van het leuke ventje laten zich vlot lezen en zijn voor kinderen geschikte lectuur om zich wat te verpoozen.

VLETTER (A. C. C. de) DE LANGE MIDVOOR VAN T.T.T. (192) f 2,—. Kluitman, Alkmaar.

Door zijn lengte is Wijn een bijzonder geschikt voetballer, hij laat er zijn studie geheel voor in den steek, tot zijn ouders uit Indië terugkomen en hij door hard werken zijn schade weer inhaalt. Geschikt voor jongens van 14-15 jaar.

BAUER (Cl. M. H.) en BREEBAART (K.) PASSAGIERS VAN DE BLAUWE TRAM. (322) f 2,75 en f 3,75. Met platen en bandteekening van Hans Horrebach. Van Goor Zonen, Den Haag.

't Is een luidruchtig troepje meisjes en jongens, dat elken morgen met de blauwe tram van het dorp naar de stad trekt. Toch zijn deze lawaaischoppers in hun hart niet kwaad. Hun lief en leed geven stof voor dit gezellig boek dat, hoewel er geen woord over godsdienst gerept wordt, toch veel goeds heeft. Voor jongens en meisjes van een jaar of 14, 15.

GOGH-KAULBACH (Anna van) WILLY'S OFFER. (234) f 2,50 en f 3,50. Geillustreerd door Freddy Langeler. Meulenhoff, Amsterdam.

Willy is een pracht-meisje! Voor oudere meisjes, zoo tegen de 17-18 jaar een heel mooi boek. Jammer alleen dat het neutraal, dus zonder godsdienst is.

KONING (Marie de) DE GROOTE ZEEREIS. (164) f 0,90. Waesberge, Rotterdam.

Van Jan Selter, die als scheepsjongen, door een ongelukkig toeval, achterblijft in een of ander binnenland, door de inboorlingen tot koning wordt verheven, en maar al te blij is, dat hij als de gelegenheid zich voordoet, weer naar Moeder terug kan gaan. Gezellig boek van avontuur voor oudere jongens.

KUYLMAN (H. E.) DE SCHAT VAN TOM DEN SMOKKELAAR. Meulenhoff, Amsterdam. f 1,— en f 1,75.

Gezellig, boeiend boek voor jongens van 10-14 jaar.

DRIE PADVINDERS IN AFRICA'S WILDERNIS. Vert. door F. Beyerink. Meulenhoff, Amsterdam. f 2,25 en f 3,25.

Een zeer spannend reisverhaal vol avonturen met leeuwen enz., beleefd door drie Amerikaansch padvinders. Geschikt voor H.B.S.- en Gymnasium-bibliotheek.

VLETTER (A. C. C. de) DERTIEN JONGENS EN EEN PLEK WIT ZAND. Meulenhoff, Amsterdam. f 1,— en f 1,75.

Spannend en mooi jongensboek. 'n Stel vrienden helpen hun kameraad als deze en zijn moeder in geldelijke moeilijkheden zijn. Geschikt voor leeftijr 12-16 jaar.

SPIERINGS (Kees) DE STER VAN BLAUW-WIT. Malmberg, Den Bosch. f 1,50 en f 2,25.

Voor jongens van 9 tot12 jaar.

INHOUD

VAN DEN DRIE EN TWINTIGSTEN JAARGANG VAN BOEKENSCHOUW 15 MEI 1929 — 15 APRIL 1930

ARTIKELEN

Aan onze Lezers. J. van Heugten. S. J. 2
Sigrid Undset. Ellen Russe. 4
Im Westen nichts Neues. 10
Marie Koenen. Phemia Molkenboer. 12
Balladen, Oud en Nieuw, in de Engelsche Litteratuur. P. W. Assmann 18
De Bonte Storm. J. Henkton. 28
Een Schipbreukeling. 49
Marie Gijsen. Phemia Molkenboer. 52
In en Om Moskou. 56
Van de Fransche Leestafel. 58
Paola en Paolo Arcari. Ellen Russe. 66
Uit het Gebied der Romaansche Letteren. P. W. Assmann. .. 72
Sigrid Undset en haar nieuwste werk. 97
André Gide. P. van der Scheer S. J. 102
Twee Convertietenboeken. 113
Een Voortrekkersroman. Lucie van Welderen. 115
Sans Peur et ......Sans Reproche. J. van Heugten. S. J. .. 145
Op Bezoek bij l'Abbé Henri Brémond. Ellen Russe. 150
Honderd Jaar Katholieke Emancipatie in de Engelsche Litteratuur. P. W. Assmann. 156
Antoon Coolen. P. A. v. d. Valk. 171
Het Groote Heimwee. J. M. 177
Meester Lampelaar. 189
In Memoriam Pater A. B. H. Gielen. S. J. 192
Baudelaire en Wij. Jos Daniels. S. J. 193
Rond het Jaar '48. J. v. H. 201
Mary Webb. Ellen Russe. 208
Helman's Hart zonder Land. Anton Reichling S.J. 230
De Episode van de vernieuwing onzer Poëzie. J. v. H. 241
Henry James. P. W. Assmann. 247
De hedendaagsche Russische Litteratuur. L. v. d. Voort. 273
Eenige Vertalingen. 280
Frau Maria. J. v. H. 289
Amerika en de Impuritans. Ellen Russe. 294
De nieuwste roman van Mary Grace Ashton. P. W. Assmann. 301
De Bries. J. v. H. 310
De Dichter van Hollandsch Binnenhuisje, P. A. de Génestet. [F. A. Brunklaus. .. 312
Karel van de Woestijne. Lidwina Diepenbrock. 338

De Jongste Russische Schrijvers. J. v. H. 347
Een „Anthologie Jüngster Lyrik". G. van Woesik. S. J. .. 351
De Negende Thermidor. J. Straelen. 370
Twee Romans van Gerechtigheid. J. v. H. 373
Franz Werfel. J. v. H. 385
Marcel Proust (1873-1922) D. F. Rigen. 392
Edgar Allan Poe. P. W. Assmann. 396
Modern Vlaams Toneel. N. H. 421
Kantteekeningen. J. v. H. 433
Jerome K. Jerome. Kees van Hoek. 437
L'Ordre van Marcel Arland. V. S. J. 452
Erts en Letterkundige Almanak voor Vlaanderen. J. v. H. .. 456
L'Heure D'Allumer Les Lampes. J. v. H. 481
François Mauriac. J. M. J. Heijnen. 484
Essays van Alfred Noyes. P. W. Assmann. 491
De Antichrist. J. Henkton. 501
Albertine Steenhoff-Smulders. Phemia Molkenboer. 505
Gott in Frankreich? J. v. H. 529
De blinde Ziener. N. Perquin S.J. 537
Een nieuwe Amerikaansche Schrijver, P. W. Assmann. 541
De Boer, H. A. 544
Wie niet zwijgen konden, F. A. Brunklaus. 567
Naar aanleiding eener Hamsun-Biografie, J. v. H. 569

ILLUSTRATIES

ZeerEerw. Pater A. B. H. Gielen. S. J. 1
Overstelpende Drukte. 3
E. M. Remarque. 10
Marie Koenen. 13
Rev. Percy. 21
Macperson. 23
A. M. de Jong. 49
Marie Gijzen. 53
H. Bordeaux. 58
René Bazin 60
Sigrid Undset. 98
Sigrid Undset's Landhuis. 100
André Gide. 103-105
Paul Claudel. 105
Henri Brémond. 150
J. H. Newman. 157
Francis Thompson. 1903. 161
Antoon Coolen. 172
Herman de Man. 190
Charles Baudelaire. 194

Hermann Stehr. 203
Mary Webb. 208
Albert Helman. 231
Knut Hamsun. 237
Anthonie Donker. 241
Henry James. 248
Illustratie uit A. Bloks „De Twaalf". 276
Jacob Wassermann. 281
Enrica van Handel-Mazzetti. 289
Enrica van Handel-Mazzetti. Een later portret. 293
Harvey Wickham. 295
Mary Grace Ashton. 302
P. A. de Génestet. 314
Een groep Vlaamsche schrijvers ten huize van Karel van de Woestijne te Zwijenaarde. 334
Karel van de Woestijne. 338
Constantin Fedin. 349
Rudolf G. Binding. 355
Franz Werfel. 372
Thomas Mann. 384
Franz Werfel. 387
Franz Werfel, naar teekening van L. Meidler. 389
Marcel Proust. 393
Edgar Allan Poe. 397
W. E. Sueskind. 407
Sigrid Undset (1915). 427
Jerome K. Jerome. (Groep.) 438
Jerome K. Jerome. (Groep.) 444
Georges Duhamel. 445
Marcel Arland. 452
Marnix Gijsen. 458
Léo Gaubert. 482
François Mauriac. 484
Alfred Noyes. 492
Merejkowski. 502
Corot: Brug van Mantes 532
Maurige Utrillo: Kerk van Creil 535
Eduard Stucken 538
Warwick Deeping 551
Mevr. Hamsun en kinderen. 570
Nörholven. 574

VAN MENSCHEN EN DINGEN

Knut Hamsun 236 — De Koloniale Boekcentrale 237 — Het Dagboek van Kosta Rjabsew 238 — Van Duinkerken (Roeping Aug.)

239 — Ido Heekstra in „Opwaartsche Wegen" 239 — Mien Proost 424 — Ernest Michel 425 — I Prommessi Sposi 427 — Sigrid Undset 426 — Het Populisme 477 — Mej. Proost (In „Den Gulden Winckel" Dec. 1929) 477 — Tine Kipra's Echtscheiding 478.

VARIA

De Lectuur van het Engelsche Koningshuis 34 — Het Vonkje 34 Mevr. Jeanne Kloos in het Mei-nummer van „De Nieuwe Gids" 77 — Een Negerdicht 77 — Wat men in Oostenrijk leest 78 — Vigile 528 — Gabriele D'Annunzio 528 — Dr. P. C. Boutens 528.

IN EIGEN KRING

Inleiding. 75

OPVOEDER EN KIND

Kerschensteiner (Prof. Dr. G.) Gezag en Vrijheid als Beginselen van Opvoeding. 45. — Maurits Dekker. Zijn Wereld. 45. — Theo Thijssen. Het Grijze Kind. 45. — M. R. Teyssen. Groote Mannen. 46. — Jos Dieben S. J. In Dienst des Scheppers. 46. —.

BRIEVENBUS

Men zie de verschillende vragen op blz. 48 — 96 — 144.

INGEZONDEN STUKKEN

Tegensignaal (W. Nolet) 91
Een Boekenprijsvraag. 143

UIT BOEKEN EN BLADEN

„De Nijmeegsche Student en de Literatuur" (A. van Dal in „Den Gulden Winckel", Maart 1929.) 31
Over de Katholieke Literatuur der later jaren. (Dirk Coster in „De Stem" Maartnummer.) 31
„Anatole France en de Geschiedenis" (Dr. P. Presser in „Historische Opstellen" 7 Maart 1929.) 32
„A Dieu de la France" („Etudes") 33
Over de bouwdrift der Middeleeuwers. (J. W. Kerssemakers in „Studien") 33
J. Slauerhoff tegen Dirk Coster. (Aprilnummer „De Gulden Winckel") 78
„De Hekeldichter Thijm" (Antoon van Duinkerken in „De Nieuwe Eeuw") .... 7[illegible]

Gerd Arends over Remarque's „Im Westen nichts Neues" („Die Schöne Literatur") 79
Per Skansen over Sigrid Undset. („Etudes" van 5 Mei.) 80
Over Just Havelaar (A. van Duinkerken in „Roeping" van Mei.) 137
Oproep tegen de Vereenvoudigde Spelling. („Vrije Bladen") .. 138
Literatuurgeschiedenissen der Nieuwere Fransche Letteren. („Der Literarische Handweiser") 139
Montherlant (Henri de) „La Petite Infante de Castille" (A. van Duinkerken in „De Tijd op Zondag") 140
Een Kritiek (Naar aanleiding van een schrijven in „Roeping" Juninummer.) 140
Een groep Vlaamsche schrijvers ten huize van Karel van de Woestijne te Zwijenaarde. 335
De Nobelprijs (Volgens de Litteraire Gids) 335
Franciscus in het Woud (uit „Kruistochten", van Anthonie Donker.) 336

A

Abdullah (Achmed). De Roode Vlek. 39
Abelard en Heloize. Brieven van 432
Abeleven (Elly). Kleuters. 46
Adacee. Het Zorgelooze Dorp. 46
Aemstel (Floris van den). Het Groote Avontuur. 179
Ajam (Tom). Golven van het Noodlot. 180
Alanic (Mathilde). Les Loups sur la Lande. 213
D'Albret (Helene). Sous l'Etoile Rouge. 62
Alden-Seltzer (Charles). Het Land buiten de Wet. 179
Aldonov. De negende Thermidor. 371
Allan (Dr. Mary Wood). Zeg Uw kind de Waarheid. 330
Almanak voor Vlaanderen. (Letterkundige) 456
Alscher (Otto). Dier en Mensch. 472
Alverdes (Paul). Die Pfeiferstube. 119
Antonsen (Herman). Levenskans. 180
Das Höchste Gebot. 499
Arcari (Paola) La Collana di Corallo 66
La Scala Dei Primi. 69
Miserie e Grandezze dell' Osservazione Interiore 68
Il Cielo senza Dio. 69
Arland (Marcel). L'Ordre. 452
Arnefeld (F.). Vermist. 366
Asbury (Herbert). Misdaad en Bendewezen in New-York. .. 286
Ashton (Mary Grace). The Sons of Jacob. 301

Ashton Wolfe (H.). De Onderwereld. 472
Askew (A. & C.). Wilde Sheba. 365
De Eer van het Huis. 221
Assarsson (Mgr. B. D.). De Kerk van Zweden. 475
Asscher-Pinkhof (C.). Door's Groeitijd. 288
Auer (Ludwig). Nieuwe Wegen naar 't oude Doel. 525
Author (The) of „Elizabeth and her German Garden". Expiation. 65
Averij (Harold). Ku-Klux-Klan. 180
Ayres (R. M.). Papieren Rozen. 39
De Man uit Canada. 261
Bij Kaarslicht. 261
Gelukskinderen. 321
Het Mannetje in de Maan. 363
Haar kleine Jongen. 366
Langs een Omweg. 464
Bedorven Muziek. 553
De Roman van een leelijke Man. 559

B

Baillie Reijnolds (Mrs) Het Verlaten Kasteel. 557
Het dubbele Leven van Avril Eden. 558
Balen (Mr. J. W. van). Het Leven der oude Inca's. 380
Ballings S.J. (M.). Reinheid. 431
Barcynsca (Countess). Het sterke Geluk. 262
Baring (Maurice). The Coat without Seam. 38
Baron (Peter). De Vierde September. 122
Bartlett (Bob). Master Mariner. 309
hauergeschichte. 405
Bartsch (Rudolf Hans). Der grosze alte Kater. Eine Schopen-
Bauer (Ch. M. H.) en Breebaart (K.). Een gelukkig Jaar. .. 47
Passagiers van de
blauwe Tram. 576
Baum (Vicky). Helen Willfueer, Chemisch Studente. 467
Bazin (René). Le Roi des Archers. 58
Bedel (Maurice). Jerome's Liefde op 60° N. Br. 362
Bedfort-Jones (H.) D'Artagnan. 559
Beeding (Francis). De Zes. 518
Behounek (Prof. Dr. Franz). Zeven Weken op een IJsschots. 235
Behrns (H.). Treeske. 363
Belinfante-Belinfante (Emmy). Het lichtend Verschiet. 382
Benoit (Pierre). Erromango. 214
Benson (Robert Hugh). De God der Wereld. 463
Berendsohn (Walter A.) Das unbändige Ich und die menschliche Gemeinschaft. 573

Berg (Bent). Mijn Vriend uit Lapland, de Morinelplevier. . . 329
Bergamo (P. Cajetanus Maria van) Het Lijden van Christus. 566
Berghuis Jr. (Jac.). De Televisiekelder. 382
Bergson (Henri). Inleiding tot de Metaphysica. 91
Berkel (Heleen van). Liesbeth van Deyl. 463
Bernanos (Georges). La Joie. 117
Bertrand (Louis). Philippe II. Une ténébreuse Affaire. 305
Sint Augustinus. 331
Beyerink (F.) Drie Padvinders in Africa's Wildernis. 576
Biggers (E. D.). De Zeven sleutels van Baldpate 180
Birkenfeld (Günther), Dritter Hof Links. 256
Birkner (Friede), De Vier Gelukskinderen van het Kasteel Klaverblad. 181
Blei (Franz) Het Boek van Liefde en Huwelijk. 564
Blessing F. O. S. Cr., Planten en wieden. Schetsen uit de Missie. 285
Blokzijl (Max), Ik trok er op uit. 285
Boelgakow (M.) De Noodlottige Eieren. 465
Bone (Florence) Stars in the smoke. 309
Bonsels (Waldemar), Mario en de Dieren. 261
Bontekoe Journael ofte Gedenckwaardige Beschrijvinghe van de Oost-Indische Reyse van Willem Ysbrantsz. Bontekoe. 511
Boone Swartwolt (I. C. de), Darwintulpen. 288
Boonstra (Mr. J.) Het Juiste Woord. 376
Bordeaux (Henri), Sous les Pins Aroles. 35
Valombré. 356
Borden (Mary), Flamingo. 64
Bos (Jan) Mooi Volk. 318
Boudier-Bakker (Ina) Tooverlantaarn. 415
Bourget (Paul), On ne voit pas les Coeurs. 215
Onze Daden volgen Ons. 411
Bower (B. M.) De Dondervogel. 323
De Lachende Cowboy. 518
Bozzano (E.) Psychische Verschijnselen in het Stervensuur. 526
Braeme (Charlotte M.) Een dwaze Liefde. 321
Brand (Max), Wat God vereenigd heeft. 123
De Vreemdeling aan de Poort. 181
De Sterke Vuist. 262
Dan Barry. 560
Brand (S.) André Gide et l'âme moderne. 102
Brandenburg (R. J.) De Vrouw zonder Hart. 510
Braun (Curt. J.) Grand Hotel Atlantic. 181
Brasse (J. C.)Soldatenleven in de Indische Wildernis. 411
Breitner (Burghard) Die Flucht, der Roman einer Armee. . . 499
Brémond (Henri) La Métaphysique des Saints. 62
L'Abbé Tempête. 154
Divertissements devant l'Arche. 496

Brentano (Maria Rafaela) Wie Gott mich rief. 113
Bricourt (Pierre) Ondes et Electrons. 567
Bridges (Roy) De Vaten van Tyrus. 123
Brinkgreve (Suze) Annie en Doortje. 575
Bronnen (Arnolt) O. S. 359
Brugmans (G.) Onder de Loupe van het Buitenland. 332
Brüning (Gerard) Nagelaten Werk. 111
Brusse- Van Huizen (Jos) Huwelijk. 417
Bruyne (Prof. Dr. E. de) Kunstphilosophie. 378
Buchanan (Robert) Een Winternacht. 518
Buffalo Child Long Lance (Opperhoofd) Zwartvoet. 519
Burgers (J. V.) 'n Prettige Vacantie. 383
Bynen (Lambert) De Liturgie in haar Wezen en Beteekenis. 523

C

Calcar (R. P. van) De Psychologie der Beroepskeuze. 236
Cannegieter (H. G.) Achter den Afsluitdijk. 513
Canot (Kapt. Theod.) Avonturen van een Afrikaanschen Slavenhaler. 234
Carlson Skiodt (J. C. A.) Als de Wegen kruisen. 124
Caspary (Vera) The White Girl. 220
Celen (Vital) Kalverliefde en andere verhalen. 262
Chambers (Prof. R. W.) Belloc (Hilaire), Chesterton (G. K.) Blunt (R.) e.a.: The Fane of Blessed Thomas More. 552
Chardonne (Jacques) Les Varais. 215
Cheng Tcheng. Mijn Moeder. 565
Chesterton. (G. K.) Het Eeuwige Twistgesprek. 174
Christaller (Helene) Berufung. 63
Heilige Liefde. 377
Christie (May) Het Geheime Huwelijk. 40
Het Eeuwig Vrouwelijke. 262
Het Geheim van den Train Bleu. 322
Clay (B. M.) De Nalatenschap van Silas Dennington. 221
Cleerdin (Vincent) Sagen van Brabant. 525
Vincent van Gogh in Brabant. 379
Cocteau (Jean) Les Enfants terribles. 259
Cohausz S. J. (Otto) In Jesus Gevolg. 379
Cohen (To) Ted van Bergen. 47
Colette, La Seconde. 118
Commissaris (Aug. C.) Van Toen Wij Vrij Werden. 523

Conner (Sabra) De Pelsjagers van den Zoetwater-Pas. 517
Conrad (Joseph) De Typhoon. 40
Conrad (Joseph) en Hueffer (Ford Madox) Kapersnest. .. 124
Constantin-Weyer (M.) Un Homme se penche sur son passé. 167

Conway (Fr.) C. P. S. Van de Duisternis naar het Licht. . . 523
Cool (Anicetus) O. F. M. Ons Bieke of Zuster Margaretha van het Heilig Hart. 430
Cool (Tine) Bloemen-Mythen en Legenden. 92
Coolen (Antoon) De Rauwe Grond. 171
Hun Grond Verwaait. . . . . ,,
Peerke, dat Manneke. . . . . ,,
Jantje, de Schoenlapper en Zijn Weensch Kiendje. . . . . ,,
Kinderen van ons Volk. . . . . ,,
Het Donkere Licht. 414
Cooper (Lettice U.) „Daer Slae Gheluck toe". 327
Cordens (F. J. A. L.) Nachtvorst. 469
De Slapende Boedha. 517
Corsari (Willy) Chimaera. 319
Corthauts- van Puyenbroek (Rosa) Tonny Brinken. 317
Courths-Mahler (Hedwig) Ze hadden elkander zoo lief. . . 182
Het Parelsnoer. 182
Feeënhanden. 221
Levensstormen. 323
Britta Riedberg. 366
Crawford (Marion) Haar Geheim. 362
De Croidy (Pierre) Le Monde sans Dieu. 36
Cullagh (Mc. Francis) Red Mexico. 38
Cullum (Ridgwell) Het Geheim van het Noorderland. 272
Bloedgeld. 124

D

Dael (Dr. Jac. van) Geschiedenis der Empirische Psychologie. 474
Daemen (Jo.) Pruikebollen. 287
Dam (Jules van) Mijn Indisch Avontuur. 365
Dam (W. W.) Bernard de Vondeling. 383
Davignon (Henri) Un plus grand Amour. 253
Davis (R. H.) De Witte Muizen. 41
Het Avontuur in den Mist. 559
Day (Holman) Koning Spar. 41
Deeping (Warwick) Kitty. 42
Het Huis der Verspieders. 41
Oude Pybus. 326
Exiles. 550
Dekker (Maurits) Zijn Wereld. 45
Dekobra (Maurice) De Strijd om den Man. 464
Delarue-Mardrus (Lucie) Hortensenis Degenere. 216
Amanit. 254
Deledda (Grazia) De Oude uit de Bergen. 321

Deledda (Grazia). Berusting. 125
Heimwee. 316
Dell (Ethel M.) Het Altaar der Eer. 263
De Wedloop met Hindernissen. 368
Delmar (Vina) 'n Slecht Meisje. 182
Demaison (André) Dieren die men wild noemt. 511
Dentan (Michel) Devant les cîmes blanches. 547
Deutsch (Babette) In zulk een Nacht. 125
Dieben (Jos) S. J. In den Dienst des Scheppers. 46
Diepenbrock (Alphons) Omme-gangen. 568
Diers (Marie) Der Teufelspate. 37
Dieudonne (Robert) Germaine et l'Argentin. 216
Dine (S. S. van) Het Greene-Mysterie. 315
Het Bisschop-Mysterie. 419
Doerfler (Peter) Die Schmach des Kreuzes. 63
Abenteur des Peter Fardé. 306
Dominik (Hans) Van Herdersjongen tot Diamantkoning .. 383
Dommisse (Fré) Krankzinnigen. 176
Donker (Anthonie) De Episode van de Vernieuwing onzer Poëzie. 241
Doolaard (A. den) De Laatste Ronde. 466
Dorgelès (Roland) Les Croix en Bois. 395
Dornau (C. Von) D'r loopt een streep door. 460
Dorp (J. van) Kampeer-Idyllen. 47
Douillet (J.) Moscou sans Voiles. 56
Doumen (N.) 'n Geheimzinnig Levensraadsel. 383
Doyle (Conan) De Man, die goud maakte. 126
Dreiser (Theodore) Jennie Gerhardt. 467
Dreissig Neue Erzähler des Neuen Rusland. 347
Droonberg (Emil) Het goud der nevelbergen. 316
Duhamel (Georges) Le Club des Lyonnais. 445
Duinkerken (Antoon van) Roofbouw. 234
Hedendaagsche Ketterijen. 428
Dumur (Louis) Le sceptre de la Russie. 306
Dunois (Domique) Georgetta Garva. 320
Duun (Olav) Juvikingen. 183

E

Eeckel (Herwin) 't Onzent in 't Westland. 522
Egge (Peter) Hansine Solstad. 43
Eggenbrecht (Axel) Leben einer Prinzessin. 448
Ehrenpreis (M.) Spaansche Visioenen en Droomen. 475
Eichbaur (Wolfgang) Zu Fuss um mich selber. 217
Eigenhuis (J.) De Kunstenaar en de Duivel. 554
Eipper (Paul) Dieren kijken ons aan. 380

Elvestad (Sven) De Man, Die Een Stad Plunderde. 517
Elzer (Margarete) Vervulde wenschen. 183
Erskine (John.) Het Intieme Leven van Helene van Troije. 470
Erts (Letterkundig Jaarboek) 456
Ertz (Susan) The Galaxy. 169
D'Estaleux (Jean-François) Les Auvents au soleil. 305
Everett-Green (Evelyn) De Meesteres van Lydgate Priory. . . 272
Ewers (Hans Heinz.) Vampier. 554
De Duivelsjagers. 554
Exel (Ph.) De Gemaskerde Woudkoning. 287
De Avonturen van Ormin. 287

F

Faber (J.) Blinde Hanske. 288
Fabian (Warner) De Begeerde Vrucht. 184
Fabre (Ferdinand) Een Jeugdliefde. 184
Fabricius (Johan) Mario Ferraro's IJdele Liefde. 368
Fairlie (Gerard) De Man die Lacht. 462
Genade voor Recht. 367
De Man met den Groenen Ring. 367
Fay (Bernard) Panorama de la Litterature Française. 396
Fechter (Paul) Die Rueckkehr zur Natur. 308
Federer (Heinrich) Aus Jungen Tagen. 63
Von Heiligen, Raübern und von der Gerechtigkeit. 497
Feith (Jan) Het Indische Monster. 575
Fielding (A.) De Brief van den Dood. 126
Finckh (Ludwig) Urlaub von Gott. 549
Fisher (A. E.) To the sun. 550
Flake (Otto). Es ist Zeit. 256
Foenhus (Mikkjel). De Wildernis bruist. 468
Foersterling (Dr. K.). Lehrbuch der Optik. 431
Footner (Hulbert). Voortvluchtig. 185
Twee Menschen op den Weg. 462
De Koningin van de Nachtclub. 555
Forbes-Mosse (Irene) Kathinka Plüsch. 549
Fort (Gertrud von le). Das Schweisstuch der Veronika. 113
Frank (Alex). Verloren Geluk. 516
Frank (Leonhard). Karl en Anna. 263
Franken (Arts Tjebbo). Tusschen Leven en Dood. 370
Frenssen (Gustav). Dummhans. 497
Freuchen (Peter). Groot Wild. 328
Freij (A. M.). Funk. Ziekendrager aan het Westelijk Front . . 318
Frowein (Eberhard). Das Maedel und der Diamant. 359
Fueloep-Müller (René). Macht und Geheimnis der Jesuiten. 378

G

Gail (Otto W.). Een Reis om de Maan. 263
De Steen van Atlantis. 463
Galsworthy (John). De Fortsyte Sage. 324
Zwanenzang. 469
Garnett (David). Zij moest gaan. 127
Garvice (Ch.). Iris. 263
Gaubert (Léo). L'Heure d'allumer les Lampes. 481
Geerke (H. P.). Jan Pieterszoon Coen. 380
Gemeenschap (De). Het steenen Gebed. 428
Gérard (Louise). In de Schaduw van den Palm. 185
Bloem van de Maan. 185
Gerbault (Alain). La Poursuite du Soleil. 304
Sur la Route du Retour. 304
Gewin (Everard E.). Menschen en Tijden. 376
Gide (André). L'Ecole des Femmes. 118
Nourritures Terrestres. 106
Les Cahiers d'André Walter. 106
Caves du Vatican. 106
Gielen (Jos). Uit Heden en Verleden. I. 331
Uit Heden en Verleden. II. 431
Gilbert (Henry). Het Boek der Zeeroovers. 320
Giono (Jean). Un de Baumugnes. 404
Glaeser (Ernst). Jahrgang. 167
Gewas. 280
Glyn (Elinor). Liefde is Blind. 43
„Het." 264
Gobius (Tine). Kasplantje. 93
Gogh-Kaulbach (Anna van). Tot het Moederschap. 221
Willy's Offer. 576
Gogol (Nicolas). Tarass Boulba, De Kozakken-Hoofdman. 520
Goodwin (John). Dead Man's Treasure. 121
Grace Ashton (Mary). The Sons of Jacob. 301
Shackles of the Free. 301
Graft (Dr. C. Catharina van de). Verzen van Vondel. 283
Granberry (Edwin) Strangers and Lovers. 541
Gras (H.). Teun de Weesjongen. 382
Graumans (A. A. L.). Armand Starck. 44
Green (Julien). Leviathan. 164
Greene (Graham). The Man within. 258
Gregoire (Jan). De Tweespalt. 222
Gregorovius (F.) Geschiedenis van Rome. I en II. 234
Gregory (Jackson). Goudkoorts. 264
Woestijnkind. 556
Toch Overwinnaar. 558

Grey (Zane). Het Ras dat verdwijnt. 459
De Verborgen Stad. 557
Gribble (Leonard R.). The Gillespie Suicide Mystery. 408
Grilk (C.). Het Geheim van de oude Ruine. 287
Grunwald (Levy). Om het oude Geloof. 264
Gruijs-Kruseman (S.). Vacantie aan de Friesche Kust. 240
Guenther (Hans). Ins Innere des Atoms. 381
Guérin (Eddie). Vijftig Jaren Gevangenis. Mijn Leven als Misdadiger. 419
Guthrie (Ramon). Parachute. 127
Gijsen (Marie). Uit het Hart van Brabant. 50
Brord en Hanna. 50
Hooger op. 50
Van ongeweten Levens. 50
Een uit Velen. 50
Aan de Boschdreef. 50

H

Haan (De). Praktisch Jaarboekje voor 1930. 526
Haebler (Hans von). Die Aussaat. 448
Hallack (Cecily). The Sword Blade of Michael. 409
Hamsun (Knut). Onder Herfststerren. 222
Onder Herfststerren. 571
Con Sordino. 364
Con Sordino. 571
De Laatste Vreugde. 471
De laatste Vreugde. 571
Het Laatste Hoofdstuk. 571
Zegen der Aarde. 571
Hoe 't groeide. 571
Zwervers. 571
Benoni. 571
Rosa. 571
Koningin Tamara. 572
Honger. 573
Aan de Poorten des Rijks. 574
Spel des Levens. 574
Munken Vendt. 574
Handel-Mazzetti (E. v.). Het onvergetelijke Jaar. 223
Frau Maria. Teil I. 289
Hans (D.). Prinses Juliana. 94
Harbou (Thea von). Frau im Mond. 168
De Maan-godin. 265
De Spion. 516
Hart (I. R. G.). Het Eiland der Verschrikking. 223

Harst (Bep van der). Hoe een Poes de groote Wereld inging. 94
Het Kasteelke. 94
Hasek (Jaroslav). De Avonturen van den braven Soldaat
Schwejk gedurende den Wereldoorlog. . . 416
Hasselberg (N.). De Kinderen van de Pastorie. 288
Herwig (Franz) Hoffnung auf Licht. 548
Hesseling (Joh. J.) Piet en zijn Moeder. 575
Haugen (Christian). Het geheimzinnige Document. 127
Haurigot (Paul). Cavalier Seul. 495
Hedin (Sven). De groote Karavaan. 379
Heinz (Max). Loretto. Aufzeichnungen eines Kriegsfreiwilligen. 307
Helman (Albert). Hart zonder Land. 230
Hendrickx (J. H.). Van Vogels en Viervoeters. 383
Vertellingen van Dieren. 383
Hensen (Mgr. Dr. A. H. L.). Nova et Vetera. 378
Hermann (Georg). Träume der Ellen Stein. 217
Hertog (A. den). De Zoon van het Regiment Ziegler. 240
Hesze (Hermann). Siddhartha. 364
Heymans (Dr. G.) Inleiding tot de Speciale Psychologie. 377
Hichens (Robert). Doctor Artz. 257
On the Screen. 450
Hikajat Pelandoek Djinaka. 381
Hill (Headon). Het Huisje in het Ravijn. 365
Hille-Gaerthé (C. M. v.). Heilige Kerstnacht. 128
Hillgarth (Alan). Change for Heaven. 171
Hoeffelman (Marie). Brigitte. 265
Holitscher (Arthur). Es geschah im Moskou. 56
Holland Brown (Katharina) De Vader. 555
Holt (William) De Broeders des Verderfs. 223
Drama van Schillerhorst. 223
Een strijd om het Leven. 325
Holwerda (Dr. J. H.). Dorestad en onze vroegste Middeleeuwen. 524
Hoog-Nooy (Annie de) Eva's Tweede Huwelijk. 81
Carla. 521
Hoogstraten-Schoch (A. v.) De Lange Weg. 128
Horst (C. F. van der) Het Boek der Helden. 285
Houte (I. C. van) en Vos (G. J.) Moeilijke Kinderen. . . 525
Hovre (Dr. F. de) 't Katholicisme, Zijn Paedagogen, Zijn
Huizinga (J.) Cultuur-Historische Verkenningen. 476
Hulsmans (Anny) Droomleventje. 461
Hume (Fergus) Het Aas van den Duivel. 82
Het Geheim van den Middernacht-expres. 224
Hurst (Fannie) De Roman van een Amerikaansch Meisje. . . 413
Hymans (A.) Ben Lindsey's Nieuwe Sexueele Ethiek. 176

I

Istrati (Panaït) Vers l'Autre Flamme. 446
Ivans. Mystificaties. 129
De Landlooper. 224
Het Landhuis van Mevrouw Kortland. 461

J

Jaloux (Edmond) Laetitia. 255
James (Henry) A small Boy and others. 249
Notes of a Son and Brother. 249
Daisy Miller. 251
The Portrait of a Lady. 251
The Bostonians. 251
A London Life. 251
What Daisy knew. 251
In the Cage. 251
The Ambassadors. 251
The Golden Bowl. 251
The Outcry. 251
Turn of the Screw. 252
French Poets and Novelists. 253
Partial Portraits. 253
Jansen (Miek) Leven. 512
Jat-sen (Soen) De Ziel van het moderne China. 333
Jefferson Farjeon (J.) Shadows by the Sea. 219
Jehu (Fel) Zij geeft zich gewonnen. 382
Johann (A. E.) Met Twintig Dollar in het Wilde Westen. 473
Johnson (W. Branch) Folk Tales of Normandy. 409
Jong (Dr. A. J. de) en Hiegentlich (Jacob) Werk van Louis Couperus. 283
Jong (Dr. J. de) Handboek der Kerkgeschiedenis. 379
Jong (A. M. de) Merijntje Gijzen's Jeugd. 50
Jonge S. J. (L. de) De Orde der Jesuieten. 527
Jongens Jaarboek 6de jaar. (Het) 286
Jongh (Sophie de) Landloopers. 224

K

Kaergel (Hans Cristoph). Ein Mann stellt sich dem Schicksal. 256
Kaiser (J. W.). Introduction to the Study and Interpretation of Drama. 65
Kaiser (Elsa). Hoe Hans naar den Hemel ging. 325
Kallas (Aino). Doodende Liefde. 225
Kaye-Smith (Sheila). Shepherds in Sackcloth. 499

Kemp (Math.). Sterren, Musschen en Ratels. 226
De bonte Storm. 28
Kenna (Mc. Stephen). Happy Ending. 258
Kerschensteiner (Prof. Dr. G.). Gezag en Vrijheid als Beginselen van Opvoeding. 45
Kessel (Josef). Belle de Jour. 165
Kettmann Jr. (George). De Glanzende Draad der Goden. . . 82
Kievit (C. J.). Het Kamp in 't Spookbosch. 383
Kilmeny Keith (J.). Nemesis. 128
Klabund. Rasputin. 168
Kleffel (W.) en Schulze (W.). Die Zeppelin-Fahrt im Luftschiff nach Amerika und zurück. 333
Kluyver (Dr. A.). Verspreide Opstellen. 472
Koenen (Marie). Stormenland. 415
Kohlbrugge (Prof. J. H. F.) Practische Sociologi Deel VI. . . „
Paedagogiek. „
Koning (Johan). Het verloren Land. 318
Koning (Marie de) Doortje Bikkel op Berkenstein. 575
De groote Zeereis. 576
Koopmans (Marie). Klatergoud. 129
Korch (Morten). Palle Jarmer. 323
Korff (Dr. F. W. A.). Levensproblemen bij Shakespeare. . . 432
Kosztolany (Dezso). Nero's tragische Dood. 83
Knies (Richard). Molli-Hop-Hop-Hop. 325
Knuttel-Fabius (Elise). Het Boek van Hans. 94
Knuttel (Dr. Jan). Werken van G. A. Bredero. 523
Knuvelder (Gerard). Zwervers. 378
Kraft (Hubertus). De Held van Heiligerberg. 383
Krauss (Fr. Pipl.-Ing.) Pumpen-Anlagen. . . . . „
Krijgsman (Annie) Italiani Celebri. 565
Kruijf (Paul de). Bacteriënjagers. 285
Kuhnert (Arthur). Handel um Alga. 217
Kuiper (A. C.). Het Geheimenkamertje. 382
Kuyle (Albert). De Bries. 310
Kuylman (H. E.) De Schat van Tom den Smokkelaar. 576
Kuyper-Van Oordt (Hendrika). De Lofzang der Schamelen. . . 265
Kyne (Peter B.). Als het Getij verloopt. 226

L

L. E. In de Generaliteitslanden. 130
Mesdames. 130
Anna Maria de Sandra. 227
Annette von Droste Huelshoff. 326
Laar Kraft (A. M. van de). Ridder en Heilige. 429
Lacombe (Emmanuel). De dappere Dascie. 227

Lacretelle (Jacques de). Amour Nuptiale. 404
Laman de Vries (Helene). De Gouden Draad. 240
Langsdorff (Dr. Ing. W. von). LZ. 127 Graf Zeppelin, das Luftschiff des Deutschen Volkes. 332
Langerhorst (Tine) De avontuurlijke Jaren van Kees Melders. 575
Gravinnetje. 575
Lauzach (Jean Joë). La Maîtresse Blanche. 255
Laveille (Mgr.). Margaretha Sinclair. 432
Lecoutere (Dr. C. P. F.). Inleiding tot de Taalkunde en tot de Geschiedenis van het Nederlandsch. 92
Lederer (Joe). Het Meisje George. 270
Leer (Maria Francisca van). Harte. 265
Lehmann (Fr.). Wir von der Infanterie. 498
Lenanton (C.). Miss Barrett's Elopement. 451
Lennep (L. H. van). Chnumhotep, de Schatbewaarder. 84
Levaux (L.). Romanciers. 395
Lewis (Sinclair). Dodsworth. 219
Lidt de Jeude (Carla van). Dochters. 227
Lidt de Jeude (E. van). De vreemde Erfenis. 228
Liefde (J. L. F. de). Contact. 228
Lincoln (Joseph C.) and Freeman. Blair's Attic. 360
Linge (J. van der) Yvonne Dulcea, Het Mysterie van Amsterdam. 556
Loebel (Dr. Josef). Niet bang zijn. 286
Londres (Albert). Terre d'Ebene. 119
Long (William J.). Leven en Sterven der Dieren in de Wildernis. 285
Löns (Hermann). De Huizen van den Oldenhof. 521
Loos (Cecile Ines). Matka Boska. 120
Ludwig (Emil). Juli Veertien. 331
Lummis-Smith (Harriet). Polly-Anna's Juweelen. 366
Luns (Huib). Tien Wandelingen in Florence. 381
Tien wandelingen in Venetië, Ravenna en Padua. 381

M

Madelung (Aage). Het Landgoed op de Maan. 520
Maltzahn (E. von). Vanwaar zijt gij? 465
Man (Herman de). Meester Lampelaar. 189
Manders (Jo). Toch een Stadskind. 240
De Bandeloozen. 416
Mann (Heinrich). Moeder Maria. 363
Mann (Thomas). Kinderleed. 325
Marc (Elisabeth) In de Poolstreken verdwaald. 287
Mare (Eline) De Witte Vos. 554

Markow (Sergeyon) Hoe ik de Czarina wilde bevrijden. 420
Martens (C.) Onder Het Kruis. 418
Martet (Jean) Dolores. 356
Marions Bevrijding. 369
Marsman (H.) De Vijf Vingers. 513
Marxveldt (Cissy van) Herinneringen. 130
Het Nieuwe Begin. 229
Het Hoogfatsoen van Herr Feuer. .. 229
Marijke. 286
Masdorp (D.) Frits Reuter en zijn Vrienden in Patria en op
Celebes. 240
Masereel (Frans) Het Werk van 563
Massie (Alice) The Shadow on the Road. 121
Massis (Henri) Jugements. 105
Mauriac (François) Trois Recits. 165
Le Roman. 484
Le Désert de l'Amour. 485
Le Fleuve de Feu. .... ,,
Les Mains Jointes. .... ,,
L'Adieu à L'Adolescence. .... ,,
L'Enfant chargé de Chaines. .... ,,
La Robe Prétexte. .... ,,
L'Orage. .... ,,
La Chair et le Sang. 486
Préséances. 487
Le Baiser au Lépreux. .... ,,
Génitrix. 488
Thérèse Desqueyroux. .... ,,
Destins. .... ,,
Souffrances du Chrétien. 490
Bonheur du Chrétien. .... ,,
Dieu et Mammon. .... ,,
Maurois (André) Benjamin Disraeli. 283
Mea (Alma De) Man en Vrouw 519
Meeren (W. v. d.) Het Geheim van de Barnsteengroeven. .. 240
Meisjes Jaarboek 4de jaar. (Het) 286
Melgounow (S. M.) De Roode Terreur in Rusland. 56
Melville (Herman) Moby Dick of De Witte Walvisch. 418
Merejkowski (Dmitri) De Anti-Christ. 270
Julianus Apostata. 502
Ecce Deus, Ecce Homo. .... ,,
De Antichrist. .... ,,
Mergelen (Hans van) Het Tiende Gebod. 329
Meijboom-Italiaander (Jos) Mimosa. 288
Middendorp (Herman) Bengaalsch Vuur. 130
Miller (Arthur Maximilian) Jungfer Josephe und Meister

Balthasar Degenhart. 358
Mitford (Bertram) De Dubbelganger. 130
Moerkerken (P. H. van) Jan Van Den Dom. 468
Molenaar (M.) M. S. C. Een zeldzaam Mensch. 564
Morand (Paul) New-York. 547
Morice (Gerard Om de Vrijheid. 43
Mulford (Clarence E.) De Goud-Koorts. 84
Mesquite Jenkins Overwint. 229
Mussche (Achilles) Cyriel Buysse. 430

N

Nanda, Pechvogeltje. 240
Meisjesillusie. 383
Némirovsky (Irène) David Golder. 546
Nemo (P.) De Juweelendiefstal bij Gravin des Trèbes. 131
Nes-Uilkes (G. van) Ingrid, de Dochter van Duikelaartje. . . 84
Maretakken. 322
Neumann (Alfred) Rebellen. 131
Neumann (Henry) Moderne Jeugd en Huwelijk. 131
Nexö (Martin Andersen). Jens Vorup. 544
Nieuwenkamp (W. O. J.) Heilige Steden in Engelsch Indië. 428
Inlandsche Kunst in Ned. O. I. . . 428
Noel (L.) De Rifbruid. 265
Het Eiland der Onschuld. 561
Nolet (W.) en Dr. Gorris S. J. (G. C.) De Alkmaarsche
Martelaren. 476
Nörregaard (Jens) Augustinus' Weg tot het Christendom. . . 472
Noyes (Alfred) The Loom of the Years. 492
The Flower of old Japan. . . . . ,,
Drake. . . . . ,,
The Opalescent Parrot. . . . . ,,

O

Ogden (G. W.) De Veedieven. 85
De Man van Brazos. 132
Ognjow (N.) Het Dagboek van Kostja Rjabsew. 238
Olandr. (Anna) Elsa Ingwarsdochter tot Helmersholm. . . 230
Oliveira (E. D.) Grenzen. 512
De Jongere Generatie. 339
Oorschot O. P. (A. van) Beginselen der Christelijke Zedenleer. 474
Oppenheim (E. Phillips) Dukane en Dochter. 132
De Doorluchtige Prins. 132
De Andere. 265
De Geluksvogel. 265
Miss Brown van X. Y. O. 265

Oppenheim (E. Phillips) Het Geheim van den Heer Marx. . . 266
Het Gouden Web. 266
Joseph Parker. 322
Geheimzinnigheden in de Riviera. . . 461
De Vrouwenhater. 462
Oterdahl (J.) Een uit velen. 557
Ott (Estrid) Drie Meisjes in een Ford door Amerika. 95

P

Panstingl (Dr. Gunther) De 4 gedenkwaardige Jaren van de Familie v. d. Velde. 316
Passen (Robert van) Zon over het Bosch. 266
Paula. Opgang. 412
Pienaar (P. de V.) Skakels van die Ketting. 317
Pinkerton (Kathrene en Robert) Fort-Mystery. 133
Plus S.J. (Raoul). Consummata. 381
Plus S.J. (Raoul) De Dwaasheid des Kruises. 565
Poe (Edgar Allan). Marie Roget The Mystery. 397-401
The Bells. 398
The Raven. 399-403
The Philosophy of Composition. . . 400-402
The Poetic Principle. 400
The Fall of the House of Usher. 400
The Murders in the Rue Morgue. 401
Israfel. 403
Pollock (Channing). De Grootste Vijand. 134
Porner (Vladimir). Littérature Russe. 273
Priem (G. H.). Het Goud van den Pharao. 521
Proust (Marcel) A la Recherche du Temps Perdu. 392
Du Côté de chez Swann. 394
Albertine Disparue. 395
Sodome et Gomorrhe. 395
A l'Ombre des jeunes Filles en Fleurs. 395
Pijper (Willem) De Quinten-cirkel. 569

Q

Querido (Israel). Simson. Ontreddering. 466

R

Raine (W. M. L.). Bucky O'Conner. 266
Raptschinsky (Dr. B.) De Geschiedenis van de Russische Revolutie. 429
De Geschiedenis van het Russische Volk. 380

Rasmussen (Emil). Poolsch Bloed. 86
Achter gouden Muren. 86
Rein-Vis (Wilhelmina). Om de Dingen die vergaan. 413
Reinhardt (E. A.). Het Leven vån Eleonora Duse. 234
Remarque (E. M.). Im Westen nichts Neues. 10
Renn (Ludwig). Oorlog. 415
Krieg. 37
Réraud (Henry). Mijn Vriend Robespierre. 235
Reymont (Wladislaw). De Rebellie. De Geschiedenis van een
Opstand der Dieren. . . 266
Rhodes (Kathlyn). Het gouden Woestijnzand. 267
Zijn Noodlot. 267
Rice (Alice Hegan). The Buffer. 169
Rice Burrowghs (Edgar). Het Opperhoofd. 363
Roberts-Rinehart (Mary) Het Wondere Leven. 560
Roche (Mazo de la). Jalna. 323
Rodenbeek (A. B.). Regina de Donkermeer. 36
Roggeveen (Juul). Drie Iersche Legenden. 272
Roggeveen (L.) De Electrische Man. 382
Rohmer (Sax). De vlammende Scimitar 268
Het Dal der Tranen. 267
Rolland (Romain). Het Leven van Ramakrishna. 429
Rölvaag (O. E.). De groote Stilte. 115
Romains (Jules). Psyche 1. Lucienne. 165
Psyche 2. Le Dieu des Corps. 166
Psyche 3. Quand Le Navire. 166
Rombouts (Fr. S.) Kultuurverkankering. 565
Don Bosco als Opvoeder. 565
Rönne (Jörgen Falk). Het Neveieiland. 185
Ruck (Bertha). De Dans-ster. 134
De gevlekte Parel. 268
Runestam (A.). Psychoanalyse en Christendom. 236
Russel (Gravin). Elisabeth's eerste Huwelijksjaren. 324
De mooie Mevrouw Luke. 412
Russische Novellen. 268

S

Sabatini (Rafaël). De Valstrik. 86
Onder het Vaandel van den „Stier" . . 268
Kaperkapitein Bloed. 268
Een Speelbal der Fortuin. 562
Bellarion. 562
Saebrook (W. B.). Avonturen in Arabië. 419
Saint-Loup (Stanislaus de). Stad en Land. 269
Salburg (Edith Gräfin). Das Enkelkind der Majestäten. . . 358

Salvaneschi (Nino) Brevier van het Geluk. 565
Salverda de Grave (Dr.). Uit het Gebied der Romaansche Letteren. 72
Santelli (Cesar). La mysterieuse Aventure. 36
Sapper (Agnes). In het Thueringerwoud en andere Verhalen. 87
Saudek (Robert). Experimenteele Graphologie. 93
Sauvage (Marcel). Le premier Homme. 405
Savi (E. W.) Wij allen zijn Zondaars. 559
Scapini (Georges). Nadat het Licht me ontviel. 469
Schillings (Dr. André) Guido Gezelle. De Mensch en de Dichter. 564
Schmitz (Marie). Het groote Heimwee. 465
Schnitzler (Arthur). Therese. 465
Schleich (C. L.). De Klokken luiden. 332
Schotman (J. W.). Het pulverend Land der Eeuwen. 284
Schroo (H.). Dapat, de Meester van den Wonderzwaan. 383
Scott (Leroy). Washington Square No. 13. 459
Seubring (G.). Van Noord naar Zuid. 524
Sidgwick (Mrs. Alfred). Six of Them. 361
Siebe (Josephine) Harlekijntje in de Stad. 575
Siebertz (Paul). „Wunder im Welttall." 475
Sieburg (Friedrich) Gott in Frankreich. 529
Simons (Jozef) De Laatste Flesch. 562
Sinclair (F. de). De Bridgeclub van Oom Sorry. 411
Sirks-Joustra (A. A.). In nieuwe Koers. 288
Aan twee kanten. 383
Siwertz (Sigfrid). Het groote Warenhuis. 273
Skjöldborg (Johan). Sara, De Geschiedenis van een Liefde. .. 420
Smeding (Alie). Tijne van Hilletje. 135
Smith (N. J. P.). Van vier vroolijke Jongens. 240
Smith (Sydney). The Letters of Peter Plumley. 64
Solymassey (Prof. Dr. Alexander). Hongaarsche Sagen. 235
Spierings (Kees) De Ster van Blauw-Wit. 576
Spit. De Erkerkamer. 556
Steenhoff-Smulders (Albertine). Jan van Arkel. 509
Jacoba van Beieren. 509
Een Abdisse van Thorne. .. 509
Uit het Biënboec. 509
Sprookjes van de Schemering 509
Jane Esrkine Stuart. 509
Een Huis vol Kinderen 509
Een Kind van Holland. .. 509
Verzen. 509
Holland. 509
Stegenga Azn. (Dr. T.). Oude Landen en Steden. 376
Stehr (Herman). Nathanael Maechler. 201

Stoke (Melis). Zoutwaterliefde. 460
Stokvis (Mr. Benno J.) De Rooie. 561
Stoppelaar. (Ds. R. J. de). Sprake en Sproke voor het Jaar. 376
Stracke S.J. (Dr.). Beatrys in de Wereldletterkunde. 524
Strang (H.). Sultan Jim. 383
Stratton-Porter (Jeanette). Freckles comes home. 310
Strauss (Ludwig). Der Reiter. 306
Streuvels (Stijn). De Kerstwake. 320
Stringer (Arthur). Het Ochtendgloren. 269
Stucken (Eduard) Die Weiszen Götter 539
Die Schöne Literatur. 540
Studenten in Nederland (Annuarium der). 1930. 474
Suchanow (Valentin). De Tocht van de „Krassin". 93
Sullivan (Alan). A Little Way ahead. 500
Supper (Auguste). Der Gaukler. 218
Sutorius (Anna). Toen 't Vacantie was. 287

T

Tazelaar (Dr. C.). A. M. de Jong's Merijntje-Gijzen-Cyclus. 473
Tehse (W.) und Mann (Klaus). Anthologie jüngster Lyrik. 351
Teichmann (Constance). Gesprekken met den Bruidegom. . . 473
Temple-Ellis (N. A.). The Inconsistent Villains. 64
Teyssen (M. R.). Groote Mannen. 46
Uit vroeger Tijden. 476
Thérive (André). Le Charbon ardent. 357
Thompson. Selected Poems of Francis. 361
Thijssen (Theo). Het grijze Kind. 45
Tielrooy (Joh.). Fransche Litteratuur van onze Dagen. 102
Trabak (Adriaan). De Terugweg. 318
Tracy (Louis). Het Geheim der Zee. 87
Trance (K. H.). Heelal, Aarde en Menschheid. 333
Tuyll van Serooskerken (Brsse M. van). De Kleine Scholen van Port-Royal. 476

U

Ulehake (L. A. B.). Hein, de Groenteman. 287
Unamuno (Miguel de). Abel Sanchez. 136
Tante Trui. 136
Een kerel uit één stuk. 186
Undset (Sigrid). Paapsche Stoutigheden. 471
Mijn Loopbaan. 332
Kristin Lavransdochter. 4
Olav Audunszoon. 97
Jenny. 510

V

Valdagne (Pierre). Ma Mère .... que j'accusais. 496
Valkhoff (Rein). De Bruinvisschen. 287
Hans Bogaard. 423
Vega (Lope de). De Kastijding zonder Wraak. 473
Velde (Th. H. van de). Anankè. 526
Van de Velde (Dr. Th. H.) De Vruchtbaarheid van het Huwelijk. 564
Vemor (Ella). Elsie. 288
Verbeeten (J. J.) en Vincent (A.). Opvoeding en Onderwijs. 474
Verbeeten (J. J.). Naar Lourdes. 524
Vergouw (Lida). Nonnaatje. 186
Het verre Paradijs. 418
Vergilius Maro. De Aeneis van P. 430
De Georgica en Bucolica. 527
Vermeulen (Matthijs) Het Klankbord. 568
Vervarcke (Ward). Losse Blaadjes. 285
Visscher (G. J.). In Mist en Storm. 95
Visscher (J. A.). Wrakhout. 412
Visser (Dr. J. Th.). De Kerk en Staat. 175
Vista (Tula di). In het Land der Boschnegers en Magiers. .. 235
Vletter (A. C. C. de). Moeders Kinderen. 269
Vletter (A. C. C. de) Groote Broer. 575
De Lange Midvoor van T. T. T. .. 575
Dertien Jongens en een Plek wit Zand 576
Voronoff (Dr. Serge). Oud-jong. 333
Vreugdenhil (C. M.). Uit Freekje's Leven. 269
Vries (Maurits de). Beschadigden. 88
Het Web. 364

W

Wal (A. de). De Pianistenwereld. 284
Waliszewski (K.). Katharina de Groote. 526
Wallace (Edgar). De groote Verklikker. 271
De Dubbelgangster. 321
De vliegende Brigade. 365
De Wedren. 459
De Diamantrivier. 463
The green Ribbon. 451
Roode Azen. 553
Waning (Dr. H.) De Doodsbloem. 554
Wassermann (Jacob) De Zaak Mauritius. 373
Het Ganzenmannetje. 280

Wassermann (Jacob). De Zaak Mauritius. 373
Christoph Columbus. Der Don Quijote des Ozeans. 498
Waters (Miriam van). Botsende Jeugd. 330
Ouders en Botsende Jeugd. 432
Weeren (Ina). Viooltje. 383
Weismantel (Leo). Das alte Dorf. 37
Wells (Carolijn) De Misdaad in den Grafkelder. 558
Waar is Emily? 560
Wentscher (Dr. Max). Metaphysik. 522
Werfel (Franz). Paulus unter den Juden. 385
Der Abituriëntentag. 386
Barbara oder die Frömmigkeit. 386
De Reunie. 371
West (Geoffrey). Mrs. Annie Besant. 38
Weyland (Marie). Zonsverduistering. 95
White (Grace Miller). Tess uit het Stormland. 188
Wibbelt (Augustin). De Pastoor van Driebeek. 187
Wickham (Harvey). The Misbehaviorists. 296
The Impuritans. 296
Wilder (Thornton) The Woman of Andros. 551
Wilma. Het schoone Leven. 88
Wilma O.P. (P. Hieronymus). Der seligen Margaretha Ebner. Offenbarungen und Briefe. .. 120
Woestijne (Karel van de). Lyriek. 339
Wodehouse (P. G.). Mr. Mulliner Speaking. 122
„Psmith als Journalist", „Psmith als Bankier" en „Psmith knapt het op". .. 89
Wolff (Johanna). Das Hanneken. 308
Wolthuis (G. W.). Het Drama in de Middeleeuwen. 527
Wood (Willy). Het giftige Goud. 89
De blanke Inlander. 269
Irisis. 365
Wren (P. C.). De Helden van het Vreemdelingenlegioen. .. 460
Wijck (Sarah van). Vier reizende Muzikantjes. 96
Wijnne (Pamela). Onder de Klamboe. 90

Y

Ysselstein (M. S. van). De verborgen Weg. 270
Yoessoepoff (Prins). De Dood van Raspoetin. 284

Z

Zaalberg (M. P.). Do Brouwer's Verloving. 287
Zahn (Ernst). Clari-Marie. 188
's Levens Spel. 271

Zeggelen (Marie C. van) De Plaetse aan de Vecht. 553
Zoomers-Vermeer (J. P.). De verloren Droom. 271
Martijntje. 287
Zweig (Stefan). Amok. 280
Brandend Geheim. 280
De Strijd om Sergeant Grischa. 410